

NEBESKE TAJNE

Naslov originala

ARCANA COELESTIA
HEAVENLY ARCANA

THE SWEDENBORG SOCIETY
1 BLOOMSBURY STREET, LONDON, W. C. 1

1924

EMANUEL SVEDENBORG

NEBESKE TAJNE

PREVOD SA ENGLLESKOG

RISTO RUNDO

Beograd 2014

PREDGOVOR

Od svoje šesnaeste godine čvrsto verujem u učenja koja su preko Emanuela Svedenborga data svetu. Njegova misija je bila da uči ljude da slušaju svoj unutrašnji glas radije nego li mišljenja i rasprave. Posle godina usrdnog proučavanja Biblije pitam se da li za moju veru, koja je obratila moju tamu u svetlost, dugujem više Svedenborgu nego što sam to do sada mislila. Odajem duboko priznanje Emanuelu Svedenborgu za bogatije tumačenje Biblije, za dublje razumevanje značenja hrišćanstva i za dragoceno osećanje Božanskog prisustva u svetu. Često pokušavam da se setim osećanja koja su me navela da prihvatim Svedenborgovo tumačenje hrišćanstva radije nego li ono koje mi je nudio moj otac; no, bez uspeha. To je bilo isto ono što je navelo Jozefa Konrada da ide da vidi more. Kao i on, i ja sam takoreći iskočila iz svoga društva i tradicije - a ostalo je ono što sam postala.

Svedenborgova teološka učenja sadržana su u debelim tomovima. Zbir svega, sveopšta teologija, nalazi se u njegovom *magnum opusu*, *Istinskoj hrišćanskoj religiji*. No, njegovo središnje učenje je jednostavno. Sastoji se od tri glavne ideje:

Bog je Božanska ljubav.

Bog je Božanska mudrost.

Bog je Moć u primeni.

Ove ideje su kao talasi okeana koji zapljuskuju svaki zaliv i luku uvek novom snagom volje, vere i energije. Svedenborg daje novu stvarnost našim pojmovima o Bogu i zagrobnom životu, pojmovima koje smo primili od vekova nedokazane vere. Ta nova stvarnost je zapanjujuća i uzbudljiva kao anđeoski glasovi koji su najavili Gospodovo rođenje. Svedenborg nam donosi sveže svedočanstvo koje podržava našu nadu da će veo biti skinut sa očiju koje ne vide, da će tvrde uši živnuti i da će neme usne progovoriti. A to je potrebno jer živimo u dobu tužne ravnodušnosti prema svemu što se odnosi na veru i u dobu koje nema strpljenja za napor da se zakoni života

PREDGOVOR

objasne duhovnim terminima.

Zaista slepe su jedino oči koje neće da vide istinu - oni ljudi koji zatvaraju oči pred duhovnom vizijom. Samo za njih tama je neopoziva.

Oni koji ispituju tamu s ljubavlju i poverenjem kao bakljom, nalaze da je ona (tama) dobra. Slepí ljudi koji imaju oči (unutrašnje, *prim. prev.*) znaju da žive u duhovnom svetu koji je neshvatljivo lepši nego li materijalni svet pred kojim za njih stoji veo. Vidici koje oni posmatraju nikada ne blede. Cveće koje gledaju je besmrtno cveće koje raste u Božjem vrtu. Svedenborgova poruka je kao stena koju je Mojsije otvorio, iz koje je potekla slatka životvorna voda, obilje istina za one koji su gladni i žedni na svom hodočasničkom putu kroz doba materijalizma i sebičnosti.

Učenja koja je izložio Svedenborg vode ljude divnim putem u Božji grad svetlosti. Hodam njegovim suncem obasjanim putevima istine, pijem čistu vodu znanja, a oči moga duha su otvorene te upoznajem radost vida koji pobeđuje tamu i kruži nebom. U jedno sam sigurna: ne treba žaliti bilo kakav napor da se donese uteha ograničenim i stradajućim ljudskim bićima u ovom tamnom i prema sebi okrenutom dobu; a Svedenborgova poruka znači mi mnogo!

Ona je obojila, učinila stvarnom i objedinila moju misao o budućem životu; ona je uzvisila moje ideje o ljubavi, istini i korisnom radu; i bila mi je najjači podstrek da prevaziđem svoja ograničenja. Atmosfera koju Svedenborg stvara potpuno me apsorbuje. Svaka njegova i najmanja fraza nešto mi znači. Ima neka izuzetno smirujuća i blagotvorna moć u Svedenborgovim mislima za osobe moga temperamenta. Kada bih samo mogla da odašiljem iz sebe ono duhovno prosvetljenje koje sam primala kada sam svojim prstima čitala *Nebo i pakao...* Od tada svakoga dana „istražujem nauk“ i nalazim da je istinit.

Kada bi ljudi počeli s malo strpljenja da čitaju Svedenborgove knjige, ubrzo bi ih čitali iz čiste radosti. Našli bi toliko toga o Nebu što bi im bilo drago i dovoljno toga što bi im pokazalo da je duša svuda, i dovoljno dokaza da su ljubav i Bog tako povezani da ne možemo znati bilo šta o jednom a da ne znamo nešto o drugom. Njegova knjiga *Božanska ljubav i mudrost* je izvor života, u čijoj blizini sam uvek srećna. U njoj nalazim odmor od bučnog ludila spoljnog sveta s puno reči a malo značenja i s delima male vrednosti. Umačem prste u ovu veliku reku svetlosti koja je viša od svih zvezda, dublja od tišine u koju sam utonula. Samo je ona velika dok je sve ostalo malo, delimično. Kada bih samo bila u stanju da na druge

PREDGOVOR

prenesem polovinu misli i plemenitih osećanja koja su pohranjena u Svedenborgovim spisima, pomogla bih ljudima mnogo više nego što sam to mogla do sada na bilo koji drugi način. Kakva bi to bila radost meni kada bih postala oruđe kojim se Svedenborgova poruka daje svetu, duhovno gluvom i slepom...

Svakome ko je čitao njegova dela otvorenog uma nameće se zaključak da je Svedenborg opisivao svet koji je njemu bio tako stvaran kao što je nama ovaj svet u kome živimo. A činjenica je da je to sistem savršenog reda i da se u njemu svaki deo slaže sa svakim drugim delom. Vidi se da se isti zakoni odnose kako na sastav duhovnih oblasti tako i na tumačenje Biblije i na ljudski um. Ako čitalac veruje u (mogućnost) otkrivenja, naći će u samoj Bibliji uverljive dokaze za Svedenborgova učenja.

Potpunost, homogenost i univerzalna prilagodljivost načela jesu tri karakteristike njegove filozofije. Kao što list raste iz grančice ili kao što telo zavisi od uma, tako je i svaki deo njegovog sistema povezan sa svim drugim delovima. Kroz sve svoje spise Svedenborg naučava da se svaka istinska religija odnosi na život i da je život religije činiti dobro.

Pored toga, on nam kaže da Reč - Zakon života - ima ponoću, svetost i silu u doslovnom smislu, kao i u našim delima. Svaka parabola, svako saglasje u Reči zahtevaju od nas da ih primenimo na život u svemu što je suštinsko za zdravlje, prosvetljenje i oslobođenje čovečanstva. To znači da treba težiti da Duh prevedemo u dela. Ako mislimo da je to nemoguće, kako možemo da se nazivamo učenicima Onoga ko je umro na krstu da bismo mi imali život, i to život u obilju?

Zahvalna sam Svedenborgu za bogatije tumačenje Biblije, za dublje razumevanje značenja hrišćanstva i za dragoceno osećanje Božanskog prisustva u svetu. Teolozi se oduvek trude da sažmu u stalan oblik čovekove trenutne utiske o Bogu oslanjajući se pri tom na uvek izmičuće i promenljive aspekte Njegove Reči. Mnoge protivrečnosti pokazale su se u doslovnom smislu Biblije, a prema tome, i pogrešna shvatanja o Božjoj prirodi i Njegovoj svrsi.

Svedenborgov genije je tumačio sakralni simbolizam Biblije onako kao što je Josif tumačio Faraonove snove u zemlji u kojoj je bio sluga.

Teolozi njegovog vremena zatamnili su svoja razmišljanja s mnogo reči a malo pravog znanja. Dok su oni stajali bespomoćni pred zavesama Svetinje, Svedenborg ih je razmaknuo svojim dubokim pogledom i otkrio Svetinju nad Svetinjama u njenoj punoj slavi. Divne istine o Božanskom čoveštvu bile su izvrnute, razdvojene i iseckane da se više nisu mogle prepoznati, a Gospod se izgubio u

PREDGOVOR

mrtvim narečjima. Svedenborg je povezo razbacane i polomljene delove, dao im prirodan oblik i značenje te tako uspostavio „novu zajednicu s Bogom u Hristu“. Svedenborg nije bio onaj koji razara nego onaj koji božanski nadahnuto tumači. Bio je prorok poslat od Boga. Njegova prva i poslednja misao koja se provlači kroz njegove spise jeste da pokaže kako se u Bibliji, kada se pravo čita i tumači, nalazi najistinitiji i najplemenitiji mogući pojam o Bogu.

Većina ljudskih umova je tako sazdana da sadrži jednu tajnu odaju gde se čuvaju teološki pojmovi, a njihovo središte je ideja o Bogu. Ako je ta ideja neistinita i okrutna, sve što sledi logično prima nešto od takve ideje. Jer, ono što je najviše, isto tako je i najdublje, i to je sama suština svakog verovanja i misli i ustanove koja iz toga proističe. Ova suština, kao duša, oblikuje se u sliku same sebe u svemu u šta ulazi; i kako se spušta u planove svakodnevnog života, zarobljava istine u čovekovom umu unoseći okrutnost i zabludu. Verovanja čiji su plod uobražene ekscelencije podstiču nabožna osećanja i ceremonije, čija svrha nije dobro čovečanstva i koja postaju zamena za pravedan i koristan život. Takva verovanja zatamnjuju moral i od njega čine oruđe nekog vrhovnog bića kome se ljudi klanjaju s divljenjem, ali koje je u stvarnosti odvratno dobrim i mudrim ljudima.

Lutajuća ideja o jednom nevidljivom Bogu, izjavljuje Svedenborg, *nije ničim određena; stoga se ona gubi i nestaje. Ideja o Bogu kao duhu, kad se veruje da je duh eter ili vetar, jeste prazna ideja; ali ideja o Bogu kao Čoveku je prava ideja; jer Bog je Božanska ljubav i Božanska mudrost, sa svim osobinama koje idu uz to, a subjekat svih tih (osobina) je čovek, a ne eter ili vetar.*

Vođen svetlošću Božanske Reči, Svedenborg je video Jedinstvo Boga u Osobi i u Suštini, Isusa Hrista kao Boga u čoveštvu koje je na sebe uzeo u svetlu, a Svetoga duha kao Beskrajnu moć koja čini dobro i usrećuje (čoveka). Jehova je izveo najveći čin u zemaljskoj istoriji blago i neprimetno kada je izlio svoje svetlo na ljudski um i na prirodu. Naime, nepogrešivi dokaz Božanstva su njegove tihost i nesebičnost.

Kada se Gospod učinio „konačnim“ i postao malo dete, nije bilo slavlja osim svetlosti na brežuljcima, gde su pastiri čuli kako anđeli pevaju, i zvezde na istoku. Nije bilo ni traga svetske veličine ili pompe. Nije bilo čak ni čoveka savršenog oblika i stasa. Samo odojče u jaslama. Izgledalo je kao svako drugo dete. Njegov rast, umni i telesni, bio je običan, i kada sledimo istoriju Njegovog života, nalazimo Ga kao čoveka u društvu drugih ljudi, kako zaslužuje dnevni hleb kao i

PREDGOVOR

oni i hoda obalom i putevima po bregovima kao i oni. I pored toga, bio je Emanuel, Bog s nama. Ova istina je središte celog hrišćanskog nauka i ako se ona ne sagleda jasno, Sveto pismo se ne može razumski pojmiti. Samo tako može se s radošću klanjati jednom Bogu.

Kada je radost nadahnuta ovakvim shvatanjem Gospoda, to je onda kao sunce s trostrukom glavom toplote, svetlosti i delovanja. To je kao zadovoljstvo s kojim posmatramo srećnu ravnotežu duše, uma i tela u lepom ljudskom stvoru, ili kao savršen rad semena koje se razvija u cvet i cveta koji daje sočan plod. Kako je ovaj pojam zdrav i lagan i sposoban da se složi s prirodom svih stvari!

A kakvog je to napora koštalo Svedenborga da posadi ovaj pojam tako da bi mogao rasti i doneti cvet! Nove misli o Jednosti Boga koje je Svedenborg ponudio da bi zamenio stari (pojam) jesu neocenjive, jer pomažu da napravimo razliku između stvarnog božanstva i odbojnih privida kojima je čovekov um, vođen strastima, antropomorfnim idejama i pogrešnim čitanjem Reči, zastro Njegov pravi lik. Njegova knjiga *Istinska hrišćanska religija* pokazuje kako je Svedenborg išao za tim da nehrišćanske pojmove oplemeni. Čujte šta kaže:

Bog je svemoguć jer svu moć ima od Samoga Sebe dok drugi imaju moć od Njega. Njegova moć i Njegova volja su jedno, a zato što On hoće samo ono što je dobro, dakle, On može da čini samo dobro. U duhovnom svetu niko ne može da radi ništa što je protivno Njegovoj volji; to oni (duhovi) dobijaju od Boga, čija su moć i volja jedno. Bog je samo dobro; stoga, kada On čini dobro, On je u Sebi, i ne može da ide izvan Sebe. Iz ovoga je očigledno da Njegova svemoć proističe i deluje unutar sfere u kojoj se prostire dobro, a ono je beskonačno...

U naše vreme preovlađuje mišljenje da je Božja svemoć kao neograničena moć kralja koji može da radi šta god hoće, da proglasi krivoga nevinim, da proglasi bezvernika vernikom, da uzdigne nekog bezvrednog i bez zasluga iznad vrednog i zaslužnog; i još, da može pod bilo kojim izgovorm lišiti svoje podanike njihovih dobara, osuditi ih na smrt i slično. Zbog ove besmislice uvukle su se u crkvu obmane, neistine, podele i njihovi izdanci sve u odnosu na Božansku svemoć, i još im nije kraj, tako da se mogu brojati kao kante vode izvađene iz okeana, ili kao otrovne zmiје koje se sunčaju i množe u pustinjama Arabije. Šta treba više nego dve reči, svemoć i vera, da bi se po svetu prosulo onoliko priča i sitničarenja i nagađanja koliko je opažanja u čulima čovekovog tela? A to je stoga što je iz svega toga razum izagnan, pa onda neka se kaže u čemu je čovekova misao savršenija od misli ptice koja leti iznad njegove glave?

PREDGOVOR

Zaista, Svedenborgova učenja kao da nas uzdižu na vrh planine, gde u vazduhu nema mržnje i s koje se može videti da prirodu Božanskog Bića čine ljubav, mudrost i korisno delovanje, i da se Njegov odnos nikada ne manja ni prema kome. Iz svih Svedenborgovih knjiga sija slika Večne ljubavi, koja grli svako ljudsko biće i spasava ga da ne padne dublje u greh.

Religija se određuje kao nauk o našim odnosima prema Bogu i našoj ljudskoj sabraći, kao i o onome što dugujemo sami sebi; dok se hrišćanstvo, ako se ispravno shvati, određuje kao nauk ljubavi. Kada je Gospod boravio na zemlji vidljiv smrtnicima, izjavio je da od dve zapovesti, od kojih je prva ljubav prema Bogu a druga ljubav prema bližnjemu, *zavise i zakon i proroci*. I pored toga, dve hiljade godina takozvani vernici ponavljaju *Bog je ljubav* a da pri tom ne opažaju svet istina koje su sadržane u ove dve moćne reči niti su svesni njihove pokretačke snage. Ljubav kao nauk ponovo je zasjala kao središte i život, kao lepota i čuvar svega tek onda kada se Svedenborg oslobodio logičarskog cepidlačenja koji se naziva XVIII vekom. On je protumačio ceo svet ljudskih iskustava kao ljubav - stanja ljubavi - delovanja, sile, i funkcije ljubavi - kao konstruktivne i ohrabrujuće diktate ljubavi. Pored toga, vidovnjak je otkrio da je ljubav isto što i samo Božansko, da se *Gospod uliva u duhove anđela i ljudi*; da je materijalni svet Božja ljubav svedena na oblike koji služe životu i da Reč Božja, ako se pravo razume, otkriva punoću i divote Njegove ljubavi prema svoj ljudskoj deci. Tako je konačno slabašni zrak, putujući kroz beskonačnost počev od Božanske duše, dotakao gluvi i slepi ljuski um i, gle! Drugi dolazak Gospodov bio je svršen čin.

Svedenborgov um širio se u višu svetlost polako i uz doboku patnju. Teološki sistemi njegovog vremena uglavnom su bile rasprave, duga cepidlačenja nalik pećinama gde se čovek mogao lako izgubiti da nikada ne nađe izlaza. Svedenborg je morao da nove odrednice definiše značajnim rečima kao što su istina, duša, volja, stanje, vera i da da nova značenja mnogim rečima ne bi li preveo višu duhovnu misao u običan jezik. Za ljubav je morao da nađe novi vokabular, a to je bilo kao da je učio drugi jezik. Iz svoga srca i iz srca Neba napisao je u *Istinskoj hrišćanskoj religiji*:

Ljubav, koja je u suštini dobro, slična je toploti sunca koje oplođava i deluje na plodnom tlu, na vočke i žitna polja; i tamo gde deluje, kao da stvara Raj, Jehovin vrt i zemlju kanansku; a čar njegove istine je kao svetlost sunca u proleće i kao svetlost koja se uliva u kristalnu posudu s lepim cvećem, iz kojega se, kada se cvetovi otvore, širi miomiris.

Možda nikada niko nije kao on podnosio duševni pritisak

PREDGOVOR

gvozdениh rešetki ljudske puti bez utešnog prisustva njemu slične inteligencije, koja bi olakšala taj teret. Dao je život da nešto nauči i da nešto uradi s tom ogromnom riznicom znanja! Prirodno je da mu je bilo drago kada je više svetlosti i više mogućnosti ulazilo u njegove teške dane; no, pitam se, da li se on ikada na zemlji osećao kao kod svoje kuće posle svog *prosvetljenja*. Samo jedno ovakvo saznanje licem u lice daje stvarnost svemu, jer izvire iz života, a Svedenborgovo živo svedočenje bacaće laganu ali stalnu svetlost na tamnu „pozadinu“ iskustva naše duše, nadahnjujući uvek novom svetlošću naše besmrtnе duše.

Svedenborgove knjige su neiscrpan izvor zadovoljstva svima koji žive životom uma. Uranjam ruke u obimne Brajove tomove koji sadrže njegova učenja, pa ih onda vadim pune tajni duhovnoga sveta.

Helen Keler

(sa engleskog preveo Risto Rundo)

GLAVA I

Nebeske tajne sadržane u Reči

1. Iz samih slova Staroga zaveta niko ne bi nikada video da ovaj deo Reči sadrži nebeske tajne i da se u Njoj sve u opštem i u pojedinačnom odnosi na Gospoda, Njegovo Nebo, Crkvu, veru i sve ono što je s tim povezano; jer se iz slova ili smisla slova - govoreći uopšteno - vidi samo da se sve odnosi na spoljašnje obrede Jevrejske crkve. Međutim, istina je da svuda u toj Reči postoje unutrašnje stvari koje se ne pokazuju u spoljašnjim, osim malog broja koje je Gospod otkrio i objasnio apostolima: kao to da žrtve označavaju Gospoda; da zemlja kanaanska i Jerusolim označavaju Nebo - zbog čega su ih nazivali nebeski Kanaan i Jerusolim - te da i Rajski vrt ima slično značenje.

2. Međutim, hrišćanski svet živi u potpunom neznanju da sve u Reči, kako uopšte tako i pojedinačno, čak i najmanji detalji sve do najmanje jote, označavaju i sadrže duhovne i nebeske pojmove; stoga se na Stari zavet obraća malo pažnje. No da je Reč zaista takva, može se zaključiti iz toga što, ako je Gospodova i od Gospoda, nije mogla biti data a da ne sadrži nešto što se odnosi na Nebo, Crkvu, veru; i da nije tako, ne bi se zvala Gospodova reč niti bi se moglo reći da je u njoj život. Jer otkuda je njen život osim od onoga što pripada životu ili od onoga što se uopšte i pojedinačno odnosi na Gospoda, koji je sami život, tako da sve ono što iznutra nije usmereno prema Njemu nema života? I može se uistinu reći da samo oni izrazi u Reči imaju života u sebi kada sadrže Njega i kada se odnose na Njega.

3. Bez takvog života, samo po slovu, Reč bi bila mrtva. Isti slučaj je i sa čovekom koji je, kao što je poznato u hrišćanskom svetu, i unutrašnji i spoljašnji. Kada je odvojen od unutrašnjeg čoveka, spoljašnji je telo, pa je tako mrtav; jer ono što živi, to je unutrašnji čovek i on je razlog da i spoljašnji živi jer je unutrašnji čovek njegova duša. Tako je Reč, samo po slovu, kao telo bez duše.

4. Dok je um zaokupljen samo smislom reči, niko ne može videti da reči sadrže takve pojmove. Tako se u ovim prvim poglavljima

Knjige Postanja iz doslovnoga smisla ne može otkriti ništa drugo do da je tu reč o stvaranju sveta, o Edenskom vrtu koji se naziva Rajem, i o Adamu kao o prvom stvorenom čoveku. Ko može da zamisli nešto više od toga? No, na stranicama koje slede biće pokazano da ti pojmovi sadrže tajne koje do sada nisu nikada bile otkrivene; te da prva glava Knjige Postanja u unutrašnjem smislu govori uopšte o novom stvaranju čoveka ili o njegovom preporodu, a posebno o Drevnoj crkvi; i to tako da nema nijednog, čak ni najmanjeg, izraza koji ne predstavlja, ne označava i ne sadrži te pojmove.

5. Da je tako, samo se može znati od Gospoda. Stoga mogu unapred izjaviti da mi je već nekoliko godina po Božanskoj milosti dato da uvek i neprekidno budem u društvu s duhovima i anđelima, da ih čujem kako govore i da s njima razgovaram. Na taj način mi je dato da čujem i vidim izvanredne stvari u drugom životu, o kojima čovek nije ništa znao niti o tome ima neku predstavu. Bio sam poučen o raznim vrstama duhova; o stanju duše posle smrti; o paklu, to jest o žalosnom stanju nevernih; o Nebu, to jest o blaženom stanju vernih; a osobito o nauku vere koji se priznaje u celokupnom Nebu; o čemu će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti više rečeno na sledećim stranicama.

Knjiga Postanja (I)

1. *U početku stvori Bog nebo i zemlju.*
2. *A zemlja bješe bez obličja i pusta, i bješe tama nad bezdanom; i duh Božji dizaše se nad vodom.*
3. *I reče Bog: Neka bude svjetlost. I bi svjetlost.*
4. *I vidje Bog svjetlost da je dobra; i rastavi Bog svjetlost od tame.*
5. *I svjetlost nazva Bog dan, a tamu nazva noć. I bi večer, i bi jutro, dan prvi.*
6. *Potom reče Bog: Neka bude svod posred vode, da rastavlja vodu od vode.*
7. *I stvori Bog svod, i rastavi vodu pod vodom od vode nad vodom; i bi tako.*
8. *A svod nazva Bog nebo. I bi večer, i bi jutro, dan drugi.*
9. *Potom reče Bog: Neka se sabre voda što je pod nebom na jedno mjesto, i neka se pokaže suho. I bi tako.*
10. *I suho nazva Bog zemlja, i zborišta vodena nazva mora; i vidje Bog da je dobro.*
11. *Opet reče Bog: Neka pusti zemlja iz sebe travu,*

GLAVA I

bilje što nosi sjeme, i drvo rodno, u kojem će biti sjeme njegovo na zemlji. I bi tako.

12. I pusti zemlja iz sebe travu, bilje, što nosi sjeme po svojim vrstama, i drvo koje rađa rod, u kojem je sjeme njegovo po vrstama njegovim. I vidje Bog da je dobro.

13. I bi večer, i bi jutro, dan treći.

14. Potom reče Bog: Neka budu vidjela na svodu nebeskom, da dijele dan i noć, da budu znaci vremenima i danima i godinama.

15. I neka svijetle na svodu nebeskom, da obasjavaju zemlju. I bi tako.

16. I stvori Bog dva vidjela velika: vidjelo večer da upravlja danju i vidjelo manje da upravlja noću, i zvijezde.

17. I postavi ih Bog na svodu nebeskom da obasjavaju zemlju.

18. I da upravljaju danju i noću, i da dijele svjetlost od tame. I vidje Bog da je dobro.

19. I bi večer, i bi jutro, dan četvrti.

20. Potom reče Bog: Neka vrve po vodi žive duše, i ptice neka lete iznad zemlje pod svod nebeski.

21. I stvori Bog kitove velike i sve žive duše što se miču, što povrvješe po vrstama svojim, i ptice krilate po vrstama njihovijem. I vidje Bog da je dobro.

22. I blagoslovi ih Bog govoreći: Rađajte se i množite se, i napunite vodu po morima, i ptice neka se množe na zemlji.

23. I bi večer, i bi jutro, dan peti.

24. Potom reče Bog: Neka zemlja pusti iz sebe duše žive po vrstama njihovijem. I bi tako.

25. I stvori Bog zvijeri zemaljske po vrstama njihovijem. I vidje Bog da je dobro.

26. Potom reče Bog: Da načinimo čovjeka po svojem obličju, kao što smo mi, koji ćemo biti gospodar od riba morskih i od ptica nebeskih, i od stoke i od cijele zemlje, i od svih životinja što se miču po zemlji.

27. I stvori Bog čovjeka po obličju svojem, po obličju Božjem stvori ga; muško i žensko stvori ih.

28. I blagoslovi ih Bog, i reče im Bog: Rađajte se i množite se, i napunite zemlju i vladajte njom, i budite gospodari od riba morskih i od ptica nebeskih, i od svega zvijerinja što se miče po zemlji.

29. I reče Bog: Evo, dao sam vam sve bilje što nosi sjeme po svoj zemlji, i sva drveta rodna koja nose sjeme; to će vam biti za hranu.

30. A svemu zvijerinju zemaljskom i svjema pticama nebeskim, i svemu što se miče po zemlji i u čem ima duša živa, dao sam svu travu da jedu. I bi tako.

31. Tada pogleda Bog sve što je stvorio i gle, dobro bješe veoma. I bi večer, i bi jutro, dan šesti.

Kratko izlaganje

6. Šest dana ili perioda, koliko ima i uzastopnih stanja čovekovog preporoda, jesu uglavnom sledeći:

7. Prvo stanje je ono koje prethodi, uključujući detinjstvo i stanje neposredno pred preporod. To se naziva pustinja, bezdan i gusta tmina. Prvi pokret, koji je Gospodova milost, i duh Božji dizaše se nad vodama.

8. Drugo stanje pravi razliku između onoga što je Gospodovo i onoga što je čovekovo. Ono što je Gospodovo naziva se ostaci ili relikvije, a to su ovde verska znanja koja su stečena u detinjstvu i sačuvana, te se ne pokazuju sve dok čovek ne uđe u to stanje. U sadašnje vreme to stanje je retko bez iskušenja, nedaća i žalosti, kroz koje se telesne i svetovne stvari utišavaju i kao da umiru. Tako se ono što pripada spoljašnjem čoveku odvajava od onoga što pripada unutrašnjem čoveku. U unutrašnjem čoveku su ostaci koje je Gospod sačuvao za ovo vreme i za ovu svrhu.

9. Treće stanje je pokajanje u kojemu čovek, iz unutrašnjeg čoveka, govori pobožno i predano i čini dobro, kao što su milosrdna dela koja su još uvek mrtva, jer on misli da to radi iz sebe. Ovo dobro se naziva nežna trava, bilje koje donosi seme i drvo koje rađa rod.

10. Četvrto stanje je kada na njega deluje ljubav i kada prima svetlost od vere. Istina, on je pre govorio pobožno i činio dobro, ali je to radio zbog iskušenja i nevolja koje su ga mučile, a ne zbog vere i milosrđa; stoga se sada razgorevaju vera i milosrđe u unutrašnjem čoveku, a to se naziva *vidjela*.

11. Peto stanje je kada čovek govori iz vere i tako se utvrđuje u istini i u dobru: tada je ono što radi živo i naziva se ribom morskom i pticama nebeskim.

12. Šesto stanje je kada iz vere i iz ljubavi govori ono što je istinito i čini ono što je dobro: ono što on tada rađa naziva se *živa duša i zvijeri zemaljske*. I pošto tada počinje da deluje iz vere i ljubavi zajedno, on postaje duhovni čovek i naziva se *obličjem*.

13. Oni koji se preporođuju ne stižu do ovoga stanja. Većina u naše dane dolazi do prvog stanja; neki do drugog, a neki do trećeg, četvrtog i petog; mali broj do šestog, a jedva da iko stigne do sedmog.

Unutrašnji smisao

14. U ovome delu pod imenom Gospod misli se na Spasitelja sveta, Isusa Hrista, i samo na Njega; On se naziva Gospodom bez dodavanja drugih imena. Kroz celokupno Nebo On je taj koji se priznaje i obožava kao Gospod zato što je u Njemu sva sila i na Nebu i na zemlji. Isto tako, On je naložio Svojim učenicima da Ga tako zovu:

Zovete me Gospodom, i pravo činite, jer jesam. (Jovan, XIII 13)

I posle Njegovog uskrsnuća Njegovi učenici su ga nazivali Gospodom.

15. U celom Nebu ne zna se za drugog Oca osim Gospoda, jer su On i Otac jedno, kao što je i Sam rekao:

Ja sam put, istina i život. Reče mu Filip: Gospode! Pokaži nam Oca, i biće nam dosta. Isus mu reče: Toliko sam vremena s vama i nijesi me poznao, Filipe? Koji vidje mene, vidje Oca; pa kako ti kažeš: Pokaži nam Oca? Zar ne vjeruješ da sam Ja u Ocu? Isus mu reče: Ja sam put, istina i život: niko neće doći k Ocu do kroza me i Oca u meni. (Jovan, XIV 6, 8-11)

16. Stih 1. *U početku stvori Bog nebo i zemlju.*

Pradrevno vreme se naziva *početkom*. Kod proroka na raznim mestima naziva se od davnina i od večnosti. Početak se odnosi na prvi period kada se čovek preporođuje, jer je tada ponovo rođen i prima život. Sam preporod se naziva *ново stvaranje čoveka*. Izrazi kao stvoriti, oblikovati i ponavljati u skoro svim proročkim spisima označavaju preporođenje, ali s razlikama u značenju. Kod Isaije:

Sve koji se zovu Mojim imenom i koje stvorih na slavu sebi, sazdah i načinih. (XLIII 7)

I stoga se Gospod naziva Otkupitelj, Tvorac iz utrobe, Obličitelj i Stvaralac, kao kod istoga proroka:

Ja sam Jehova, Sveotac vaš, Tvorac Izrailja, vaš Kralj. (XLIII 15)

A kod Davida:

I narod koji bi stvoren hvaliće Jah. (Psalam CII 18)

I opet:

Pošlješ duh Svoj, postaju, i ponavljaš lice zemlji. (CIV 30)

U onome što sledi može se videti da *nebo* označava unutrašnjeg čoveka, a da *zemlja* označava spoljašnjeg čoveka.

17. Stih 2. *A zemlja bješe bez oblića i pusta, i bješe tama nad*

bezdanom; i duh Božji dizaše se nad vodama.

Pre preporoda čovek se naziva *zemljom bez obličja i pustom*, a isto tako i *pustoši* na kojoj ništa istinito i dobro nije posejano. *Bez obličja* znači da nema dobra, a *pusta* da nema istine. Otuda su gusta tmina, tupost i neznanje u vezi sa svim onim što se odnosi na veru u Gospoda, i prema tome i na sve ono što pripada duhovnom i nebeskom životu. Ovakvoga čoveka Gospod opisuje kod Jeremije:

Jer je narod moj bezuman, ne poznaju me, ludi su sinovi i bez razuma, mudri su da čine zlo, a dobro činiti ne umiju. Pogledah na zemlju i gle, bez obličja je i pusta; i na nebo, svjetlosti njegove nema. (IV 2, 23)

18. Bezdani su požude nepreporođenog čoveka, kao i obmane iz njih, od kojih je on sastavljen i u koje je uronjen. Nemajući svetlosti, u ovome stanju on je kao *bezdani* ili nešto tamno i zbrkano. Ovakve osobe se nazivaju i *dubinama morskim* u mnogim delovima Reči pre nego li je čovek preporođen, kao kod Isaije:

Probudi se, probudi se, obuci se u silu, mišico Gospodnja, kao u staro vrijeme. Nijesi li ti isušila more, vodu bezdana velikoga, od dubine morske načinila da prođu izbavljeni? Tako oni koje iskupi Gospod neka se vrate. (LI 9-11)

Viđen iz Neba, takav čovek izgleda kao crna masa lišena života. Sličnim izrazima označava se i čovekovo čišćenje, o kojem se često govori kod proroka i koje prethodi preporodu; jer pre nego što čovek može da vidi ono što je istinito i pre nego što na njega deluje dobro, kod njega treba da se ukloni ono što sprečava i usporava primanje; tako stari čovek mora da umre pre nego li se novi začne.

19. *Duh Božji* znači milost Gospodovu, za koju se kaže da se miče i sedi kao što kvočka sedi na jajima. Ono nad čime se duh miče jeste skriveno i sačuvano u čoveku, što se u celoj Reči naziva ostacima, a sastoji se od poznavanja onoga što je istinito i dobro, što se nikada ne pokazuje na svetlu dana sve dok se spoljašnje stvari ne očiste. Ova poznavanja se nazivaju *vodom iznad vode*.

20. Stih 3. *I reče Bog: Neka bude svjetlost. I bi svjetlost.*

Prvo stanje je kada čovek počne da saznaje da su dobrota i istina nešto više. Ljudi koji su potpuno spoljašnji ne znaju da dobrota i istina postoje; oni zamišljaju da je dobro sve što pripada ljubavi prema sebi i prema svetlu; a da je istinito sve što ide u korist ovih ljubavi; pri tome nisu svesni da je takvo dobro zlo, a takva istina obmana. Ali kada je ponovo začeti, čovek prvi put počne da saznaje kako njegova dobrota i nije dobrota, a takođe, kada uđe u svetlost, da postoji Gospod, i da je On sama dobrota i sama istina. Da ljudi treba da znaju kako Gospod postoji, On sam uči kod Jovana:

Ako ne uzverujete da Ja jesam, umrećete u grijesima svojim. (VIII 24)

Tako isto je napisano da je Gospod sama dobrota ili život i sama istina ili svetlost, i da prema tome nema ni dobrote ni istine osim od Gospoda:

U početku bješe Riječ, i Riječ bješe u Boga, i Bog bješe Riječ. Sve je kroz Nju postalo, i bez Nje ništa nije postalo što je postalo. U njoj bješe život, i život bješe vidjelo ljudima. Bješe vidjelo istinito koje obasjava svakoga čovjeka koji dolazi na svijet. (I 1, 3, 4, 9)

21. Stihovi 4, 5. *I vidje Bog svjetlost da je dobra; i rastavi Bog svjetlost od tame; i svjetlost nazva Bog dan, a tamu nazva noć.*

Svjetlost se naziva dobrom zato što je od Gospoda, koji je sama dobrota. Tama je sve ono što je izgledalo kao svetlost pre nego li je čovek bio nanovo začet, jer je zlo izgledalo kao dobro a laž kao istina; to je bila tama jer je čovek bio sačinjen samo od onoga što pripada njemu samom i što još ostaje. Sve što je od Gospoda, upoređuje se s *danom* jer pripada svetlosti; a sve što je čovekovo vlastito, upoređuje se s *noći* jer pripada tami. Ova poređenja su česta u Reči.

22. Stih 5. *I bi več, i bi jutro, dan prvi.*

Sada se već može razaznati šta označava *veče* a šta *jutro*. *Veče* označava prethodno stanje, jer je to stanje senke ili obmane, gde nema vere; *jutro* je sledeće stanje svetlosti ili istine, koje dolazi s upoznavanjem vere. *Veče* je svako prethodno stanje, jer je to stanje senke ili obmane, gde nema vere; *jutro* je sledeće stanje, jer je to stanje svetlosti ili istine i upoznavanja vere. U opštem smislu *veče* znači ono što je čovekovo vlastito, a *jutro* ono što je Gospodovo, kao što je rečeno preko Davida:

Duh Gospodov govori preko mene i besjeda Njegova bi na mome jeziku. Reče Bog Izraelov: Koji vlada ljudima, neka je pravedan vladajući u strahu Božjem. I biće svjetlost jutrenja kada sunce izlazi jutrom bez oblaka, i kao trava koja raste iz zemlje od svjetlosti iza dažda. (Samuilo, XXIII 2-4)

Pošto je večer kada nema vere, a jutro kada ima vere, stoga se Gospodov dolazak na svet naziva *jutro*; a vreme kada On dođe, naziva se *veče* jer tada nema vere, kao kod Danila:

I reče mi Svevišnji: Od večeri do jutra dvije tisuće i tri stotine dana i noći. (VIII 14, 26)

Slično tome, u Reči se *jutro* kaže za svaki dolazak Gospodov, te je stoga to izraz kojim se označava novo stvaranje.

23. Ništa nije običnije nego da se danom označava samo vreme. Tako kod Isaije:

Ridajte, jer je dan Jehovin blizu. Zatrešču nebo i zemlja će se pokrenuti

iz svojega mjesta od jarosti Gospoda nad vojskama i u dan kada se raspali gnjev Njegov. A doći će vrijeme Njegovo, i blizu je, i dani Njegovi neće se protegnuti. (XIII 6, 9, 13, 22)

I kod istoga proroka:

Je li to vaš veseli grad, kojega je starina od davnina? I tada će Tir biti zarobljen sedamdeset godina, za vrijeme jednoga cara. (XXIII 7, 15)

Spremite rat na nju, ustanite da udarimo u podne. Teško nama, jer dan naže i sjenke večernje oduljaše. (VI 4)

Ovako veli Gospod: Ako možete ukinuti zavjet moj za dan i za noć da ne bude ni dana ni noći na vrijeme. Ovako veli Gospod: Ako nije sam postavio zavjeta svoga za dan i za noć i uredbe nebesima i zemlji. (XXXIII 20, 25)

I opet:

Obnovi dane naše, kao od davnina. (Plač, V 21)

24. Stih 6. *I Bog reče: Neka bude svod posred vode, da rastavlja vodu od vode.*

Pošto je duh Božji ili milost Gospodova rodio spoznaju o tome šta je istinito i šta je dobro, i pošto je pokazao u svetlosti da Gospod postoji, da je On sama dobrota i sama istina i da izvan Njega nema dobrote i istine, tada je On napravio da se razlikuje unutrašnje od spoljašnjeg bića, to jest da se razlikuju spoznaje koje su u unutrašnjem biću od doslovnog smisla koji pripada spoljašnjem biću. Unutrašnje biće se zove *svod*; spoznaje koje su u njemu zovu se *vodom iznad svoda*; a doslovni smisao spoljašnjeg bića zove se *voda ispod svoda*. Pre nego je ponovo rođen, on ne zna da postoji unutrašnje biće, a još manje kakva je njegova priroda. On ne vidi razlike između unutrašnjeg i spoljašnjeg bića. Kako je ogrezao u telesne i svetovne stvari, on je u njih utopio i ono što pripada njegovom unutrašnjem biću, te je tako od stvari koje su različite načinio zbrkano i mračno jedinstvo. Zato se prvo kaže: *Neka bude svod posred voda*, a tek onda: *Neka rastavlja vodu od vode*; a ne: *Neka rastavlja vodu od voda koje su ispod svoda i voda koje su iznad svoda*, kao što je rečeno u sledećim stihovima:

I stvori Bog svod, i rastavi vodu pod svodom od vode nad svodom. I bi tako. A svod nazva Bog nebo. (stihovi 7, 8)

Dakle, ono što čovek zatim primećuje u toku preporoda jeste da počinje da spoznaje kako postoji unutrašnje biće, i da su dobrota i istina, koje pripadaju samo Gospodu, ono što pripada unutrašnjem biću. Pošto spoljašnji čovek, dok se rađa iznova, pretpostavlja kako dobro koje čini dolazi od njega, kao i da istine koje govori dolaze od njega, a pošto ga u stvari Gospod vodi da čini dobro i govori istinu, stoga se prvo pominje razdvajanje vode ispod svoda, a tek posle

razdvajanje vode iznad svoda. I to je nebeska tajna, da Gospod vodi čoveka pomoću onoga što je vlastito čovekovo i preko obmana čovekovih čula i požuda, i da ga savija k onome što je istinito i dobro, tako da svaki pokret i trenutak u preporodu, u opštem i u pojedinačnom, idu od večeri k jutru, a to je od spoljašnjega k unutrašnjem čoveku ili od zemlje k Nebu. Stoga se svod ili unutrašnji čovek nazivaju Nebom.

25. *Rasprostrti zemlju i razapeti nebo* jeste uobičajen način govora kod proroka kada je reč o čovekovom preporođenju, kao kod Isaije:

Ovako govori Gospod, Izbavitelj tvoj, koji te je saznao od utrobe materine: Ja, Gospod, načinih sve, razapeh nebo sam, rasprostrijev zemlju sam sobom. (XLIV 24)

I opet, kada govori otvorenije o Gospodovom dolasku:

Trske stučene neće prelomiti i svještila koje se puši neće ugasiti; javljaće sud po istini. (XLII 3)

To znači da On ne slama obmane niti gasi požude, nego ih savija k dobru i istini, pa stoga i sledi:

Jehova Bog tvori nebesa i prostire ih; rasprostire zemlju i ono što ona rađa; daje dah narodu koji je na njoj i duh onima koji po njoj hode. (XLIII 3-5)

Da ne pominjemo odlomke koji govore isto.

26. Stih 8. *I bi večer, i bi jutro, dan drugi.*

Šta znače *večer, jutro i dan*, pokazano je kod stiha 5.

27. Stih 9. *Potom reče Bog: Neka se sabere voda što je pod svodom na jedno mjesto, i neka se pokaže suho. I bi tako.*

Kada se spozna da postoje i unutrašnji i spoljašnji čovek, i da se istine i dobra ulivaju iz unutrašnjeg čoveka ili preko njega u spoljašnjeg, od Gospoda iako tako ne izgleda, tada se ove istine i dobra, ili saznanja o istinama i dobrima, sačuvavaju u njegovoj memoriji i svrstavaju kao reči; jer sve što ulazi u memoriju spoljašnjeg čoveka, bilo prirodno bilo duhovno ili nebesko, ostaje kao reči i vadi se odatle kada to Gospod hoće. Ove spoznaje su sabrane na jedno mesto i zovu se *mora*, a u spoljašnjem čoveku *suho*, a odmah zatim *zemlja*, kao što je to u onome što sledi.

28. Stih 10. *I suho nazva Bog zemlja, i zborišta vodena nazva mora; i vidje Bog da je dobro.*

Uobičajeno je da se u Reči vodom nazivaju spoznaje i reči, da se stoga morima označavaju spoznaje i reči zajedno. Kao kod Isaije:

Jer će zemlja biti puna poznanja o Gospodu kao more što je vode puno. (XI 9)

I kod istoga proroka, kada se govori o nemanju spoznaja i reči:

I nestaće vode iz mora i rijeka će presahnuti i zasušiti se. I rijeke

će oteći: opašće i presahnuti potoci egipatski, trska i sita posušice se. (XIX 5, 6)

Ovde se kod Ageja govori o Novoj crkvi:

Govori Gospod nad vojskama: Još jednom, do malo, i ja ću potresti nebesa i zemlju, i more i suhu zemlju. I potrešću sve narode, i doći će izabrani iz svijeh naroda i napuniću ovaj dom slave, veli Gospod nad vojskama. (II 6, 7)

A o čoveku dok se ponovo rađa kod Zaharija:

Nego će biti jedan dan koji je poznat Gospodu, neće biti dan i noć jer će i uveče biti svetlost. I u taj će dan proteći iz Jerusalima voda živa, pola k istočnome moru a pola k zapadnome moru, i biće i ljeti i zimi. (XIV 7, 8)

Kod Davida, kada se opisuje čovek koji se čisti da bi bio ponovo rođen i klanjao se Gospodu:

Jer Bog čuje uboge i sužanja svojih ne oglušava se. Neka ga hvale nebesa i zemlja, mora i sve što se u njima miče. (Psalam LXIX 33, 34)

Da se *zemljom* označava onaj koji prima, pokazuje se kod Zaharija:

Govori Gospod koji je razapeo nebesa i osnovao zemlju, i stvorio čoveku duh koji je u njemu. (XII 1)

29. Stihovi 11, 12. *I opet reče Bog: Neka zemlja pusti iz sebe travu, bilje što nosi sjeme i drvo rodno što rađa rod po vrstama svojim, u kojem će biti sjeme njegovo na zemlji. I bi tako. I pusti zemlja iz sebe travu, bilje što nosi sjeme po vrstama svojim i drvo što rađa rod u kojem je sjeme njegovo po vrstama njegovijem. I vidje Bog da je dobro.*

Kada su zemlja odnosno čovek pripremljeni da prime nebesko seme od Gospoda i da počnu tvoriti dobrotu i istinu, tada Gospod čini te nikne nešto kao nežna trava; potom nešto još korisnije, kao što je bilje koje nosi seme; na kraju nešto sasvim korisno, što se naziva drvo, koje rađa plod i gde je seme njegovo po vrstama svojim. U početku čovek koji se ponovo rađa misli kako su dobra dela koja čini i istina koju govori iz njega samog, a u stvari sva dobrota i sva istina jesu iz Gospoda, tako da onaj koji misli da su dobrota i istina iz njega, u tome još uvek nema istinske vere, koju će kasnije primiti; jer još uvek ne može da veruje kako su one iz Gospoda, pošto je još uvek u stanju u kom se priprema da primi život vere. To stanje je predstavljeno onim što nema života, a kada vera oživi, to je predstavljeno onim što je živo. Gospod je taj koji seje. A seme je Njegova Reč, a zemlja je čovek, kao što je to On Sam objavio (Mateja, XIII 19-24, 37-39; Marko, IV 14-21; Luka, VIII 11-16).

Sa istim ciljem On daje ovaj opis:

I govoraše im: Tako je Carstvo Božje kao čovjek kad baci sjeme na

zemlju; i spava i ustaje noću i danju; i sjeme niče i raste da ne zna on. Jer zemlja sama od sebe najprije donese travu, potom klas, pa onda ispuni pšenicu u klasu. (Marko, IV 26-28)

U sveopštem smislu pod Carstvom Božjim shvata se sveopšte Nebo, u nešto užem smislu Gospodova istinska Crkva; a u pojedinačnom smislu svaki onaj koji je u istinskoj veri, to jest onaj koji se ponovo rađa kroz život vere. Stoga se takav čovek naziva Nebom jer je Nebo u njemu; a isto tako i Carstvom Božjim, jer je Carstvo Božje u njemu, kao što sam Gospod uči kod Luke:

A kada ga upitaše fariseji kad će doći Carstvo Božje, odgovarajući reče im: Carstvo Božje neće doći da se vidi, niti će se kazati: Evo ga ovdje ili ondje; jer gle, Carstvo Božje je unutra u vama.

Ovo je treći uzastopni stepen čovekovog preporoda, kada on prelazi iz senke u svetlost ili od večeri prema jutru; stoga se i kaže: *I bi večer, i bi jutro, dan treći.* (stih 13)

30. Stihovi 14-17. *I potom reče Bog: Neka budu vidjela na svodu nebeskom, da dijele dan i noć, da budu znaci vremenima i danima i godinama; i neka svijetle na svodu nebeskom, da obasjavaju zemlju. I bi tako. I stvori Bog dva vidjela velika: vidjelo veće da upravlja danju i vidjelo manje da upravlja noću, i zvijezde. I postavi ih Bog na svodu nebeskom da obasjavaju zemlju.*

Ne može se znati šta je označeno *vidjelima velikim* ako se prvo ne zna šta je suština vere i kako se ona razvija kod onih koji se iznova rađaju. Sama suština i život vere jesu sam Gospod, jer onaj koji ne veruje u Gospoda, nema života, kao što je to On sam izjavio kod Jovana:

Ko vjeruje u Sina, ima život vječni; a ko ne vjeruje u Sina, neće vidjeti života, nego gnjev Božji ostaje na njemu. (III 36)

Rast vere kod onih koji se ponovo rađaju jeste ovakav: Isprva nemaju života jer ga nema u zlu i u obmani, nego samo u dobru i istini; posle primaju život od Gospoda kroz veru, prvo kroz veru u memoriju, a ta vera su samo reči; onda kroz veru u razum, što je umna vera; napokon kroz veru u srcu, što je vera ljubavi ili vera koja spasava. Prve dve vrste vere predstavljene su od 3. do 13. stiha onim što nije živo, ali je ta vera oživeljena ljubavlju, što je predstavljeno onim što je živo od 20. do 25. stiha. To je razlog što se tek sada govori o ljubavi i veri iz nje, i što se one zovu *vidjela*; gde je ljubav *vidjelo veće* da upravlja danju, a vera koja izvire iz ljubavi, *vidjelo manje* da upravlja noću; ova dva videla treba da sačinjavaju jedno, pa se stoga kaže o njima u jednoj reči neka obasjavaju zemlju, *sint luminaria*. Ljubav i vera u unutrašnjem čoveku jesu kao toplota i svetlost spoljašnjem

telesnom čoveku, zbog čega je prvo predstavljeno drugim. Zbog toga se kaže da su videla postavljena na svodu nebeskom ili u unutrašnjem čoveku; veće videlo je njegova volja, a manje je njegov razum; no ljubav i vera pojavljuju se u volji i razumu onako kako se sunčeva svetlost pojavljuje u predmetima koji je primaju. Gospodova milost je ta koja na volju deluje ljubavlju, a na razum verom.

31. Da *vidjela velika* označavaju ljubav i veru, i da se nazivaju *suncem, mesecom i zvezdama*, vidi se kod proroka, kao kod Jezekilja:

I kada te ugasim, zastrijeću nebo i zvijezde na njemu pomrčati, sunce ću zakloniti oblakom i mjesec neće svijetliti svetlošću svojom. Sva ću vidjela na nebu pomračiti za tobom i pustiću tamu na tvoju zemlju. (XXXII 7, 8)

Na ovom mestu se govori o faraonu i o Egipćanima, koji u Reči označavaju ono što je telesno i doslovno; a ovde, da su kroz telesne stvari i kroz doslovni smisao ugašene ljubav i vera. Tako isto kod Isaije:

I evo, ide dan Jehovin ljuti s gnjevom i jarošću da obrati zemlju u pustoš, i griješnike da istrijebi iz nje. Jer zvijezde nebeske i prilike nebeske neće pustiti svetlosti svoje, sunce će pomrčati o rođenju svom i mjesec neće pustiti svetlosti svoje. (XIII 9, 10)

I opet kod Joila:

Jer ide dan Jehovin, jer je blizu dan kada su mrak i tama; pred njim će se zemlja tresti, nebesa će se pokolebati, sunce i mjesec će pomrknuti i zvijezde ustegnuti svetlost svoju. (II 1, 2, 10)

Još kod Isaije, govoreći o dolasku Gospodovom i prosvetljenju neznabožaca, to jest o Novoj crkvi, a posebno o onima koji su u tami, a primaju svetlost i ponovo se rađaju:

Ustani, svijetli se, jer dođe svetlost tvoja i slava Jehovina obasja te; gle, tama će pokriti zemlju i gusta tmina neznabošce, a Jehova će ustati na tebe; neznabošci će doći k vidjelu tvojemu, a carevi k svetlosti koja će te obasjati. Neće više zalaziti sunce tvoje niti će mjesec tvoj pomrčati; jer će ti Jehova biti svetlost vječna i dani žalosti tvoje svršiće se. (LX 1-3, 20)

A kod Davida:

Jehova je stvorio nebesa premudro; utvrdio zemlju na vodi; stvorio vidjela velika; sunce da upravlja danom, a mjesec da upravlja noću. (CXXXVI 6-9)

Na svim ovim mestima *vidjela* označavaju ljubav i veru. Stoga što *vidjela* predstavljaju ljubav i veru prema Gospodu, u Jevrejskoj crkvi bilo je određeno da svetlost gori od večeri do jutro, jer je svaka uredba u toj crkvi predstavljala Gospoda. O toj svetlosti je napisano:

I ti zapovijedi sinovima Izrailjevim da ti donesu ulja maslinova čistoga cijedenoga za vidjelo, da bi žišci gorjeli svagda. U šatoru od

sastanka pred zavjesom, koji će zaslanjati svjedočanstvo, neka ih Aron i sinovi njegovi spremaju da gore od večeri do jutra pred Jehovom. (Knjiga izlaska, XXVII 20, 21)

Da sve ovo označava ljubav i veru koje Gospod zapali i kojima obasjava unutrašnjeg čoveka, a kroz njega i spoljašnjeg čoveka, to će po Božanskoj milosti Gospodovoj biti pokazano na pravome mestu.

32. Ljubav i vera isprva se zovu *velika vidjela*, a posle se ljubav naziva *veće vidjelo* a vera *manje vidjelo*; za ljubav se kaže da *upravlja danom*, a za veru da *upravlja noću*. Kako su ove nebeske tajne sakrivene, osobito na kraju vremena, to je dozvoljeno po Gospodovoj Božanskoj milosti objasniti ih. Razlog što su ove tajne posebno skrivene u ovom vremenu jeste to što je sada kraj vremena¹, kada skoro nema ljubavi pa stoga ni vere, kao što je Gospod predskazao u jevanđelistima ovim rečima:

I odmah će po nevolji dana tih sunce pomrčati, i mjesec svjetlost svoju izgubiti, i zvijezde s neba spasti, i sile nebeske pokrenuti se. (Mateja, XXIV 29)

33. Pod suncem koje će potamneti misli se na ljubav; pod mesecom koji ne daje svetlost na veru; a pod zvezdama koje padaju s Neba na poznavanja vere, a to su sile nebeske. Pradrevna crkva priznavala je samo ljubav kao veru. Nebeski anđeli ne znaju šta je vera osim one koja dolazi od ljubavi. Sveopšte Nebo je Nebo ljubavi, jer u Nebu nema drugog života osim života ljubavi. Odatle dolazi sva nebeska sreća, koja je tako velika da se ne može opisati, niti ljudi mogu da je sebi predstavljaju. Oni na koje utiče ova ljubav vole Gospoda srcem, no znaju, izjavljuju i opažaju da sva ljubav i, prema tome, sva sreća, ceo život - koji pripada samo ljubavi - dolaze samo od Gospoda, te da oni od sebe samih nemaju ni ljubav ni sreću. Da je Gospod taj od kojega dolazi sva ljubav, predstavljeno je *velikim vidjelom* ili suncem kada se On preobrazio, kao što je napisano:

I preobrazi se pred njima, i zasja se lice njegovo kao sunce, a haljine postadoše bijele kao snijeg. (Mateja, XVII 2)

Najdublje stvari označavaju se *licem*, a ono što iz njih proizlazi *haljinama*. Tako je Gospodovo Božansko označeno *suncem* ili ljubavlju; a Njegovo ljudsko *svjetlošću* ili mudročću koja proizlazi iz ljubavi.

34. Svak je u stanju da zna sasvim dobro kako život nije moguć bez neke ljubavi i da nema radosti osim ako ne dolazi od nečega što se voli. Kakva je ljubav, takav je i život, a takva je i radost; ako uklonite

¹ Autor govori o kraju vremena ili Poslednjem sudu koji se u to vreme približavao i o kojem je pisao u više svojih dela, prim. prev.

ljubavi ili, što je isto, želje - jer one dolaze od ljubavi - misao odjednom nestaje i postajete kao mrtvac, kao što mi je i bilo pokazano uživo. Ljubavi prema sebi i prema svetu na neki način slične su životu i radosti, ali su sasvim suprotne istinskoj ljubavi, koja je u tome da čovek voli Gospoda iznad svega, a bližnjega kao samoga sebe. One druge ljubavi nisu ljubavi nego mržnje, jer onoliko koliko neko voli sebe i svet, toliko mrzi svoga bližnjega, a kroz to i Gospoda. Stoga je istinska samo ljubav prema Gospodu, istinski život je život ljubavi od Njega, a istinska radost je radost takvog života. Može da postoji samo jedna istinska ljubav, pa tako i jedan istinski život, odakle izvire radost i istinska sreća, koje pripadaju anđelima u nebesima.

35. Ljubav i vera ne dopuštaju da se razdvoje jer čine jedno te isto; stoga kada su prvo pomenuta, na vidjela se gledalo kao na jedno jer se kaže: *Neka bude sit vidjela na svodu nebeskom*. O toj okolnosti dopušteno mi je da iznesem sledeće izvanredne pojedinosti. Nebeski anđeli, koji su u nebeskoj ljubavi od Gospoda, imaju sva znanja o veri iz te ljubavi i žive u takvoj svetlosti razuma da se to ne može opisati. S druge strane, duhovi koji imaju znanja i doktrine vere ali bez ljubavi, žive u hladnoći i u tami toliko da se ne mogu približiti ni prvom pragu Neba, nego odmah beže natrag. Neki od njih kažu da su verovali u Gospoda, ali nisu živeli po Njegovim zapovestima, a o takvima je Gospod rekao kod Mateje:

Neće svaki koji govori: Gospode, Gospode, ući u Carstvo nebesko, nego onaj koji čini volju Moju; mnogi će reći u taj dan: Gospode, Gospode, zar nismo prorokovali u Tvoje ime? (VII 21, 22)

Otuda je očito: oni koji su u ljubavi, oni su i u veri, a stoga i u nebeskom životu, ali nikako oni koji su samo u veri, a ne i u životu ljubavi. Život vere bez ljubavi jeste kao svetlost sunca bez toplote, kao što je zimi kada ništa ne raste, nego je sve otvrdlo i mrtvo; dok je vera koja ističe iz ljubavi kao sunčeva svetlost u proleće, kada sve raste i cveta pod sunčevom svetlošću koja oplođava. Upravo je tako i s duhovnim i nebeskim stvarima, koje su obično predstavljene u Reči onim što postoji na svetu i na licu zemlje. Kada nema vere, a to je kada je vera bez ljubavi, Gospod to upoređuje sa zimom, tamo gde predskazuje kraj vremena, kod Marka:

Nego se molite Bogu da vaša bježan ne bude u zimu. Jer će u te dane biti nevolja. (XIII 18, 19)

Bježan znači poslednje vreme, kao i ono kada svaki čovek umire, zima je život lišen ljubavi, a dani nevolja jedno stanje ovih u drugom životu.

36. Čoveku su date dve sposobnosti: volja i razum. Kada volja

upravlja razumom, one sačinjavaju jedan um pa tako i jedan život, jer tada ono što čovek hoće i što radi, to misli i smeru. Ali kada se razum ne slaže s voljom, kao što je kod onih koji kažu da veruju ali žive protivno onome što veruju, tada se jedan um deli na dva: jedan želi da se uzdigne u Nebo, dok drugi teži paklu; kako je volja koja deluje u svakom činu, ceo čovek bi se strovalio u pakao da nema milosti Gospodove.

Oni koji su odvojili veru od ljubavi i ne znaju šta je vera. Kada misle o veri, neki od njih misle da je to samo misao, neki da je to misao usmerena ka Gospodu, a neki da je to nauk ili doktrina o veri. No vera nije samo znanje ili priznavanje onoga što je obuhvaćeno naukom o veri, nego je to poslušnost prema svemu što taj nauk uči. Prvi stav koji ona uči i kojemu se ljudi moraju pokoravati jeste ljubav prema Gospodu i ljubav prema bližnjemu, jer ako nema toga, čovek nije u veri. Ovo Gospod uči, ne ostavljajući nikakvu sumnju, kod Marka:

I pristupi jedan od književnika koji ih slušaše kako se prepiru i vidje da im dobro odgovara, i zapita ga: Koja je prva zapovijest od sviju? A Isus mu odgovori da je prva zapovijest od sviju: Čuj, Izrael, Gospod je Bog naš, Gospod jedini; i ljubi Gospoda Boga svojega svim srcem svojim i svom dušom svojom, i svijem umom svojijem i svom snagom svojom. Ovo je prva zapovijest. I druga je kao ova: Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe. Druge zapovijesti veće od ovijeh nema. (XII 28-31)

Kod Mateje Gospod naziva prethodnu prvom i velikom zapovesti i kaže da od ovih zapovesti zavise i Zakon i proroci (XXII 37-41). Zakon i proroci jesu sveukupan nauk o veri i cela Reč.

37. Kaže se da videla budu znakovi dobima, danima i godinama: u ovim rečima sadržano je više tajni nego li se sada može pokazati, iako se u doslovnom smislu ništa od toga ne pokazuje. Neka bude dovoljno ako se kaže da postoje izmene duhovnih i nebeskih stvari, kako uopšte tako i pojedinačno, koje se upoređuju s promenama u danima i godinama. Promene u danu su od jutra do podneva, pa otada do večeri i kroz noć do jutra; a promene u godinama su tome slične, od proleća do leta, pa onda jeseni i na kraju preko zime do proleća. Otuda dolaze izmene u toploti i svetlosti, a tako isto i promene u onome što zemlja rađa. S ovim se upoređuju promene u duhovnim i nebeskim stvarima. Bez ovih promena i izmena život bi uvek bio isti, te tako ne bi ni bio život; niti bi se razlikovale dobrota i istina, a još manje bi se mogle osetiti. Ove promene se kod proroka nazivaju uredbama, kao kod Jeremije:

Ovako veli Gospod, koji daje sunce da svijetli danju, i uredbe mjesecu i zvijezdama da svijetle noću, koji raskida more i buče vali njegovu. Ako

tijeh uredaba nestane ispred mene, govori Gospod, i sjeme će Izrailjevo prestati biti narod preda mnoom na vijek. (XXXI 35, 36)

I kod istoga proroka:

Ovako veli Gospod: Ako nijesam postavio zavjeta svojega za dan i za noć, i uredbe nebesima i zemlji. (XXXIII 25)

No, o tome, po Božanskoj milosti Gospodovoj, biće govora u Knjizi Postanja, VIII 22.

38. Stih 18. *I da upravljaju danju i noću, i da dijele svjetlost od tame. I vidje Bog da je dobro.*

Pod *danom* se misli na dobrotu, a pod *noći* na zlo; stoga se dobra dela nazivaju delima dana a zla delima noći; pod svetlošću se misli na istinu a pod tamom na laž, kao što Gospod kaže:

A sud je ovaj što vidjelo dođe na svijet, a ljudima omilje većma tama nego li vidjelo; jer njihova djela bijahu zla. A ko istinu čini, ide k vidjelu, da se vide djela njegova jer su u Bogu učinjena. (Jovan, III 19, 21)

39. Stihovi 19, 20. *I bi večer, i bi jutro, dan četvrti. Potom reče Bog: Neka vrve po vodi žive duše, i ptice neka lete iznad zemlje pod svodom nebeskim.*

Kada su velika videla bila upaljena i postavljena u unutrašnje biće i kada je spoljašnje biće primilo svetlost od njih, tek tada čovek počinje da živi. Do tada se jedva može reći da je živio, jer je za dobra dela koja je činio mislio da ih čini od sebe, a za istinu koju je govorio da je govori od sebe; pošto je čovek sam po sebi mrtav, pošto u njemu nema nikakve dobrote i pošto je po sebi samo zlo i obmana; sve što on radi takođe je mrtvo, jer on sam od sebe ne može činiti dobra dela koja su zaista dobra. Da čovek ne može ni da misli o dobrom niti da hoće ono što je dobro, pa prema tome ni da ga čini osim od Gospoda, to treba da je jasno iz nauka o veri, jer Gospod kaže kod Mateje:

Koji sije dobro sjeme, ono je sin čovječji. (XIII 37)

Nešto dobro ne može doći niotkuda drugo osim iz pravog izvora dobrote, koji je samo jedan, kao što On kaže na drugome mestu:

Niko nije dobar osim Boga. (Luka, XVIII 19)

Pa ipak, kada Gospod rađa čoveka ponovo, dozvoljava mu da u početku pretpostavlja kako su dobro koje čini i istina koju govori od njega samoga, jer on tada nije u stanju da shvati drugačije, niti se tada može navesti da to poveruje i da to posle i oseti, da su sva dobrota i sva istina samo od Gospoda. Sve dok čovek ovako misli, njegova dobrota i istine upoređuju se s nežnom travom i biljem koje nosi seme, a napokon i s drvetom koje rađa plod što još uvek nema života; no sada, kada je oživeo kroz ljubav i veru i kada veruje da Gospod čini dobro koje on čini i svu istinu koju govori, tada se upoređuje sa živim

dušama koje vrve po vodi, s pticama koje lete iznad zemlje, kao i sa zverima, a to su sve živa bića i nazivaju se žive duše.

40. Iskazom *neka vrve po vodi žive duše* označene su reči, to jest doslovni smisao, koje pripadaju spoljašnjem čoveku; pod pticama uopšte ono što je racionalno i intelektualno, od čega to drugo pripada unutrašnjem čoveku. Da žive duše koje vrve, to jest ribe označavaju doslovni smisao, jasno je kod Isaije:

Zašto kada dođoh, ne bi nikoga? Gle, prijetnjom mojom isušujem more, obraćam rijeku u pustinju, da se usmrde ribe njihove zato što nestade vode; oblačim nebesa u mrak. (L 2, 3)

Ovo je još jasnije kod Jezekilja, gde Gospod opisuje novi hram ili novu crkvu uopšte, ili ponovo rođenu osobu, jer hram Gospodov jeste svako ko je ponovo rođen:

Gospod Jehova reče mi: Ove će vode teći k istoku i ići će do mora. I vode će ozdraviti; i svaki živi stvor koji se miče ozdraviće tamo gde vode stignu; i ribar će stajati od Engedija do Englaima, i mreže prostirati svojije; i biće riba od svih vrsta, vrlo mnogo. (XLVII 8-10)²

Ribari od Engedija do Englaima kao i prostiranje mreža označavaju one koji poučavaju prirodnog čoveka istinama vere. Da ptice označavaju racionalno i intelektualno, očito je kod proroka Isaije:

Zovem s istoka pticu i iz daljine čovjeka. (XLVI 11)

I kod Jeremije:

I pogledah i gle, nema čovjeka, i sve ptice nebeske odletješe. (IV 11)

I kod Jezekilja:

Ali ja ću uzeti s vrha toga visokoga kedra i posadiću; s vrha od mladijeh grana njegovijeh odlomiću grančicu, i posadiću na gori visokoj i uzdignutoj; i pustiće grane, i rodiće i postati krasan kedar, i pod njim će se nastaniti svakojake ptice, i u hladu grana njegovijeh stanovaće. (XVII 22, 23)

I kod Ozije, gde se govori o novoj crkvi ili o novom čoveku:

I tada ću im učiniti zavjet sa zvijerjem poljskim i pticama nebeskim i s bubinama zemaljskim. (II 18)

Zvijerje ne znači divlje zveri niti ptice znače ptice, jer Gospod kaže da čini novi zavjet s njima.

41. Ništa što pripada čovekovom vlastitom (*proprium*) nema života i kad god se pokaže, izgleda kao nešto tvrdo, koščato i crno; a sve što je od Gospoda ima život u sebi, koji je duhovan i nebeski i koji, kada se pokaže pogledu, izgleda kao čovek i kao nešto živo. Možda

² *I pored sveg truda nisam mogao da nađem ovo mesto ni u engleskom ni u našem prevodu, prim. prev.*

izgleda neverovatno, ali je sasvim istinito da svaki pojedinačni izraz, svaka predstava i svaka najmanja misao kod anđeoskog duha sadrže osećanja koja proističu od Gospoda, koji je sam Život. Pa stoga sve što je od Gospoda jeste živo, jer ima veru u Njega i ovde se zove živa duša: sve to ima i telo, koje je ovde označeno onim što se miče ili puži. Međutim, za čoveka je sve to još uvek duboka tajna, a sada se pominje samo zato što se ovde govori o živoj duši i o materiji koja se miče.

42. Stih 21. *I Bog stvori velike kitove i sve žive duše koje se miču, što povrveše po vodi po vrstama svojim, i sve ptice krilate po vrstama njihovijem. I vidje Bog da je dobro.*

Kao što je rečeno, ribe označavaju doslovni smisao, sada oživljen verom od Gospoda, i stoga smisao koji je sada oživeo. Kitovi označavaju opšta načela kojima su potčinjene pojedinosti; jer je sve u svemiru potčinjeno nekom opštem načelu, što je način kako sve postaje i traje. Kitovi ili velike ribe koje se pominju kod proroka označavaju opšte stvari u doslovnom smislu. Faraonom, egipatskim carem, predstavljena je ljudska mudrost ili inteligencija, to jest znanje uopšte, pa se naziva veliki kit, kao kod Jezekilja:

Evo me na te, Faraone, care egipatski, kite veliki koji ležiš usred rijeka svojih, koji reče: Moja je rijeka, ja je načinih sebi. (XXXII 2)

Pod tim se misli na one koji žele da uđu u misterije vere pomoću doslovnog smisla, a to znači sami od sebe. Kod Isaije:

I tada će Gospod pokazati mačem svojim velikijem i jakijem levijatana, prugu zmiju, i levijatana, krivuljastu zmiju, i ubiće zmaja kita koji je u moru. (XXVII 1)

Pod ubiće levijatana koji je u moru označavaju se oni koji ne znaju ni opšta načela istine. Tako kod Jeremije:

Izjede me i potre Nabukodonor, car vavilonski, načini od mene nepotreban sud, proždrije me kao levijatana, napuni trbuh svoj milinama mojim, i otjera me. (LI 34)

To znači da je progutao poznavanja vere koja se nazivaju milinama, kao što je levijatana progutao Jonu; a levijatana ili kit označava one kojima su poznata načela poznavanja vere po doslovnom smislu i koji postupaju u skladu s tim.

43. Stih 22. *I blagoslovi ih Bog govoreći: Rađajte se i množite, i napunite vodu po morima, i ptice neka se množe na zemlji.*

Sve u čemu ima života od Gospoda oplođava se i množi mnogostruko i neprestano, ne toliko dok čovek živi u telu, ali zato utoliko više u drugom životu. Oplođavanje se u Reči odnosi na ljubav, a množenje na veru; plod koji je iz ljubavi sadrži seme kroz koje se ljubav umnožava. A Gospodov blagoslov u Reči isto tako označava

oplođavanje i umnožavanje jer proističu iz Njega.

44. Stihovi 23-25. *I bi večer, i bi jutro, dan peti. Potom reče Bog: Neka zemlja pusti iz sebe duše žive po vrstama njihovijem, stoku i sitne životinje i zvijeri zemaljske po vrstama njihovijem. I bi tako. I stvori Bog zvijeri zemaljske po vrstama njihovijem, i stoku po vrstama njezinijem, i sve sitne životinje na zemlji po vrstama njihovijem. I vidje Bog da je dobro.*

Čovek kao ni zemlja ne može da rodi ništa dobro ukoliko se prvo u njega ne posade verska znanja, po kojima on zna šta treba verovati i šta činiti. Zadatak razuma je da čuje Reč, a volje da je izvršava. Čuti Reč a ne činiti tako, isto je što i reći kako verujemo, mada ne živimo po našem verovanju, te u tom slučaju odvajamo slušanje od činjenja i tako delimo naš um, pa postajemo kao oni koje je Gospod nazvao ludima u sledećem odlomku:

Svako, dakle, ko sluša ove moje riječi i izvršuje ih jeste kao mudar čovjek koji sazida kuću svoju na kamenu. A svako ko sluša ove moje riječi i ne izvršuje ih biće kao čovjek lud koji sazida kuću svoju na pijesku. (Mateja, VII 24, 26)

Ono što pripada razumu, to se, kao što je već rečeno, označava živim dušama koje se miču, što *povrvješe po vodi*, kao i pticama koje lete iznad zemlje i po svodu nebeskome; međutim, ono što pripada volji, to je označeno živim dušama koje zemlja rađa, i *zvijerima i onim što se miče*, kao i *divljim zvijerima zemaljskim*.

45. Oni koji su živeli u pradrevna vremena ovako su označavali ono što se odnosilo na razum i volju; stoga se kod proroka i u Reči Starog zaveta to označava raznim vrstama životinja. Zveri ima dve vrste: zlih, koje se tako nazivaju jer su škodljive, i dobrih, koje su neškodljive. U čoveku su zla označena zlim zverima, kao što su medvedi, vuci, psi, dok se dobre i blage stvari označavaju golubicama, ovcama, jaganjcima. Zveri koje se ovde pominju jesu dobre i blage i označavaju osećanja, jer je reč o onima koji se rađaju ponovo. Niže stvari u čoveku, koje su povezanije s telom, nazivaju se divljim zverima zemaljskim, a to su požuda i uživanje.

46. Da *zveri* označavaju čovekova osećanja - zla osećanja kod zlih ljudi, a dobra osećanja kod dobrih ljudi - vidi se jasno iz brojnih odlomaka u Reči, kao kod Jezekilja:

Jer evo me kod vas, i gledaću vas, i bićete rađane i zasijevane. Umnožiću u vama ljude i stoku, i namnožiću ljude i stoku, i namnožiću se i naploditi, i naseliću vas kako bijaste prije, i poznaćete da sam ja Gospod. (XXXVI 9, 11)

I kod Joila:

Ne plašite se zvijeri s Moga polja, jer su njihova staništa u divljini

ozelenjela. (II 22)

Kod Davida isto tako:

Lud bijah, bijah kao zvijer pred Tobom. (Psalam LXXIII 22)

I kod Jeremije, gde je reč o preporodu:

Evo idu dani, govori Gospod, kada ću zasijati dom Izrailjev i dom Judin sjemenom čovječjim i sjemenom od stoke. I kao što sam pazio na njih da ih istrijebim i razvaljujem, i kvarim i zatirem i mučim, tako ću paziti na njih da ih sazidam i posadim, govori Gospod. (XXXI 27, 28)

Divlje zveri imaju slično značenje i kod Isaije:

I tada ću im učiniti zavjet sa zvijerjem poljskim i s pticama nebeskim, i s bubinama zemaljskim. (II 18)

I kod Jova:

Smijaćeš se pustoši i gladi, niti ćeš se bojati zvijerja zemaljskog. Jer ćeš s kamenjem poljskim biti u vjeri, i zvijerje poljsko će biti u miru s tobom. (V 22, 23)

I učiniću s njima zavjet mirni, i istrijebiću zle zvijeri iz zemlje, i oni će živjeti u pustinji bez straha i spavaće u šumama. (XXXIV 25)

I kod Isaije:

Slaviće me zvijeri poljske, zmajevi i sove što sam izveo u pustinji vode, rijeke u zemlji suhoj, da napojim narod svoj, izabranika svojega. (XLIII 20)

I kod Jezekilja:

Na granama njegovijem vijahu gnijezda sve ptice nebeske, i pod granama njegovijem zvijeri poljske lezijahu se, i u hladu njegovu sjedahu svi veliki narodi. (XXXI 6)

Tu se govori o Asircima, a misli se na duhovnog čoveka koji se upoređuje s Edenskim vrtom. Kod Davida:

Hvalite ga, svi anđeli njegovi, hvalite ga sve vojske nebeske. Hvalite Gospoda na zemlji, velike ribe i sve bezdani, gore i svi humovi, rodna drveta i svi kedri, zvijeri i svaka stoka, bubine i ptice krilate. (Psalam CXLVIII 2, 7, 9, 10)

47. Ovde se pominju iste stvari, kao kitovi, vočke, divlje životinje, zveri i bilje, i da ne označavaju živa načela u čoveku, njima se nikada ne bi slavio Gospod. Pa ipak, dobrota se kod čoveka naziva *zvijerima*, kao što se oni koji su u Nebu blizu Gospoda nazivaju *životinjama*, kao kod Jezekilja i Jovana:

I svi anđeli stajahu okolo prijestolja i starješina i četiri životinje, i padoše na lice pred prijestoljem i pokloniše se Bogu. I padoše dvadeset četiri starješine i četiri životinje, i pokloniše se Bogu koji sjedaše na prijestolu govoreći: Amen, aleluja. (Apokalipsa, VII 11, XIX 4)

A oni kojima se propoveda Jevanđelje nazivaju se *stvorenjima*

jer se stvaraju iznova:

Idite u svijet i propovijedajte dobru vijest svakome stvorenju. (Marko, XVII 5)

48. Da ove reči sadrže nebeske tajne koje se odnose na ponovno rođenje, jasno je iz onoga što je već rečeno, da će zemlja rađati živu dušu, zver, divlju životinju, dok se u onome što sledi red menja, pa se kaže da Bog stvori divlje životinje i sve žive duše što se miču; to je stoga što se u početku, to jest pre nego postane nebeski, čovek rađa kao od sebe; tako ponovno rađanje počinje od spoljašnjeg čoveka i nastavlja se u unutrašnjem; prema tome, sada postoji drugi red kada se spoljašnje stvari prve pominju. Odatle se vidi da je sada čovek u petom stadijumu preporoda, kada govori sledeći načelo vere koje pripada razumu i na taj način se utvrđuje u onome što je istinito i dobro. To što on tada rađa jeste živo i naziva se *ribe morske* i *ptice nebeske*. On je u šestom stadijumu, kada iz vere koja pripada razumu i iz ljubavi koja dolazi od vere i pripada volji, govori istine i čini dobra dela, te se ono što rađa naziva živa duša i *zvijer*. I kako tada počinje da postupa iz ljubavi a u isto vreme i iz vere, on postaje duhovan čovek, koji se naziva slikom Božjom, o čemu se sada govori.

49. Stih 26. *Potom Bog reče: Da načinimo čoveka po svojem liku, po obličju našem, koji će biti gospodar riba morskih i ptica nebeskih, i stoke i cijele zemlje, i svih životinja što se miču po zemlji.*

Gospod se pojavljivao kao čovek članovima Pradrevne crkve i razgovarao s njima licem u lice; o čemu se mnogo toga može reći, ali za to još nije vreme. Odmah se može reći da oni nisu nikoga zvali čovekom osim Jedinog Gospoda i ono što je proizlazilo iz Njega; niti su sebe smatrali ljudima osim onoga što su u sebi opažali da je od Gospoda. Za to bi rekli da je od čoveka jer je bilo od Gospoda. Otuda se pod pojmovima Čovek i Sin čovečji kod proroka misli u najvišem smislu na Gospoda; a u unutrašnjem smislu, na mudrost i inteligenciju, a to znači na svakoga koji se ponovo rodio, kao kod Jeremije:

Pogledah na zemlju, a gle, bez obličja je i pusta; i na nebu svjetlosti njegove nema. Pogledah, gle, nema čovjeka, i sve ptice nebeske odletješe. (IV 23, 25)

Kod Isaije se u unutrašnjem smislu pod *čovekom* misli na preporođenu osobu, a u najvišem smislu na Gospoda Samog kao jedinog čoveka.

Ovako veli Gospod svetac Izrailjev i Tvorac njegov: Ja sam načinio zemlju i čovjeka na njoj stvorio, ja sam razapeo nebesa svojim rukama i svoj vojski njihovoj dao zapovjest. (XLV 11, 12)

Gospod se pokazivao prorocima kao čovek, kao kod Jezekilja:

Ozgo, na onom nebu što im bijaše nad glavama, bijaše kao prijesto, po viđenju kao kamen safir, i na prijestolju bijaše po obličju kao čovjek. (I 26)

Kada ga je video Danilo, nazvao Ga je Sinom čovečjim, to jest Čovekom, što je jedno te isto:

Vidjeh u utvarama noćnijem i gle, kao Sin čovječji idaše s oblacima nebeskim, i dođe do starca i sjede pred njim. I dadu mu se vlast i slava i carstvo da mu služe svi narodi i plemena i jezici; vlast je njegova vlast vječna, koja neće proći, i carstvo se njegovo neće rasuti. (VII 13, 14)

I Gospod sebe često naziva Sinom čovečjim, to jest Čovekom, pa kao kod Danila predskazuje predstojeću slavu:

I tada će vidjeti Sina čovečjega na oblacima nebeskim u sili i slavi velikoj. (Mateja, XXIV 30)

Oblaci nebeski su doslovni smisao Reči; *sila i slava* je unutrašnji smisao Reči, gde se sve, kako opšte tako i posebno, odnosi samo na Gospoda i njegovo carstvo; i upravo iz tog smisla unutrašnji smisao ima silu i slavu.

50. Pod *likom Božjim* Pradrevna crkva je podrazumevala mnogo više nego što se može izraziti. Čovek nije svestan da njime upravlja Gospod preko anđela i duhova, i da svako ima pored sebe najmanje dva duha i dva anđela. Preko duhova on ima vezu sa svetom duhova, a preko anđela s Nebom. Bez povezanosti preko duhova sa svetom duhova i preko anđela s Nebom, pa tako preko Neba s Gospodom, čovek ne bi mogao da živi; njegov život potpuno zavisi od te veze, te ako bi se duhovi i anđeli povukli, on bi odmah nestao. Dok čovek ne bude preporođen, njime se upravlja drugačije nego kada je preporođen. Dok je nepreporođen, pored njega su zli duhovi koji nad njim vladaju u toj meri da ga anđeli, iako prisutni, mogu samo sprečavati da ne srlja u najniže zlo i malo ga savijati prema dobru - u stvari, navoditi ga da čini dobro služeći se pri tom njegovim vlastitim požudama, a prema istini, služeći se njegovim čulnim obmanama. Tada je povezan sa svetom duhova preko duhova koji su oko njega, ali mnogo manje s Nebom, jer zli duhovi vladaju, dok anđeli samo malo umanjuju njihovu vlast. Ali kada je čovek ponovo rođen, tada anđeli vladaju i nadahnjuju ga dobrotom i istinom, kao i strahom i odvratnošću prema zlu i obmani. Anđeli vode ali samo kao sluge, zato što jedino Gospod upravlja čovekom preko anđela i duhova. A pošto se to izvodi preko anđela koji služe, stoga se sada prvi put govori u množini, *da učinimo čovjeka po svojem obličju, kao što smo mi*; međutim, pošto sam Gospod upravlja i određuje, u sledećem stilu se govori u jednini, *stvori Bog čovjeka po obličju svojem, po obličju*

Božjem stvori ga. To Gospod izjavljuje jasno kod Isaije:

Ovako veli Gospod, Izbavitelj tvoj, koji te je sazdao iz utrobe materine: Ja, Gospod, načinih sve; razapeh nebo sam, rasprostrijev zemlju sam sobom. (XLIV 24)

Anđeli sami priznaju da nemaju nikakvu silu, nego deluju samo od Gospoda.

51. Mada lik nije isto što i obličje, nastaje prema obličju; stoga se i kaže *načinimo čoveka prema našem liku*, a ne prema našem obličju. Duhovni čovek je lik, a nebeski je obličje ili sličnost. Duhovni čovek, koji je lik, nazvan je *sinom videla* od Gospoda, kao kod Jovana:

Jer ko hodi po tami, ne zna kuda ide. Dok vidjelo imate, vjerujte vidjelu, da budete sinovi vidjela. (XII 35, 36)

A tako isto naziva ga *prijateljem*:

Vi ste Moji prijatelji ako činite ovo što vam zapovjedim. (Jovan, XV 14, 15)

Međutim, nebeskog čoveka Gospod naziva sinom Božjim, kao kod Jovana:

A koji ga primiše, dade im vlast da budu sinovi Božji, koji vjeruju u ime njegovo; koji se ne rodiše od krvi ni od volje tjelesne ni od volje muževljeve, nego od Boga. (I 12, 13)

52. Sve dok je čovek duhovan, njegova vlast se proteže od spoljašnjeg k unutrašnjem, kao što se ovde kaže:

Koji će biti gospodar od riba morskih i od ptica nebeskih, i od stoke i od cijele zemlje, i od svih životinja što se miču po zemlji. Ali kada postane nebeski i kada čini dobra dela iz ljubavi, tada se njegova vlast širi od unutrašnjeg k spoljašnjem biću, onako kako Gospod opisuje sebe kod Davida, gde ujedno opisuje nebeskog čoveka po Svom obličju:

Postavio si ga gospodarem nad djelima ruku svojih, sve si metnuo pod noge njegove; ovce i volove i divlje zvijeri, ptice nebeske i ribe morske, što god ide morskim putevima. (Psalam VIII 6-8)

Ovde se prvo pominju zveri pa tek onda ptice, a posle toga ribe morske, zato što nebeski čovek počinje od ljubavi koja pripada volji, razlikujući se od duhovnog čoveka, koji se opisuje kao ribe i ptice što se prvo pominju, a pripadaju razumu pa stoga i veri, a tek posle se pominju zveri.

53. Stih 27. *I stvori Bog čoveka po liku svom, po liku Božjem stvori ga.*

Razlog što se ovde lik pominje dva puta jeste to što se vera, koja pripada razumu, naziva Njegovim likom; dok se ljubav, koja pripada volji i kod duhovnog čoveka dolazi posle a kod nebeskog prethodi, naziva likom Božjim.

54. Muško i žensko, stvori ih. U Pradrevnoj crkvi bilo je dobro poznato šta znači *muško i žensko* u unutrašnjem značenju, no kada se unutrašnji smisao Reči izgubio u njenom potomstvu, nestala je i ova tajna. Njihovi brakovi su njima bili glavni izvor sreće i uživanja, pa su sve što su prihvatili upoređivali s brakom, ne bi li u tome osećali sreću. Pošto su bili unutrašnji ljudi, uživali su samo u onome što je bilo unutrašnje. Spoljašnje stvari su videli samo očima, ali su mislili o tome šta one predstavljaju. Tako su im spoljne stvari služile samo da preko njih okrenu svoje misli unutrašnjim stvarima, a od ovih nebeskim, te tako i ka Gospodu koji je njima bio sve, i tako i prema nebeskom braku, od kojega su osećali sreću u svojim brakovima. Razum u duhovnom čoveku nazivali su muško a volju žensko, i kada je to dvoje delovalo kao jedno, to su nazivali brakom. Iz te crkve je potekao uobičajeni oblik govora, te se sama Crkva naziva, zbog osećaja za dobro, *kćeri i devicom, i devicom sionskom, i devicom jerusalimskom*, a tako isto *ženom*. No o tome u sledećem poglavlju, stih 28 i poglavlju III, stih 15.

55. Stih 28. I blagoslovi ih Bog, i reče im: Rađajte se i množite, i napunite zemlju i vladajte njome, i budite gospodari riba morskih i ptica nebeskih, i svega zvijerinja što se miče po zemlji.

Kako su pradrevni ljudi nazivali brakom povezivanje razuma s voljom ili vere s ljubavlju, tako su rađanjem i množenjem nazivali sve dobro što je proizlazilo iz toga braka. Stoga se kod proroka tako i nazivaju, kao kod Jezekilja:

Umnožiću u vama ljude i stoku, i namnožiće se i naploditi, i naseliću vas kako bijaste prije, i učiniću vam dobra više nego u početku; i poznaćete da sam ja Gospod. I dovešću k vama ljude, narod svoj Izrael, i naslijediće vas, i bićete im našljedstvo i nećete ih više zatirati. (XXXVI 11, 12)

Pod *Čovekom* se ovde misli na duhovnog čoveka koji se naziva *Izrailjem*; *kako bijaste prije* jeste Pradrevna crkva; *u početku*, misli se na Drevnu crkvu posle Potopa. Razlog što se množenje, koje se odnosi na istinu, pominje pre plodjenja, koje se odnosi na dobrotu, jeste to što se u ovom odlomku govori samo o onima koji se ponovno rađaju, a ne o onima koji su već ponovo rođeni. Kada je razum sjedinjen s voljom ili vera s ljubavlju, tada Gospod naziva čoveka *zemlja udata*, kao kod Isaije:

Nećeš se više zvati ostavljena niti će se zemlja tvoja zvati pustoš, nego ćeš se zvati milina moja i zemlja tvoja udata, jer ćeš biti mio Gospodu i zemlja će tvoja biti udata. (LXIV 4)

Plodovi koji se odnose na istinu nazivaju se sinovima, a oni koji se odnose na dobrotu kćerima. I to je često u Reči. Zemlja je naseljena kada ima mnogo istinitog i dobrog, jer kada Gospod deluje na čo-

veka, istina i dobrota silno se povećavaju, kao što je Gospod rekao kod Mateje:

Drugu priču kaza im: Carstvo nebesko je kao zrno gorušično, koje uzme čovjek i posije na njivi svojoj. Koje je istina najmanje od sviju sjemena, ali kad uzraste, veće je od svega povrća i bude drvo da ptice nebeske dolaze i sjedaju na njegovijem granama. (XIII 31, 32)

Zrno gorušično je čovekova dobrota pre nego postane duhovan, koje je najmanje od sviju semena, zato što on misli da dobro radi od sebe, a ono što je od sebe jeste samo zlo. Ali kada počne da se rađa iznova, tada u njemu ima nečeg od dobrote, ali je to najmanje od svega dobrog. Na kraju, kada se vera spoji s ljubavlju te raste, postane povrće, a kada je sjedinjenje potpuno, postaje drvo na koje sedaju ptice nebeske i na njemu grade gnezda, što označava doslovni smisao. Kada postane duhovan, čovek se bori, pa se stoga kaže da će pokoriti zemlju i gospodariti.

56. Stih 29. *I još reče Bog: Evo, dao sam vam sve bilje što nosi sjeme po svoj zemlji, i sva drveta rodna koja nose sjeme, to će vam biti za hranu.*

Nebeski čovek nalazi zadovoljstvo samo u nebeskim stvarima, koje se nazivaju *nebeskom hranom* jer su u skladu s njegovim životom. Duhovni čovek nalazi zadovoljstvo u duhovnim stvarima, koje se slažu s njegovim životom i nazivaju se duhovnom hranom. Slično tome, prirodni čovek uživa u prirodnim stvarima, koje pripadaju njegovom životu i koje su njegova hrana, a to je uglavnom označeno doslovnim smislom. Pošto je ovde reč o duhovnom čoveku, njegova duhovna hrana je predstavljena biljem što nosi seme i vočkama što donose plod ili, uopšteno, drvećem koje daje seme. Njegova prirodna hrana opisuje se u sledećem stihu.

57. Bilje koje nosi seme je svaka istina koja teži da se ostvari; drvo koje nosi plod je dobro vere; plod je ono što Gospod daje nebeskom čoveku, ali seme koje donosi plod jeste ono što On daje duhovnom čoveku, pa se stoga kaže: *Drvo koje vam daje seme biće vam za hranu.* Da se nebeska hrana naziva plod s drveta, jasno je iz sledećega poglavlja gde je reč o nebeskom čoveku. Kao potvrdu toga navešćemo samo reči Gospodove kod Jezekilja:

A kraj rijeke otud i odovud po brijegu rašće drveta svakojaka rodna, kojima lišće neće opadati niti će roda na njima nestajati; svakoga će mjeseca rađati nov plod, jer joj voda teče iz svetinje; zato će rod njihov biti za jelo a lišće njihovo za lijek. (XLVII 12)

Voda koja teče iz svetinje označava život i milost Gospodovu, koji je *Svetinja*. Plod je mudrost koja će im biti za hranu; lišće je inteligencija koja će im biti od koristi, a ta korist je lek.

Ali duhovna hrana se naziva *bilje*, kao što se vidi kod Davida:
Na zelenoj paši napasa me, vodi me na tihu vodu. Dušu moju oporavlja, vodi me stazama pravednim imena radi svojega. (Psalam XXIII 1, 2)

58. Stih 30. *A svemu zvijerinju zemaljskom i svima pticama nebeskim i svemu što se miče na zemlji i u čemu ima duša živa, dao sam svu travu da jedu. I bi tako.*

Ovde je opisana prirodna hrana istoga čoveka, to jest duhovnog čoveka. Njegovo prirodno je označeno pticama nebeskim, kojima se za hranu daje bilje i zelena trava. Njegova prirodna i duhovna hrana ovako je opisana kod Davida:

Daješ da raste trava stoci i zelen za korist čovjeku, da bi izvadio hljeb iz zemlje. (Psalam CIV 14)

Ovde se izraz *zvijer* koristi da se opišu *zvijer zemaljska i ptica nebeska*, koje se pominju u stihovima 11 i 12 istog psalma. A to je razlog što *bilje i zelena trava* označavaju hranu prirodnog čoveka: U toku preporoda, kada postaje duhovan, čovek neprestano vodi borbu zbog čega se Gospodova crkva i naziva ratobornom; naime, pre preporoda vladaju požude, jer je ceo čovek sačinjen od požuda i od obmana koje iz njih proizlaze. Dok traje preporođenje, ove požude se ne mogu trenutno ukloniti, jer bi to srušilo celoga čoveka i jer je to jedini život koji on ima, to jest život požuda; stoga se dopušta da zli duhovi dugo vladaju nad njim da bi podsticali njegove požude, da se opuste na nebrojene načine, čak dotle da ih Gospod savija k dobroti, te se čovek na kraju može popraviti, to jest reformisati. Za vreme borbe zli duhovi, koji gaje najveću mržnju protiv svega što je dobro i istinito, a to je protiv svega što pripada ljubavi i veri u Gospoda - a samo je to dobro i istinito jer je u njima večni život - dakle, zli duhovi ostavljaju čoveku za hranu samo bilje i zelenu travu; međutim, Gospod mu daje hranu koja se upoređuje s biljem što nosi seme i s drvetom što rađa plod, a to su stanja tišine i mira, s njihovim radostima i uživanjima; Gospod daje ovu hranu s vremena na vreme. Da ga Gospod ne brani svakog trenutka, čak i u najmanjem delu trenutka, čovek bi odmah nestao zbog neopisivo snažne i smrtne mržnje, koja vlada u svetu duhova protiv svega što se odnosi na ljubav i veru u Gospoda.³ Ovu činjenicu mogu sa sigurnošću da tvrdim, jer sam već nekoliko godina, iako još u telu, u društvu s duhovima u drugom životu, i to s najgorim duhovima, te sam ponekad bio okružen hiljadama, kojima je bilo dopušteno da bljuju otrov i da me napadaju na sve moguće načine, ali me nikako nisu mogli pozlediti, čak ni moju dlaku na glavi, toliko

³ U svetu duhova ima i dobrih i zlih duhova, koji se pripremaju za Nebo ili pakao, svaki u svome društvu, prim. prev.

sam bio pod zaštitom Gospodovom. Iz toliko godina iskustva bio sam poučen o svetu duhova i o njegovoj prirodi, kao i o borbama kroz koje moraju da prođu oni koji se ponovno rađaju da bi postigli sreću večnoga života. No kako se niko o tome ne može poučiti samo po uopštenom opisivanju da bi prestao da sumnja, to će neke pojedinosti biti iznesene na sledećim stranicama, po dopuštenju Gospodovom.

59. Stih 31. *Tada pogleda Bog sve što je stvorio i gle, dobro bješe veoma. I bi večer, i bi jutro, dan šesti.*

Ovo stanje se naziva *veoma dobrim*, dok je prethodno bilo samo *dobro*; to je zato što se sada ono što je od vere sjedinjava s onim što je od ljubavi, i tako je stvoren brak između duhovnih i nebeskih stvari.

60. Sve što se odnosi na saznanja vere naziva se duhovnim, a sve što se odnosi na ljubav prema Gospodu i bližnjemu naziva se nebeskim; prvo pripada čovekovom razumu, a drugo njegovoj volji.

61. Čovekov preporod uglavnom se deli na šest vremena i stanja, koja se nazivaju *dani stvaranja*; jer postepeno, od stanja kada nije bio čovek, on donekle postaje čovek, tako da malo-pomalo dostigne šesti dan kada postaje slika Božja.

62. U međuvremenu Gospod se neprekidno bori za njega protivu zala i obmana, i kroz tu borbu On ga utvrđuje u istini i u dobroti. Vreme borbe je vreme kada Gospod radi; pa se stoga kod proroka čovek koji se nanovo rađa naziva delom ruku Božjih. A On se ne odmara sve dok ljubav ne pobeđi kao načelo; tek tada borba prestaje. Kada je taj rad uznapredovao toliko da se vera sjedinila s ljubavlju, tada se za delo kaže da je veoma dobro; zato što mu Gospod tek tada daje Svoje obličje. Na kraju šestoga dana zli duhovi odlaze, a dobri duhovi zauzimaju njihovo mesto i čovek se uvodi u Nebo, to jest u Nebeski raj; o ovome će se govoriti u sledećem poglavlju.

63. Ovo je, dakle, unutrašnje značenje Reči, njen najistinitiji život, koji se ne pokazuje u doslovnom značenju. No u njemu ima toliko tajni da tomovi ne bi bili dovoljni da se one otkriju. Ovde je izneseno samo nekoliko njih da bi se potvrdilo kako je reč o čoveku koji se preporučuje, i kako preporod ide od spoljašnjeg čoveka k unutrašnjem. Anđeli upravo ovako doživljavaju Reč. Oni ništa ne znaju o doslovnom značenju, čak ni približno značenje bilo koje reči; još manje znaju nazive zemalja, gradova, reka i osoba, koji se često javljaju u istorijskim i proročkim delovima Reči. Oni imaju samo ideju o onome što je označeno rečima i imenima. Tako pod Adamom opažaju Pradrevnu crkvu, ali ne tu crkvu, nego veru u Gospoda u toj crkvi. Pod Nojem opažaju crkvu koja je ostala kod potomaka Pradrevne crkve i koja se nastavila u vreme Avrama. Pod

Avramom oni ne opažaju tu jedinku, nego veru koja spasava, koju on predstavlja; i tako dalje. Na taj način oni opažaju duhovne i nebeske stvari odvojeno od reči i imena.

64. Neki su bili uzneti u prvi pretprostor Neba, dok sam ja čitao Reč i odatle su sa mnom razgovarali. Rekoše da nisu baš ništa razumeli iz reči ili slova, nego samo ono što je njima označeno, za šta su izjavili da je tako lepo, u takvom redu i poretku, i da je tako delovalo na njih da su to nazvali slavom.

65. U Reči postoje uglavnom četiri različita stila. Prvi je stil Pradrevne crkve. Njihov način izražavanja je takav da su, kada su pominjane zemaljske i svetovne stvari, mislili na duhovne i nebeske stvari, koje su njima predstavljene. Oni ne samo što su se izražavali pomoću predstava nego su ove oblikovali u istorijske nizove da bi ih oživali; a to je za njih bilo uživanje u najvećem stepenu. To je stil o kojem je Hana prorokovala govoreći:

Govori ono što je uzvišeno! Uzvišeno! Neka ono što je drevno izađe iz vaših ustiju. (Prva Samuilova, II 3)⁴

66. Ove pojedinosti o stvaranju, Edenskom vrtu itd. sve do Avrama, Mojsije je preuzeo od potomaka Pradrevne crkve. Drugi stil je istorijski i zastupljen je u Mojsijevim knjigama od Avrama nadalje, a i u knjigama o Jošui, sudijama, Samuilu i carevima. U tim knjigama istorijske činjenice su upravo onakve kako se pokazuju u značenju reči; pa ipak, one sadrže, opšte i pojedinačno, sasvim drugačije pojmove u unutrašnjem smislu, o kojemu će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti govora po redu na stranicama koje slede. Treći stil je proročki, koji je rođen iz onoga stila koji se visoko cenio u Pradrevnoj crkvi. Ovaj stil, međutim, nije u povezanom i istorijskom obliku kao što je to bio pradrevni stil, nego je nepovezan i malo kad razumljiv osim u unutrašnjem smislu, u kojem su najdublje tajne što slede jedna drugu u skladnom redu, a odnose se na spoljašnje i unutrašnje biće, na mnoga stanja Crkve, na samo Nebo, a u najdubljem smislu na Gospoda. Četvrti stil je onaj u Psalmima Davidovim, koji je između proročkog i običnoga govora. Tamo o Gospodu u najdubljem značenju govori kralj David.

---

4 *Kod Davida se ovakve predstave nazivaju tamne izreke od davnina, Psalm LVIII 2-4, prim. prev.*

GLAVA II

Čovekovo ustajanje posle smrti

67. Pošto mi je po Gospodovoj Božanskoj milosti dato da saznam unutrašnje značenje Reči, a ono sadrži najdublje tajne koje još niko nikada nije saznao i koje se mogu saznati samo ako se poznaje priroda drugoga života - jer se mnoge stvari u Reči odnose na taj život - to mi je dopušteno da iznesem ono što sam čuo i video za ovih nekoliko godina kada mi je bilo dozvoljeno da budem u društvu duhova i anđela.

68. Potpuno sam svestan da će mnogi reći kako niko ne može da govori s duhovima i anđelima sve dok živi u telu; mnogi će reći da je sve to fantazija, drugi da to sve iznosim da bi mi se verovalo, a neki će opet praviti neke druge primedbe. No, sve me to neće zaustaviti jer sam video, čuo i osetio.

69. Gospod je tako stvorio čoveka da može da govori s duhovima i anđelima još dok živi u telu, kao što je bio slučaj u pradrevna vremena; naime, budući duh, obučen u telo, jeste jedno s njima. Ali ljudi su se vremenom toliko utopili u telesne i svetovne stvari da ne obraćaju skoro nikakvu pažnju na bilo šta drugo, pa se taj put zatvorio. No čim se odstrane telesne stvari kojima se čovek okružio, put mu se ponovo otvara, i on je među duhovima i tada živi u zajednici s njima.

70. Pošto mi je već nekoliko godina dozvoljeno da iznosim ono što sam čuo i video, to ću prvo kazati šta se dešava sa čovekom kada ustane, to jest oživi ponovo, a to je kako iz života tela ulazi u večni život. Da bih znao kako ljudi žive posle smrti, bilo mi je dato da budem u društvu ljudi koje sam poznao dok su živeli u telu i da razgovaram s njima; i to ne samo dan ili dva nego mesecima, pa i godinu, razgovarajući i družeci se s njima baš kao na svetu. Veoma su se čudili što nisu, dok su živeli u telu, verovali da će živeti posle smrti; pošto posle smrti protekne samo nekoliko dana a oni se već nađu u drugom životu, jer je smrt nastavljanje života.

71. Da ovo ne bi bilo nepovezano i razbacano ako se umeće u tekst Reči, to mi je Gospodovom Božanskom milošću dopušteno da

ga dodam po nekom redu na početku i na kraju svakog poglavlja, uz još ponešto što će se uzgred pomenuti.

72. Sledstveno tome, na kraju sledećeg poglavlja dopušteno mi je da kažem kako čovek ustaje iz mrtvih i ulazi u večni život.

Knjiga Postanja (II, stihovi 1-17)

1. Tako se dovršiše nebo i zemlja i sva vojska njihova.
2. I svrši Bog do sedmoga dana djela svoja koja učini; i počinu u sedmi dan od svih djela svojih koja učini.
3. I blagoslovi Bog sedmi dan, i posveti ga, jer u taj dan počinu od svih djela svojih koja učini.
4. To je postanje neba i zemlje kad postaje, kad Gospod Bog stvori nebo i zemlju, i svaku biljku poljsku dokle je još ne bješe na zemlji.
5. I svaku travku poljsku dokle je još ne nicaše; jer Gospod Bog još ne pusti dažda na zemlju niti bješe čovjeka da radi zemlju.
6. Niti se podizaje para sa zemlje da natapa svu zemlju.
7. I stvori Bog čovjeka od praha zemaljskoga, i dunu mu u nos duh životni; i posta čovjek duša živa.
8. I nasadi Gospod Bog vrt u Edenu na istoku; i ondje namjesti čovjeka kojega stvori.
9. I učini Gospod Bog te nikoše iz zemlje svakojaka drveta lijepa za gledanje i dobra za jelo, i drvo života usred vrta i drvo znanja dobra i zla.
10. A voda tecijaše iz Edena natapajući vrt, a odande se dijeljaše u četiri rijeke.
11. Jednoj bješe ime Fizon, ona teče oko cijele zemlje Hivalatske, a ondje ima zlata.
12. I zlato je one zemlje vrlo dobro, ondje ima i bdela i dragoga kamenja oniksa.
13. A drugoj je rijeci ime Gehon, ona teče oko cijele zemlje Etiopske.
14. A trećoj je rijeci ime Tigris, ona teče k Asirskoj. A četvrta je rijeka Eufkrat.
15. I uzevši Gospod Bog čovjeka, namjesti ga u vrtu Edenskom, da ga radi i da ga čuva.
16. I zaprijeti Gospod Bog čovjeku govoreći: jedi slobodno sa svakoga drveta u vrtu.
17. Ali s drveta od znanja dobra i zla, s njega ne jedi; jer u koji dan okusiš s njega, umrijećeš.

Kratko izlaganje

73. Pošto je bio mrtav, čovek je posle toga postao duhovan, a zatim od duhovnog postao nebeski, kao što je to opisano u stihu 1.

74. Nebeski čovek je sedmi dan kada se Gospod odmarao, stihovi 2, 3.

75. Njegov govor i njegov razum označeni su *biljem i nežnom travom na zemlji*, koja se natapa kišom i vlagom, stihovi 5, 6.

76. Njegov život se opisuje duvanjem životnog daha u njega, stih 7.

77. Posle toga se njegova inteligencija opisuje Edenskim vrtom na istoku; gde je *drveće prijatno za oko* opažanje istine, a *drvo života* opažanje dobrote. Ljubav je označena *drvetom života*, a vera *drvetom znanja*, stihovi 8, 9.

78. Mudrost je označena rekom u vrtu. Odatle idu četiri reke, od kojih je prva dobrota i istina; druga je poznavanje svega o dobroti i istini ili o ljubavi i veri. To pripada unutrašnjem čoveku. Treća je razum, a četvrta znanje koje pripada spoljašnjem čoveku. Sve su od mudrosti, a ova je od ljubavi i vere u Gospoda, stihovi 10-14.

79. Nebeski čovek je takav vrt. Ali kako vrt pripada Gospodu, čoveku je dozvoljeno da uživa u svemu što je u njemu, ali ne i da ga poseduje kao da je njegov, stih 15.

80. Dozvoljeno mu je i da zna šta je dobro i istinito preko svih osećanja od Gospoda, ali ovo ne sme od samoga sebe i od sveta, niti sme da istražuje misterije vere pomoću stvari koje pripadaju čulima i doslovnom smislu; a što bi dovelo do toga da umre njegova nebeska priroda, stihovi 16, 17.

Unutrašnji smisao

81. U ovom poglavlju govori se o nebeskom čoveku, kao što se u prethodnom govorilo o duhovnom koji je postao od mrtvog čoveka. Dopusšteno mi je da ukratko kažem ponešto o svakom od njih, tako da se zna razlika među njima.

Prvo: Mrtav čovek ne priznaje ništa da je istinito i dobro osim onoga što pripada telu i svetlu, i on to obožava. Duhovni čovek priznaje duhovnu i nebesku istinu i dobrotu, ali polazeći od načela vere, koja je temelj njegove delatnosti, a ne toliko od ljubavi. Nebeski čovek veruje i oseća duhovne i nebeske istinu i dobrotu, priznajući samo

onu veru koja dolazi od ljubavi, iz koje on i deluje.

Drugo: Ciljevi koji pokreću mrtvoga čoveka odnose se samo na telesni i svetovni život, a o večnom životu on ne zna ništa, niti zna šta je Gospod, a ako bi i znao nešto o tome, ne bi verovao. Ciljevi koji vode duhovnoga čoveka usmereni su prema večnom životu i prema Gospodu. Ciljevi koji nadahnjuju nebeskoga čoveka vode ka Gospodu, a kroz Njega Njegovom carstvu i večnom životu.

Treće: Kada se bori, mrtav čovek skoro uvek popušta, a kada se ne bori, vlast nad njim imaju zla i obmane, i on je rob. On se uzdržava od zla samo iz straha od zakona, od gubitka života, bogatstva, dobiti i ugleda, svega što on ceni radi njih samih. Duhovni čovek se bori, ali uvek pobeđuje; on se uzdržava da ne čini zlo iz unutrašnjih pobuda, koje se zovu stege savesti. Nebeski čovek se ne bori, a kada ga napadnu zla i obmane, on ih prezire, pa se stoga naziva pobednikom. Njegove stege, koje se ne vide, u stvari su osećaji za dobro i istinito.

82. Stih 1. *I tako se dovršise nebo i zemlja i sva vojska njihova.*

Ovim rečima se označava da je sada čovek toliko duhovan da je postao *šesti dan*. *Nebo* je unutrašnji čovek, a *zemlja* njegov spoljašnji čovek; *sva vojska njihova* jesu ljubav, vera i poznavanje njih, što se pre nazivalo *velikim videlima i zvezdama*. Da se unutrašnji čovek naziva Nebom a spoljašnji zemljom, jasno je iz mnogih mesta u Reči navedenih u prethodnim poglavljima, kojima mogu dodati sledeće kod Isaije:

Učiniću da će čovjek vrijedeti više nego zlato čisto, više nego zlato ofirsko. Zato ću zatresti nebo, i zemlja će se pokrenuti iz svoga mjesta od jarosti Gospoda nad vojskama i u dan kad će se raspaliti gnjev njegov. (XIII 12, 13)

I zaboravio si Boga tvajega tvorca, koji je razapeo nebesa i osnovao zemlju? I jednako se bojiš svakoga dana gnjeva Njegova koji te pritješnjuje kad se sprema da zatre? A gdje je gnjev onoga što pritješnjuje? Ja ti metnuh u usta riječi svoje i sjenom ruke svoje zaklonih te, da utvrdim nebesa i osnujem zemlju, i rečem Sionu: Ti si narod moj. (LI 13, 16)

Iz ovih reči je jasno da se i *nebo* i *zemlja* odnose na čoveka; iako se one odnose pre svega na Pradrevnu crkvu, no takva je priroda onoga što je unutrašnje u Reči, da sve ono što se kaže o Crkvi, može da se kaže i o svakom njenom pojedinačnom članu koji, da nije Crkve, ne bi mogao da bude njen deo; isto kao što onaj koji nije hram Gospodnji, ne može da se označi hramom ili Crkvom i Nebom. Iz tog razloga se Pradrevna crkva naziva *Čovek*, u jednini.

83. *Nebesa i zemlja i sva vojska njihova su završeni*, kaže se onda kada čovek postane šesti dan, jer tada vera i ljubav čine jedno. Kada dođe do toga, tada ljubav ili, drugim rečima, Gospod a ne vera, to

jest nebesko a ne duhovno u čoveku, počinje da biva glavno načelo, i to je nebeski čovek.

84. Stihovi 2, 3. *Isvrši Bog do sedmoga dana djela svoja koja učini. I počinu u sedmi dan od svih djela svojih koja učini. I blagoslovi Bog sedmi dan, i posveti ga, jer u taj dan počinu od svih djela svojih koja učini.*

Nebeski čovek je sedmi dan, koji se naziva Njegovim djelom, jer je Gospod na njemu radio šest dana. I pošto svaka borba prestaje, kaže se da se Gospod odmorio od svih djela Svojih. Zbog toga je sedmi dan posvećen i naziva se Sabat, od hebrejske reči koja znači odmor. I tako je čovek stvoren, oblikovan i načinjen. To je jasno iz ovih reči.

85. Da je nebeski čovek *sedmi dan*, i da je stoga sedmi dan posvećen i nazvan Sabatom, to su tajne koje do sada nisu bile otkrivene. Naime, niko nije bio upoznat s prirodom nebeskoga čoveka, a malo njih s prirodom duhovnoga čoveka, pa se zbog tog neznanja smatralo da je to jedno te isto, iako među njima postoji velika razlika, kao što se vidi iz navedenog.

86. U pogledu sedmoga dana, i u pogledu nebeskoga čoveka kao sedmoga dana i kao Sabata, može se reći da se to jasno vidi iz toga što je Sam Gospod Sabat, jer On kaže:

Sin čovečji je gospodar i od subote. (Marko, II 27)

U ovim rečima se pretpostavlja da je Gospod Čovek i da je On Sam Sabat. On je Sam nazivao Svoje carstvo Sabatom, to jest večnim mirom i odmorom. Pradrevna crkva, o kojoj se ovde govori, bila je Gospodov Sabat više od bilo koje što je nastala posle. Svaka sledeća crkva, u svom najdubljem značenju, bila je isto tako Sabat Gospodov; a to je isto i svaka osoba koja je ponovo rođena, kada postane nebeska, jer takva osoba ima lik Gospodov. Tome prethodi šest dana rada ili truda. U Jevrejskoj crkvi ovo je predstavljeno sa šest dana rada, i sedmim danom koji je Sabat; jer u toj crkvi nije bilo ništa što nije predstavljalo Gospoda i Njegovo carstvo. To isto bilo je predstavljeno Zavetnim kovčegom, koji se prenosio i koji se odmarao, jer su njegovim putovanjem po pustinji bile predstavljene borbe i iskušenja, a odmorom stanje mira; stoga bi Mojsije, kada bi trebalo da se krene, rekao:

Ikad polažate kovčeg, govoraše Mojsije: Ustani, Gospode, i neka se razaspu neprijatelji tvoji, i neka bježe ispred tebe koji te mrže. A kad se ustavljaše, govoraše: Uvрати se, Gospode, k mnoštvu tisuća Izrailjevih. (Knjiga brojeva, X 35, 36)

Tamo se kaže da je kovčeg, kada je odlazio s gore Jehovine, tražio mesto gde da otpočine (stih 33). Sabatom se opisuje odmor nebeskoga čoveka i kod Isaije:

Ako odvratiš nogu svoju, odvrati od subote da ne činiš ono što je tebi drago na moj sveti dan, i ako prozoveš subotu milinom, sveti dan Gospodov slavljem, i budeš ga slavio ne idući svojim putevima i ne čineći što je tebi drago ni govoreći riječi, tada ćeš se veseliti u Gospodu, i izvešću te na visine zemaljske, i daću ti da jedeš našljedstvo Jakova oca tvojega. (LVIII 13, 14)

Takva je priroda nebeskoga čoveka da on ne želi da radi ono što je njemu drago, nego ono što je drago Gospodu, jer On je njegova želja. Tako on uživa unutrašnji mir i sreću - što se ovde opisuje rečima *izvešću te na visine zemaljske* - a isto tako i tišinu i priyatnost, što je označeno sa *daću ti da jedeš našljedstvo Jakova oca tvojega*.

87. Kada duhovni čovek, koji je postao *šesti dan*, počinje da postaje nebeski, a to je stanje o kojem se ovde govori, to je uoči Sabata, što je bilo predstavljeno u Jevrejskoj crkvi, tako da se Sabat držao od večeri koja prethodi Sabatu. Nebeski čovek je *jutro*, a o tome će biti reči uskoro.

88. Još jedan razlog da se nebeski čovek naziva Sabatom ili odmorom jeste to što borba prestaje kada on postane nebeski. Zli duhovi se povlače a dobri približe, uz to i nebeski anđeli; a kada su ovi prisutni, zli duhovi ne mogu da ostanu ni na koji način, pa stoga beže. Kaže se da se Gospod *odmara* zato što borbu nije vodio čovek, nego Gospod sam za čoveka.

89. Kada duhovni čovek postane nebeski, naziva se *delo Božje*, jer se sam Gospod borio za njega, te ga je tako stvorio, oblikovao i načinio; stoga se ovde kaže: *I Bog završi djelo svoje na sedmi dan*, a dva puta: *Počinu od truda Svojega*. Kod proroka se čovek neprestano naziva delom ruku i prstiju Jehovinih; kao kod Isaije kada govori o čoveku koji se rađa iznova:

Ovako veli Gospod svetac Izrailjev i tvorac njegov: pitajte me što će biti; za sinove moje i za djelo ruku mojih naređujte mi. Ja sam načinio zemlju i čoveka na njoj stvorio, ja sam razapeo nebesa rukama svojim, i svoj vojski njegovoj dao zapovijest. Jer ovako veli Gospod, koji je stvorio nebo, Bog koji je saznao zemlju i načinio je i utvrdio, i nije je stvorio naprazno, nego je načinio da se na njoj nastava; ja sam Gospod, i nema drugoga. Oglasite, dovedite, neka vijećaju zajedno: ko je to od starine kazao? Ko je javio još onda? Nijesam li ja Gospod? Nema osim mene drugoga Boga, nema Boga pravednoga i spasitelja nema drugoga osim mene. (XLV 12, 13, 18, 21)

Jasno je, dakle, da je *novo stvaranje* ili preporod samo Gospodovo delo. Izrazi *stvoriti*, *sazdati* i *načiniti* koriste se odvojeno, kako u pret-hodnom odlomku - *stvorio nebesa, saznao zemlju i načinio je* - tako i

na drugim mestima kod istoga proroka:

Sve koji se zovu mojim imenom i koje stvorih na slavu sebi, sazdah i načinih. (XLIII 7)

Kako u prethodnom poglavlju i u ovome u Knjizi Postanja, tako i u odlomku pred nama: *I odmori se od svih djela svojih koja načini.* U unutrašnjem značenju ovo uvek izražava posebnu ideju; isti je slučaj gde se Gospod naziva Tvorcem, Oblikovateljem i Stvaraocem.

90. Stih 4. *To je postanje neba i zemlje, kad postaše, kad Jehova Bog stvori zemlju i nebo.*

Postanje neba i zemlje jeste oblikovanje nebeskoga čoveka. Da se ovde radi o oblikovanju, jasno je iz pojedinosti koje slede, da bilje još nije raslo, da nije bilo čoveka da obrađuje zemlju, kao i da je Jehova sačinio a posle toga načinio čoveka, i da je posle toga stvorio svaku zver i svaku pticu na nebu, iako je njihovo stvaranje razmatrano u prethodnom poglavlju. Međutim, to je još jasnije iz činjenice da se sada po prvi put Gospod naziva Jehova Bog, dok se u prethodnom poglavlju nazivao samo Bog; i dalje, da se sada pominju zemlja i polje, dok se u prethodnim odlomcima pominjala samo zemlja. Takođe, u ovom stihu prvo se pominje *nebo* a tek onda *zemlja*, a zatim prvo *zemlja* pa onda *nebo*; razlog je to što *zemlja* označava spoljašnjeg čoveka a *nebo* unutrašnjeg; a kod duhovnoga čoveka preporod počinje od spoljašnjeg, dok kod nebeskoga čoveka, o kome je ovde reč, počinje od unutrašnjeg čoveka ili od Neba.

91. Stihovi 5, 6. *I svaku biljku poljsku, dokle je još ne bješe na zemlji, i svaku travku poljsku, dokle još ne nicaše; jer Jehova Bog još ne pusti dažda na zemlju, niti bješe čovjeka da radi zemlju.*

Pod biljkom poljskom i pod travkom poljskom podrazumeva se sve ono što čini spoljašnjeg čoveka. Spoljašnji čovek se naziva suvim sve dok je duhovan, a zemljom i poljem onda kada postane nebeski. Dažd, koji će se uskoro nazvati parom, jesu tišina i mir kad borba prestane.

92. Samo oni koji poznaju stanje mira mogu da znaju kakva je priroda tišine i mira u spoljašnjem čoveku kada borba prestane, to jest kada prestane uznemirenost koju prouzrokuju požude i obmane. To stanje je tako divno da se ne može izraziti nijednom predstavom: to nije samo prestanak borbe nego i život koji potiče iz unutrašnjeg mira i koji utiče na čovekovo spoljašnje biće na način što se ne može opisati; i tada se rađaju istine vere i dobrota ljubavi, a one su oživljene mirom koji je pravo uživanje.

93. Kakav je nebeski čovek, sada darovan tišinom i mirom - i osvežen daždom ili kišom - i oslobođen robovanja zlu i obmani, to Gospod ovako opisuje kod Jezekilja:

I učiniću s njima zavjet mirni, i istrijebiću zle zvijeri iz zemlje, i oni će živjeti u pustinji bez straha i spavaće u šumama. I blagosloviću ih i što je oko gore moje, i puštaću dažd na vrijeme; daždi će blagosloveni biti. I drveta će poljska rađati svoj plod, i zemlja će rađati svoj rod; i oni će biti u svojoj zemlji bez straha, i poznaće da sam ja Gospod kad polomim palice jarma njihova i izbavim ih iz ruku onijeh koji ih zarobiše. A vi ste stado moje, ovce paše moje, vi ljudi, a ja sam Bog vaš. (XXXIV 25-27)

A da je to izvedeno trećeg dana, koji u Reči označava isto što i sedmi dan, iskazuje se kod Isaije:

Povratice nam život do dva dana, treći dan podignuće nas, i živjet ćemo pred njim. Tada ćemo poznati Jehovu i sve ćemo ga više poznavati, jer mu je izlazak uređen kao zora i doći će nam kao dažd, kao pozni dažd koji natapa zemlju. (VI 2, 3)

A da se ovo stanje upoređuje s poljskim rastinjem, kaže se kod Jezekilja kada govori o Drevnoj crkvi:

I učinih da rasteš na tisuće kao trava u polju; i ti naraste i posta velika i dođe do najveće ljepote. (XVI 7)

Slično je i sledeće poređenje:

Mladica koju sam posadio, djelo ruku mojih, biće na moju slavu. (Isaija, LX 21)

94. Stih 7. *I stvori Gospod Bog čovjeka od praha zemaljskoga, i dunu mu u nos duh životni, i posta čovjek duša živa.*

Stvoriti čoveka od praha zemaljskog znači stvoriti spoljašnjeg čoveka, koji pre toga još nije bio čovek; jer se kaže u stihu 5. da nije bilo čoveka da obrađuje zemlju. Udahnuti u nos duh životni znači dati mu život vere i ljubavi; a posta duša živa znači da je njegov spoljašnji čovek oživeo.

95. Ovde se govori o životu spoljašnjeg čoveka - o životu njegove vere ili razuma u dva prethodna stiha, a o životu njegove ljubavi ili volje u ovome stihu. Dosad spoljašnji čovek nije bio voljan da se potčini i da služi unutrašnjem, jer je bio u neprestanoj borbi s njim, pa stoga spoljašnji čovek još nije bio čovek, da bi to postao tek kroz život po veri i kroz život po ljubavi. Život vere ga priprema, a život ljubavi čini te postaje čovek.

96. A kad se kaže *Jehova Bog udahnu u nos*, to znači ovo: U drevna vremena i u Reči pod *nosem* se podrazumevalo sve ono što se daje kroz miris koji označava opažanje. Zbog toga se više puta kaže za Jehovu da je osetio miris mira od žrtava paljenica i od onoga što je predstavljalo Njega i Njegovo carstvo; i kako su ljubav i vera Njemu najprijetniji, to se kaže:

On udahnu u nos duh životni. Stoga se Jehovin pomazanik, to jest

Gospodov, naziva *dahom nozdrva* (Plač, IV 20).

A sam Gospod isto to je označio kod Jovana:

Dahnu na njih i reče: Primite Duha Svetoga. (XX 25)

97. Razlog što se život opisuje kao disanje i kao dah jeste to što su ljudi Pradrevne crkve opažali stanja ljubavi i vere preko disanja, a to se postepeno promenilo kod njihovog potomstva. Zasad se još ništa ne može reći o tome disanju, jer je to potpuno nepoznato. Pradrevni ljudi su ga vrlo dobro znali, a to znaju i oni koji su u drugom životu, ali niko više to ne zna na ovoj zemlji, pa je to razlog što su duh ili život upoređivali s *vetrom*. Gospod to isto radi kada govori o preporođenju čoveka kod Jovana:

Vjetar duva gdje hoće, i glas njegov čuješ, a ne znaš otkuda dolazi i kuda ide: tako je svaki čovjek koji je rođen od duha. (III 8)

I kod Davida:

Riječju Gospodovom nebesa se stvoriše, i dahom usta njegovijeh sva vojska njegova. (XXX 6)

Odvратиш лице своје, žaloste se; uzmeš im dah, ginu i u prah svoj povrćaju se. Pošlješ dah svoj, postaju, i ponavljaš lice zemlji. (CIV 29, 30)

Da se *dah* koristi da se označi život vere i ljubavi, vidi se kod Jova:

Ali je dah u ljudima, i dah Svemogućega urazumljuje ih. (XXXII 8)

Dah Božji stvorio me je, i dah Svemogućega dao mi je život. (XXX 4)

98. Stih 8. *I Jehova Bog posadi vrt u Edenu na istoku, i tu stavi čoveka kojega stvori.*

Vrtom se označava inteligencija, *Edenom* ljubav, *istokom* Gospod; prema tome, *vrtom u Edenu na istoku* označena je inteligencija nebeskoga čoveka, koja proističe od Gospoda preko ljubavi.

99. Život ili red života kod duhovnoga čoveka jeste takav da, iako se Gospod uliva kroz veru u njegov razum i u njegovo znanje doslovnog smisla, ipak izgleda da se njegova inteligencija ne uliva od Gospoda nego od samoga čoveka kroz doslovni smisao i kroz čista razmišljanja, zato što se spoljašnji čovek još uvek bori s unutrašnjim. A život ili red života nebeskoga čoveka jeste takav da se Gospod preko ljubavi i vere od ljubavi uliva u njegovo shvatanje i u njegov razum, kao i u njegovo doslovno razumevanje; i pošto nema borbe između unutrašnjeg i spoljašnjeg čoveka, on opaža da je to zaista tako. Stoga se red, koji je dosad bio izokrenut kod duhovnoga čoveka, sada opisuje kako se ispravio kod nebeskoga čoveka; pa se taj red, ili čovek, nazivaju *vrtom u Edenu na istoku*. U najvišem smislu, vrt koji je posadio Jehova Bog u Edenu na istoku jeste Sam Gospod. U najdubljem smislu, koji je i sveopšti smisao, to su Gospodovo carstvo i Nebo, u koje se postavlja čovek kada postane nebeski. On je tada s

anđelima u Nebu i kao da je među njima; jer je čovek tako stvoren da, dok živi na svetu, u isto vreme može biti i u Nebu. Kada je takav, sva njegova znanja i predstave o znanjima, čak i reči i dela, otvoreni su od Gospoda i sadrže ono što je nebesko i duhovno; jer u svakom čoveku je i život Gospodov, koji čini da on ima opažanje.

100. Da *vrt* označava inteligenciju a *Eden* ljubav, vidi se kod Isaije. U ovom odlomku *pustinja*, *radost* i *zahvaljivanje* jesu izrazi kojima se izražavaju nebeski pojmovi vere ili oni koje se odnose na ljubav; ali *pustoš*, *veselje* i *pjevanje* označavaju duhovne pojmove vere ili one koji se odnose na razum. Prvi se odnose na Eden a drugi na vrt; jer kod ovoga proroka neprestano se javljaju dva izraza o istoj stvari, gde jedan označava nebesko a drugi duhovno. Dalje, šta je označeno Edenskim vrtom, može se videti u onome što sledi u stihu 10.

101. Da je Gospod istok, vidi se iz Reči, kao kod Isaije:

Potom me odvede k vratima koja gledaju na istok. I gle, slava Boga Izrailjeva dohodaše od istoka, i glas joj bijaše kao glas velike vode, i zemlja se sjaše od slave njegove. I slava Gospodova uđe u dom na vrata koja gledaju na istok. (XLIII 1, 2, 4)

Baš zbog toga što je Gospod istok, bio je sveti običaj koji je predstavljao Jevrejsku crkvu pre gradnje hrama da se licem okreće k istoku dok se moli.

102. Stih 9. *I učini Jehova Bog, te nikoše iz zemlje svakojaka drveta lijepa za gledanje i dobra za jelo, i drvo od života usred vrta i drvo od znanja dobra i zla.*

Drvo označava opažanje, *drvo lijepo za gledanje* opažanje istine, *drvo dobro za jelo* opažanje dobrote, a *drvo od života* ljubav i veru od ljubavi; dok *drvo znanja dobra i zla* znači veru koja potiče od čulnih stvari ili od znanja.

103. Razlog što se drvećem označavaju opažanja jeste to što je ovde reč o nebeskome čoveku, jer predikati zavise od prirode subjekta.

104. U naše dane ne zna se šta je opažanje. To je izvestan unutrašnji osećaj od Gospoda o tome da li je nešto istinito i dobro; on je bio vrlo poznat drevnim ljudima. To opažanje tako je savršeno kod anđela da su oni na osnovu njega svesni i imaju znanje o tome šta je istinito i dobro, šta je od Gospoda a šta od njih samih, kao i o osobinama svakoga ko im se približi i iz jedne predstave o njemu. Duhovni čovek nema opažanje nego savest; no mnogi ne znaju šta je savest, a još manje šta je opažanje.

105. *Drvo od života* jesu ljubav i vera koja iz nje proističe, *posred vrta* je volja unutrašnjeg čoveka. Volja, koja se u Reči naziva *srcem*,

jeste glavni posed Gospodov kod čoveka i anđela. Ali pošto niko ne može da čini dobro od sebe samoga, volja ili srce nisu čovekovi, iako se njima opisuje čovek; ali požuda, koju čovek naziva voljom, jeste čovekova. Pošto je volja *posred vrta*, tamo gde je smešteno drvo od života, a čovek ne poseduje volju nego samo požudu, to je *drvo od života* Gospodova milost, od koje dolaze sva ljubav i sva vera, a prema tome i život.

106. No priroda *drveta u vrtu ili opažanja; drveta od života* ili ljubavi i vere iz te ljubavi; *drveta znanja* ili vere koja počiva na onome što je čulno i što je u znanju, biće pokazana na stranicama koje slede.

107. Stih 10. *I rijeka tecijaše iz Edena natapajući vrt, a odande se dijeljaše u četiri rijeke.*

Reka iz Edena označava mudrost od ljubavi, jer Eden je ljubav; *da natapa vrt* znači da razvije inteligenciju, *deleći se u četiri rijeke*, to je opis inteligencije, kao što sledi.

108. Kada su opisivali čovekovu mudrost, drevni ljudi su je poredili s *rekom*; u stvari, oni je nisu samo poredili nego su je tako i nazivali, jer je takav bio njihov način govora. Tako je bilo i kod proroka, koji su je nekad poredili, a nekad su je prosto tako nazivali, kao kod Isaije:

I ako otvoriš dušu svoju gladnome, i nasitiš dušu nevoljnu; tada će zasjati u mraku vidjelo tvoje, i tama će tvoja biti kao u podne. Jer će te Gospod voditi vazda, i sitiće dušu tvoju na suši, i kosti tvoje krijepiće, i biće kao vrt zaliven i kao izvor kojemu voda ne prešiše. (LVIII 10, 11)

Ovde se govori o onima koji primaju veru i ljubav. I opet, govoreći o preporođenom:

Pružili su se kao potoci, kao vrtovi kraj rijeke, kao mirisava drveta koja je posadio Gospod, kao kedri na vodi. (Knjiga brojeva, XXIV 6)

I kod Jeremije:

Blago čovjeku koji se uzda u Gospoda i kome je Gospod uzdanica. Jer će biti kao drvo usađeno kraj vode, koje niz potok pušta žile svoje, koje ne osjeća kad dođe pripeka, nego mu se list zeleni, i sušne godine ne brine se i ne prestaje rađati rod. (XVII 7, 8)

Kod Jezekilja se preporođeni ne poredi, nego se upravo tako naziva:

Voda ga odgoji, bezdan ga uzvisi; ona rijekama svojim tecijaše oko njegova stabla i puštaše potoke svoje k svijem drvetima poljskim. I bijaše lijep veličinom svojom i dužinom grana svojih, jer mu korijen bijaše kod velike vode. Kedri u vrtu Božjem ne mogahu ga zakloniti, jele ne mogahu se izjednačiti s njegovim granama, i javori ne bijahu kao ogranci njegovi; nijedno drvo u vrtu Božjem ne bješe za ljepotu kao on. (XXXI 4, 7-9)

Iz ovih odlomaka je jasno da je, kada su drevni ljudi upoređivali

čovjeka s nečim, to bio vrt, čemu su dodavali vodu i reke koje su ga natapale, a tim vodama i rekama označavane su one stvari koje pospešuju njegov razvoj.

109. Iako mudrost i inteligencija izgledaju kao da su u čoveku, one su od Gospoda, kao što je već rečeno i kao što se jasno izjavljuje kod Jezekilja:

Potom odvede me opet k vratima od doma i gle, voda izlazaše ispod praga od doma k istoku, jer lice domu bijaše prema istoku; i voda tecijaše dolje s desne strane doma, s južne strane oltara. I reče mi: Ova voda teče u Galileju prvu, i spušta se u polje, i utječe u more, i kad dođe u more, njegova će voda postati zdrava. I sve životinje koje se miču kuda god dođu ove rijeke, biće žive i biće veliko mnoštvo riba, jer kada dođe ova voda onamo, druga će postati zdrava, i sve će biti živo gdje ova rijeka dođe. A kraj rijeke po brijegu otud i odovud rašće drveta svakojaka rodna, kojima lišće neće opadati niti će roda na njemu nestajati; svakoga će mjeseca rađati nov rod, jer joj voda teče iz svetinje; zato će rod njihov biti za jelo i lišće njihovo za lijek. (XLVII 1, 8, 9, 12)

Ovde je Gospod označen istokom i svetinjom iz koje voda i reke ističu. Slično je i kod Jovana:

Ipokaza mi čistu rijeku vode života, bistru kao kristal, koja izlazaše od prijestolja Božjega i jagnjetova. Nasred ulica njegovijeh i s obje strane rijeke drvo života, koje rađa dvanaest rodova dajući svakoga mjeseca svoj rod, i lišće od drveta bijaše za iscjeljivanje narodima. (Otkrivenje, XXII 1, 2)

110. Stihovi 11, 12. *Jednoj je ime Fizon i ona teče oko cijele zemlje Hevilatske, i ondje ima zlata. Izlato je one zemlje vrlo dobro, ondje ima i bdela i dragoga kamenja.*

Prva reka ili *Fizon* označava inteligenciju vere koja je od ljubavi; *zemlja Hevilatska* znači njegov um; *zlato*, njegovu dobrotu; *bdel i drago kamenje*, istinu. Zlato je pomenuto dva puta zato što označava dobro ljubavi i dobro vere od ljubavi; a *bdel i oniks* se pominju jer jedno označava istinu ljubavi a drugo istinu vere od ljubavi. Takav je nebeski čovek.

111. Međutim, vrlo je teško to opisati, pošto pripada unutrašnjem smislu, jer u naše vreme niko ne zna na šta se misli pod verom iz ljubavi i inteligencijom i mudročću koje iz njih proizlaze. Jer spoljašnji čovek ne priznaje bilo šta osim znanja, koje on naziva inteligencijom i mudročću i verom. Takvi ne znaju šta je ljubav, a mnogi ne znaju ni šta su volja i razumevanje, to jest da oni sačinjavaju um. A te stvari su različite u najvećoj meri, sve prema razlikama u ljubavi i veri, koje su opet tako bezbrojne da ih samo Gospod može sređivati.

112. Štaviše, neka se zna da nema mudrosti koja nije od ljubavi, a prema tome od Gospoda; da nema inteligencije koja nije od vere i koja je opet od Gospoda, i da nema dobrote osim od ljubavi, a to je od Gospoda; niti istine osim od vere, dakle, od Gospoda. Ono što nije od ljubavi i vere, dakle od Gospoda, mada se tako naziva, jeste nečisto.

113. Ništa nije uobičajenije u Reči nego da se dobro mudrosti ili ljubavi predstavljaju *zlatom*. Sve zlato u kovčegu, u hramu, na zlatnom stolu, na svećnjaku, na sasudima i na odeždi Aranovoj označavalo je i predstavljalo dobro mudrosti ili ljubavi. Tako je i kod proroka, kao kod Jezekilja:

Stekao si blago mudročću svojom, i nasuo si zlata i srebra u riznice svoje. (XXVIII 4)

Ovde se jasno kaže da su mudrost i inteligencija od zlata i srebra, ili od dobrote i istine, jer ovde srebro označava istinu, isto kao i u Zavetnom kovčegu i hramu. Kao kod Isaije:

I mnoštvo kamila prekriće te, dromedari iz Medijana i Efe, svi iz Sabe doći će. I zlato i kad donijeće, i slavu Gospovu javljaće. (LX 6)

Dođoše mudraci od istoka, i ušavši u kuću, vidješe dijete s Marijom materom njegovom, i padoše i pokloniše se; pa otvoriše dare svoje i darovaše ga: zlatom, i tamjanom, i mirom. (Mateja, II 1, 11)

I ovde *zlato* označava dobrotu, a *tamjan* i *miro* ono što je prijatno jer je od ljubavi i vere, koje se zato nazivaju *hvale Jehovine*. Stoga se kaže kod Davida:

I oni će dobro živjeti, i donijeće mu zlato iz Arabije; i svagda će se moliti za njega, i svaki će ga dan blagosiljati. (LXXII 15)

114. Istina vere je označena i predstavljena u Reči *dragim kamenjem*, kao što je ono na naprsniku sudskom, kao i na Aronovom *oplečku*. Na *oplečku od zlata, od porfira, od skerleta, od crvca i od tankoga lana uzvedenoga*, sve je to predstavljalo ono što pripada ljubavi, a *drago kamenje* ono što pripada veri od ljubavi; isto tako *dva kamena podsetnika na ramenicama oplečka*, što su bila dva oniksa, utkana zlatnim nitima. (Izlazak, XXVIII 9-22)

Značenje dragoga kamenja jasno se vidi kod Jezekilja, gde se govori o čoveku koji ima veliko bogatstvo, a to su mudrost i inteligencija, i gde se kaže:

Sine čovječji, nariči za carem tirskim, i reci mu da ovako veli Gospod: Ti si pečat savršenstva, pun si mudrosti, i sasvijem si lijep. Bio si u Edenu, vrtu Božjem, pokrivalo te svako drago kamenje, sarad, topaz, dijamant, hrizolit, oniks, jaspis, safir, karbunkl, smaragd i zlato; onaj dan kad si se rodio, načinjeni ti biše bubnji tvoji i svirale. Savršen bješe na putovima tvojim od dana kada se rodi dokle se ne nađe bezakonje

na tebi. (XXVIII 12, 13, 15)

Svakome treba da bude jasno da ovo ne označava kamenje, nego nebeske i duhovne stvari vere; naime, kamenje predstavlja neke bitne pojmove vere.

115. Kada su pradedvni ljudi govorili o *zemljama*, znali su njihovo značenje, onako kako ljudi u naše dane znaju značenje zemlje Kanaana i gore Siona, da je ovim mestima označeno nešto što ona predstavljaju. Takav je slučaj i sa *zemljom hevilatskom*, koja se pominje u Knjizi postanja, XXV 18, gde se kaže za sinove Išmailove da su nastavali zemlju hevilatsku sve do Sura, koji je pre Egipta kako ideš prema Asirskoj. Oni koji imaju nebesku ideju pod tim rečima razumeju samo ono što se odnosi na inteligenciju i na ono što iz nje proističe. Tako, *teči okolo* - što se kaže za Fizon, da *teče okolo* zemlje hevilatske - pokazuje da su opažali ono što se uliva, a u *oniksu* na Aronovom *oplečku* oko kojega su utkane zlatne niti (Izlazak, XXVIII 11) - da su opažali kako se dobro ljubavi mora ulivati u istine vere. A tako je i na drugim mestima.

116. Stih 13. *A drugoj je zemlji ime Gehon, i ona teče oko cijele zemlje etiopske.*

Druga reka koja se zvala Gehon označava poznavanje svih stvari koje pripadaju dobroti i istini, ili ljubavi i veri, a *zemlja Kuš* označava um ili moć. Um se sastoji od volje i razuma; a ono što se kaže o prvoj reci odnosi se na volju, kao i na razumevanje onih stvari koje pripadaju poznavanju dobrote i vere.

117. *Zemlja Kuš* ili Etiopija obilovala je zlatom, dragim kamenjem i začинима, koji - kao što je rečeno - označavaju dobrotu, istinu i ono što dolazi od njih i što je prijatno, kao što su saznanja o ljubavi i veri. Ovo je jasno iz odlomaka koji su već navedeni (u stavu 113, kod Isaije, LX 6; Mateje, II 1, 11; Davida, Psalam LXXII 15). Slični pojmovi su označeni u Reči *Kušom ili Etiopijom*, što se vidi kod proroka, kao kod Sofonija, gde se pominju reke Kuša:

Gospod je pravedan, usred njega, ne čini nepravde, svako jutro iznosi sud svoj na vidjelo, ne izostaje, ali bezbožnik ne zna za stid. Jer ću tada promijeniti narodima usne, te će biti čiste, da bi svi prizivali ime složnijem ramenima. Ispreko rijeka etiopskih oni koji se meni mole donijeće mi darove. (III 5, 9, 10)

I kod Danila, govoreći o *caru na sjeveru i jugu*:

I osvojiće blago u zlatu i srebru i sve zaklade egipatske; i Libijani i Etiopljani ići će za njim. (XI 43)

Ovde *Egipat* označava doslovni smisao, a Etiopljani poznavanja, kao kod Jezekilja:

Trgovci sapski i remski trgovahu s tobom; dolazahu na sajme tvoje sa svakojakim mirisima i svakojakim dragim kamenjem i zlatom. (XXVII 22)

Time se isto tako označava poznavanja vere. Tako i kod Davida, govoreći o Gospodu, a to je o nebeskom čoveku:

Procvijetaće u dane njegove pravednik i svuda mir dokle teče mjeseca. Carevi tirski i ostrvljani donijeće dare, carevi arapski i sapski daće danak. (Psalam LXXII 7, 10)

Kao što je pokazano po njihovom povezivanju u prethodnim i sledećim stihovima, ove reči označavaju nebeske pojmove vere. Slično je označeno i kraljicom od Sabe, koja je došla Solomonu da mu postavi teška pitanja i donela mu začine, zlato i drago kamenje (O carevima, X 1, 2). Naime, sve o čemu se govori u istorijskim delovima Reči, kao i kod proroka, označava, predstavlja i sadrži tajne.

118. Stih 14. *A trećoj je rijeci ime Hidekel ili Tigris, ona teče k Asirskoj. A četvrta je rijeka Euftrat.*

Reka Tigris je razum ili bistrina razuma. *Asir* je racionalni um; *rijeka koja teče k Asirskoj* označava da bistrina razuma dolazi od Gospoda preko unutrašnjeg bića u racionalni um, koji pripada spoljašnjem biću; *Euftrat* je znanje, koje je poslednje u redu ili granica.

119. Da *Asir* znači racionalni um ili čovekovo racionalno, jasno je kod proroka, kao kod Jezekilja:

Eto, Asirac bješe kedar na Libanu, lijepijeh grana i debela hlada i visoka rasta, kojima vrhovi bijahu među gustijem granama. Voda ga odgoji, bezdana ga uzvisi; ona rijekama svojim tecijaše oko njegova stabla i puštaše potoke svoje k svijem drvetima poljskim. (XXXI 3, 4)

Racionalno se zove *kegar u Libanu*; i *debela hlada i visoka rasta*, označava doslovni smisao u memoriji, koja je u tom stanju. Ovo je još jasnije kod Isaije:

U to će vrijeme biti put iz Egipta u Asirsku, i Asirac će ići u Egipat i Egipćanin u Asirsku, i služiće Gospodu Egipćani s Asircima. U to će vrijeme Izrailj biti reći s Egipćanima i Asircima, i biće blagoslov posred zemlje. Jer će ih blagosloviti Gospod nad vojskama govoreći: Da je blagosloven moj narod egipatski i asirski, djelo ruku mojih, i našljedstvo moje Izrailj. (XIX 23-25)

Egipat ovdje i na drugim mestima označava znanje, *Asir* razum, a *Izrailj* inteligenciju.

120. Kako Egiptom tako i Eufratom označena su znanja ili doslovni smisao, kao i čulne stvari od kojih dolazi doslovni smisao. Ovo je jasno iz Reči kod proroka, kao kod Miheja:

Nije li jošte u kući bezbožničkoj blago nepravedno i efa krnja, gadna?

Hoće li mi biti čist u koga su mjerila lažna i u tobocu prijevarno kamenje? (VI 10-12)

Tako su proroci govorili o Gospodu koji dolazi, koji će preporoditi čoveka tako da postane nebeski čovek. Kod Jeremije:

A sada šta će ti put egipatski da piješ vode seorske? Što li će ti put asirski da piješ vode iz rijeke? (II 18)

Ovde *Egipat* i *Eufkrat* označavaju doslovni smisao, a *Asir* rezonovanja koja odatle potiču. Kod Davida:

Iz Egipta si prenio čokot, izagnao narode i posadio ga. Pustio je loze svoje do mora i ogranke svojije do rijeke? (LXXX 8, 11)

Ovde reka *Eufkrat* označava ono što je čulno i samo znanje. Jer je Eufkrat bio granica između Izraela i Asirije, kao što je znanje u memoriji granica između inteligencije i mudrosti duhovnog i nebeskog čoveka. Isto značenje ima i ono što je rečeno Abrahamu:

Taj dan učini Gospod zavjet s Avramom govoreći: Sjemenu tvojemu dadoh zemlju svu od vode egipatske do velike vode, vode Eufrata. (XV 18)

Ove dve granice imaju slično značenje.

121. Priroda nebeskoga reda ili način na koji stvari teku vidi se po ovim rekama; naime, po Gospodu koji je istok, te da od Njega potiče mudrost, a preko mudrosti inteligencija, preko ineligencije razum, te se pomoću razuma oživljavaju one stvari koje su u doslovnom smislu i u memoriji. To je red života i takvi su nebeski ljudi; i stoga što su u Izraelu starešine predstavljale nebeske ljude, oni se nazivaju mudrim, veštima i poznatim. (Ponovljeni zakoni, I 13, 15)

Stoga se kaže za Bezalila, koji je načinio kovčeg, da je bio *ispunjen duhom Božjim, i mudročću i vještinom, u svakom dijelu.* (Knjiga izlaska, XXXI 3, XXXV 31, XXXVI 1, 2)

122. Stih 15. *Iuzevši Bog čovjeka, namjesti ga u Vrtu edenskom, da ga radi i da ga čuva.*

Edenskim vrtom se označavaju sva dobra nebeskoga čoveka; *da ga radi i da ga čuva* označava da mu je dozvoljeno da uživa sva ta dobra, ali da ih ne poseduje kao da su njegova jer su Gospodova.

123. Nebeski čovek to priznaje jer opaža da sve opšte i pojedinačno pripada Gospodu. Duhovni čovek to isto priznaje, ali samo ustima jer je to naučio iz Reči. Telesni i svetovni čovek to niti priznaje niti prihvata; no sve što ima, smatra svojim, te zamišlja da bi, ako to izgubi, i sam nestao.

124. Da mudrost, inteligencija, razum i znanje nisu čovekovi nego Gospodovi, jasno je iz svega što je Gospod učio; kao kod *Mateje*, gde Gospod upoređuje Sebe s domaćinom koji posadi vinograd, ogradi ga, pa ga da vinogradarima, kao kod Jovana:

A kada dođe on Duh istine, uputiće vas u svaku istinu; jer neće govoriti od sebe, nego će govoriti što čuje, i javiće vam što će biti unapredak. On će me proslaviti, jer će od svojega uzeti, i javiće vam. (XVI 13, 14)

I na drugome mestu:

Jovan odgovori: Ne može čovjek ništa primiti što mu ne bude dano s neba. (III 27)

Da je zaista tako, poznato je svakome ko poznaje i malo nebeskih tajni.

125. Stih 16. *I zaprijeti Gospod Bog čovjeku govoreći: Jedi slobodno sa svakoga drveta u vrtu.*

Jesti sa svakoga drveta jeste znati kroz opažanje šta je dobro a šta istinito jer, kao što je ranije primećeno, *drvo* označava opažanje. Ljudi Pradrevne crkve poznavali su istinitu veru preko otkrivenja, jer su razgovarali s Gospodom i anđelima, i bili poučavani preko viđenja i snova, koji su njima bili vrlo prijatni i prosto rajski. Oni su od Gospoda neprekidno opažali, tako da su, kada su razmatrali ono što je čuvano u memoriji, trenutno opažali da li je to istinito i dobro; pa kada se nešto neistinito pokazalo, oni to ne samo da su izbegavali nego su se toga užasavali; a u takvom su stanju i anđeli. Ljudi su posle, umesto takvog opažanja u Pradrevnoj crkvi, saznanja o istinitom i dobrom dobijali prema ranijim otkrivenjima, a kasnije i po onome što im je bilo otkriveno u Reči.

126. Stih 17. *Ali s drveta poznanja od dobra i zla ne jedi, jer u koji dan okusiš s njega, umrijećeš.*

Ove reči, uzete zajedno s onima koje su maločas objašnjene, označavaju da je dopušteno upoznati šta je dobro a šta zlo preko svakog opažanja koje dolazi od Gospoda, ali ne od sebe i od sveta; naime, mi ne smemo da istražujemo misterije vere pomoću onoga što je čulno i po slovu, jer se u tome slučaju nebesko vere razara.

127. Želja da se ispituju misterije vere pomoću onoga do čega se dolazi kroz čula i kroz doslovna značenja nije bila uzrok pada samo Pradrevne crkve, o čemu će biti govora u sledećem poglavlju, nego i pada svake crkve; jer otuda ne dolaze samo obmane nego i zla života.

128. Svetovni i telesni čovek kaže u svom srcu: Ako ne primim pouku o veri i svemu što se na nju odnosi kroz ono do čega se dolazi čulima, tako da mogu da vidim, kao i kroz reči i nazive, da bih sve razumeo, ja neću verovati; i on se utvrđuje u tome smatrajući da prirodne stvari ne mogu da budu protivne duhovnim. Na taj način on želi da bude poučen preko čulnih stvari o onome što je nebesko i Božansko, a to je nemoguće, kao što nije moguće ni da kamila

prođe kroz iglene uši; naime, što više želi da postane mudar na taj način, to sam sebe više zaslepljuje, da na kraju više ništa ne veruje, čak ni da postoji nešto duhovno ili da postoji večni život. To dolazi od načela od kojeg on polazi. A to je *kušati od drveta znanja dobra i zla*, od kojega što se više jede, to se više umrtvljuje. Ali onaj koji želi da postane mudar od Gospoda a ne od sveta, taj kaže u svom srcu da se u Gospoda mora verovati, a to je ono što je On rekao u Reči, jer su to istine, i da po tom načelu upravlja svojim mislima. Tada se utvrđuje u tome načelu služeći se razumom i doslovnim smislom, a ono što se protivi njegovom načelu, to odbacuje.

129. Svako može da zna kako čovekom upravljaju načela koja je usvojio, čak i kada su to obmane, i da sva njegova znanja i sva njegova razmišljanja idu u prilog njegovih načela; jer se bezbroj razloga nameće njegovom umu, te se on tako utvrdi u onome što je obmana. Tako on polazi od načela da ništa ne treba verovati dok se ne vidi i ne razume, jer se po njemu duhovne i nebeske ideje ne mogu videti niti zamisliti u mašti. No pravi red za čoveka jeste da postane mudar od Gospoda, a to je od Reči, i tada ostalo sledi, te prima prosvetljenje u razumu i u znanju. Jer nikako nije zabranjeno sticati znanja, pošto su ona korisna za život i prijaju, niti je onome koji je u veri zabranjeno da razmišlja i govori kao što to čine učeni ljudi u svetu; ali to mora da bude prema sledećem načelu: da se veruje u Reč Gospodovu, i da se, koliko je to moguće, duhovne i nebeske istine potvrđuju prirodnim istinama, kao što to rade učeni ljudi u svetu. Na taj način Gospod treba da bude početna tačka, a ne čovek sam; jer prvo je život, a drugo je smrt.

130. Onaj ko želi da postane mudar od sveta, u svome vrtu ima čulne stvari i doslovna značenja; ljubav prema sebi i ljubav prema svetu jesu njegov Eden; njegov istok je prema zapadu ili prema njemu samome, njegov Eufkrat je sve njegovo znanje koje je osuđeno; umesto Asirije ima uobražena razmišljanja koja vode u obmane; njegova treća reka, tamo gde je Etiopija, to su načela zla i obmane koje iz njega potiču, a ono što postaju znanja njegove vlastite vere, u Reči se naziva čarolijama ili magijom. Iz tog razloga Egipat, koji znači znanje, posle toga postaje čaranje, predstavlja takvoga čoveka, jer - kao što se može videti iz Reči - on želi da postane mudar sam od sebe. O ovima je napisano kod Jezekilja:

Govori, i reci, ovako veli Gospod Jehovi: Evo me na te, Faraone, care egipatski, zmaju veliki što ležiš usred rijeka svojih; koji reče: Moja je rijeka, ja sam je načinio sebi. I zemlja će se egipatska opustošiti i biti pusta, i poznaće da sam ja Gospod, jer reče: Moja je rijeka, ja sam je

načinio. (XXIX 3, 9)

Ovakvi ljudi nazivaju se kod istoga proroka drvećem u paklu, na istome mestu gde se govori o faraonu ili o Egipćaninu ovim rečima:

Praskom padanja njegova ustresoh narode, kad ga svalih u grob s onima koji silaze u jamu; i utješiše se na najdonjoj strani zemlje sva drveta edenska, što je najbolje i najljepše na Libanu, sva što se natapahu. Na koje si među drvetima edenskim nalik slavom i veličinom? Ali ćeš biti oboren s drvetima edenskim u najdonji kraj zemlje, među neobrezanima ćeš ležati s onima koji su pobijeni mačem. To su Faraon i sav narod njegov, govori Gospod Jehovi. (XXXI 16, 18)⁵

Ovde drveta u Edenu označavaju doslovni smisao i znanja iz Reči, koja takvi ljudi obesvećuju uobraženim razglabanjem.

Knjiga Postanja (II, stihovi 18-25)

18. I reče Gospod Bog: nije dobro da je čovjek sam; da mu načinim druga prema njemu.

19. Jer Gospod Bog stvori od zemlje sve zvijeri poljske i sve ptice nebeske, i dovede k Adamu da vidi kako će koju nazvali, pa kako Adam nazove koju životinju, onako da joj bude ime.

20. I Adam nadjede ime svakom živinčetu i svakoj ptici nebeskoj i svakoj zvijeri poljskoj; ali se ne nađe Adamu drug prema njemu.

21. I Gospod Bog pusti tvrd san na Adama, te zaspa, pa mu uze jedno rebro, a mjesto napuni mesom.

22. I Gospod Bog stvori ženu od rebra koje uze Adamu, i dovede je k Adamu.

23. A Adam reče: Eto kost od mojih kosti, i tijelo od moga tijela. Neka joj bude ime čovječica, jer je uzeta od čovjeka.

24. I zato će čovjek ostaviti oca svojega i mater svoju, i prilijepiće se k ženi svojoj, i biće dvoje jedno tijelo.

25. I bijahu goli, Adam i žena mu, i ne bješe ih sramota.

---

⁵ Primećuje se da se Jehova ponekad piše sa a, a ponekad sa i na kraju reči; to je stoga što se ta reč u drevna vremena izgovarala sa a kada su posredi bili čovekovo preporođenje i pobjede kroz Gospoda, a sa i kada se govorilo o iskušenjima i porazima. Naime, po autoru, u drevna vremena samoglasnici su se menjali u toj reči u zavisnosti od stanja o kojem se govori, prim. prev.

Kratko izlaganje

131. Ovde se govori o potomstvu Pradrevne crkve, koje je naginjalo svome vlastitom ili proprijumu.

132. Ovde je reč o vlastitom ili proprijumu, pošto je čovek takav da nije zadovoljan što ga Gospod vodi, nego želi da sam sebe vodi i da ga svet vodi, pa mu je stoga i dat proprijum, stih 18.

133. A prvo mu je dato da upozna dobrotu i istine kojima ga Gospod obdaruje, no on i dalje naginje svome vlastitom ili proprijumu, stihovi 19, 20.

134. Stoga se on uvodi u stanje proprijuma, pa mu je on i dat, što je opisano rebrom koje je pretvoreno u ženu, stihovi 21-23.

135. Nebeski i duhovni život su dodati čovekovom proprijumu, tako da izgledaju kao jedno, stih 24.

136. Gospod unosi nevinost u ovaj proprijum, tako da je on još uvek nije neprihvatljiv, to jest nije osuđen.

Unutrašnji smisao

137. Prva tri poglavlja Knjige Postanja govore uopšteno o Pradrevnoj crkvi, koja se naziva Čovek, *homo*, od prvog do poslednjeg perioda, kada je nestala: prethodni deo ovoga poglavlja govori o stanju njenog najvećeg procvata kada je bila nebeski čovek; ovde je sada reč o onima koji su naginjali svom vlastitom ili proprijumu, i o njihovom potomstvu.

138. Stih 18. *I reče Jehova Bog: Nije dobro da je čovjek sam, da mu načinim druga prema njemu.*

Pod *sam* se kaže da više nije bio zadovoljan što ga vodi Gospod, nego je želeo da sam sebe vodi i da ga vodi svet; pod *druga prema njemu* označava čovekovo vlastito, za koje se u nastavku kaže *stvari ženu od rebra*.

139. U drevna vremena za one koji su bili pod Gospodovim vođstvom kao nebeski ljudi govorilo se da *nastavaju sami*, zato što ih zla, to jest zli duhovi, nisu napadali. To je bilo predstavljeno u Jevrejskoj crkvi, kada su *nastavali sami* jer su bili odagnali narode. Zbog toga se ponekad kaže u Reči da Gospodova crkva *nastava sama*, kao kod Jeremije:

Ustanite, idite k narodu mirnome koji živi bez straha, govori Gospod,

koji nema vrata i prijevornica, živi sam. (XLIX 31)

I kako je Mojsije prorokovao:

Da bi nastavao Izrael sam bezbrižno. (Ponovljeni zakoni, XXX 28)

A još je jasnije u prorokovanju Balaama:

Jer s vrha stijena vidim ga, i s humova gledam ga. Gle, ovaj će narod nastavati sam, i s drugim narodima neće se pomiješati. (Knjiga brojeva, XXIII 9)

Ovde se pod narodima misli na zla. Ovi potomci Pradrevne crkve nisu bili voljni da žive sami, to jest da budu nebeski ljudi ili da ih vodi Gospod kao nebeskog čoveka, nego su, kao Jevrejska crkva, želeli da budu među narodima.⁶ Stoga što je to bila njihova želja, kaže se kako nije dobro da čovek bude sam, jer onaj ko želi nešto već je u tome i to mu je dozvoljeno.

140. Da mu *načinim druga prema njemu*, označava čovekovo vlastito, a to se vidi iz prirode toga vlastitog i iz onoga što sledi. Međutim, kako je još uvek bio dobar, to mu je dato vlastito koje je osećao kao deo samoga sebe. Stoga se kaže: *druga prema njemu*.

141. Bezbroj stvari se može reći o čovekovom vlastitom kada se opisuje njegova priroda kod telesnog i svetovnog čoveka, kod duhovnog čoveka i kod nebeskog čoveka. Kod telesnog i svetovnog čoveka njegovo vlastito je njemu sve, pa tako on zamišlja, kao što je već rečeno, da bi nestao kada bi izgubio svoje vlastito.⁷ Kod ovoga, mada zna da je Gospod život svega, da daje mudrost i rasuđivanje, te prema tome i sposobnost da se misli i deluje, ipak je sve samo na njegovim usnama, a ne nešto što veruje i srcem. Ali nebeski čovek priznaje da je Gospod život svega i da daje sposobnost mišljenja i delovanja, jer on opaža da je zaista tako. On nikada ne želi svoje vlastito, iako mu je ono dato od Gospoda, te ga stoga njegovo vlastito povezuje sa svim što je dobro i istinito, i čini ga potpuno srećnim. Anđeli imaju takvo vlastito, a u isto vreme borave u najvećem miru i tišini, jer je u njihovom vlastitom sve ono što je Gospodovo, koji upravlja njihovim vlastitim, to jest On upravlja njima preko njihovog vlastitog. Ovo vlastito ili proprijum jeste sam nebeski život, dok je on kod telesnog čoveka paklen. No, o tome vlastitom više u nastavku.

⁶ Pod narodima se misli na neznabošce, prim. prev.

⁷ *Vlastito ili proprijum mogu se prevesti i sa ego, i sa osećajem samosvesti i odvojenosti od svega drugog. Autor često kaže da je proprijum čisto zlo, ali pri tom misli na onaj proprijum koji je izgubio prvobitnu nevinost, predstavljenu ženom Evom pre tzv. pada. I kod duhovnog čoveka njegovo vlastito izgleda kao deo njega, prim. prev.*

142. Stihovi 19, 20. *Jer Jehova Bog stvorio od zemlje sve zvijeri poljske i sve ptice nebeske, i doveo ih k Adamu da vidi kako će ih nazvati, pa kako Adam nazove koju životinju, onako da joj bude ime. I Adam nadje ime svakom živinčetu i svakoj ptici nebeskoj i svakoj zvijeri poljskoj; ali se ne nada Adamu drug prema njemu.*

Pod životinjama se misli na nebeska osećanja, a pod pticama nebeskim na duhovna osećanja, a time se kaže da životinje označavaju ono što se odnosi na volju, a ptice ono što se odnosi na razum. *Dovesti ih čoveku* da vidi kako će ih nazvati, to znači dati mu moć da upozna ta osećanja, a *nadjenući ime*, znači prepoznavati ih. No uprkos tome što mu je bila poznata dobrotu i što je shvatao istinu, a to mu je bilo dato od Gospoda, on je i dalje naginjao svom vlastitom, što je izraženo na isti način kao i pre - naime, da *se ne nada drug prema njemu*.

143. U sadašnje vreme može da izgleda čudno što su se zverima i životinjama označavala osećanja i tome slično; no ljudi su u to vreme bili u nebeskoj ideji, i pošto životinje označavaju isto to u svetu duhova, i to tako da su njihova osećanja tamo predstavljena životinjama, to je razumljivo da su ljudi u to vreme mislili na osećanja kada su pominjali životinje. To isto je označeno životinjama u Reči na mestima gde se one pominju uopšteno ili pojedinačno. Proročki deo Reči je pun toga, pa stoga onaj ko ne zna šta pojedina životinja označava, ne može da zna ni šta je sadržano u unutrašnjem smislu Reči. Ali, kao što je već primećeno, ima životinja dve vrste - zlih i štetnih, kao i dobrih i bezazlenih - gde se dobrim životinjama označavaju dobra osećanja, kao što su ovce, jagnjad i golubice kada se govori o nebeskom, ili o nebesko-duhovnom čoveku. Da zveri uopšte označavaju osećanja, može da se vidi napred, potvrđeno nekim odlomcima iz Reči, stavovi 45 i 46, tako da nije potrebno tražiti nove potvrde.

144. Da *nazvati imenom* znači znati osobinu, to je stoga što su drevni ljudi pod imenom mislili na suštinu nečega, a pogledati i nazvati imenom, mislili su na poznavanje nečega. To potiče otuda što su svojim sinovima i kćerima davali imena koja su označavala njihove osobine, pa su po imenima mogli da znaju poreklo i karakter svoje dece, kao što će o tome biti govora, po Božanskoj milosti Gospodovoj, kada budemo razmatrali značenja imena dvanaest sinova Jakovljevih. Pošto su se pod imenom podrazumevali poreklo i osobina stvari kojoj je ono davano, stoga se na to mislilo kada je rečeno *nazvati imenom*. Taj običaj je bio u njihovom govoru, pa onaj ko to ne shvata, mora da se čudi što sve stvari imaju takvo značenje.

145. I u Reči *imenom* se označava suština neke stvari, a sa *videti i nazvati imenom* označava se znati njenu osobinu. Kao kod Isaije:

I daću ti blago tajno i bogatstvo sakriveno, da poznaš da sam ja Gospod Bog Izrailjev, koji te zovem po imenu. Radi sluge svojega Jakova i Izraela, izbranika svojega, prozvah te imenom tvojim i prezimenom, premda me ne znaš. (XLV 3, 4)

U ovom odlomku zvati imenom i prezimenom znači znati osobinu unapred. Ponovo:

Bićeš nazvan novim imenom, koje će Jehova objaviti. (LXII 2)

To znači promeniti karakter, kao što se vidi iz prethodnog i sledećeg stiha. Ponovo:

Ne boj se, jer te ja otkupih, pozvah te po imenu tvom, moj si. (XLIII 1)

To znači da On zna kakvi su. Opet kod istog proroka:

Podignite oči svoje i vidite, ko je to stvorio? Ko izvodi vojsku svega toga na broj i zove svakog po imenu, i velike radi sile njegove i jake moći njegove ne izostaje nijedno? (XL 26)

Ovo znači da ih je On sve poznavao. Kod istoga proroka:

Ali imaš malo imena i u Sardu, koji ne opoganiše svojih haljina. I hodiće sa mnom u bijelijema, jer su dostojni. Koji pobijedi, on će se obući u haljine bijele, i neću izbrisati imena njegova iz knjige života, i priznaću ime njegovo i pred ocem svojim i pred anđelima njegovim. (Otkrivenje, III 3, 4)

I na drugome mestu:

Ipokloniše joj se svi koji žive na zemlji, kojima imena nijesu zapisana u životnoj knjizi jagnjeta, što je zaklano od postanja svijeta. (XIII 8)

Pod imenima ovde se nikako ne misli na imena, nego na osobine; niti se u Nebu zna ičije ime, nego samo njegova osobina.

146. Iz ovoga što je dosad rečeno može se videti veza među značenjima. U stihu 18 kaže se kako nije dobro da je čovek sam, a odmah zatim govori se o zverima i pticama, o kojima je prethodno bilo reči, i odmah se ponavlja: *ali se ne nađe čovjeku drug prema njemu*, što znači da je on, iako mu je bilo dopušteno da upozna osećaje za dobro i istinu, i dalje težio svome vlastitom; a oni koji teže svome vlastitom, počinju da preziru ono što pripada Gospodu, bez obzira na to koliko im se jasno pokazalo i predstavilo.

147. Stih 21. *I Jehova Bog pusti tvrd san na Adama, te zaspa, pa mu uzme jedno rebro i mjesto napuni mesom.*

Pod *rebrom*, koje je kost sa grudi, misli se na čovekovo vlastito, u kojem ima malo života, ali je to vlastito njemu milo; pod *mesom na mjestu rebra* misli se na vlastito u kojem ima života; pod *tvrdim snom* označava se stanje u koje je doveden da bi mu izgledalo kako ima vlastito i koje je slično snu, jer dok je u tome stanju, on tvrdo veruje da živi, misli, govori i deluje od sebe. Ali kada on počne da saznaje

kako je to obmana, kao da se probudio iz tog sna.

148. Razlog što se čovekovo vlastito ili proprijum koji je njemu drag naziva rebrom, koje je kost u grudima, jeste to što su drevnim ljudima grudi označavale ljubav prema bližnjem, jer sadrže srce i pluća; a kost označava ono što je grublje, zato što tu ima najmanje života; dok meso označava nešto u čemu ima života. Osnove na kojima se zasnivaju ova značenja među najdubljim su tajnama koje su bile poznate ljudima Pradrevne crkve i o kojima će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti više rečeno kasnije.

149. I u Reči čovekov proprijum se naziva kost, pa i kada je to proprijum kojega je Gospod oživeo, kao kod Isaije:

Jer će te Gospod voditi vazda, i sitiće dušu tvoju na suši, i kosti tvoje krijepiće, i bićeš kao vrt zaliven i kao izvor kojemu voda ne presiše. (LVIII 11)

I opet:

Vidjećete i obradovaće se srce vaše i kosti će se vaše podmladiti kao trava; i znaće se ruka Gospodova na slugama njegovijem i gnjev na neprijateljima njegovijem. (LXVI 14)

I kod Davida:

Sve će kosti moje reći: Gospode, ko je kao ti, koji izbavljaš stradalca od onoga koji mu dosađuje, i ništega i ubogoga od onoga koji ga upropašćuje? (XXX 10)

Ovo je još jasnije kod Jezekilja, gde se govori o kostima koje su se obukle u meso i primile duh:

Ruka Gospodova dođe nada me, i Gospod me izvede u duhu, i postavi me usred polja, koje bijaše puno kosti. I provede me pokraj njih naokolo, i gle, bijaše ih jako mnogo u polju, i gle, bijahu vrlo suhe. I reče mi: Sine čovječji, hoće li oživjeti ove kosti? A ja rekoh: Gospode, ti znaš. Tada mi reče: Prorokuj za te kosti i kaži im: Suhe kosti, čujte riječ Gospodovu. Ovako veli Gospod Jehova ovijem kostima: Gle, ja ću metnuti u vas duh, i oživjećete. I metnuću na vas žile, i obložiću vas mesom, i navući ću na vas kožu, i metnuću u vas duh, i oživjećete, i poznaćete da sam ja Gospod. (XXXVII 1, 4-6)

Posmatrano s Neba, čovekovo vlastito izgleda kao nešto koščato, bez života i vrlo ružno, pošto je samo po sebi mrtvo, ali kada ga Gospod oživi, tada izgleda kao meso. Jer čovekovo vlastito je mrtva stvar, iako njemu izgleda kao nešto ili, još bolje, kao sve. I što god je u njemu života, to je od Gospodovog života, i kada bi se to povuklo, on bi pao mrtav kao kamen; jer čovek je samo organ života, te kakav je organ, takvo je i osećanje života. Samo Gospod ima vlastito u istinskom smislu; On je čoveka otkupio ovim proprijumom ili vlastitim, i On

ga pomoću toga proprijuma spasava. Gospodov proprijum je život, i od ovoga proprijuma i čovek ima proprijum, koji je po sebi mrtav, ali koji može da oživi. Na Gospodov proprijum se misli kod Luke:

Vidite ruke moje i noge moje; ja sam glavom, opipajte me i vidite; jer duh mesa i kostiju nema kao što vidite da ja imam. (XXIV 39)

Isto je bilo označeno pashalnim jagnjetom (Knjiga izlaska, XII 46).

150. Čovekovo stanje, kada je u svome proprijumu, a to je kada pretpostavlja da živi sam od sebe, upoređuje se s tvrdim ili dubokim snom, pa su ga drevni ljudi i nazivali tvrdim snom; a za takve se kaže u Reči, da je On izlio na njih tvrd san (Isaija, XXIX 10) i da spavaju snom (Jeremija, LI 57). Da je čovekov proprijum po sebi mrtav i da niko nema život od sebe samoga, bilo je tako jasno pokazano u svetu duhova, da su se zli duhovi, koji vole samo svoje vlastito i uporno tvrde da imaju život od sebe, ubedili čulnim opažanjem, te su bili prinuđeni da priznaju da ne žive sami od sebe. Već nekoliko godina meni je dopušteno da na poseban način saznajem kako stoji sa čovekovim proprijumom, te mi je bilo jasno pokazano da ja ne mogu ništa da mislim sam od sebe, nego da se svaka ideja moje misli uliva, a ponekad sam bio u stanju da opazim kako i otkuda se uliva. Čovek koji pretpostavlja da živi sam od sebe stoga obitava u obmani, a verujući da živi sam od sebe, usvaja u sebe svako zlo i obmanu, što nikada ne bi radio kada bi verovao ono što se slaže s pravom istinom u ovom slučaju.

151. Stih 22. *I Jehova Bog stvori ženu od rebra koje uze Adamu, i mjesto popuni mesom.*

Pod *stvoriti* ili *sagraditi* misli se na podizanje nečega što je palo, pod *rebrum* se misli na oživeli proprijum; pod *ženom* se misli na proprijum kojega je Gospod oživeo; a pod *doveo je čoveku*, da mu je dat proprijum. Potomstvo ove crkve nije želelo da bude kao njihovi roditelji, nebeski ljudi, nego da sami sebe vode; i kako su težili vlastitom, to im je to i dato, ali je to bio proprijum kojega je Gospod oživeo, te se stoga zvao *žena*, a kasnije *družica*.⁸

152. Nije teško razumeti kako žena nije stvorena od čovekovog rebra, nego su posredi dublje tajne o kojima do sada niko ništa nije znao. A da se pod ženom misli na čovekov proprijum, može se videti i po tome što je žena bila obmana; jer čoveka ništa drugo ne obmanjuje nego njegov proprijum, a to je njegova ljubav prema sebi i prema svetu.

⁸ Autor koristi reč *sagradio* umesto *stvorio* sledeći unutrašnji smisao kada je reč o stvaranju Eve, *prim. prev.*

153. Kaže se da je žena stvorena od rebra, a ne da je načinjena i oblikovana kao što se to kaže za ponovno rođenje. Razlog je to što stvoriti ili sagraditi znači podignuti ono što je palo; i u ovome smislu se koristi u Reči, gde se sagraditi odnosi na zla a podići na obmane; a obnoviti i na jedno i na drugo, kao kod Isaije:

Oni će sazidati davnašnje pustoline, podignuće stare razvaline i ponoviće gradove puste, što leže razvaljeni od mnogo naraštaja. (LXI 4)

Pustoline ovde i na drugim mestima označavaju zla; razvaline obmane, podignuti se odnosi na prvo, a ponoviti na drugo, i ova razlika se pokazuje stalno na drugim mestima kod proroka, gde se kaže kao kod Jeremije:

Opet ću te sazidati, i bićeš sazidana, djevojko Izraelova, opet ćeš se veseliti bubnjima svojim, i izlazićeš sa zborom igračkim. (XXXI 4)

154. Ništa zlo ni lažno nije moguće a da to nije proprijum ili od proprijuma, jer je proprijum ili vlastito čovekovo samo zlo, pa je prema tome čovek sam po sebi samo zlo i obmana. Ovo je meni očigledno po tome što kada se proprijum pokaže u svetu duhova, tada se one stvari koje se odnose na proprijum vide kao nešto bezoblično i tako ružno da se to ne može opisati, ali ipak postoje razlike od jednog do drugog proprijuma; pa kada se nekome pokažu slikovito stvari koje pripadaju proprijumu, njega hvata užas i želi da pobegne od samoga sebe kao što bi bežao od đavola. Međutim, ono što je u proprijumu Gospod oživeo, to se pokazuje kao nešto lepo i divno, s razlikama koje zavise od toga kako se na to može primeniti nebesko Gospodovo; i zaista, oni koji su bili obdareni ljubavlju prema Gospodu i prema bližnjemu, to jest koji su na taj način oživeli, vide se kao dečaci i devojčice najlepših lica, ili kao golišava mala deca, vratova ukrašenih vencima cveća i s dijademama na glavama, živeći i igrajući se u auri koja je kao dijamant i osećajući sreću iz najveće dubine.

155. Reči *od rebra sagraditi ženu* sadrže toliko toga sakrivenog da se to nikada ne bi moglo otkriti iz samih slova, jer je Gospodova Reč takva da se u najdubljem smislu odnosi na Gospoda Samog i na Njegovo carstvo, a od toga dolazi život Reči. Tako je u odlomku koji je pred nama, u njegovoj najvećoj dubini, reč o nebeskom braku. A nebeski brak je takav da postoji u vlastitom kada ga Gospod oživi i kada se naziva Gospodova nevesta i žena. Ovako oživljeni proprijum ima opažanje sveg dobra ljubavi i istine vere, pa prema tome ima svu mudrost i svu inteligenciju spojene s neizrecivom srećom. No priroda ovoga oživljenog proprijuma ne može se objasniti sažeto. Neka bude dovoljno ako kažemo da anđeli opažaju kako žive od Gospoda, iako im se, kada o tome ne misle, čini da žive sami od sebe; no oni su takvi

da, kada i malo odstupe od dobra ljubavi i istine vere, primećuju promenu; stoga uživaju mir i tišinu, koji su prosto neizrecivi, onda kada opažaju da žive od Gospoda. Na ovaj proprijum misli se kod Jeremije koji kaže:

Dokle ćeš lutati, kćeri odmetnice, jer je Gospod učinio nešto novo na zemlji: žena će opkoliti muža. (XXXI 22)

U ovom odlomku reč je o nebeskom braku, gde se pod *ženom* podrazumeva proprijum kojega je Gospod oživeo, za koji se kaže da će *opkoliti*, jer je ovaj proprijum takav da zaokružuje, isto tako kao što rebro, koje je postalo meso, okružuje srce.

156. Stih 23. *I čovek reče: Sada, eto, kost od moje kosti, i tijelo od mojeg tijela. Neka joj bude ime čovječica ili žena jer je uzeta od čovjeka.*

Kost od kosti i tijelo od tijela označava proprijum spoljašnjeg čoveka; *kost*, proprijum koji još nije oživeo; a *tijelo* proprijum koji je oživeo. *Čovek, vir*, označava unutrašnjeg čoveka, a kako je sada udružen sa spoljašnjim čovekom, kao što se kaže u sledećem stihu, to se proprijum koji se ranije zvao *žena* sada naziva *čovječica*. *Sada* znači da je to izvedeno u ovo vreme jer je došlo do promene stanja.

157. Pošto je *kost moje kosti i tijelo moga tijela* označavalo vlastito spoljašnjeg čoveka u kojem je bio unutrašnji, to su drevni ljudi sa *kost moje kosti i tijelo moga tijela* nazivali svoje srodnike, članove svoje kuće ili porodice, ili bilo koji stepen srodstva. Tako je Laban rekao za Jakova:

Zaista, ti si moja kost i moje tijelo. (Knjiga Postanja, XXIX 14)

A Abimelek je rekao za braću svoje majke i za porodicu oca svoje majke:

Sjeti se da sam ja tvoja kost i tvoje tijelo. (Knjiga o sudijama, IX 2)

Tako isto su izraelska plemena o sebi rekla Davidu:

Gle, mi smo tvoja kost i tvoje tijelo. (Druga knjiga Samuelova, V 1)

158. Da čovek muškarac označava unutrašnjega čoveka ili, što je isto, inteligentnog odnosno razboritog i mudrog čoveka, vidi se kod Isaije:

Jer pogledam, ali nema nikoga ko bi svetovao; pitam ih, ali ne odgovaraju. (XLI 28)

Ovo znači da niko od njih nije ni mudar ni razborit. Isto tako kod Jeremije:

Pođite po ulicama jerusalimskim, i vidite sada i razberite i potražite po ulicama njegovijem, hoćete li naći čovjeka, ima li ko da čini što je pravo i da traži istinu, pa ću oprostiti. (V 1)

Onaj ko čini ono što je pravo, taj je mudra osoba; a onaj ko traži istinu, taj je inteligentna ili razborita osoba.

159. Ali nije lako razabrati kako ovo sve postoji ako se ne shvati kakvo je stanje nebeskoga čoveka. Kod nebeskoga čoveka unutrašnji čovek se vrlo razlikuje od spoljašnjega; naime, nebeski čovek opaža sve ono što pripada spoljašnjem čoveku, pa i kako Gospod upravlja spoljašnjim preko unutrašnjeg čoveka. Ali se stanje potomaka ovoga nebeskoga čoveka, zato što je želeo svoje vlastito koje pripada spoljašnjem čoveku, toliko izmenilo da oni više nisu razlikovali unutrašnjeg od spoljašnjeg čoveka, nego su zamišljali da je unutrašnji isto što i spoljašnji, jer takvo je opažanje kada čovek naginje vlastitome.

160. Stih 24. *Zato će čovjek ostaviti oca svojega i mater svoju, i prilijepiće se k ženi svojoj, i biće dvoje jedno tijelo.*

Ostaviti oca i majku znači odvojiti se od unutrašnjega bića, jer je unutrašnje biće ono koje začinje i odgaja spoljašnje; *prilijepiti se k ženi svojoj*, to je namera ili želja da unutrašnji bude u spoljašnjem biću; *da budu jedno tijelo*, to je želja da budu zajedno; jer pre su unutrašnje i spoljašnje bili razdvojeni, a sada su postali jedno telo. Na taj način se nebeski i duhovni život pridodao vlastitom ili proprijumu da bi postali jedno.

161. Ovi potomci Pradrevne crkve nisu bili zli, nego još uvek nisu bili dobri; ali pošto su želeli da žive u spoljašnjem biću, to jest u vlastitom, Gospod im je to i dozvolio, pa su postali duhovno nebeski po milosti Božjoj. No kako unutrašnji i spoljašnji postaju jedno, ili kako izgledaju jedno, ne može se znati ako se ne zna kako stoji stvar s uticajem ili *influksom* iz jednoga u drugo. Da bi se o tome stvorila neka predstava, uzmimo kao primer neko delo milosrđa. Ako u tom delu nema ljubavi prema bližnjemu, a to znači ljubavi i vere u kojima je Gospod, ono se ne može nazvati delom milosrđa ili plodom vere.

162. Svi zakoni istine i pravde izviru iz nebeskih početaka, to jest iz reda života nebeskoga čoveka. Pošto je celokupno Nebo nebeski čovek, jer je Gospod jedini nebeski čovek, i pošto je On sve u svemu Neba i nebeskoga čoveka, ovi zakoni se nazivaju nebeski. Kako svaki zakon istine i pravde silazi s nebeskih početaka, ili iz reda života nebeskoga čoveka, stoga i zakoni braka silaze na sličan način iz istih početaka. Stoga svi zakoni o braku na zemlji moraju da se izvode iz nebeskoga braka; a taj brak je takav da postoji između jednoga Gospoda i jednoga Neba, ili između Crkve i Gospoda kao njene glave. Zakon braka koji ima to poreklo jeste da treba da budu jedan muž i jedna žena, i kada je to slučaj, tada oni predstavljaju nebeski brak, i tada su primer nebeskoga čoveka. Ovaj zakon nije bio samo otkriven ljudima Pradrevne crkve, on je bio i upisan u njihovog unutrašnjeg čoveka, pa je stoga u to vreme čovek imao samo jednu ženu i oni su bili

jedna kuća. No kada su njihovi potomci prestali da budu unutrašnji ljudi, te su postali spoljašnji, ženili su se sa više žena. Pošto su ljudi Pradrevne crkve u svojim brakovima predstavljali nebeski brak, to je njima bračna ljubav bila na neki način Nebo i nebeska sreća, ali kada je Crkva počela da pada, oni nisu više osećali sreću u bračnoj ljubavi, nego su uživali u broju, što je zadovoljstvo spoljašnjega čoveka. Ovo je Gospod nazvao tvrdoća srca, zbog čega je Mojsije dozvolio brak sa više žena, kao što to On Sam uči:

I odgovarajući Isus reče im: Po tvrdi vašega srca napisa vam on zapovijest ovu. A u početku stvorenja muža i ženu stvorio je Bog. Zato ostavi čovjek oca svojega i mater i prilijepi se ženi svojoj. I budu dvoje jedno tijelo. A što je Bog sastavio, čovjek da ne rastavlja. (Marko, X 5-9)

163. Stih 25. *I bjehu oboje goli, muž i žena mu, i ne bješe ih sramota.*

To što su bili goli a nisu se sramili, znači da su bili nevinini, zato što je Gospod uneo nevinost u njihov proprijum da bi bio prihvatljiv.⁹

164. Kao što je već rečeno, čovekov proprijum je čisto zlo. I kada je izložen pogledu u svetu duhova, izgleda kao nešto bez oblika. Ali kada se u njihov proprijum uliju ljubav prema bližnjemu i nevinost od Gospoda, tada on izgleda dobar i lep, kao što je rečeno u stavu 154. Ljubav prema bližnjemu i nevinost uklanjaju krivicu s proprijuma, a to je ono što je zlo i lažno kod čoveka; i kao da se ukida, što se vidi na maloj deci, kod koje su zlo i obmana ne samo prikriveni nego čak i prijatni sve dotle dok vole svoje roditelje i jedno drugo. Otuda je razumljivo što niko ne može da bude pušten u Nebo ako nije u određenom stepenu nevinosti, kao što je Gospod rekao:

A vidjevši, Isus rasrdi se i reče im: Pustite djecu neka dolaze k meni, jer je takovijeh carstvo Božje. Zaista vam kažem: koji ne primi carstva Božjega kao dijete, neće ući u njega. (Jevanđelje po Marku, X 14-16)

165. Da *golotinja od koje se nisu stideli* označava nevinost, dokazuju se onim što sledi, jer kada su ih nevinost i poštenje napustili, oni su se postideli svoje golotinje i tada im je izgledala kao nešto nedolično, te su se onda sakrili. Ovo se vidi i po predstavama u svetu duhova, jer kada duhovi hoće da sa sebe skinu krivicu, da se opravdaju i dokažu svoju nevinost, pokažu se nagi kao svedočanstvo nevinosti. Naročito se to vidi po nevinosti u Nebu, gde se vide nevinna mala deca ukrašena vencima, već prema prirodi njihove nevinosti; međutim, oni koji nisu sasvim nevinini, pojavljuju se obučeni u lepe i svetle haljine, kao u svilu dijamantskog sjaja može se reći. Tako su se ponekad anđeli pokazivali prorocima.

⁹ *Muž je na latinskom vir, što znači muškarac, prim. prev.*

166. Takvi su neki pojmovi koji su sadržani u ovome poglavlju Reči, ali je broj onih koji su ovde izloženi mali. I pošto se govori o nebeskom čoveku, za kojega malo ko danas zna, ti pojmovi mora da su nejasni.

167. Kada bi neko znao koliko je tajni sadržano u svakom stihu, bio bi zapanjen, jer je broj onih koje su do sada izražene slovima, kao ove, vrlo mali. Da kažemo ukratko: napisane reči, upravo onakve kakve su, predstavljene su u svetu duhova na živ način i u lepom redu. Jer je svet duhova svet predstava i sve što je tamo predstavljeno, anđeoski duhovi u drugome Nebu opažaju do najmanjih detalja koji su sadržani u predstavi; a ono što opažaju anđeoski duhovi, opažaju potpuno i sveobuhvatno anđeli koji su u trećem Nebu, i to onoliko koliko to Gospod dopušta. Takva je Gospodova Reč.

O čovekovom ulasku u večni život

168. Budući da mi je dozvoljeno da opišem povezanim redom kako čovek prelazi iz života tela u život u večnosti, da bi se znalo kako se on budi u drugom životu, to mi je to bilo pokazano, ne po onome što sam čuo, nego živim iskustvom.

169. Bio sam doveden u stanje u kojem nisam ništa osećao kroz telesna čula, slično osobama koje umiru, sačuvavši nedirnutim moj unutrašnji život, uz celu moć mišljenja i s toliko disanja da je postalo nečujno, da bih opazio i zapamtio šta se dešava onima koji umiru, pa se onda bude, to jest uskrsavaju.

170. Nebeski anđeli su bili prisutni i zauzimali su predeo srca, tako da mi je izgledalo kao da sam kroz srce sjedinjen s njima; na kraju su mi ostali samo misao i opažanje, i to je trajalo nekoliko sati.

171. Na taj način moja veza sa svetom duhova je prestala, pa su duhovi pretpostavili da sam napustio telo.

172. Pored nebeskih anđela koji su zauzimali predeo srca, bila su i dva anđela koja su sedela pored moje glave, a bilo mi je dato da opazim kako je isto tako sa svakim čovekom koji umire.

173. Anđeli pored moje glave sedeli su u savršenoj tišini saopštavajući svoje misli licem, tako da sam mogao da opazim kao da se drugo lice utiskivalo u moje, u stvari dva lica jer su bila dva anđela. Kada anđeli opaze da su njihova lica primljena, oni znaju da je čovek umro.

174. Pošto prepoznaju svoja lica, oni izazovu izvesne promene u predelu usta i tako saopštavaju svoje misli; naime, uobičajeno je kod nebeskih anđela da govore pokretima usana, a meni je bilo dopušteno

da opažam njihov misaoni govor.

175. Osetio sam neki aromatični miris, kao kod leša koji je balsamovan. A to je stoga što odar, kada su nebeski anđeli prisutni, odaje kao neki aromatični miris, pa kada ga zli duhovi osete, ne mogu da se približe.

176. U međuvremenu opažao sam da su nebeski anđeli bili sasvim blizu srca, što se očitovalo po pulsiranju to jest otkucajima srca.

177. Mislila mi je saopštavano da anđeli tada održavaju čoveka u pobožnim mislima o svetim stvarima, u kojima se on nalazi kada je blizu smrti; isto tako mi je saopštavano da oni koji umiru često misle o večnom životu, a retko o spasenju i sreći, pa ih anđeli i drže u mislima o večnom životu.

178. Nebeski anđeli njih održavaju u toj misli poduže sve dok ne odu, a tada se oni koji treba da se probude predaju na brigu duhovnim anđelima, s kojima su zajedno određeno vreme. U međuvremenu počinju da osećaju kao da žive u telu.

179. Čim se unutrašnji delovi tela ohlade, životne supstancije se odvajaju od čoveka, bilo gde da su, čak i kada su skrivene u hiljadama lavirinata međutkiva, jer se Gospodova milost, koju sam prethodno iskusio kao živu i snažnu privlačnost, stara da ništa živo ne ostane u smrtnome telu.

180. Nebeski anđeli koji su sedeli pored moje glave ostali su neko vreme sa mnom, ali su razgovarali nečujno. Iz njihovog misaonoga govora videlo se da oni ne uzimaju ozbiljno obmane i zablude, smešeći se kao da ne vide ništa čemu se treba rugati, nego kao da o njima i ne misle. Njihov govor je misaon, bez zvuka, i oni tom vrstom jezika razgovaraju s dušama pored kojih se nalaze u početku.

181. Ipak, ovako podignut od nebeskih anđela, čovek je još uvek u tami; no kada dođe vreme da se preda duhovnim anđelima, posle izvesnog vremena, pošto se duhovni anđeli približe, nebeski odlaze; tada mi je pokazano kako deluju duhovni anđeli da bi čovek opet mogao da vidi, što će biti opisano u nastavku o ovome predmetu kao uvod u sledeće poglavlje.

GLAVA III

Nastavak o ulasku u večni život onih koji su ustali iz mrtvih

182. Kada su sa osobom koja je uskrsla, nebeski anđeli je ne ostavljaju jer oni vole svakoga; ali kada je duša takvoga karaktera da ne može više da bude u društvu nebeskih anđela, ona želi da se odvoji od njih; a kada se to dogodi, tada dolaze duhovni anđeli, koji čoveku otvaraju vid, jer do tada on nije video nego je samo mislio.

183. Bilo mi je pokazano kako deluju ovi anđeli. Oni kao da odignu kapak na levom oku blizu nosa da bi se oko otvorilo i da bi uskrsli uživao u svetlosti. To čoveku deluje stvarno, iako je samo izgled ili privid.

184. Kada se po izgledu ova mala opna uklonila, svetlo se primećuje, ali nejasno, slično onome što čovek vidi kroz očne kapke kada se tek probudi iza sna; a ovaj koji uskrsava nalazi se u mirnom stanju, pošto ga još uvek čuvaju nebeski anđeli. Tada se pojavi kao neka senka azurne boje, s malom zvezdom. Ali primetio sam da se to dešava na različite načine.

185. Posle toga izgleda kao da se nešto nežno uklanja s lica i daje mu se da opaža, pri čemu se anđeli osobito staraju da on ne misli ni o čemu što je od njega samoga, nego samo nešto nežno i mekano po prirodi što dolazi od ljubavi; tek sada mu je dato da zna da je duh.

186. I tada počinje njegov život. Sada je po prvi put srećan i zadovoljan, jer primećuje da je došao u večni život, što je predstavljeno blistavom belom svetlošću koja kao da se zlata i što označava njegov prvi život, to jest da je kako nebeski tako i duhovan.

187. Kada je odveden u društvo dobrih duhova, to je predstavljeno mladićem koji sedi na konju i upravlja ga prema paklu, ali konj nije u stanju da napravi nijedan korak. On izgleda kao mladić zato što je među anđelima kada uđe u večni život, pa stoga sebi izgleda kao da je u cvetu mladosti.

188. Posle toga njegov život je predstavljen time što on sjaše i hoda, jer nije u stanju da natera konja da se pomeri s mesta; i tada

mu se kaže da treba da bude poučen o onome što je istinito i dobro.¹⁰

189. Posle toga pokazuju se staze koje se lagano uspinju, što označava da se on polako vodi prema Nebu, na taj način što će shvatiti šta je istinito a šta dobro, i što će priznati kakav je. Nastavak o ovome predmetu sledi na kraju ovoga poglavlja.

Knjiga Postanja (III, stihovi 1-13)

1. Ali zmija bješa lukava mimo sve sve zvijeri poljske, koje stvori Jehova Bog, pa reče ženi: Je li istina da je Bog kazao da ne jedete sa svakoga drveta u vrtu?
2. A žena reče zmiji: Mi jedemo roda sa svakoga drveta u vrtu.
3. Samo roda s onoga drveta usred vrta, kazao je Bog, ne jedite i ne dirajte u nj, da ne umrijete.
4. A zmija reče ženi: Nećete vi umrijeti.
5. Nego zna Bog da će vam se u onaj dan kad okusite s njega otvoriti oči, pa ćete postati kao bogovi i znati što je dobro, što li zlo.
6. I žena, videći da je plod s drveta dobar za jelo, i da ga je milina gledati i da je drvo vrlo drago radi znanja, uzabra roda s njega i okusi ga, pa dade i mužu svojemu te i on okusi.
7. Tada im se otvoriše oči, i vidješe da su goli; pa spletoše lišća smokova i načiniše sebi pregače.
8. I začuše glase Jehove Boga, koji iđaše po vrtu kad zahladi; i sakriju se čovjek i žena mu ispred Jehove Boga među drveta u vrtu.
9. A Jehova Bog viknu čovjeku i reče mu: Gdje si?
10. A on reče: Čuh glas tvoj u vrtu, pa se poplaših jer sam go, te se sakrih.
11. A Bog reče: Ko ti kaza da si go? Da nijesi jeo s onoga drveta što sam ti zabranio da jedeš s njega?
12. A čovjek reče: Žena koju si udružio sa mnom, ona mi dade s drveta te jedoh.
13. A Jehova Bog reče ženi: Zašto si to učinila? A žena odgovori: Zmija me prevari te jedoh.

---

¹⁰ Ovako duh sebe vidi, a tako ga i drugi vide. Tako on nauči da od njega samoga zavisi kako izgleda i kako živi, prim. prev.

Kratko izlaganje

190. Reč je o trećem stanju Pradrevne crkve, koja je sada i želela i volela vlastito ili proprijum.

191. Stoga što su iz ljubavi prema sebi, to jest iz sebe-ljublja, počeli da veruju samo ono što su mogli da prime preko čula, to se čulno predstavlja zmijom; ljubav prema sebi ili vlastito, ženom, a razum čovekom.¹¹

192. Tako je zmija ili čulno nagovorila ženu da ispituje ono što se odnosi na veru u Gospoda, da bi videla da li je to zaista tako, što je označeno sa *jesti od drveta poznanja*; a da se razumsko složilo, to je predstavljeno sa *i čovjek okuša*, stihovi 1-6.

193. Tako su opazili da su bili u zlu; tu je ostatak opažanja predstavljen otvaranjem očiju, sa *čuvši glas Jehovin*, stihovi 7 i 8; smokvinim lišćem od kojega su sebi napravili pregače, stih 7; skrivanjem među drvećem u vrtu, stihovi 8 i 9; a tako isto priznavanjem i ispovedanjem, stihovi 10-13, iz čega se vidi da je u njima još uvek ostala prirodna dobrota.

Unutrašnji smisao

194. Stih 1. *Ali zmija bješe lukava mimo sve zvijeri poljske, koje stvori Jehova Bog, pa reče ženi: Je li istina da je Bog kazao da ne jedete sa svakoga drveta u vrtu?*

Pod *zmijom* se podrazumeva čulno čovekovo u koje on ima poverenja; pod *zvijer poljska* se ovde kao i pre misli na osećanja spoljašnjega čoveka; pod *ženom* čovekovo vlastito; a pod *zmijinim* rečima da je Bog rekao *ne jedite sa svakoga drveta*, misli se na to da su oni počeli da sumnjaju. Ovde je reč o trećem potomstvu Pradrevne crkve, koje je prestalo da veruje u ono što mu je otkriveno ako to ne vidi i ne oseti samo. U sledećem stihu biće opisano njegovo treće stanje, koje je bilo stanje sumnje.

195. Pradrevni ljudi nisu upoređivali ono što je u čoveku sa *zverima i sa pticama*; oni su tako nazivali ono što je u čoveku; a ovaj način

---

¹¹ Autor sledi Šmidijusov latinski prevod i umesto Adam piše čovek, ili bolje muškarac, jer koristi latinski izraz *vir* a ne *homo*. Reč *vir* od koje dolazi naša reč *virilan*, označava člana muškog roda, dok *homo* označava oba pola, muški i ženski, *prim. prev.*

govora ostao je i u Drevnoj crkvi posle Potopa, a tako se isto sačuvao i kod proroka. Oni su čulne stvari u čoveku nazivali *zmijama*, jer isto kako zmije žive blizu zemlje, tako su i čulne stvari blizu telu. Stoga se i mudrovanje ili rezonovanje o misterijama vere nazivalo *jed aspidin*, a samo mudrovanje *zmijama ili aspidama*; a pošto ovakve osobe mudruju po čulnom, a to je po vidljivim stvarima koje su zemaljske, telesne, svetovne i prirodne, stoga se kaže *zmija bješe lukavija mimo sve zvijeri poljske*. I tako kod Davida, govoreći o onima koji čoveka zavode umovanjem:

Oštre jezik svoj kao zmija; jed je aspidin u ustima njihovijem. (Psalam CXL 3)

*Od samoga rođenja zastraniše bezakonici, od utrobe materine tuma-
raju govoreći laž. U njima je jed kao jed zmijinji, kao gluhe aspide koja
zatiskuje uho svoje, koja ne čuje glasa bajaču, vračaru vještu u vračanju.
Bože, polomi im zube u ustima njihovijem, Gospode!* (Psalam LVIII 3-6)

Mudrovanje koje je takvo da ljudi neće da slušaju šta mudar čovek govori, to jest ne slušaju glas mudroga, naziva se *jed aspidin*. Otuda izreka kod drevnih ljudi da aspida *zatiskuje uho svoje*. Kod Amosa:

*Kao kad bi ko bježao od lava a sreo ga medvjed; ili kao kad bi ko
došao u kuću, naslonio se rukom na zid, pa bi ga zmija ujela. Nije li dan
Jehovin mrak, a ne vidjelo i tama bez svjetlosti?* (V 19, 20)

Ruka na zidu su samopomoć i poverenje u čulne stvari, odakle dolazi slepilo koje je ovde opisano. Kod Jeremije:

*I glas će njihov ići kao zmijinji, jer oni idu s vojskom, i doći će sa
sjekirama na nj kao oni koji sijeku drva. I oni će posjeći šumu njegovu,
govori Jehova, i ako joj i nema mjere, jer ih je više nego skakavaca i
nema im broja. Posrami se kći egipatska, predana je u ruke narodu
sjevernome.* (XLVI 22-24)

Egipat označava mudrovanja o Božanskim stvarima a prema čulnim stvarima i doslovnom značenju. Ovakva mudrovanja se nazivaju *glas aspidin*; a slepilo koje dolazi od toga *narod sjeverni*. Kod Jova:

*Jed će aspida sisati, ubiće ga jezik gujinji. Neće vidjeti potoka ni
rijeke kojima teku med i maslo.* (XX 16, 17)

Rijeke kojima teku med i maslo jesu duhovne i nebeske stvari, koje ne mogu da vide oni koji samo mudruju, a mudrovanja se nazivaju *otrov zmijinji i jezik aspidin*. O *zmiji* videti više u prethodnim stihovima 14 i 15.

196. U drevna vremena *zmijama* su nazivali one koji su se više uzdali u čulne stvari nego u Otkrivenje. No, u naše dane još je gore, jer sada ima takvih osoba koje ne samo što ne veruju ništa što ne vide ili ne dodirnu nego su se utvrdile naučnim činjenicama koje su

bile nepoznate drevnima, i tako žive u još većem slepilu. Treba da se zna kako se ovi zaslepljuju, tako da na kraju ništa ne vide, praveći zaključke o nebeskim pojmovima prema onome što se može utvrditi čulima, naučnim činjenicama i filozofijom, te tako nisu samo *gluve aspide* nego su i *leteće zmije*, o kojima se često govori u Reči i koje su mnogo opasnije; stoga ćemo uzeti jedan primer da pokažemo šta oni veruju o duhu.

Čulni čovek, a to je onaj koji veruje samo ono što je dokazano kroz čula, osporava postojanje duha jer ne može da ga vidi, govoreći: *To nije ništa, pošto to ne mogu da dodirnem*. A čovek pun znanja ili naučnik, koji zasniva svoje zaključke na tim znanjima, kaže: *Šta je duh ako ne možda para ili toplota, ili nešto iz nauka što brzo nestaje u vazduhu? Zar i životinje nemaju tela, čula i nešto što izgleda kao razum? A za ove se tvrdi da umiru, a za čovekov duh da živi*. Na taj način oni odriču postojanje duha. A filozofi, koji su oštrije pameti od ostalih, govore o duhu izrazima koje ni sami ne razumeju, jer o njemu razglabaju tvrdeći da se nijedan termin ne može primeniti na duh; sve što potiče iz nečega jeste materijalno, organsko ili se prostire; tako oni duh odstrane iz svojih predstava da od njega ne ostane ništa. Oni koji su zdravije pameti tvrde da je duh misao; no kada razglabaju o misli, zato što joj oduzimaju svaku supstancu, na kraju zaključče da on mora da nestane kada telo izdahne. Na taj način svi oni koji razmišljaju oslanjajući se na čula, na naučne podatke i na filozofiju, osporavaju postojanje duha, pa prema tome ne veruju ničemu što drugi kažu o duhu i o duhovnim stvarima. No nije takav slučaj s onima prosta srca; kada ih pitaju o postojanju duha, oni kažu kako znaju da on postoji, jer je Gospod rekao kako će oni živeti posle smrti; i umesto da gase svoje razumsko, oni ga oživljavaju Gospodovom Rečju.

197. Kod pradrevnih ljudi, koji su bili nebeskoga karaktera, pod *zmijom* se mislilo na oprez i na čulno kroz koji su oni pokazivali svoj oprez ne bi li se sačuvali od povreda. Ovo značenje zmije jasno se pokazuje u rečima koje je Gospod uputio Svojim učenicima:

Evo, ja vas šaljem kao ovce među vukove: budite, dakle, mudri kao zmije i bezazleni kao golubovi. (Mateja, X 17)

A to se vidi i po *zmiji od mjedi* koja je bila postavljena u pustinji, kojom je označeno čulno u Gospodu, koji je jedini nebeski čovek što se brine za sve i što daje svima; stoga su sačuvani od zla svi oni koji traže Gospodovo čulno.

198. Stihovi 2, 3. *A žena reče zmiji: Mi jedosmo roda od svakoga drveta u vrtu; samo roda s onoga drveta usred vrta, kazao je Bog, ne jedite i ne dirajte u nj, da ne umrijetete.*

Rod drveta u vrtu jesu dobrota i istina o kojima su primili Otkrivenje od Pradrevne crkve; *rod od drveta* koje je usred vrta i od kojega nisu smeli da jedu jesu dobrota i istina, koje nije trebalo da uče sami od sebe niti da ih dodirnu; to je zabrana da se misli o dobroti i istini od sebe samih odnosno od onoga što je čulno i doslovno; da ne umrete, to znači da bi tako vera ili mudrost i razum nestali.

199. Da *plod drveta* s kojega su mogli da jedu označava dobrotu i istinu vere, kao i njihovo poznavanje, koja im je kao otkrivena prenesena od Pradrevne crkve, to je jasno po tome što se kaže *rod od drveta* u vrtu od kojega možete jesti, a *ne drveta u vrtu*, kao pre kada se govorilo o nebeskom čoveku ili o Pradrevnoj crkvi, glava II 16. *Drvo u vrtu*, kao što se tamo naziva, jeste opažanje onoga što je dobro i istinito, jer je to iz toga izvora, pa se ovde naziva *rod*, a isto se tako često označava u Reči.

200. Razlog što se o *drvetu od znanja* ovde kaže da je *usred vrta*, iako je prethodno, glava II 9, rečeno da je *drvo života* bilo usred vrta a ne *drvo od znanja*, jeste u tome što usred znači ono što je najdublje, a najdublje nebeskoga čoveka ili Pradevne crkve bilo je *drvo života*, koje je ljubav i vera što dolazi od ljubavi; dok je kod ovoga čoveka, kojega možemo nazvati nebesko-duhovnim, i kod njegovog potomstva, vera bila usred vrta ili u najdubljem. Nemoguće je potpunije opisati kakvi su bili ljudi koji su živeli u pradrevna vremena, jer je to danas potpuno nepoznato, pošto su njihove odlike bile sasvim drugačije od današnjih ljudi.¹² Međutim, da bi se imao barem neki pojam o njihovom geniju, treba pomenuti da su oni od dobrote znali šta je istina, to jest njima je od ljubavi dolazila vera. No, kada je ovo pokolenje nestalo, došlo je jedno sasvim drugačije koje je, umesto da shvata istinu putem dobrote ili veru putem ljubavi, ove upoznavalo putem poznavanja vere, a kod mnogih je skoro sve bilo samo znanje. Takva promena odigrala se posle Potopa kojim je sprečeno razaranje sveta.¹³

201. Znajući, dakle, da geniji ili vrsta ljudi kakvi su bili pradrevni ljudi pre Potopa ne postoje danas, nije lako na razumljiv način objasniti šta označavaju reči u ovom odlomku. Međutim, one su savršeno

12 *Treba imati na umu da su pradrevni ljudi bili bliski Tvorcu i Nebu, i da su osećali i mislili jedno, a sve je bilo nebesko, dok se nije počelo menjati s čovekovom željom da se osamostali od Tvorca i da počne sam sebe da ostvaruje. Ti pradrevni ljudi jedino se mogu uporediti s malom decom, koju je Gospod želeo da vidi oko Sebe jer su Ga podsećala na Nebo i anđele, prim. prev.*

13 *Reč pokolenje pokriva stotine i hiljade godina, koliko je trajala Pradrevna crkva, prim. prev.*

razumljive u Nebu, zato što su anđeli i anđeoski duhovi, koji se zovu nebeski, istoga genija kao i pradrevni ljudi koji se prošli kroz novo rođenje pre Potopa; anđeli i anđeoski duhovi, koji se nazivaju duhovnima, sličnoga su genija s onima koji su prošli kroz novo rođenje posle Potopa; ali u ovim slučajevima ima bezbroj razlika.

202. Pradrevna crkva, koja je bila nebeski čovek, bila je takvoga karaktera da ne samo što se uzdržavala od toga da jede s drveta znanja, to jest od učenja što pripada veri preko čulnih stvari, nego i od toga da dodirne to drvo, a to je da misli o onome što pripada veri preko čulnih stvari i samih reči, da ne bi pala s nebeskog u duhovni život, i još dublje. A takav je i život nebeskih anđela, od kojih oni koji su nebeskiji ne trpe da se pomeni vera niti bilo šta što je duhovno; a ako drugi o tome govore, oni umesto vere opažaju ljubav, s razlikom koja je samo njima poznata; tako oni primaju svu veru preko ljubavi prema bližnjemu. Još manje trpe da se razmatra ili mudruje o veri, a najmanje o znanjima o veri; to je stoga što oni preko ljubavi opažaju od Gospoda ono što je dobro i istinito; po tome opažanju oni u trenutku znaju da li je nešto ovako ili onako. Stoga, kada se bilo šta kaže o veri, oni prosto odgovaraju sa *tako je* i sa *nije tako*, jer to opažaju od Gospoda. To predstavljaju Gospodove reči kod Mateje:

Neka vaša reč bude da da, i ne ne; što je više, oda zla je. (V 37)

Na to se, dakle, mislilo kada je rečeno da ne dodiruju drvo od znanja; jer kad bi ga dodirnuli, već bi bili u zlu, a to znači da bi umrli. Uprkos tome, nebeski anđeli razgovaraju o raznim verskim temama s ostalim anđelima, ali nebeskim jezikom, koji potiče od ljubavi i koji se oblikuje kroz ljubav, a još manje je razumljiv od jezika duhovnih anđela.

203. Međutim, duhovni anđeli razgovaraju o veri, te potvrđuju stvari vere razmišljanjem, razumom i samim rečima, ali nikada ne grade svoju veru na tome kao na osnovi; a oni koji to čine jesu u zlu. Njima, to jest duhovnim anđelima, Gospod daje opažanje svih istina vere, iako to opažanje nije isto kao ono kod nebeskih anđela. Opažanje duhovnih anđela jeste neka vrsta savesti koju Gospod oživljava, pa istina izgleda kao nebesko opažanje, ali nije to, nego je samo duhovno opažanje.¹⁴

14 Autor terminom opažanje pokriva jedno od najzanimljivijih pojava duhovnog sveta: slikovito, osećajno i umetničko prikazivanje verskih pojmova, koje služi i kao pouka i kao ilustracija onoga o čemu se govori. To su tzv. reprezentativi i ostalo uz to. Treba čitati Sećanja koja je autor umetao između poglavlja u svojim delima, kao što je ovo i kao što su Bračna ljubav i Istinska hrišćanska religija, prim. prev.

204. Stihovi 4, 5. *A zmija reče ženi: Nego zna Bog da će vam se u onaj dan kada okusite s njega otvoriti oči, pa ćete postati kao bogovi i znati šta je dobro, šta li zlo.*

Da će se *njihove oči otvoriti* kada budu jeli plod s drveta, označava da bi, kada bi ispitivali sve što se odnosi na veru čulima i znanjima, to jest sami od sebe, onda jasno videli da je sve to pogrešno; i da bi tada bili kao Bog, to jest da bi znali dobro i zlo; to znači da bi, kada bi to radili sami od sebe, bili kao Bog i sami sebe vodili.

205. Ovde svaki stih sadrži neko posebno stanje ili promenu stanja u Crkvi. Prethodni stihovi znače da su, iako su naginjali vlastitom, još uvek uviđali da je to bilo nezakonito; no isti stihovi označavaju i to da su već počeli da sumnjaju u istinitost onoga što su primili od pradedova, te su počeli da veruju kako će im se oči otvoriti ako to više ne budu verovali. Na kraju, kako je ljubav prema sebi rasla, pomislili su da mogu sami sebe voditi i tako biti kao Gospod; jer je takva priroda ljubavi prema sebi: ona nije voljna da se potčini Gospodovom vođstvu i više voli da vodi samu sebe, a da se, vodeći samu sebe, oslanja na čula i doslovna značenja onoga u šta treba verovati.

206. Ko više veruje da su mu oči otvorene i da kao Bog zna šta je dobro a šta zlo nego onaj koji voli sebe i koji se u isto vreme ističe svetovnom učenošću? No, ko je više slep? Takve samo zapitajte, pa ćete videti da oni ne znaju a još manje veruju u postojanje duha; ne znaju ništa o prirodi duhovnog i nebeskog života; ne priznaju večni život jer za sebe veruju da su kao životinje koje nestaju; niti priznaju Gospoda nego obožavaju sami sebe i prirodu. Oni među njima koji više paze šta će reći, kažu da izvesno vrhovno biće ili *ens*, o čijoj prirodi ne znaju ništa, vlada svim stvarima. To su načela u kojima se oni utvrđuju na više načina kroz čula i svoje znanje, i kada bi se usudili, oni bi to izjavili pred celim svetom. Iako ovakve osobe žele da budu smatrane bogovima i najmudrijim ljudima, ako bismo ih pitali da li znaju šta znači nemati proprijum ili vlastito, oni bi odgovorili da to znači ne postojati ili nemati postojanje; to jest, kada bi bili lišeni vlastitog, ne bi bili ništa. Ako bismo ih zapitali šta je to živeti od Gospoda, oni bi mislili da je to fantazija. Zapitani šta je to savest, oni bi rekli da je to stvorila mašta, što je možda korisno da bi se prosti držali pod stegom. Ako bismo ih pitali da li znaju šta je to opažanje, oni bi se tome smejali i nazvali ga smećem onih koji padaju u zanos. Takva je njihova mudrost, tako su im otvorene oči i takvi su oni bogovi. Ovakva načela, za koja oni misle da su jasna kao dan, jesu njihove polazne tačke; tako nastavljaju i na taj način umuju o misterijama vere; i šta iz toga proishodi osim tmine? Ovi su, više

nego svi drugi, *zmije* koje zavode svet. No ovo potomstvo Pradrevne crkve još nije bilo takvoga karaktera. A o onima koji su bili takvoga karaktera govori se u stihovima 14-19 ovoga poglavlja.

207. Stih 6. *I žena, videći da je rod na drvetu dobar za jelo, i da ga je milina gledati i da je drvo vrlo drago radi znanja, uzabra roda s njega i okusi, pa dade mužu svojemu te i on okusi.*

Dobar za jelo znači požudu; *milina gledati* znači fantaziju; *vrlu drago radi znanja* znači zadovoljstvo; ovo sve pripada vlastitom ili ženi; *te i on okusi* znači pristanak razuma, stav 265.

208. Ovo je bilo četvrto potomstvo Pradrevne crkve, koje je dopustilo da ga zavede samoljublje i koje više nije bilo voljno da veruje u ono što je bilo otkriveno, ako se to ne može potvrditi čulima i znanjima.

209. Izrazi koji se ovde koriste, *drvo dobro za jelo, milina ga je gledati i drago radi znanja*, bili su prilagođeni geniju onih koji su živeli u pradrevno vreme, a odnose se na volju, jer su njihova zla proisticala iz njihove volje. A tamo gde Reč govori o ljudima koji su živeli posle Potopa, ti izrazi se koriste ne toliko da opišu volju koliko da opišu njihovo shvatanje; jer su pradrevni ljudi bili u istini od dobrote, a oni koji su živeli posle Potopa bili su u dobroti od istine.

210. O tome šta je proprijum ili vlastito, može se kazati sledeće: Čovekovo vlastito jesu samo zlo i obmana, koji izviru iz ljubavi prema sebi i prema svetlu, kao i iz neverovanja u Gospoda ili Reč, nego iz verovanja samo u sebe; i iz toga što se misli kako ono što ne može da se shvati čulno i pomoću spoljnih stvari, i nije ništa. Na taj način ljudi postaju čisto zlo i obmana, pa stoga vide sve izvrnuto; stvari koje su zle oni smatraju dobrim; a one koje su dobre, zlim; laži vide kao istine, a istine kao obmane; za stvari koje zaista postoje, misle da nisu ništa, a za stvari koje nisu ništa, da su sve. Oni mržnju nazivaju ljubavlju, tminu svetlošću, smrt životom, i obratno. U Reči se ovakvi ljudi nazivaju hromima i slepima. Takvo je čovekovo vlastito ili proprijum, koje je, dakle, pakleno i prokletno.

211. Stih 7. *Tada im se otvoriše oči, i vidješe da su goli; pa spletoše lišće smokvino i načiniše sebi pregače.*

To što su im se *oči otvorile* označava da su znali i da su priznavali, po unutrašnjem diktatu, da su goli, to jest da nisu više u nevinosti kao pre, nego da su u zlu.

212. Da se *otvorenim očima* označava unutrašnji diktat, vidi se iz sličnih izraza u Reči, kao kada Valaam kaže za sebe, kad je imao viđenja, *da su mu se oči otvorile* (Knjiga brojeva, XXIV 3); i kada je Jonatan rekao, *okusivši od saća meda, da su njegove oči videle* da je

loš, što znači da nije bio prosvetljen. Takođe, da je video ono što nije znao (Prva Samuilova, XIV 29).

Pored toga, u Reči oči često označavaju razumevanje, a to je znanje koje dolazi iz diktata, kao kod Davida:

Pogledaj, usliši me, Gospode, Bože moj! Prosvijetli oči moje da ne zaspim na smrt. (XIII 3)

Ovde oči označavaju razum. Tako je i kod Jezekilja, kada se govori o onima koji nisu voljni da razumeju, da imaju oči, a ne vide (XII 2), i kod Isaije:

Zatvori im oči, da ne bi vidjeli očima. (VI 10)

To znači da treba da oslepe da ne bi razumeli. Tako Mojsije kaže narodu:

Ali vam ne dade Gospod srca da razumijete, ni očiju da vidite, ni ušiju da čujete do ovoga dana. (Ponovljeni zakoni, XXIX 3)

Ovde srce označava volju a oči označavaju razumevanje. Kod Isaije se kaže za Gospoda *da će otvoriti oči slepima* (XLII 7). Kod istoga proroka:

U taj će dan gluhi čuti riječi u knjizi, a iz tame i mraka vidjeće oči slijepih. (XXIX 18)

213. To što su *znali da su bili goli*, znači da su znali i priznavali da više nisu bili u nevinosti kao pre, nego da su u zlu, što se vidi iz poslednjeg stiha prethodnog poglavlja, gde se kaže: *bijahu goli, čovjek i žena mu, i nisu se sramili* i gde se može videti da to što se nisu stideli svoje golotinje označava nevinost. Obrnuto je označeno sa *da su se sramili*, kao u ovome stihu, gde se kaže da su od smokvinog lišća napravili pregače; jer gde nema nevinosti, golotinja je skandal i sramota, jer je to praćeno svešću da se misli o zlu. Iz tog razloga *se golotinja* u Reči koristi da bi se izrazila jedna vrsta obeščašćenja i zla, i odnosi se na izokrenutu crkvu, kao kod Jezekilja:

I uza sve gadove svoje i kurvarstva svoja nijesi se opominjala dana mladosti kada si bila gola i naga i valjala se u krvi svojoj. (XVI 22)

Opet:

I oni će postupati s tobom neprijateljski. I uzeće svu muku tvoju, i ostaviće te голу nagu, te će se otkriti golotinja kurvarstva tvojega, i grdilo tvoje i kurvarstvo tvoje. (XXIII 29)

I kod Jovana:

Svjetujem te da kupiš u mene zlata žeženoga u ognju, da se obogatiš i u bijele haljine da se obučeš, i da se ne pokaže sramota golotinje tvoje; i masti očinjom pomaži oči svoje da vidiš. (Otkrivenje, III 18)

A o poslednjim danima:

Evo idem kao lupež; blago onome koji je budan i koji čuva haljine

svoje, da go ne hodi i da se ne vidi sramota njegova. (XVI 15)

A u Knjizi ponovljenih zakona:

Kad ko uzme ženu i oženi se njom, pa se dogodi da mu nije po volji, pošto on nađe na njoj štogod sramotno, neka joj napiše knjigu raspusnu i da joj u ruke, pa neka je otpusti iz svoje kuće. (XXIV 1)

Iz istoga razloga je Aronu i njegovim sinovima bilo naređeno da obuku lanene pantalone kada prilaze oltaru i kada služe, da im *načini gaće lanene*, da se pokrije golo telo; od bedara do dno stegna da budu.

I to neka je na Aronu i na sinovima njegovijem kada ulaze u šator od sastanka ili kad pristupaju oltaru da služe u svetinji, da ne bi noseći grijeha poginuli. Ovo će biti uredba vječna njemu i sjemenu njegovu nakon njega. (Knjiga izlaska, XXVIII 42, 43)

214. Za njih se kaže da su *goli ili nagi*, jer su prepušteni svome vlastitom; jer oni koji su prepušteni svome vlastitom, nemaju više nimalo razuma i mudrosti ili vere. Pa su stoga goli u pogledu istine i dobrote, a istovremeno obitavaju u zlu.

215. Da u vlastitom nema ničega osim zla, bilo mi je pokazano tako što je, kad god su duhovi rekli bilo šta od sebe samih, sve bilo zlo i lažno, iako su toliko bili ubeđeni kako je istinito to što govore, da u to nimalo nisu sumnjali. Isti slučaj je i s ljudima koji govore od svoga vlastitoga. Na isti način, kad god neko rezonuje o duhovnom i nebeskom životu ili o veri, mogao sam da opazim da oni sumnjaju, čak i da osporavaju; naime, rezonovati o stvarima vere, to je sumnjati i poricati. I pošto je to sve od samoga sebe ili od vlastitog, to oni tonu u obmane, pa na kraju i u provaliju gustoga mraka, to jest obmana; a kada su u toj provaliji, najmanja primedba izgleda jača od hiljadu istina, isto kao što najmanja čestica prašine, kada dođe u dodir sa zenicom oka, zatvara ceo svemir i sve u njemu. O takvim ljudima Gospod kaže kod Isaije:

Teško onima koji misle da su mudri, i sami su sebi razumni. (V 21)

Jer si se pouzdala u zloću svoju govoreći: Niko me ne vidi. Mudrost tvoja i znanje tvoje prevariše te, te si govorila u srcu svom: Ja sam i osim mene nema druge. Zato će doći na te zlo, a nećeš znati odakle dolazi, i popašće te nevolja, da je nećeš moći odbiti, i doći će na te u jedan put pogibao, za koju nećeš znati. (XLVIII 10, 11)

Kod Jeremije:

Svaki čovjek posta bezuman od znanja, svaki se zlatar osramoti likom rezanijem; jer su ti likovi njegovi liveni i nema duha u njima. (LI 17)

Rezan lik je obmana, a liven lik je zlo, od vlastitoga.

216. *Pa spletoše lišća smokova i načiniše sebi pregače.* Isplesti lišće označava da su oni nalazili izgovor koji je s njih skidao krivicu.

Smokvin list je prirodna dobrota; a sebi napraviti pregače znači da su bili osjetljivi na sramotu. Tako su govorili pradrevni ljudi i tako su opisali potomstvo svoje crkve, te su umesto nevinosti koju su do tada uživali, sada imali samo prirodnu dobrotu kojom je bilo prikriveno zlo; a budući da su bili prirodno dobri, bilo ih je sramota.

217. *Da se loza koristi u Reči da bi označila duhovnu dobrotu a smokvino drvo prirodnu dobrotu, potpuno je nepoznato, jer je unutrašnji smisao Reči izgubljen; ali gde god da se pojave, ovi izrazi to označavaju i sadrže; to je upravo ono o čemu je Gospod govorio u parabolama o vinogradu i smokvinom drvetu, kao kod Mateje:*

I ugledavši smokvu jednu kraj puta, dođe k njoj, i ne nađe na njoj do lišća sama, i reče joj: Da nikad na tebi ne bude roda dovijeka. I odmah usahnu smokva. (XXI 19)

Ovim se htelo reći da se nikakva dobrota, pa ni prirodna, nije mogla naći na svetu. Slično značenje imaju loza i smokva kod Jeremije:

E da li se postidješe što činiše gad? Niti se postidješe niti znaju za stid; zato će popadati među onima koji padaju; kad ih pohodim, popadaće, veli Gospod. Sa svijem ću ih istrijebiti, govori Gospod, nema grozda na lozi, ni smokve na drvetu, i lišće je opalo, i što sam im dao, uzeće im se. (VIII 12, 13)

Ovim je označeno da je sva dobrota, kako duhovna tako i prirodna, bila nestala, jer su oni bili tako izopačeni da više nisu ni znali za stid, kao i oni u naše dane, koji žive u zlu i koji se, umesto da crvene zbog svog nevaljalstva, time još i ponose. Kao kod Isaije:

Nađoh Izrailja kao grožđe u pustinji; vidjeh oce vaše kao prve smokve na drvetu u početku njegovu; oni otidoše k Velfegoru, i odvojiše se za sramotom i postase gadni kako im bješe milo. (VIII 10)

I kod Joila:

Ne bojte se, zvijeri poljske; jer će se zelenjeti i drveta će nositi rod svoj, smokva će i loza vinova davati silu svoju. (II 22)

Ovde loza označava duhovnu dobrotu, a smokvino drvo prirodnu dobrotu.

218. Stih 8. *I začu glas Jehove Boga, koji idaše po vrtu kad zahladi; i sakriju se Adam i žena mu ispred Jehove Boga usred drveta u vrtu.*

Pod Jehovinim glasom u vrtu označava se unutrašnji diktat, koji je delovao na njih tako da osećaju strah, budući da je taj diktat ostatak opažanja koje su nekad uživali; *zrakom, dahom i danom* označava se period kada je Crkva još uvek imala neki ostatak opažanja; *skrivati se od lica Jehove Boga* znači strah od diktata, što osećaju oni koji znaju da su u zlu; *među drvetima u vrtu*, gde su se bili sakrili, označava prirodno dobro; *usred drveta u vrtu* označava ono što je najdublje;

drvo označava opažanje kao i pre; no pošto je od opažanja malo ostalo, to je reč drvo u jednini, kao da je ostalo samo jedno.

219. Da se pod *glasom Jehove Boga koji se čuo u vrtu* misli na unutrašnji diktat kojega su se plašili, jasno je iz značenja glasa u Reči, gde se Jehovin glas koristi da označi samu Reč, nauk vere, savest ili unutrašnje primećivanje, isto kao i svaku opomenu savesti koja iz toga proističe; iz tog razloga gromovi se nazivaju *Jehovinim glasom*, kao kod Jovana:

I povika glasom velikijem kao lav kad riče; i kad on povika, govoriše sedam gromova glasove svoje. (Otkrivenje, X 3)

Ovo znači da je tada postojao glas i unutrašnji i spoljašnji. Opet: *Nego u dane glasa sedmoga anđela, kad zatrubi, onda će se svršiti tajna Božja, kao što javi slugama svojijem prorocima.* (X 7)

Kod Davida:

Carstva zemaljska, pojte Bogu, popjevajte Gospodu, koji sjedi na nebesima nebesa iskonskih. Evo grmi glasom jakim. (LXVIII 32, 33)

Pod *nebesima nebesa iskonskih* misli se na mudrost Pradrevne crkve; *glas* znači Otkrivenje, a tako isto i unutrašnji diktat. Ponovo:

Glas je Gospodov nad vodom, Bog slave grmi, Gospod je nad vodom velikom. Glas je Gospodov silan, glas je Gospodov slavan. Glas Gospodov lomi kedre, Gospod lomi kedre libanske. Glas Gospodov sipa plamen ognjeni. Glas Gospodov potresa pustinju Kades. Glas Gospodov oprašta košute bremena i sa šuma skida odijelo; i u crkvi njegovoj govori se o slavi njegovoj. (Psalam XXIX 3, 4, 7-9)

I kod Isaije:

Gospod će pustiti da se čuje slava glasa njegova, i pokazaće kako maše rukom svojom i ljutijem gnjevom i plamenim ognjenim koji proždire, s raspom i sa silnijem daždem i s gradom, jer će se od glasa Gospodova prepasti Asirac, koji ju je bio palicom. (XXX 30, 31)

220. Pod *začu se glas* misli se na to da je ostalo samo malo opažanja, i da je glas bio usamljen i da se jedva čuo, kao što se pokazuje u sledećem stihu, gde se kaže:

Glas vapijućeg u pustinji; glas koji kaže: Viči. (XL 3, 6)

Pod *pustinjom* se misli na crkvu u kojoj nema vere; *glas vapijućeg* je najavljivanje Gospodovog dolaska, i uopšte svaka najava Njegovog dolaska čoveku koji se ponovo rađa, kod kojega postoji unutrašnji diktat.

221. Da se *zrakom, dahom i danom* označavaju periodi kada u crkvi ima još malo opažanja, jasno je po značenju dana i noći. Pradrevni ljudi su stanje u crkvi upoređivali s dobom dana i noći; dobom dana kada je crkva još uvek bila u svetlosti, dok se ovde stanje upoređuje

s daškom dana, jer je još bilo nekog ostatka opažanja po kojem su znali da su pali. I Gospod naziva stanje vere danom, a stanje kada nema vere naziva noć, kao kod Jovana:

Moram činiti djela Onoga koji me posla dok je dana; kada padne noć, niko ne radi. (IX 4)

Stanja čoveka koji se nanovo rađa nazvana su *danima* u poglavlju I.

222. Da *skrivati se od lica Jehovinog* znači bojati se diktata, kao što je to slučaj s onima koji imaju neko zlo na savesti, jasno je iz njihovog odgovora, stih 10: *Čuh glas u vrtu, i bi me strah jer bijah go. Lice Jehovino ili Gospodovo* jeste milost, mir i svako dobro, kao što se jasno vidi iz blagoslova:

Da te obasja Gospod licem svojim i bude ti milostiv! Da obrati Gospod lice svoje k tebi i dade ti mir! (VI 25, 26)

I kod Davida:

Da nam Gospod bude milostiv, i da nas blagoslovi, i da okrene lice Svoje k nama. (Psalam LXVII 1)

I na drugome mestu:

Nije li pobožnost tvoja bila uzdanje tvoje? I dobrota puteva tvojih nadanje tvoje? (Psalam IV 6)

Milost Gospodova naziva se *anđelom pred licem Njegovim*, kao kod Isaije:

Pominjaću dobrotu Gospodovu, hvalu Gospodovu za sve što nam je učinio Gospod, i mnoštvo dobra što je učinio domu Izrailjevu po milosti Svojoj i po velikoj dobroti Svojoj. I reče: Doista su moj narod, sinovi, koji neće iznevjeriti. I bi im spasitelj. U svakoj tuzi njihovoj on bijaše tužan. I anđeo, koji je pred licem njegovim, spase ih. Ljubavi svoje radi i milosti svoje radi on ih izbavi, i podiže ih i nosi ih sve vrijeme. (LXIII 7-9)

223. Kako je *lice Gospodovo* milost, mir i svako dobro, to je jasno da On na svakoga gleda milostivo i da nikada ne odvraća Svoje lice ni od koga; no čovek je taj koji, kada je u zlu, odvraća svoje lice, kao što Gospod kaže kod Isaije:

Nego bezakonja rastaviše vas s Bogom vašim, i grijesi vaši zakloniše lice njegovo od vas, da ne čuje. (LIX 2)

I ovde, *sakriše se od lica Jehovinog jer bijahu goli.*

224. Milost, mir i svako dobro, ili *lice Jehovino*, uzrok su postojanja diktata kod onih koji uživaju opažanje, a isto tako kod onih koji imaju savest, iako na drugi način, ali oni uvek deluju milostivo; međutim, primljeni su prema stanju u kojemu je čovek. Stanje ovoga čoveka, a to je potomstvo Pradrevne crkve, bilo je stanje prirodne dobrote; a oni koji su u prirodnoj dobroti, takvoga su karaktera da se skrivaju od sramote što su goli. No oni koji su lišeni i prirodne dobrote, ti se ne

skrivaju, jer se ne srame (o tome kod Jeremije, VIII 12, 13, videti stav 217)¹⁵. Lišeni pokrivala Reči ili zakona Božjeg, takvi se osećaju nagima pa se skrivaju. Gospod je tu prirodnu dobrotu odbacivao kao nedovoljnu: kakva je tvoja zasluga kada činiš dobro onome ko može da ti vrati?

225. Da *usred drveta u vrtu* označava prirodnu dobrotu, gde ima još malo opažanja što se naziva *drvo*, jasno je po *vrtu* gde je živeo nebeski čovek; jer se svaka dobrota i svaka istina zovu *vrt*, a razlika je u tome šta se u vrtovima uzgaja. Dobrota nije dobrota ukoliko njeno najdublje nije nebesko, kroz koje opažanje dolazi od Gospoda. To najdublje ovde se naziva *usred* kao i na drugim mestima u Reči.

226. Stihovi 9, 10. *A Jehova Bog viknu Adama i reče mu: Gdje si? A on reče: Čuh glas tvoj u vrtu, pa se poplaših jer sam go, te se sakrih.*

Značenje reči *vikati, glas u vrtu, biti go i skrivati se* bile su ranije objašnjene. Obično se u Reči čovek prvo pita gde je i šta radi, iako Gospod i pre toga zna sve; a razlog je da čovek prizna i da se ispovedi.

227. Poželjno je da se o poreklu opažanja, unutrašnjeg diktata i savesti nešto zna, a to je u naše dane potpuno nepoznato. Stoga ću izneti nešto o tome. Velika je istina da čovekom upravlja Gospod preko duhova i anđela. Kada zli duhovi počnu da vladaju, anđeli se trude da odvrte zlo i obmane, te otuda borba. U toku te borbe čovek postaje osetljiv kroz opažanje, diktat i savest. Kroz to bi čovek jasno mogao da vidi kako su kod njega i duhovi i anđeli da nije ogrezao u telesne stvari, tako da ne veruje ništa što se kaže o duhovima i anđelima. Takve osobe bi, iako tu borbu osećaju na stotine puta, rekle da je sve to maštanje i plod poremećenog uma. Meni je bilo dopušteno da posetim ove borbe i ja sam ih živo osetio hiljadama puta, i to neprestano nekoliko godina, tako da znam ko su, šta su, odakle potiču, kuda su otišli; i ja sam s njima razgovarao.

228. Nemoguće je opisati izvanredno opažanje preko kojeg anđeli otkriju kada se primi nešto što je suprotno istini vere i dobroti ljubavi. Oni opažaju kakvo je to što ulazi i kada ulazi, i to hiljadu puta savršenije nego čovek sam, koji to jedva i primećuje. Anđeli opažaju i najmanju misao kod čoveka potpunije nego što čovek opaža i najveću. To je neverovatno, a ipak je istina.

229. Stihovi 11-13. *I Bog reče: Ko ti kaza da si go? Da nijesi jeo s*

¹⁵ *Prirodna dobrota je ono što čovek čini koliko iz ljubavi prema blišnjemu, toliko i iz ljubavi prema sebi, jer čini dobro da bi mu bilo uzvrćeno, po latinskoj izreci Dajem da bi mi dao, Do ut des. Ta dobrota je lišeno duhovnosti, jer je duhovna dobrota ono što se čini bez obzira na to kako drugi uzvraća; ona je iz poslušnosti duhovnom zakonu a ne prirodnom, prim. prev.*

onoga drveta što sam ti zabranio da jedeš s njega? A reče Adam: Žena koju si udružio sa mnom, ona mi dade s drveta te jedoh. A Jehova Bog reče ženi: Zašto si to učinila? A žena odgovori: Zmija me prevari te jedoh.

Značenje ovih reči je jasno po onome što je pre rečeno, naime, da razum čovekov dopušta da bude obmanut vlastitim, jer mu je to milo, to jest ljubav prema sebi. Tako nije verovao ni u šta što nije video i dodirnuo. Svako može da shvati kako Jehova nije govorio sa zmijom niti je bilo zmije, niti je to upućeno čulnom, već to ima drugačije značenje; naime, oni su primetili kako su ih čula obmanjivala, ali su ipak zbog ljubavi prema sebi i dalje hteli da se uvere u istine o Gospodu i u veru u Njega pre nego li poveruju.

230. Vladajuća ljubav kod ovoga potomstva bila je ljubav prema sebi, ali ono nije imalo toliko ljubavi prema svetu kao što je imaju ljudi danas; jer su oni tada živeli u svojim domaćinstvima i porodicama, i nisu imali želje da prikupljaju bogatstvo.

231. Zlo Pradrevne crkve koja je postojala pre Potopa, isto kao i zlo Drevne crkve posle Potopa, kao i zlo Jevrejske crkve, a tako i crkve neznabožaca posle dolaska Gospodovog i crkve u sadašnje vreme, bilo je i jeste da nisu verovali u Gospoda i u Reč, nego u sebe i u svoja vlastita čula. Otuda nije ni bilo vere, a gde nema vere, nema ni ljubavi prema bližnjemu, pa je stoga sve obmana i zlo.

232. Međutim, u naše vreme je mnogo gore nego u pređašnja vremena, zato što se ljudi mogu utvrditi u bezverju kroz čulne čonjenice koje su bile nepoznate drevnima, pa je to izrodilo neverovatnu tamu. Kada bi ljudi znali koliko je velika tama prouzrokovana time, zapanjili bi se.

233. Istražiti misterije vere preko podataka do kojih se dolazi čulima nemoguće je isto kao što je nemoguće i kamili da prođe kroz iglene uši ili rebru da upravlja najfinijim tkivima u grudima i srcu. To-liko je grubo, zaista, i još grublje čulno i svetovno znanje u odnosu na duhovne i nebeske pojmove. Onaj ko ispituje skrivene tajne prirode, a one su bezbrojne, jedva da ikad koju nađe, kao što je vrlo poznato. Kako li je to još verovatnije kada se ispituju skrivene istine duhovnog i nebeskog života, gde postoje mirijade misterija u poređenju s jednom koja postoji u prirodi. Kao ilustraciju uzmimo jedan primer: sam od sebe čovek ne može da se okrene od Gospoda. Međutim, to ne radi sam čovek, nego to čine zli duhovi koji su kod njega. Niti to rade zli duhovi sami, nego to radi samo zlo koje su oni napravili svojim zlom. Pa ipak, čovek čini zlo i odvrća se od Gospoda, pa tako greši; no i pored toga, on živi od Gospoda. Tako, s druge strane, čovek ne može od samoga sebe da čini dobro i da se okrene Gospodu, nego to

čine anđeli. Niti to mogu anđeli, nego samo Gospod. A i pored toga čovek je sposoban da od sebe čini dobro i da se okrene Gospodu. Ove činjenice ne mogu se nikada shvatiti našim čulima, naukom i filozofijom; ako se od ovih traži pomoć, ona neće doći iako su one istinite za sebe. I tako je sve do kraja. Iz toga što je rečeno jasno je da oni koji traže pomoć čula i nauke u stvarima vere, počinju ne samo da sumnjaju nego na kraju i da poriču, te padaju u gustu tminu, a iz toga i u požudu. Jer isto kao što veruju u ono što je obmana, tako isto i čine ono što je obmana. A kako ne veruju da išta duhovno i nebesko postoji, to ne veruju ni da postoji išta osim onoga što pripada telu i svetu. Na taj način oni vole sve što ide uz ljubav prema sebi i prema svetu, i tako iz obmana izviru pohota i sve ono što je lažno.

Knjiga Postanja (III, stihovi 14-19)

14. Tada reče Jehova Gospod zmiji: Kad si to učinila, da si prokleta mimo svako živinče i mimo sve zvijeri poljske; na trbuhu da se vučeš i prah da jedeš do svojega vijeka.

15. I još mećem neprijateljstvo između tebe i žene, i između sjemena tvojega i sjemena njezina; ono će ti na glavu stajati a ti ćeš ga u petu ujedati.

16. A ženi reče: Tebi ću mnogo muke zadati kad zatrudniš, s mukama ćeš djecu rađati, i volja će tvoja stajati pod vlašću muža tvojega i on će ti biti gospodar.

17. Pa onda reče Adamu: Što si poslušao ženu i okusio s drveta s kojega sam ti zabranio, rekavši da ne jedeš s njega, zemlja da je prokleta s tebe; s mukom ćeš se od nje hraniti do svojega vijeka.

18. Trnje i korov će ti rađati, a ti ćeš jesti zelje poljsko.

19. Sa znojm lica svjega ješćeš hljeb, dokle se ne vratiš u zemlju od koje si uzet; jer si prah i u prah ćeš se vratiti.

Kratko izlaganje

234. Ovde se opisuje sledeće stanje Crkve do Potopa; i pošto je u to vreme Crkva bila potuno razorena, to je predskazano da će Gospod doći na svet i da će spasti ljudski rod.

235. Budući da nije bilo voljno da veruje bilo šta što nije provereno čulima, čulno, koje je zmija, bilo je proketo i postalo je pakleno, stih 14.

236. Stoga, da bi sprečio čovečanstvo da se celo ne surva u pakao, Gospod je obećao da će doći na svet, stih 15.

237. Crkva se dalje opisuje kao žena koja je toliko volela sebe ili svoje vlastito da više nije bila u stanju da shvati istinu, iako joj je bilo dato razumsko koje je trebalo da vlada.

238. Tada se opisuje razumsko, da je pristalo i da je tako postalo prokletu jer je bilo pakleno, tako da više nije ostalo razuma, nego je ostalo umovanje, stih 17.

239. Opisuju se prokletstvo i čišćenje, kao i njihova divlja priroda, stih 18.

240. Sledeće, njihova odbojnost prema svemu što pripada veri i ljubavi; i tako su od ljudi postali neljudi, stih 19.

Unutrašnji smisao

241. Pradrevni ljudi, budući nebeski, bili su tako sazdana da su, dok su gledali bilo koji predmet u svetu ili na zemlj, njega zaista i videli, ali su pri tom mislili o nebeskim i Božanskim stvarima, koje su bile predstavljene ili označene tim predmetima. Njihov vid kao i njihov govor bili su samo posrednici. Svako može to da zna iz sopstvenoga iskustva, jer ako mnogo obraća pažnju na značenje govornikovih reči, on istina čuje reči, ali kao da ih ne čuje upijajući samo njihovo značenje; a onaj ko misli još dublje, ne obraća pažnju na značenje samih reči, nego na njihov sveopšti smisao. No potomci o kojima se ovde govori nisu bili kao njihovi očevi, jer dok su gledali predmete u svetu i na licu zemlje, pošto su ih voleli, njihov um kao da je prijanjao za njih, te su o njima razmišljali, a po njima i o nebeskim i Božanskim stvarima. Tako je kod njih čulno postalo glavno, a nije bilo samo instrument kao kod njihovih očeva. A kada ono što je svetovno postane glavno, tada ljudi iz toga umuju o pojmovima Neba i tako se zaslepljuju. Kako se to dešava, svako može da zna iz svog iskustva; jer onaj ko obraća pažnju samo na govornikove reči a ne na njihov smisao, taj smisao vidi samo malo a sveopšti smisao nimalo, pa ponekad sudi o onome što je čovek rekao samo po jednoj reči ili čak po nekoj gramatičkoj pojedinosti.

242. Stih 14. *Tada reče Jehova Bog zmiji: Kad si to učinila, da si prokleta mimo svako živinče i mimo sve zvijeri poljske; na truhu da se vučeš i prah da jedeš do svojega vijeka.*

Jehova Bog reče zmiji označava da su oni primetili da je čulno tome uzrok. Zmija prokleta mimo svako živinče i mimo sve zvijeri poljske

znači da se njihovo čulno odvratilo od onoga što je nebesko i okrenulo prema onome što pripada telu, i tako postalo prokletu; ovde *živinče i poljska zvijer* označavaju osećanja, kao i ranije. *Zmija* koja gmiže trbuhom znači da njihovo čulno nije više moglo da gleda naviše prema Nebu, nego samo naniže prema telu i prema zemlji. *Jesti prah celoga veka* znači da je čulno postalo takvo da više nije moglo da živi osim od onoga što je pripadalo telu, te je takoreći postalo pakleno.

243. Kod pradrevnih ljudi sve što je bilo telesno, bilo je takvo da se povijalo i služilo njihovom unutrašnjem čoveku, a van toga oni se za njega nisu brinuli. Kada su počeli da vole sami sebe, telesne stvari su počeli da pretpostavljaju unutrašnjem čoveku, pa su se tako one odvojile, postale telesne i tako bile osuđene.

244. Pošto je već bilo pokazano da *Jehova Bog reče zmiji*, znači da su oni приметili da je čulno bilo uzrok njihovoga pada i nije potrebno reći više bilo što o tim rečima.

245. Da *On reče zmiji: Prokleta da si mimo svako živinče i mimo svako zvijerinje poljsko* znači da se čulno otuđilo od nebeskog i okrenulo prema telesnom, te da je tako postalo prokletu, može se jasno pokazati po unutrašnjem smislu Reči. Jehova Bog nikada nikoga ne proklinje. On nije nikada ljut ni na koga, nikada ne uvodi nikoga u iskušenje, nikada nikoga ne kažnjava, a još manje nekoga proklinje. Sve to radi paklena četa, jer tako nešto ne može da izađe iz izvora milosti, mira i dobrote. Razlog što se to kaže, kako ovde tako i na drugim mestima u Reči, da Jehova Bog odvraća lice, da je ljut, da kažnjava i da iskušava, te da ubija i proklinje, jeste to da ljudi poveruju kako Gospod upravlja i raspoređuje sve i svja u svemiru, čak i zlo, kazne i iskušenja, pa kada prime ovu opštu ideju, mogu posle da nauče kako On upravlja i pravi red okrećući zlo kažnjavanja i iskušavanja u dobrotu. Kada se uči i proučava Reč, prvo dolaze najopštiji pojmovi; stoga je doslovni smisao pun ovih stvari.

246. Da *živinčad i zvijeri poljske* označavaju osećanja, jasno je iz onoga što je prethodno bilo rečeno, stav 45 i 46. Dozvoljeno mi je da tome dodam sledeći odlomak kod Davida:

Blagodatni si dažd izlivaao, Bože, i kad iznemogaše dostojanje tvoje, ti si ga krijepio. Stado tvoje življaše u tvome našljedstvu; po dobroti svojoj, Bože, ti si gotovio hranu jadnome. (LXVIII 9, 10)

Ovde *stado tvoje* označava osećaj za dobro, jer se kaže da će živeti u *Božjem našljedstvu*. Razlog što se ovde kao i u Poglavlju II 19, 20 *živinčad* i *zveri poljske* pominju, dok se u Poglavlju I 24, 25 *živinčad* i *zemaljske zveri* imenuju, jeste to što ovaj odlomak govori o Crkvi ili o čoveku koji se preporučuje, dok je u prvom poglavlju reč o nečemu

što još nije bila Crkva ili čovek koji se ponovo rađa, pošto se reč *polje* odnosi na Crkvu ili na čoveka koji se preporođuje.

247. Da *zmija koja gmiže trbuhom* označava da čulno više nije moglo da gleda naviše prema Nebu, nego samo naniže prema onome što je od tela i zemlje, očito je iz činjenice da se u drevna vremena *trbuhom* označavalo ono što je najbliže zemlji; da se *grudima* označavalo ono što je iznad zemlje, a *glavom* ono što je najviše. Ovde se kaže da je čulno, koje je po sebi najniži deo čovekove prirode, *gmizalo trbuhom*, jer se okrenulo prema onome što je zemaljsko. Klanjanje telom do zemlje i posipanje glave pepelom imali su slično značenje u Jevrejskoj crkvi. Tako čitamo kod Davida:

Zašto kriješ lice svoje? Zaboravljaš nevolju i muku našu? Duša naša pade u prah, tijelo je naše bačeno na zemlju. (XLIV 24-26)

Ovde je pokazano da čovek, kada se odvrati od lica Jehovinog, trbuhom prijanja za zemlju. Kod Jone isto tako, *trbuhom velike ribe* u koju je bio bačen, označeni su *niži delovi zemlje*, kao što se pokazuje iz njegovog proročanstva:

I pomoli se Jona Gospodu Bogu svojem u iz trbuha ribljega, i reče: Zavapih u nevolji svojoj, Gospode, i usliši me; iz utrobe grobne povikah, i ti ču glas moj. (Knjiga Jonina, II 2)

Ovde je pakao predstavljen nižom zemljom.¹⁶

248. Stoga se za čoveka koji gleda prema nebeskim stvarima kaže da *hoda pravo i da gleda gore ili unapred*, što znači isto; ali kada gleda na telesne i zemaljske stvari, za njega se kaže da se *savio do zemlje, da gleda dole ili unazad*. Kao u Knjizi levitskoj:

Ja sam Jehova Bog vaš koji vas izvedoh iz zemlje egipatske da im ne robujete, i polomih palice jarma vašega, i ispravih vas da hodite pravo. (XXVI 13)

16 Ako do sada čitalac nije upoznat s nižom zemljom, evo šta je to. Taj pojam se zaista javlja u Svetom pismu, ali ostaje neprimećen. Kod Svedenborga su to oblasti u duhovnom svetu, koje su ispod i gde obitavaju duhovi dok se čiste, to jest dok se ne pripreme za nebo ili pakao. Tu žive pod okolnostima koje najviše doprinose njihovom razvoju. Ta mesta ili stanja ponekad su onakva kako mi zamišljamo pakao, jer pravi pakao, koji je opisan na kraju ovoga toma, ne liči na nižu zemlju. U tim predelima duh, duša, tj. čovek koji je napustio zemaljsko telo, traži pomoć od Boga, ponekad i vapajima, i dobija pomoć pod uslovom da prizna svoje grehe i da želi da se popravi. Tu se boravi neodređeno vreme. Zovimo to čistilištem ili nižom zemljom; to su oblasti koje obični duhovi ne vide, a ni mi ljudi ih ne vidimo, jer kada bismo ih videli, iz straha od kazne uzdržavali bismo se od zlih dela, i tako ne bismo nikada ostvarili ono zbog čega smo došli na svet, a to je da silom koju nam Bog daje, ostvarujemo svoju sudbinu izgrađujući svoj karakter, prim. prev.

Kod Miheja:

Zato ovako veli Gospod: Evo, ja mislim zlo tome rodu, iz kojeg nećete izvući vratova svojih, niti ćete hoditi ponosito, jer će biti zlo vrijeme. (II 3)

Kod Jeremije:

Teško sagriješi Jerusolim, zato posta kao nečista žena; svi koji su ga poštovali, preziru ga, jer vidješe golotinju njegovu; a on uzdiše i okreće se natrag. S visine pusti oganj u kosti moje, koji ih osvoji; razape mrežu nogama mojim, obori me nauznakom, pustoši me, te po vas dan tužim. (I 8, 13)

Kod Isaije:

Ovako govori Gospod Izbavitelj tvoj, koji te je saznao iz utrobe matrine: Ja Gospod načinih sve, razapeh nebo sam, rasprostrijeh zemlju sam sobom; uništujem znake lažljivcima, vraće obezumljujem i pretvaram mudrost njihovu u ludost. (XLIV 24, 25)

249. Da hraniti se prahom svih dana života znači da njihovo čulno više nije moglo da živi ni od čega drugog osim od onoga što pripada telu i zemlji, a to znači da je postalo pakleno; sve se to vidi po značenju praha u Reči. Tako je i kod Miheja:

Pasi narod svoj s palicom svojom, stado našljedstva svojega, koje živi osamljeno u šumi usred Karmela: neka pasu po Bazanu i po Galadu, kao u staro vrijeme. Narodi će vidjeti. Postidjeće se od sve sile svoje; metnuće ruku na usta, uši će im zagluhnuti. Lizaće prah kao zmija, kao bubine zemaljske drkćući izliješće iz rupa svojih; pritrčaće Gospodu Bogu našemu, i tebe će se bojati. (VII 14, 16, 17)

Staro vrijeme znači Pradrevnu crkvu; *varvari* su oni koji se oslanjaju na svoje vlastito, za koje se kaže da će *lizati prah kao zmija*. Kod Davida:

Pred njim će popadati varvari, i neprijatelji njegovi prah će lizati. (LII 9)

Varvari i neprijatelji su oni koji gledaju samo na zemaljske i svetovne stvari. Kao kod Isaije:

Prah će biti zmijinja hrana. (LXV 25)

Pošto prah označava one koji ne poštuju duhovne i nebeske stvari nego samo telesne i zemaljske, Gospod je naložio Svojim učenicima, ako ih grad ili kuća u koju uđu nisu dostojni, da otresu prah s nogu svojih (Mateja, X 14). Da *prah* označava ono što je osuđeno i pakleno, biće pokazano u stihu 9.

250. Stih 15. *I još mećem neprijateljstvo između tebe i žene, i između sjemena tvojega i sjemena njezina; ono će ti na glavu stajati, a ti ćeš ga u petu ujedati.*

Svako je svestan da je ovo prvo predskazanje Gospodovog dolaska

na svet; to se jasno pokazuje iz samih reči, a zatim i iz proroka, tako da su i Jevreji znali da Mesija treba da dođe. Međutim, do sada se nije znalo šta je posebno označeno *zmijom*, *ženom*, *zmijinjim semenom*, *zmijskom glavom* po kojoj će se gaziti niti pod petom koju će zmija ujedati. To treba da se objasni. Pod *zmijom* se misli na zlo uopšte, a posebno na ljubav prema sebi; pod *ženom* se misli na Crkvu; pod *semenom zmijinjim* na neveru; pod *semenom ženinim* na veru u Gospoda; *On* je Gospod Sam; *zmijinja glava* su sva zla uopšte, a posebno ljubav prema sebi; *gaziti* znači pritisak tako da moraju da puze po zemlji i hrane se prahom; a *peta* znači prirodno, kao što je telesno koje će zmija ujedati.

251. Razlog što zmija označava sve zlo uopšte, a ljubav prema sebi posebno, jeste to što sve zlo dolazi od čulnoga, a isto tako od čistih znanja, koja su se u početku označavala *zmijom*; stoga ovde ona označava zlo svake vrste, a posebno ljubav prema sebi ili mržnju prema bližnjemu i prema Gospodu, što je jedno te isto. Pošto su to zlo ili mržnja bili raznorodni sastojeci se od brojnih vrsta i podvrsta, to se u Reči opisuju raznim vrstama zmija, kao što su *guje*, *zmije vasilinske*, *aspide*, *otrovnice*, *ognjeni zmajevi*, *zmije koje lete* i *one koje gmizu*, i *vipere*, već prema razlici u otrovu, koji je mržnja. Tako čitamo kod Isaije:

Nemoj se radovati, zemljo filistejska svakolika, što se slomi prut onoga što te je bio; jer će iz korijena zmijinjega niknuti zmija vasilinska, i plod će mu biti zmaj ognjeni krilati. (XIV 29)

Koren zmijin označava onaj deo uma ili ono načelo, koje je povezano sa čulnim i sa znanjem; *zmija vasilinska* označava zlo koje ima poreklo u obmani; a *leteći zmaj* pohotu koja dolazi od ljubavi prema samome sebi. Isti prorok opisuje slične stvari na drugim mestima, kao:

Nose jaja aspidina i tkaju paučinu; ko pojede jaje njihovo, umre, i ako koje razbije, izljeze zmija. (LIX 5)

Zmija koja je ovako opisana u Knjizi Postanja, u Otkrivenju se naziva *velika i skrletna aždaja* i *stara zmija* koja, isto kao i *đavo* i *sotona*, *vara celi svet* (videti XII 3, 9; XX 2), gde se kao i na drugim mestima ne misli na đavola koji je knez nad ostalima, nego na celu četvrtu đavola i na samo zlo.

252. Da se pod *ženom* misli na Crkvu, jasno je iz onoga što je već rečeno u stavu 155 o nebeskom braku. Takva je priroda nebeskoga braka, da su Nebo odnosno Crkva prisajedinjeni Gospodu preko proprijuma u kojem postoje, jer bez proprijuma ne može doći do jedinstva. Naime, kada Gospod po milosti unese nevinost, mir i dobrotu u ovaj proprijum, on još uvek zadržava svoju posebnost, ali

postaje nebeski i srećan, kao što se vidi u stavu 164. Kakav je nebeski i anđeoski proprijum od Gospoda, a kakav je onaj proprijum koji je ljubav prema sebi, dakle, paklen i đavolski, prosto se ne može reći. Među njima je razlika kao između Neba i pakla.

253. Upravo zbog nebeskog i anđeoskog proprijuma Crkva se naziva *ženom*, a isto tako I *drugaricom*, *nevestom*, *devicom* i *kćerkom*. Ona se naziva ženom u Otkrivenju:

I znak veliki pokaza se na nebu: žena obučena u sunce i mjesec pod nogama njezinijem, i na glavi njezinoj vijenac od dvanaest zvijezda. I pokaza se drugi znak na nebu i gle, velika crvena aždaja, koja imaše sedam glava i deset rogova; i na glavi njezinoj sedam kruna. I rep njezin odvuče trećinu zvijezda nebeskih i baci ih na zemlju. I aždaja stajaše pred ženom koja šćaše da se porodi, da joj proždere dijete kad se rodi. I rodi muško, sina, koji će pasti sve narode s palicom gvozdеноm i dijete njezino bi uzeto k Bogu i prijestolju njegovu. A žena uteče u pustinju, gdje imaše mjesto prigotovljeno od Boga, da se onamo hrani hiljadu i dvjesta i šezdeset dana. I posta rat na nebu. Mihailo i anđeli njegovi udariše na aždaju, i bi se aždaja i anđeli njezini. I ne nadvladaše, i više im se ne nađe mjesta na nebu. I zbačena bi aždaja velika i stara zmija koja se zove đavo i sotona, koja vara sav vasioni svijet, i zbačena bi na zemlju, i anđeli njezini biše zbačeni s njom, i čuh glas veliki na nebu kad govori: Sad posta spasenje i sila i Carstvo Boga našega, i oblast Hrista njegovog; jer se zbaci opadač braće naše, koji ih opadaše pred Bogom našim dan i noć. I oni ga pobijediše krvlju jagnjetovom i riječju svjedočanstva svojega, i ne mariše za život svoj sve do same smrti. Zato veselite se, nebesa i vi koji živite na njima. Teško vama koji živite na zemlji i moru, jer đavo siđe k vama, i vrlo se rasrdi znajući da vremena malo ima. I kad vidje aždaju da bi zbačena na zemlju, gonjaše ženu koja rodi muško. (XII 1, 4-13)

U ovom odeljku pod *ženom* se misli na Crkvu; pod *suncem* na ljubav; pod *mesecom* na veru; pod *zvezdama*, kao i pre, na istine vere koje zli duhovi mrze i progone do kraja. Crkva se naziva *ženom* i *drugaricom* kod Isaije:

Jer ti je muž tvorac tvoj, ime mu je Gospod nad vojskama. I izbavitelj ti je svetac Izrailjev, Bog svoj zemlji zvače se. Jer kao ženu ostavljenu i u duhu ožalošćenu dozva te Gospod, i kao mladu ženu puštenu, govori Gospod. (LIV 5, 6)

Ovde se Tvorac naziva i mužem, jer je prisajedinjen proprijumu; i žena ožalošćena i mlada žena označavaju posebno Drevnu i Pradrevnu crkvu. Tako isto kod Malahije:

A vi govorite: Zašto? Zato što je Gospod svjedok između tebe i žene

mladosti tvoje, kojoj ti činiš nevjeru, a ona ti je drugarica i žena s kojom si u vjeri. (II 14)

Ona se naziva ženom i nevjestom i u Otkrivenju:

I čuh glas veliki s neba gdje govori: Evo skinije Božje među ljudima, i živjeće s njima, i oni će biti narod njegov, i sam Bog biće s njima Bog njihov. I dođe k meni jedan od sedam anđela koji imadahu sedam čaša napunjenijeh sedam zala pošljednijeh, i reče mi: Hodi da ti pokažem nevjestu, ženu jagnjetovu. (XXI 2, 9)

Crkva se naziva devicom i kćerkom kod svih proroka.

254. Da se pod sjemenom zmijinjim misli na neverovanje, jasno je iz značenja zmije, koja je sve zlo; seme je ono što proističe i što je proizvedeno, ili ono što rađa i što je rođeno; a pošto se ovde govori o Crkvi, onda je to neverovanje. Kod Isaije, u odnosu na Jevrejsku crkvu u njenom izopačenom stanju, ono se naziva sjemenom zlikovačkim i sjemenom bludničkim:

Da griješna naroda! Naroda ogrezla u bezakonju! Sjemeni zlikovačkoga, sjemeni bludničkoga! Ostaviše Gospoda, prezreše sveca izrailjeva, odstupiše natrag. (I 4)

I opet:

A vi, sinovi vračarini, rode kurvarski, koji se kurvate, pristupite ovamo. Kim se rugate? Na koga razvaljujete usta i plazite jezik, nijeste li sinovi prestupnički, sjeme lažno? (LVII 3, 4)

I ponovo, govoreći o zmiji ili aždaji, koja se tamo naziva Luciferom:

A ti se izbaci iz groba svojega, kao gadna grana, kao haljina pobijenijeh, koji slaze u jamu kamenu, kao pogažen strv. Nećeš se združiti s njima pogrebom, jer si zemlju svoju zatro, narod svoj ubio; neće se spominjati sjeme zlikovačko dok je vijeka. (XIV 19, 20)

255. Da seme ženino označava veru u Gospoda, vidi se jasno iz značenja žene koja je Crkva, čije seme nije ništa drugo do vera, jer se samo zbog vere u Gospoda Crkva tako i naziva. Kod Malahije vera se naziva Božjim sjemenom:

A vi govorite: Zašto? Zato što je Gospod svjedok između tebe i žene mladosti tvoje, kojoj ti činiš nevjeru, a ona ti je drugarica i žena s kojom si u vjeri. Jer nije li učinio jedno, ako i imaše još više duha? A zašto jedno? Da traži sjeme Božje; zato čuvajte duh svoj i ženi mladosti svoje ne činite nevjere. (II 14, 15)

U ovom odlomku žena mladosti jesu Drevna i Pradrevna crkva, o čijem sjemenu ili veri govori prorok. Kod Isaije, u odnosu na Crkvu:

Jer ću izliti vodu na žednoga i potoke na suhu zemlju, izliću duh tvoj na natražje tvoje. (XLIV 3)

A u Otkrivenju:

I razgnjevi se zmija na ženu, i otide da se pobije s ostalim sjemenom njezinim, koje drži zapovijesti Božje, i ime i svjedočanstvo Isukrstovo. (XII 17)

I kod Davida:

Učinih zavjet s izbranim svojim, zakleh se Davidu, služi svojemu: dovijeka ću utvrđivati sjeme tvoje i prijesto tvoj uređivati od koljena do koljena. Ti vladaš nad silom morskom; kad podigneš vale svoje, ti ih ukročavaš. Produljiću sjeme njegovo dovijeka, i prijesto njegov kao dane nebeske. Sjeme će njegovo trajati dovijeka, i prijesto njegov kao sunce preda mnom. (LXXXIX 3, 9, 29, 36)

Ovde David označava Gospoda; prijesto Njegovo carstvo; sunce ljubav; a sjeme veru.

256. No, ne samo vera nego se isto tako i Gospod naziva ženinim sjemenom, zato što On sam daje veru, ali i zato što Mu se svidelo da se rodi. I to u takvoj crkvi koja je već bila pala u pakleni i đavolski proprijum kroz ljubav prema sebi i prema svetu, da bi Svojom Božanskom moći objedinio Božanski nebeski proprijum s ljudskim proprijumom u njegovoj ljudskoj suštini, da bi oni u Njemu bili jedno; i da do ovoga sjedinjavanja nije došlo, ceo svet bi bio nestao. Pošto je Gospod na taj način ženino sjeme, ne kaže se *to* nego *On*.

257. Da se pod glavom zmijinjom misli na vlast zla uopšte, a posebno na ljubav prema sebi, jasno je iz njezine prirode, koja je tako gadna da ne samo što želi da vlada nego teži da zavlada svim stvarima na zemlji; ni to joj nije dovoljno; ona ide za tim da vlada nad Nebom, a pošto nije zadovoljna ni s tim, želela bi da vlada i nad Samim Gospodom, pa je ni to ne bi zadovoljilo. To leži u svakoj iskri ljubavi prema sebi. Kad bi joj se dalo na volju i kad ne bi bilo stega, videli bismo je kako izbija i raste do tih visina. Otuda je jasno koliko zmija, ili ljubav prema sebi, želi da vlada i koliko mrzi sve one koji je u tome ometaju. Takva je glava zmijinja koja se diže i koju Gospod gazi tako da mora da puzi po zemlji i jede prah, kao što se to kaže u prethodnom stihu. Kod Isaije je opisana zmija ili aždaja kao Lucifer:

Kako pade s neba, zvijezdo Danice, kćeri zorina? Kako si pao na zemlju koji si gazio narode? A govorio si u srcu svome: Izaći ću na nebo, više zvijezda Božjih podignuću prijesto svoj, i sješću na gori zbornoj na strani sjevernoj. Izaći ću u visine nad oblake, izjednačiću se s višnjim. A ti se u pakao svrže, u dubinu grobnu. (XIV 12-15)

Zmija ili aždaja je opisana i u Otkrivenju kako podiže glavu:

I pokazala se drugi znak na nebu i gle, velika crvena aždaja, koja imaše sedam glava i deset rogova; i na glavi njezinoj sedam kruna.

I zbačena bi aždaja velika, i stara zmija koja se zove đavo i sotona, koja vara vas vasioni svijet, i zbačena bi na zemlju, i anđeli njezini zbačeni biše s njom. (XII 3, 9)

Kod Davida:

Reče Gospod Gospodu mojemu: Sjedi meni s desne strane, dok položim neprijatelje tvoje za podnožje nogama tvojim. Skiptar sile daje ti Gospod sa Siona, vladaj sred neprijatelja svojih. Sudiće narodima; napuniće zemlju trupovima; satrće glavu na zemlji širokoj. Iz potoka će na putu piti i zato će podignuti glavu. (Psalam CX 1, 2, 6, 7)

258. Da *izgaziti* ili *ujedati* znači pritisak da bi se prisilio neko da puži na trbuhu i jede prah, sada je jasno po ovome i po onome u prethodnom stihu. Tako kod Isaije:

Uzdajte se u Gospoda dovijeka, jer je Jehova Bog vječna stijena. Jer ponižuje one koji nastavaju na visini, grad visoki obara, obara ga na zemlju, obraća ga u prah. Te ga gazi noga, noge ubogih, stopala nevoljnijeh. (XXVI 4-6)

Još:

Gle, u Gospoda ima neko jak i silan kao pljusak od grada, kao oluja koja sve lomi, kao poplava silne vode, kada navali, oboriće sve na zemlju rukom. Nogama će se izgaziti gizdavi vijenac, pijanice Efraimove. (XXVIII 2, 3)

259. Da *peta* označava ono što je najniže u prirodnom ili telesnom ne može se znati ako se ne zna kako su pradrevni ljudi mislili o raznim stvarima u čoveku. Oni su govorili o nebeskim i duhovnim stvarima kao o *glavi* i *licu*; a ono što dolazi od ovih, ljubav prema bližnjemu i milostivost, to su smatrali *grudima*; prirodne stvari *nogama*; a najniže prirodne i telesne *petom*; nisu samo o njima tako mislili; oni su ih tako i nazivali. A najniže stvari u razumu, što su samo reči, bile su označene onako kako se to pokazuje iz Jakovljevog prorokovanja o Danu, jednom od njegovih sinova:

Dan će biti zmija na putu i guja na stazi, koja ujeda konja za kičicu, te pada konj nauznako. (Knjiga Postanja, XLIX 17)

Tako i kod Davida:

Neppravde peta mojih će me opkoliti. (XLIX 5)

Slično je označeno onim što se kaže za Jakova kada je izlazio iz utrobe.

A poslije izade brat mu držeći za petu Ezava; i nadješe mu ime Jakov. A bješe Izaku šezdeset godina kad ih rodi Rebeka. (Knjiga Postanja, XXV 26)

Jer ime Jakov dolazi od *pete*, zato što je Jevrejska crkva, koja se označava *Jakovom*, bila povredila petu. Naime, *zmija* može samo da

povredi najniže prirodne stvari, a ne, ukoliko nije posebna vrsta kao vipera, unutrašnje prirodne stvari u čoveku, a još manje duhovne stvari; ali najmanje od svega nebeske stvari, koje Gospod održava i pohranjuje u čoveku bez njegovoga znanja. To što On tako pohranjuje, u Reči se naziva *ostacima* ili relikvijama. U onome što sledi, po Božanskoj milosti, biće govora o tome kako je *zmija* razarala najniže prirodne stvari u ljudima pre Potopa uz pomoć čulnog i ljubavi prema sebi, kako je to radila kod Jevreja preko čulnih stvari, predaje i sitnica, i kroz ljubav prema sebi i prema svetu; i kako je to uradila danas i kako to još uvek radi pomoću onoga što se opaža čulima, pomoću nauka i filozofije.

260. Prema onome što je rečeno, jasno je da je Crkvi u to vreme bilo otkriveno kako će Gospod doći na svet da ga spase.

261. Stih 16. *A ženi reče: Tebi ću mnogo muke zadati kad zatrudniš, s mukama ćeš djecu rađati, i volja će tvoja stajati pod vlašću muža tvojega, i on će ti biti gospodar.*

Sada se *ženom* označava Crkva u odnosu na proprijum, koji je voljen; pod *mного muke zadati* misli se na borbu i strahovanja; pod *začeti* svaka misao: pod *djecom* koju će *s mukama rađati*, istine do kojih će doći; pod *muž*, ovde kao i pre, razumsko kojem će proprijum biti poslušan i koje će vladati.

262. Da je Crkva predstavljena *ženom*, bilo je već pokazano, ali ovde je reč o Crkvi koju je izopačio proprijum, ranije označen ženom, jer se sada govori o potomstvu Pradrevne crkve koja se izopacila.

263. Kada se, dakle, čulno odvrti ili kada postane proketo, posledica je da zli duhovi počinju da se bore s velikom silinom, a anđeli koji služe jesu na mukama. Pa se stoga ova borba opisuje rečima: *Tebi ću mnogo muke zadati kad zatrudniš i kad rađaš sinove*, a to su misli i istine.

264. Shvaćeno u duhovnom smislu, *zatrudneti i rađati sinove* u Reči odnosi se na misli i promisli srca, a sinovi se odnose na istine, što se jasno vidi kod Ozije:

Efraimova će slava odletjeti ko ptica od rođenja i od utrobe i od začetka. Ako li i ohrani sinove svoje, ja ću učiniti da budu bez djece, da ne ostane nijedan; teško njima kad odstupim od njih. (IX 11, 12)

Ovde *Efraim* označava inteligentnu osobu ili shvatanje istine; a sinovi istine same. Slično se kaže za *Efraima* i za inteligentnu osobu, koja je postala nerazumna:

Bolovi kao u porodilje spopašće ga, sin je nerazuman, jer ne bi toliko vremena ostao u utrobi. (XIII 13)

A kod Isaije:

Stidi se, Sidone, jer govori more, sila morska veli: Ne mučim se porođajem, ne rađam, ne odgajam momaka, ne podižem djevojaka. Kao što se ožalostiše kad čuše za Egipat, tako će se ožalostiti kad čuju za Tir. (XXIII 4, 5)

Ovde *Sidon* označava one koji su poznavali istine, ali su ih razrušili kroz doslovni smisao, pa su tako postali jalovi. Opet, kod istoga proroka, govoreći o ponovnom rođenju, gde su isto tako istine vere označene *sinovima*:

Ona se porodi prije nego osjeti bolove, prije nego joj dođoše muke, rodi djetića. Ko je igda čuo to? Ko je video tako što? Može li zemlja roditi u jedan dan? Može li se narod roditi u jedan put? A Sion rodi sinove svoje čim osjeti bolove. Eda li ja, koji otvaram matericu, ne mogu roditi? Veli Gospod; eda li ću ja, koji dajem da se rađa, biti bez poroda? Veli Bog tvoj. (LXVI 7-9)

Gospod naziva dobrotu i istinu začete u nebeskom braku *sinovima*, kao kod Mateje:

A odgovarajući reče im: Koji sije dobro sjeme, ono je sin čovječji a njiva je svijet; a dobro sjeme sinovi su carstva, a kukolj sinovi su zla. (XIII 37, 38)

On naziva istine i dobra vere koja spasava *sinovima* Avramovim (Jovan, VIII 39); zato što *seme*, kao što se kaže u stavu 255, označava veru, a *sinovi*, koji potiču od toga semena, jesu dobra i istine vere. Otuda i Gospod, budući i Sam *seme*, Sebe Samog naziva *Sinom* *čovječjim*, to jest verom Crkve.

265. Da se pod *čovjek*, *vir*, misli na razumsko, pokazuje se iz stiha 6 ovoga poglavlja, u kojem je žena ponudila mužu i on je okusio, čime se označava pristanak; a isto tako je jasno iz stava 158, gde on označava onoga ko je mudar i inteligentan. Međutim, ovde čovek označava razumsko, zato što zbog razaranja mudrosti i inteligencije kroz kušanje s drveta znanja, ništa drugo nije ostalo; jer razumsko samo oponaša inteligenciju, kao da je njena slika.

266. Svaki zakon i svaki statut proističe iz nebeskog i duhovnog zakona, kao iz svog istinskog izvora; iz toga sledi da ovaj zakon o braku određuje da žena, koju vodi želja što dolazi od proprijuma umesto od razuma, bude pod vlašću muža, to jest pod vlašću njegove pameti.

267. Stih 17. *Pa onda reče Adamu: Što si poslušao ženu i okusio s drveta s kojega sam ti zabranio rekavši da ne jedeš s njega; zemlja da je prokleta s tebe, s mukom ćeš se od nje hraniti do svojega vijeka.*

Time što je poslušao glas svoje žene, označeno je muževljevo pristajanje, to jest razumskog, zbog čega se on odvratio to jest pro-

kleo, pa je kao posledica bio proklet njegov spoljašnji čovek, što je označeno sa *zemlja da je prokleta s tebe*. Da će se *s mukom hraniti*, označava da će njegov život biti ubuduće bedan, i to sve do kraja te crkve ili do *svojega vijeka*.

268. Da *prah* označava spoljašnjeg čoveka, jasno je iz ovoga što je prethodno rečeno o *prahu, i o polju i o zemlji*. Kad je čovek ponovo rođen, više se ne zove *prah* nego *zemlja*, jer je u njega posejano nebesko seme. On se upoređuje sa zemljom, a ponekad se i naziva zemljom u nekim delovima Reči. Semenke dobrote i istine usađene su u spoljašnje biće, to jest u njegova osećanja i memoriju, a ne u unutrašnje biće, jer u unutrašnjem biću nema ni traga od proprijuma, nego samo u spoljašnjem. U unutrašnjem biću obitavaju dobrota i istina, a kada se ove više ne pokazuju, tada je čovek postao spoljašnji i telesan; a dobrotu i istinu Gospod čuva u unutrašnjem biću a da to čovek i ne zna, jer se oni ne pokazuju dok spoljašnje biće takoreći ne umre, a to se najčešće dešava za vreme iskušenja, nevolja, bolesti i u času smrti. Razumsko pripada i spoljašnjem čoveku (videti stav 118) i po sebi je neka vrsta posrednika između unutrašnjeg i spoljašnjeg čoveka; jer unutrašnji čovek, kroz razumsko, deluje na telesno spoljašnje. Ali kada razumsko pristane uz proprijum, tada razdvaja unutrašnje od spoljašnjeg, tako da se za postojanje unutrašnjeg više ne zna, niti se zna za inteligenciju i mudrost, koje pripadaju unutrašnjem čoveku.

269. Da Jehova Bog ili Gospod nije prokleo zemlju ili spoljašnjeg čoveka, nego se spoljašnji čovek, to jest njegov spoljašnji čovek, okrenuo i odvojio od unutrašnjeg i tako sebe prokleo, jasno je iz onoga što je već rečeno (videti stav 245).

270. *Sa zemlje se s mukom hraniti* označava jadno stanje života; to se vidi iz onoga što prethodi i što sledi, da ne pominjemo da *hraniti se* u unutrašnjem smislu znači živeti. To je jasno i po tome što život postaje takav kada zli duhovi počnu da se bore, a anđeli da se uz muke povlače. Život postaje još bedniji kada zli duhovi vladaju; jer oni tada vladaju spoljašnjim čovekom, dok anđeli vladaju samo u unutrašnjem čoveku, u kojem je malo toga ostalo čime mogu da brane čoveka; otuda beda i nemir. Mrtvi ljudi retko osećaju ovu bedu i nemir jer više nisu ljudi, iako misle o sebi da su više ljudi nego drugi; jer oni, kao i divlje zveri, ne znaju šta je duhovno i nebesko, ni šta je večni život, te gledaju nadole prema zemaljskim stvarima ili napred prema svetovnim stvarima; oni uvek daju prednost svome proprijumu i zadovoljavaju svoje nagone i svoja čula uz potpuni pristanak razuma. Pošto su mrtvi, nisu izloženi iskušenjima, a kada bi

bili izloženi, potonuli bi pod njihovom težinom te bi se tako prokleli još više srljajući dublje u pakleno prokletstvo; stoga su oni toga pošteđeni sve dok ne uđu u drugi život, gde više nisu u opasnosti da umru pod teretom iskušenja i bede; tada oni trpe velike patnje, što je ovde označeno *zemljom* koja je prokleta i *hranom* do koje se s mukom dolazi.

271. *Do svojega vijeka* označava kraj Crkve; to se vidi po tome što ovde nije reč o pojedinačnom čoveku, nego o Crkvi i njenom stanju. Kraj dana te crkve jeste vreme Potopa.

272. Stih 18. *Trnje i korov će ti rađati, a ti ćeš jesti zelje poljsko.*

Trnje i korov znače prokletstvo i pustošenje; *jesti zelje poljsko* znači da će živeti kao divlja zver. Čovek živi kao divlja zver kada je njegov unutrašnji čovek toliko odvojen od njegovog spoljašnjeg čoveka da on na njega deluje vrlo malo, jer je čovek onoliko čovek koliko prima kroz unutrašnjeg čoveka od Gospoda, a *divlja zver* je po onome što prima iz spoljašnjeg čoveka koji, kada je odvojen od unutrašnjeg, nije drugo do *divlja zver*, sa sličnom prirodom, željama, ukusima, fantazijama, uzbuđenjima i ostalim organskim oblicima. Da je uprkos tome u stanju da misli i to, kako njemu izgleda, vrlo bistro, dolazi od duhovne supstancije kroz koju prima životni uticaj od Gospoda, koji je izokrenut u takvom čoveku postajući život zla, a to je smrt. Otuda se on naziva *mrtvacem*.

273. *Da trnje i korov* označavaju prokletstvo i pustošenje, vidi se po tome što *žetva i drvo koje rađa plod* označavaju suprotno, a to su blagoslov i množenje. *Da trn, čkalj, korov, kupina i kopriva* imaju takva značenja iz Reči, vidi se kod Ozije:

I gle, otići će pustošenja radi; Egipat će ih pribрати, Memfis će ih pogrepsti; zaklade njihove od srebra naslijediće kopriva, trnje će im biti u šatorima. (IX 6)

Ovde Egipat i Memfis označavaju one koji žele da razumeju Božanske stvari sami od sebe i preko svojih znanja. Kod istoga proroka:

I oboriće se visine abenske, grijeh Izrailjev; trnje će i čkalj rasti na oltarima njihovijem, i govoriće gorama: pokrijte nas, i humovima: padnite na nas. (X 8)

Ovde *visine abenske* znače ljubav prema sebi; a *trnje i čkalj na oltarima* obesvećenje. Kod Isaije:

Bijući se u prsa da lijepijem njivama, za rodnijem čokotima. Trnje i čkalj niknuće na zemlji naroda mojega, i po svijem kućama veselijem, u gradu veselom. (XXXII 12, 13)

Kod Jezekilja:

I neće više biti domu Izrailjevu koji bode, ni žalac koji zadaje bol

više od svijeh susjeda njegovijeh, koji ih plijene; i poznaće da sam ja Jehova Bog. (XXVIII 24)

274. *Da jesti zelje poljsko ili divlju hranu znači živeti kao divlja zver, vidi se iz onoga što je rečeno za Nabukodonosora kod Danila:*

Bićeš prognan između ljudi, i sa zvijerima ćeš poljskim živjeti, i hranićeš se travom kao goveda, i rosa će te nebeska kvasiti, i sedam će vremena proći preko tebe dok poznaš da višnji vlada carstvom ljudskim i daje ga kome hoće. (IV 25)

I kod Isaije:

Nijesi li odavno čuo i od iskona da sam tako uredio? Sada puštam te da prevratiš tvrde gradove i puste gomile. Zato koji u njima žive iznemogoše i smetoše se, postaje kao trava poljska, kao zelena travica, kao trava na krovovima, koja se suši prije nego sazri.

Ovde se objašnjava šta označava *zelje poljsko*, *šta zelena trava*, *šta trava* na krovovima, *šta sasušeno polje*; naime, ovde se govori o vremenu pre Potopa, što se označava s *davno* i *u drevna vremena*.

275. Stih 19. *Sa znojem lica svojega ješćeš hljeb, dokle se ne vratiš u zemlju od koje si uzet; jer si prah i u prah ćeš se vratiti.*

Jedenje hleba *sa znojem lica svojega* znači protiviti se onome što je nebesko; *dokle se ne vratiš u zemlju od koje si uzet*, znači vratiti se u spoljašnjeg čoveka kakav je bio pre novog rođenja; a *jer si prah i u prah ćeš se vratiti*, znači da je on proklet i da je paklen.

276. *Jesti hljeb sa znojem lica* znači okrenuti se od nebeskog, što se vidi iz značenja reči *hljeb*. Pod *hljebom* se misli na sve što je duhovno i nebesko, što je hrana anđela, koji bi prestali da postoje kada bi bili lišeni nje, isto kao ljudi kada bi bili lišeni hleba ili hrane. Da je nebesko i duhovno u Nebu saobrazno hlebu na zemlji i da se time i predstavlja, pokazuje se na mnogim mestima u Reči. Da je Gospod *hljeb*, jer iz Njega proističe sve što je nebesko i duhovno, to On Sam uči kod Jovana:

Ovo je kruh koji silazi s neba; ko jede ovaj kruh, ima život vječni. (VI 58)

Stoga su *kruh* i *vino* simboli koji se koriste u Svetoj večeri. Isto tako, ovo nebesko je predstavljeno *manom*. Da je nebesko i duhovno hrana anđela, jasno je pokazano u Gospodovim rečima:

Čovek ne živi samo od kruha, nego od svake reči koja izlazi iz usta Božjih. (Mateja IV 4)

To znači iz Gospodovog života, od kojega potiče sve što je nebesko i duhovno. Poslednje potomstvo Pradrevne crkve, koje je živelo pre samog Potopa, bilo je toliko utonulo u čulne i telesne stvari da više nije htelo da čuje šta je istina vere, šta je Gospod i da On

treba da dođe da bi ga spasio; a kada bi se to pomenulo, ti ljudi su okretali glave. To je opisano sa *jesti hljeb u znoju lica*. A tako i Jevreji, koji nisu priznavali nebeske stvari i koji su samo želeli svetovnog Mesiju, nisu mogli a da ne osećaju odbojnost prema mani, jer je ona predstavljala Gospoda, nazivajući je *zao hljeb*, zbog čega su na njih poslate *vatrene zmiје* (Knjiga brojeva, XXI 5, 6). Štaviše, oni su nebeske stvari, koje su im bile date u teškim vremenima kada su bili u suzama, nazivali *hljeb protivljenja*, *hljeb nevolje* i *hljeb sa suzama*. U odlomku koji je pred nama *hljebom u znoju lica* naziva se ono što se prima na silu.

277. Ovo je unutrašnji smisao: onaj koji se drži značenja slova, razume samo da čovek treba da pribavlja kruh sa zemlje teškim radom, to jest u znoju lica svoga. Međutim, ovde čovek ne označava nijednog čoveka nego Pradrevnu crkvu; ni zemlja ne označava zemlju niti kruh kruh, niti vrt vrt, nego nebeske i duhovne pojmove, kao što je dovoljno pokazano.

278. Da reči *dokle se ne vratiš u zemlju iz koje si uzet* znače da će se Crkva vratiti u spoljašnjeg čoveka kakav je bio pre preporoda, jasno je po tome što zemlja znači spoljašnjeg čoveka, kao što je već rečeno. A da *prah* označava ono što je osuđeno i što je pakleno, jasno je iz onoga što je bilo rečeno o zmiји, za koju se kaže da će zbog prokletstva *jesti prah*. Kao dodatak onome što je već rečeno o značenju *praha*, dodajmo i ovaj odlomak kod Davida:

Ješće i pokloniće se svi pretili na zemlji; pred njim će pasti svi koji slaze u prah, koji ne mogu sačuvati duše svoje u životu. (XXII 29)

I na drugome mestu:

Odvrtiš lice svoje, žaloste se; uzmeš im duh, ginu i u prah svoj vraćaju se. (CIV 29)

To znači da kada se okrenu od lica Gospodova, ljudi izdahnu ili umru, i tako se vraćaju u prah, to jest bivaju osuđeni i postaju pakleni.

279. Svi ovi stihovi, uzeti redom, govore o tome da se čulno okrenulo od nebeskog, stih 14; da će Gospod doći na svet da bi ih ponovo sjedinio, stih 16; da je usledila borba spoljašnjeg čoveka koji se odvrćao, stih 16; otuda je došlo do nevolja, stih 17; do osude, stih 18; i na kraju do pakla, stih 19. Ovo je sve sledilo jedno drugo u toj crkvi, od četvrtog pokoljenja pa do Potopa.¹⁷

17 Za autora Potop je kako istorijska činjenica tako i simbol duhovnoga kraja Pradrevne crkve, prim. prev.

Knjiga Postanja (III, stihovi 20-24)

20. *I čovjek, homo, nadjede ženi svojoj ime Eva, zato što je ona mati svima živima.*

21. *I načini Jehova Bog čovjeku i ženi mu haljine od kože, i obuče ih u njih.*

22. *I reče Jehova Bog: Eto, čovjek posta kao jedan od nas znajući šta je dobro a šta zlo; ali sada da ne pruži ruke svoje i ne uzbere s drveta od života i okusi, te dovijeka živi.*

23. *I Jehova Bog izagna ga iz Vrta edenskoga da radi zemlju, od koje bi uzet.*

24. *I izagnav čovjeka, postavi pred Vrtom edenskim heruvima s plamenijem mačem, koji se vijaše i tamo i amo, da čuva put k drvetu života.*

Kratko izlaganje

280. Ovde se sažeto govori o Pradrevnoj crkvi i onima koji su otpali; kao i o njihovom potomstvu sve do Potopa, kada su nestali.¹⁸

281. O Pradrevnoj crkvi, koja je bila nebeska i koja se, zbog života vere u Gospoda, nazvala Eva i mati svega što živi, stih 20.

282. O njenom prvom potomstvu, u kojem su bile nebeska i duhovna dobrota; i o njenom drugom i trećem, u kojem je bila prirodna dobrota, o čemu se govori kao o *kožnim haljinama* u koje je Jehova Bog obukao čoveka i ženu mu, stih 21.

283. O četvrtom pokoljenju, u kojem je prirodna dobrota počela da se osipa i koje bi, da nije bilo preporođeno ili poučeno o nebeskim stvarima vere, bilo nestalo, što je označeno sa *da ne pruži ruke svoje i uzbere sa drveta života i okusi, i dovijeka živi*, stih 22.

284. I o petom potomstvu, koje je bilo lišeno dobrote i istine i koje je bilo svedeno na stanje preporoda, što je označeno sa *bi izgnan iz Vrta edenskoga da radi zemlju od koje bješe uzet*, stih 23.

285. O šestom i sedmom potomstvu, naime, da je bilo lišeno sveg znanja o dobroti i istini i bilo prepušteno svojim prljavim ubeđenjima; što je učinjeno stoga da ne bi obesvetilo svete stvari vere, a označeno

---

¹⁸ *Pod nestali autor misli na njihov nestanak kao crkve a ne kao ljudi, jer je iz ostataka Pradrevne crkve Gospod stvorio sledeću, koju autor naziva Drevnom, prim. prev.*

sa biti izgnan i sa heruvimom koji je postavljen pred Edenskim vrtom, da čuva put k drvetu života, stih 24.

Unutrašnji smisao

286. Ovo, kao i prethodna poglavlja, sve do stihova koji se sada razmatraju, govori o pradrevnim ljudima i njihovom preporodu; prvo, o onima koji su živeli kao divlja stvorenja i koji su na kraju postali duhovni ljudi, pa onda o onima koji su postali nebeski ljudi i koji su obrazovali Pradrevnu crkvu; posle o onima koji su otpali i o njihovim potomcima; redom o prvom, drugom i trećem potomstvu i njihovim naslednicima, sve do Potopa. U sledećim stihovima, kojima se završava ovo poglavlje, imamo pregled onoga što se dogodilo od perioda kada je čovek Pradrevne crkve bio oblikovan, do Potopa; na taj način ovo je zaključak svega onoga što je bilo do sada.¹⁹

287. Stih 20. *I čovek, homo, nadjede ženi svojoj ime Eva, zato što je ona mati svima živima.*

Pod *čovekom*, *homo*, podrazumeva se čovek Pradrevne crkve ili nebeski čovek, a pod ženom i majkom *svima živima* misli se na Crkvu. Naziva se majkom, zato što je to prva Crkva, a *svima živima* zbog toga što ima veru u Gospoda, koji je sam život.

288. Već je pokazano da se pod *čovjek* podrazumeva Pradrevna crkva ili nebeski čovek; u isto vreme bilo je pokazano da je Gospod jedini Čovek, i da je svaki nebeski čovek, čovek po Njemu, jer je on na Njegovu sliku. Otuda se svaki vernik Crkve, bez izuzetka i razlike, zvao čovek, pa se na kraju to ime davalo svakome ko je po telu izgledao kao čovek, da bi se razlikovao od zveri.

289. Isto tako, bilo je pokazano da se pod *ženom* mislilo na Crkvu, a u sveopštem smislu na Gospodovo carstvo u nebesima i na zemlji; iz ovoga sledi da se na isto misli pod *majka*, kao kod Isaije:

Ovako veli Gospod: Gdje je raspusna knjiga matere vaše kojom je pustih? (L I)

Kod Jeremije:

¹⁹ Prema autoru, dani stvaranja sveta su periodi kroz koje je stvaran čovek, otkad je bio kao divlja životinja, pa do vremena kada je postao duhovan, dan šesti, i nebeski, dan sedmi, da bi zatim govorio o postupnom opadanju duhovnosti te crkve čiji je kraj predstavljen Potopom. Istovremeno, po autoru, svaki čovek se stvara i oblikuje po tom obrascu po kojem se formirao čovek u početku, tako da se može reći da svaka jedinka ponavlja razvoj cele vrste, što je poznati zakon u biologiji: da endogeneza ponavlja filogenezu, prim. prev.

Mati se vaša osramoti vrlo, roditeljka vaša postidje se. (L 12)

Kod Jezekilja:

Ti si kći matere svoje, koja se odmetnula muža svojega i djece svoje i sestra si sestara svih, koje se odmetnuše muževa svojih i djece svoje; mati vam je Hetejka a otac Amorejac. (XVI 45)

Ovde čovek, vir, označava Gospoda i sve što je nebesko; *sinovi* istine vere; *Hetejac* ono što je lažno, a *Amorejka* ono što je zlo. Kod istoga proroka:

Dok bijaše miran, mati tvoja bijaše kao vinova loza, posađena kraj vode, rodna i granata bješe od mnoge vode. (XIX 19)

Ovde *majka* označava Drevnu crkvu. Izraz *majka* više se odnosi na Pradrevnu crkvu, jer je to bila Prva crkva i jedina koja je bila nebeska, te ju je stoga Gospod voleo više nego ijednu drugu.

290. Da je ona nazivana *majkom svega što živi* zato što je imala veru u Gospoda, koji je sam život, to je jasno iz ovoga što je do sada pokazano. Može da bude samo jedan Život, od kojega je život svega, pa prema tome ne može da bude života koji je život osim kroz veru u Gospoda, koji je Život; niti može da postoji vera u kojoj je život, osim od Njega, a to znači osim kad je On u njoj. Zbog toga se samo Gospod u Reči naziva živim i naziva se živim Bogom (Jeremija, V 2, XII 16; XVI 14, 15; Jezekilj, V 11); On živi od večnosti (Danilo, IV 34; Otkrivenje, IV 10; V 14; X 6); i Izvorom života (Psalam XXXVI 9); i Izvor žive vode (Jeremija, XVII 13). Nebo, koje živi po Njemu i od Njega, naziva se zemlja živih (Isaija, XXXVIII 11; LIII 8; Jezekilj, XXVI 20; XXXII 23-27; Psalam XXVII 13; LIII 5; CXLII 5). A živima se nazivaju oni koji su u veri u Gospoda, kao kod Davida:

On je darovao duši našoj život, i nije dao da poklizne noga naša. (Psalam LVI 9)

Za one koji imaju veru kaže se da su u Knjizi živih (Psalam LXIX 28) i u Knjizi života (Otkrivenje, XIII 8; XVII 8; XX 15). Stoga se za one koji prime veru u Njega kaže da su oživeli (Ozija, VI 2; Psalam LXXXV 6). S druge strane, sledi da se oni koji nisu u veri nazivaju mrtvima, kao kod Isaije:

Pomriješ, neće oživjeti, mrtvi budući, neće ustati, jer si ih ti pogodio i istrijebio, i zatro svaki spomen njihov. (XXVI 14)

Ovde se misli na one koji su se naduli od ljubavi prema sebi; *ustati* znači ući u život. Za ove se kaže i da su pobijeni (Jezekilj, XXXII 23-26, 28-31). Za njih Gospod kaže da su mrtvi (Mateja, IV 16; Jovan, V 25; VIII 21, 24, 51, 52), a pakao se naziva smrću (Isaija, XXV 8; XXVIII 15).

291. U ovome stihu se opisuje prvo vreme, kada je Crkva bila u cvetu mladosti predstavljajući nebeski brak, zbog čega se i opisuje

brakom i naziva Evom, od reči koja znači život.

292. Stih 21. *I načini Jehova Bog čovjeku i ženi njegovoj haljine od kože, i obuče ih u njih.*

Ove reči znače da ih je Gospod poučio duhovnoj i prirodnoj dobroti; za Njegovu pouku se kaže *načini im haljine*, dok je duhovna i prirodna dobrota označena *haljinom od kože*.

293. Iz doslovnog smisla nikada se ne bi pokazalo šta ove reči znače: no, očigledno je ovde skriveno dublje značenje, jer svakome mora biti jasno da Jehova Bog nije načinio za njih haljine od kože.

294. Takođe se niko ne bi setio da *haljina od kože* označava duhovnu i prirodnu dobrotu, osim kroz otkrivanje unutrašnjeg smisla i kroz upoređivanje sledećih odlomaka u Reči, gde se pojavljuju slični izrazi. Opšti izraz koža i ovde se koristi, ali od teleta, ovce ili koze, jer te životinje u Reči označavaju dobrotu, ljubav prema bližnjemu i ono što pripada ljubavi prema bližnjemu, a sličnog je značenja koje je imala ovca kod žrtvovanja. Ovcama se nazivaju oni koji su obdareni dobrotom ljubavi prema bližnjemu, to jest duhovnom i prirodnom dobrotom, pa se stoga Gospod naziva Pastirom ovcama, a oni koji su obdareni ljubavlju prema bližnjemu Njegovim ovcama, što je svakome poznato.

295. Razlog što se kaže da su bili odeveni u haljine od kože jeste to što se za pradrevne ljude kaže da su bili goli, zato što su bili nevinini; ali kada su izgubili svoju nevinost, postali su svesni da su u zlu, što je isto tako označeno sa biti go. Da bi se sve složilo sa istorijskim činjenicama, u skladu s načinom govora pradrevnih ljudi, ovde se za njih kaže kako su bili odeveni da ne bi bili goli, ili u zlu. Da su bili u duhovnoj i prirodnoj dobroti, vidi se po onome što se za njih kaže od 1. do 13. stiha ovoga poglavlja, kao i iz toga što se kaže da je Jehova Bog načinio za njih haljine od kože i da ih je obukao; jer ovde je reč o prvom - a posebno o drugom i trećem potomstvu Crkve, čiji su potomci bili nadareni ovakvom dobrotom.

296. Da koža jagnjadi, ovaca, jazavaca, koza ili ovnova označava duhovnu i prirodnu dobrotu, jasno je iz unutrašnjeg značenja Reči, gde se govori o Jakovu i kovčegu. O Jakovu se kaže da je bio obučen u haljine Isavove, a da su njegove ruke i njegov vrat bili pokriveni jarećim kožicama, pa kad ih je Jakov omirisao, rekao je: *Miris moga sina je miris polja* (Knjiga Postanja, XXVII 15, 16, 27). Da ove kože označavaju duhovnu i prirodnu dobrotu, biće po Gospodovoj Božanskoj milosti pokazano na tome mestu. Za kovčeg se kaže da je krov na šatoru bio od ovčjih i jazavčevih koža (Knjiga izlaska, XXVI 14; XXXVI 19), i kad bi krenuli, Aron i njegovi sinovi bi pokrili kovčeg jazavčjim kožama,

a tako isto i sasude, zlatni oltar i sasude za službu na oltaru (Knjiga brojeva, IV 6, 14). Po Gospodovoj Božanskoj milosti biće pokazano na tome mestu da ove kože označavaju duhovnu i prirodnu dobrotu, jer sve što je bilo u kovčegu, šatoru ili tabernakulumu, kao i na Aronu kada je bio obučen u svete haljine, označavalo je nešto nebesko i duhovno, tako da nije bilo ničega što nije nešto predstavljalo.

297. Nebeska dobrota nije obučena, jer je ona nešto najdublje i jer je nevinna; nebesko-duhovna dobrota je prvo pokrivena, a onda i prirodna dobrota, jer su ove više spoljašnje i zbog toga se upoređuju s haljinama i nazivaju njima; kao kod Jezekilja, govoreći o Drevnoj crkvi:

I obukoh ti vezenu haljinu, i obukoh ti crevlje od jazavca, i opasah te tankim platnom, i pomazah te uljem. (XVI 10)

Probudi se, probudi se, obuci se u silu svoju, Sione; obuci krasne haljine svoje, Jerusalime, grade sveti; jer neće više ući u tebe neobrezani i nečisti. (LII 1)

I u Otkrivenju:

Ali imaš i malo imena u Sardu, koji ne opoganiše haljina i hodiće sa mnoom u bijelima, jer su dostojni. Koji pobijedi, on će se obući u haljine bijele, i neće izbrisati imena njegova iz Knjige života, i priznaću ime njegovo pred ocem svojijem i pred anđelima njegovijem. (III 4, 5)

Isto tako se kaže za dvadeset četiri starešine da su bile obučene u haljine bijele (IV 4). Tako su više spoljašnje dobrote, a to su nebesko-duhovna i prirodna, haljine; stoga su oni koji su obdareni dobrotom ljubavi prema bližnjemu u Nebu obučeni u blistave haljine; ali ovde, jer su još uvek u telu, u haljine od kože.

298. Stih 22. *I reče Jehova Bog: Eto, čovjek posta kao jedan od nas znajući šta je dobro a šta zlo; ali sada da ne pruži ruke svoje, i uzbere s drveta od života i okusi, te dovijeka živi.*

Razlog što se Jehova Bog prvi put pominje u jednini a posle u množini jeste to što se pod Jehova Bog misli na Gospoda, a u isto vreme i na anđeosko Nebo. Čovekovo poznavanje dobra i zla znači da je postao nebeski i na taj način mudar i inteligentan; *da ne bi pružio ruku i uzeo s drveta od života* znači da se on ne sme uvesti u misterije vere, jer tada se ni u večnosti ne bi spasao, što je označeno sa *da ne živi dovijeka*.

299. Ovde su dve tajne: prva, da Jehova Bog označava Gospoda a u isto vreme i Nebo; druga, da su bili uvedeni u misterije vere, ljudi bi zauvek nestali.

300. U pogledu nebeske tajne da se pod Jehova Bog označava Gospod a u isto vreme i Nebo - treba primetiti da se u Reči, uvek iz tajnih razloga, Gospod ponekad naziva samo Jehova, ponekad Jehova

Bog ili Jehova pa zatim Bog, Gospod Jehovi, Bog Izrailjev, a ponekad samo Bog. Tako u prvom poglavlju Knjige postanja, gde se kaže u množini *načinimo čoveka na našu sliku*, On se zove Bog, a ne Jehova Bog sve do drugog poglavlja, gde se govori o nebeskom čoveku. On se naziva Jehova zato što on jedini živi, dakle, po Suštini; a Bog zato što ima svu Moć, što je jasno iz Reči, gde se pravi ova razlika (Isaija, XLX 4, 5; LV 7; Psalam XVIII 2, 28, 29, 31; XXXI 14). Zbog toga je svaki anđeo ili duh koji je govorio sa čovekom nazvan Bog, kao što se vidi kod Davida:

Bog stade u saboru Božjem, usred bogova reče sud. (Psalam LXXXII 1)

I na drugome mestu:

Jer ko je nad oblacima ravan Gospodu? Ko će se izjednačiti s Gospodom među sinovima Božjim? (Psalam CXXXVI 2, 3)

I ljudi koji imaju moć nazivaju se bogovima (Psalam LXXXII 6; Jovan, X 34, 35); i za Mojsija se kaže da je bio bog Faraonu (Knjiga izlaska, VII 1). Iz tog razloga reč Bog je na hebrejskom u množini - *Elohim*. Ali pošto anđeli nemaju sami od sebe nimalo moći, pa to i priznaju, no samo od Gospoda, i pošto ima samo jedan Gospod, stoga se u Reči pod Jehova Bog misli isključivo na Gospoda. Ali gde god se nešto izvodi preko anđela kao slugu, kao što je to u prvom poglavlju Knjige postanja, o Njemu se govori u množini. A ovde i zato što se nebeski čovek, kao čovek, nije mogao uporediti s Gospodom nego samo s anđelima, te se stoga kaže *i postade kao jedan od nas znajući šta je dobro a šta zlo*, to jest postao je mudar i inteligentan.

301. Druga tajna jeste to što bi ljudi, da su bili upućeni u misterije vere, bili potpuno nestali, što je označeno rečima *da ne pruži ruke svoje i ne uzbere i s drveta od života i okusi, te do vijeka živi*. Naime, kada su u izokrenutom redu života, te nisu voljni da postanu mudri osim od samih sebe i od svoga proprijuma, ljudi razmišljaju o svemu što čuju o veri da li je to ovako ili onako; a pošto to čine od sebe samih i po svome razumevanju i doslovnom značenju, to nužno vodi u odricanje, a kroz ovo i u svetogrđe i obesvećenje, tako da se na kraju ne ustručavaju da izmešaju nesveto i sveto. Kad postane takav, čovek je suđen u drugom životu tako da za njega više nema nade da će se spasti. Jer stvari koje su izmešane kroz obesvećenje ostaju tako izmešane, pa kad god da se javi neka sveta pomisao, odmah se javlja i obesvećena misao, a posledica je da ta osoba ne može biti ni u jednom društvu osim onih koji su osuđeni. Sve što je u ideji ili misli i što je povezano sa životom, vrlo jasno je vidljivo u drugom životu čak i duhovima u svetu duhova, a mnogo više anđeoskim duhovima, i to tako jasno da oni iz samo jedne ideje mogu znati karakter te osobe.

Razdvajanje obesvećenog od svetog, pošto su bili spojeni, ne može se izvesti drugačije osim kroz paklene muke, a one su takve da bi čovek, kada bi ih bio svestan, izbegavao obesvećenje kao što beži od pakla.

302. To je razlog što misterije vere nikada nisu bile otkrivene Jevrejima. Njima nije bilo rečeno ni to da će živeti posle smrti niti da će Gospod doći na svet da bi ih spasao. Tako su veliki bili neznanje i glupost u kojima su držani, kao što još nisu znali ni da postoji unutrašnji čovek niti bilo šta drugo unutrašnje; jer da su to onda znali ili da to danas znaju i priznaju, njihov karakter je takav da bi to obesvetili i ne bi bilo nade za njihovo spasenje u drugom životu. Na to se misli pod Gospodovim rečima kod Jovana:

Zasljepio si oči njihove i okamenio srca njihova, da ne vide očima ni da razumiju srcem, i da se preobrate da ih iscijelim. (XII 40)

I onim što im je Gospod govorio u parabolama ne objašnjavajući njihovo značenje da ne bi, kako On Sam kaže:

Gledajući ne vide i slušajući ne čuju niti razumiju. (Mateja, XIII 13)

Iz istog razloga sve misterije vere bile su od njih skrivene predstavama njihove crkve; iz istog razloga proročki stil je bio istoga karaktera. Naime, jedna je stvar znati a druga je priznavati. Onaj ko zna a ne priznaje isti je kao onaj koji ne zna; a Gospodove reči se odnose na onoga koji priznaje, a posle svetogrđi i profaniše.

303. Čovek stiže život preko svega onoga u šta je ubeđen, to jest preko onoga što priznaje i što veruje. Ono u šta nije ubeđen ili što ne priznaje i ne veruje, ne deluje na njegov um. Stoga niko ne može da oskrvne svete stvari osim ako nije bio u njih ubeđen ranije i ako ih nije priznavao, pa ih sada poriče. Oni koji ne priznaju mogu da znaju, ali je isto kao i da nisu znali, pa su kao oni koji veruju u ono što ne postoji. Takvi su bili Jevreji u vreme Gospodovog dolaska, pa se stoga za njih u Reči kaže da su bili ispražnjeni ili da su bili pustoš, to jest da više nisu imali vere. Pod tim okolnostima ljudima ne škodi da im se otvori unutrašnji sadržaj Reči, jer su nalik onima koji gledaju ali ne vide, slušaju ali ne čuju i kao oni čija su srca zatvorena, o kojima je Isaija rekao:

A on reče, idi i reci tome narodu: Slušajte ali nećete razumjeti, gledajte ali nećete poznati. Učini da odeblja srce tome narodu i uši da im otežaju, i oči im zatvori, da ne vide očima svojim, i ušima svojim da ne čuju, u srcu svojem ne razumiju i ne obrate se i ne iscijele. (VI 9, 10)

Da se misterije vere ne otkrivaju sve dok ljudi nisu u stanju da to shvate, to jest dok nisu tako očišćeni da na kraju ne bi, kako je rečeno, to obesvetili, Gospod jasno kaže u sledećem odeljku kod istoga proroka:

A ja rekoh: Dokle, Gospode? A on reče: Dokle ne opuste gradovi da budu bez stanovnika i kuće da budu bez ljudi, i zemlja dokle sasvijem ne opusti. (VI 11, 12)

Čovekom se naziva onaj ko je mudar i ko priznaje i veruje. Jevreji su bili tako očišćeni, kao što je rečeno, u vreme Gospodovog dolaska; iz istoga razloga i danas su ispražnjeni svojim požudama, osobito tvrdičlukom tako da, iako čuju hiljadu puta o Gospodu i iako sve u njihovoj crkvi predstavlja Njega u svakoj pojedinosti, oni ne priznaju i ne veruju ništa. To je bio razlog što su prepotopski ljudi bili izgnani iz Edena i ispražnjeni toliko da više nisu bili u stanju da priznaju nijednu istinu.

304. Iz ovoga je jasno šta znače reči *da ne pruži ruke svoje i uzbere s drveta od života, i okusi, te dovijeka živi. Ubrati s drveta života i kušati* znači znati i priznavati sve ono što se odnosi na ljubav i veru; jer život u množini označava ljubav i veru, a *kušati* znači ovde, kao i pre, upoznati.²⁰

Dovijeka živjeti znači živeti u telu celu večnost, a posle smrti biti zauvek osuđen. Čovek se ne naziva mrtvim zato što će umreti kad mu telo umre, pošto će živeti i posle smrti, nego zato što će živeti život smrti; jer smrt označava prokletstvo i pakao. Izraz *živeti* koristi se u sličnom značenju kod Jezekilja:

Teško onima koji šiju uzglavlja pod sve laktove i grade pokrivala na glavu svakoga rasta da love dušu. Lovite duše mojega naroda. A svoje li ćete duše sačuvati? I skrnavigate me kod naroda mojega za grst ječma i za zalogaj hljeba, ubijajući duše koje ne bi trebalo da umru i čuvajući u životu duše koje ne treba da žive, lažući narodu mojemu koji sluša laž. (XIII 18, 19)

305. Stih 23. *I Jehova Bog izagna ga iz Vrta edenskoga da radi zemlju, od koje bi uzet.*

Čoveka *izagnati iz Vrta edenskog* znači lišiti ga sve inteligencije i mudrosti; a da *radi zemlju iz koje je uzet* znači da postaje telesan, onakav kakav je bio pre preporoda. Da izgon iz Edenskog vrta predstavlja lišavanje inteligencije i mudrosti, jasno je po značenju vrta i Edena, kao i pre; jer vrt označava ineligenciju ili razumevanje istine; dok Eden označava ljubav odnosno mudrost i volju za dobro. Da *raditi zemlju od koje bi uzet* znači postati telesan, kakav je bio pre preporoda, bilo je ranije pokazano, stih 19, gde se nalaze slične reči.

306. Stih 24. *I izagnav čoveka, postavi pred Vrtom edenskim heruvima s plamenim mačem, koji se vijaše i tamo i amo, da čuva put k drvetu života.*

²⁰ *Imenica život je u množini u originalnom jeziku, prim. prev.*

Izgnati čoveka znači potpuno ga lišiti svake volje za dobro i razuma za istinu, i odvojiti ga od njih tako da više i ne bude čovek. *Postaviti heruvima na istoku* znači učiniti da ne može više da uđe u tajne vere; jer se na istoku od Edenskog vrta nalazi nebesko od kojega dolazi razum; *heruvimom* se označava providenje Gospodovo kojim se sprečava da čovek uđe u tajne vere; dok se *plamenim mačem koji se vijaše tamo i amo* označava samoljublje s njegovim bezumnim željama i ubeđenjima, koji čine da on zaista želi da uđe u tajne vere, ali je nošen telesnim i zemaljskim stvarima; da *čuva put k drvetu života* znači sprečiti ga da ne obesveti svete stvari. Ovde se govori o šestom i sedmom potomstvu, koje je nestalo s Potopom i koje je bilo potpuno izgnano iz Vrta edenskoga, to jest lišeno razumevanja istine, i koje kao da više nisu bili ljudi, budući predati svojim bezumnim požudama i ubeđenjima.²¹

307. Ovde se govori o šestom i sedmom potomstvu, koje je nestalo u Potopu i koje je bilo isterano iz Edenskog vrta, to jest iz razumevanja istine; oni su takoreći prestali da budu ljudi, ostavljeni svojim ludim požudama i ubeđenjima.

308. Pošto je značenje istoka i Vrta edenskog dato ranije, nije potrebno na njima se zadržavati; ali da *heruvim* označava providenje Gospodovo, koje čini da čovek ne može bezumno da uđe u misterije vere preko proprijuma, čula i doslovnih značenja i tako obesveti svete stvari i sebe uništi, to je jasno iz mnogih odlomaka u Reči gde se pominju heruvimi. Kako su Jevreji imali jasno znanje o Gospodovom dolasku, o predstavama ili slikama u crkvi koje označavaju Njega, o životu posle smrti, o unutrašnjem čoveku i unutrašnjem smislu Reči, oni bi to bili obesvetili i tako nestali zauvek; stoga je to bilo predstavljeno heruvimom na prestolu milosti, na kovčegu, na zavesama u šatoru, klanjanjem kao i hramom, i Gospod im je rekao da to drže (Izlazak, XXV 18, 21; XXVI 1, 31; O carevima, VI 23, 29, 32). Jer kovčeg u kojem se čuvalo svedočanstvo označavao je isto što i drvo života u ovom odlomku; naime, Gospoda i nebeske stvari koje samo Njemu pripadaju. Stoga se često kaže za Gospoda da sedi na heruvimima,

²¹ *Ovakvo stanje pradrevnih ljudi pred njihov kraj autor objašnjava time što su kod njih volja i razum bili jedno, pa kad su počeli da vole sebe, zavoleli su sve što je telesno. A pošto su obesvetili svete stvari i sebe uništili, nisu mogli da se brane razumom od požude, pa su duhovno bili izgubljeni. Stoga je sledeća crkva, Drevna ili Nojevska, imala volju i razum odvojene, tako da je čovek znanjem istine mogao da se brani od požude tela. Čovek Drevne crkve imao je znanje o korespondencijama i njegova inteligencija se predstavlja vinogradom, dok se mudrost pradrevnog čoveka predstavlja Edenskim vrtom, prim. prev.*

odakle je razgovarao s Mojsijem i Aronom između heruvima (Izlazak, XXV 22; Brojevi, VII 89). To je jednostavno opisano kod Jezekilja:

I slava Boga Izrailjeva podiže se s heruvima na kojima bijaše na prag od doma, i viknu čovjeka obučenog u platno koji imaše uz bedricu opravu pisarsku. I reče mu Gospod: Prođi pored grada, posred Jerusalima, i zabilježi čela onijem ljudima koji uzdišu i koji ridaju radi svih gadova što se čine usred njega. A drugima reče i čuh: Prođite s njim po gradu, i pobijte, neka ne žali oko vaše niti se smilujte; starce i mladiće, djevojke i djecu i žene pobijte da se istrijebe; ali na kome god bude znak, k njemu ne pristupajte; i počnite od moje svetinje. I počеше od starješina što bjehu pred domom. (IX 3-7)

I opet:

I progovori čovjeku obučenom u platno i reče: Uđi među točkove pod heruvimima, i uzmi pune pregršti žeravice između heruvima i razaspi na grad. I uđe na moje oči. I jedan heruvim pruži ruku svoju k ognju koji bijaše među heruvimima, i uze i metnu u pregršti obučenome u platno, i on primi i izide. (X 2, 7)

Iz ovih odlomaka jasno je da je Gospodovo providenje kojim sprečava ljude da uđu u misterije vere označeno heruvimima; a ljudi ostavljeni u svojoj bezumnoj požudi označeni su ognjem koji je bio razasut po celom gradu, kao i time da niko neće biti pošteđen.

309. Da se ognjenim mačem označava samoljublje s njegovom bezumnom požudom i ubedenjima onih koje žele da uđu u misterije vere, ali su nošeni telesnim i zemaljskim stvarima, može se potvrditi mnogim odlomcima iz Reči, da bi to ispunilo stranice; no ovde ćemo navesti samo one iz Jezekilja:

Da istrijebim iz tebe pravednoga i bezbožnoga, zato će izaći mač moj iz korica svojih na svako tijelo od juga do sjevera. I poznaće svako tijelo da sam ja Gospod izvukao mač svoj iz korica njegovijeh, i neće se više vratiti. Sine čovječji, prorokuj i reci: Ovako veli Jehova Bog; reci: Mač je naoštren i ugladen je. Naoštren je da kolje, ugladen je da sijeva; hoćemo li se radovati kad prut sina mojega ne haje ni za kakvo drvo? (XXI 9, 10, 14, 15)

Mač ovde označava takvo pustošenje čovekovo, da on ne vidi ništa što je dobro i istinito, nego vidi samo obmane i stvari koje su suprotne, ovde označene *množinom gadova*. Kod proroka Nahuma govori se o onima koji hoće da uđu u misterije vere:

Konjanici poskakuju, i mačevi se sijaju, i koplja sijevaju, i mnoštvo je pobijenijeh i mrtvijeh tjelesa, nema broja mrtvacima; pada se preko mrtvaca. (III 3)

310. Svaki pojedini izraz u ovome stihu sadrži toliko tajni od veli-

kog značaja, koje se sve odnose na obeležja ovoga naroda što je nestao s Potopom, sasvim različitih od duhovnog obeležja ili genijusa onih koji su živeli posle Potopa, da ih je nemoguće sve izneti. Samo ćemo ukratko kazati da su njihovi roditelji, koji su sačinjavali Pradrevnu crkvu, bili nebeski ljudi, i da su imali usađeno nebesko seme; tako da su njihovi potomci imali seme nebeskog porekla. A seme koje ima nebesko poreklo jeste takvo da tada ljubav vlada celim umom i objedinjava ga. Jer ljudski um se sastoji od dva dela, volje i razuma. Ljubav ili dobrota pripadaju volji, a vera i istina pripadaju razumu; pradrevni ljudi su od ljubavi opažali ono što pripada veri ili istini, tako da je u njihovom umu postojalo jedinstvo. Kod potomstva ovakve rase seme istog nebeskog porekla ostaje, tako da je svako odvajanje od istine i dobrote vrlo opasno, jer tada njihov ceo um postaje tako izopačen da je popravka u drugom životu skoro nemoguća. Drugačije je s onima koji nemaju nebesko nego samo duhovno seme. To je bio slučaj s ljudima posle Potopa, a isti je slučaj i s ljudima u sadašnje vreme. Kod ovih nema ljubavi ni volje za dobro, ali postoji sposobnost da se veruje ili da se shvati istina, a kroz ove i da se uvedu donekle u ljubav prema bližnjemu preko savesti, koju razvija Gospod na taj način što je zasniva na poznavanju istine i dobrote koja proističe iz istine. Njihovo stanje je, dakle, sasvim različito od stanja prepotopskih ljudi, o kojem će biti više govora ubuduće, po Gospodovoj Božanskoj milosti. Ove tajne su potpuno nepoznate sadašnjem pokoljenju, jer u naše dane niko ne zna šta je nebeski čovek, pa ni šta je duhovni čovek, a još manje kakvi su ljudski um i život koji potiče iz njega, kao ni to kakvo je njegovo stanje posle smrti.

311. U drugom životu oni koji su nestali s Potopom nalaze se u takvom stanju da ne mogu biti u svetu duhova ili s ostalim duhovima, nego su u delu pakla koji je odvojen od ostalih i kao ispod nekog brda. To brdo je neka vrsta granice za njihove odvratne fantazije i ubeđenja. Njihove fantazije i ubeđenja izazivaju ukočenost kod ostalih duhova, tako da ne znaju da li su živi ili mrtvi, jer ih sasvim lišavaju razumevanja istine, pa ništa ne opažaju. Takva je bila i njihova moć ubeđivanja dok su živeli na svetu, i pošto se videlo da u drugom životu neće moći da budu sa ostalim duhovima a da u njih ne unose neku vrstu smrti, svi su izumrli, a preostale koji su živeli posle Potopa Gospod je uveo u druga stanja.

312. U ovome stihu stanje ovih prepotopskih ljudi potpuno je opisano, naime, da su *bili izgnani ili razdvojeni od nebeskog dobra, i da su heruvimi bili postavljeni na istok od Vrta edenskog*. Izraz *na istok od vrta Edenskog* odnosi se samo na njih i ne može se odnositi

na one što su živeli posle, za koje se kaže da su živeli *od Edenskog vrta prema istoku*. Na sličan način, kada bi se reči *ognjeni mač koji se okretao* primenile na naše vreme, ljudi bi bili ono što se opisuje rečima *mač koji se vijaše i tamo i amo*; i ne bi se reklo *drveće života* u množini, nego *drvo života* u jednini; da ne pominjemo druge stvari u nizovima, koje se ne mogu objasniti i koje razumeju samo anđeli, pošto im to Gospod otkriva. Jer svako stanje sadrži bezbroj istina, od kojih nijedna nije ljudima poznata.

313. Iz onoga što je ovde rečeno o prvom čoveku jasno je da sve nasledno zlo koje postoji nije došlo od njega, kao što se pogrešno veruje: jer se pod imenom *čovek* govori o Pradrevnoj crkvi; a kada se naziva *Adam*, to znači da je taj čovek bio od zemlje, ili da je od nečoveka postao čovek kroz preporođenje, koje je dolazilo od Gospoda. Ovo je poreklo i značenje imena. A u pogledu naslednog greha evo kako stoji stvar. Svako ko počini greh stiče takvu prirodu, a zlo iz te prirode usađuje se u njegovu decu i postaje nasledno. Tako ono silazi od svakoga roditelja, od oca, dede i pradede, i od njihovih predaka, sve redom, pa se tako umnožava i povećava u svakom sledećem naraštaju; tako ostajući u svakome i povećavajući se kroz njihove grehove, da se nikad ne raspe i da nikada ne prestane da bude škodljivo, osim kod onih koji se ponovo rode od Gospoda. Svaki pažljivi posmatrač može se osvedočiti da je to istina, da zle naklonosti roditelja postaju vidljive kod njihove dece, tako da jedna porodica, ili cela rasa, po tome može da se razlikuje od ostalih.

Nastavak o čovekovom ulasku u večni život

314. Kada je osoba ili duša koja se probudila bila osposobljena da vidi svetlost i da gleda oko sebe, tada joj duhovni anđeli, o kojima je već govoreno, čine sve usluge koje ova poželi u tome stanju i obaveštavaju je o stvarima u drugom životu, ali samo onoliko koliko je u stanju da primi. Ako je u veri i to želi, oni joj pokazuju divne i velelepne stvari u Nebu.

315. Ali ako uskrsnula osoba ili duša ne želi objašnjenja, tada se ona trudi da se oslobodi društva anđela, što ovi odmah opažaju, jer se u drugom životu ideje i misli prenose. No oni ga ni tada ne napuštaju, nego se on odvaja od njih. Anđeli vole svakoga i ne žele ništa više nego da nekome budu na usluzi, da pouče i da ga odvedu u Nebo. U tome oni najviše uživaju.

316. Kada se duša ovako odvoji, prihvataju je dobri duhovi, koji joj

čine usluge sve dok je u njihovome društvu. Međutim, ako je čovekov život na svetu bio takav da ne može da ostane u društvu dobrih, on nastoji da se oslobodi i ovih, te se ovaj proces ponavlja više puta dok se na kraju ne udruži s onima koji se potpuno slažu s njegovim životom na svetu, među kojima on takoreći nalazi svoj vlastiti život. I tada, što je začuđujuće, on vodi s njima život sličan onome koji je živeo kada je bio u telu. Ali pošto se ponovo utopi u takav život, on kao da počinje novi život; međutim, posle kraćeg ili dužeg vremena, ovakvi se nose prema paklu; ali oni koji su u veri u Gospoda iz toga novog početka života nose se prema Nebu.²²

317. Međutim, neki napreduju prema Nebu sporije a neki brže. Neke sam video kako se uzdižu u Nebo neposredno posle smrti, od čega mi je dopušteno da opišem samo dva slučaja.

318. Izvestan duh koji mi je prišao i sa mnom razgovarao, kako se videlo po nekim znacima, beše umro malo pre toga. U početku nije znao gde je misleći da je još uvek na svetu; no kada je postao svestan da je u drugom životu i da više nema ništa, ni kuću ni bogatstvo i slično, budući da je u drugom kraljevstvu, gde je lišen svega što je imao na svetu, osetio je teskobu i nije znao kuda da ide, to jest gde da nađe svoje mesto. Tada je bio obavešten da se Gospod brine za njega i za sve, te je bio ostavljen samom sebi da bi mogao da misli kao što je mislio na svetu. Tada je razmatrao šta mu je činiti - jer se u drugom životu misli jasno vide - pošto je bio lišen svega što ga je držalo u životu; i dok je bio u ovom teskobnom stanju, došli su mu neki nebeski duhovi, koji su pripadali oblasti srca, i pokazali mu svu pažnju koju je mogao da zaželi. Posle toga je opet bio ostavljen samom sebi, pa je počeo da razmišlja, iz ljubavi prema bližnjemu, kako da se oduži za ovako veliku ljubav, iz čega se videlo da je, dok je živeo u telu, bio u ljubavi prema bližnjemu iz vere, te je odmah uzdignut u Nebo.

319. Video sam još jednoga koga su anđeli neposredno uzneli u Nebo, a kojega je Gospod prihvatio i pokazao mu slavu Neba; da ne pominjem ostala iskustva koja se odnose na one koji su otišli u Nebo posle kraćeg vremena.

---

22 *Glagol nositi označava kretanje tj. promenu stanja duha ili duše, koje je spontano i koje izgleda kao kretanje i njima i onima koji ih vide, i to naviše ili naniže, prim. prev.*

GLAVA IV

O prirodi života duše ili duha

320. U pogledu opšteg predmeta života duša, to jest novih duhova posle smrti, mogu da kažem kako iz mnogih iskustava znam da, kada dođe u drugi život, čovek nije svestan da je u tome životu, nego veruje da je još uvek na svetu, čak i da je još uvek u telu. U to je skoro siguran, pa kada mu se kaže da je duh, ostaje zapanjen i zadivljen, jer nalazi da je još uvek čovek, sa svim čulima, željama i mislima; a i stoga što, dok je živio u telu, nije verovao u postojanje duhova ili je verovao kao neki da duh ne može biti to što je on sada.

321. Druga opšta činjenica je da su kod duha čula mnogo oštija i da je njegova moć govora i razmišljanja toliko iznad one koju je uživao dok je živio u telu, da se ta dva stanja ne mogu porediti, mada duhovi nisu svesni toga ako im Gospod ne da da to primete.

322. Pazite da ne pogrešite misleći da duhovi nemaju oštija čula nego što su ih imali za života u telu. Meni je poznato da je istina suprotno, jer sam to iskusio hiljadama puta. Ako neko nije voljan da to poveruje jer se drži prethodno stečene ideje o prirodi duhova, neka to nauči vlastitim iskustvom kada stigne u drugi život, gde će ga iskustvo naterati da poveruje. Na prvome mestu, duhovi imaju vid jer žive u svetlosti, a dobri duhovi, anđeoski duhovi i anđeli žive u tako velikoj svetlosti da se svetlost u po dana jedva može uporediti s njom. Svetlost u kojoj obitavaju i u kojoj vide biće, po Gospodovoj Božanskoj milosti, opisana kasnije. Duhovi imaju i sluh, i to takav da se sluh u telu s njim ne može uporediti. Godinama oni sa mnom razgovaraju skoro neprestano, no njihov govor biće opisan kasnije, po Gospodovoj Božanskoj milosti. Imaju i čulo mirisa, o kojem će, opet po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti docnije govora. Imaju izvanredno čulo dodira, otkuda dolaze bolovi i muke koje izdržavaju u paklu.²³ Naime, sve senzacije imaju veze sa čulom dodira kao da

²³ *Ovde pod paklom autor ima na umu nižu zemlju, o kojoj je ranije nešto rečeno. U pravom paklu zli duhovi trpe kaznu samo onda kada svojim ponašanjem nanose*

su izvedene iz njega i kao da su njegove podvrste. Oni imaju želje i osećanja s kojima se ona u telu ne mogu porediti i o kojima će biti kasnije reči, po Gospodovoj Božanskoj milosti. Duhovi misle bistrije i jasnije nego što su mislili za života u telu. Ima više toga što je sadržano u jednoj jedinjoj ideji njihove misli, nego što je sadržano u hiljadu ideja koje su imali na svetlu. Oni razgovaraju s takvom oštrinom, bistrinom i raznolikošću da bi čovek, kada bi to osetio, bio zapanjen. Ukratko, oni imaju sve što i čovek samo što je sve savršeniije, osim mesa, kostiju i pratećih nesavršenstava. Oni priznaju i opažaju da je, dok su bili u telu, duh bio taj koji je osećao i da osećanja, iako su se opažala u telu, nisu pripadala telu; te kada se otkloni telo, osećaji postaju čistiji i savršeniiji. Život se sastoji od osećanja jer bez njih nema života, te kakva su osećanja, takav je i život, a to je činjenica koju svako može da ustanovi.

323. Na kraju poglavlja biće govora o nekima koji su za vreme života u telu mislili drugačije.

Knjiga Postanja (IV)

1. Iza toga pozna Adam ženu svoju, i ona zatrudnje i rodi Kaina, i reče: Dobih čovjeka od Gospoda.
2. I rodi opet brata njegovu Avelja. I Avelj posta pastir a Kain ratar.
3. Poslije nekog vremena dogodi se te Kain prinese Gospodu prinos od roda zemaljskoga.
4. A i Avelj prinese od prvina stada svojega i od njihove pretiline. I Gospod pogleda na Avelja i na njegov prinos.
5. A na Kaina i na njegov prinos ne pogleda. Za to se Kain rasrdi veoma, i lice mu se promijeni.
6. Tada reče Gospod Kainu: Što se srdiš? Što li ti se lice promijeni?
7. Nećeš li biti mio kad dobro činiš? A kad ne činiš dobro, grijeh je na vratima. A volja njegova je pod tvojom vlašću, i ti si mu stariji.
8. Poslije govoraše Kain s Aveljom bratom svojim. Ali kada bijahu u polju, skoči Kain na Avelja, brata svojega, i ubi ga.
9. Tada reče Gospod Kainu: Gdje ti je brat Avelj? A on odgovori: Ne znam; zar sam ja čuvar brata svojega?
10. A Bog reče: Šta učini? Glas krvi brata

---

bol drugim duhovima. Inače, oni tamo sede nepomično, skoro lišeni sposobnosti mišljenja, prim. prev.

tvojega viče sa zemlje k meni.

11. I sada, da si proklet na zemlji, koja je otvorila usta svoja da primi krv brata tvojega iz ruke tvoje.

12. Kad zemlju uzradiš, neće ti više davati blaga svojega. Bičeš potukač i bjegunac na zemlji.

13. A Kain reče Gospodu: Krivica je moja velika da mi se ne može oprostiti.

14. I eto me tjeraš danas iz ove zemlje da se krijem ispred tebe, i da se skitam i potucam po zemlji, pa će me ubiti ko me udesi.

15. A Gospod mu reče: Za to ko ubije Kaina, sedam će se puta to pokajati. I načini Gospod znak na Kainu, da ga ne ubije ko ga udesi.

16. I otide Kain ispred Gospoda, i naseli se u zemlji Naidskoj na istoku prema Edenu.

17. I pozna Kain ženu svoju, i ona zatrudnje i rodi sina Enoha. I sazida grad i proizva ga po imjenu sina svojega Enoha.

18. I Enohu rodi se Irad; a Irad rodi Mavijaela; a Mavijael rodi Matuzaela; a Matuzael rodi Lameha.

19. I uze Lameh dvije žene: jednoj bješe ime Ada a drugoj Zila.

20. I Ada rodi Javela; od njega se narodiše koji žive pod šatorima i stoku pasu.

21. A bratu njegovu bješe ime Jubal; od njega se narodiše gudači i svirači.

22. A Zila rodi Tubalkaina, koji bješe vješt kovati svašta od mjedi i od gvožđa; a sestra Tubalkainu bješe Noema.

23. I reče Lamah svojim ženama: Čujte glas moj, žene Lamehove, poslušajte riječi moje: ubiću čovjeka za ranu svoju i mladića za masnicu svoju.

24. Kad će se Kain osvetiti sedam puta, Lameh će sedamdest sedam puta.

25. A Adam opet pozna ženu svoju, i rodi mu sina, i nadje mu ime Set. Jer reče, Bog dade drugoga sina za Avelja, kojega ubi Kain.

26. I Setu se rodi sin kojemu nadješe ime Enoš.

Tada se poče prizivati ime Gospodovo.

Kratko izlaganje

324. Ovde se govori o jeresima ili krivoverjima, ili naucima odvojenim od Crkve; kao i o Novoj crkvi koja je kasnije podignuta i koja se nazivala Enoš.

325. Pradrevna crkva je imala veru u Gospoda kroz ljubav; no podigli su se neki koji su odvajali veru od ljubavi. Nauk koji odvaja veru od ljubavi naziva se Kain; a milosrđe, koje je ljubav prema bližnjemu, naziva se Avelj. Stihovi 1, 2.

326. Bogoslužjenje i jednog i drugog je opisano: ono u kojem je vera odvojena od ljubavi nazvano je Kainom; a ono u kojem je milosrđe Aveljom. Stihovi 3, 4.

327. *Kainom koji se rasrđi veoma i lice mu se promijeni* opisuje se stanje onih čija je vera bila odvojena i koji su postali zli. Stihovi 5, 6.

328. Kakva je vera, to se vidi po milosrđu; a milosrđe želi da bude s verom, pod uslovom da se vera ne uzvisi iznad milosrđa. Stih 7.

329. Milosrđe se ugasilo kod onih čija je vera bila odvojena i postavljena da bude iznad milosrđa, što je opisano sa *Kain ubi brata Avelja*. Stihovi 8, 9.

330. Za ugašeno milosrđe kaže se *krv viče*, stih 10; za izokrenuti nauk, *da si proklet na zemlji*, stih 11; za laž i zlo koje iz nje proističe, *potukač i bjegunac na zemlji*, stih 12. I pošto su se odvrtili od Gospoda, bili su u opasnosti da umru zauvek, stihovi 13, 14. Ali pošto je milosrđe trebalo da se ponovo usadi kroz veru, vera je postala nepovrediva i to je označeno sa *znak na Kainu*, stih 15. A njeno pomeranje s ranijeg položaja označeno je sa *Kain se nastani na istoku prema Edenu*, stih 16.

331. Rasprostiranje jeresi ili krivoverja naziva se Enoh. Stih 17.

332. Jeresi koje su nikle iz ove nazivaju se njihovim imenima, od kojih je poslednja Lameh, gde nije ostalo ništa od milosrđa. Stih 18.

333. Tada je podignuta Nova crkva, koju predstavljaju Ada i Zila i koja je opisana preko njihovih sinova Javela, Jubala i Tubalkaina; nebeske stvari su Javel, duhovne Jubal, a prirodne Tubalkain, stihovi 19-22.

334. Da je ta crkva bila podignuta onda kada su vera i milosrđe bili ugašeni i kada su trpeli nasilje, što je u najvećem stepenu bilo svetogrдно, opisano je u stihovima 23, 24.

335. Daje se pregled ovoga predmeta: kada je vera nazvana Kain ugasila milosrđe, Gospod je dao novu veru kroz koju je usađeno milosrđe. Ta vera je nazvana Set, stih 25.

336. Milosrđe, koje je usađeno kroz veru, nazvano je Enoš ili drugi čovek, homo, što je bio naziv te crkve, stih 26.²⁴

²⁴ Čitalac primećuje da se u prevodu, pored reči čovek, ponekad stavlja latinska reč koju je u toj prilici autor koristio. Ponekad je to vir, što označava čoveka kao muškarca kada predstavlja razum, a ponekad homo, kao u ovom slučaju, kada predstavlja Crkvu, gde su razum i volja prijemnici vere i milosrđa, i označava čoveka uopšte, znači, muškarca i ženu, prim. prev.

Unutrašnji smisao

337. Ovo poglavlje raspravlja o odrođavanju ili degeneraciji Pradrevne crkve, ili o falsifikovanju njenoga nauka, kao i o jeresima i sektama, koje se nazivaju *Kainom i njegovim potomcima*. Ne može se razumeti kako je ovaj nauk falsifikovan ili kakva je priroda jeresi i sekta te crkve, a da se ispravno ne razume priroda istinske Crkve. Dovoljno je bilo rečeno o Pradrevnoj crkvi, gde je pokazano da je to bio nebeski čovek, koji nije priznavao nikakvu drugu veru osim ljubavi prema Gospodu i prema bližnjemu. Preko ove ljubavi ljudi su imali veru u Gospoda odnosno opažanje svega onoga što se odnosi na veru, pa su iz toga razloga odbijali da pominju veru, da je ne bi odvajali od ljubavi, kao što će biti pokazano u stavovima 200, 203. Takav je nebeski čovek i tako je opisan predstavama kod Davida, gde se o Gospodu govori kao o *caru*, a o nebeskom čoveku kao o *carevom sinu*:

Bože, daj caru sud svoj, pravdu svoju srcu carevu. Rodiče narodu gore mirom, humovi pravdom. Bojaće se tebe dok je sunca i mjeseca, od koljena do koljena. Procvjetaće u dane njegove pravednik i svuda mir dokle teče mjeseca. (LXXII 1, 3, 5, 7)

Ljubav je označena *suncem*; vera *mesecom*; Pradrevna crkva *brdima i bregovima*; crkva posle Potopa, *od koljena do koljena*; da će vera biti ljubav, *dokle teče mjeseca* (videti isto kod Isaije XXX 26). Takva je bila Pradrevna crkva i takav je bio njen nauk. No danas je drugi slučaj jer se vera stavlja ispred milosrđa; no i pored toga, Gospod daje milosrđe preko vere i tada milosrđe postaje glavno. Iz toga sledi da je nauk u pradrevno vreme bio krivotvoren kada se ispovedala vera koja se odvajala od ljubavi. Oni koji su ovako krivotvorili nauk odnosno odvajali veru od ljubavi, to jest koji su ispovedali samu veru, bili su nazvani *Kainom*; tada se to nazivalo *pokvarenošću*.

338. Stih 1. *Iza toga pozna Adam ženu svoju, i ona zatrudnje i rodi Kaina, i reče: Dobih čovjeka od Gospoda.*

Pod *čovjek i njegova žena Eva* misli se na Pradrevnu crkvu, kao što je već pokazano; njeno prvorodenče ili potomak je vera, koja se ovde naziva *Kain*; time što kaže *dobih čovjeka od Jehove*, ističe se da je vera bila prepoznata i priznata kao nešto zasebno.

339. U tri prethodna poglavlja dovoljno je pokazano da je Pradrevna crkva označena *čovjekom i njegovom ženom*, tako da o tome nema više sumnje; a kada se to prizna, tada je jasno i da je ono što

je ona začela i rodila bilo onakve prirode kako je opisano. Bilo je uobičajeno kod pradrevnih ljudi da nadevaju imena koja označavaju pojave i da im tako daju rodoslov. Jer se stvari u Crkvi tako odnose jedna prema drugoj, gde je jedna kao začeta i rođena od druge, kao kod rađanja. Otuda je često u Reči da se pojave u Crkvi nazivaju *začeća, rođenja, potomstvo, deca, mališani, sinovi, kćeri, mladići* itd. Proročki deo Reči obiluje ovakvim izrazima.

340. Iz onoga što je rečeno na početku ovoga poglavlja vidi se da je rečima *dobih čovjeka od Jehove* označeno da je vera prepoznata i priznata kao nešto zasebno. Prethodno ljudi kao da nisu znali šta je vera, jer su sve u veri opažali.²⁵ No, kada su počeli da stvaraju poseban nauk o veri, tada su ono što su opažali sveli na nauk, nazivajući to *dobih čovjeka od Jehove*, kao da su pronašli nešto novo. Na taj način ono što je ranije bilo upisano u srcima, sada je postalo stvar znanja. U drevna vremena nadevali su imena po svakoj novoj pojavi. Tako je značenje imena Išmael bilo *Jehova vidje muku moju* (Knjiga Postanja, XVI 11); Simeon znači *Gospod ču da sam prezren* (Knjiga Postanja, XXIX 33); a Juda *Sada ću hvaliti Gospoda* (isto, stih 35); a oltar koji je Mojsije sagradio *Gospod, zastava moja* (Knjiga izlaska, XVII 15). Na sličan način i nauk o veri znači *Dobih čoveka od Jehove* ili *Kain*.

341. Stih 2. *I opet rodi brata njegovu Avelja. Avelj posta pastir, a Kain ratar.*

Drugo potomstvo Crkve je milosrđe, a označeno je *Aveljom i bratom*; *pastir* stada označava one koji čine dela ljubavi prema bližnjemu; dok je *ratar* onaj koji izbegava milosrdna dela, bez obzira na to koliko je u veri odvojenoj od ljubavi, koja nije prava vera.

342. Da je milosrđe drugo potomstvo Crkve, jasno je po tome što Crkva ne začinje i ne rađa ništa osim veru i milosrđe. Isto je označeno decom Lije od Jakova: Ruvinom vera, Simeonom vera u delu, Levijem milosrđe (Knjiga Postanja, XXIX 32, 33, 34), pa je stoga pleme Levijevo primilo sveštenstvo i predstavljalo *pastira stada*. Kako je milosrđe drugo potomstvo ove crkve, ono se naziva *bratom* i daje mu se ime *Avelj*.

343. Da je *pastir stada* onaj koji čini dela ljubavi prema bližnjemu, treba da je očigledno svakome ko je upoznat s ovim nazivom u Reči, kako Staroga tako i Novoga zaveta. *Pastrom* se naziva onaj koji vodi i koji uči, dok se *stadom* nazivaju oni koje neko vodi i uči. Onaj koji

²⁵ Ovde reč opažanje ili percepcija ima značenje direktnog, intuitivnog i slikovitog doživljavanja objekta mišljenja, koje je bilo svojstveno pradrevnima, a postoji kod anđela viših carstava kao normalan način saznavanja i prepoznavanja onoga što je dobro i istinito, prim. prev.

ne vodi u dobrotu ljubavi prema bližnjemu i to ne uči, taj nije *istiniti pastir*, a onaj koji se ne vodi k dobrom i koji ne uči šta je dobro, taj nije *stado*. Skoro da nije potrebno potvrđivati šta je značenje *pastira i stada* odlomcima iz Reči; pa ipak, ovi odlomci se mogu navesti. Kod Isaije:

I daće dažd sjemenu tvojemu koje posiješ na njivi, i hljeb od roda zemaljskoga biće obilat i sit; tada će stado tvoje pasti na paši prostranoj. (XXX 23)

Ovde *hljeb zemaljski obilat* označava milosrđe. Opet:

Kao pastir pašće stado svoje; u naručje svoje sabračće jaganjce, i u njedrima će ih nositi, a dovilice će voditi polako. (XL 11)

Kod Davida:

Pastire Izrailjev, čuj! Koji vodiš sinove Josipove kao ovce, koji sjediš na heruvimima, javi se! (LXXX 1)

Učinih kćer sionsku da je kao lijepa i nježna djevojka. K njoj će doći pastiri sa stadima svojim, razapeće oko nje šatore, svaki će dopasti svoje mjesto. (VI 2, 3)

Kod Jezekilja:

Ovako veli Gospod Jehova: Još će me tražiti dom Izrailjev da im učinim, da ih umnožim ljudima kao stado. Kao sveto stado, kao stado u Jerusalimu o praznicima njihovijem, tako će pusti gradovi biti puni stada ljudi, i poznaće da sam ja Gospod. (XXXVI 37, 38)

Kod Isaije:

Sva će se stada Arabije skupiti u tebi; ovnovi navajotski biće ti na potrebu; prinosi na oltaru mome biće ugodni i dom slave tvoje proslaviću. (LX 7)²⁶

Oni koji vode stada u dobrotu ljubavi prema bližnjemu jesu oni koji *skupljaju stada*; a oni koji ih ne vode u dobrotu ljubavi prema bližnjemu jesu oni koji *razagnavaju stado*; jer skupljanje i objedinjavanje jeste delo ljubavi prema bližnjemu; a razbijanje i razjedinjavanje dolazi od nedostatka ljubavi prema bližnjemu.

344. U čemu je vrednost vere, to jest poznavanja nauka vere, ako ne da čovek bude onakav kako ga vera uči? A prva stvar koju vera uči jeste ljubav prema bližnjemu (Marko, XII 28-35; Mateja, XXII 34-29). To je cilj kojemu sve vodi, i ako se to ne postigne, sve znanje i sav nauk nisu ništa.

345. Da je *ratar* onaj ko je lišen ljubavi prema bližnjemu, bez obzira na to koliko ima vere odvojene od ljubavi prema bližnjemu jer ta vera nije vera, jasno je iz ovoga što sledi: da Jehova nije primio njegov prinos i da je on ubio svoga brata odnosno da je razorio ljubav

²⁶ U mnogim prevodima piše stada cedarska. Autor je koristio Šmidijusov latinski prevod, u kojem piše stada Arabije, prim. prev.

prema bližnjemu, koja je označena Aveljom. Da su *ratari*, kaže se za one koji gledaju samo na telesne i zemaljske stvari, kao što je jasno iz Knjige Postanja, III 19, 23, gde čitamo da je *čovjek izagnan iz Vrta edenskog da radi zemlju*.

346. Stih 3. *A poslije nekog vremena dogodi se te Kain prinese Jehovi prinos od roda zemaljskoga.*

Poslije nekog vremena označava proces vremena; *rod zemaljski*, dela vere bez ljubavi prema bližnjemu; a *prinos Jehovi*, bogoslužjenje koje iz toga proizlazi.

347. Svima je jasno da *poslije nekog vremena* označava protok vremena. U početku, dok je još bilo prostodušnosti u tome, nauk koji se naziva Kain nije izgledao tako neprihvatljiv kao što je to bio kasnije, što je jasno iz činjenice da su se tada ljudi odnosno njihovi potomci zvali Čovek, Jehova. Tako u početku vera nije bila sasvim odvojena od ljubavi kao što je to bila posle nekog vremena ili u toku vremena, što nije slučaj s naukom istinske vere.

348. Da se pod *plodom zemaljskim* misli na dela vere bez ljubavi prema bližnjemu, pokazuje se u sledećem: dela vere lišena ljubavi prema bližnjemu nisu dela vere, jer su u sebi mrtva i pripadaju samo spoljašnjem čoveku. O ovima se piše kod Jeremije:

Pravedan si, Gospode, ako bih se pravdao s tobom; ali ću progovoriti o sudovima tvojim. Zašto je put bezbožnički sretan? Zašto žive u miru svi koji čine nevjeru? Ti ih posadi, i oni se ukorijeniše, rastu i rod rađaju; ti si im blizu usta ali daleko od bubrega. Dokle će tužiti zemlja, i trava svega polja sahnuti za zloće onijeh koji žive u njoj? Nesta sve stoke i ptica, jer govore: Ne vidi kraja našega. (XII 1, 2, 4)

Blizu usta a daleko od bubrega predstavlja one koji su u veri odvojenoj od ljubavi prema bližnjemu, za koje se kaže da *tuži zemlja*. Kod istoga proroka ovakva dela nazivaju se *plodom djela*:

Srce je prijeverno više svega i opakog; ko će ga poznati? Ja Jehova ispitujem srca i iskušavam bubrege, da bih dao svakome prema putovima njegovima i plodu djela njegovijeh. (XVII 9, 10)

Kod Miheja:

I zemlja će biti pusta sa stanovnika svojih, za plod djela njihovijeh. (VII 13)

Da ovakav *plod* nije plod ili da je delo mrtvo, te da i plod i delo nestaju, kaže se kod Amosa:

A ja istrijebih ispred njih Amoreje koji bijahu visoki kao kedri i jaki kao hrastovi, i potreh rod njihov ozgo i žile njihove ozdo. (II 9)

I kod Davida:

Rod njihov istrijebićeš sa zemlje i sjeme njihovo između sinova

čovječjih. (XXI 10)

A dela ljubavi prema bližnjemu su živa i o njima se kaže *pustiti korjen ozdo i roditi ozgo*, kao kod Isaije:

Jer ostatak doma Judina, što ostane, opet će pustiti žile odozdo i roditi ozgo. (XXXVII 31)

Doneti plod ozgo jeste postupati iz ljubavi prema bližnjemu. Ovakav plod se naziva *plod na krasotu i diku*, kod istoga proroka:

U ono vrijeme biće klica Jehovina na slavu i čast, i plod zemaljski na krasotu i diku ostatku Izrailjevu. (IV 2)

Naziva se i *rodom spasenja*, kod istoga proroka:

Rosite, nebesa, ozgo i oblaci neka kaplju pravdom, neka se otvori zemlja i neka rodi spasenjem i zajedno neka uzraste pravda; ja Jehova stvorih to. (XLV 8)

349. Da *prinos* označava bogosluženje, jasno je iz predstava Jevrejske crkve u kojoj su se prinosom nazivale žrtve svih vrsta, kao prvina zemlje, pranje prvorodenčadi, u čemu se sastojalo njihovo bogosluženje. I pošto one predstavljaju nebeske stvari, to treba da je svakome očigledno kako se istinsko bogosluženje označavalo ovim prinosima. Jer šta je predstava bez onoga što predstavlja? Ili šta je spoljašnja religija bez unutrašnje ako ne idol ili neka mrtva stvar? Spoljašnje je živo od unutrašnjeg, to jest kroz ovo, od Gospoda. Iz svega toga jasno je da prinosi u Jevrejskoj crkvi znače bogosluženje Gospodu; o tome će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti raspravljano na sledećim stranicama. Da se pod *prinosima* označava bogosluženje, vidi se kod svih proroka, kao kod Malahije:

Ali ko će podnijeti dan dolaska njegovog? I ko će se održati kad se on pokaže? Jer je on oganj lovčev i kao milo bjeljarsko. Sješće kao onaj koji lije i čisti srebro, i očistiće sinove Levijeve, i pretopiće ih kao zlato i srebro, i oni će prinositi Jehovi prinose u pravdi. I ugodan će biti Jehovi prinos Judin i jerusalimski kao u staro vrijeme i kao predašnjih godina. (III 2, 3, 4)

Prinos u pravdi je unutrašnji prinos, koji će prineti sinovi Levijevi, to jest oni koji *bogoštuju na sveti način*. *Staro vrijeme* označava Pradrevnu crkvu, a *predašnjih godina* Drevnu crkvu. Kod Jezekilja:

Jer na mojoj gori svetoj, na visokoj gori Izrailjevoj, govori Gospod Jehova: Ondje će mi služiti sav dom Izrailjev, koliko ih god bude na zemlji, ondje će mi biti mili i ondje ću iskati prinose vaše i prvina od darova vaših sa svijem svetijem stvarima vašim. (XX 40)

Kod Sofonija:

Ispreko rijeka etiopskih koji se meni mole, rasijani moji donijeće mi dare. (III 10)

Etiopija označava one koji poseduju nebeske vrline, a to su ljubav, milosrđe i dela ljubavi prema bližnjem.

350. Stih 4. *A i Avelj prinese od prvina stada svojega i od njihove pretiline. I Jehova pogleda na Avelja i na njegov prinos.*

Pod *Aveljom* se ovde kao i pre označava ljubav prema bližnjemu; a *prvinom stada* označava se ono što je sveto, što pripada samo Gospodu; pod *pretilinom* se misli na ono što je samo nebesko, koje tako isto pripada Gospodu; pod *Jehova pogleda na Avelja i na njegov prinos*, da je sve što dolazi od ljubavi prema bližnjem i svako bogosluženje koje je zasnovano na ljubavi prema bližnjem, milo Gospodu.

351. Već je pokazano da Avelj predstavlja milosrđe. Pod milosrđem se misli na ljubav prema bližnjemu i samilost; jer onaj ko voli svoga bližnjega kao sebe, taj je sažaljiv prema njemu kada ovaj pati, kao što bi bio prema sebi.

352. Da *prvine od stada* označavaju ono što pripada samo Gospodu, jasno je po prvorodenim ili prvencima u reprezentativnoj crkvi, u kojoj su sve prvine bile svete jer se sve odnose na Gospoda, koji je i Sam prvorodeni. Ljubav i vera iz nje jesu prvorodne ili prvenci. Sva ljubav je Gospodova a nimalo čovekova, te je stoga samo Gospod prvorodeni. Ovo je bilo predstavljeno u drevnim crkvama prvorodenima od čoveka i od životinje koji su bili posvećeni Jehovi (Knjiga izlaska, XIII 2, 12, 15); i Levijevim plemenom, koje u unutrašnjem smislu označava ljubav - iako je Levi bio rođen posle Ruvima i Simeona, koji u unutrašnjem smislu označavaju veru - a ona se prima umesto svih prvorodenih i sačinjava sveštenstvo (Knjiga brojeva, III 40-45; VIII 14-20). O Gospodu kao o jedinom prvorodenom, s obzirom na Njegovu ljudsku suštinu, ovako je napisano kod Davida:

Da će me zvati: Ti si otac moj, Bog moj, i grad spasenja mojega. I ja ću ga učiniti prvencem, višim od careva zemaljskih. (LXXXIX 26, 27)

I kod Jovana:

I od Isukrsta koji je svjedok vjerni, i prvenac iz mrtvih, i knez nad carevima zemaljskim, koji nas ljubi i umi nas od grijeha naših krvlju svojom. (Otkrivenje, I 5)

Primetno je da prvenac kod bogoslužjenja označava Gospoda i ono što je prvorodeno u Crkvi, a to je vera.

353. *Pretilinom* ili salom označava se samo nebesko, koje isto tako pripada Gospodu. Sve nebesko pripada ljubavi. I vera je nebeska kada je iz ljubavi. Sva ljubav prema bližnjemu je nebeska. Sve je to bilo predstavljeno raznim vrstama pretiline kod žrtvovanja; tako su se razlikovale pretiline koje pokrivaju bubrege, pa koje *pokrivaju creva* i one *iznad creva*; ove su bile svete, te su prinošene na oltaru

kao žrtve (Knjiga izlaska, XXIX 13, 22; Knjiga levitska, III 3, 4, 14; IV 8, 9, 19, 26, 31, 35; VII 16, 25). Stoga su se žrtve zvale *hljeb ili jelo prineseno na oganj za umirenje Jehovi* (Knjiga levitska, III 14, 16). Zato je jevrejskom narodu bilo zabranjeno da jede pretilinu od životinja, što je nazvano *večnim zakonom od koljena na koljeno* (Knjiga levitska, III 17; VII 23, 25). Ovo je bilo stoga što ta crkva nije priznavala nikakve unutrašnje stvari, a još manje nebeske stvari ili dobru ljubavi prema bližnjemu, što se vidi kod proroka, kao kod Isaije:

Zašto trošite novce svoje na ono što nije hrana i trud svoj za ono što ne siti? Slušajte me, pa ćete jesti što je dobro i duša će se vaša nasladiti pretiline. (LV 2)

Kod Jeremije:

I napitaću svećenicima dušu pretilinom, i narod će se moj nasititi dobra mojega, govori Gospod. (XXX 14)

Jasno je da se ovde ne misli na *pretilinu*, nego na nebesko-duhovnu dobrotu. Tako kod Davida:

Hrane se od izobilja doma tvojega, i iz potoka sladosti ti ih napajaš. Jer je u tebe izvor životu, tvojom svjetlošću vidimo svjetlost. (XXXVI 8, 9)

Ovde *pretilina* i *izvor životu* označavaju nebesko, koje je od ljubavi; a *potoci sladosti* i *svjetlost*, duhovno koje je od vere, koja je iz ljubavi. Opet kod Davida:

Kao salom i uljem nasitila bi se duša moja, i radosnijem glasom hvalila bi te usta moja. (Psalam LXII 5)

Ovde na sličan način *salom* označava nebesko, a *hvaliti ustima* duhovno. Da je to nebesko, vrlo je jasno, jer *će nasititi dušu*. Stoga su prvi plodovi, koji su prvenci zemlje, nazvani *pretilinom* (Knjiga brojeva, XVIII 12). Pošto nebeskih stvari ima bezbroj vrsta a još više podvrsta, one su uopšteno opisane u pesmi koju je Mojsije izgovorio pred narodom:

Maslo od krava i mlijeko od ovaca, s pretilinom od jaganjaca i ovnova vazanskih i jaraca, sa srcem zrna pšeničnih; i pićeš vino, krv od grožđa. (Ponovljeni zakoni, XXXII 14)

Nemoguće je da iko zna značenje ovih izraza osim iz unutrašnjeg smisla. Bez unutrašnjeg smisla izrazi kao *maslo krava*, *mlijeko od ovaca*, *pretilina jaraca* i *ovnova*, i *krv od grožđa* bile bi samo reči i ništa više; no sve one zajedno i svaka pojedinačno označavaju vrste i podvrste nebeskih stvari.

354. Da *Jehova pogleda na Avelja* i njegov *prinos* znači da je Gospodu milo sve što dolazi od ljubavi prema bližnjem i od ljubavi prema Gospodu, bilo je već objašnjeno kada se govorilo o *Avelju* i o *prinosu*.

355. Stih 5. *A na Kaina* i na njegov *prinos* ne pogleda. Zato se *Kain*

rasrdi veoma, i lice mu se promijeni.

Kao što je bilo rečeno, Kain označava veru odvojenu od ljubavi ili nauk koji dopušta takvo odvajanje; *na njegov prinos ne pogleda* znači kao i pre da se takvo bogoslužjenje ne prima. Da se *Kain veoma rasrdi i lice mu se promijeni* znači da se unutrašnje biće promenilo. *Srdžbom* se označava da je ljubav prema bližnjemu nestala; *lice* znači unutrašnje biće, a *promijeni* promenu.

356. Da se *Kainom* označava vera odvojena od ljubavi ili doktrina koja dopušta ovakvo odvajanje i da *na njegov prinos ne pogleda* znači da se njegovo bogoštovanje ne prima, bilo je ranije pokazano.

357. Da *Kain se veoma rasrdi* znači kako je ljubav prema bližnjemu nestala, jasno je iz onoga što se zatim kaže, naime, da je *on ubio svoga brata Avelja*, kojim se označava ljubav prema bližnjem. Srdžba uopšte je osećanje koje se javlja kada se nešto protivi samoljublju i njegovoj požudi. To se jasno vidi u svetu zlih duhova, jer tamo postoji opšta srdžba na Gospoda. Pošto zli duhovi nisu u ljubavi prema bližnjem nego u mržnji, sve što ne pogoduje samoljublju i ljubavi prema svetu, izaziva protivljenje koje se pokazuje kao srdžba. U Reči se srdžba, ljutnja i gnev često pripisuju Jehovi, ali su oni u stvari čovekovi i samo se pripisuju Jehovi jer tako izgleda, iz razloga koji su pomenuti. Tako čitamo kod Davida:

Posla na njih ognjeni gnjev svoj, srdnju i mržnju, četu zlijeh anđela. Pobi sve prvence u Egiptu, prvi porod po kolibama Hamovijem. (LXXVIII 9, 50)

Jehova nikada ne šalje gnev ni na koga, nego to ljudi čine sami sebi; niti pak On šalje njima zle anđele, nego čovek sam na sebe to sve navlači. I stoga se dodaje da se u *Njemu podigao gnjev* i nije odbranio njihovu dušu od smrti; i stoga se kaže kod Isaije da će oni doći Jehovi i da će se *posramiti svi koji se gnjeve na nj* (XLV 24). Odatle je očigledno da gnev označava zla ili, što je isto, napuštanje ljubavi prema bližnjem.

358. Da *lice se promijeni* znači da se unutrašnje biće promenilo, jasno je iz značenja lica i promene na licu. Lice je kod drevnih ljudi označavalo unutrašnje stanje, jer unutrašnja stanja prosijavaju kroz takvo lice; a u pradrevno vreme ljudi su bili takvi da je lice bilo u savršenom skladu sa unutrašnjim stanjem, tako da se po čovekovom licu moglo videti kakvog je raspoloženja i kakav mu je duh. Oni su smatrali čudovišnim pokazivati licem jedno a misliti drugo. Pretvaranje i obmana su bili prezreni, pa su stoga unutrašnja stanja bila predstavljena licem. Kada je s lica sijala ljubav prema bližnjem, kazali bi da se *lice podiglo*; a kada se događalo suprotno, rekli bi da je *lice*

palo; stoga se i za Gospoda kaže da je *podigao lice svoje na čoveka*, kao kod blagoslova (Knjiga brojeva, VI 26; Psalm IV 6), što znači da Gospod daje čoveku ljubav prema bližnjemu. Na šta se misli kada se kaže da *lice pada*, pokazuje se kod Jeremije:

Neću pustiti da padne gnjev moj na vas, jer sam milostiv, kaže Jehova. (III 12)

Lice Jehovino je milost i kada On podigne Svoje lice na nekoga, to znači da On iz milosti njemu daje ljubav, a obrnuto, kad On čini da mu padne lice, to je kada se čovekovo lice spusti.

359. Stih 6. *Tada reče Jehova Kainu: Što se srdiš? Što li ti se lice promijenilo?*

Jehova reče Kainu znači da mu je savest diktirala; *da se rasrdio i da mu se lice promenilo*, znači da je ljubav prema bližnjemu nestala, kao što je već rečeno, i da se njegovo unutrašnje biće promenilo.

360. Da je *Jehova rekao Kainu* znači da je savest diktirala; ovome nije potrebno tražiti potvrdu, jer su slični odlomci ranije objašnjeni.

361. Stih 7. *Nećeš li biti mio, kad dobro činiš? A kad ne činiš dobro, grijeh je na vratima. A volja je njegova pod tvojom vlašću, i ti si mu stariji.*

Ako činiš dobro, bićeš mio, znači da ćeš, ako si naklonjen dobru, voleti bližnjega; *ako ne činiš dobro, grijeh je pred vratima*, znači, ako nisi naklonjen dobru, tada ne voliš bližnjega nego si u zlu. *Volja je njegova pod tvojom vlašću*, znači da milosrđe želi da bude s tobom, ali ne može zato što ti želiš da vladaš njime.

362. Ovde se opisuje nauk vere nazvan Kain koji se, zato što se odvojio od ljubavi, isto tako odvojio i od milosrđa koje je izdanak ljubavi. Gde god ima neka crkva, to se podižu i jeresi; jer kada su zainteresovani za nešto, ljudi to stavljaju na prvo mesto; jer takva je priroda čovekovog mišljenja, osobito kada njegova mašta smatra da je to njeno otkriće, a to je kada ga ljubav prema sebi i svetu vodi tome. Tada mu se čini da se sve slaže i da to potvrđuje, da bi se na kraju zaklinjao da je tako, iako je to laž. No upravo na taj način oni koji se zovu Kain učinili su da je vera bitnija od ljubavi, pa su usled toga živeli bez ljubavi, i tada kao da su se ljubav prema sebi i fantazija zaverili da ih u tome utvrde.

363. Priroda nauka vere koji se zvao Kain vidi se iz opisa u ovome stihu, gde se pokazuje da bi ljubav mogla da se sjedini s verom, ali da ljubav a ne vera treba da vlada. Zbog toga se prvo kaže: *Kada činiš dobro, nećeš li biti mio?* To znači, ako si naklonjen dobru, bićeš milosrdan; jer činiti dobro u unutrašnjem smislu znači biti naklonjen, a činiti dobro dolazi od volje da se čini dobro. U drevna vremena delo i volja su činili jedno. Iz dela, oni su videli volju, jer je pretvaranje

tada bilo nepoznato. Da *podizanje* znači da postoji milosrđe, jasno je iz onoga što je već bilo rečeno o licu, naime, da *podignuti lice* znači voleti bližnjega, a *spustiti lice* znači suprotno.

364. Drugo, kaže se *ako ne činiš dobro, grijeh je pred vratima*, što znači, i ako nisi naklonjen dobru, milosrđa neće biti i bićeš u zlu. Svako može da vidi kako *grijeh leži pred vratima*, što znači da je zlo spremno da uđe; jer ako nema ljubavi prema bližnjemu, tada su tu surovost i mržnja, znači, sve zlo. Greh se uopšte naziva *đavo*, koji je gomila paklenih duhova i koji je uvek pri ruci kada u čoveku nema ljubavi prema bližnjemu; a jedini način da se đavo i njegova družina odagnaju s vrata uma jeste da se bude u ljubavi prema Gospodu i u ljubavi prema bližnjemu.

365. Na trećem mestu se kaže *volja njegova je pod tvojom vlašću, ti si mu stariji*, što znači da ljubav prema bližnjemu želi da bude zajedno s verom, ali da je to nemoguće zato što vera želi da vlada nad milosrđem, a to je protivu reda. Sve dok vera traži da vlada, to nije vera, a postaje vera tek onda kada milosrđe vlada; jer milosrđe je glavni deo vere, kao što je već rečeno. Milosrđe se može uporediti s plamenom, koji je bitan za toplotu i svetlost jer dolaze od njega; a vera, kada je odvojena, može se uporediti sa svetlošću, koja nema toplote od plamena; kada možda ima svetlosti, ali je ona zimska jer je sve usahlo i umire.

366. Stih 8. *Poslije govoraše Kain s Aveljom, bratom svojim. A kada bijahu u polju, skoči Kain na Avelja, brata svojega, i ubi ga.*

Kain govoraše s Aveljom znači interval u vremenu; Kain, kao što je već rečeno, znači veru odvojenu od ljubavi; a Avelj ljubav koja je brat veri zbog čega se ona dva puta naziva *bratom*. *Polje* označava sve što se odnosi na nauk. *Kain skoči na Avelja brata svojega i ubi ga*, znači da je odvojena vera ugasila milosrđe.

367. Nije potrebno da se ovo potvrđuje sličnim odlomcima iz Reči, osim koliko da se dokaže kako je ljubav k bližnjemu *brat* vere, i da *polje* označava sve što se odnosi na nauk. Da je ljubav prema bližnjemu *brat* vere, jasno je svakome iz prirode ili suštine vere. Ovo bratstvo je bilo predstavljeno Isavom i Jakovom, a bilo je i uzrok njihove rasprave oko prvenstva i vlasti koja iz toga izvire. Isto tako, bilo je predstavljeno Farezom i Zarom, Tamarinim sinovima od Jude (Knjiga Postanja, XXXVIII 28-30). U oba slučaja, kao i u drugima, rasprava je bila oko prava prvorođstva ili primogeniture i vlasti koju ono daje. Jer i ljubav prema bližnjemu i vera jesu izdanci Crkve. Vera se naziva *čovek*, a to je bio Kain u stihu 1 ovoga poglavlja, a ljubav prema bližnjemu naziva se *brat* (Isaija, XIX 2; Jeremija, XIII 14 i na

drugim mestima). Jedinstvo vere i ljubavi prema bližnjem naziva se *bratski savez* (Amos, I 9). Slično značenju Kaina i Avelja je i značenje Jakova i Isava, kao što je rečeno, u tome što je Jakov želeo da zameni svoga brata Isava i što se vidi kod Ozije:

I s Judom ima Gospod parbu, i pohodiće Jakova prema putovima njegovijem, platiće mu po djelima njegovijem. U utrobi uhvati za petu brata svojega, i u sili svojoj bori se s Bogom. (XII 2, 3)

Ali da Isav, ili ljubav prema bližnjemu predstavljena Isavom, treba da vlada, vidi se iz proročkog predskazanja njihovog oca Isaka:

Ali ćeš živjeti od mača svojega, i bratu svojemu ćeš služiti; ali će doći vrijeme te ćeš, pošto se naplatiš, skršiti jaram njegov s vrata svojega. (Postanje, XXVII 40)

Ili, što je isto, crkva neznabožaca ili naroda, ili Nova crkva, predstavljena je Isavom, a Jevrejska crkva Jakovom; i to je razlog što se tako često kaže da Jevreji treba da priznaju neznabošce za braću; a u crkvi neznabožaca svi su se nazivali braćom iz ljubavi prema bližnjem. Gospod naziva braćom one koji čuju Reč i koji je čine (Luka, VIII 21); oni koji čuju, to su oni koji su u veri; a oni koji čine, to su oni koji su u ljubavi prema bližnjemu; ali oni koji čuju odnosno koji imaju vere ali nemaju ljubavi prema bližnjemu, ti nisu braća, jer ih Gospod upoređuje s *ludima* (Mateja, VII 24, 26).

368. Da *polje* označava nauk, pa stoga i sve ono što pripada nauku o veri i ljubavi prema bližnjem, jasno je iz Reči, kao kod Jeremije:

Goro s poljem, daću imanje tvoje, sve blago tvoje daću da se razgrabi, visine tvoje, za grijeh po svijem međama tvojim. (XVII 3)

U ovom odlomku *polje* označava nauk; *imanje* i *blago* označavaju duhovno bogatstvo vere ili ono što pripada nauku vere. Kod istog proroka:

Ostavlja li snijeg livanski sa stijene moja polja? Ostavljaju li se vode studene, koje teku? (XVIII 14)

Za Sion, kada bude izgubio nauk vere, kaže se da će biti *preoran* kao polje (Jeremija, XXVI 18; Mihej, III 12). Kod Jezekilja:

I uze sjeme iz one zemlje i metnu ga na njivu, odnese ga gdje ima mnogo vode i ostavi ga dobro. (XVII 5)

Ovde se govori o Crkvi i njenoj veri; jer se nauk naziva *poljem* zbog semena koje je u njemu. Kod istog proroka:

I sva će drveta poljska poznati da ja Jehova snizih visoko drvo, posuših zeleno drvo i učinih da ozeleni suho drvo. Ja Jehova rekoh. I učiniću. (XVII 24)

Kod Joila:

Opustje polje, tuži zemlja; jer je potvrveno žito, usahlo vino, nestalo

ulja. Stidite se, ratari, ridajte, vinogradari, pšenice radi i ječma radi, jer propade žetva na njivi; loza posahnu i smokva uvenu; šipak i palma i jabuka i sva drveta poljska posahnuše, jer nesta radosti između sinova ljudskih. (I 10-12)

Ovde *polje* označava nauk, *drveće* znanje, a *ratari* one koji se mole. A kod Davida:

Neka skače polje i sve što je na njemu, tada neka se raduju sva drveta šumska. (Psalam XCVI 12)

Ovde je savršeno jasno da polja ne mogu skakati niti drveće može pevati; nego to mogu stvari koje su u čoveku, a to je poznavanja vere. Kod Jeremije:

Dokle će zemlja tužiti, i trava svega polja sahnuti sa zloće onijeh koji žive u njoj? Nesta sve stoke i ptica, jer govore: Ne vidi kraja našega. (XII 4)

Ovde je isto tako jasno da ni zemlja ni trava u polju ne mogu tužiti; nego ovi izrazi govore o nečemu u čoveku dok je u stanju čišćenja. Ima sličan odlomak kod Isaije:

Jer ćete s veseljem izaći i u miru ćete biti vođeni; gore i bregovi pjevaće pred vama od radosti, i sva će drveta poljska pljeskati rukama. (LV 12)

Tako isto Gospod naziva nauk *poljem* kada govori o kraju vremena:

Tada će dva biti na njivi, jedan će se uzeti a drugi će se ostaviti. (Mateja, XXIV 40; Luka, XVII 3)

Ovde se pod *poljem* razume nauk vere, kako istinski tako i lažni. Pošto *polje* znači nauk, ko god primi i malo semena vere, bilo čovek bilo crkva ili svet, naziva se *poljem*.

369. Iz ovoga sledi da reči *Kain skoči na brata Avelja i ubi ga kada su bili zajedno u polju*, znači da su vera i ljubav bile iz nauka vere, ali je vera bila odvojena od ljubavi, pa stoga nije mogla a da ne odbacuje i ne guši ljubav; to je slučaj i u naše vreme kod onih koji smatraju da vera sama spasava bez dela ljubavi prema bližnjemu, jer samo tom pretpostavkom oni gase ljubav, iako znaju i ispovedaju usnama da vera ne spasava ako nema ljubavi.

370. Stih 9. *Tada reče Jehova Kainu: Gdje ti je brat Avelj? A on odgovori: Ne znam; zar sam ja čuvar brata svojega?*

Jehova reče Kainu znači određenu moć opažanja iznutra koja im nalaže nešto o ljubavi prema bližnjemu, ili o *bratu Avelju*. Kainov odgovor *Ne znam. Zar sam ja čuvar brata svojega*, znači da je vera potcenjivala ljubav prema bližnjemu te nije bila voljna da joj se potčini, pa je sledstveno tome odbacila sve što pripada ljubavi prema bližnjem. Takav je postao njihov nauk.

371. *Jehova reče*, time su pradrevni ljudi označavali opažanje, jer su znali da im Gospod daje moć opažanja. Ovo opažanje je trajalo sve

dok je ljubav bila glavna. Kada je prestala ljubav prema Gospodu, a potom i ljubav prema bližnjem, opažanje je nestalo; ali tamo gde je ona ostala, i opažanje je ostalo. To opažanje je bilo svojstveno Pradrevnoj crkvi, ali kada se vera odvojila od ljubavi prema bližnjem, što je bio slučaj s ljudima posle Potopa, ljubav prema bližnjemu je davana kroz veru i tada se pojavila savest, koja takođe naređuje ali na drugačiji način, o čemu ćemo, po Gospodovoj Božanskoj milosti, raspravljati kasnije. Kada savest diktira, to se u Reči izražava sa *Jehova govori*; jer se savest oblikuje od onoga što je otkriveno, od znanja i iz Reči; kada Reč govori ili diktira, to Gospod govori; stoga ništa nije običnije, čak i u naše dane, nego za nešto što se vezuje za savest reći: *Gospod kaže*.

372. Biti čuvar znači služiti, kao što je vratar i čuvar kućnog praga u Jevrejskoj crkvi. Za veru se kaže da je čuvar ljubavi prema bližnjemu, a to stoga što ona treba da joj služi; ali po načelima nauka koji se zove Kain, vera treba da vlada, kao što se kaže u stihu 7.

373. Stih 10. *A Jehova reče: Šta učini? Glas krvi brata tvogega više sa zemlje k meni.*

Glas krvi tvoga brata znači da je izvršeno nasilje nad ljubavlju prema bližnjem; *krv više* je optužba kojom se okrivljuje, a *zemlja* označava raskol ili jeres.

374. Da *krv više* znači kako je izvršeno nasilje nad milosrđem, jasno je iz mnogih odlomaka u Reči, gde *glas* označava nešto što optužuje, osobito mržnju; jer ko god mrzi svoga brata, ubija ga u srcu; kao što Gospod uči:

Čuli ste kako je kazano starima: Ne ubij, jer ko ubije, biće kriv sudu. A ja vam kažem da će svako koji se gnjevi na brata svojega ni za šta, biti kriv sudu; a ako li ko reče bratu svojem raka, biće kriv skupštini; a ko reče budalo, biće kriv paklu ognjenom. (Mateja, V 21, 22)

Tim rečima se misli na stepene mržnje. Mržnja je suprotna ljubavi prema bližnjem i ubija na svaki mogući način, ako ne rukom, a ono u duhu, i samo je obuzdavaju spoljašnje stege da to ne uradi rukom. Stoga je svaka mržnja *krv*, kao kod Jeremije:

Zašto govoriš da je dobar tvoj put tražeći da ljubiš? Pa si i nevaljale žene naučio svojim putovima. I još te na skutovima tvojim nalazi se krv siromaha pravijeh; ne nalazim kopajuči, nego je na svima njima. (II 33, 34)

I kako je mržnja označena sa *krv*, tako je i svaka druga nepravda, jer je mržnja izvor svih nepravdi. Tako kod Ozije:

Zaklinju se krivo i lažu, i ubijaju i krađu, i čine preljubu, zastraniše i jedna krv stiže drugu. Zato će tužiti zemlja, i što god živi na njoj prenemoći će, i zvijeri poljske i ptice nebeske; i ribe će morske pomrijeti. (IV 2, 3)

A kod Jezekilja, govoreći o nemanju milosrđa:

A ti, sine čovječji, hoćeš li suditi gradu krvničkom? I hoćeš li mu pokazati sve gadove njegove? Reci, ovako veli Jehova Bog: Ide vrijeme gradu koji proljeva krv u sebi i gradi gadne bogove sebi da se skrvi. Skrvnio si s krvlju koju si prolio, i oskrvnio si se o gadne bogove svoje koje si načinio; i učinio si te se približiše dani tvoji, i došao si do godina svojih; zato ću učiniti od tebe rug među narodima i podsmijeh po svijem zemljama. Gle, knezovi Izrailjevi u tebi dadoše se da proljevaju krv svaki svom silom svojom. U tebi su opadači da proljevaju krv i na gorama jednu u tebi, grdila čine usred tebe. (XXII 2-4, 6, 9)

I kod istoga:

Načini verige, jer je zemlja puna krvnoga suda i grad je pun nasilja. (VII 23)

A kod Jeremije:

Ali bi za grijeh proroka njegovijeh i za bezakonja svećenika njegovijeh, koji proljevaju krv pravedničku usred njega. Lutahu kao slijepci po ulicama kaljajući se krvlju, koje ne mogahu da se dotiču haljinama svojim. (Plač, IV 13, 14)

Kod Isaije:

Kada Jehova opere nečistotu kćeri sionskih i iz Jerusalima očisti krv njegovu duhom koji sudi i sažiče.

I opet:

Jer su ruke vaše oskrvnjene krvlju i prsti vaši bezakonjem; usne vaše govore laž i jezik vaš izriče opačinu. (LIX 3)

Kod Jezekilja, govoreći o gadostima Jerusalima, koje se nazivaju krvlju:

I idući mimo tebe i videći te gdje se valjaš u krvi svojoj, rekoh ti: Da si živa u krvi svojoj! I uza sve gadove svoje i kurvarstva svoja nijesi se opominjala dana mladosti svoje kada si bila gola i naga, i valjala se u krvi svojoj. (XVI 6, 22)

Surovost i mržnja posljednjeg vremena isto tako se opisuju krvlju u Otkrivenju, XVI 3, 4. Krv se pominje u množini, jer sve nepravedne i odvratne stvari izbijaju iz mržnje, isto kao što sve dobre i svete stvari izbijaju iz ljubavi. Stoga bi onaj ko gaji mržnju prema svom bližnjem, njega i ubio kada bi mogao, i zaista ga i ubija na svaki mogući način; to znači činiti mu nasilje, što je ovde ispravno označeno sa *krv viče*.

375. *Glas viče i glas krvi* su ustaljeni oblici izražavanja u Reči, a primenjuju se u svim slučajevima kada je reč o buci, uzbuni ili neredu, ali isto tako pri srećnim događajima (Izlazak, XXXII 17, 18; Sofonije, I 9, 10; Isaija, LXV 19; Jeremija, XLVIII 3). A u ovom odlomku izražava se optužba.

376. Iz ovoga je jasno da *krv više* označava optužbu za krivicu, jer oni koji se služe nasiljem, smatraju se krivima. Kao kod Davida: *Bezbožnika ubiće zlo, i koji nenavide pravedniku prevariće se.* (Psalam XXXIV 21)

Kod Jezekilja:

Skrivio si krvlju koju si prolio i oskrvnio si se o gadne bogove svoje koje si načinio; i učinio si te se približiše dani tvoji, i došao si do godina svojih, zato ću učiniti rug od tebe među narodima i podsmijeh na svijem zemljama. (XXII 4)

377. Da ovde *zemlja* označava raskol ili jeres, jasno je iz činjenice da *polje* znači nauk i da je stoga raskol zemlja u kojoj je polje. Sam čovek je *zemlja*, a tako isto i *polje*, jer su ovi posejani u njemu, jer čovek je čovek po onome što je u njega posejano, dobar i istinit od dobra i istine, a zao i lažan od zala i laži. Onaj ko je u nekom određenom nauku ili jeresi, taj je po njoj i dobio ime, pa je u odlomku pred nama čovek nazvan *zemlja*, čime se kaže da je u njemu raskol ili jeres.

378. Stih 11. *I sada, da si proklet na zemlji, koja je otvorila usta svoja da primi krv brata tvojega iz ruke tvoje.*

Da si proklet na zemlji, znači da je kroz raskol postao protivan; *koja je otvorila usta svoja*, označava krivoverje koje ih uči; *da primi krv brata tvojega*, znači da je izvršeno nasilje nad ljubavlju prema bližnjem i da ju je ugasilo.

379. Da su time predstavljene ove pojave, vidi se iz onoga što prethodi; *biti proklet* znači biti protivan dobroti, kao što je pokazano u stavu 345. Ono što odvrća jesu nepravde, gadosti ili mržnja, tako da on gleda samo nadole, prema telesnim i zemaljskim stvarima, a to je prema onome što je u paklu. To se događa kada se ljubav prema bližnjem odagna i uguši, jer je tada veza koja spaja čoveka s Gospodom pokidana, zato što samo ljubav prema bližnjem ili ljubav i milosrđe spajaju, a nikad vera bez ljubavi, to jest samo znanje koje i paklena četa može imati; a ovi time vešto obmanjuju dobre i prikazuju se kao anđeli svetla; što ponekad rđavi besednici rade, s revnošću koja izgleda kao pobožnost, iako je ono što je na njihovim usnama daleko od njihovih srca. Ima li ikoga da mu je rasuđivanje toliko slabo da veruje kako sama vera u memoriji, ili misao koja od nje potiče, može da bude od neke koristi, kada je svakome poznato iz ličnog iskustva da niko ne ceni reči bez obzira na to kakve su ako ne dolaze iz volje ili namere? Jer to je ono što prija i što povezuje čoveka sa čovekom. Volja je stvarni čovek, a pravi čovek nije sama misao u kojoj nije i njegova volja. Čovek stiće svoju prirodu i karakter od volje, jer samo ona na njega utiče. Kada neko misli nešto dobro, tada je suština vere,

koja je ljubav prema bližnjemu, u misli, jer je u tome volja da se čini dobro. No ako kaže da misli o dobru a živi nevaljalo, on može da misli samo zlo, i u tome nema vere.

380. Stih 12. *Kada zemlju uzradiš, neće ti više davati blaga svojega. Bićeš potukač i bjegunac na zemlji.*

Raditi zemlju znači negovati ovaj raskol ili jeres; *neće više davati blaga svojega*, znači da će biti neplodna. *Biti potukač i begunac na zemlji*, znači ne znati šta je dobro i istinito.

381. *Da raditi zemlju* znači negovati ovaj raskol ili jeres, vidi se iz značenja *zemlje*, o kojoj smo govorili maločas; da *neće davati blaga svojega*, označava neplodnost, što je jasno iz rečenog o zemlji, a i iz samih reči, kao i po tome što oni koji ispovedaju veru bez ljubavi prema bližnjemu ne ispovedaju nikakvu veru, kao što je već bilo pokazano.

382. *Da biti potukač i bjegunac na zemlji* označava ne znati ono što je dobro i istinito, jasno je iz značenja lutanja i bežanja u Reči. Kao kod Jeremije:

Ali bi za grijeh proroka njegovijeh, koji proljevaju krv pravedničku usred njega. Lutahu kao slijepci po ulicama kaljajući se krvlju, koje ne mogahu da se ne dotiču haljinama svojim. (Plač, IV 13, 14)

Ovde su proroci oni koji uče, a sveštenici oni koji po tome žive; *lutati kao slepci po ulicama*, znači ne znati šta je dobro i istinito. Kod Amosa:

A ja vam ustegoh dažd, kad još tri mjeseca bijahu do žetve, i pustih dažd na jedan kraj, a na drugi ne pustih dažda; jedan se kraj nakvasi, a drugi kraj, na koji ne daždi, posuši se. (IV 7, 8)

Ovde *kraj na kojem je daždilo* označava nauk vere koji potiče od ljubavi prema bližnjem; a *kraj ili deo polja gde nije daždilo*, označava nauk vere u kojem *nema ljubavi prema bližnjemu*. *Da će lutati za vo-dom*, takođe znači tražiti istinu. Kod Ozije:

Udaren bi Efraim; korjen im posahnu, neće roditi roda; ako i rode, ubiću mili porod utrobe njihove. Odbaciće ih Bog moj jer ga ne slušaju, i skitaće po narodima. (IX 16, 17)

Efraim ovde označava razumevanje istine ili vere, jer je on prvenac Josipov; *korjen posahnu*, označava ljubav prema bližnjemu koja ne može da rađa plod; *skitati po narodima* odnosi se na one koji ne znaju šta je dobro i istinito. Kod Jeremije:

Za Cedar i za carstva azorska, koja razbi Nabukodonosor car babilonski, ovako veli Jehova: Ustanite, idite na Cedar i zatrite sinove istočne. Bježite. Selite se daleko, zavrite se duboko, sinovi azorski, govori Jehova, jer je Nabukodonosor car babilonski namjerio namjeru protiv

vas i smislio misao protiv vas. (XLIX 28, 30)

Idite na Cedar i zatrite sinove istočne, označava posedovanje nebeskoga bogatstva ili onoga što pripada ljubavi, za šta se, kad je opustošeno, kaže da se sele i lutaju, a to je da budu potukači i begunci, kada ne čine nikakvo dobro. O sinovima azorskim ili o onima koji poseduju duhovno bogatstvo, koje je od vere, kaže se da se zaviru duboko, to jest da nestaju. Kod Isaije:

Glavari tvoji uzmaoše svi koliki, povezaše ih strijelci, i ako pobjogoše daleko. (XXII 3)

Ovo se odnosi na *dolinu viđenja* ili na fantaziju da je vera moguća bez ljubavi prema bližnjem. Ovde se pokazuje razlog zašto se u sledećem stihu 14 kaže da je onaj ko ispoveda veru odvojenu od ljubavi *begunac i potukač, to jest da ne zna ništa o dobroti i istini.*²⁷

383. Stih 13. *Kain reče Jehovi: Krivica je moja velika da mi se ne može oprostiti.*

Kain reče Jehovi znači priznavanje da je bio u zlu, do kojega je doveden unutrašnjim bolom; *moja je krivica velika da mi se ne može oprostiti*, označava očajanje zbog toga.

384. Otuda se vidi da je u Kainu ostalo još nešto dobrote; ali i da je svaka dobrota koje dolazi od ljubavi prema bližnjemu kasnije nestala, prema onome što se kaže o Lamehu, stihovi 19, 23, 24

385. Stih 14. *Eto me tjeraš danas iz ove zemlje da se krijem ispred tebe, i da se skitam i potucam po zemlji, pa će me ubiti ko me udesi.*

Terati sa zemlje znači biti odvojen od svih istina Crkve; *kriti se ispred Tvoga lica*, znači biti odvojen od sveg dobrog vere od ljubavi; *da se skitam i potucam*, znači ne znati šta su istina i dobrota; *pa će me ubiti ko me udesi*, znači da će ga sve zlo i laž razoriti.

386. Da *isterati iz zemlje* znači biti odvojen od crkvene istine, jasno je iz značenja *zemlje*, koja je u pravom smislu reči Crkva, ili čovek Crkve, pa prema tome i sve što Crkva ispoveda, kao što je već pokazano. Značenje reči menja se prema predmetu o kojem se govori, pa se i oni koji ispovedaju krivu veru, to jest koji ispovedaju raskol ili jeres, takođe nazivaju *zemlja*. Međutim, ovde *isterati iz zemlje* znači ne biti više u crkvenoj istini.

387. Da *kriti se od Tvoga lica* znači biti odvojen od dobra vere od ljubavi, jasno je iz značenja *Jehovinog lica* koje je, kao što je već rečeno, milost iz koje izvire sva dobra vere od ljubavi i prema tome su ovde sva dobra vere označena *Njegovim licem*.

388. *Biti begunac i potukač na zemlji* znači, kao i ranije, ne znati šta su dobrota i istina.

²⁷ Cedar se prevodi sa Arabija kod Šmidijusa, a Azor sa Hasor, prim. prev.

389. *Da će ga ubiti ko ga udesi, znači da će ga ubiti svako zlo i laž; to sledi iz onoga što je već rečeno. Naime, kada čovek izgubi ljubav prema bližnjem, odvaja se od Gospoda; jer jedino ljubav prema bližnjem i milosrđe povezuju čoveka s Gospodom. Tamo gde nema milosrđa, tu je rascep, a tada je sve što misli laž, a sve što čini zlo. Gde je rascep, čovek je ostavljen sebi ili svom proprijumu; a tada je sve što misli laž, a sve što čini zlo. To je ono što ubija čoveka ili što čini da u njemu više nema života.*

390. Oni koji su u zlu i obmani neprekidno su u strahu da će biti ubijeni. Kod Mojsija:

A vas ću rasijati po narodima, i učiniću da vas gone golijem mačem; i zemlja će vaša biti pusta i gradovi vaši raskopani. A koji vas ostanu, metnuću strah u srca njihova u zemljama neprijatelja njihovijeh, te će ih goniti list kada šušne zaljuljavši se, i oni će bježati kao ispred mača, i padaće a niko ih neće tjerati. Padaće jedan preko drugoga kao od mača, a niko ih neće tjerati: nećete se moći držati pred neprijateljima svojim. (Knjiga levitska, XIX 33, 36, 37)

Kod Isaije:

S kraja zemlje čusmo pjesme u slavu pravednome; ali rekoh: Ološah! Ološah! Teško meni, nevjernici nevjeru čine, baš nevjernici nevjeru čine. Strahota i jama i zamka pred tobom je, stanovniče zemaljski. I ko uteče čuvši za strahotu, pašće u jamu; a ko izljeze iz jame, uhvatiće se u zamku, jer će se ustave na visini otvoriti, i zatrešće se temelji zemlji. I sva će se zemlja razbiti, sva će se zemlja raspasti, sva će se zemlja uskolebati. Sva će se zemlja ljuljati kao pijan čovjek, i premjestiće se kao koliba, jer će joj otežati bezakonje njezino, te će pasti i neće više ustati. (XXIV 16-20)

Kod Jeremije:

Evo, ja ću pustiti na te strah od svuda naokolo, govori Jehova Bog nad vojskama, i raspršićete se svi, i neće biti nikoga da sakupi bježan. (XLIX 5)

Kod Isaije:

Nego govorite: Ne, nego ćemo na konjma pobjeći. Zato ćete bježati. Pobjaćemo brze konje. Zato će biti brži koji će vas tjerati. Bježaće vas tisuća kad jedan poviče; kad petorica poviču, bježaće svi, dokle ne ostanete kao oklesano drvo navrh gore i kao zastava na humu. (XXX 16, 17)

U ovim i drugim odlomcima Reči opisani su oni koji su u obmani i zlu kako beže i kako su u strahu da će ih ubiti. Oni se svakoga plaše jer nema nikoga da ih zaštiti. Svi koji su u zlu i obmani mrze svoje bližnje, tako da svako želi da ubije drugoga.

391. Stanje zlih duhova u drugom životu najjasnije pokazuje da se oni koji su u zlu i obmani svakoga plaše. Oni koji su se lišili ljubavi

prema bližnjemu lutaju oko i beže od mesta do mesta. Gde god da odu, u bilo koje društvo, ovi odmah opažaju njihov karakter već time kako dolaze, jer je takvo opažanje koje postoji u drugom životu; i oni ne samo da ih teraju nego ih i strogo kažnjavaju, i to s takvom ljutnjom da bi ih i ubili kada bi mogli. Zli duhovi nalaze najveće uživanje kada jedan drugoga kažnjavaju i muče; to im je najveće zadovoljstvo. Do sada se nije znalo da su samo zlo i obmana tome uzrok, jer sve što neko želi drugome, vraća se njemu samome. Obmana nosi u sebi kaznu za obmanu, a zlo nosi u sebi kaznu za zlo, pa se stoga oni plaše ovih kazni.

392. Stih 125. *A Jehova mu reče: Zato ko ubije Kaina, sedam će se puta pokajati. I načini Jehova znak na Kainu, da ga ne ubije ko ga udesi.*

Da se onome ko ubije Kaina sveti sedmostruko, to znači da vrši nasilje nad verom, čak i kada je tako odvojena, znači svetogrđe; *Jehova načini znak na Kainu, da ga ne ubije ko ga udesi*, znači da je Gospod odlikovao veru na poseban način da bi se sačuvala.

393. Pre nego li nastavimo da razjašnjavamo unutrašnji smisao reči koje su pred nama, treba da znamo kakav je slučaj s verom. Pradrevna crkva nije priznavala nikakvu veru osim one koja je dolazila od ljubavi, tako da ljudi nisu ni morali da izgovore reč *vera*, jer su kroz ljubav opažali sve što pripada veri. Takvi su nebeski anđeli o kojima smo ranije govorili. No pošto se predvidelo da ljudski rod ne može uvek biti ovakvoga karaktera, da će odvajati veru od ljubavi prema Gospodu i da će od same vere načiniti nauk, to je bilo provideno da će se ovi razdvojiti, ali na takav način da će ljudi kroz veru, to jest kroz verska znanja, moći da prime od Gospoda ljubav prema bližnjemu, tako da će znanje i slušanje doći prvo, a onda kroz znanje i slušanje milosrđe; a to znači da će ljubav prema bližnjemu i milosrđe biti dati od Gospoda, tako da ljubav prema bližnjemu ne samo što će biti neodvoljiva od vere nego će biti glavni osnov vere. I tada su oni, umesto opažanja što je imala Pradrevna crkva, dobili savest, koja se stiče iz vere povezane s ljubavlju prema bližnjemu i koja ne diktira šta je istinito, nego tvrdi da je nešto istinito jer je tako Gospod rekao u Reči. Posle Potopa skoro sve crkve su bile takvoga karaktera, a takva je bila i Rana ili Prvobitna crkva posle Gospodovog dolaska; po tome se duhovni anđeli razlikuju od nebeskih.

394. Pošto se predvidelo i providelo kako da ljudski rod ne nestane večnom smrću, proglašava se da niko ne sme vršiti nasilje nad Kainom, kojim je označena vera odvojena od ljubavi prema bližnjem; i dalje, da je stavljanjem znaka na njega Gospod obeležio veru na poseban način, da bi osigurao da se ona očuva. Ovo su do sada neotkrivene tajne, na koje se odnosi i ono što je Gospod rekao

o braku i o evnusima kod Mateje:

Jer ima uškopljenika koji su se tako rodili iz utrobe materine; a ima uškopljenika koje su ljudi uškopili; a ima uškopljenika koji su sami sebe uškopili Carstva radi Nebeskoga. Ko može da primi, neka primi. (IX 12)

Oni koji su u nebeskom braku nazivaju se uškopljenici; oni koji su takvi iz utrobe materine, to su oni koji liče na nebeske anđele; oni koje su ljudi uškopili, ti su kao duhovni anđeli; a oni koji su sami sebe takvima učinili, nalik su anđeoskim duhovima, ne toliko zbog ljubavi prema bližnjem koliko zbog poslušnosti.

395. Da reči *zato ko ubije Kaina, sedam puta će mu se osvetiti*, znače da bi nasilje učinjeno veri, iako odvojenoj, bilo svetogrдно delo, jasno je iz značenja Kaina, koji je vera odvojena od ljubavi prema bližnjem, i iz značenja broja sedam, koji označava ono što je sveto. Broj sedam je smatran svetim zato što je bilo šest dana stvaranja, a na sedmi dan, koji je nebeski čovek, bili su mir, odmor i sabbat. Otuda se ovaj broj tako često javlja u obredima Jevrejske crkve i svuda smatra svetim, pa su tako duži ili kraći periodi deljeni po tome broju i nazivani sedmice ili nedelje, kao što su bili određeni intervali kada dolazi Mesija (Danilo, IX 24, 25); i u isto vreme sedam godina su Lavan i Jakov nazvali sedmicom (Knjiga Postanja, XXIX 27, 28). Iz istoga razloga, gde god da se nađe, broj sedam se smatra svetim i nedodirljivim. Tako čitamo kod Davida:

Sedam puta na dan hvalim te za putove pravde tvoje. (CXIX 164)

Kod Isaije:

I svetlost mjesечеva će biti kao svetlost sunčana, a svetlost sunčana će biti sedam puta veća, kao svetlost od sedam dana, kad Gospod zavije ulom narodu svojemu i iscijeli rane koje mu je zadao. (XXX 26)

Ovde *sunce* označava ljubav, a *mesec* veru od ljubavi, koja treba da bude kao ljubav. Pošto se periodi čovekovog preporođenja dele na šest, pre nego dođe sedmi, to jest pre nego postane nebeski čovek, tako isto se dele periodi njegovog čišćenja sve dok ništa do nebeskoga ne ostane. Ovo je bilo predstavljeno i s nekoliko ropstava Jevreja, kao i poslednjim ili vavilonskim ropstvom, koje je trajalo sedam desetleća ili sedamdeset godina. Isto tako nekoliko puta se kaže da i zemlja treba da se odmori svake sedme godine, na njen Sabbat. Isto je predstavljeno Nabukodonosorom kod Danila:

Srce čovječje neka mu se promijeni, i srce životinjsko neka mu se da, i sedam vremena neka prođe preko njega. A što car vidje stražara i sveca gdje stražariše s neba koji govoraše: Posijecite drvo i potrite ga, ali mu panj sa žilama ostavite u zemlji u okovima gvozdijenijem i mjedenijem u travi poljskoj, da ga kvasi rosa nebeska, i sa zvijerjem poljskim neka mu

je dio dokle sedam vremena prođe preko njega. I bićeš prognan između ljudi, i živjećeš sa zvijerjem poljskim, hraniće te travom kao goveda, i sedam će vremena proći preko tebe dokle poznaš da višnji vlada carstvom ljudskim i daje ga kome hoće. (IV 16, 23, 32)

I kod Jovana, o čišćenju u posljednje vreme:

Ipjevahu pjesmu Mojsija sluge Božjega i pjesmu jagnjetovu govoreći: Velika su i divna djela tvoja, Gospode Bože svedržitelju, i pravedni su i istiniti putovi tvoji, Care svetijeh. I iziđoše sedam anđela iz crkve, koji imahu sedam zala, obučeni u čiste i bijele haljine od platna, i opasani po prsima pojasi zlatnijem. I jedna od četiri životinje dade sedmorici anđela sedam čaša zlatnijeh napunjenijeh gnjeva Boga, koji živi u vijek vijekova. I napuni se crkva dima od slave Božje i sile njegove; i niko ne mogaše doći u crkvu dok se ne svrši sedam zala sedmorice anđela.

I opet:

A portu što je izvan crkve izbaci na polje, niti je mjeri, jer je dana neznabošcima; i grad sveti gaziće četrdeset i dva mjeseca. (XI 2)

Ponovo:

I vidjeh u desnici onoga što sjeđaše na prijestolju knjigu napisanu iznutra i spolja, zapečaćenu sa sedam pečata. (V 1)

Iz istoga razloga su strogost i uvećavanje kazni bili izraženi brojem sedam, kao kod Mojsija:

Ako me ni tada ne stanete služiti, karaću vas još sedam puta više za vaše grijehе. Ako mi uzidete nasuprot i ne htjet budete slušati me, dodaću vam sedam puta više muka prema grijesima vašim. I ja ću vama ići nasuprot, i biću vas još sedam puta više za grijehе vaše. I ja ću vama s gnjevom ići nasuprot, i sedam puta većma karaću vas za grijehе vaše. (Knjiga levitska, XXVI 18, 21, 24, 28)

A kod Davida:

Sedminom vrati u njedra susjedima našim ruženje, kojim te ružiše, Gospode! (Psalam LXXIX 12)

Pošto je bilo svetogrdno upotrebiti nasilje prema veri - jer ona treba da bude korisna - to se kaže: ko god da ubije Kaina, njemu će se svetiti sedmostruko.

396. Da Jehova obeleži biljegom Kainu, da ga ne ubije ko ga udesi, znači da je Gospod izdvojio veru na poseban način da bi se sačuvala, jasno je iz značenja biljega i obeležiti biljegom bilo koga, jer je to izdvajanje. Tako kod Jezekilja:

I reče mu Gospod: Prođi posred grada, posred Jerusalima, i zabilježi biljegom čela onijem ljudima koji uzdišu i koji ridaju radi svijeh gadova, što se čine usred njega. (IX 4)

Ovde zabilježiti biljegom čela ne znači staviti znak ljudima na glavu,

nego ih izdvojiti od ostalih. Tako se kod Jovana kaže kako *im reče da ne ude travi zemaljskoj, niti kakoj zeleni, niti kaku drvetu, nego samo ljudima koji nemaju pečata Božjeg na čelima svojima* (IX 4). I ovde *imati pečat* znači izdvajanje. U istoj knjizi čitamo o žigu na ruci i na čelu (Otkrivenje, XIII 16). To isto je predstavljeno u Jevrejskoj crkvi vezivanjem prve i velike zapovesti na ruku i na čelo, o čemu čitamo kod Mojsija:

Čuj, Izrailje: Gospod je Bog naš jedini Gospod... I veži ih sebi na ruku za znak i neka budu kao počeonik među očima... Zato, ako dobro uzaslušate zapovijesti koje vam ja zapovijedam danas, ljubeći Gospoda Boga svojega i služeći mu svijem srcem svojim i svom dušom svojom... Nego složite ove riječi moje i srce svoje i u dušu svoju, i vežite ih za znak sebi na ruku, i neka vam budu kao počeonik među očima vašim. (Ponovljeni zakoni, VI 4, 8; XI 13, 18)

Ovim je predstavljeno da treba izdvojiti zapovest ljubavi iznad svake druge, te je otuda jasno šta znači *staviti znak na ruku i na čelo*.

Tako kod Isaije:

Ja znam djela njihova i misli njihove, i doći će vrijeme te ću sabrati sve narode i jezike. I doći će i vidjeti slavu moju. I postaviću znak na njih, i poslaću između njih koji se spasu k narodima u Tarsis, u Ful i u Lud, koji natežu luk, i u Tubal i u Javan i na daljna ostrva, koja ne čuše glasa o meni niti vidješe slave moje, i javljaće slavu moju po narodima. (LXVI 18, 19)

I kod Davida:

Pogledaj na me i smiluj mi se, daj silu svoju sluzi svojem, i pomozi sinu sluškinje svoje; učini sa mnom čudo dobrote. Neka vide koji me nenavide i postide se što si mi, Gospode, pomogao i utješio me. (LXXXVI 16, 17)

Iz ovih odlomaka jasno se vidi značenje belega. Neka niko ne zamišlja da je neki poseban znak stavljen na osobu koja se zvala Kain, jer unutrašnji smisao sadrži pojmove koji su sasvim različiti od smisla reči.

397. Stih 16. *I otide Kain ispred lica Jehovinog, i naseli se u zemlji Naidskoj na istoku prema Edenu.*

Rečima *Kain otide ispred lica Jehovinog* označeno je da je vera bila odvojena od dobra vere od ljubavi; *nastani se u zemlji Noidskoj*, znači izvan istine i dobrote; *na istoku prema Edenu* znači blizu intelektualnog uma, gde je ranije vladala ljubav.

398. *Da otići ispred lica Jehovinog* znači odvojiti se od dobra vere od ljubavi, može se videti iz objašnjenja stiha 14; *da naseliti se u zemlji Noidskoj* znači izvan istine i dobrote, jasno je iz značenja reči *Noid*

što označava lutalicu i izbeglicu, a da *biti lutalica i izbeglica* znači biti lišen istine i dobrote, može se videti iz navedenog. Da *prema Edenu* znači blizu intelektualnog uma, gde je ranije vladala ljubav, a isto tako blizu racionalnog uma, gde je ranije vladala ljubav prema bližnjemu, jasno je iz onoga što se kaže o značenju *istočno od Edena*, naime, da *istok* znači Gospoda a *Eden* ljubav. Kod ljudi Pradrevne crkve um, koji je sačinjen od volje i razuma, bio je jedinstven; jer volja je bila sve u svemu, tako da je razum pripadao volji. To je bilo stoga što oni nisu pravili razliku između ljubavi, koja je pripadala volji, i vere, koja je pripadala razumu, jer je volja bila sve u svemu, a vera je bila deo ljubavi. Ali kada se vera odvojila od ljubavi, što je bio slučaj s onima koji se nazivaju Kainom, volja nije više vladala; i kako je u tom umu razum vladao umesto volje ili vera umesto ljubavi, kaže se *da se nastanio na istoku prema Edenu*; jer kao što je maločas bilo primećeno, vera se izdvojila ili je bila obeležena da bi se sačuvala i bila korisna čovečanstvu.

399. Stih 17. *I pozna Kain ženu svoju, i ona zatrudnje i rodi sina Enoha. i sazida grad i prozva ga po imenu sina svojega Enoha.*

Kain pozna ženu svoju i ona zatrudnje i rodi sina Enoha, znači da je ovaj raskol ili jeres izrodio drugi koji se zvao Enoh; *grad bi sagrađen* znači kako je to imalo oblik nauka, te stoga što se taj raskol ili jeres naziva Enohom, kaže se da je *grad dobio ime po njegovom sinu Enohu*.

400. *Da Kain pozna ženu svoju i ona zatrudnje i rodi Enoha* znači da je taj raskol ili jeres izrodio drugi iz sebe, jasno je iz ovoga što je prethodno rečeno, kao i iz prvog stiha; naime, da su Čovek i Eva rodili Kaina, tako da ovo što sledi predstavlja slična začeca i rođenja, bilo od crkve bilo od jeresi, gde se oblikuju rodoslovi, jer su one slične i srodne. Iz jedne jeresi začinje se i rađa mnoštvo sličnih.

401. Da je to bila jeres sa svojim doktrinarnim i jeretičkim učenjem koje se naziva Enoh, donekle se može videti iz tog imena koje znači početi naučavati.

402. Da se *sazida grad* odnosi na sva doktrinarna i jeretička učenja koja su proizašla iz te jeresi, jasno je iz svakog odlomka Reči gde se pominju nazivi gradova, jer nijedan od njih ne znači grad nego uvek nešto doktrinarno ili jeretičko. Anđeli ne znaju za gradove ili za naziv nekoga grada, jer su oni u duhovnim i nebeskim idejama, kao što je već pokazano. Oni samo opažaju šta grad i njegov naziv označavaju. Tako se *Svetim gradom*, koji se naziva i *Sveti Jerusalim*, označava kraljevstvo Gospodovo uopšte ili kraljevstvo u svakoj osobi. Tako se razume i šta je označeno sa *grad, gora, Sion*; ovo poslednje označava nebesko vere, a prethodno njeno duhovno. Samo nebesko

i duhovno opisuju se sa: *gradovi, palate, kuće, zidovi, temelji zidova, zidine, dveri, brana i hram u sredini*; kao kod Jezekilja, XLVIII; u Otkrivenju, XXI 15 do kraja, gde se naziva i *Sveti Jerusalem*, stihovi 2, 10; i kod Jeremije, XXXI 38; kod Davida se naziva *Grad Božji*, Psalam XLVIII 35, o kojem Isaija piše:

I tuđini će sazidati zidove tvoje, i carevi njihovi služiće ti; jer u gnjevu svome udarih te, a po milosti svojoj pomilovaću te... I sinovi onih koji su te mučili doći će tebi klanjajući se, i svi koji te preziraše padaće k stopalima nogu tvojih, i zvaće te gradom Jehovinim, Sionom sveca Izrailjeva. (LX 10, 14)

Kod Zaharija:

Ovako veli Gospod: Vratih se u Sion i naselih se usred Jerusalima, i Jerusalem će se zvati Grad istiniti, i gora Jehovina nad vojskama Sveta gora. (VIII 3)

Ovde *Grad istiniti* ili *Jerusalim* označava duhovne pojmove vere, a *Sveta gora* ili *Sion* nebeske pojmove vere. Pošto su nebesko i duhovno u veri predstavljeni *gradom*, to Judini i Izrailjevi gradovi predstavljaju doktrinarne pojmove, svaki od njih ima specifično značenje u pogledu doktrine ili nauka, ali se to može znati samo iz unutrašnjeg smisla. Kao što su doktrine označene gradovima, tako su i jeresi; a u ovom posebnom slučaju svaki pojedinačni grad, već prema svom nazivu, označava neko jeretičko mišljenje. Za sada ćemo samo pokazati iz sledećih odlomaka Reči da *grad* uopšte označava nešto što se odnosi na nauk ili nešto jeretičko. Tako čitamo kod Isaije:

U to će vrijeme biti pet gradova u zemlji egipatskoj koji će govoriti jezikom hananskim i zaklinjati se Jehovom nad vojskama; jedan će se zvati Aheres. (XIX 18)

Predmet o kojem se ovde govori jeste poznavanje duhovnih i nebeskih stvari u vreme Gospodovog dolaska. Tako opet, govoreći o dolini utvare ili o fantaziji:

Grade puni vike i vreve, grade veseli, tvoji pobijeni nijesu pobijeni mačem niti pogiboše u boju. (Isaija, XX 2)

Kod Jeremije, govoreći o onima koji su *na jugu*, a to su oni koji su u svetlosti istine i koji su je ugasili:

Gradovi južni zatvoriće se i neće biti nikoga da ih otvori, odvešće se Juda u ropstvo, sa svijem će se odvesti u ropstvo. (XIII 19)

Opet:

Jehova naumi da raskopa kćeri sionske; rasteže uže, i ne odvraća ruke svoje da ne zatre, i ojadi opkop i zid, iznemogoše skupa. Utonuše u zemlju vrata njezina, polomi i potre prijevornice njezine; car njezin i knezovi njezini među narodima su; zakona nema, i proroci njezini ne

dobivaju utvare od Jehove. (Pláč, II 8, 9)

Ovde svako može da vidi kako se pod *zid, opkop, vrata i prijevor-nice* misli na doktrinarne stvari. Na isti način kod Isaije:

Tada će se pjevati ova pjesma u zemlji Judinoj: Imamo tvrd grad; zidovi su i opkop spasenja. Otvorite vrata da uđe narod pravedni, koji drži vjeru. (XXVI 1, 2)

Opet:

Gospode, ti si Bog moj, uzvišavaću te, slaviću ime tvoje, jer si učinio čudesa; namjere tvoje od starine vjera su i istina. Jer si od grada načinio gomilu, i od tvrdoga grada zidine; od grada dvor za strance, dovijeka se neće sagrađiti. Zato će te slaviti narod silan, grad naroda strašnijeh bojaće te se. (XXV 1-3)

U ovom odlomku ne pominje se nijedan poseban grad. U pro-ročanstvu Valaama:

I Edom će osvojiti i Seira će osvojiti neprijatelji njegovi; jer će Izrailj raditi junački. I vladace koji je od Jakova, i zatreće ostatak od grada. (Knjiga brojeva, XXIV 18, 19)

Ovde svakome mora da je jasno kako *grad* ne označava grad. A kod Isaije:

Razbiće se pusti grad, zatvorene će biti sve kuće da niko ne ulazi. Tužnjava će biti po ulicama radi vina, proći će svako veselje, otići će radost zemaljska. (XXIV 10, 11)

Pust grad označva praznunu nauka; a *ulice* znače ovde kao i drugde ono što pripada gradu, bilo obmane bilo istine. Kod Jovana:

I sedmi anđeo izli čašu svoju po nebu, i iziđe glas veliki iz crkve nebeske od prijestola govoreći: Svrši se. I grad veliki razdijeli se na tri dijela, i gradovi neznabožački padoše; i Vavilon veliki spomenu se pred Bogom da mu da čašu vina ljutoga gnjeva svojega. (Otkrivenje, XVI 17, 19)

Da *grad veliki* označava nešto jeretičko i da *gradovi neznabožački* označavaju to isto, mora da je svakome jasno. Objašnjeno je takođe da je veliki grad bio žena koju je Jovan video (XVII 18); a da žena označava crkvu toga karaktera, bilo je ranije pokazano.

403. Sada smo videli na šta se odnosi reč *grad*. No, pošto je ovaj deo Knjige postanja napisan kao povest, to onima koji slede doslovni smisao mora da izgleda kako je Kain sagrađio grad i nazvao ga Enoh, iako već iz doslovnog smisla treba da pomisle kako je zemlja bila nenaseljena, a da ne govorimo o tome da je Kain bio Adamov prvenac. Ali kako je primečeno ranije, pradrevni ljudi su imali običaj da sve prikazuju kroz pripovedanje; i u tome su najviše uživali jer je tako sve delovalo živo.

404. Stih 18. *A Enohu rodi se Irod; a Irod rodi Maviaela; a Maviael rodi Matuzaela, a Matuzael rodi Lameha.*

Sva ova imena oznčavaju jeresi koje potiču od prve, koja je nazivana Kain; ali pošto o njima nema ništa poznato osim imena, to o njima ne treba više ništa reći. Ponešto se može dokučiti iz značenja imena; na primer, *Irod* znači *sišao iz grada*, a to znači iz jeresi koja se zvala Enoh, i tako dalje.

405. Stih 19. *I uze Lameh dvije žene: jednoj bješe ime Ada a drugoj Zila.*

Lameh, koji je šesti po redu posle Kaina, predstavlja čišćenje, jer u ljudima više nije bilo vere; njegove dve žene odnose se na pojava Nove crkve; Ada je majka njenih nebeskih i duhovnih stvari, a Zila majka njenih prirodnih stvari.

406. Da Lameh označava čišćenje ili da više nije bilo vere, vidi se iz sledećih stihova 23 i 24, u kojima se kaže *da će ubiti čoveka za ranu svoju, a mladića za masnicu svoju*; jer tu se pod *čovek* misli na veru, a pod *mladić ili dete* na ljubav prema bližnjemu.

407. Evo kako stoji stvar sa Crkvom uopšte. Vremenom, ona se udaljila od istinske vere i završila tako što u njoj više nije bilo vere. Kada nema vere, kaže se da je očišćena. To je bio slučaj s Pradrevnom crkvom među onima koji su nazvani kainovci, a i s Drevnom crkvom posle Potopa, kao i s Jevrejskom crkvom. U vreme Gospodovog dolaska ova poslednja je bila u takvom stanju da ništa nije znala o Gospodu, niti da je trebalo da dođe radi spasenja naroda, koji je još manje znao o veri u Njega. Isti slučaj bio je i s prvobitnom Hrišćanskom crkvom ili onom koja je postojala posle Gospodovog dolaska, koja je danas tako očišćena da u njoj nije ostalo nimalo vere. No i pored svega, uvek ostaje mali nukleus Crkve, koji ne priznaje one koji su očišćeni u pogledu vere; tako je bilo s Pradrevnom crkvom, čiji je ostatak trajao sve do Potopa i nastavio da traje i posle njega. Ovaj ostatak crkve zvao se Noje.

408. Kada je Crkva tako opustošena da u njoj više nema vere, tada ona počinje iznova, to jest svetli novo svetlo, koje se u Reči naziva *jutro*. Razlog što novo svetlo ili jutro ne sija sve dok Crkva nije opustošena jeste to što je ono što pripada veri i ljubavi prema bližnjemu bilo izmešano sa onim što je bilo obesvećeno; i sve dok je ona u tome stanju, ne mogu se u nju uneti svetlo i ljubav prema bližnjemu, jer bi *kukolj* pokvario *dobro seme*. Ali kada više nema vere, ona više ne može da bude obesvećena, jer ljudi više ne veruju ono što im se kaže; a oni koji ne priznaju i ne veruju nego samo znaju, ti ne mogu da obesvete, kao što je pre objašnjeno. To je slučaj u naše vreme s Jevrejima, koji moraju da znaju kako hrišćani priznaju Gospoda za

Mesiju, kojega su oni sami iščekivali i kojega još uvek iščekuju, pa tako to ne mogu da obesvete, jer to ne priznaju i ne veruju. A isto je s muhamedancima i neznabošcima, koji su čuli za Gospoda. To je bio razlog što Gospod nije došao u svet pre nego je Jevrejska crkva prestala da priznaje i veruje.

409. Isti je bio slučaj s jeresi koja se zvala Kain i koja je vremenom očišćena, jer mada je priznavala ljubav, ipak je od vere načinila glavnu stvar i postavila je iznad ljubavi, pa su jeresi koje su iz nje nastale odstupile i od vere, a šesti po redu Lameh veru je potpuno osporavao. Kada se to desilo, tada je novo svetlo ili jutro zasijalo i oblikovana je Nova crkva, koja je nazvana Ada i Zila, što su bile *žene Lamehove*. One se nazivaju *ženama Lamehovim*, iako on nije imao nikakvu veru, isto kao što se unutrašnja i spoljašnja crkva Jevreja, koji nisu imali vere, u Reči nazivala *ženama* i bila predstavljena Lijom i Rahelom, dvema ženama Jakovljevim - gde je Lija predstavljala spoljašnju crkvu a Rahela unutrašnju. Ove crkve, iako izgleda da su dve, ipak su jedna; jer je spoljašnja ili reprezentativna odvojena od unutrašnje, samo je nalik na idolopoklonstvo ili nešto mrtvo, dok unutrašnja zajedno sa spoljašnjom čini jednu te istu crkvu, kao što to ovde čine Ada i Zila. Međutim, kako Jakov i njegovo potomstvo nisu imali veru, Crkva nije mogla da ostane kod njih, nego je prenesena neznabošcima koji nisu živeli u neverstvu nego u neznanju. Crkva skoro nikada ne ostaje kod onih koji posle čišćenja više nemaju istina, nego se predaje onima koji ne znaju ama baš ništa o istinama, jer prigrlje veru lakše nego oni prvi.

410. Čišćenja ima dve vrste: prvo, onih koji znaju a ne žele da znaju, ili koji vide ali ne žele da vide, kao što su Jevreji u staro vreme i kao hrišćani u današnje vreme; i drugo, onih koji zbog neznanja niti znaju niti vide nešto, kao što su drevni i sadašnji neznabošci. Kada dođe poslednje vreme za one koji znaju a ne žele da znaju, ili koji vide a ne žele da vide, tada se podiže Crkva ponovo, ali ne među njima, nego među onima koje nazivaju neznabošcima. To se desilo s Pradrevnom crkvom koja je bila pre Potopa, s Drevnom crkvom koja je bila posle njega, a isto tako i s Jevrejskom crkvom. Razlog što nova svetlost sija tada a ne pre, jeste, kao što je rečeno, to što se tada više ne mogu obesvetiti otkrivene stvari, jer oni niti priznaju niti veruju da su to istine.

411. Da poslednje vreme čišćenja treba da bude pre nego se podigne Nova crkva, to Gospod često kaže preko proroka, gde se ono ponekad naziva *pustošenje*, nekad *završetak* ili *poslednje zlo* i *otpadanje* (Isaija, VI 9, 11, 12; XXIII 8 do kraja; XLII 15-18; Jeremija, XXV; Danilo, VIII, IX 24; Otkrivenje, XV, XVI).

412. Stih 20. *I Ada rodi Jabela; od njega se narodiše koji žive pod šatorima i stoku pasu.*

Ada označava, kao i pre, majku nebeskih i duhovnih stvari vere; sa *Jabel koji je otac onih koji žive pod šatorima i pasu stoku*, označeni su nauk o svetim stvarima ljubavi i dobrote koje potiču iz toga i koje su nebeske.

413. Adom se naziva majka nebeskih stvari vere; to je jasno po njenom prvencu Jabelu, koji se naziva *ocem onih koji žive pod šatorima i koji pasu stoku*, što je sve nebesko jer označava svete stvari ljubavi i dobrote koje iz toga proizlaze.

414. Da *živeti pod šatorima* označava svetost ljubavi, jasno je iz značenja šatora u Reči. Kao kod Davida:

Gospode, ko će boraviti u tvome šatoru? Ko će obitavati na Svetoj gori tvojoj? Onaj koji ide pravednim putem i tvori pravdu, koji ne čini zlo bližnjemu i koji ne opada svoga bližnjega. (XV 1, 2)

U ovom odlomku svete stvari ljubavi opisuju se sa *obitavati pod šatorima* i *na Svetoj gori*, a to znači ići pravednim putem i činiti ono što je pravo. Opet:

Prostrli su se do kraja zemlje, a njihov govor do kraja sveta. Među njima postavio si šator svoj. (IX 4)

Ovde se pod *suncem* misli na ljubav. Opet:

Obitavaću u tvom šatoru zauvek; i zakloniću se ispod krila tvojih. (Psalam LXI 4)

Ovde *šator* označava nebesko, a *zaklon ispod krila* duhovno koje iz toga potiče. Kod Isaije:

I utvrdiće se prijesto milošću, i na njemu će sjedjeti jednako u šatoru Davidovu, koji će tražiti što je pravo i biti brz da čini pravdu. (XVI 5)

Ovde se pod *šatorom* misli na svetost ljubavi, što se može videti iz toga što se pominje *tražiti pravde* i *biti brz za pravdu*. Opet:

Pogledaj na Sion, grad praznika naših; oči tvoje neka vide Jerusolim, mirni stan, šator, koji se neće odnijeti, kojemu se kolje neće nikad pomjeriti i nijedno mu se uže neće otkinuti. (XXXIII 20)

Ovde se govori o nebeskom Jerusalimu. Kod Jeremije:

Ovako veli Jehova: Evo, ja ću povratiti iz ropstva šatore Jakovljeve i smilovaću se na stanove njegove; i grad će se sazidati na mjestu svom, i dvor će stajati na svoj način. (XXX 18)

Iz ropstva šatore označava pustošenje onoga što je nebesko ili svetih stvari ljubavi. Kod Amosa:

U to ću vrijeme podignuti opali šator Davidov, i zatvoriću mu pukotine, i opraviću mu što je razvaljeno, i opet ću ga sagraditi kao što je bio prije. (IX 11)

I ovde se pod *šatorom* misli na ono što je nebesko i na svete stvari koje iz njega potiču. Kod Jeremije:

Pogibao na pogibao oglašuje se; jer se pustoši sva zemlja, na jedan put će se opustošiti šatori moji, zavjesi moji za čas. (IV 20)

A na drugome mestu:

Moj je šator opustošen i sva užad moja pokidana, sinovi moji otidoše od mene i nema ih, nema više nikoga da razapne šator moj i digne zavjese moje. (X 20)

Ovde se *šatorom* označavaju nebeske stvari, a *zavesama* i *užadima* duhovne stvari koje otuda potiču. Opet:

Uzeće im šatore i stada, zavjese njihove i sudove njihove, i kamile njihove oteće, i vikaće na njih strašno od svuda. (XLIX 29)

Ovde se govori o Arabiji i o sinovima istoka, pod kojima se podrazumevaju oni koji imaju ono što je nebesko ili sveto. Opet:

Nateže luk svoj kao neprijatelj; potre Izrailja, potre sve dvorove njegove, raskopa sve gradove njegove, i umnoži kćeri Judinoj žalost i jad. (Pláč, II 4)

Ovde se govori o pustošenju nebeskih ili svetih stvari vere. Razlog što se izraz *šator* koristi u Reči da bi se predstavile nebeske ili svete stvari ljubavi, jeste to što su se u drevna vremena sveti obredi bogoslužjenja izvodili u njihovim šatorima. Ali kada su počeli da obesvećuju šatore svetogrdnim vrstama bogoslužjenja, tada je sagrađena senica ili koliba. A posle i hram. Tako šator predstavlja sve ono što je kasnije označavano senicom i hramom. Iz istog razloga sveti čovek je nazivan šatorom, *senicom* i *hramom Gospodovim*. Da šator i koliba imaju isto značenje, jasno je kod Davida:

Za jedno samo molim Gospoda, samo to ištem, da živim u domu Gospodnjem sve dane života svojega, da gledam krasotu Gospodnju, i ranim u crkvu njegovu. Jer bi me sakrio u kolibi svojoj u zlo doba; sklonio bi me pod krovom šatora svojega; na kamenu goru popeo bi me. Tada bih podigao glavu svoju pred neprijateljima koji bi me opkolili; prinio bih u šatoru žrtvu hvale; zapjevao bih i hvalio Gospoda. (XXVII 4-6)

U najvišem smislu Gospod je u Svojoj Ljudskoj suštini *šator*, *i koliba* i *hram*; otuda se svaki nebeski čovek tako naziva, a i sve ono što je nebesko i sveto. Pošto je Gospod voleo Pradrevnu crkvu više nego li ijednu koja je podignuta posle, i pošto su ljudi u to vreme vršili svoju bogoslužbu u šatorima i živeli sami, to jest u svojim porodicama, stoga su se šatori smatrali svetijima nego hram, koji je bio obesvećen. Za sećanje na to ustanovljen je blagdan senica ili koliba, kada su sakupljali zemaljske plodove i kada su boravili u senicama (videti: Knjiga levitska, XXIII 39-44; Ponovljeni zakoni, XVI 13; Ozija, XII 9).

415. Da se sa *otac stoki* označava dobrotu koja potiče od svetih stvari ljubavi, jasno je iz onoga što je pokazano ranije, stih 2 ovoga poglavlja, gde se kaže da *pastir stada* znači dobro od ljubavi prema bližnjem. Ovde se, međutim, koristi izraz *otac* umesto *pastir*, a *stoka* umesto *stado*; reč *stoka* za koju se kaže da joj je Jabal otac, sledi odmah iza reči *šator*, odakle je očigledno da to znači dobro koje dolazi od svetosti ljubavi, i da se tu ne misli na staju za stoku ili da njihov otac obitava u torovima za stoku. A da ovi izrazi označavaju dobro iz nebeske ljubavi, to je jasno iz raznih odlomaka u Reči. Kod Jeremije:

I ostatak ovaca mojih ja ću skupiti iz svih zemalja u koje ih razagnah, vratiću ih u torove njihove, gde će se naploditi i namnožiti. (XXIII 3)

I kod Jezekilja:

Na dobroj paši pašću ih, i tor će im biti na visokim gorama Izrailjevim; ondje će ležati u dobrom toru i po obilatoj će paši pasti na gorama Izrailjevim.

Ovde *torovi* i *paša* označavaju dobra ljubavi, a za ovce se kaže da su *obilate* ili *pretile*. Kod Isaije:

I daće dažd sjemenu tvojemu koje posiješ na njivi, i hljeb od roda zemaljskoga biće obilat i sit; tada će stoka tvoja pasti na paši prostranoj. (XXX 23)

Ovde se pod *hljebom* označava ono što je nebesko, a sa *obilato* ili *pretilo* gde će stoka pasti, dobra koja iz toga potiču. Kod Jeremije:

Jer iskupi Jehova Jakova, i izbavi ga iz ruku jačega od njega. I doći će i pjevaće na visini Sionskoj, i steći će se k dobru Jehovinom, k žitu, vinu i ulju, k jaganjcima i teocima; i duša će im biti kao vrt zaliven, i neće više tužiti. (XXXI 11, 14)

Ovde se Sveto Jehovino opisuje sa *žito* i *ulje*, a dobra koja od ovih potiču sa *novo vino*, *sinovi* i *stada stoke*. Opet:

U njoj će doći pastiri sa stadima svojim, razapeće oko njih šatore, svaki će opasti svoje mjesto. (VI 3)

Kći Sionska označava Nebesku crkvu, za koju se kaže da ima *šatore* i *stada stoke*.

416. Da je ovde reč o svetim stvarima ljubavi i njihovim dobrima, jasno je iz činjenice da Jabal nije bio prvi koji je obitavao pod šatorima i u torovima za stoku, jer se to isto kaže i za Avelja, drugog sina Čoveka i Eve, da je bio pastir stada, a Jabal je bio sedmi po redu potomak Kainov.

417. Stih 21. *I bratu njegovu bješe ima Jubal, od njega se narodiše gudači i svirači.*

Njegovu bratu bješe ime Jubal označava nauk duhovnih stvari iste

crkve; *od njega se narodiše gudači i svirači* označava istine i dobra vere.

418. Prethodni stih govori o nebeskim pojmovima koji pripadaju ljubavi, a ovaj stih govori o duhovnim pojmovima koji pripadaju veri i koji se opisuju kao *gudači i svirači*. Da gudački odnosno žičani instrumenti kao harfa i slično označavaju duhovno u veri, jasno je iz više razloga. Ovim instrumentima, kao i pevanjem kod reprezentativne crkve pokazivano je bogoslužjenje, te je zato bilo toliko pevača i muzičara; jer se svaka nebeska radost oseća kao priyatnost u srcu, što se izražavalo pevanjem, a potom gudačkim (žičanim) instrumentima, koji oponašaju pevanje i kao da se takmiče s njim. Svako osećanje u srcu popraćeno je muzikom; ono čini da ljudi pevaju i sviraju. Da pevanje i njemu slično označava nešto duhovno, bilo mi je jasno po anđeoskim horovima, kojih ima dve vrste, nebeskih i duhovnih. Duhovni horovi se lako razlikuju od nebeskih i mogu se uporediti s gudačkim instrumentima, o kojima će biti reči kasnije, po Gospodovoj Božanskoj milosti. Pradrevni ljudi su sve što je nebesko nazivali srcem, a sve što je duhovno plućima i onime što je povezano s njima, kao što su glasovi i glasovima slični instrumenti. Razlog je ne samo to što srce i pluća predstavljaju neki brak, kao ljubav i vera, nego i stoga što nebeski anđeli pripadaju oblasti srca, a duhovni oblasti pluća. Da je to prikazano odlomkom pred nama, može se znati i po tome što je to Gospodova Reč, koja ne bi imala života kada se pod tim ne bi mislilo ništa više nego da je Jubal bio otac onih koji sviraju na harfi i drugim instrumentima, jer nikome ne koristi da to zna.

419. Kako su nebeske stvari svete stvari ljubavi i dobara koja otuda proističu, tako su duhovne stvari istine i dobra vere; jer veri se ne daje da shvati samo ono što je istinito nego i ono što je dobro. Poznavanje vere odnosi se na obe stvari. Ali treba znati da je nebesko ono što se radi po učenju vere. Pošto vera obuhvata obe stvari, to su one označene sa dva instrumenta, harfom i orguljama. Harfa je, kao što svako zna, žičani instrument, pa tako predstavlja duhovnu istinu; ali orgulje, koje su nešto između žičanog i duvačkog instrumenta, označavaju duhovno dobro.

420. U Reči se pominju razni instrumenti i svaki ima svoje značenje, kao što će biti pokazano po Gospodovoj Božanskoj milosti na pravome mestu. Dodaćemo samo ono što je rečeno kod Davida:

Tada bih podigao glavu svoju pred neprijateljima koji bi me opkolili; prinio bih u njegovu šatoru žrtvu hvale; zapjevao bih i hvalio Gospoda. (XXVII 6)

Ovde se *šatorom* izražava ono što je nebesko, a pod *zapjevati i hvaliti* ono što je duhovno, koje proističe iz nebeskog. Opet:

Veselite se pravednici pred Jehovom; pravednima dolikuje slaviti. Slavite Jehovu guslama, udarajte mu u psaltir od deset žica. Pjevajte mu pjesmu novu, složno udarajte podvikujući; jer je prava riječ Jehovina i svako djelo njegovo istinito. (XXXIII 1-4)

Ovo označava istine vere, o kojima se kaže sledeće: Duhovne stvari ili istine i dobra vere slavile su se harfom i psaltirom, pevanjem i odgovarajućim instrumentima, ali su se nebeske stvari vere slavile duvačkim instrumentima, kao što je truba i slično; i to je razlog što se toliko istrumenata često koristilo oko hrama, da bi se ovaj ili onaj pojam slavio instrumentima; posledica toga bila je da su se i sami instrumenti poistovećivali s pojmom u čiju slavu su bili korišćeni. Opet:

I ja te hvalim uz psaltir, tvoju vjernost, Bože moj; udaram ti gusle, sveće Izrailjev! Raduju se usta moja kada pjevam tebi, i duša moja koju si izbavio. (LXXI 22, 23)

I ovde su označene istine vere. Opet:

Redom pjevajte i odajte Jehovi hvalu, udarajte Bogu našem u gusle. (CXLVII 7)

Pevati i odavati hvalu odnosi se na nebeske stvari vere, pa se stoga pominje Jehova; *pevati hvalu u psaltir* odnosi se na duhovne stvari vere, gde se Bog pominje ponovo. Još:

Neka hvale ime njegovo poklikujući, u bubanj i u gusle neka mu udaraju. (CXLIX 3)

Ovde *bubanj* označava dobrotu a *gusle* istinu koju hvale. Opet:

Hvalite ga uz glas trubni, hvalite ga uz psaltir i gusle. Hvalite ga s bubnjem i veseljem, hvalite ga uz žice i orgulje. Hvalite ga uz jasna cimbala, hvalite ga uz cimbala gromovna. (CL 3-5)

Ovi instrumenti označavaju dobro i istinu vere, koje su predmet hvale; neka niko ne misli da bi se ovoliko instrumenata pominjalo kada svaki ne bi imao neko značenje. Opet:

Pošlji vidjelo svoje i istinu svoju, neka me vode i izvedu na Svetu goru tvoju i u dvorove tvoje. Onda ću pristupiti žrtveniku Božjem, k Bogu radosti i veselja svojega, i uz gusle slaviću te, Bože, Bože moj! (XLIII 3, 4)

Kod Isaije, govoreći o pojmovima koji pripadaju veri i znanjima o njima:

Uzmi gusle, idi po gradu, zaboravljena kurvo; dobro udaraj, pjevaj i popjevaj, eda bi te se opet opomenuli. (XXIII 16)

Isto se izražava još jasnije kod Jovana:

I kad uze knjigu, četiri životinje i dvadest četiri starješine padoše pred jagnjetom, imajući svaki gusle i zlatne čaše pune tamjana, koje su molitve svetijeh. (Otkrivenje, V 8)

I na drugome mestu:

I vidjeh kao stakleno more smiješano s ognjem, i one što pobijediše zvijer i ikonu njezinu, i žig njezin, i broj imena njezina, gdje stoje na moru staklenome i imaju gusle Božje. (Otkrivenje, XV 2)

Vredno je pomeniti da anđeli i duhovi razlikuju zvuke u odnosu na dobrotu i istinu, i to ne samo zvuke koji dolaze od pevanja i sviranja nego i od govora; oni primaju samo one koji se slažu, tako da dolazi do usaglašavanja zvuka i instrumenata s prirodom i suštinom onoga što je dobro i istinito.

421. *Stih 22. A Zila rodi Tubalkaina, koji bješe vješt kovati svašta od mjedi i od gvožđa; a sestra Tubalkainu bješe Noema.*

Kao što je već rečeno, *Zila* označava majku prirodnih stvari Nove crkve; *Tubalkain*, koji je vešt oko *mjedi i gvožđa*, označava nauk prirodnih stvari i istine, gde *mjed* ili bronza znači prirodno dobro, a *gvožđe* prirodnu istinu. Noemom, sestrom Tubalkainovom, označena je slična crkva ili nauk prirodno dobra i istine izvan te crkve.

422. Po Jevrejskoj crkvi, koja je bila i unutrašnja i spoljašnja, može se videti kakva je bila ova Nova crkva: unutrašnja, sačinjena od nebeskih i duhovnih stvari i spoljašnja, od prirodnih stvari. Unutrašnja crkva je bila predstavljena Rahelom, a spoljašnja Lijom. Ali Jakov, ili pre njegovo potomstvo, želeo je samo prirodne stvari ili bogoslužjenje na spoljašnji način, stoga je Lija bila data Jakovu pre Rahele; kratkovidom Lijom bila je predstavljena Jevrejska crkva, dok je Rahelom bila predstavljena crkva neznabožaca. Stoga Jakov kod proroka označava i jedno i drugo: Jevrejsku crkvu u njenom izokrenutom stanju, kao i drugu crkvu koja je bila istinska spoljašnja crkva neznabožaca. Kada se mislilo na unutrašnju crkvu, tada se oni nazivaju Izrailjem; no o ovome će biti više rečeno docnije, po Gospodovoj Božanskoj milosti.

423. Za Tubalkaina se kaže da je bio *vješt* ili *učitelj u kovanju*, a ne da je bio *otac* kao što je to rečeno za Jabala i Jubala; a razlog je to što ranije nije bilo nebeskih i duhovnih ili unutrašnjih stvari. A izraz *otac* koristi se za Jabala i Jubala da bi se označilo kako su se takve unutrašnje stvari tek pojavile; dok su prirodne ili spoljašnje postojale i pre toga, ali se nisu odnosile na unutrašnje stvari, tako da se Tubalkain ne naziva ocem, nego veštim ili učiteljem.

424. *Vješt* u Reči odnosi se na inteligentnog i dobro obaveštenog čoveka, a ovdje se *vješto kovati svašta od mjedi i od gvožđa* odnosi na one koji su upoznati s prirodnom dobrotom i istinom. Kao kod Jovana:

I uze jedan anđeo jak kamen veliki, kao kamen vodenični, i baci u more govoreći: Tako će sa hukom biti bačen Vavilon, grad veliki, i neće se više naći; i glas gudača i svirača i trubača neće se više čuti u tebi;

i nikakav majstor ni od kakva zanata neće se više naći u tebi, i huka kamenja vodeničnog neće se čuti u tebi. (Otkrivenje, XVIII 21, 22)

Kao i pre, ovde *gudači* znače istine; *trubači* dobra vere; *vješti* u svakom zanatu one koji znaju ili poznavanje istine i dobrote. Kod Isaije:

Umjetnik lije lik, i zlatar ga pozlaćuje i verižice srebrne lije. A ko je siromah te nema šta prinijeti, bira drvo koje ne truhne i traži vješta umjetnika da načini rezan lik, koji se ne pomiče. (XXXIX 19, 20)

To govori o onima koji u svojoj fantaziji sebi kuju ono što je lažno - *rezan lik* - i to naučavaju kao da je istinito. Kod Jeremije:

Slušajte riječ koju vam govori Gospod, dome Izrailjev. Ovako veli Gospod: Ne učite se putu kojim idu narodi i od znaka nebeskih ne plašite se, jer se od njih plaše narodi. Nego su svi ljudi bezumni, drvo je nauka o taštini. Srebro kovano donosi se iz Tarsisa i zlato iz Ofaza, djelo umjetničko i ruku zlatarskih, odijelo im je od porfire i od skerleta, sve je djelo umjetničko. (X 1, 8, 9)

To predstavlja onoga koji naučava obmane i koji skuplja iz Reči ono čime kuje svoju izmišljotinu, pa se stoga kaže da *naučavaju taštinu* i da je to *djelo umjetničko*. Takve osobe bile su u drevno vreme predstavljene *veštima ili veštacima koji su kovali idole*, to jest obmane, i ukrašavali ih *zlatom*, to jest onim što liči na dobrotu; *i srebrom* ili prividom istine; *te skerletom i odijelom*, to jest prirodnim stvarima koje se naizgled slažu.

425. Svetu je nepoznato u današnje vreme da *mjed* ili bronza označava prirodnu dobrotu. A isto tako da svaki metal u Reči ima posebno značenje u unutrašnjem smislu: *zlato* nebesku dobrotu; *srebro* duhovnu istinu; *mjed* prirodnu dobrotu; *gvožđe* prirodnu istinu; i tako dalje i ostali metali, a tako isto i *drvo* i *kamen*. To je bilo značenje *zlata*, *srebra*, *mjedi* i *drveta*, koji su upotrebljeni kod pravljenja kovčega ili skinije, i šatora i hrama, o čemu će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti reči docnije. Da su to njihova značenja, može se videti kod proroka, kao kod Isaije:

Jer ćeš mlijeko naroda sisati, i sise carske dojićeš, i poznaćeš da sam ja Gospod spasitelj tvoj i izbavitelj tvoj, silni Jakovljevi. Mjesto mjedi donijeću zlata, i mjesto gvožđa donijeću srebra, i mjesto mjedi drva, i gvožđe mjesto kamenja, i postaviću ti za upravitelje mir i za nastojnike pravdu. (XL 16, 17)

Ovde je reč o Gospodovom dolasku, o Njegovom kraljevstvu i o Nebeskoj crkvi. *Umesto mjedi zlato* znači da će prirodnu dobrotu zameniti nebeska; *umesto gvožđa srebro*, da će prirodnu istinu zameniti duhovna; *za drvo mjed*, da će telesnu dobrotu zameniti prirodna; *za kamen gvožđe* da će čulnu istinu zameniti prirodna. Kod Jezekilja:

Javan, Tubal i Mozoh bijahu tvoji trgovci; s dušama ljudskim i sudima mjedenijem dolazahu na sajme tvoje. (XXVII 13)

Ovde se govori o Tiru, kojim se označavaju oni koji poseduju duhovno i nebesko bogatstvo; *sudovi mjedeni* su prirodna dobra. Kod Mojsija:

U zemlju gdje nećeš sirotinjski hljeb jesti, gdje ti neće ništa nedostajati; u zemlju gdje je kamenja gvožđe i gdje ćeš iz brda njezinijeh sjeći mjed. (Ponovljeni zakoni, VIII 9)

Ovde se *kamenjem* označava čulna istina; *gvoždem* prirodna, to jest racionalna; a *mjedom* prirodna dobrota. Jezekilj je video:

I u svake životinje bijahu četiri lica, i četiri krila u svake; i noge im bijahu prave, a u stopalu bijahu im noge kao u teleta; i sijevahu kao uglađena mjed. (I 7)

I ovde *mjed* predstavlja prirodnu dobrotu, jer čovekova stopala znače ono što je prirodno. A na sličan način pokazuju se kod Danila:

I podigoh oči svoje i vidjeh, a to jedan čovjek obučen u platno, i pojas bješe oko njega od čistoga zlata iz Ufaza; i ostah sam, i vidjeh tu veliku utvaru, i ne osta snaga u meni, i ljepota mi se nagrđi, i ne imah snage. (X 5, 8)

Da *zmija od mjedi* predstavlja čulnu i prirodnu dobrotu Gospodovu, može se videti iz navedenog.

426. Da gvožđe označava prirodnu istinu, dalje je jasno iz onoga što Jezekilj kaže o Tiru:

Tarsis trgovaše s tobom mnogim svakojakim blagom; i sa srebrom, i s gvoždom, s kositerom i s olovom dolazahu na sajme tvoje. Trgovci sapski i remski trgovahu s tobom; dolazahu na sajme tvoje sa svakojakim mirisima i svakojakim dragim kamenjem i zlatom. (XXVII 12, 19)

Iz ovih reči, kao i iz onoga što je prethodno rečeno i što će biti rečeno u istom poglavlju, vrlo je jasno da označavaju nebeska i duhovna blaga; i da svaki pojedini izraz, čak i imena koja se pominju, imaju neko posebno značenje, jer je Reč Božja duhovna a ne verbalna. Kod Jeremije:

Eda li će gvožđe slomiti gvožđe sjeverno i mjed? Imanje tvoje i blago tvoje daću da se razgrabi bez cijene po svijem međama tvojim, i to za sve grijehе tvoje. (XV 12, 13)

Ovde *gvožđe i mjed* označavaju prirodnu istinu i dobrotu; da je *došlo sa sjevera*, označava ono što je čulno i prirodno; jer ono što je prirodno u odnosu na ono što je duhovno i nebesko, jeste kao gusta tmina, a to je *sjever*, prema svetlosti ili *jugu*; ili kao senka, što je označeno *Zilom*, koja je *majka*. Da su imanje i blago nebeska i duhovna bogatstva, takođe je jasno. Opet kod Jezekilja:

Potom uzmi tavicu gvozdenu i metni je kao gvozden zid između sebe i grada, i okreni lice svoje nasuprot njemu, i on će se opsjesti, i ti ćeš ga opsjesti. To će biti znak domu Izrailjevu. (IV 3)

I ovde je jasno da *gvožđe* označava istinu. Istini se pripisuje snaga jer joj se ne može odupreti, i stoga se kaže za *gvožđe* - kojim se označava istina vere - da razdrobi u komade i satire, kao kod Danila (II 34, 40) i kod Jovana:

I koji pobjedi i održi djela moja do kraja, daću mu vlast nad nezna-bošćima, i pašće ih s gvozdenom palicom, i oni će se razdrobiti kao sudovi lončarski; kao i ja što primih od oca svojega. (Otkrivenje, II 26, 27)

Opet:

I rodi muško, sina, koji će pasti sve narode s palicom gvozdenom, i dijete njezino bi uzeto k Bogu i prijestolju njegovu. (XII 5)

Da je gvozdена palica istina Gospodove Reči, objašnjeno je kod Jovana:

I vidjeh nebo otvoreno i gle, konj bijel, i koji sjedaše na njemu zove se vjeran i istinit, i sudi po pravdi i vojuje. I bješe obučen u haljinu crvenu od krvi, i ime se njegovo zove: Riječ Božja. I iz usta njegovijeh iziđe mač oštar, da njime pobije nezna-bošće; i on će ih pasti s gvozdenom palicom; i on gazi kacu vina srdnje i gnjeva Boga svedržitelja. (Otkrivenje, XIX 11, 13, 15)

427. Stih 23. *I reče Lameh ženama svojima Adi i Zili: Čujte glas moj, žene Lamehove, poslušajte riječi moje; ubiću čovjeka za ranu svoju, a mladića za masnicu svoju.*

Kao i pre, Lamehom je predstavljeno pustošenje; to što je rekao svojim ženama Adi i Zili *poslušajte glas moj*, označava ispovedanje, koje može da se čini samo tamo gde je Crkva koja je, kao što je rečeno, označena ženama. *Ubiću čoveka za moju ranu*, znači da je on ugasio veru, jer se *čovekom* označava vera; *mladića za moju masnicu* znači da je ljubav prema bližnjemu bila razorena.

428. Iz sadržaja ovog i sledećeg stiha vrlo je jasno da *Lameh* označava pustošenje; jer on kaže da će *ubiti čoveka i mladića*, i da će Kain biti osvećen *sedamdeset sedam puta*.

429. Da je *čovekom*, *virom*, *muškarcem* označena vera, jasno je iz prvog stiha ovoga poglavlja, kada je Eva rekla, pošto je rodila Kaina, *dobih čoveka od Jehove*; pod tim se misli na nauk vere, nazvan *čovek od Jehove*. To je jasno i iz onoga što je bilo pokazano o čoveku ili muškarcu, da on označava razumevanje koje pripada veri. A iz ovoga sledi i to da je ugasio ljubav prema bližnjemu, koja se ovde naziva *mladić ili dete*, i da u isto vreme poriče i ubija milosrđe koje se rađa iz vere.

430. *Mladić i dete* u Reči odnose se na nevinost, a isto tako ljubav prema bližnjemu, jer istinska nevinost ne može postojati bez ljubavi prema bližnjemu, niti ljubav prema bližnjemu bez nevinosti. Postoje tri stepena nevinosti koji se u Reči razlikuju izrazima odojče, dete i malo dete; a kako nema istinske nevinosti bez istinskih ljubavi i milosrđa, to se odojčadi, decom i malom decom označavaju tri stepena ljubavi: naime, nežna ljubav, kao ljubav odojčadi prema majkama ili dadiljama; ljubav dece prema roditeljima; i ljubav prema bližnjemu, kao malog deteta prema učitelju. Tako se kaže kod Isaije:

I vuk će boraviti s jagnjetom, i ris će ležati s jaretom, tele i lavić i ugojeno živinče biće zajedno, i malo dijete vodiće ih. (XI 6)

Ovde se *jagnjetom, detetom i teletom* označavaju tri stepena nevinosti i ljubavi; *vukom, risom i lavićem* njihove suprotnosti; a *malim detetom* ljubav prema bližnjemu. Kod Jeremije:

A sada ovako veli Jehova Bog nad vojskama, Bog Izrailjov: Zašto sami sebi činite tako veliko zlo da istrijebite iz Jude ljude i žene, djecu i koja sisaju, da ne ostane u vas ostataka? (XLI 7)

Čovek i žena označavaju razum i volju, ili istinu i dobrotu; a *malo dete i odojče* prve stepene ljubavi. *Da dete i malo dete* označavaju nevinost i ljubav prema bližnjemu, vrlo je jasno iz Gospodovih reči kod Luke:

Donošahu k njemu i djecu da ih se dotakne; a kad vidješe učenici, zaprijetiše im. A Isus dozvavši ih reče: Pustite djecu neka dolaze k meni, i ne branite im; jer je takovijeh Carstvo Božje. I kažem vam zaista: koji ne primi Carstva Božjega kao dijete, neće ući u njega. (XVIII 15, 18)

Sam Gospod se naziva dete i malo dete (Isaija, VX 6), jer je on sama nevinost i sama ljubav, a u istome odlomku On se naziva *divni, savjetnik, Bog silni, otac vječni, knez mira.*

431. Da se *ranom i masnicom* ili *ubojem* pokazuje kako više nije bilo zdravlja, *ranom* da je vera opustošena, a *masnicom* da je ljubav prema bližnjem ugašena, jasno je iz toga što se *rana* odnosi na čovjeka, a *masnica* na mladića. Pustošenje vere i čišćenje ljubavi prema bližnjemu opisani su istim izrazima kod Isaije:

Od pete do glave nema ništa zdrava, nego uboj i modrice i rane gnojave, ni isceljene ni zavijene ni uljem zablazene. (I 6)

U ovome odlomku *rana* se odnosi na veru koja je opustošena, a *masnica* ili *uboj* na ljubav prema bližnjemu koja je ugašena, dok se *rana gnojava* odnosi i na jedno i na drugo.

432. Stih 24. *Kad će se Kain osvetiti sedam puta, Lameh će sedamdest sedam puta.*

Ove reči znače da su oni ugasili veru koja je bila označena *Kainom*,

i da su izvršili nasilje nad njom, što je bilo svetogrдно pošto je iz nje trebala da se rodi ljubav prema bližnjemu, pa je stoga i osuda veća, a to je označeno sa *osvetiti se sedamdest sedam puta*.

433. Već je bilo pokazano da je bilo svetogrдно izvršiti nasilje nad odvojenom verom koja se nazivala Kain, u stihu 15. A posle je svetogrđe bilo još veće, što je prokletstvo koje je označeno osvetom od sedamdeset sedam puta. Svetost broja sedam dolazi od toga što *sedmi dan* označava Nebeskog čoveka, Nebesku crkvu i Nebesko kraljevstvo, a u najvišem smislu Samoga Gospoda. Otuda broj sedam, gde god se nađe u Reči, označava nešto sveto i najsvetije; a ta svetost se odnosi na predmet o kojem se govori. Otuda dolazi i značenje broja sedamdeset, koji obuhvata sedam doba; jer doba u Reči znači deset godina. Kada treba da se izrazi nešto najsvetije, onda se kaže sedamdeset sedam puta, kao kad je Gospod rekao da čovek treba da oprosti svome bratu ne sedam puta, nego sedamdeset sedam puta (Mateja, XVIII 22), čime se kaže da treba da oprosti onoliko puta koliko puta ovaj pogreši, što znači bez kraja ili večno, a to je sveto. A ovde, da će se Lameh osvetiti sedamdeset sedam puta, znači prokletstvo, jer je to nasilje nad onim što je najsvetije.

434. Stih 25. *I čovek ili Adam opet pozna ženu svoju, i ona rodi sina, i nadje mu ime Set, jer mi, reče, Jehova dade drugoga sina za Avelja, kojega ubi Kain.*

Čovek i njegova žena ovde označavaju Novu crkvu koja je označena Adom i Zilom; a njenim sinom, čije je ime bilo Set, označena je nova vera, kroz koju se može primiti ljubav prema bližnjemu. Da *Jehova dade drugoga sina za Avelja, kojega ubi Kain*, znači da ljubav prema bližnjemu, koju je Kain bio odvojio i ugasio, Gospod sada daje ovoj crkvi.

435. Da *čovek i njegova žena* ovde znače Novu crkvu, koja je označena Adom i Zilom, to ne može niko da zna niti da podrazumeva iz doslovnog smisla, jer su *čovek i žena* prethodno označavali Pradrevnu crkvu i njeno potomstvo; ali ovo je jasno iz unutrašnjeg smisla, kao i iz toga što se odmah zatim, u sledećem poglavlju (V 1-4) čovek, njegova žena i rađanje Seta opet pominju, ali sasvim različitim rečima, gde označavaju prvo potomstvo Pradrevne crkve. Da ništa drugo nije predstavljeno u odeljku koji je pred nama, ne bi ni bilo potrebno da se ponovi; kao u prvom poglavlju, o stvaranju čoveka, plodova zemaljskih i životinja govori se na isti način i u drugom poglavlju, a razlog je, kao što je rečeno, to što se u prvom poglavlju govori o stvaranju duhovnog čoveka, dok se u drugom poglavlju govori o stvaranju nebeskog čoveka. Kad god dođe do ovakvog ponavljanja imena ili

pojma, to je uvek zato što je reč o različitom značenju; no šta je time označeno, može se tumačiti samo iz unutrašnjeg smisla. Ovde sama veza pokazuje značenje koje je dato, a treba dodati da čovek, homo, i žena jesu opšti izrazi koji označavaju crkvu roditelja o kojoj je reč.

436. Da je njenim sinom, koga je ona nazvala Setom, predstavljena nova vera kroz koju se može primiti ljubav prema bližnjemu, jasno je iz onoga što je prethodno rečeno, kao i iz toga što se kaže za Kaina, kako je *na njega stavljen znak da ga niko ne bi ubio*. Ova tema je prikazana nizom pojmova koji slede ovim redom: vera odvojena od ljubavi bila je označena *Kainom*; ljubav prema bližnjemu *Aveljom*; a kada je vera kao odvojena ugasila ljubav prema bližnjemu, to je bilo prikazano time što je *Kain ubio Avelja*. Čuvanje vere, da bi kroz nju Gospod usadio ljubav prema bližnjemu, bilo je pokazano time što je *Jehova stavio znak na Kaina da ga niko ne bi ubio*. Da je posle toga Gospod darivao ljubav i dobrotu koja dolazi iz ljubavi preko vere, predstavljeno je *Jabalom koga je rodila Ada*; da je duhovno vere bilo dato, predstavljeno je njegovim *bratom Jubalom*; i da su od ovih nastale prirodna dobrota i istina, koji su predstavljeni time što je *Zila rodila Tubalkaina*. U ta dva zaključna stiha Knjige Postanja IV daje se sažet prikaz ove teme: da *čovek i žena* označavaju nastanak Nove crkve, koja se ranije zvala *Ada i Zila*, a da *Set* označava novu veru, kroz koju će biti data ljubav prema bližnjemu i kroz koju će se doći do Nove crkve koju predstavlja *Enoš*.

437. Da *Set* ovde onačava novu veru kroz koju dolazi ljubav prema bližnjem, objašnjava se njegovim imenom, za koje se kaže da mu ga je *Bog dao jer je njime dato novo seme umesto Avelja, koga je Kain ubio*. Da je *Bog* dao novo seme, znači da je *Gospod* dao novu veru; jer novo seme jeste vera kroz koju dolazi ljubav prema bližnjem. Da *seme* ima to značenje, može se videti prethodno, stav 255.

438. Stih 26. *I Setu se rodi sin, kojemu nadjede ime Enoš. Tada se poče prizivati ime Jehovino.*

Setom se ovde označava nova vera kroz koju dolazi ljubav prema bližnjemu, kao što je već rečeno; njegovim sinom, čije je ime bilo *Enoš*, označena je crkva koja ljubav prema bližnjemu smatra suštinom vere; da se *počelo prizivati ime Jehovino*, znači bogoslužjenje te crkve iz ljubavi prema bližnjemu.

439. U prethodnom stihu bilo je pokazano da se *Setom* označava vera kroz koju dolazi ljubav prema bližnjemu. A da se *sinom*, čije je ime *Enoš*, označava crkva koja je smatrala da je ljubav prema bližnjemu suština vere, jasno je iz onoga što je ranije rečeno, kao i iz samoga imena *Enoš*, što znači čovek, ali ne nebeski čovek, nego

ljudski duhovni čovek koji se zove Enoš. To je isto tako jasno i iz reči koje odmah slede: *tada počese da prizivaju ime Jehovino.*

440. Da se rečima koje su navedene označava bogoslužjenje te crkve iz ljubavi prema bližnjemu, jasno je iz toga što je *prizivati ime Jehovino* bio uobičajeni i priznati način govora, koji je predstavljao svako bogoslužjenje Gospodu; da je to bogoslužjenje bilo zasnovano na ljubavi prema bližnjemu, jasno je iz toga što se pominje Jehova, dok se u prethodnom stihu On naziva Bog; kao i iz toga što se Gospodu može bogoslužiti samo iz ljubavi prema bližnjemu, jer istinska ljubav prema bližnjemu ne može doći od vere u kojoj nema ljubavi prema bližnjemu, pošto bi to bila vera samo sa usana a ne iz srca. Da je prizivati ime Jehovino uobičajeni način Gospodovog bogoslužjenja, vidi se iz Reči; tako se za Avrama kaže da je sagradio oltar Jehovi i da je prizvao ime Jehovino (Knjiga Postanja, XII 8; XIII 4); opet, da je posadio lug na Versaveji i *ondje prizvao ime Jehove Boga vječnoga* (Knjiga Postanja, XXI 33). Da je ovaj izraz sadržina svakog bogoslužjenja, jasno je kod Isaije:

A ti, Jakove, ne prizva me, i bijah ti dosadan, Izrailje. Nijesi mi prinio jagnjeta na žrtvu paljenicu, i žrtvama svojim nisi me počastio; nijesam te gonio da mi služiš prinosima, niti sam te trudio da mi kadiš. (XLIII 22, 23)

U ovom odlomku su navedeni svi izrazi bogoslužjenja.

441. Da prizivanje imena Jehovinog nije počelo u to vreme, dovoljno je jasno iz onoga što je već bilo rečeno o Pradrevnoj crkvi, koja je više nego ostale volela i bogoslužila Gospodu; a tako isto iz toga što je Avelj prineo prvine stada; tako *da je prizivanje imena Jehovinog* označavalo samo bogoslužjenje u Novoj crkvi, pošto su oni koji su nazvani *Kainom* i *Lamehom* bili uništili prethodnu crkvu.

442. Iz sadržaja ovoga poglavlja, kao što je već objašnjeno, jasno je da je u pradrevno vreme bilo mnogo nauka i jeresi odvojenih od Crkve, gde su svi oni imali svoje ime, i da su ovi odvojeni nauci i jeresi bili ishod mnogo dublje misli nego što je ijedna u naše vreme, jer su takve bile duhovne odlike ljudi tog vremena.

Neka iskustva s duhovima: šta su mislili o duši ili o duhu dok su živeli u telu

443. U drugom životu dato je da se zna kakvo su mišljenje ljudi imali dok su živeli u telu o životu duše ili duha posle smrti; jer kada se drže u stanju sličnom onome dok su bili u telu, oni misle isto, a njihova misao se izražava isto tako jasno kao da govore. Kod jedne

osobe nedugo posle njene smrti opazio sam, kako je ona sama priznala, da je zaista verovala u postojanje duha, ali je zamišljala kako će posle smrti živeti kao u tami, jer kada život izađe iz tela, ne ostaje ništa osim nečeg nejasnog i tamnog; pošto je smatrala da je život u telu, stoga je mislila da je duh nešto kao fantom ili priviđenje; i da joj se to mišljenje učvrstilo gledajući životinje koje imaju život skoro isto kao ljudi. Ona se sada divila tome što duhovi i anđeli žive u većoj svetlosti, što su inteligentniji, mudriji i srećniji, te imaju i opažanje tako savršeno da se i ne može opisati; što je na taj način njihov život daleko od mračnog, već je savršeno jasan i prepoznatljiv.

444. Razgovarao sam s jednim koji je, dok je živio u ovome svetu, verovao da duh ne postoji u prostoru, pa nije hteo da upotrebi reč koja podrazumeva prostiranje u prostoru. Pitao sam ga šta sada misli o sebi, pošto vidi da je duša ili duh, te ima vid, sluh, miris i vrlo jak osećaj dodira, kao i želje i misli u toj meri da se oseća kao da je u telu. On je zadržao istu ideju kao i kada je o tome mislio na svetu, pa je rekao da je duh misao. Bilo mi je dozvoljeno da mu odgovorim, te sam ga upitao zar nije bio svestan, kada je živio na svetu, da ne može postojati telesni vid bez organa vida ili oka? I kako onda može da postoji unutrašnji vid ili misao? Mora li da ima neku organsku supstanciju iz koje misli? Tada je priznao da je, dok je živio na svetu, imao iluziju da je duh samo misao, lišena svega organskog i bez prostora. Dodao sam da čoveku, ako bi duša ili duh bili samo misao, ne bi bio potreban tako veliki mozak, znajući da je mozak organ unutrašnjih značenja; jer da nije tako, lobanja bi bila prazna, a misao u njoj ponašala bi se kao duh. Uzimajući samo to u obzir, a posmatrajući delovanje duše na mišiće s toliko mnogo pokreta, rekoh kako on treba da bude siguran da je duh organske prirode i da ima organsku supstanciju. Na to je on priznao svoju pogrešku i čudio se kako je mogao da bude tako glup.

445. Dalje, bilo je pomenuto da učeni ljudi veruju kako je duša koja živi posle smrti, a to je duh, samo apstraktna misao. To se vrlo jasno pokazuje po tome što nisu voljni da prihvate bilo koji izraz što podrazumeva prostiranje i ono što ide uz prostiranje, jer misao odvojena od subjekta nije u prostoru, dok su subjekti misli i predmeti misli u prostoru; i pošto ti predmeti ne postoje u prostoru, ljudi im ipak određuju granice i pripisuju neko prostiranje da bi ih shvatili. To jasno pokazuje da učeni ljudi shvataju dušu samo kao misao, tako da moraju verovati kako će ona nestati posle smrti.

446. Razgovarao sam s duhovima o opštem mišljenju koje prevladuje u naše vreme među ljudima, naime, da ne treba verovati u

postojanje duha, jer ga ne vide svojim očima niti ga shvataju ili poznaju, tako da ne samo što osporavaju da on zauzima neki prostor nego i da ima neku supstanciju, pa raspravljaju o tome šta je supstancija. I potom osporavaju da ona zauzima prostor, kao i da je duh na nekome mestu, pa stoga osporavaju da je ona u ljudskom telu; međutim, i najprostiji čovek može znati kako se duša ili duh nalazi unutar tela. Kada sam to rekao, duhovi, koji su bili među najprostijima, čudili su se kako ljudi u naše vreme mogu biti tako ludi. A kada su čuli oko kojih reči se raspravljaju, kao što su *delovi bez delova* i slični izrazi, nazvali su ih besmislenim, smešnim i predmetom izrugivanja, i rekli da um uopšte ne treba time da se bavi, jer ovi izrazi zatvaraju put k inteligenciji.

447. Izvestan duh novajlija, slušajući me kako govorim o duhu, zapita šta je duh, misleći za sebe da je čovek. Kada sam mu rekao da u svakom čoveku postoji duh; da je čovek u pogledu svog života duh; da mu telo samo omogućuje da živi na zemlji; i da meso i kosti, to jest telo, ne žive i ne misle, videći da deluje izgubljeno, zapitao sam ga da li je ikada čuo reč duša. *Šta je duša*, odgovori, *ja ne znam šta je to duša*. Tada mi je bilo dopušteno da mu kažem kako je on sada duša ili duh, što može da zna po tome što je iznad moje glave i što ne stoji na zemlji. Zapitah ga zar to ne opaža, na šta on pobeže u strahu vičući iz sveg glasa: *Ja sam duh! Ja sam duh!* Jedan Jevrej in je toliko verovao kako još uvek živi sasvim u telu da ga niko nije mogao ubediti da nije tako. A kada mu je bilo pokazano da je duh, još uvek je tvrdio da je čovek, jer je video i čuo. Takvi su oni koji su, dok su bili na svetlu, bili potpuno predani svome telu. Ovim primerima mogli bi se dodati mnogi drugi, a ovi su dati da bi se potvrdila činjenica da je duh u čoveku, ne u telu, koje samo daje čulna opažanja.

448. Razgovarao sam s mnogima koji su mi bili poznati u ovom životu - a to se dešavalo dugo, mesecima i godinama - jasnim glasom, iako unutrašnjim, kao s prijateljima na ovome svetlu. Ponekad je predmet našeg razgovora bio život posle smrti, pa su se oni vrlo čudili što za telesnog života nisu znali ili verovali da će ovako živeti kad im se završi telesni život; a evo, postoji nastavak života, i taj nastavak izgleda kao da čovek iz tamnog života prelazi i svetli život, i da su oni s verom u Gospoda u još jasnijoj svetlosti. Želeli su da kažem njihovim prijateljima kako je njima, isto kao što sam njima rekao kako su njihovi prijatelji ovde. No ja sam odgovorio da oni, kada bih im takve stvari rekao ili im o njima pisao, to ne bi verovali, već bi se tome narugali i tražili znake i čuda da bi poverovali; i

da bih se samo izložio njihovom podsmehu. A da su ove stvari istinite, možda bi poneko i poverovao. Jer čovek u srcu poriče postojanje duhova, a oni koji veruju, ne žele ni da čuju kako neko s njima može da razgovara. Ali u drevno vreme nije se tako mislilo o duhovima, nego se tako misli sada kada mahnitim razmišljanjem ljudi pokušavaju da otkriju šta su duhovi, te svojim definicijama i pretpostavkama lišavaju duhove svih čula, a to čine utoliko više ukoliko žele da budu što učeniji.

GLAVA V

O Nebu i nebeskoj radosti

449. Do sada nikome nije bila poznata priroda Neba i nebeske radosti. Oni koji su o njima razmišljali, stvorili su tako opštu i tako grubu ideju da se ona skoro i ne može smatrati idejom. Kako su ih ljudi zamišljali, mogao sam da saznam od duhova koji su skoro stigli sa sveta u drugi život; jer kada ih ostave da budu sami kao što su bili na svetu, oni tada misle potpuno isto. Evo nekoliko primera.

450. Neki koji su za života na ovome svetu mislili o sebi da su veoma prosvetljeni kroz Reč, imali su toliko pogrešnu ideju o Nebu da su zamišljali kako će biti u Nebu kada budu negde visoko, odakle će vladati svim onim što je ispod, i da će tako biti u slavi i u rangu viši od ostalih. Zbog takve njihove fantazije, a i da bi im se pokazalo koliko su u zabludi, oni su zaista bili podignuti uvis i otuda im je bilo dopušteno i da vladaju u određenoj meri; ali su se postideli kada su uvideli kako je to bilo samo zamišljeno Nebo, i kako se Nebo ne sastoji u tome da se bude visoko, nego je tamo gde god je neko u kome su ljubav i milosrđe, ili u kome je Gospodovo kraljevstvo; i da se ono ne sastoji u tome da se bude iznad ostalih po rangu, jer želja da se bude iznad ostalih nije Nebo nego pakao.

451. Jedan duh koji je u životu na svetu imao vlast da zapoveda, zadržao je istu želju da zapoveda i u drugom životu. Ali njemu je bilo rečeno da je on sada u drugom kraljevstvu, koje je večno; da je njegovo vladanje sada mrtvo, i da se ovde niko ne ceni drugačije osim po dobroti i istini, i po milosti u kojoj je kod Gospoda; i dalje, da se u ovome kraljevstvu, kao i u onome na zemlji, svako ceni prema bogatstvu i prema onome koliko je u milosti kod vrhovnog gospodara, ali da su ovde bogatstvo dobrota i istina, a položaj kod vrhovnog vladara milost Gospodova; i ako on želi da vlada na bilo koji drugi način, u tome slučaju je pobunjenik, pošto je sada u kraljevstvu Drugog vrhovnog gospodara. Kada je to čuo, on se postideo.

452. Razgovarao sam s duhovima koji su pretpostavljali da je nebeska radost u tome da se bude veliki. No njima je bilo rečeno da

je u Nebu najveći onaj ko je najmanji, jer onaj ko je najmanji, on je naj srećniji i po tome je najveći, jer šta znači biti najveći ako ne da se bude veoma srećan; i da je to ono što moćni traže kroz moć a bogati kroz bogatstvo. Dalje, rečeno im je da se Nebo ne sastoji u tome da neko želi da bude mali da bi bio najveći, jer bi u tome slučaju taj u stvari želeo da bude najveći; nego da je Nebo u tome da se dobro drugoga želi od srca više nego svoje vlastito dobro, i da se želi služiti drugima da bi se unapredila njihova sreća, ali da to nije radi sebičnog cilja, već iz ljubavi.

453. Neki su imali tako grubu ideju da su pretpostavljali kako samo treba da budu pušteni unutra; da je to soba u koju se ulazi kao kroz vrata što se otvaraju, a da ih uvodi čuvar.

454. Neki misle da se Nebo sastoji u tome da se lako živi, da njima drugi služe; no njima je rečeno da nema sreće u tome da se odmara, jer bi svako želeo da mu tako neko služi, pa na taj način niko ne bi bio srećan. To ne bi bio aktivan život nego dokolica, te bi im bilo dosadno, a i sami znaju da nema sreće ako u životu nema aktivnosti; da je anđeoski život u tome da se bude koristan, kao i u dobročinstvima prema bližnjemu; jer anđeli ne znaju za veću sreću nego da uče i poučavaju duhove koji stižu sa sveta o tome kako da budu korisni drugima, i kako da nadgledaju zle duhove da ovi ne bi prešli izvesne granice; da nadahnjuju ljude dobrotom; da podižu mrtve u večni život i da ih, ako su ovi takvi da je to moguće, uvode u Nebo. Radi toga oni osećaju veću sreću nego li se to može opisati. Na taj način oni su slike Gospodove, jer vole bližnjega više nego same sebe, i po tome je to Nebo. Na taj način anđeoska sreća je u tome da se bude od koristi i prema koristi, a to je prema životu dobra od ljubavi i milosrđa. Kada su to čuli oni koji su mislili da se nebeska radost sastoji u besposlici i u tome da se nebeska radost samo udiše, njima je bilo dato da osete kakav bi zaista bio takav život: da bi to u stvari bio tužan život koji bi uništio svaku radost, i da bi im se smučio pa bi se osećali kao da im se povraća.

455. Jedan koji je na svetu bio vrlo učen u Reči, imao je ideju da je nebeska radost u tome da se bude u svetlosti slave, nalik sunčevoj svetlosti kada ima zlatast sjaj, i da je to u isto vreme život u dokolici. Da bi se uverio kako je bio u zabludi, takva svetlost mu je bila data, i dok je bio u njoj, uživao je kao da je bio u Nebu, kako je rekao. Ali nije mogao da ostane dugo u njoj, jer mu je postepeno dosadila i više nije bila nikakva radost.

456. Oni koji su najviše znali o tome rekli su da se nebeska radost sastoji u hvali i slavi Gospoda, da je to život bez ikakvih

dela milosrdne ljubavi i da je to aktivan život. Ali njima je rečeno da hvaliti i slaviti Gospoda ne znači takav život, nego je to ishod takvoga života; jer Gospodu nisu potrebne hvale, već on želi da se čine dobra dela iz ljubavi prema bližnjemu, i da će prema ovima biti primljena sreća od Gospoda. No, i pored toga, ove u Reči najučenije osobe nisu mogle da shvate šta je nebeska radost, nego su i dalje mislile da je činiti dobra dela isto što i biti sluga. A anđeli su svedočili o tome da je to najslobodniji život i da je takav život praćen neizrecivom srećom.

457. Skoro svi koji pređu iz sveta u drugi život pretpostavljaju da je pakao isti za svakoga, kao i da je Nebo isto za svakoga. No i u jednom i u drugom postoji bezbroj razlika i vrsta, te ni Nebo ni pakao nisu potpuno isti za svaku osobu; isto kao što nijedan čovek, duh ili anđeo nisu potpuno isti. Kada sam samo pomislio da su i jedan i drugi uvek isti, i u svetu duhova i u anđeoskom Nebu reagovali su sa užasom, pa su rekli da je svako jedinstvo oblikovano kroz harmoniju raznih delova; da je harmonija onakva kakvi su oni koji je sačinjavaju; da nema ničega što je potpuno isto i da harmonija zavisi od delova koji je čine. Tako svako društvo u nebesima čini jednu jedinicu, a sve one zajedno jedno Nebo, to jest sveopšte Nebo, koje je samo od Gospoda, kroz ljubav. Jedan anđeo je nabrojao samo nekoliko vrsta radosti duhova prvoga Neba, a bilo ih je četiri stotine sedamdeset osam, iz čega možemo zaključiti koliko ima podvrsta u svakoj vrsti. I pošto ih ima toliko u tome Nebu, koliki li je tek broj vrsta sreće u Nebu anđeoskih duhova, a još je veći u Nebu anđela!²⁸

458. Zli duhovi ponekad zamišljaju da postoji neko drugo nebo pored onoga koje pripada Gospodu, pa im je dozvoljeno da ga traže gde god mogu, ali na svoju zabunu ne mogu da nađu nijedno drugo nebo. Jer zli duhovi uleću kao u neko ludilo, kako zbog mržnje prema Gospodu, tako i zbog svojih paklenih muka, pa se stoga hvataju za ovakve fantazije.

459. Postoje tri vrste Neba: prvo je stanište dobrih duhova, drugo anđeoskih duhova, a treće anđela. Svi duhovi, anđeoski duhovi i anđeli dele se na nebeske i duhovne. Nebeski su oni koji kroz

---

²⁸ Prema autoru, Nebo se deli na tri, a u svakome postoji bezbroj društava. Anđeoski duhovi su istovremeno u svetu duhova i u prvom nebu, jer se tu pripremaju za više nebo. Ova kraljevstva su jedno unutar ili iznad drugoga, i među njima su razlike i granice određene duhovnim zakonima, sličnim onima preko kojih Gospod upravlja i dušama ljudi na svetu; oni su samo priprema za tzv. drugi ili večni život, koji počinje na zemlji da se nikada ne bi završio, jer je u stvari život večan kao što je i Bog večan, prim. prev.

ljubav primaju veru od Gospoda, kao što su to bili ljudi Pradrevne crkve, o kojima je bilo reči. Duhovni su oni koji kroz poznavanje vere primaju ljubav prema bližnjemu od Gospoda i deluju prema onome što su primili.

(Nastavak o ovome predmetu na kraju poglavlja)

Knjiga Postanja (V)

1. Ovo je pleme Čovjeka, kad Bog stvori čovjeka, po obličju svojem stvori ga.
2. Muško i žensko stvori ih, i nazva ih Čovjek, kad biše stvoreni.
3. I poživje Čovjek sto tridest godina, i rodi sina po obličju svojemu kao što je on, i nadjene mu ime Set.
4. I rodiv Seta, poživje Čovjek osam stotina godina rađajući sinove i kćeri.
5. Tako poživje Čovjek svega devet stotina trideset godina, i umrije.
6. A Set poživje sto pedeset godina, i rodi Enoša.
7. A rodiv Enoša, poživje Set osam stotina sedam godina rađajući sinove i kćeri.
8. Tako poživje Set svega devet stotina dvanaest godina, i umrije.
9. A Enoš rodi Kainana.
10. A rodiv Kainana, poživje Enoš osam stotina petnaest godina rađajući sinove i kćeri.
11. I tako poživje Enoš svega devet stotina pet godina, i umrije.
12. A Kainan poživje sedamdeset godina i rodi Mahaela.
13. A rodiv Mahaela, poživje Kainan osam stotina četrdeset godina rađajući sinove i kćeri.
14. Tako poživje Kainan svega devet stotina deset godina, i umrije.
15. A Mahael poživje šezdeset pet godina, i rodi Jareda.
16. A rodiv Jareda, poživje Mahael osam stotina trideset godina rađajući sinove i kćeri.
17. Tako poživje Mahael svega osam stotina devedeset pet godina, i umrije.
18. A Jared poživje sto šezdeset dvije godine, i rodi Henoha.
19. A rodiv Henoha, poživje Jared osam stotina godina rađajući sinove i kćeri.
20. Tako poživje Jared svega devet stotina šezdeset dvije godine, i umrije.
21. A Henoh poživje šezdeset pet godina, i rodi Metuzala.

22. A rodiv Metuzala, poživje Henoh jednako po volji Božjoj trista godina rađajući sinove i kćeri.
 23. I tako poživje Henoh svega trista šezdeset pet godina.
 24. I živeći Henoh jednako po volji Božjoj, nestade ga jer ga uze Bog.
 25. A Metuzal poživje sto osamdest sedam godina, i rodi Lameha.
 26. A rodiv Lameha, poživje Metuzal sedam stotina osamdest dvije godine rađajući sinove i kćeri.
 27. Tako poživje Metuzal svega devet stotina šezdeset devet godina, i umrije.
 28. A Lameh poživje sto osamdest dvije godine, i rodi sina.
 29. I nadjene mu ime Noje govoreći: Ovaj će nas odmoriti od posala naših i od truda ruku naših na zemlji, koju prokle Gospod.
 30. A rodiv Noja, poživje Lameh pet stotina devedeset pet godina rađajući sinove i kćeri.
 31. Tako poživje Lameh svega sedam stotina sedamdeset sedam godina, i umrije.
 32. A Noja kada bi pet stotina godina, rodi Sema, Hama i Jafeta.

Kratko izlaganje

460. Ovo poglavlje posebno govori o rasprostiranju Pradrevne crkve kroz uzastopna pokoljenja, skoro do Potopa.

461. Pradrevna crkva, koja je bila nebeska, naziva se *Čovek*, homo i *obličje Božje*. Stih 1

462. Druga crkva, koja nije bila nebeska u tolikoj meri, naziva se *Set*. Stihovi 2, 3.

463. Treća crkva se naziva *Enoš*, stih 6; četvrta *Kainan*, stih 9; peta *Mahael*, stih 12; šesta *Jared*, stih 15; sedma *Enoš*, stih 18; i osma *Metuzal*, stih 21.

464. Crkva nazvana *Enoš* opisuje se kako oblikuje nauk iz onoga što je bilo otkriveno u Pradrevnoj crkvi, koji nije bio od koristi u to vreme, ali je sačuvan da bi ga potomstvo koristilo. To je prikazano time što se kaže *da ga nestade jer ga uze Bog*. Stihovi 22-24.

465. Deveta crkva je nazvana *Lameh*. Stih 25.

466. Deseta, roditeljka triju crkava posle Potopa, dobila je ime *Noje*. Ova crkva će se zvati Drevnom crkvom. Stihovi 28, 29.

467. Za *Lameha* se kaže da nije sačuvala ništa od opažanja Pradrevne crkve, a za *Noja* da je to Nova crkva. Stih 29.

Unutrašnji smisao

468. Iz onoga što je bilo rečeno i pokazano u prethodnom poglavlju, jasno je da se imenima označavaju jeresi i nauci. Otuda se može videti da se pod imenima ne misli na osobe nego na stvari, a u ovom slučaju na nauke ili na crkve, sačuvane uprkos promenama koje su pretrpeli od vremena Pradrevne crkve sve do *Noja*. Naime, svaka crkva se vremenom smanjuje, da bi na kraju ostala samo kod malog broja; a taj mali broj koji je ostao u vreme Potopa naziva se *Noje*. Da se istinska Crkva smanjuje i da ostaje samo kod malog broja, vidi se po ostalim crkvama koje su se tako smanjivale. Oni koji ostaju nazivaju se u Reči *ostaci* ili *ostatci* i za njih se kaže da su *usred* ili da su *sredina zemlje*. A kako je sa sveopštim, tako je i s posebnim; ili kako je s Crkvom, tako je i sa svakim pojedinim čovekom; jer da Gospod ne sačuva ostatke u svakom, on bi nestao zauvek, pošto je duhovni i nebeski život u ostacima. Tako je u opštem i u posebnom - da nema nekih kod kojih je sačuvana Crkva ili istinska vera, ljudski rod bi nestao; jer, kao što je poznato, grad a nekad i kraljevstvo, spaseni su radi nekolicine njih. Sa Crkvom je kao i s ljudskim telom; sve dok je srce zdravo, susedna tkiva mogu živeti, ali kad srce oslabi, ostali delovi tela ne dobijaju hranu i čovek umire. *Nojem* se opisuje preostalo; jer kao što se pokazuje u stihu 12 sledećeg poglavlja, kao i na drugim mestima, cela zemlja je bila iskvarena. O ostacima koji postoje u svakom pojedincu, kao i u Crkvi uopšte, puno je rečeno kod proroka, kao kod Isaije:

I ko ostane u Sionu i ko ostane u Jerusalimu, zvaće se svet, svako ko bude zapisan za život u Jerusalimu. Kada Gospod opere nečistotu kćeri sionskih i iz Jerusalima očisti krv njegovu duhom koji sudi i sažiže. (IV 3, 4)

U ovome odlomku za ostatke se kaže da su sveti, čime se označava da ostaci pripadaju Crkvi, a tako isto i čoveku Crkve; jer oni koji ostanu u Sionu i u Jerusalimu nisu mogli biti sveti samo zato što su ostali. Opet:

I u to vrijeme ostatak Izrailjev i koji se izbave u domu Jakovljevu neće se više oslanjati na onoga koji ih bije, nego će se oslanjati na Jehovu sveca Izrailjeva istinom. Ostatak će se obratiti, ostatak Jakovljevi, k Bogu silnome. (X 20, 21)

Kod Jeremije:

U one dane i u ono vrijeme, govori Gospod, tražiće se bezakonje Izrailjevo, ali ga neće biti, jer će se oprostiti onima koje ostavim. (L 20)

I kod Miheja:

I ostatak će Jakovljevi biti usred mnogih naroda kao rosa od Gospoda i kao sitan dažd po travi, koja ne čeka čovjeka niti se uzda u sinove čovječje. (V 7)

Ostatak ili ono što preostane od čoveka ili od Crkve nazivano je desetinama, koje su bile svete; otuda su brojevi u kojima su desetice isto tako sveti, a sa deset se označavaju *ostaci*, kao kod Isaije:

I dokle Jehova opravi daleko ljude i bude sama pustoš u zemlji. Ali će biti u njoj desetina, pa će se i ona zatrti, ali kao hrast ili brijest, kojima i kad zbace lišće, ostaje stablo, tako će sveto sjeme biti njezino stablo. (VI 12, 13)

Ovde se ostaci nazivaju *sveto sjeme*. A kod Amosa:

Jer ovako govori Jehova Bog: U gradu iz kojega je izlazila tisuća, ostaće stotina, a iz kojega je izlazila stotina, ostaće u njemu deset domu Izrailjevu. (V 3)

U ovim kao i u mnogim drugim odlomcima u unutrašnjem smislu označeni su *ostaci*, o kojima smo govorili. Da je grad sačuvan da bi se sačuvali ostaci ili Crkva, vidi se iz onoga što je Avramu rečeno o Sodomi:

Avram reče: Možda se nađe desetak; a On reče: neću ih uništiti radi toga desetka. (Knjiga Postanja, XVIII 32)

469. Stih 1. *Ovo je pleme Adamovo. Kad Bog stvori Čovjeka, po obličju svojem stvori ga.*

Knjiga plemena ili naraštaja jeste nabranje onih koji su pripadali Pradrevnoj crkvi; *kad Bog stvori Čovjeka*, označava da ga je učinio duhovnim; *po obličju Božjem stvori ga*, označava da ga je učinio nebeskim: takvo je opisivanje Pradrevne crkve.

470. Da je *knjiga naraštaja* nabranje onih koji su pripadali Pradrevnoj crkvi, vrlo je jasno iz onoga što sledi, jer odavde pa do jedanaestog poglavlja, to jest do vremena Ebera, imena nikad ne označavaju ljude nego stvari. U pradrevna vremena čovečanstvo je bilo podeljeno na kuće, porodice i narode; kuća se sastojala od muža i žene s njihovom decom, zajedno s nekim iz njihove porodice koji im je služio; familija se sastojala od većeg ili manjeg broja kuća, koje nisu živele daleko jedna od druge ali ne zajedno; a narod od većeg ili manjeg broja porodica.

471. Razlog što su ovako živeli sami i odvojeno, podeljeni na kuće, porodice i narode, bio je da se sačuva celina Crkve; da sve kuće i porodice zavise od svog roditelja, i da tako ostanu u ljubavi i u istinskom bogoslužju. A treba se setiti da je svaka kuća imala svoje duhovno obeležje, *genijus*, koje se razlikovalo od svih drugih; jer je dobro poznato da deca, kao i udaljeni potomci, stiču od roditelja osobenosti i

prema tome karakteristike, po kojima se mogu razlikovati u licu i po mnogim drugim osobinama. Dakle, da ne bi bilo zabune, nego da se jasno razlikuju, Gospod je blagoizvoleo da oni obitavaju na taj način. Tako je Crkva bila živa predstava Gospodovog kraljevstva; jer u Gospodovom kraljevstvu postoji bezbroj društava, gde se svako razlikuje od drugoga prema razlikama u ljubavi i veri. Kao što je primećeno, to je označeno rečima *živeti sam i nastavati u šatorima*. Stoga je Gospod blagoizvoleo da Jevrejska crkva bude podeljena na kuće, porodice i narode, i da svako treba da se oženi unutar svoje vlastite porodice; ali o ovome će biti govora docnije po Gospodovoj Božanskoj milosti.

472. Da *tada Bog stvori Čovjeka* znači da je čovek postao duhovan, a da *ga načini na sliku Božju* znači da je postao nebeski, vidi se iz onoga što je rečeno i pokazano ranije. Izraz *stvorigi* odnosi se na čoveka kada se ponovo stvara ili preporođuje; a reč *načiniti* kada postaje savršen; stoga u Reči postoji jasna razlika između *stvorigi*, *načiniti*, *oblikovati*, kao što je pokazano u drugom poglavlju, gde se kaže da je duhovni čovek načinjen nebeskim, da je *Bog počinio od djela svojih koja učini*; i u drugim odlomcima *stvorigi* se odnosi na duhovnog čoveka, a *načiniti* ili usavršiti na nebeskog čoveka, videti stav 16 i 88.

473. Da je *naličje Božje* nebeski čovek, a *slika Božja* duhovni čovek, pokazano je ranije. Naličje je priprema za sliku, pa je slika stvarna sličnost, jer nebeskim čovekom Gospod potpuno upravlja kao Svojom slikom.

474. Stoga, dakle, predmet o kojem se ovde govori jeste rađanje ili širenje Pradrevne crkve; ovde se prvo opisuje kako čovek od duhovnog postaje nebeski, jer širenje zavisi od toga.

475. Stih 2. *Muško i žensko stvorigi ih, i blagoslovi ih, i nazva ih Čovjek kad biše stvoreni.*

Muško i žensko označava brak između vere i ljubavi; *i nazva ih Čovjek*, označava da su bili Crkva, koja se u posebnom smislu naziva čovek, homo.

476. Da *muško i žensko* predstavlja brak između vere i ljubavi, rečeno je i pokazano prethodno, gde se vidi da muško ili muškarac, vir, označava razum i sve što mu pripada, znači i sve od vere; a žensko ili žena predstavlja volju ili sve što pripada volji, pa stoga i sve što se odnosi na ljubav; otuda je nazvana Eva, jer to ime označava život ili samu ljubav. Ženom se isto tako označava Crkva, kao što je ranije pokazano; a muškarcem, čovekom, virom Crkve. Ovde se radi o stanju Crkve kada bila duhovna, a posle toga je postala nebeska, gde se muško pominje pre nego žensko, kao u Poglavlju I 26, 27. Izraz *stvorigi* odnosi se na duhovnog čoveka; ali pošto je brak ostvaren, to jest kada

je Crkva postala nebeska, ne kaže se više *muško i žensko, nego čovek*, homo, koji izražava oboje zato što je ostvaren brak; stoga odmah iz toga sledi i *nazva ih Čovjek*, čime se označava Crkva.

477. Već je bilo pokazano da se sa *čovek* označava Pradrevna crkva; jer u najvišem smislu Sam Gospod je Čovek, pa se otuda Duhovna crkva tako naziva, jer je ona bila slika. Ali u opštem smislu, svako se naziva čovekom ko ima ljudski razum; jer čovek je to po svom razumu, i po tome je jedna osoba više čovek nego druga, iako prava razlika od jednog do drugog čoveka treba da se pravi prema veri koja je zasnovana na ljubavi prema Gospodu. Da se Pradrevna crkva, kao i svaka istinska Crkva, a otuda i oni koji pripadaju Crkvi ili koji žive od ljubavi prema Gospodu i od vere u Njega, nazivaju *čovek*, to je jasno iz Reči, kao kod Jezekilja:

I umnožiću u vama ljude, dom Izrailjev sav koliki, i gradovi će se naseliti i pustoline sagraditi. Umnožiću u vama ljude i stoku, i namnožiće se i naploditi, i naseliću vas kao prijete; i učiniću vam dobra više nego prijete; i poznaćete da sam ja Gospod. I dovešću k vama ljude, narod svoj Izrailja, i naslijediće vas, i bićete im našljedstvo, i nećete ih više zatirati. (XXXVI 10-12)

Ovde se sa *više nego prije* označava Pradrevna crkva; s *kao prije Drevna crkva*; s *dom Izrailjev* i s *narod Izrailjev*, prvobitna crkva ili crkva neznabožaca; a sve se one nazivaju *čovek*. Tako kod Mojsija:

Opomeni se negdašnjih dana, pogledaj godine svakoga pokoljenja; pitaj oca svojega i on će ti javiti, starije svoje i kazaće ti. Kad višnji razdade našljedstvo narodima, i kad razdijeli sinove čovjekove, postavi među narodima po broju sinova Izrailjevih. (Ponovljeni zakoni, XXXII 7, 8)

Ovde se pod *negdašnjim danima* podrazumeva Pradrevna crkva; pod *godine svakog pokoljenja* Drevna crkva; *sinovi čovekovi* označavaju one koji su bili u veri prema Gospodu, a ona je *broj sinova Izrailjevih*. Da se preporođena osoba naziva *čovek*, pokazano je kod Jeremije:

Pogledah na zemlju i gle, bez obličja je i pusta; i na nebo, a svetlosti njegove nema. Pogledah i gle, nema čovjeka, i sve ptice nebeske odletješe. (IV 25, 27)

Ovde *zemlja* označava spoljašnje biće; *nebo* unutrašnje; *čovek* ljubav od dobrote; *ptice nebeske* razumevanje istine. Ponovo:

Evo, idu dani, govori Gospod, kada ću zasijati dom Izrailjev i dom Judin sjemenom čovječjim i sjemenom od stoke. (XXXI 27)

Ovde se čovekom iznačava unutrašnji čovek, a stokom spoljašnji čovek. Kod Isaije:

Prođite se čovjeka kojemu je dah u nosu; jer šta vrijedi? (II 22)

Ovde se pod čovekom misli na čoveka Crkve. Ponovo:

I dokle Jehova opravi daleko ljude, i bude sama pustoš u zemlji.
(VI 12)

Ovde je reč o čovekovom uništenju, tako da više nije ostalo ni dobrote ni istine. Opet:

Zato će prokletstvo proždrijeti zemlju, i zatreće se stanovnici njezini, zato će izgorjeti stanovnici zemaljski, i malo će ljudi ostati. (XXIV 6)

Ovde se pod čovekom misli na one koji imaju vere. Takođe:

Putovi opustješe, putnici ne putuju; pokvari ugovor, odbaci gradove, ne mari za čovjeka. Zemlja tuži i čezne, Liban se stidi i vene, Saron je pustinja; Bazan i Karmel opustješe. (XXXIII 8)

Ovim je označen čovek koji se na hebrejskom kaže *Enoš*. Ponovo:

Učiniću da će čovjek vrijediti više nego zlato čisto, više nego zlato ofirsko. Zato ću zatresti nebo, i zemlja će se pokrenuti sa svojega mjesta od jarosti Gospoda nad vojskama, i u dan kad se raspali gnjev njegov.
(XIII 12, 13)

Ovde se čovek označava na prvome mestu rečju *Enoš*, a na drugom sa *Adam*.

478. Razlog što se zove *Adam* jeste to što na hebrejskom to ime znači *čovek*; ali se on nikada ne naziva imenom *Adam*, nego uvek *Čovek*, a to je očito iz ovoga odlomka kao i iz prethodnih; tako da se u nekim slučajevima ne naziva u jednini nego u množini, a i stoga što se ovaj izraz odnosi i na muškarca i na ženu, tako da se zajedno nazivaju *Čovek*. Da se ova reč odnosi na oboje, svak može da vidi po sledećim rečima: *I nazva ga čovek u dan kad bi stvoren*; i na sličan način u prvom poglavlju: *Načinimo ga na našu sliku, i neka vlada nad ribama morskim*, stihovi 27, 28. Otuda se vidi da ovde nije reč o stvaranju nekog posebnog čoveka koji bi bio prvi čovek u čovečanstvu, nego da je reč o Pradrevnoj crkvi.

479. *Nazvati imenom i zvati po imenu* označava u Reči osobinu stvari, kao što je ranije pokazano, a u ovom slučaju odnosi se na Pradrevnu crkvu, označavajući da je čovek uzet sa zemlje ili preporođen od Gospoda, jer reč *Adam* znači *zemlja*; a posle, kada je postao nebeski, postao je u najvišem stepenu *čovek*, snagom vere koja ima poreklo u ljubavi prema Gospodu.

480. Da su nazvani *čovekom* onda kada su stvoreni, to se vidi i iz prvog poglavlja, stihovi 26, 27, to jest na kraju šestoga dana, a to je veče Sabata, kada Sabat ili sedmi dan počinje; jer sedmi dan ili Sabat jeste nebeski čovek, kao što je već pokazano.

481. Stih 3. *I poživje Čovek sto trideset godina, i rodi sina po obličju svojem kao što je on, i nadjene mu ime Set.*

Sto trideset godina označava vreme pre pojave Nove crkve, za

koju se, pošto je bila mnogo drugačija od Pradrevne, kaže da *bila rođena na sliku a po naliku*; ali reč *slika* odnosi se na veru a *nalik* na ljubav. Ta crkva se zvala *Set*.

482. Šta *godine* i *broj godina* označavaju u unutrašnjem smislu, do sada nije bilo poznato. Oni koji ostaju kod doslovnog smisla pretpostavljaju da je zaista reč o godinama, ali od ovoga pa do jedanaestog poglavlja ništa nije istorijsko kao što to izgleda po smislu reči, nego sve pojedinačno i uopšte označava druge predmete. I to nije tako samo s imenima nego i s brojevima. U Reči se često pominju brojevi tri i sedam, i gde god da se pojave, označavaju nešto sveto i najsvetije u odnosu na stanja koja su predstavljena vremenima ili stvarima, a ona znače stanja bez obzira na to da li su periodi mali ili veliki, jer se mali odnose na velike, da bi veliki na pravi način proizašli od malih. Tako kod Isaije:

I sada veli Jehova: do tri godine, kao što su godine najamničke, ološaće slava Moabova sa svijem mnoštvom njihovijem, i što ostane, biće vrlo malo i ne jako. (XVI 14)

I opet:

Ovako reče Jehova: za godinu dana, kao što je godina najamnička, nestaće sve slave kedarske. (XXI 16)

Ovde su označeni i veliki i mali intervali. Kod Habakuka:

Gospode, čuh riječ tvoju, i uplaših se; Gospode, djelo svoje usred godina sačuvaj u životu, usred godina objavi ga, u gnjevju sjeti se milosti. (III 2)

Usred godina predstavlja Gospodov dolazak. Manji intervali označavaju svaki dolazak Gospodov, kao kad se čovek preporodi, a veći intervali kad se Gospodova crkva nanovo podiže. Isto je i kada se govori o *godini otkupa* kod Isaije:

Jer je dan osvete u srcu mom, i dođe godina da se moji iskupe. (LXIII 4)

Isto tako je i sa hiljadu godina posle kojih će Sotona biti vezan (Otkrivenje, XX 2, 7) i sa hiljadu godina prvog uskrsnuća (Otkrivenje, XX 4-6), koje nikako ne znače godine, nego stanja; jer kao što se dani odnose na stanja, što je već pokazano, isto tako se odnose na stanja koja su opisana brojem godina. Otuda je jasno da vremena u ovome poglavlju označavaju stanja; jer je svaka crkva bila u drugačijem stanju opažanja od ostalih, prema razlikama u naravi, nasleđu i onome što su ljudi sami stekli.

483. Imenima koja slede: *Set, Enoš, Kainan, Mahael, Jared, Enoh, Metuzal, Lameh* i *Noje* označavaju se mnoge crkve, od kojih je početna nazvana *čovek*. Glavna karakteristika ovih crkava bilo je opažanje, pa su stoga razlike među njima bile povezane s opažanjem. Ovde mogu da pomenem kako svuda u sveukupnom Nebu vlada opažanje

dobrote i istine, koje je takvo da se ne može opisati, a ima bezbroj razlika, tako da dva društva nikada nemaju isto opažanje; tamo se opažanje deli u vrste i podvrste, gde su vrste nebrojene a podvrste još nebrojenije; ali o ovima će biti više govora kasnije, po Gospodovoj Božanskoj milosti. Pošto postoje vrste i podvrste, sa svim varijacijama opažanja, to je jasno koliko se malo zna, ili skoro ništa, o nebeskim i duhovnim stvarima, kada se ne zna čak ni šta je opažanje; ali kada se to kaže, ljudi ne veruju da to postoji, a tako je i s drugim stvarima. Pradrevna crkva je predstavljala Gospodovo kraljevstvo, čak i u pogledu razlika u opažanjima; ali kako je priroda opažanja danas potpuno nepoznata, sve što bi se reklo o opažanjima u ovim crkvama izgledalo bi mračno i čudnovato. U to vreme ljudi su bili podeljeni na kuće, porodice i narode, i sklapali su brakove unutar svojih kuća i porodica da bi se održale razlike u opažanjima, koje su dolazile od roditelja baš kao što se kroz pokoljenja nastavlja urođeni karakter; stoga oni koji su pripadali Pradrevnoj crkvi obitavaju zajedno u Nebu.

484. Da je crkva nazvana Set bila vrlo slična Pradrevnoj crkvi, očito je po tome što se kaže da je čovek rodio sina po svojoj slici i dao mu ime Set, gde se izraz *slika* odnosi na veru, a *lik* na ljubav; da ova crkva nije bila slična Pradrevnoj u pogledu ljubavi i vere koja iz nje proizlazi, jasno je iz onoga što je rečeno malopre, naime, da *muško i žensko stvori ih On, i blagoslovi ih, i nazva ih čovek*, čime se označava duhovni čovek šestoga dana, kao što je već rečeno, tako da je ovaj čovek bio sličan čoveku šestog dana, što znači da ljubav više nije bila glavna, ali je ipak vera bila spojena s ljubavlju.

485. Da se pod *Set* označava crkva drugačija od one koja je ranije opisana (IV 25), može se videti u stavu 435. Da su se crkve raznih nauka nazivale isto, vidi se po onome iz prošloga poglavlja, stihovi 17 i 18, naime, da su se zvale *Enoš i Lameh*, dok su se slične crkve na drugome mestu isto tako zvale *Enoš i Lameh*, stihovi 21, 30.

486. Stih 4. *A rodiv Seta, poživje Čovjek osam stotina godina rađajući sinove i kćeri.*

Danima su označena vremena i stanja u opštem, a *godinama* vremena i stanja u pojedinim slučajevima, *sinovima i kćerima* označene su istina i dobrota koje su oni opažali.

487. Da se *dani* odnose na vremena i stanja u opštem, bilo je pokazano u prvom poglavlju, gde *dani stvaranja* imaju upravo to značenje. U Reči se često svako vreme naziva *dani*, kao što je to u ovom slučaju, a i u onome što sledi: 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 27, 31; pa su, dakle, i vremenska stanja u opštem označena *danima*; a kada su dodate *godine*, tada godišnja doba označavaju osobine tih stanja, a

to su stanja u pojedinostima. Pradrevni ljudi su imali brojeve kojima su označavali ono što se odnosilo na Crkvu, kao *tri, sedam, deset i dvanaest*, kao i mnoge koji su bili složeni od ovih i drugih brojeva, kojima su oni opisivali stanja Crkve; stoga ovi brojevi sadrže tajne za čije bi objašnjenje trebalo mnogo vremena. To je bilo računanje ili prikazivanje stanja Crkve. Isto se pojavljivalo u mnogim delovima Reči, a posebno u proročkom delu. U obredima Jevrejske crkve bilo je mnogo brojeva, kako za vreme tako i za merenje, kao i za *žrtve*, prinose u hrani, pranje i sve drugo što se svuda smatra svetim shodno svojoj primeni. Tako je bilo s brojem *osam stotina*, u sledećem stihu s brojem *devet stotina trideset* i u brojevima godina u sledećim stihovima, o promenama stanja njihove crkve u odnosu na opšte stanje, toliko da ih je teško izbrojati. U nastavku ovoga dela, po Gospodovoj Božanskoj milosti, pokazaćemo šta prosti brojevi do dvanaest znače; jer dok se ne pozna značenje tih brojeva, nije moguće razumeti ni značenje složenih brojeva.

488. Da *dani* označavaju stanja u opštem, a *godine* u pojedinačnom, pokazuje se u Reči. Tako kod Jezekilja:

Skrivio si krvlju koju si prolio, i oskrvnio si se o gadne bogove svoje koje si načinio; i učinio si te se približiše dani tvoji, i došao si do godina svojih; zato ću učiniti od tebe rug među narodima i podsmijeh po svijem zemljama. (XXII 4)

Ovde se govori o onima koji čine *gadove* i pune meru njihovih grehova, čija se stanja u opštem nazivaju *dani*, a u pojedinačnom *godine*. Tako kod Davida:

Dodaj dane k danima carevijem, i godine njegove produlji od koljena na koljeno. (LXI 6)

Ovde se govori o Gospodu i njegovom kraljevstvu, gde *dani* i *godine* označavaju stanja u Njegovom kraljevstvu. Opet:

Prebrajam stare dane i godine od vijekova. (Psalam LXXVII 5)

Ovde *stari dani* označavaju stanja Pradrevne crkve, a *godine* od *vijekova* stanja Drevne crkve. Kod Isaije:

Jer je dan od osvete u srcu mom, i dođe godina da se moji iskupe. (LXIII 4)

Ovde se govori o poslednjem vremenu, gde *dan od osvete* znači stanje osude, a *godina iskupljenja* stanje blagoslova. Ponovo:

Da oglasim godinu milosti Gospodnje i dan osvete Boga našega, da utješim sve žalosne. (LXI 2)

Ovde i *dani* i *godine* označavaju stanja. Kod Jeremije:

Obrati nas, Gospode, k sebi i obratićemo se; ponovi dane naše kao što bijaše prije. (Plač, V 21)

Ovde je jasno da se misli na stanja. I kod Joila:

Trubite u trubu na Sionu, i vičite na Svetoj gori mojoj, neka drkću svi stanovnici zemaljski, jer ide dan Gospodnji, jer je blizu dan kada je mrak i tama, dan kada su oblak i magla; kako se zora razastre povrh gora, tako ide narod velik i silan, kakvoga nije bilo otkad je svijeta niti će ga poslije kad biti od koljena do koljena. (II 2, 3)

Ovde *dan* označava stanje tmine i gustog mraka, oblaka i tame, sa svakim posebno, i sa svima uopšte. Kod Zaharija:

Jer gle, kamen koji metnuh pred Jezusa, na tom je jednom kamenu sedam očiju; gle, ja ću ga otesati, govori Gospod nad vojskama, i uzeću bezakonje te zemlje u jedan dan. U taj dan, govori Gospod nad vojskama, zvaćete svaki bližnjega svojega pod vinovu lozu i pod smokvu. (III 9, 10)

I na drugome mestu:

Nego će biti jedan dan, koji je poznat Gospodu, neće biti dan i noć jer će i uveče biti svjetlost. (XIII 7)

Ovde je jasno da se misli na stanje, jer se kaže da će doći dan kada *neće biti dana i noći, a uveče će biti svjetlost*. Isto se vidi iz izraza u Deset zapovesti:

Poštuj oca svojega i mater svoju, kao što je zapovijedio Gospod Bog tvoj, da bi ti se produljili dani tvoji i da bi ti bilo dobro na zemlji, koju ti daje Gospod Bog tvoj. Mjera potpuna i prava neka ti je; efa potpuna i prava neka ti je, da bi ti se produljili dani tvoji u zemlji koju ti daje Gospod Bog tvoj. (Ponovljeni zakoni, V 16; XXV 15)

Ovde se pod *produljiti dane* ne misli na dužinu života nego na stanje sreće. U doslovnom smislu zaista izgleda kao da se danom označava vreme, ali u unutrašnjem smislu *dan* označava stanje. Anđeli, koji su u unutrašnjem smislu, ne znaju šta je vreme jer njima sunce i mesec ne služe da razlikuju vreme, stoga oni ne znaju šta su dani i godine, nego samo šta su stanja i njihove promene; pa stoga pred anđelima sve što se odnosi na materiju, prostor i vreme iščezava, kao na primer u ovom odlomku kod Jezekilja:

Jer je blizu dan, blizu je dan Gospodnji, oblačan dan, vrijeme narodima. (XXX 3)

I u ovome kod Joila:

Jao dana! Jer je blizu dan Gospodnji, i doći će kao pogibao od svemogućega. (I 15)

Ovde *oblačan dan* označava oblak ili obmanu; *vrijeme naroda* označava narode ili zloću; *dan svemogućega* označava pustošenje. Kada se ukloni pojam vremena, ostaje pojam stanja stvari koje je tada postojalo. Isti je slučaj u pogledu dana i godina, koji se tako često pominju u ovome poglavlju.

489. Da *sinovi* i *kćeri* znače istinu i dobrotu koje oni opažaju, i to *sinovi* istinu a *kćeri* dobrotu, jasno je iz mnogih odlomaka kod proroka; jer u Reči, kao i u drevna vremena, začće i rađanje crkava naziva se *sinovima* i *kćerima*, kao kod Isaije:

I narodi će doći k vidjelu tvojemu i k svjetlosti koja će te obasjati. Podigni oči svoje unaokolo i vidi: svi se skupljaju i idu k tebi, sinovi će tvoji izdaleka doći i kćeri tvoje nosiće se u naručju. Tada ćeš vidjeti, i obradovaćeš se i srce će ti se udiviti i raširiti, jer će se k tebi okrenuti mnoštvo morsko i sila naroda doći će k tebi. (LX 3-5)

U ovome odlomku *sinovi* označavaju istinu a *kćeri* dobrotu. Kod Davida:

Oslobodi me i izbavi iz ruku sina strančeva čija usta govore prazne reči; da bi sinovi naši bili kao slaba u mladosti, a naše kćeri kao ugaoni kamenovi hrama. (Psalam XLIV 11, 12)

Ovde *sin strančev* označava iskvarene istine ili obmane; *naši sinovi* označavaju pojedinosti u nauku istine; *naše kćeri* nauk o dobroti. Kod Isaije:

Kazaću sjeveru: daj; i jugu: ne brani; dovedi sinove moje izdaleka i kćeri moje iz krajeva zemaljskih. Izvedi narod slijepi koji ima oči, i gluhi koji ima uši. (XLIII 6, 8)

U ovome odlomku *sinovi* označavaju istinu; *kćeri* dobrotu; *slepi* one koji će videti istinu; a *gluhi* one koji će ih slušati. Kod Jeremije:

Jer ta sramota proždrije trud otaca naših od djetinjstva našega, ovce njihove i goveda njihova, sinove njihove i kćeri njihove. (III 24)

Ovde *sinovi* i *kćeri* znače istinu i dobrotu. Da *deca* i *sinovi* označavaju istinu, jasno je kod Isaije:

Zato Gospod, koji je otkupio Avrama, ovako govori za dom Jakovljevi: neće se više Jakov postidjeti niti će mu lice pobljedjeti. Jer kad vidi pored sebe djecu svoju, djelo ruku njihovih, tada će oni svetiti ime moje, svetiće Boga Jakovljeva i bojaće se Boga Izrailjeva. I koji lutahu duhom urazumiće se, i vikači će primiti nauku. (XXIX 22-24)

Ovde *Bog Jakovljevi*, *Bog Izrailja* predstavlja Gospoda; *deca* predstavljaju one koji su nanovo rođeni, koji shvataju šta je dobrota a šta istina, kao što je objašnjeno. Ponovo:

Veseli se, nerotkinjo, koja ne rađaš, zapjevaj i poklikni, ti koja ne trpiš muka od porođaja, jer pusta ima više djece nego li ona koja ima muža, veli Gospod. (LIV 1)

Ovde *sinovi* one koja je *pusta* označavaju istine Prvobitne crkve, a *sinovi* one koja ima muža istine Jevrejske crkve. Kod Jeremije:

Moj je šator opustošen i sva moja užad pokidana, sinovi moji otišli su od mene i nema ih, nema više nikoga da razapne šator moj i digne

zavjese moje. (X 20)

Ovde *sinovi* označavaju istine. Ponovo:

I sinovi će njegovi biti kao prije i zbor će njegov biti utvrđen preda mnom, i pohodiću sve koji mu čine silu. (XXX 20)

Ovde *sinovi* označavaju istine Drevne crkve. Kod Zaharija:

Jer zapeh sebi Judu kao luk, napunih Efraima i podigoh sinove tvoje, Sione, i sinove tvoje, Grčka, i učinih te da si kao mač junački. (IX 13)

Ovo označava istine vere od ljubavi.

490. U Reči *kćeri* često označavaju dobrotu, kao kod Davida:

Kćeri kraljevske su kao drago kamenje; nadesno stoji kraljica u najboljem zlatu ofirskom; kći Tira s darom; kraljevska kći je puna slave; zlatne naušnice su joj ures; umesto otaca biće tvoji sinovi. (Psalam XIV 10-17)

Ovde su dobrota i lepota ljubavi i vere opisane *kćerima*. Otuda se crkve nazivaju *kćerima* zbog dobrote, kao što su *kći sionska* i *kći jerusalimska* (Isaija, XXXVII 22) i na mnogim drugim mestima; one se isto tako nazivaju i: *kćeri moga naroda* (Isaija, XXII 4), *kćeri tarsisa* (Isaija, XXIII 4), *kći sidonska* (stih 12), *kćeri po polju* (Jezekilj, XXVI 6, 8).

491. Isti pojmovi označeni su *sinovima* i *kćerima* u ovome poglavlju, stihovi 4, 7, 10, 13, 16, 19, 26, 30, ali kakva je Crkva, takvi su i sinovi i kćeri, to jest istina i dobrota; istina i dobrota o kojima se ovde govori bile su opažane jasno jer se odnose na Pradrevnu crkvu, načelnu i roditeljsku crkvu svih onih koje su usledile.

492. Stih 5. *I poživje Čovek svega devet stotina trideset godina, i umrije.*

Ovde se *danima* i *godinama* označavaju vremena i stanja, kao pre; a *Čovek umrije* znači da više nije bilo takvoga opažanja.

493. Da se *danima* i *godinama* označavaju vremena i stanja, ne treba dalje objašnjavati, osim da na svetu moraju postojati vreme i merenje, u kojima se brojevi koriste, jer su oni poslednji u prirodi; no kada god se koriste u Reči, brojevi dana i godina kao i mere ne znače vreme i merenje, već ono što predstavlja taj broj; kao kad se kaže da ima sedam dana rada i da je sedmi dan svet; da se jubilej objavljuje svakih četrdeset devet godina i da se slavi pedesete godine; da u Izrailju ima dvanaest plemena i da je Gospod imao isti broj apostola; da je bilo sedamdeset starešina i isto toliko Gospodovih učenika; kao i na mnogim primerima gde brojevi imaju značenje potpuno odvojeno od predmeta na koji se odnose; i kada su tako odvojeni, brojevi označavaju stanja.

494. Da *umrije* znači kako više nije bilo takvog opažanja, jasno je iz značenja reči *umreti*, a to je da stvar prestaje da bude ono što je bila. Kao kod Jovana:

I anđelu Sardske crkve napiši: Tako govori onaj koji ima sedam Duhova Božjih, i sedam zvijezda; znam tvoja djela, i imaš ime da si živ, a mrtav si. Traži i utvrđuj ostale koji hoće da pomru; jer ne nađoh tvojijeh djela savršenijeh pred Bogom svojijem. (Otkrivenje, III 1, 2)

Kod Jeremije:

I baciću tebe i mater tvoju koja te je rodila u zemlju tuđu, gdje se niste rodili, i ondje ćete pomrijeti. (XXII 26)

Ovde majka označava Crkvu jer, kao što smo već rekli, to je slučaj sa crkvama, da se smanje, izrode i izgube svoju prvobitnu celovitost, uglavnom zbog nasleđenog zla, jer svaki roditelj dodaje novo zlo onome koje je sam nasledio. Sve stvarno zlo kod roditelja stiće svoju prirodu, i kada se to često ponavlja, postaje njihova priroda i dodaje se nasleđenom zlu, pa se prenosi njihovoj deci, a tako i potomstvu. Na taj način nasleđeno zlo veoma se uveća kod potomaka. Da je tako, očito je po tome što su rđave sklonosti kod dece upravo onakve kakve su i kod njihovih predaka. Sasvim je pogrešno mišljenje da ne postoji nasledno zlo osim onoga koje je došlo od Adama (videti stav 313). Istina je da svako pravi svoje nasledno zlo kada sam čini zlo i tome dodaje zlo koje je nasledio, te se ono na taj način uvećava i takvo ostaje kod svih potomaka, pa se od njega nikada ne može osloboditi osim kroz novo rođenje po Gospodu. Ovo je u svakoj crkvi glavni uzrok izrođavanja, a tako je bilo i u Pradrevnoj crkvi.

495. Kako je Pradrevna crkva opala, može se pokazati samo ako se zna šta je opažanje, jer je ta crkva imala opažanje kakvo danas ne postoji. Opažanje jedne crkve je u tome da njeni članovi opažaju od Gospoda šta je dobro i šta istinito, slično anđelima; ne toliko šta su dobrota i istina u građanskom društvu, nego šta su dobrota i istina ljubavi prema Gospodu i vere u Njega. Ako se ispoveda vera i to primenjuje u životu, tada se može videti šta je opažanje i da li ono postoji.²⁹

496. Stih 6. *I Set poživje sto pet godina, i rodi sina Enoša.*

Kao što je primećeno, *Set* je druga crkva, manje nebeska nego Pradrevna, njena roditeljka, ali jedna od najdrevnijih crkava; da je *živeo sto pet godina* označava, kao i pre, vremena i stanja; da je *rodio Enoša* znači da je od njih nastala druga crkva koja se zvala *Enoš*.

497. Da je *Set* druga crkva, manje nebeska od Pradrevne crkve, svoje roditeljke, i jedna od najstarijih crkava, može se videti po onome što je već rečeno o *Setu*, stih 3. Sa crkvama je tako; one vremenom

²⁹ *Opazanje ili percepcija u blagoj formi postoji i danas kod onih koji su uznapredovali u veri i koji osećaju šta Gospod odobrava; neka vrsta moralne i duhovne intuicije i neposrednog znanja, prim. prev.*

gube suštinu zahvaljujući uzrocima koji su prethodno navedeni.

498. Da *rodi Enoša* znači kako je od njih potekla druga crkva koja je nazvana *Enoš*, očito je iz činjenice da u ovome poglavlju imena označavaju samo crkve.

499. Stihovi 7, 8. *I rodiv Enoša, Set poživje osam stotina sedam godina rađajući sinove i kćeri. Tako poživje Set svega devet stotina dvanaest godina, i umrije.*

Dani i broj godina ovde označavaju vremena i stanja. *Sinovi i kćeri* takođe imaju isto značenje kao pre; a to se odnosi i na tvrdnju da *umrije*.

500. Stih 9. *A Enoš poživje devedeset godina, i rodi Kainana.*

Enošom je, kao što je rečeno, označena treća crkva, koja je bila još manje nebeska nego crkva *Set*, ali je bila jedna od najdrevnijih crkava; *Kainanom* je označena četvrta crkva, koja je došla posle navedenih.

501. U pogledu crkava, koje tokom vremena nastavljaju jedna drugu i za koje se kaže da je jedna rodila drugu, isti je slučaj kao s plodovima i njihovim semenkama. U njihovoj sredini, a to je u najdubljim delovima, nalazi se takoreći plod ploda ili seme semena, od kojega u pravilnom redu žive delovi koji se nižu. Tako, što su ovi udaljeniji od najdubljih delova prema obodu, to manje suštine ploda ili semena ima u njima, dok na kraju ne postanu kožice ili omotači u kojima se plodovi ili semenke završavaju. Kao primer može se uzeti i mozak, gde se u najdubljim delovima nalaze organski oblici nazvani kortikalne supstancije, od kojih i kroz koje počinje delovanje duše; i od kojih u pravilnom redu slede čistiji omotači, tada gušći, i na kraju grubi omotači nazvani meninge ili opne, koje se završavaju u još grubljim ovojima, da bi se sve završilo lobanjem.

502. Ove tri crkve, *Čovek, Set i Enoš*, sačinjavaju Pradrevnu crkvu, s razlikama u savršenstvu opažanja; opažajna sposobnost Prve crkve postepeno se smanjivala u crkvama koje su je nastavljale i postajala sve slabija, kao što je pokazano na primerima ploda ili semenke i mozga. Savršenstvo opažanja je sposobnost da se opaža jasno, a ona se smanjuje kada je opažanje manje jasno; i tada dolazi do sve zamračenijeg opažanja, tako da ono na kraju počinje da se gubi.

503. Opažajna sposobnost u Pradrevnoj crkvi sastojala se ne samo u opažanju dobrog i istinitog nego i u sreći i uživanju koje je dolazilo od činjenja dobra; bez ovakve sreće i uživanja u činjenju dobra, opažajna sposobnost nema života, već prima život zahvaljujući takvoj sreći i uživanju. Život ljubavi i vere koja otuda potiče, kakvu je imala Pradrevna crkva, jeste život koji se služi opažanjem, a to je u dobroti i u istini same službe. Od službe, kroz službu i prema službi Gospod daje život; nema života u onome što ne služi ničemu, jer se

sve što ne služi ničemu odbacuje. U tom pogledu najdrevniji ljudi su bili slike Gospodove, pa su u opažajnim sposobnostima bili nalik na Njega. Opažajna sposobnost se sastoji u tome da se zna šta je dobro i istinito, a to znači šta pripada veri: onaj ko je u ljubavi ne uživa samo u tome da zna šta su dobrota i istina, dakle, ono što pripada veri; onaj ko je u ljubavi ne uživa samo u tome da zna nego i u činjenju dobrih dela i služenju istini, dakle, u tome da služi i da bude od koristi.

504. Stihovi 10, 11. *A rodiv Kainana, poživje Enoš osam stotina petnaest godina rađajući sinove i kćeri. Tako poživje Enoš svega devet stotina pet godina, i umrije.*

I ovde na sličan način dani i broj godina, a isto tako *sinovi i kćeri* i *umrijeti* označavaju slične pojmove.

505. Kao što je primećeno, *Enoš* je treća crkva, ali jedna od najdrevnijih crkava, samo manje nebeska nego crkva nazvana *Set*; a ova poslednja nije bila nebeska i opažajna u toj meri kao njena crkva roditeljka nazvana *Čovek*. Sve tri su sačinjavali Pradrevnu crkvu koja je, u odnosu na one koje su sledile, bila kao koštica u plodu ili semenka, dok su one koje su se pojavile posle bile ovima kao opne.

506. Stih 12. *A Kainan poživje sedamdeset godina, i rodi Mahaela. Kainanom je nazvana četvrta crkva, a Mahaelom peta.*

507. Crkva nazvana *Kainan* ne može da se svrsta među one tri savršenije, jer je opažanje, koje je u prethodnima bilo jasno, sada oslabilo i postalo kao opna prema koštici ploda ili semenu; to stanje se ne opisuje, ali se pokazuje prema onome što sledi iz opisa crkava koje su nazvane *Enoš* i *Noje*.

508. Stihovi 13, 14. *A rodiv Mahaela, poživje Kainan osam stotina četrdeset godina rađajući sinove i kćeri; i tako poživje Kainan svega devet stotina deset godina, i umrije.*

Dani i broj godina imaju isto značenje kao pre. I ovde *sinovi i kćeri* označavaju istinu i dobrotu, gde su vernici te crkve imali opažanje, ali vrlo površno; *umreti* na sličan način znači prestanak takvog opažanja.

509. Ovde treba samo zabeležiti da se svi pojmovi određuju kroz njihov odnos prema stanju Crkve.

510. Stih 15. *A Mahael poživje šezdeset pet godina, i rodi Jareda.*

Kao što je pre rečeno, *Mahael* označava petu crkvu, a *Jared* šestu.

511. Pošto se opažajna sposobnost smanjila i od stanja kada je bila jasna i posebna postala površna i nejasna, isto tako je bilo i sa životom ljubavi ili službi; jer kakav je život ljubavi ili službi, takva je i opažajna sposobnost. Od dobra znati istinu, što je nebeski, oni koji su sačinjavali crkvu zvanu *Mahael* više su voleli život od istine nego uživanje u službama, kao što mi je bilo dato da saznam vlastitim

iskustvom među njima sličnim u drugom životu.

512. Stihovi 16, 17. *A rodiv Jareda, poživje Mahael osam stotina trideset godina rađajući sinove i kćeri. Tako poživje Mahael svega osam stotina devedeset pet godina, i umrije.*

S ovim rečima je isto kao i s onima koje prethode.

513. Stih 18. *A Jared poživje sto šezdeset dvije godine, i rodi Henoha.* Kao što je već rečeno, *Jared* označava šestu crkvu, a *Henoh* sedmu.

514. Ništa se ne kaže o crkvi koja se zove *Jared*; no njene karakteristike se mogu znati po crkvi *Mahael* koja prethodi, i po crkvi *Henoh* koja sledi; između ove dve ona je bila u sredini.

515. Stihovi 19, 20. *A rodiv Henoha, poživje Jared osam stotina godina rađajući sinove i kćeri. Tako poživje Jared svega devet stotina šezdeset dvije godine, i umrije.*

Značenje ovih reči slično je značenju reči koje prethode. Da životni vek prepotopskih ljudi nije bio tako dug, kao što su Jaredove devet stotina šezdeset dve godine ili Metuzalovih devet stotina šezdeset devet godina, mora svak da primeti, a osobito iz onoga što će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti rečeno kod stiha 3 sledećeg poglavlja, gde čitamo: *Neka im doba bude sto dvadeset godina*; tako da broj godina ne znači vek pojedinog čoveka nego vreme i stanje Crkve.

516. Stih 21. *A Henoh poživje šezdeset godina i rodi Metuzala.*

Kao što je već rečeno, *Henohom* se označava sedma crkva, a *Metuzalom* osma.

517. Kakva je bila crkva nazvana *Henoh*, opisano je u sledećim stihovima.

518. Stih 22. *A rodiv Metuzala, poživje Henoh jednako idući po volji Božjoj trista godina rađajući sinove i kćeri.*

Idući po volji Božjoj znači nauk o veri. Da je *rađao sinove i kćeri*, označava pojmove nauka o istini i dobroti.

519. U to vreme bilo je takvih koji su oblikovali nauke iz predmeta opažanja u pradrevnim crkvama, ne bi li se takav nauk sačuvao i poslužio kao pravilo po kojem bi se znalo šta je dobro a šta istinito: ovakve osobe su se zvale *Henoh*. Henosi su bili učitelji vere. Pronađeno je jedno Otkrivenje koje se pripisuje Henohu, legendarnoj ličnosti, i koje govori o stvaranju sveta. To je značenje reči *išao je s Bogom* i tako su nazivali taj nauk; što je označeno imenom *Henoh* koje znači *poučavati*. To je očigledno iz izraza *ići* ili *hodati*, i po tome što se kaže *išao je s Bogom*, ne s *Jehovom*; naime, *ići s Bogom* je naučavati i živeti po nauku vere, dok je *ići s Jehovom*, živeti životom ljubavi. *Ići* je uobičajeni način govora koji znači živeti ili *ići po zakonu i hoditi po statutima*, kao i *ići* ili *hoditi u istinama*.

Ići se odnosi i na put istine, stoga i vere, ili na nauk vere. Šta je u Reči označeno sa *ići*, može se u izvesnoj meri pokazati u sledećim odlomcima. Kod Miheja:

Pokazao ti je, čovječe, što je dobro; i šta Gospod ište od tebe osim da činiš što je pravo i da ljubiš milost i da hodiš smjerno s Bogom svojim? (VI 8)

Ovde *hoditi s Bogom* znači živeti po onome što je određeno; međutim, ovde se kaže *hoditi s Bogom*, dok se za *Henoha* koristi druga reč koja znači i *pred Bogom*, tako da je ovaj izraz dvosmislen³⁰. Kod Davida:

Jer si izbavio dušu moju od smrti, noge moje od spoticanja, da bih hodio pred licem Božjim, u svjetlosti živijeh. (LVI 13)

Ovde *hoditi pred licem Božjim* znači živeti u istini vere, koja je *svjetlost živih*. Na isti način kod Isaije:

Narod koji je hodio u tami, vidje veliku svjetlost. (IX 1)

Kad i Gospod kaže kod Mojsija:

I hodiću među vama, i biću vam Bog, i bićete moj narod. (Knjiga levitska, XXVI 12)

To znači da oni treba da žive prema tome kako ih uči zakon. Kod Jeremije:

I razmetnuće se prema suncu i mjesecu i svoj vojsci nebeskoj, koje ljubiše i kojima služiše i za kojima idoše i koje tražiše i kojima se klanjaše; neće se pokupiti ni pogrepsti, nego će biti gnoj po zemlji. (VIII 2)

Ovde se pravi jasna razlika između pojmova ljubav i vera; pojam ljubavi se izražava sa *ljubiti i služiti*, a pojam vere sa *hoditi i vidjeti*. U svim proročkim spisima svaki izraz se precizno koristi i nikad se jedan ne koristi umesto drugoga. *Ići s Jehovom* ili *ići ispred Jehove* u Reči znači živeti životom ljubavi.

520. Stihovi 23, 24. *Tako poživje Henoh svega trista šezdeset pet godina; i idući Henoh jednako po volji Božjoj, nestade ga, jer ga uze Bog.*

Poživje Henoh svega trista šezdeset pet godina znači da ih je bilo malo. *Idući za Bogom* označava nauk o veri. *Nestade ga, jer ga uze Bog*, predstavlja čuvanje toga nauka za potomstvo.

521. Reči *nestade ga, jer ga uze Bog* označavaju očuvanje toga nauka koji će koristiti potomstvo; a Henoh, kao što je rečeno, sveo je u nauk ono što je Pradrevna crkva znala opažanjem, što u to vreme nije bilo dopušteno; jer znati opažanjem sasvim je drugačije nego naučiti kroz nauk. Onima koji opažaju nije potrebno da uče oblikujući nauk koji već znaju. Onome ko zna da misli dobro, nije potrebno da uči kako da misli ni po kakvim pravilima te veštine, jer bi se na taj način njegova sposobnost da misli znatno pokvarila, kao

30 Autor ovde navodi hebrejski tekst s kojim je bio upoznat, prim. prev.

što je slučaj s onima koji se udubljuju u sholastičku prašinu.³¹ Onima koji uče opažanjem Gospod daje da znaju šta je dobro i istinito unutrašnjim putem; ali se onima koji uče preko nauka znanje daje spoljašnjim putem ili preko telesnih čula; to je razlika kao između svetlosti i tame. Setite se da su opažanja nebeskog čoveka takva da se ne mogu opisati, jer ulaze i u detalje, sa svim varijacijama i prema okolnostima. Ali pošto se predvidelo da će se opažajna moć Pradrevne crkve izgubiti, da će čovečanstvo preko nauka učiti šta je dobro i istinito i da će tako iz tame izaći na svetlost, to se ovde kaže da ga je *Bog uzueo*, što znači da se nauk sačuvao za potomstvo.

522. Dato mi je bilo da poznam stanje i osobine opažanja onih koji su bili nazvani *Henoh*. Bila je to neka vrsta uopštenog i nejasnog opažanja bez pojedinosti; jer u ovim slučajevima um određuje šta će se videti izvan njega u stvarima nauka.

523. Stih 25. *A Metuzal poživje sto osamdeset sedam godina, i rodi Lameha.*

Metuzal označava osmu crkvu, a *Lameh* devetu.

524. Ništa se ne pominje o tome kakva je bila ta crkva; no da je njeno opažanje bilo opšte i zatamnjeno, vidi se po opisu crkve koja se zvala *Noje*; naime, kako se smanjuje savršenstvo, tako se s njim smanjuju i mudrost i inteligencija.

525. Stihovi 26, 27. *A rodiv Lameha, poživje Metuzal sedam stotina osamdeset dvije godine rađajući sinove i kćeri. Tako poživje Metuzal svega devet stotina šezdeset devet godina, i umrije.*

Ove reči imaju slično značenje.

526. Stih 28. *A Lameh poživje sto osamdeset dvije godine, i rodi sina.*

Lamehom se označava deveta crkva, u kojoj je opažanje bilo tako opšte i zatamnjeno da ga skoro nije ni bilo, pa je crkva bila opustošena. *Sin* označava podizanje Nove crkve.

527. Da je *Lamehom* označena crkva u kojoj je opažanje bilo tako opšte i zatamnjeno kao da ga nije bilo a da je crkva bila opustošena, vidi se po onome što je rečeno u prethodnom poglavlju i po onome što sledi u sledećem stihu. *Lameh* u prethodnom poglavlju ima skoro isto značenje kao i u ovome, a to je pustošenje (videti stihove 18, 19, 23, 24 toga poglavlja). A onaj ko ga je rodio naziva se skoro istim imenom: *Metusael* ili *Metuzal* označava nekog ko će ubrzo umreti; a

31 *Sholastici su bili teolozi koji su verovali da se pomoću poznatih istina iz Svetog pisma i uz pravila logike koja su naučili od Aristotela mogu pronaći sve istine koje nisu sadržane u Svetom pismu. Oni su zanemarivali iskustvo i eksperiment na račun čistog rezonovanja, što je autor odbacivao kao čistu besposlicu i igru koja služi samo taštini sholastičara, prim. prev.*

Lameh ono što je srušeno.

528. *I nadjene mu ime Noje govoreći: Ovaj će nas odmoriti od posala naših i od truda ruku naših na zemlji, koju prokle Jehova.*

Nojem se označava Drevna crkva. *Ovaj će nas odmoriti od truda ruku naših na zemlji, koju prokle Jehova*, označava nauk koji je bio izokrenut i koji treba ponovo uspostaviti.

529. Da se *Nojem* označava Drevna crkva ili crkva roditeljka triju crkava posle Potopa, biće pokazano na stranicama koje slede, gde se govori o mnogim stvarima u vezi s *Nojem*.

530. Imenima u ovome poglavlju, kao što smo rekli, označene su crkve ili, što je isto, nauci; jer crkva postoji i ima naziv po nauku.³² Tako se *Nojem* označava Drevna crkva ili nauk koji je ostao iz Pradrevne crkve. Šta se dešava sa crkvama ili s naucima, već je bilo rečeno, naime, one opadaju dok na kraju u njima ne ostanu ni dobrota ni istina vere, i tada se one opustoše, kako se to kaže u Reči. No to je ipak sačuvano kod malog broja ljudi; jer da se dobro i istine uopšte ne sačuvaju, ne bi bilo veze između Neba i čovečanstva. U pogledu ostataka u svakom pojedinom čoveku može se reći da što ih je manje, to ga manje razuma i znanja može prosvetliti, zato što se svetlo dobrote i istine uliva iz ostataka, ili kroz ostatke, od Gospoda. Kada u čoveku ne bi bilo ostataka, on ne bi bio čovek, nego bi bio gori od zveri; što je manje ostataka, to je manje čovek, a što ih je više, to je on više čovek. Ostaci su kao zvezde na nebu; što su manje, to manje svetle, a što su veće, to daju više svetlosti. Ono malo ostataka iz Pradrevne crkve našlo se u onima koji su sačinjavali crkvu nazvanu *Noje*; ali ovo nisu bili ostaci opažanja nego poštenja, a i ostaci nauka koji su izvedeni iz opažanja pradrevnih crkava. Stoga je Gospod podigao Novu crkvu koja je nazvana Drevna crkva - zato što je postojala u vreme blisko Potopu i u prvom periodu posle njega. Po Gospodovoj Božanskoj milosti o ovim crkvama biće više reči kasnije.

531. Da *odmoriti se od truda ruku naših na zemlji, koju prokle Jehova*, označava nauk koji je bio izokrenut ali je ponovo izgrađen, pokazaće se, po Gospodovoj Božanskoj milosti, na sledećim stranicama. *Trud* znači kako oni nisu mogli opaziti šta je istina osim uz veliko nastojanje i muku. *Na zemlji koju prokle Jehova* označava da nisu mogli da urade bilo šta dobro. Takav je bio *Lameh*, to jest opustošena crkva. *Muka i trud ruku* kaže se kada od sebe i svoga proprijuma čovek mora da traga za onim što je dobro. To što nalazi

³² *Nauk ili doktrina pre svega je razumevanje i tumačenje svetih knjiga, a potom i sažeto razumevanje koje obično počinje s vjeruju ili credo. I danas se crkve razlikuju po svom verovanju, a ono što ih spaja jesu zakoni ljubavi prema bližnjem, prim. prev.*

je *zemlja koju je Jehova prokleo*, a to znači da nalazi samo ono što je lažno i što je zlo. No šta se označava sa *Jehova prokleo*, može se videti u stavu 245. *Odmoriti se* odnosi se na *sina* ili na *Noja*, čime je označen preporod, a to je Nova ili Drevna crkva. Ova Nova crkva ili *Noje* predstavljeni su *odmorom* kao i *utehom* koja dolazi od odmora, upravo onako kako je rečeno za sedmi dan u koji se Gospod odmorio (videti stavove 84-88).

532. Stih 30, 31. *I rodiv Noja, poživje Lameh pet stotina pedeset pet godina rađajući sinove i kćeri. Tako poživje Lameh svega sedam stotina sedamdest sedam godina, i umrije.*

Lameh označava crkvu koja je bila opustošena, a *sinovi i kćeri* začeca i rođenja u takvoj crkvi.

533. Pošto ništa više nije rečeno o Lamehu osim da je rodio sinove i kćeri, što označava začeca i rođenja u takvoj crkvi, to se nećemo više zadržavati na ovome predmetu. Kakva su rođenja bila, to jest *sinovi i kćeri*, vidi se po crkvi; jer kakva je crkva, takvo je ono šta rađa. Obe crkve, *Metuzal i Lameh*, iščezle su pred Potop.

534. Stih 32. *A Noju kad bi pet stotina godina, rodi Sema, Hama i Jafeta.*

Kao što je rečeno, *Noje* označava Drevnu crkvu. Sem, Ham i Jafet su tri Drevne crkve, čija je roditeljka Drevna crkva nazvana *Noje*.

535. Da crkvu nazvanu *Noje* ne treba ubrajati među crkve koje su bile pre Potopa, pokazuje se u stihu 29, gde se kaže da će ih on *odmoriti ili utešiti, da će preživeti i izdržati*. Ali će se, po Gospodovoj Božanskoj milosti, o Noju i njegovim sinovima govoriti kasnije.

536. Kako je prethodno bilo mnogo reči o opažanju koje je postojalo u crkvama pre Potopa i kako je danas opažanje potpuno nepoznato, pa neki misle da je to neprekidno otkrivanje ili nešto usađeno u čoveku, a neki da je to samo nešto što se zamišlja; takođe, pošto je opažanje samo nebesko koje Gospod daje onima koji su u veri od ljubavi i pošto u sveopštem Nebu postoji opažanje s bezbroj varijacija, to ću, po Gospodovoj Božanskoj milosti, na sledećim stranicama opisati glavne vrste opažanja koje postoje u nebesima.

Nastavak o Nebu i nebeskoj radosti

537. Neki duh mi priđe s leve strane i zapita me da li znam kako bih mogao da odem u Nebo. Bilo mi je dopušteno da mu kažem kako o primanju u Nebo odlučuje samo Gospod, koji jedini zna kakav je čovek. Mnogi dolaze sa sveta i samo se trude da uđu u Nebo, iako ne

znaju ništa o tome, ni šta je nebeska radost ni da je Nebo uzajamna ljubav niti da nebeska radost dolazi od toga. Stoga se oni koji to ne znaju poučavaju putem vlastitog iskustva. Na primer, bio je jedan novodošavši duh sa zemlje, koji je na sličan način čeznuo za Nebom, pa da bi shvatio šta je priroda Neba, njegovo unutrašnje je bilo otvoreno da oseti nešto od nebeske radosti. Ali čim ju je osetio, počeo je da zapomaže i da se grči, te je molio da ga od toga oslobode govoreći da će ga to ubiti; stoga je njegovo unutrašnje bilo zatvoreno prema Nebu i na taj način se oporavio. Iz ovoga primera možemo videti kakve muke savesti i kakvu zebnju trpe oni koji se prime, čak i u toj malo meri, ako ih Gospod nije pripremio da prime osećanja vere.

538. Bili su neki koji su tražili da budu primljeni u Nebo ne znajući šta je ono. Njima je rečeno da bi, ukoliko nisu u veri iz ljubavi, ući u Nebo za njih bilo isto tako opasno kao kada bi ušli u oganj; no i pored toga, oni su i dalje tražili. Kada su stigli u prvo predvorje, to jest u nižu sferu anđeoskih duhova, bili su udareni tako snažno da su bili odbačeni naglavačke natrag, i na taj način bili poučeni kako je opasno čak i da se približe Nebu pre nego li ih Gospod pripremi da prime osećanja vere.

539. Izvestan duh, koji u životu tela nije verovao da je preljuba neko zlo, po svojoj želji je bio pušten do prvoga praga Neba. Čim je tamo stigao, počeo je da se muči i da oseća miris vlastite lešine, sve dok to više nije mogao da izdrži. Činilo mu se da će nestati ako tu ostane duže, te je bio bačen u nižu zemlju, gnevan što oseća takvu muku na prvom pragu Neba, samo zato što je stigao u sferu koja je protiv preljube. On je bio među nesrećnima.

540. Skoro svi koji dolaze u drugi život ne znaju šta su nebeska sreća i ushićenje zato što ne znaju prirodu i osobinu unutrašnje radosti. Oni o tome stvaraju predstavu prema uživanjima i radostima dok su u telu i na svetu; a za ono što ne znaju misle da i ne postoji. Istina je da telesne i svetovne radosti u poređenju s nebeskim kao i da ne postoje i kao da su prljave. Stoga da bi oni koji su donekle spremni, naučili i saznali šta je nebeska radost, odvedu se prvo u Raj, koji prevazilazi sve što se može zamisliti i o čemu će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti više rečeno posle, i tada oni zamišljaju da su stigli u Rajsko nebo; no onda im se kaže da to nije istinska nebeska sreća, te im je tada dopušteno da osete unutrašnja stanja radosti koju oni opažaju u dubini svog bića. Oni se uvode u stanje mira koje prodire u dubinu njihovog bića i tada priznaju da je to nešto što se ne može ni izraziti ni shvatiti. Na kraju se uvode u stanje nevinosti, i to do njihovog najdubljeg bića. Na taj način njima je dopušteno da

nauče prirodu istinske duhovne i nebeske dobrote.

541. Neki duhovi koji nisu ništa znali o prirodi nebeske radosti bili su neočekivano odvedeni u Nebo, pošto su pre toga dovedeni u stanje da je to moguće, a to je bilo kada su njihove telesne stvari i čudni pojmovi bili kao uspavani i smireni. Tamo sam čuo jednog kako mi govori da sada prvi put oseća tako veliku radost, da je nekada bio u obmani i da je o tome mislio drugačije, ali sada oseća u dubini svog bića radost neizmerno veću nego što je ikada osetio u telu, koje je sada nazvao prljavim.

542. Oni koji se odvođe u Nebo da bi znali kakvo je, kao da se uspavaju i kao da im se smire telesne i zamišljene ideje - jer niko ne može ući u Nebo s telesnim stvarima i čulnim pojmovima koje donosi sobom sa sveta - ili se okruže sferom duhova, koji kao nekim čudom usmeravaju ono što je nečisto i ono što se protivi. Kod nekih se tada otvara njihovo unutrašnje biće. Na taj način, a i na druge načine, oni se pripremaju u zavisnosti od njihovog života i prirode koju su stekli.

543. Neki duhovi su čeznuli da upoznaju prirodu nebeske radosti, pa im je stoga bilo dopušteno da osete svoju najdublju radost, i to toliko da su rekli kako više ne mogu da izdrže; ali to nije bila anđeoska radost, budući da je bila jedva ravna najmanjoj anđeoskoj radosti, što mi je bilo dato da osetim i sam, jer je bila i meni prenesena. Ja sam je osetio kao vrlo slabu, skoro da je bila hladna, ali su je oni nazvali najdubljom radošću. Iz ovoga je jasno da postoje stupnjevi radosti, tako da se najdublja radost jednog jedva može približiti najnižoj ili srednjoj radosti drugog; tako da se neko, kada primi svoju najdublju radost, nalazi u svojoj nebeskoj radosti, i ne može da izdrži još dublju radost jer bi je osetio kao bol.

544. Neki duhovi, koji su bili pušteni u Nebo nevinosti prvoga Neba, govorili su otuda sa mnom i priznali da je stanje radosti i prijatnosti bilo takvo da to nikada nisu mogli ni da zamisle. Ali ovo je bilo tek u prvom Nebu, a postoje tri Neba i stanja nevinosti u svakom od njih, s njihovim nebrojenim varijacijama.

545. Da bih mogao upoznati prirodu i osobinu Neba i nebeske radosti, meni je često i u dužim periodima bilo dopušteno od Gospoda da ih osetim vlastitim iskustvom, ali ih ne mogu opisati. Međutim, da bih dao neku ideju o tome, mogu da kažem kako je nebeska radost osećanje bezbroj zadovoljstava i radosti, koja stvaraju jednu zajedničku i istovremenu radost, a u toj opštoj radosti postoje harmonije bezbrojnih osećanja, koje se ne opažaju odvojeno nego kao nešto nejasno, jer se opažaju kao celina. Ali meni je bilo dopušteno da primetim kako u njoj postoji bezbroj stvari i kako su složene tako da se to ne može

opisati, pošto se ulivaju po redu koji postoji u Nebu. Takav red postoji u najdubljim delovima svakog osećanja, što se sve zajedno opaža i oseća kao jedno opšte osećanje, a sve prema sposobnosti da ga oseti onaj kome je to dato. Jednom rečju, u svakoj zajedničkoj radosti ili osećanju postoji bezbroj stvari sređenih u najsavršenijem obliku; i tu nema ničeg što nije živo i što ne deluje na naše najdublje biće, jer nebeska radost dolazi od najdubljih stvari. Opazio sam i kao da radost i uživanje dolaze iz srca i da se blago prostiru u sva unutrašnja tkiva i grupe tkiva, s takvim osećajem prijatnosti kao da je tkivo pretvoreno u osećanje radosti i uživanja, i da se iz toga stvara takva sfera koja kao da je oživela sreću. U poređenju s njima radosti telesnih zadovoljstava samo su gruba i nečista prašina nasuprot čistog i blagog povetarca.

546. Da bih saznao šta je s onima koji žele da budu u Nebu a nisu takvi da bi mogli tamo i da ostanu, bio sam u jednom anđeoskom društvu, kada se pojavio jedan anđeo nalik na malo dete, s kapićom od svetloplavog cveća na glavi i s vencima drugog cveća oko vrata. Time mi je bilo dato do znanja da sam u društvu gde vlada ljubav prema bližnjemu. Tada su neki pogodni duhovi bili pušteni u isto društvo; a u trenutku kada su ušli, postali su mnogo inteligentniji i govorili su kao anđeoski duhovi. Ali kasnije su pušteni neki duhovi koji su hteli da budu nevini sami od sebe, čije je stanje bilo predstavljeno malim detetom koje povraća mleko. Takvo je njihovo stanje.³³ Tada su bili pušteni i neki koji su mislili da su inteligentni od sebe; njihovo stanje je bilo predstavljeno njihovim licima, koja su bila oštra no ipak donekle lepa; oni su se pojavili sa špicastim kapama na glavama, ali njihova lica kao da nisu bila od ljudske puti već isklesana i bez života. Takvi su oni koji misle da su duhovni od sebe i da su sposobni da imaju veru sami od sebe. Bili su pušteni i drugi duhovi, ali nisu ostali jer su bili zbunjeni i kao potreseni, pa su pobjegli.

---

33 *Stanje onih koji su hteli da budu nevini od sebe, to jest od svoga proprijuma a ne od Gospoda, prim. prev.*

GLAVA VI

Nastavak o Nebu i nebeskoj radosti

547. Duše koje dolaze u drugi život ne znaju šta je priroda Neba i nebeske radosti. Mnogi zamišljaju da je to neka vrsta radosti koja im se daje bez obzira na to kako su živeli, čak i ako su mrzeli svoga bližnjega i proveli život u preljubi, budući nesvesni činjenice da je Nebo uzajamna i čedna ljubav, a da je nebeska radost samo sreća koja iz toga proističe.

548. Ponekad sam s duhovima tek pristiglim sa sveta razgovarao o večnom životu, govoreći im koliko je važno za njih da znaju ko je Gospod toga kraljevstva i kakvi su priroda i oblik njegove uprave, baš kao što je u ovome svetu onome ko ide u drugo kraljevstvo važno da sazna ko je i kakav je kralj; i kako treba još više da se interesuju o tome u ovome kraljevstvu u kojem treba da žive zauvek. Rekao sam im da samo Gospod vlada i Nebom i svemirom, jer Onaj ko vlada jednim, nužno vlada i drugim, i da je kraljevstvo u kojem su sada Gospodovo kraljevstvo, gde vladaju zakoni večne istine, a sve one su zasnovane na jednoj velikoj istini: da ljudi treba da vole Gospoda iznad svega i bližnjega kao sami sebe; a sada i više nego sami sebe jer, ako žele da budu anđeli, to moraju da čine. Na sve to oni nisu imali odgovora zato što su u životu tela tako nešto čuli, ali nisu verovali. Čudili su se kako takva ljubav postoji u Nebu i kako je moguće da neko voli bližnjega više nego samoga sebe, jer su čuli da i sami treba da vole bližnjega više nego sebe. Ali su bili poučeni o tome da se u drugom životu svaka dobrota neizmerno uvećava, i da je život u telu takav da ljudi ne mogu da vole bližnjega više nego sebe; ali kada se ono odstrani, ljubav postaje čistija, na kraju i anđeoska, koja se sastoji u tome da se bližnji voli više nego što čovek voli samoga sebe. Da je takva ljubav moguća, vidi se po bračnoj ljubavi kakva postoji kod nekih osoba, koje bi radije umrle nego što bi dopustile da njihov partner bude povređen; kao i po roditeljskoj ljubavi prema deci, gde će majka radije umreti od gladi nego što će trpeti da njeno dete bude gladno. Takva ljubav postoji i kod ptica i kod

zveri; a isto tako i u iskrenom prijateljstvu, gde se jedan prijatelj izlaže opasnosti radi dobra drugog prijatelja, čak i kod prijateljstva iz učtivosti i pritivnog prijateljstva, koja se takmiče s pravim, kada se nude bolje stvari onome kome želimo dobro i kada se govori o prijateljstvu i onda kada to ne dolazi iz srca. I na kraju, da je takva ljubav moguća, jasno je i iz same prirode ljubavi, koja nalazi radost u tome da se čine usluge drugima, ne radi sebe nego iz ljubavi. No, sve je to neshvatljivo onima koji vole sebe više nego druge i koji su u životu tela bili pohlepni na dobit, a najmanje to mogu razumeti oni koji su tvrdice.

549. Anđeosko stanje je takvo da svako prenosi svoje ushićenje i svoju sreću drugima. Jer u drugom životu postoje izvanredna komunikacija i opažanje svih osećanja i misli, tako da svaka osoba saopštava svoju radost svima i sve jednoj, tako da je svak središte svih. To je nebeski oblik. Na taj način, što je više onih koji sačinjavaju Gospodovo kraljevstvo, to je veća i sreća, jer ona raste s brojem; a to je razlog što je nebeska sreća neiskaziva. Takva komunikacija svih sa svakim i svakoga sa svima postoji kada svak voli druge više nego samoga sebe. Međutim, ako neko želi sebi bolje nego drugome, tada vlada ljubav prema sebi, koja je prljava; i kada se to opazi, takva osoba se odmah progna i izbací.

550. Kao što u ljudskom telu sve stvari uopšte i pojedinačno doprinose opštoj i pojedinačnoj koristi svih ostalih, tako isto je i u Gospodovom kraljevstvu, koje je sastavljeno kao čovek i koje se naziva Veliki čovek, *Homo maximus*. Na taj način svak doprinosi u većoj ili manjoj meri i na mnogo načina sreći svijetu, a to je po redu koji je uspostavio i koji održava sam Gospod.

551. Pošto se sveukupno Nebo odnosi na Gospoda i pošto se svi tamo, kako uopšte tako i pojedinačno, odnose na jedno i jedino Biće koje je i u sveopštim i u sastavnim delovima, otuda dolaze uzajamna ljubav i sreća; jer se na taj način svaka osoba brine za dobrobit i sreću svih, a svi za jednu.

552. Da su sva radost i sva sreća u Nebu samo od Gospoda, bilo mi je pokazano mnogo puta kroz vlastito iskustvo; izneću samo nekoliko slučajeva. Video sam neke anđeoske duhove kako s najvećom pažnjom oblikuju luster sa svećama i cvećem kao najbogatijim ukrasima u čast Gospodu. Sat ili dva bilo mi je dozvoljeno da budem svedok njihovog truda da sve načine što lepšim i reprezentativnijim. Pri tom su oni pretpostavljali da to čine od sebe. Ali meni je bilo dato da opazim kako oni sami od sebe ne bi mogli da urade ama baš ništa. Na kraju, posle nekoliko sati, rekoše da su napravili vrlo lep reprezentativni luster ili kandelabr Gospodu u čast, čemu su se radovali od sveg srca. No ja sam

im rekao da oni sami od sebe ne bi mogli ništa od toga da urade, nego da je to sve Gospod uradio za njih. Ispočetka nisu mogli da poveruju; no pošto su bili anđeoski duhovi, to su o tome bili prosvetljeni, pa su priznali da je tako. A tako je i sa ostalim reprezentativima, kao i sa svim osećanjima i mislima uopšte i posebno, a tako isto i s nebeskim radošću i srećom - sve do najmanje, sve je samo od Gospoda.³⁴

553. Oni koji su u uzajamnoj ljubavi i Nebu stalno idu prema proleću svoje mladosti, i to vreme je sve prijatnije i ispunjenije srećom kroz hiljade godina kako tamo žive, a sve u skladu s njihovim napredovanjem u uzajamnoj ljubavi, milosrđu i veri. Žene koje su umrle od starosti i oslabljene godinama života, a živele su u veri u Gospoda i u ljubavi prema bližnjemu, i bile u srećnom braku sa svojim muževima, posle godina i godina ulaze u cvet svoje mladosti i ranog doba, i u lepotu koja prevazilazi sve što se može videti u prirodnoj svetlosti; jer to su dobrota i ljubav prema bližnjemu, koje se pretvaraju u svoje slike i sijaju iz svake crte i izraza lica, te se na taj način pretvaraju u oblike ljubavi prema bližnjemu. Oni koji su ih videli bili su zadivljeni. Oblik ljubavi prema bližnjemu, kakav se vidi u drugom svetu, jeste takav da predstavlja samu ljubav, i to tako kao da je ceo anđeo ljubav, a posebno njegovo lice; ljubav koja se pokazuje vidu ali se oseća i umom. Kada se posmatra taj oblik, tada neizreciva lepota deluje s ljubavlju na ono što je najdublje u životu posmatrača. Kroz lepotu ovog oblika istine vere predstavljaju se pogledu putem slike, pa se i opažaju u njoj. Takvi oblici ili takva lepota postaju u drugom životu oni koji su živeli u veri u Gospoda odnosno u veri koja dolazi od ljubavi prema bližnjemu. Svi anđeli su ovakvi oblici, s bezbroj razlika, i od takvih je sačinjeno Nebo.³⁵

34 *Reprezentativi su slike koje se od Gospoda preko uma i osećanja duhova i anđela pokazuju spontano, ali najčešće po volji stanovnika neba. Njima oni izražavaju svoja osećanja i misli. Reprezentativi, koji su slični korespondencijama ili saobraznostima, jesu važno sredstvo prenošenja misli i deo anđeoskog jezika. Sveto pismo je puno ovakvih reprezentativa, slika ili, kako se to uobičajeno kaže, metafora. Teološki i pesnički jezik je nužno metaforičan, to jest slikovit. Po svemu bi se reklo da je anđeoski jezik samo nadogradnja poetskog jezika kojim su pisana besmrtna dela svetske književnosti, a ona su puna reprezentacija individualnih i kolektivnih misli i osećanja. Kroz njih je čovečanstvo povezano s duhovnim svetom, iz kojega stvaralački umovi dobijaju nadahnuće i vođstvo, slično anđeoskim duhovima i anđelima, jer su ljudi anđeli ili đavoli u nastajanju, prim. prev.*

35 *Prema autoru, unutrašnja moralna i duhovna lepota nalaze svoj pravi spoljašnji izraz tek u drugom životu, a isto tako je i s mislima i osećanjima, koje ljudi gaje na svetu: ona postaju deo njegove fizičke pojave, koja se menja onako kako se menja sam čovek, duh ili anđeo. Najbolja definicija Svedenborgovog objašnjenja nevidljivog sveta jeste da je taj tzv. drugi život samo eksteriorizacija čovekovog umnog života. Svaki čovek nosi u sebi potencijalno nebo ili pakao, za koje je samo on odgovoran, prim. prev.*

Knjiga Postanja (VI, stihovi 1-8)

1. *A kada se ljudi počeše množiti na zemlji, i kćeri im se narodiše.*
  2. *Videći sinovi Božji kćeri čovječje kako su lijepe, uzimaše ih za žene koje htješe.*
  3. *A Jehova reče: Neće se duh moj dovijeka preti s ljudima, jer su tijelo; neka im još sto dvadeset godina.*
  4. *A bijaše tada divova na zemlji; a i poslije kada se sinovi Božji sastajahu s kćerima čovječjim, pa im one rađahu sinove; to bijahu silni ljudi, od starine na glasu.*
  5. *A Jehova, videći da je nevaljalstvo ljudsko veliko na zemlji i da su sve misli srca njihova svagda samo zle.*
  6. *Pokaja se Jehova što je stvorio čovjeka na zemlji, i bi mu žao u srcu.*
  7. *I reče Jehova: Hoću da istrijebim sa zemlje ljude, koje sam stvorio od čovjeka do stoke i do sitne životinje i do ptica nebeskih; jer se kajem što sam ih stvorio.*
  8. *Ali Noje nađe milost pred Jehovom.*
-

Kratko izlaganje

554. Predmet o kom se ovde govori jeste stanje ljudi pre Potopa.

555. Tamo gde je bila Crkva u čoveku, počele su da vladaju požude, koje su ovde predstavljene *kćerima*. Osim toga oni su povezivali stvari verskog nauka s požudama, i tako se utvrdili u zlu i obmanama, što je označeno sa *sinovi Božji sastajahu se s kćerima čovječjim*. Stihovi 1, 2.

556. Kako više nije bilo ostataka dobrote i istine, providelo se da čovek treba da bude drugačije sazdan da bi mogao da čuva ostatke, koji su pretstavljeni sa *sto dvadeset godina*. Stih 3.

557. Oni koji su uvlačili doktrinarne pojmove vere u svoju požudu, usled toga su začeli strašna ubeđenja o vlastitoj veličini u poređenju s ostalima; oni su ovde označeni sa *silni ljudi* ili *Nefilimi*. Stih 4.³⁶

558. Kao posledica toga, nije više bilo ostalo volje ili opažanja dobrote i istine. Stih 5.

---

³⁶ Na hebrejskom, a i u engleskom prevodu, to su Nephilim ili divovi, koje su Jevreji našli u Kanaanu i koji su polako iščezli. Neki misle da su ih Filistejci koristili kao ratnike i da je Golijat bio jedan od njih, prim. prev.

559. Milost Gospodova opisuje se sa *bi mu žao u srcu*, stih 6, kao i da su njihove požude i zablude za njih postale smrtonosne, stih 7. Stoga, da bi se ljudski rod spasio, treba da se podigne Nova crkva, a to je *Noje*, stih 8.

Unutrašnji smisao

560. Pre nego li nastavimo, pomenimo kakve su crkve bile pre Potopa. Govoreći uopšteno, s ovim crkvama je bilo isto kao što je bilo s Jevrejskom crkvom pre Gospodovog dolaska, i sa Hrišćanskom crkvom posle Njegovog dolaska, kada je ona izokrenula i iskvarila znanja istinske vere; ali posebno, kada je reč o crkvi pre Potopa, ljudi u njoj su vremenom stekli prljava ubeđenja i pomešali dobrotu i istinu vere s nečistim požudama, tako da se u njima nije sačuvalo skoro ništa od ostataka. Kada su stigli do toga stanja, kao da su sami sebe ugušili, jer čovek ne može da živi bez ostataka; jer, kao što je rečeno, čovek je po ostacima iznad zveri. Iz ostataka odnosno kroz ostatke od Gospoda, čovek može da bude čovek, može da zna šta su dobrota i istina, može da razmišlja o svemu, što znači, može da misli i razmišlja; jer su duhovni i nebeski život u ostacima.

561. Ali šta su ostaci? To nisu samo dobrota i istina koje čovek nauči u detinjstvu iz Gospodove Reči, koje je zapamtio, nego su to stanja koja potiču odatle, kao što su nevinost iz detinjstva; ljubav prema roditeljima, braći, učiteljima, prijateljima; ljubav prema bližnjem i sažaljenje za siromašne i nemoćne; rečju, sva stanja dobrote i istine. Ova stanja, zajedno s dobrotom i istinom koje su sačuvane u sećanju, zovu se ostaci; njih Gospod čuva i sprema, bez čovekovog znanja, u njegovom unutrašnjem biću, i oni su sasvim odvojeni od stvari čovekovog proprijuma odnosno od zala i obmana. Sva ova stanja Gospod čuva u čoveku tako da se ne izgubi ni najmanje; a meni je dato da sa sigurnošću znam kako svako čovekovo stanje, od detinjstva do krajnje starosti, ne samo što ostaje u drugom životu nego se vraća baš onakvo kakvo je bilo u svetlu. Ne vraćaju se samo dobrota i istina koje su bile u sećanju, nego i sva nevinost i ljubav prema bližnjem. A kada se vrata zlo i obmana – jer se svako od njih, pa i najmanje, vraća – tada Gospod ove ublažava koristeći za to dobra stanja. Iz svega toga jasno je da bi čovek, ako ne bi imao ostatke, bio osuđen za vjeki vjekov (videti šta je rečeno u stavu 468).

562. Pre Potopa ljudi gotovo da više nisu imali ostataka, jer je njihov genijus bio da veruju u odvratne zablude u vezi sa svim što

im se događalo ili o čemu su mislili i iz čega se nisu mogli izvući; a to stoga što su sebe mnogo voleli, pa su zamišljali da su bogovi i da je sve što misle božansko. Takvo uobraženje nije postojalo kod ljudi ni pre ni posle, jer je bilo smrtonosno, to jest gušeće, pa stoga u drugom životu prepotopski duhovi i ne mogu da budu s drugim duhovima, jer kada su prisutni, oni svima unaokolo oduzimaju moć mišljenja i ulivaju svoje odvratne zablude, a da ne pominjemo ostalo o čemu će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti reči u onome što sledi.

563. Kada takve zablude zavladaju čovekom, to je kao lepak za koji prijanjaju dobrota i istina, što bi inače postali ostaci; ishod je da se ostaci više ne mogu čuvati, a oni koji su sačuvani ne mogu se koristiti; stoga, kada su stigli do kraja svojih zabluda, ti ljudi su nestali sami od sebe, kao u Potopu; stoga se njihovo iščeznuće poredi s Potopom i kao takvo je ovde opisano, prema običaju pradrevnih ljudi.³⁷

564. *Stih 1. A kada se ljudi počеше množiti na zemlji, i kćeri im se narodiše.*

Pod *ljudima* se misli na ljudsku rasu koja je u to vreme postojala. Na *zemlji* označava prostor gde je bila crkva. Pod *kćerima* se podrazumevaju pojave koje pripadaju čoveku, a to su požude.

565. Pod *ljudima* se ovde misli na ljudsku rasu koja je postojala u to vreme i koja je bila zla i pokvarena, što se pokazuje u sledećim odlomcima: *Neće se moj duh preti s ljudima do vijeka*, stih 3; *Nevaljalstvo ljudsko je veliko na zemlji, i sve su misli srca njihova svagda samo zle*, stih 5; *Hoću da istrijebim sa zemlje ljude koje stvorih*, stih 7; a u sledećem poglavlju, stihovi 21 i 22: *Tada izgibe svako tijelo što se micaše na zemlji, i sve što imaše dušu živu u nosu*. A o čoveku je već bilo rečeno da je samo Gospod Čovek, i da se po Njemu svaki nebeski čovek ili crkva nazivaju Čovek. Tako je sa svim crkvama, i tako je sa svakim pojedinim čovekom koje god bio vere, po čemu se razlikuje od životinja. No ipak, da bi bio čovek i da bi se razlikovao, mora da ima ostatke, koji su od Gospoda. Po njima se takođe čovek naziva

---

37 *Prepotopski ljudi su bili poslednji izdanci Pradrevne crkve. Glavni razlog što se oni nisu mogli izvući iz svojih zabluda bilo je to što su kod njih volja i razum delovali kao jedna sposobnost. Naime, razum, koji nije bio odvojen od volje, nije ni mogao da kontroliše volju, to jest osećanja koja su postala negativna i duhovno štetna. U sledećoj crkvi razum je bio odvojen od volje, i znanje je vodilo ljude putem dobrote i istine, što nije bilo moguće kod onih koji su živeli pre Potopa. Sledeća crkva, nazvana Drevna ili Nojevaska, omogućila je čoveku da dobije savest, da umnožava verska znanja i da postane manje zavisan od direktnog uticaja Gospodovog. Prepotopski ljudi su iščezli u tom smislu da više nisu mogli da se oporave. Ali oni i dalje postoje u duhovnom svetu. S njima autor nije razgovarao jer su oni u sličnom stanju u kojem su bili na svetu, prim. prev.*

čovekom; baš zato što ima ostatke koji pripadaju Gospodu i odatle i ime čovek, ma kako bio loš; naime, ako nema ostatke, čovek nije čovek nego najgora zver.

566. *Da na zemlji označava oblast gde se crkva prostirala, jasno je iz značenja zemlje; jer u Reči postoji oštra razlika između zemlje i praha; zemlja svuda označava crkvu ili nešto što pripada crkvi; od toga dolazi reč čovek ili Adam, koji je zemlja; prah na raznim mestima označava mesto gde nema crkve ili onog što pripada crkvi, kao u prvom poglavlju gde se zemlja samo pominje da je pusta, jer još nije bilo crkve ili preporođenog čoveka. O zemlji se govori tek u drugom poglavlju, kada je bilo crkve ili preporođenog čoveka. Na isti način u sledećem poglavlju se kaže, stihovi 4 i 23, da će se istrijebiti svako tijelo sa lica zemlje, označavajući oblast gde je bila crkva; ali u stihu 3, govoreći o crkvi koja treba da se osnuje, da će se sjeme sačuvati na zemlji. Zemlja ima isto značenje svuda u Reči, kao od Isaije:*

Jer će se Jehova smilovati na Jakova, i opet će izabrati Izraela, i namjestiće ih u zemlji njihovoj, i prilijepiće se k njima došljaci i pridružiće se domu Jakovljevu. Jer će ih uzeti narodi i odvesti na njihovo mjesto, i naslijediće ih Izrailjci u zemlji Jehovinoj da im budu sluge i sluškinje, i zarobiće one koji ih bjehu zarobili, i biće gospodari svojim nasilnicima. (XIV 1, 2)

Ovde se govori o crkvi koja je već bilo ustanovljena, a tamo gde nema crkve, u istom poglavlju, opet se naziva zemlja, stihovi 9, 12, 16, 20, 21, 25, 26, i ponovo:

I zemlja će Judina biti strah Egiptu; ko je se god opomene, prepašće se radi namjere Jehove nad vojskama što je naumio suprot njemu. U to će vrijeme biti pet gradova u zemlji egipatskoj, koji će govoriti jezikom hananskim i zaklinjati se Jehovom nad vojskama; jedan će se zvati Aheres. (XIX 17, 18)

Ovde zemlja označava crkvu, a prah tamo gde nema crkve. Kod istoga:

I sva će se zemlja ljuljati kao pijan čovjek, i premjestiće se kao koliba, jer će joj otežati bezakonje njezino, te će pasti i neće više ustati. I u to će vrijeme pohoditi Jehova na visini vojsku i sve careve na zemlji. (XXIV 20, 21)

Kod Jeremije:

Zemlja je ispućala jer ne bješe dažda na zemlji; zato se težaci stide i pokrivaju glavu svoju. I košuta u polju ostavlja mlade svoje jer nema trave. (XIV 4, 5)

Ovde je zemlja ta koja sadrži prah, a prah je u polju. Kod istoga: *Nego: da je živ Jehova koji je izveo i doveo sjeme doma Izrailjeva*

iz sjeverne zemlje i iz svih zemalja, u koje ih bijah razagnao. I oni će sjedjeti u svojoj zemlji. (XXIII 8)

Ovde se pominju prah i prahovi gde nema crkve, a zemlja gde ima crkve ili gde je istinsko bogoslužjenje. Ponovo:

A kakve su rđave smokve da se ne mogu jesti, kako su rđave, takim ću, veli Jehova, učiniti Sedeciju cara Judina i knezove njegove i ostatak Jerusalimljana, koji ostaše u ovoj zemlji i koji žive u zemlji egipatskoj. I učiniću da će se potucati po svijem carstvima zemaljskim na zlo, da budu sramota i priča i rug i uklin po svijem mjestima kuda ih raždenem. I poslaću na njih mač, glad i pomor, dokle se ne istrijebe sa zemlje, koju sam dao njima i ocima njihovijem. (XXIV 8-10)

Ovde zemlja označava nauk i bogoslužjenje iz njega, a na isti način kod istoga proroka, glava XXV 5. A kod Jezekilja:

Mili ćete mi biti mirisom ugodnijem, kad vas izvedem iz naroda i saberem vas iz zemalja u koje ste rasijani; i biću posvećen u vama pred narodima. I poznaćete da sam ja Jehova kad vas dovedem u zemlju Izrailjevu, u zemlju za koju podigoh ruku da ću je dati ocima vašim. (XX 41, 42)

Ovde zemlja označava unutrašnje bogoslužjenje, a zove se prah tamo gde nema unutrašnjeg bogoslužjenja. Kod Malahije:

I zaprijetiću vas radi proždrljivca, te vam neće kvariti roda zemaljskoga, i vinova loza u polju neće vam biti nerodna, veli Jehova nad vojskama. I zvaće vas blaženim svi narodi, jer ćete biti zemlja mila, veli Jehova nad vojskama. (III 11, 12)

Ovde prah označava sasud i jasno označava čoveka, koji se zove prah kada zemlja označava crkvu ili nauk. Kod Mojsija:

Veselite se narodi s narodom njegovijem, jer će pokajati krv sluga svojih, i osvetiće se neprijateljima svojim, i očistiće zemlju svoju i narod svoj. (Ponovljeni zakoni, XXXII 43)

Očigledno, ovo označava crkvu neznabožaca ili naroda koja se zove zemlja. Kod Isaije:

Jer prije nego nauči dijete odbaciti zlo a izabrati dobro, ostaviće zemlju, na koju se gadiš, dva cara njezina. (VII 16)

Ovde je reč u Gospodovom dolasku. Da će ostaviti zemlju, znači crkvu ili istinski nauk vere. Da se zemlja i polje ovako nazivaju, očito je stoga što se oni seju semenom, kao kod Isaije:

I daće dažd sjemenu tvojemu koje posiješ na njivi, i hljeb od roda zemaljskoga biće obilan i sit; tada će stoka tvoja pasti na paši prostranoj. I volovi i magarci, što rade zemlju, ješće čistu zob ovijanu lopatom i rešetom. (XXX 23, 24)

Kod Joila:

Opusti polje, tuži zemlja; jer je potrveno žito, usahlo vino, nestalo ulja. (I 10)

Otuda je očito da *čovjek*, koji se na hebrejskom jeziku kaže *Adam*, označava crkvu.

567. Oblašću crkve nazvan je prostor gde žive oni koji se poučavaju u nauku istinske vere; kao zemlja Kanaan, gde je bila Jevrejska crkva, i Evropa, gde je sada Hrišćanska crkva; dok zemlje izvan ove oblasti nisu oblast crkve ili *lice zemlje*. Gde je bila crkva pre Potopa, može se zaključiti po zemljama koje su bile opkoljene rekama što izlaze iz Edenskog vrta, a u raznim delovima Reči nazivaju se granice zemlje kanaanske; isto tako i po onome što se kaže o nefilima ili džinovima koji su bili u zemlji; a da su Nefili naseljavali zemlju kanaansku, očigledno je po onome što se kaže o sinovima Anakovim (Knjiga brojeva, XIII 33).

568. Da *kćeri* predstavljaju volju toga čoveka, stoga i požudu, jasno je po onome što je rečeno i pokazano o *sinovima i kćerima* u prethodnom poglavlju, stih 4, gde *sinovi* označavaju istinu, a *kćeri* dobrotu. *Kćeri* ili dobrotu pripadaju volji, a pošto je čovek onakav kakvi su mu razum i volja, takvi su mu i sinovi i kćeri. Ovaj odlomak govori o čoveku u iskvarenom stanju, koji nema volju, nego umesto nje samo požudu, za koju on misli da je volja pa je tako i naziva. Ono što se opisuje jeste onakvo kakva je pojava kojom se opisuje, te je čovek onakav kakva je i kćer, a to znači iskvaren, kao što je ranije pokazano. Razlog što *kćeri* predstavljaju volju i požudu, kada volja nije dobra; i što *sinovi* označavaju razum pa i fantazije tamo gde se istina ne shvata, jeste to što je ženski pol takav i tako oblikovan da u njemu volja, pa stoga i požuda, vladaju više nego razum. Takav je raspored svih tkiva i takva mu je priroda; dok je muški pol tako oblikovan da u njemu vlada intelekt ili razum, jer je takav raspored negovih tkiva i takva mu je priroda. Otuda je brak ovo dvoje kao brak između volje i razuma u svakom čoveku; i pošto u naše dane nema volje za dobrotom već vlada požuda, pa stoga može da bude samo malo intelekta ili racionalnosti, to je razlog što je u Jevrejskoj crkvi toliko zakona o prerogativima muža, vira, i o poslušnosti žene.

569. Stih 2. *Videći sinovi Božji kćeri čovjekove da su lijepe, uzimaše ih za žene koje htješe.*

Pod *sinovi Božji* misli se na stvari nauka vere; pod *kćeri*, kao i pre, na požudu. Pod tim da su *sinovi Božji* videli *kćeri čovjekove* koje su bile lepe i *uzimaše ih za žene koje htješe*, označavaju se pojmovi nauka vere koji su se pomešali s požudama, u stvari s bilo kojom požudom.

570. Da *sinovi Božji* znače pojmove nauka vere, očito je iz značenja *sinova*, kao i u prethodnom poglavlju, stih 4, gde označavaju istine Crkve. Ove su pojmovi nauka, koji su u sebi sadržali istine, jer su ih ljudi o kojima se govori imali po predanju od pradrevnih ljudi, a oni su se isto tako nazivali sinovi Božji; oni se tako nazivaju s obzirom na to na šta se odnose, jer se požude nazivaju *kćeri čovječje*. Ovdje se govori o tome kakvi su bili vernici ove crkve, naime, da su oni istine Crkve, koje su bile svete, utopili u svoju požudu, i tako ih opoganili; i tako su se učvrstili u načelima koja su tako verno sledili. Kako se to odigralo, može svak da shvati po onome što se događa u njemu samome i kod drugih: oni koji su ubeđeni u jedno načelo, potvrđuju to svim onim što smatraju istinitim, čak i onim što nalaze u Gospodovoj Reči; jer dok se drže načela koja su prihvatili i u koja su se ubedili, oni nalaze da sve podupire i osnažuje to načelo. I što nad nekima više vlada samoljublje, to se oni njih čvršće drže. Takva je bila ta rasa o kojoj će se, po Gospodovoj Božanskoj milosti, govoriti kasnije kada bude reči o odvratnim zabludama, kojima, čudno je reći, nikada nije dozvoljeno da se prenose kroz razum nego samo kroz požudu; jer bi te zablude ubile svaku racionalnost kod prisutnih duhova. Time se pokazuje na šta se odnosi rečenica *Videći sinovi Božji da su kćeri čovječje lijepe, uzimahu ih za žene koje htješe*, naime, da su oni povezali nauku vere sa svojom požudom, u stvari sa svim požudama.

571. Kada pomeša istine vere sa svojim ludim požudama, čovek obesvećuje istine i lišava se ostataka koji, istina, ostaju, ali ne mogu da se izlože, jer bi opet bili obesvećeni onim što je već obesvećeno. Jer obesvećenje Reči ili profanacija dovodi do stvrdnuća, da tako kažemo, što postaje prepreka i kao da upija dobrotu i istinu iz ostataka. Stoga, neka se čovek čuva da ne obesveti Gospodovu Reč, jer ona sadrži večne istine u kojima je život, iako onaj ko je u lažnim načelima ne veruje da su to istine.

572. Stih 3. *A Jehova reče: Neće se duh moj dovijeka preti s ljudima, jer su tijelo; neka im još sto dvadeset godina.*

Jehova kaže: *Neće se moj duh preti s čovjekom dovijeka*, znači da se čovek neće više tako voditi; *jer je tijelo* znači da je postao telesan; a da će njegov život trajati još sto dvadeset godina, znači da je potrebno da ima ostatke vere. To je ujedno predskazanje o budućoj crkvi.

573. Da *Jehova reče: Neće se duh moj dovijeka preti s čovjekom* znači kako čovek neće više biti vođen kao do tada, jasno je iz onoga što se do sada desilo i onoga što sledi; desilo se da je čovek svoju požudu uneo u nauku vere, tako da se više nije mogao ispravljati, to jest više nije znao šta je zlo. Sva sposobnost da se prime istina i dobrota

izgubila se kroz njegove zablude; a sledi da je čovek posle Potopa postao drugačiji po tome što je imao savest umesto opažanja, jer se putem savesti mogao opomenuti. *Pokaran duhom Jehovinim* znači, dakle, unutrašnju opomenu, opažanje ili savest; a *duh Jehovin* znači saznavanje onoga što je dobro i istinito, kao kod Isaije:

Jer se neću jednako preti niti ću se dovijeka gnjeviti, jer bi iščeznuo preda mnogom duh i duše koje sam stvorio. (LVII 16)

574. Da *tijelo* znači kako je čovek postao telesan, vidi se iz značenja *tela* u Reči, gde se koristi da bi se označio svaki čovek uopšte, a posebno telesni čovek. Koristi se i da se označi čovek kod Joila:

Izliču duh moj na svako tijelo, vaši sinovi i vaše kćeri će prorokovati. (II 28)

Ovde *svako tijelo* označava čoveka, a *duh* uticaj istine i dobrote od Gospoda. Kod Davida:

Ti slušaš molitvu; tebi dolazi svako tijelo. (Psalam LXV 2)

Ovde *tijelo* označava svakog čoveka. Kod Jeremije:

Ovako veli Jehova: Da je proklet čovjek koji se uzda u čovjeka i koji stavlja tijelo sebi za mišicu, a od Jehove odstupa srce njegovo. (XVII 5)

Ovde *tijelo* predstavlja čoveka, a *mišica* moć. Kod Jezekilja:

I svako tijelo će vidjeti da sam ja zapalio; neće se ugasiti. A ja rekoh: Jao, Gospode, oni govore za me, ne govori li taj same priče? (XXI 4, 5)

Kod Zaharija:

Neka muči svako tijelo pred Gospodom, jer usta iz svetoga stana svojega. (II 13)

Ovde *tijelo* označava svakog čoveka. Da to označava posebno telesnog čoveka, jasno je kod Isaije:

I Egipćani su tijelo a ne Bog, i konji njihovi su tijelo a ne duh, i zato će Gospod mahnuti rukom svojom, te će pasti pomagač, i pašće onaj koji tome pomaže, i svi će zajedno poginuti. (XXXI 3)

To znači da je njihovo znanje telesno; *konji* ovde i drugde u Reči označavaju ono što je razumno. Opet:

Izgrabiće s desne strane, pa će opet biti gladan, i ješće s lijeve strane, pa se opet neće nasititi; svaki će jesti meso od mišice svoje. (IX 20)

To se odnosi na ono što je čovekovo vlastito, što je telesno. Kod istoga:

I krasotu šume njegove i njive njegove, od duše do tijela, uništiće, i biće kao bjegunac kad iznemogne. (X 18)

Ovde *tijelo* označava telesno. Opet:

I javiće se slava Jehovina, i svako će tijelo vidjeti; jer usta Jehovina govoriše. Glas govori: Viči, i reče: Šta da vičem? Da je svako tijelo trava i sve dobro njegovo kao cvijet poljski. (XL 5, 6)

Tijelo ovde predstavlja svakoga čoveka koji je telesan. Kod istoga: *Jer će Jehove suditi ognjem i mačem svojim svakome tijelu, i mnogo će biti pobijenijeh od Jehove.* (LXVI 16)

Ovde *oganj* označava kaznu zbog požude; *mač* kaznu zbog obmanjivanja; *a tijelo* telesno kod čoveka. Kod Davida:

Opominjaše se da su tijelo, vjetar, koji prolazi i ne vraća se. (Psalam LXXVIII 39)

Ovde se govori o ljudima u pustinji koji traže meso, jer su bili telesni; to što traže meso, predstavlja da su oni želeli samo telesne stvari. (Knjiga brojeva, XI 32-34)

575. Da će *dani čovekovi biti sto dvadeset godina*, znači da on treba da ima ostatke; to se vidi iz prethodnog poglavlja, stihovi 3 i 4, gde se govori o danima i godinama koji označavaju vremena i stanja; a isto se vidi i po tome što su pradrevni ljudi određivali stanja i promene stanja kombinacijama brojeva; no priroda njihovog crkvenog računanja danas je potpuno izgubljena. Na sličan način i ovde se pominju brojevi, čije značenje nije moguće razumeti ako se prethodno ne zna tajno značenje svakog pojedinačnog broja, od jedan do dvanaest, i tako dalje. Sasvim je jasno da ovi brojevi sadrže neku drugu tajnu, jer to da čovek treba da živi sto dvadeset godina nije u vezi s prethodnim delom stiha, niti su oni živeli sto dvadeset godina. To je očigledno jer su ljudi i posle Potopa živeli duže, kao što se kaže za Sema (glava XI) da je, rodiv Arpaksada, živeo pet stotina godina; i da je, rodiv Selu, Arpaksad živeo četiri stotine tri godine; i da je Sela posle rođenja sina Ebera živeo četiri stotine tri godine; i da je, rodiv Pelega, Eber živeo četiri stotine trideset godina; i da je posle Potopa Noje živeo tri stotine pedeset godina (glava IX 28) i tako dalje. Ali značenje broja sto dvadeset vidi se samo iz značenja brojeva deset i dvanaest, koji pomnoženi daju sto dvadeset, pa se tako može znati da taj broj označava ostatke vere. Broj deset u Reči, a tako i sto i dvanaest, predstavljaju ostatke koje Gospod pohranjuje u unutrašnjem čoveku i koji su sveti, jer pripadaju samo Gospodu; broj dvanaest znači veru ili ono što se ukupno odnosi na veru; a broj nastao od ova dva označava ostatke vere.

576. Da broj deset, a isto tako i dvanaest, označavaju ostatke, očigledno je iz Reči:

Od Jehove nad vojskama čuh: Mnoge kuće opustjeće, i u velikim i lijepijem neće biti nikoga, jer će deset rala vinograda dati jedan vat, i gomer sjemena daće jednu efu. (Isaija, V 9, 10)

Tolike mere i brojevi postoje i kod drugih proroka, gde se govori o pražnjenju duhovnih i nebeskih stvari: *deset rala vinograda činiće*

jedan vat, znači da je ostataka duhovnih stvari bilo malo; a da će gomer sjemena dati jednu efu, znači da je bilo isto tako malo nebeskih stvari. Kod istoga:

I dokle Jehova opravi daleko ljude i bude sama pustoš usred zemlje. Ali će još u njoj biti desetina, pa će se i ona zatrti; ali kao hrast ili brijest, kojima i kada zbate lišće, ostaje stablo, tako će sveto sjeme biti njezino stablo. (VI 13)

Usred zemlje označava unutrašnjeg čoveka; a desetina označava najmanje što je ostalo od ostataka. Kod Jezekilja:

Mjerila su vam prava, i efa prava, i vat prav. Efa i vat su jedne mjere, da vat bere desetinu homora; mjera da im je prema homoru. A za ulje uredba je ova: vat je mjera za ulje; desetina vata od jednoga kora, koji je humor od deset vata, jer je deset vata humor. (XLV 10, 11, 14)

U ovom odlomku Jehovine svete stvari se označavaju merilima, kojima se izražavaju razne vrste svetih stvari; sa deset se označavaju ostaci nebeskih stvari i duhovnih koji ističu iz ovih; jer da u njima nisu sadržane tajne, kakva bi korist bila da se opisuju tolike mere brojevima, kao što se to radi u ovom i u prethodnim poglavljima ovog i ostalih proroka, gde se govori o nebeskom Jerusalimu i Novom hramu? Kod Amosa:

Pade, i više ne ustade djevojka Izrailjeva; bačena je na zemlju svoju, nema nikoga da je podigne. Jer ovako veli Jehova Gospod: U gradu iz kojega je izlazila tisuća, ostaće stotina, a iz kojega je izlazila stotina, u njemu će ostati deset domu Izrailjevu. (V 2, 3)

Ovde je reč o ostacima, da će ih vrlo malo ostati, da će biti samo deseti deo i da su to ostaci ostataka. Opet:

Zakle se Gospod Jehova sobom, govori Jehova Bog nad vojskama: Ja se gadim na ponos Jakovljevi, i mrzim na dvorove njegove; zato ću predati grad i sve što je u njemu. I ako deset ljudi ostane u jednoj kući, umrijeće. (VI 8, 9)

Ovde je reč o ostacima koji jedva mogu da opstanu. Kod Mojsija:

Ni Amonas ni Moabit da ne ulaze u sabor Jehovin, ni deseto koljeno njihovo da ne ulazi u sabor Jehovin do vijeka. (Ponovljeni zakoni, XXIII 3)

Amonas i Moabit se odnose na ono što je obesvećeno od nebeskih i duhovnih pojmova vere, o čijim se ostacima govori u onome što prethodi. I tu se vidi da desetine označavaju ostatke. Tako isto kod Malahije:

Donesite sve desetke u sprema da bude obilje stolova u kući mojoj, i okušajte me u tom, veli Gospod nad vojskama, hoću li vam otvoriti ustave nebeske i izliti blagoslov na vas da vam bude dosta. (III 10)

Obilje stolova u kući mojoj znači ostatke u unutrašnjem čoveku,

što se upoređuje sa stolovima punim hrane koji su se našli uprkos tolikih zala i obmana; i da kroz ove ostatke dolazi sav blagoslov. Da sva ljubav prema bližnjemu dolazi od ostataka koji su u unutrašnjem čoveku, bilo je predstavljeno u Jevrejskoj crkvi ovom uredbom: kada završe sabiranje svih desetaka, treba da daju Levitima, strancima, siročadi i udovicama (Ponovljeni zakoni, XXVI 12 i sledeći). Pošto ostaci pripadaju samo Gospodu, to se za desetke kaže *svetinja Jehovi*, kao kod Mojsija:

I svaki desetak zemaljski od usjeva zemaljskoga i od voća Jehovine je, svetinja je Jehovi. Ali ko bi htio otkupiti što desetka svojega, neka na cijenu dometne još peti dio. (Knjiga levitska, XXVII 30, 31)

Da se *Dekalog* sastoji od deset zapovesti ili deset reči i da ih je Jehova napisao na tablicama (Ponovljeni zakoni, X 4), označava ostatke, a da ih je napisao Jehova svojom rukom, to znači da ostaci pripadaju samo Gospodu; a da su bili u unutrašnjem čoveku, predstavljeno je tablicama.

577. Da broj dvanaest označava veru ili pojmove ljubavi i vere u celini, može se potvrditi s mnogo odlomaka u Reči, kao sa *dvanaest sinova Jakovljevih* i njihovim imenima, sa *dvanaest plemena Izrailjevih* i *dvanaest Gospodovih apostola*, ali o ovima će po Božanskoj Gospodovoj milosti biti govora kasnije, osobito u vezi s Knjigom Postanja, XXIX, XXX.

578. Samo iz ovih brojeva jasno je šta Reč Gospodova sadrži u svojim nedrima i u svojoj dubini, i koliko je mnogo tajni pohranjeno u njoj, nevidljivih golom oku. A tako je svuda: ima sličnih stvari u svakoj reči.

579. Da kod prepotopskih ljudi, o kojima se ovde govori, skoro da i nije bilo ostataka, biće pokazano kasnije po Gospodovoj Božanskoj milosti; i pošto se kod njih nisu sačuvali ostaci, to se za Novu crkvu, koja treba da se naziva *Noje*, kaže kako treba da ima ostatke, o kojima će biti govora kasnije po Gospodovoj Božanskoj milosti.³⁸

580. Stih 4. *A bijaše tada divova, Nefilima, na zemlji; a i poslije, kada se sinovi Božji sastajahu s kćerima čovječijim, pa im rađahu sinove; to bijahu silni ljudi, od starine na glasu.*

Divovi ili *Nefilimi* označavaju one koji su zbog svoje uobražene veličine nipodaštavali ono što je sveto i istinito; osobito kada su se *sinovi Božji počeli sastajati s kćerima čovjekovim, rađajući im sinove*, što znači da se to dogodilo onda kada su pomešali svete stvari vere

³⁸ *Kod prepotopskih ljudi nisu uništeni svi ostaci, jer bez njih ne bi mogli postojati, a oni postoje u duhovnom svetu, odvojeni od drugih. Samo, njihovi ostaci ne mogu da deluju i tako oni naizgled ostaju bez nade u popravak, prim. prev.*

sa svojim požudama i kada su se utvrdili u obmanama; tada su se nazvali *silni ljudi* po ljubavi prema sebi; *od starine na glasu* znači da su takvi bili i pre.

581. Da se *divovima*, *Nefilima*, označavaju oni koji su zbog svoje uobražene veličine potcenjivali ono što je sveto, vidi se iz onoga što prethodi i onoga što sledi, naime, da su izmešali veru i požudu, što je označeno sa *sinovi Božji sastajahu se s kćerima čovječjim*, rađajući sinove. Zablude i fantazije rastu prema količini pojmova koji u njih ulaze, dok na kraju postanu neizbrisive; a kada se tome doda nauk vere, tada se iz načela najjače zablude potcenjuje sve što je sveto i istinito, i tako postaju *divovi* ili *Nefilimi*. Ta rasa, koja je živela pre Potopa, ubijala je i gušila sve duhove svojim odvratnim fantazijama, koje iz nje izlaze kao otrovna i gušuća sfera, tako da okolni duhovi bivaju lišeni moći mišljenja i kao polumrtvi; i da Gospod svojim dolaskom na svet nije oslobodio svet duhova ove otrovne rase, niko tamo ne bi mogao opstati, što bi za posledicu imalo da ljudski rod, kojim Gospod vlada preka duhova, nestane. Stoga se oni sada drže u paklu ispod jedne čvrste stene, koja je peta na levom stopalu, odakle ne pokušavaju da se podignu. Tako je svet duhova bio oslobođen ove najopasnije gomile, o kojoj će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora docnije. To su oni koji se nazivaju *divovima* ili *Nefilimima*, koji nipodaštavaju sve što je sveto i istinito. Oni se opet pominju u Reči, ali samo njihovi potomci koji su nazvani *Enakim* i *Refaim*. To se vidi kod Mojsija:

I vidjesmo ondje i divove, sinove Enakove, roda divovskoga, i činjaše nam se da smo prema njima kao skakavci, tako se i njima činjasmo. (Knjiga brojeva, XIII 33, 34)

Pređe življahu ondje Emeji, narod velik i jak i visok kao Enakimi; o njima se mislilo da su divovi kao i Enakimi; ali ih Moapci zвахu Emeji. (Ponovljeni zakoni, II 10, 11)

Nefilimi se više ne pominju, a proroci ih opisuju kako je gore rečeno, kao kod Isaije:

Pakao dole uskoleba se tebe radi da te sreće kad dođeš, probudi ti mrtvace, Refaime, i sve knezove zemaljske, diže s prijestolja sve careve narodne. (XIV 9)

Ovde se govori o paklu koji je stanište takvih duhova. Kod istoga: *Pomriješ, neće oživjeti mrtvi, Refaime, budući neće ustati, jer si ih ti pohodio i istrijebio, i zatro svaki spomen njihov.* (XXVI 14)

I ovde se govori o paklu, iz kojega se oni više neće dići. Kod istog proroka:

Oživjeće mrtvi tvoji, i moje će mrtvo tijelo ustati. Probudite se i pjevajte koji stanujete u prahu, jer je tvoja rosa na travi, i zemlja će

izmetnuti mrtvace, Refaime. (XXVI 19)

Zemlja mrtvaca, *Refaim*, jeste pakao o kojem je bilo reči. Kod Davida:

Eda li ćeš na mrtvima činiti čudesa? Ili će mrtvi Refaimi ustati i tebe slaviti? (Psalam LXXXVIII 10)

Ovde se slično govori o paklu Refaima, da više ne mogu ustati i zagađavati sferu u svetu duhova opasnim otrovom svojih uobrazilja. No, Gospod se postarao da čovečanstvo više ne biva zagađeno ovakvim strašnim zabludama i fantazijama. Oni koji su živeli pre Potopa bili su takve prirode i osobenosti da su mogli njima biti ispunjeni iz još nepoznatog razloga, o kojem će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti reči docnije.³⁹

582. *A kada su se sinovi Božji sastajali s kćerima čovječjim i ove im rađale sinove*, označava da su oni postali divovi, *Nefilimi*, kada su pomešali nauk vere sa svojim požudama, što je jasno iz onoga što je rečeno i pokazano u stihu 2; naime, da sinovi Božji označavaju nauk vere, a kćeri požudu. Ono što se iz toga rodilo moralo je da potcenjuje i obesvećuje svete stvari vere, jer čovekova požuda, pripadajući ljubavi prema sebi i prema svetu, sasvim je protivna onome što je sveto i istinito. Jer kada požuda preovlada u čoveku tako da se ono što je priznato za sveto i istinito utopi u njoj, tada je s čovekom svršeno; jer se požuda ne može iskoreniti ili odvojiti, ona kao da se lepi za svaku ideju koja se međusobno saopštava; pa tako, čim se pojavi neka ideja o nečemu svetom i istinitom, odmah joj se pridruži obesvećeno i lažno, što se ubrzo opazi. Stoga se takve osobe moraju odstraniti i baciti u pakao.

583. Da su divovi ili *Nefilimi* bili nazvani *ljudi silni* zbog ljubavi prema sebi, jasno je iz više mesta u Reči, kao kod Jeremije:

Prestaše vojevati junaci vavilonski, stoje u gradu, nesta sile njihove, postashe kao žene, izgorješe stanovi njihovi, prijevornice njihove polomiše se. (LX 30)

Ovde *junaci vavilonski* predstavljaju one koje izjeda ljubav prema sebi. Kod istoga:

Mač na laže njegove, i poludjeće; mač na junake njegove, i prepašće se. (L 36)

³⁹ *Primetna je autorova preokupacija prepotopcima, čija je sudbina zaista žalosna. Kao da autor ne može da dokuči pravi razlog za takvu sudbinu divova, Nefilima, Refaima, a da ne baci senku na Božju premudrost... Jer, zaista, kako je Gospod dozvolio da do toga dođe? Kao da je najduhovnija crkva, Pradrevna ili Adamova, imala tužan kraj ne bi li to iskustvo učinilo da se čovek sledeće, Nojeve crkve obezbedi protivu te opasnosti, prim. prev.*

Zašto ih vidim gdje se poplašiše, vraćaju se natrag, junaci njihovi polomiše se i bježe bez obzira? Strah je odsvuda, govori Gospod. Da ne uteče laki niti se izbavi jaki; da se na sjeveru na brijegu rijeke Eufrata spotaknu i padnu. Izlazite, konji, bjesnite, kola; i neka izađu junaci, Etiopljani i Lidijci, koji nose i natežu luk. (XLVI 5, 6, 9)

Ovde je reč o zabludama usled umovanja. Opet:

Kako govorite, jaki smo i junaci u boju? Moab će se opustošiti i gradovi će njegovi propasti, i najbolji mladići njegovi sići će na zaklanje, govori car, kojemu je ime Gospod nad vojskama. (XLVIII 14, 15)

Kariot je pokoren i tvrda se mjesta zauzeše, i srca će u junaka Moabovijeh biti u onaj dan kao srce u žene koja se porađa. (XLVIII 41)

Gle, doći će i doletjeće kao orao i raširiće krila svoja nad Bozrom, i biće srce junaka idumejskih kao srce u žene koja se porađa. (XLIX 22)

Jer iskupi Jehova Jakova, i izbavi ga iz ruku jačega od njega. (XXXI 11)

Ovde se silan izražava drugim terminom. Da su Anakimi, koji su bili od Nefilima, bili nazvani ljudi silni, vidi se i kod Mojsija:

Čuj, Izraelje! Ti danas prelaziš preko Jordana da uđes i naslijediš narode veće i jače od sebe, gradove velike i ograđene do neba. Velik i visok narod, sinove Enakove, koje znaš i za koje si slušao: ko će odoljeti sinovima Enakovim? (IX 1, 2)

584. Stih 5. *A Jehova, videći da se nevaljalstvo čovjekovo umnožava na zemlji i da su sve misli srca njegovog svakog dana zle.*

Jehova, videći da se nevaljalstvo čovjekovo umnožava na zemlji, označava da više nije bilo volje za dobrotom; da su sve misli srca njegovog svakog dana zle znači da više nije postojalo opažanje dobrote i istine.

585. *Nevaljalstvo čovekovo umnožava se na zemlji znači da više nije bilo volje za dobrotom, da je bilo samo požude. U doslovnom smislu zemlja je tamo gde je čovek. U unutrašnjem smislu ona je gde i ljubav, a pošto ljubav pripada volji ili požudi, to zemlja označava samu čovekovu volju. Jer čovek je čovek po tome što ima volju, a manje po tome što zna i što shvata, jer to ističe iz volje; jer što god ne ističe iz volje, to nisu ni znanje ni razum; čak i kada on govori i čini nešto što je protivno njegovoj volji, još uvek postoji neka volja u tome, ma koliko da je udaljena od govora i dela kojima se rukovodi. Da zemlja kanaanska ili Sveta zemlja označava ljubav, pa shodno tome i volju nebeskog čoveka, može se potvrditi s mnogo odlomaka iz Reči; slično tome, zemlje različitih naroda označavaju njihove ljubavi, koje su uglavnom ljubav prema sebi i ljubav prema svetu; no kako se ovaj predmet više puta pojavljuje, nije potrebno zadržavati se na njemu. Otuda se pokazuje da čovekovo nevaljalstvo na zemlji*

označava njegovo prirodno zlo, koje je od volje i za koje se kaže da se *umnožava*, jer to znači da je, istina, želeo dobro drugima, ali samo radi sebe samog; a da je izopačenje postalo potpuno, govore reči *da su misli srca njegovog svakog dana zle*.

586. *Misli srca njegovog svakog dana su zle* znači da više nije opažao dobro i istinito, a razlog je bio, kao što je već rečeno, što je nauk vere izmešao sa svojim požudama. A kada se to dogodi, gubi se opažanje i njegovo mesto zauzimaju velike zablude, koje su duboko ukorenjene i praćene smrtonosnim fantazijama i koje su bile uzrok njegovog nestanka i gušenja. Te smrtonosne zablude označene su sa *misli srca njegovog svakoga dana su zle*; no ako nema reči *misli*, onda to znači zlo ljubavi prema sebi, kao što je slučaj u sledećem poglavlju, gde Jehova kaže:

Neću više kleti zemlje s ljudi, što je zamisao čovekova zla od detinjstva. (VIII 21)

Zamisao je ono što čovek izmišlja za sebe i u šta sam sebe ubedi, kao kod Habakuka:

Šta pomaže rezan lik što ga izreza umjetnik njegov? Šta liven lik i učitelj laži, te se umjetnik uzda u djelo svoje gradeći nijeme idole? (II 18)

Rezan lik predstavlja lažna ubeđenja, potekla od načela koja je začeo i izlegao čovek od sebe samoga; *umetnik* je onaj ko sam sebe ubedi u ono što je nastalo njegovim umišljanjem. Kod Isaije:

Naopake misli vaše nijesu li kao glina lončarska? Govori li djelo za onoga koji ga je učinio: Nije me načinio? I lonac govori li za onoga koji ga je naučio: Ne razumije? (XIX 16)

Lonac označava misao čije je poreklo u čovekovom proprijumu, kao i u zabludama koje otuda dolaze. Načinjena ili zamišljena stvar uglavnom je ono što čovek zamisli u svom srcu ili svojoj volji, kao i ono što izvede iz svojih misli i zabluda, kao kod Davida:

Jer zna građu našu i opominje se da smo prah. (CIII 14)

Kod Mojsija:

Jer zna misli njihove što će još danas činiti, prije nego ih uvedem u zemlju za koju sam se zakleo. (Ponovljeni zakoni, XXXI 21)

587. Stih 6. *Pokaja se Jehova što je stvorio čovjeka na zemlji, i bi mu žao u srcu.*

Ovo znači milost. To je jasno zato što se Jehova nikada ne kaje, jer On sve vidi unapred kroz večnost uopšte i posebno, i kada je stvorio čoveka, to jest kada ga je ponovo oblikovao i usavršio da postane nebeski, već tada je predvideo da će vremenom ovaj postati onakav kako je ovde opisan; i zato što je to predvideo, On se nije mogao pokajati. To se jasno vidi kod Samuela:

I doista, junak Izrailjev neće slagati, niti će se raskajati: jer nije čovjek da se kaje. (XV 29)

Jehova nije čovjek da laže ni sin čovječji da se pokaje. Što kaže, neće li učiniti, i što reče, neće li izvršiti? (Knjiga brojeva, XXIII 19)

Ali *pokajati se* znači biti milostiv. Milost Jehovina ili Gospodova obuhvata sve što Gospod čini za sve ljude, koji su u takvom stanju da ih Gospod žali, svakoga prema njegovom stanju; tako On ima sažaljenje i kada dozvoljava da neko bude kažnjen, kao što sažaljeva i onoga kome daje da uživa neko dobro; jer kažnjavanje postoji od milosti koja okreće zlo kazne u neko dobro; a isto tako je od milosti da se daje uživanje u nekom dobru, jer niko ne zaslužuje ono što je dobro; pošto je ceo ljudski rod nevaljao i svako bi sam po sebu jurnuo u pakao; otuda je po milosti oslobođen pakla; jer sve je iz milosti, pošto Bogu nije potreban čovek. Milost se tako naziva po tome što oslobađa čoveka od nevolja i od pakla; tako je to milost u odnosu na čovečanstvo, jer je ono u tako bednom stanju da se ona pokazuje prema svim ljudima.

588. Za Gospoda se kaže kako se *kaje* i kako mu je *u srcu žao* zato što se takva osećanja opažaju kod čoveka u onome što se naziva samilost, tako da kada se isto kaže za Gospoda, to je samo privid, kao i u mnogo drugih odlomaka u Reči. Šta je Gospodova milost, niko ne zna, jer ona prevazilazi čovekovo shvatanja; no svi mi znamo da je čovekova milost u tome da se kaje i da u srcu žali; stoga, ako čovek ne oblikuje ideju o milosti na taj način da je sam razume, on je ne može razumeti niti se o njoj može poučiti. I to je razlog što se često ljudske osobine pripisuju Jehovi ili Gospodu, kao kada Jehova ili Gospod kažnjava, uvodi u iskušenje, razara i biva gnevan; a On nikada nikoga ne kažnjava, nikada ne uvodi u iskušenje i nikada nije gnevan. Ali pošto se takve stvari pripisuju Gospodu, to sledi da mu se pripisuju i kajanje i žaljenje; jer kada se pripíše jedno, može se pripisati i drugo, što se jasno vidi iz sledećih odlomaka u Reči. Kod Jezekilja:

I tako će se izvršiti gnjev moj i namiriću jarost moju na njima i zadovoljiću se, i oni će poznati da sam ja Gospod govorio u revnosti svojoj kad izvršim gnjev svoj na njima. (V 13)

Pošto se ovde pripisuje *gnjev*, to se pripisuje i *jarost*. Kod Zaharija:

Jer ovako govori Jehova nad vojskama: Kao što vam namislih zlo učiniti kad me razgnjeviše oci vaši, veli Jehova nad vojskama, i ne raskajah se. Ako opet u ove dane namislih da dobro činim Jerusalimu i domu Judinu, ne bojte se. (VIII 14, 15)

Ovde se kaže kako je Jehova *namislilo da zlo učini*, a On nikada ne misli nikome da učini zlo, nego dobro svima i svakome. Kod Mojsija,

kada se Jehovi moli za strpljenje:

Zašto govore Egipćani i kažu: na zlo ih izvede, da ih pobije po planinama i istrijebi sa zemlje? Povrati se od gnjeva svojega, i požali narod svoj oda zla. I ražali se Jehova učiniti zlo narodu svojemu, koje reče. (Knjiga izlaska, XXXII 12, 14)

I ovde se pominje gnjev a potom kajanje Jehovino. Kod Jone, kralj Ninive reče:

Ko zna, eda li se povrati i raskaje Bog i povrati se od gnjeva ljutoga svojega, te ne izginemo. (Knjiga Jonina, III 9)

Na sličan način i ovde mu se kajanje pripisuje isto kao i gnev. Kod Ozije:

Kako da te dam, Efraime? Da te predam, Izrailje? Kako da učinim od tebe kao i od Adama? Da te obratim da budeš kao Sebojim? Ustreptalo je srce moje u meni, uskolebala se utroba moja od žalosti. Neću izvršiti ljutoga gnjeva svojega, neću opet zatrti Efraima; jer sam ja Bog a ne čovjek, svetac usred tebe, neću doći na grad. (XI 8, 9)

Ovde se kaže da se uskolebala utroba ili srce od žalosti, kao što je u odlomku koji razmatramo, gde se kaže da mu *bi žao u srcu*. Kajanje jasno označava milost. Tako kod Joila:

I razderite srca svoja a ne haljine svoje, i obratite se Jehovi Bogu svojemu, jer je milostiv i žalostiv, spor na gnjev i obilan milosrđem i kaje se oda zla. (II 13)

I ovde je jasno da *kajati se* znači sažaliti se. Kod Jeremije:

Ne bi li poslušali i vratili se svaki sa svoga zloga puta, da mi se sažali sa zla koje im mislim učiniti za zloću djela njihovijeh. (XXVI 3)

Ovo znači osećati milost. Opet:

Ako se obrati narod oda zla za koje bijah rekao, i meni će biti žao za zla koje mišljah da im učinim. (XVIII 8)

Ovde se isto tako kajanje odnosi na samilost, pod uslovom da se obrate. Jer je čovek taj koji odvraća od sebe Gospodovu milost: Gospod se nikada ne odvraća od čoveka.

589. Iz ovih i mnogih drugih odlomaka očigledno je da se Reč kazivala prema čovekovim predstavama ili prividima. Dakle, ko god želi da se utvrdi u pogrešnim načelima kroz predstave na osnovu kojih je Reč izgovarana, to može učiniti putem bezbroj odlomaka. No jedna je stvar potvrđivati pogrešna načela pomoću Reči, a druga je verovati u prostodušnost onoga što je u Reči. Onaj ko se utvrđuje u pogrešnim načelima, prvo pretpostavlja načelo od kojega neće odstupati, čak nimalo neće da popusti, zatim skuplja i pribira potvrde gde god da ih nađe, pa i u Reči, dok se na kraju tako ne ubedi da više ne može videti istinu. Dok onaj ko veruje prostim srcem ne pretpostavlja nikakva

načela, nego misli da je, ako je nešto Gospod rekao, to onda istinito; i ako se pouči i uputi kako nešto treba shvatiti iz odlomaka u Reči, on se slaže i raduje u svom srcu. Čak i čovek koji u svojoj prostoti veruje da se Gospod ljuti, kažnjava, kaje i žalosti, pa se tako, verujući, plaši zla i čini dobro, takvo verovanje mu ne šteti; jer ako to veruje, tada veruje i da Gospod vidi sve; i ako tako veruje, on je poučeniji i prosvetljeniji i u ostalim stvarima u drugom životu, ako ne i pre. Sasvim je drugačiji slučaj s onima što se, u skladu s prljavom ljubavlju prema sebi ili svetlu, ubede da veruju izvesne stvari, koje izvode iz već usvojenih načela.

590. Da se *kajanje* povezuje s mudročću a *žaljenje u srcu* s ljubavlju, ne može se objasniti tako da čovek razume, osim u skladu s onim što je u njemu, a to su predstave. U svakoj ideji ima nešto iz njegovih shvatanja i volje ili iz njegovih misli i ljubavi. Ako u njegovoj ideji nema ništa iz njegove volje ili ljubavi, to nije ideja, jer on ne može da misli ako to ne dolazi od njegove volje. Postoji neka vrsta neprirodnog i nerazrešivog braka između misli i volje, tako da u svakoj čovekovo misli ima nečeg iz njegove volje ili ljubavi. Pošto je tako sa čovekom, tada se može donekle oblikovati i ideja o tome šta je sadržano u Gospodovoj milosti odnosno mudrosti i ljubavi. Tako se kod proroka, posebno kod Isaije, skoro svuda i o svemu koriste dvostruki izrazi: jedni se odnose na duhovno, a drugi na nebesko. Duhovno u Gospodovoj milosti je mudrost a nebesko ljubav.

591. Stih 7. *I reče Jehova: Hoću da istrijebim sa zemlje čovjeka, kojega sam stvorio; i čovjeka i stoku, i sve što se miče, i sve ptice nebeske; jer se kajem što sam ih stvorio.*

Hoću da istrijebim čovjeka znači da će se čovek sam uništiti; *koje sam stvorio na zemlji* označava čoveka, potomka Pradrevne crkve; *i čoveka i stoku i sve što se miče* znači da će ga uništiti ono što je u njegovoj volji; *i ptice nebeske* znači sve što pripada razumu ili misli; *jer se kajem što sam ih stvorio*, o označava samilost kao i pre.

592. Da *Jehova reče: Hoću da istrijebim čovjeka* znači kako će čovek sam sebe uništiti, jasno je iz onoga što je prethodno objašnjeno, naime, da se Jehovi ili Gospodu pripisuje da On kažnjava, da On uvodi u iskušenje, da On čini zlo, razara i ubija, i da On proklinje; kao što je, na primer, On ubio Era, Judinog prvenca, i Onana, drugog Judinog sina (Knjiga Postanja, XXXVIII 7, 10); ili usmrtio sve prvence egipatske (XII 12, 29), kao kod Jeremije:

I za one koji dođoše da se biju s Haldejcima, ali će ih napuniti mrtvijem tjelesima ljudi, koje ću pobiti u gnjevu svom i u jarosti svojoj, odvrativ lice svoje od toga grada za svu zloću njihovu. (XXXIII 5)

Kod Davida:

Posla na njih ognjeni gnjev svoj, jarost, srdnju i mržnju, četu zlijeh anđela. (Psalam LXXVIII 49)

Kod Amosa:

Hoće li truba trubiti po gradu, a narod da ne dotrči uplašen? Hoće li biti nesreća u gradu, a Gospod da ne učini? (III 6)

A kod Jovana:

I vidjeh drugi veliki znak na nebu i čudo: sedam anđela koji imahu sedam posljednjih zala, jer se u njima savrši gnjev Božiji. I jedna od četiri životinje dade sedmorici anđela sedam čaša zlatnijeh, napunjenih gnjeva Božjeg, koji živi u vijek vijeka. I čuh glas veliki iz crkve gdje govori sedmorici anđela: Idite, i izlijte sedam čaša gnjeva Božjega na zemlju. (XV 1, 7; XVI 1)

Sve se to pripisuje Jehovi, iako je sasvim suprotno Njegovoj prirodi. A to se pripisuje iz razloga koji su već objašnjeni; a i stoga da bi ljudi prvo stvorili ideju da Gospod upravlja svim i raspoređuje sve stvari, kako uopšte tako i pojedinačno; da bi kasnije shvatili da zlo ne dolazi od Gospoda, a najmanje da On ubija; dok je u stvari čovek taj koji sebi donosi zlo, koji razara i uništava sebe, to jest ne čovek nego zli duhovi koji ga podstiču i vode; ali i pored toga to jeste čovek, jer veruje da je on taj koji to čini. Tako se sada kaže za Jehovu da će istrebiti čoveka, dok u stvari čovek hoće da uništi i istrebi samog sebe. O čemu je ovde reč, jasno se može videti po onima u drugom životu, koji su na mukama i u paklu i koji za sve muke i kazne okrivljuju Gospoda. To se vidi i po onima koji u svetu duhova nalaze najveće zadovoljstvo u tome da škode drugima i da kažnjavaju druge; a oni kojima se škodi i koji bivaju kažnjeni, i oni misle da je to od Gospoda. No njima se kaže i pokaže da od Gospoda ne dolazi ni najmanje zlo, nego da to oni čine sami sebi; jer u drugom životu postoje takvo stanje i takva ravnoteža svih stvari, da se zlo vraća onome ko ga čini i postaje zlo kazne; i stoga je ono neizbežno. Za to zlo se kaže da je dozvoljeno da bi se zlo popravilo. No Gospod okreće zlo kazne u dobro; tako da od Gospoda dolazi samo dobro. Ali do sada niko nije znao šta je dopušteno; za ono što je dopušteno veruje se da je Gospod dopustio. No činjenice su drugačije, o čemu će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora kasnije.

593. *Koje stvorih na zemlji* označava potomstvo Pradrevne crkve, što je jasno ne samo zato što se kaže *čoveka koga sam stvorio*, to jest koga je On ponovo rodio, a posle *načinio* ili usavršavao sve dok ga nije učinio nebeskim, nego i zato što je rečeno *na zemlji*. *Zemlja* je tamo gde je crkva, kao što je već bilo rečeno. To je očigledno i zato što se

ovde govori o onima koji su izmešali nauk vere sa svojim požudama; a oni koji nisu imali nauk vere, nisu to mogli učiniti. Ljudi van crkve nisu znali za istinu i dobrotu; a oni koji su u neznanju, mogu biti u nekoj vrsti nevinosti dok govore i deluju suprotno istini i dobroti vere; jer mogu da postupaju iz neke revnosti za bogoslužjenjem, čemu su naučeni kao deca i za šta veruju da su istina i dobrota. Međutim, sasvim je drugi slučaj s onima koji imaju nauk vere. Ovi mogu da pomešaju istine s lažima i svete stvari sa obesvećenim. Stoga je njihova sudbina mnogo gora od sudbine onih koji se nazivaju neznabošcima i o kojima će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti reči kasnije.

594. *I čovjeka i stoku, i sve što se miče.* Da to znači kako će ga njegova volja uništiti, vidi se iz značenja *čovjeka i stoke i svega što se miče*. Čovek je čovek samo ako ima volju i razum, po kojima se razlikuje od životinja; u svakom drugom pogledu on im je sličan. Kod ovih ljudi svaka volja za dobrotom i svako razumevanje istine bili su nestali. Umesto volje za dobrotom imali su požude, koje su uništile ostatke i oni su nestali. Da se sve što pripada volji naziva *stoka i ono što se miče*, jasno je po onome što je do sada rečeno o životinjama i gmizavcima. Ali pošto je ovde reč o čoveku takvoga karaktera, to *stoka* ne označava dobra osećanja nego zla, dakle, požudu, a *ono što se miče* telesna i čulna uživanja. Da je to predstavljeno *stokom i onim što se miče*, nije potrebno više potvrda iz Reči, jer smo o tome već govorili, videti stavove 45, 46, 142, 143.

595. Da *ptice nebeske* označavaju sve ono što pripada razumu, to jest misli, može se videti u stavu 40.

596. Stih 8. *I Noje nađe milost pred Jehovom.*

Noje predstavlja Novu crkvu. Da *nađe milost*, znači kako je Gospod predvideo da se ljuski rod tako može spasti.

597. *Nojem* se označava Nova crkva, koja će biti nazvana Drevna crkva da bi se razlikovala od Pradrevne crkve koja je bila pre Potopa. Stanja ove dve crkve bila su sasvim različita. Pradrevna crkva je od Gospoda imala opažanje dobrote a iz toga i istine, dok je Drevna crkva ili *Noje* imala savest za dobrotu i istinu. Kakva je razlika između opažanja i savesti, takva je razlika i između Pradrevne i Drevne crkve. Pradrevna crkva je bila nebeska, a Drevna duhovna. Pradrevna crkva je od Gospoda imala neposredno otkrivenje kroz druženje s duhovima i anđelima, a isto tako i kroz viđenja i snove; tako je ljudima u uopštenom obliku bilo dato sve znanje o dobroti i istini. Kada bi primili ovo opšte znanje koje je bilo kao neko vodeće načelo, da ga tako nazovemo, oni bi ga potvrđivali na bezbroj načina putem opažanja; a to su bile pojedinačne i individualne stvari osnovnog načela na koje su se odnosile. Tako se

opšte vodeće načelo potvrđivalo iz dana u dan; pa su ono što se s njim nije slagalo, oni odmah primećivali. A takvo je stanje i nebeskih anđela. Opšta načela Pradrevne crkve bila su nebeske i večne istine, kao to da Gospod upravlja svemirom, da su sve dobro i sva istina od Gospoda, da je sav život od Gospoda, da je čovekov proprijum samo zlo i da je po sebi mrtav; uz druge slične stavove. Uz to su primali od Gospoda i opažanje bezbroj stvari koje su potvrđivale i podupirale ove istine. Kod njih je ljubav bila osnova vere. Kroz ljubav Gospod im je davao da opažaju sve što se odnosilo na veru, tako da je za njih vera bila ljubav, kao što je već rečeno. A Drevna crkva je bila sasvim drugačija, no o njoj će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora kasnije.

598. *Nađe dobrotu pred Jehovom* znači da je Gospod predvideo da se ljudski rod može ovako spasti. Gospodova dobrotu obuhvata i traži spasenje celog ljudskog roda; a milost označava spasenje ljudskog roda. *Nojem* se ne označava samo Nova crkva, nego i vera te crkve, a to je bila vera čiji je izvor ljubav prema blišnjemu. Tako je Gospod predvideo da se kroz veru iz ljubavi prema blišnjemu može spasti ljudski rod, o čemu ćemo kasnije govoriti. Postoji u Reči razlika između milosti i dobrote, i to prema razlici onih koji ih primaju. Milost se odnosi na nebeske ljude, a dobrotu na duhovne, jer nebeski priznaju samo milost, a duhovni skoro samo dobrotu. Nebeski ne znaju šta je dobrotu; a duhovni jedva da nešto znaju o milosti, koju oni spajaju i mešaju s dobrotom. To dolazi od razlika u poniznosti između njih: oni koji su ponizni u srcu mole za Gospodovu milost; dok se oni koji su ponizni u mislima mole za njegovu dobrotu; a ako ovi i mole za milost, to je samo kada su u iskušenju, ili to rade samo usnama a ne srcem. Pošto Nova crkva, nazvana *Noje*, nije bila nebeska nego duhovna, ne kaže se da je Noje našao milost nego dobrotu pred Jehovom. Da postoji razlika između milosti i dobrote, jasno je iz mnogih odlomaka, gde se Jehova naziva milostivim i dobrim (Psalam CIII 8, CXI 4, CXLV 8; Joilo, II 13). Ta razlika se pravi i na drugim mestima, kao kod Jeremije:

Ovako veli Jehova: Narod što osta od mača nađe milost u pustinji, kad idah da dam odmor Izrailju. Odavna mi se javljaše Jehova: Ljubim te ljubavlju vječnom, zato ti jednako činim dobrotu. (XXXI 2, 3)

Ovde se dobrotu odnosi na duhovno, a milost na nebesko. Kod Isaije:

A zato čeka Jehova da vam pokaže dobrotu svoju, i zato će vas uzvisiti po milosti; jer je Jehova pravedan; blago onima koji ga čekaju. (XXX 18)

I ovde se dobrotu odnosi na duhovno, a milost na nebesko. A tako je i u odlomku koji sledi, gde Lot kaže anđelu:

Gle, sluga tvoj nađe milost pred tobom, i dobrota tvoja je prevelika koju mi učini sačuuvavši mi život. (Knjiga Postanja, XIX 19)

Da se dobrota odnosi na duhovne pojmove koji pripadaju veri ili razumu, očito je iz toga što se kaže kako on *nađe dobrotu pred njim*; a da se milost odnosi na nebeske pojmove koji pripadaju ljubavi ili volji, očito je iz toga što se za anđela kaže kako je pokazao milost i sačuuvao mu život.

Knjiga Postanja (VI, stihovi 9-22)

9. *I ovo su pokoljenja Nojeva: Noje bješe čovjek pravedan i bezazlen svojega vijeka, i po volji Božjoj hođaše Noje svagda.*
10. *I rodi Noje tri sina: Sema, Hama i Jafeta.*
11. *I zemlja se pokvari pred Bogom, i napuni se zemlja bezakonja.*
12. *I pogleda Bog na zemlju, a ona bješe pokvarena; jer svako tijelo pokvari put svoj na zemlji.*
13. *I reče Bog Noju: Kraj svakome tijelu dođe pred mene, jer napuniše zemlju bezakonjem; i evo, hoću da ih zatrem sa zemljom.*
14. *Načini sebi kovčeg od drveta gofera, i načini pregratke u kovčegu; i zatopi ga smolom iznutra i spolja.*
15. *I načini ga ovako: u dužinu neka bude trista lakata, u širinu pedeset lakata, i u visinu trideset lakata.*
16. *Pusti dosta svjetlosti u kovčeg; i krov mu svedi ozgo od lakta; i udari vrata kovčegu sa strane; i načini ga sa tri boja: donji, drugi i treći.*
17. *Jer evo, pustiću potop na zemlju, da istrijebim svako tijelo, u kojem ima živa duša pod nebom; što je god na zemlji, sve će izginuti.*
18. *Ali ću s tobom učiniti zavjet svoj; i ući ćeš u kovčeg ti i sinovi tvoji i žena tvoja i žene sinova tvojih s tobom.*
19. *I od svega živa, od svakoga tijela, uzećeš u kovčeg po dvoje, da sačuvaš u životu sa sobom, a muško i žensko neka bude.*
20. *I od ptica po vrstama njihovijem neka bude, od stoke po vrstama njezinijem, i od svega što se miče na zemlji po vrstama njegovijem, od svega po dvoje neka uđe s tobom, da ih sačuvaš u životu.*
21. *I uzmi sa sobom svega što se jede i čuvaj kod sebe, da bude hrane tebi i njima.*
22. *I Noje učini kako mu zapovijedi Bog, sve onako učini.*

Kratko izlaganje

599. Predmet o kojem se govori jeste stanje crkve nazvane *Noje* pre njenog preporoda.

600. Čovek te crkve opisan je tako da se vidi kako se može ponovo roditi, stih 9; ali i da su se u njoj pojavile tri vrste nauka, koji su *Sem*, *Ham*, i *Jafet*, stih 10.

601. Čovek koji je preostao od Pradrevne crkve nije se mogao preporoditi zbog odvratnih ubeđenja i prljavih požuda, stih 12, koje bi ga potpuno razorile, stih 13.

602. Ali čovek koji je pripadao crkvi nazvanoj *Noje*, koji je opisan *kovčegom*, nije bio takav, stih 14; ostaci kod njega su opisani merama, stih 15; ono što se odnosi na razum, sa *prozori*, *vrata* i *otvori sa strane*, i sa *bojevi* ili *spratovi*, stih 16.

603. On će se spasti dok će drugi nestati u poplavi zla i obmane, stih 17.

604. Istina i dobrota koje su bile u njemu biće spasene, stih 18; i tako će se spasti sve što se odnosilo na razum i na volju, kroz preporod, stihovi 19, 20; a on da bude spreman da sve to primi, stih 21; što je sve tako i učinjeno, stih 22.

Unutrašnji smisao

605. Predmet o kojem se sada govorio jeste formiranje Nove crkve, koja je nazvana *Noje*; njeno formiranje se opisuje *kovčegom* u koji su bile primljene žive stvari svih vrsta. Ali pre nego se mogla podići ta Nova crkva, bilo je nužno da čovek Crkve pretrpi mnoga iskušenja, koja su opisana izgradnjom *kovčega*, njegovim porinućem i plovidbom za vreme Potopa. I na kraju se opisuje kako je čovek postao duhovan i kako je postao slobodan, što je opisano završetkom Potopa i mnogim drugim događajima koji slede. No ovo ne može da vidi niko ko se drži doslovnog smisla, osobito u ovome slučaju gde je sve tako istorijski povezano da se dobija utisak kako je reč o istorijskim događajima. Ali takav je bio stil ljudi toga vremena, jer su voleli da sve prikažu kroz predstave i da sve ima izgled istorije. I što je istorijski niz bio koherentniji, to je više odgovarao njihovom karakteru. Jer u ta drevna vremena ljudi nisu bili skloni znanju kao u naše dane, nego su više voleli da duboko razmišljaju. A posledica

takvog razmišljanja jeste to što se opisuje. To je bila mudrost drevnih.

606. Među učenicima ljudima našega vremena donekle je poznato kako Potop i kovčeg i ono što je opisano u vezi s njima označavaju preporod, a isto tako da iskušenja dolaze pre preporoda, pa se preporod i iskušenja porede s vodama Potopa.

607. Karakter ove crkve biće opisan docnije, ali da bi se imala neka ideja o tome, biće ukratko rečeno da je Pradrevna crkva bila nebeska, kao što je pokazano, ali da je ova postala duhovna. Pradrevna crkva je imala opažanje dobra i istine; ova, Drevna crkva, nije imala percepciju, ali je umesto nje imala diktat, koji se može nazvati savešću. Ali ono što je nepoznato u svetu i što je možda teško poverovati, to je da su ljudi Pradrevne crkve imali unutrašnje disanje, dok je spoljno disanje bilo nečujno. Tako oni nisu govorili toliko rečima, kao što se govorilo kasnije i kao što se danas govori, nego idejama misli, kao što to rade anđeli; a ove su mogle da se izražavaju bezbrojnim promenama izgleda i lica, osobito usana. U usnama postoji mnoštvo mišićnog tkiva koje danas nije toliko pokretljivo, ali je bilo pokretljivo kod ljudi toga vremena, tako da su pomoću njih mogli u trenu da izraze ono za šta bi im danas trebao ceo sat artikuliranih glasova i reči; a to su bili u stanju da čine potpunije i jasnije za shvatanje i razumevanje nego što je to danas moguće rečima, ili kombinovanim nizovima reči. Ovo može da izgleda neverovatno, ali je istinito. No postoje i drugi, ali ne na ovoj zemlji, koji i danas govore na sličan način.⁴⁰ O ovome docnije po Gospodovoj Božanskoj milosti. A meni je bilo dato da upoznam prirodu tog unutrašnjeg disanja i način na koji se ono vremenom promenilo. Pošto su pradrevni ljudi imali unutrašnje disanje kakvo imaju anđeli, i disali su na sličan način, to su imali i duboke misli, a njihovo opažanje je bilo takvo da se ne može opisati; ako bi se i moglo opisati, u to se ne bi verovalo jer se ne bi moglo shvatiti. Ali to unutrašnje disanje se kod njihovog potomstva malo-pomalo izgubilo; a kod onih koji su bili posjedniti strašnim zabludama i fantazijama, postalo je takvo da više nisu bili u stanju da predstave nijednu ideju misli osim onih niskih, a posledica toga bila je da nisu mogli preživeti i da su iščezli.

608. Kada je nestalo unutrašnje disanje, počelo je spoljno, skoro isto kao što je u naše dane; sa spoljašnjim disanjem i jezikom s rečima i artikuliranim glasovima, u kojima su se završavale ideje misli.⁴¹

40 U svom posebnom malom delu Zemlje u vasioni Svedenborg opisuje ljude na drugim planetama i njihov osobeni način govora, prim. prev.

41 Ideje misli su približno slike misli ili predstave, što je način govora koji postoji u Nebu i dan-danas, prim. prev.

Tako je čovekovo stanje potpuno izmenjeno: više nije bilo opažanja, a umesto opažanja došla je neka vrsta diktata, koji se može nazvati savešću; to je bilo nešto kao savest, jer je bilo nešto između opažanja i savesti kakva nam je danas poznata. A kada su se ideje misli završavale u izgovorenim rečima, tada se ljudi više nisu mogli poučavati preko svog unutrašnjeg bića, nego kroz spoljašnje. I tada je umesto Otkrivenja u Pradrevnoj crkvi došlo do nauka ili doktrine, koji se u početku mogao primiti samo spoljašnjim čulima, a onda su se od tih materijalnih ideja iz memorije mogle oblikovati ideje misli, kroz koje su ljudi mogli primiti pouku. Otuda je ova crkva, koja je usledila, imala potpuno drugačije duhovno obeležje ili genijus od Pradrevne crkve; da Gospod nije dao ljudskom rodu takav genijus ili da ga nije doveo u to stanje, nijedan čovek se ne bi spasao.

609. Kako je čovek ove crkve, koja se zvala Noje, bilo sasvim drugačiji od čoveka Pradrevne crkve, ovaj više nije mogao - kao što je rečeno - da prima znanje i da bude prosvetljen na isti način kao što je to bio pradrevni čovek; jer je njegovo unutrašnje biće bilo zatvoreno, tako da više nije imao komunikaciju s Nebom, osim onu podsvesnu; niti je mogao da primi pouku ni na jedan drugi način osim spoljašnjeg, preko čula. Zbog toga, po Gospodovom providenju, nauk vere s nekim otkrivenjima, koja su bila data Pradrevnoj crkvi, bio je sačuvan da bi se koristio u budućnosti. Sve delove nauka sakupili su ljudi koji su se zvali *Kain*, te su bile pohranjene da se ne bi izgubile; zato se kazalo za Kaina da je na *njega stavljen znak da ga ne bi niko ubio*, videti stav 15. Ti delovi nauka pretvoreni su posle u nauk zvani *Enoh*; ali pošto se taj nauk nije koristio u to vreme, nego u potomstvu, rečeno je *da ga Bog uze*, videti poglavlje V 24. Taj nauk Gospod je sačuvao za ovo potomstvo ili crkvu; jer je Gospod predvideo da će se opažanje izgubiti, pa je stoga trebalo da taj nauk ostane.

610. Stih 9. *Ovo su rađanja Nojeva: Noje bješe čovjek pravedan i bezazlen svojega vijeka; po volji Božjoj svagda hodijaše Noje.*

Rađanja Nojeva su opis reformacije i regeneracije u Novoj crkvi. Da je Noje bio čovek pravedan i bezazlen ili savršen u svojim rađanjima, to znači kako je mogao da primi ljubav k bližnjemu kao dar. *Pravedan* se odnosi na dobrotu ljubavi prema bližnjemu, a *savršen* ili *bezazlen* na istinu iz ljubavi prema bližnjemu.⁴² Rađanja se odnose na veru. *Hođaše s Bogom* ovde znači nauk vere kao i pre kada se govorilo o *Enohu*.

611. Da se rađanjima Nojevim opisuje reformacija i regeneracija

⁴² U našem prevodu je bezazlen, što je sinonim reči nevin; a nevinost je osobina nebeskih anđela koji su savršeni, prim. prev.

u Novoj crkvi, očigledno je iz ranije rečenog, u poglavljima II 4 i V 1.

612. *Noje bješe pravedan i savršen ili nevin u svojim rađanjima.* Da to znači kako je on bio takav da mu se mogla dati ljubav prema bližnjemu, može se videti iz značenja reči *pravedan* i *savršen*, koje se odnose na dobrotu ljubavi k bližnjem, gde se *savršen* odnosi na istinu od ljubavi prema bližnjem; a isto tako se može videti iz suštine te crkve koja je bila ljubav prema bližnjemu, o kojoj će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora kasnije. Da se *pravedan* odnosi na ljubav prema bližnjemu, očito je iz Reči, kao kod Isaije:

Predma me svaki dan traže i radi su znati putove moje, kao narod koji tvori pravdu i ne ostavlja suda Boga svojega; istu od mene sudove pravedne, žele približiti se Bogu. (LVIII 2)

Odve *sudovi* označavaju istinu, a *pravednost* dobrotu. *Tvoriti pravdu i ne ostavljati suda* je postalo nešto kao ustaljena formula po kojoj se čini ono što je istinito i dobro (Isaija, LVI 1; Jeremija, XXII 3, 13, 15; XXIII 5; XXXIII 14, 16, 19). Gospod je rekao:

Pravednici će sijati kao sunce u carstvu Oca Mojega. (Mateja, XIII 43)

Pravednici su oni koji su u ljubavi prema bližnjemu; a o svršetku vremena On je rekao:

I izići će anđeo i odvojiti nevaljale od pravednih. (Mateja, V 49)

I odve *pravedni* predstavljaju one koji su u dobroti ljubavi prema bližnjem. A *savršeni* označavaju istinu koja dolazi od ljubavi prema bližnjemu, jer ima istina i iz drugih izvora. No ona koja dolazi od Gospoda iz ljubavi prema bližnjemu, naziva se savršenom, kao kod Davida:

Gospode, ko može sjedjeti u sjenci tvojoj? Ko može nastavati na Svetoj gori tvojoj? Ko hodi bez mane, tvori pravdu i govori istinu iz srca svojega. (Psalam XV 1,2)

Odve se opisuje savršen čovek. Još jednom:

Sa svetima postupaš sveto, s čovjekom vjernim vjerno. (Psalam XVIII 25)

Odve je savršen čovek onaj koji je takav iz svetosti ili po dobroti od ljubavi prema bližnjem. I opet:

Jer je Gospod Bog sunce i štit, Gospod daje blagodat i slavu; onima koji hode u bezazlenosti ili savršenosti ne uskraćuje nijednog dobra. (LXXXIV 11)

Da je savršen onaj čovek koji je u istini od dobrote ili koji govori i tvori istinu iz ljubavi prema bližnjemu, to je očito iz reči *hodi po putu*, što se često odnosi na ono što je savršeno, a to je integritet ili potpunost. A to je očigledno i iz reči *pravedan* i *pravednost*, koje se odnose na istinu. Kao kod Davida:

Učim pravednika putu pravednome kako će meni doći. Ja i moj dom

hodićemo u pravednosti srca. (Psalam CI 2)

Ko hodi putem pravijem, taj služi meni. (CI 6)

Blago onima kojima je put savršen ili čist, koji hode u zakonu Gospodnjem. (CXIX 1)

Bezazlenost ili savršenstvo i pravda neka me sačuva, jer se u tebe uzdam. (XXV 21)

Hrani savršenost ili čistotu i pazi pravdu, jer će u čovjeka mirna ostati natražje. (XXXVII 37)

Iz ovih odlomaka očigledno je da se pravednim naziva onaj ko čini dobro, kao i da se naziva *savršenim* ili *čistim* onaj ko čini istinito, a što je isto tako kao i *činiti pravdu i sud*. *Svetost i pravednost* su nebesko vere; *savršenost* ili *čistota i sud* jesu duhovni pojmovi koji dolaze od svetosti i pravednosti.

613. Da *rađanja* označavaju rađanja vere, ne vidi se iz smisla reči, koji je istorijski, ali kako je posredi unutrašnji smisao, to je ovde reč o rađanjima ili pokoljenjima vere. To je očito iz povezivanja ovih rađanja. A isto je i u drugim odlomcima iz Reči, kao kod Isaije:

I tvoji će sazidati stare pustoline i podignućeš temelje koji će stajati od koljena do koljena, i prozvaćeš se: koji sazida razvaline i opravi putove za naselje. (LVIII 12)

Sve to označava ono što je od vere; *stare pustoline* označavaju nebeske stvari vere; a *temelji od koljena do koljena*, duhovne stvari vere. Oni koji su pogrešili još u drevno vreme označeni su na sličan način. Opet:

Oni će sazidati davnašnje pustoline, podignuće stare razvaline i ponoviti gradove puste, što leže razvaljeni od mnogo naraštaja. (LXI 4)

To ima slično značenje. Ponovo:

Neće raditi uzalud niti će rađati za strah, jer će biti sjeme blagoslovljenijeh od Jehove, i natražje njihovo će biti s njima. (LXV 23)

I ovde se *rađanje* odnosi na stvari od vere; a *raditi* se odnosi na stvari ljubavi. Za ove poslednje se kaže da su *sjeme koje je blagoslovio Jehova*, a za prethodne da su *natražje*.

614. Da *hodati s Bogom* znači nauk vere, može se videti iz onoga što je rečeno o *Enohu*, glava V 22, 24, za koga se isto tako kaže kako je *hodio s Bogom*; i tamo znači nauk vere koji je sačuvan za potomstvo. A ovo je potomstvo za koje je taj nauk bio sačuvan, pa se taj predmet sada razmatra iznova.

615. Ovde je opisano u glavnim crtama kakav je bio čovek te crkve; ne da je on već bio takav - jer se njegovo formiranje opisuje u onome što sledi - nego da bi on mogao postati takav: to jest da bi on kroz saznanja vere mogao da primi ljubav prema bližnjem, i da bi preko

ljubavi za bližnjega znao šta je istinito. Iz tog razloga dobrota ljubavi prema bližnjemu ili *pravednost* prethodi, a istina od ljubavi prema bližnjemu ili *savršenstvo* sledi. Milosrđe je ljubav prema bližnjemu i samilost; a to je niži stepen ljubavi od one u Pradrevnoj crkvi, u kojoj je vladala ljubav prema Gospodu. Tako se sada ljubav spustila i postala više spoljna, zato se i naziva ljubav prema bližnjemu.

616. *I Noje rodi tri sina: Sema, Hama i Jafeta, znači da su nastale tri vrste nauka, koje su označene sa Sem, Ham i Jafet.*

617. Da to označava formiranje tri vrste nauka, jasno je iz svega što je do sada rečeno o imenima koja uvek označavaju crkve ili, što je isto, nauke ili doktrine. Tako je i ovde, ali se spominju samo radi niza ili veze s prethodnim, pošto je Gospod bio predvideo da će čovek ovoga genijusa moći da primi ljubav prema bližnjemu; i da će se ova tri nauka roditi iz ljubavi prema bližnjemu; o tim naucima biće reči kasnije, po Gospodovoj Božanskoj milosti, kada se bude govorilo o Semu, Hamu i Jafetu.

618. Da je Noje bio *pravedan i savršen* i da je *išao s Bogom*, a u ovome stihu i da je *rodio tri sina*, sve je to rečeno u prošlom vremenu, iako se ovi izrazi odnose na budućnost. Treba znati da je unutrašnji smisao takav, da u njemu ne postoje vremena; a tome pogoduje izvorni jezik gde jedna te ista reč može da se primeni na bilo koje vreme, a da se pri tom koriste druge reči, jer se tako unutrašnje stvari jasnije pokazuju. Jezik to dobija od unutrašnjeg smisla, koji je tako mnogostruk da je to teško poverovati; stoga unutrašnji smisao ne dopušta ograničenja i razlikovanja.⁴³

619. Stih 11. *I zemlja se pokvari pred Bogom, i napuni se zemlja nasiljem.*

Zemlja označava rasu koja je pomenuta ranije. Kaže se da se *pokvarila* zbog strašnih zabluda; a *napuni se nasiljem* zbog njihovih prljavih požuda. Ovde i u sledećim poglavljima kaže se *Bog*, jer tada nije bilo Crkve.

620. Da se *zemljom* označava rasa o kojoj je ranije bilo reči, jasno je iz onoga što je rečeno o značenju zemlje i praha. *Zemlja* je termin koji se često koristi u Reči; njom se označava oblast gde je istinska Gospodova crkva, kao što je *zemlja kanaanska*, ali isto tako oblast

⁴³ *U hebrejskom jeziku isti glagolski oblik označava sadašnje i prošlo vreme. Razlika je u kontekstu. Na primer, U početku Bog stvori zemlju i nebo, može značiti i U početku Bog stvara nebo i zemlju. A po duhovnom smislu, gde se govori o duhovnom preporodu čoveka, ova gramatička osobenost samo je prednost. Autor piše na drugim mestima da su hebrejski jezik i pismo proizašli iz jezika kojim su govorili drevni ljudi, a on je bio bliži unutrašnjem smislu nego što su to današnji jezici, prim. prev.*

gde nema crkve, kao što je *zemlja egipatska* ili *zemlja neznabožaca*. Tako ona označava rasu koja tamo obitava; a kako označava rasu, tako isto označava i svakoga u toj rasi. Crkva se naziva *zemljom* zbog nebeske ljubavi, kao što je *zemlja kanaanska*, ali se *zemljom* naziva i oblast gde žive neznabošci, zbog nečistih ljubavi. A naziva se *prahom* zbog vere koja se u nju usađuje; jer zemlja ili oblast sadrži *prah*, a polje je sačinjeno od *praha*; isto kao što ljubav sadrži veru, a vera sadrži znanja o veri, koja su u nju usađena. Ovde se *zemljom* označava rasa u kojoj je sve od nebeske ljubavi i Crkve bilo iščezlo. Predikat se poznaje po subjektu.

621. Da je za zemlju rečeno kako se *pokvarila* zbog strašnih zabluda i da je bila *puna nasilja* zbog njihovih prljavih požuda, jasno je iz značenja reči *pokvariti se* i *nasilje*. U Reči se nikada nijedan termin ne zamenjuje drugim, nego se ista reč koja pogodno izražava neki pojam jednoobrazno koristi; stoga se iz samih reči koje se koriste pokazuje šta je unutrašnji smisao, kao što su reči *pokvariti se* i *nasilje*. *Pokvariti se* odnosi se na razum kada je došlo do pustošenja; a *nasilje* na volju koja je ispražnjena. Tako se *pokvariti se* odnosi na zablude, a *nasilje* na požudu.⁴⁴

622. Da se *pokvariti se* odnosi na zablude, jasno je kod Isaije: *Neće uditi ni kvariti na Svetoj gori mojoj. Jer je zemlja bila puna poznanja Gospoda kao more što je puno vode.* (XI 9)

A isto tako u LXV 25, gde se *uditi* ili *škoditi* odnosi na volju ili na požudu, a *pokvaren* na razum ili na obmane. Ponovo:

Da griješna naroda! Naroda ogrezlog u nasilju! Sjemeni zlikovačkog, sinova pokvarenijeh! Ostaviše Gospoda, prezreše sveca Izrailjeva, odstupiše natrag. (I 4)

Ovde kao i na drugim mestima *narod* i *sjeme zlikovačko* označavaju zla koja pripadaju volji ili požudi; a *ljudi* i *sinovi pokvareni*, obmane koje pripadaju razumu ili zabludama. Kod Jezekilja:

A ti ni njihovijem putem nisi hodila, niti si činila po njihovime gadovima, kao da ti to bješe malo, nego si bila pokvarenija na svijem potovima svojim. (XVI 47)

Ovde se *pokvaren* odnosi na razumevanje, razum i mišljenje; jer put označava istinu. Kod Davida:

Reče bezumnik u srcu svome: Nema Boga; pokvareni su, gadna su djela njihova; i nema nikoga ko dobro čini. (XIV 1)

Pokvareni označava strašne zablude, a *gadna djela* prljave požude

⁴⁴ Izrazi pustošenje i pražnjenje označavaju jednu te istu pojavu, rušenje istina i dobara pre novog početka ili Nove crkve; samo se jedno odnosi na razum a drugo na volju, prim. prev.

koje čine dela ili radi kojih se dela vrše. Kod Danila:

A poslije šezdeset dvije nedjelje pogubljen će biti pomazanik, i ništa mu neće ostati; narod će vojvodin doći i razoriti grad i svetinju i kraj će mu biti s potopom, i određeno će pustošenje biti od svršetka rata. (IX 26)

Ovde *razoriti* ili *pokvariti* znači zablude i obmane, što se opisuje Potopom.

623. *Zemlja bješe puna nasilja.* Da se to kaže zbog njihove prljave požude, a najviše zbog onih koji su u ljubavi prema sebi i u bezgraničnoj aroganciji, to je očito iz Reči; te se naziva *nasiljem* onda kada se vrši *nasilje* nad svetim stvarima odnosno kada se one obesvećuju, kao što su to radili prepotopci koji su mešali nauk vere sa svim vrstama požude. Kao kod Jezekilja:

I daću ga u ruke inostrancima da ga razgrabe, i bezbožnicima na zemlji da je plijen, i oskrvnuće ga. I odvratiću lice svoje od njih, i oskrvnuće svetinju moju, i ući će u nju lupeži, i oskrvnuće je. Načini verige, jer je zemlja puna krvnoga suda, i grad je pun nasilja. (VII 21-23)

Nasiljem se ovde opisuje da su ljudi upravo onakvi kako se za njih kaže. Ponovo:

I reci narodu zemaljskom, ovako veli Jehova Bog za stanovnike Jerusalimske, za zemlju Izrailjevu: Hleb će svoj jesti u brizi i vodu će svoju piti prepadajući se, jer će zemlja opustjeti i ostati bez svega što je u njoj za nasilja svijeh koji žive u njoj. (XII 19)

Hleb koji će jesti u brizi predstavlja nebeske stvari, a *voda koju će piti prepadajući se* predstavlja duhovne stvari nad kojima su izvršili nasilje, ili koje su obesvetili ili oskrvnuli. Kod Isaije:

Platno njihovo nije za haljine niti će se oni odjesti svojim poslom; posao je njihov bezakonje i u rukama je njihovim nasilje. (LIX 8)

Ovde se *platno* i *haljine* odnose na razumevanje ili na misli; a *bezakonje* i *nasilje* na volju i dela. Kod Jone:

Nego ljudi i stoka da se pokriju kostrijeću, i prizivaju Boga jako, i da se vrati svaki sa svoga zloga puta i od nepravde koja mu je u ruci. (III 8)

Ovde se *zao put* odnosi na obmane koje pripadaju razumu; *nasilje* pripada zlu i volji. Kod Jeremije:

Nemojte da odmekne srce vaše i da se uplašite od glasa koji će se čuti u zemlji; a doći će glas jedne godine, a poslije njega drugi glas druge godine, i nasilje će biti u zemlji, i gospodar će ustati na gospodara. (LI 46)

Glas se odnosi na razum, a *nasilje* na volju. Kod Isaije:

Odrediše mu grob sa zločincima, ali na smrti bi s bogatijem, jer ne učini nasilja niti se nađe prijevara u ustima njegovijem. (LIII 9)

Ovde se *nasilje* odnosi na volju, a *prevara u ustima* na razum.

624. Da se govori o vremenu pre Crkve, vidi se po tome što se

ovde i u sledećem stihu koristi reč *Bog*, a u prethodnim stihovima *Jehova*; dok se u prvom poglavlju Knjige Postanja, kada još nije bilo Crkve, kaže *Bog*, a u drugom poglavlju, kada je bilo Crkve, kaže se *Jehova Bog*. Ime *Jehova* je najsvetije i pripada samo Crkvi; ali reč *Bog* nije tako sveta, jer nije bilo naroda koji nije imao svoje bogove. Nikome nije bilo dopušteno da izgovori ime *Jehova* ako nije bio upoznat sa znanjima istinske vere, ali je svakome bilo dopušteno da izgovori reč *Bog*.

625. Stih 12. *I pogleda Bog na zemlju, a ona bješe pokvarena; jer svako tijelo pokvari svoj put na zemlji.*

Bog pogleda na zemlju znači da je *Bog* poznavao čoveka; *ona bješe pokvarena* znači da u njoj nije bilo ničega osim obmana; *jer svako tijelo pokvari svoj put na zemlji* znači da je telesna priroda čovekova razorila svako razumevanje istine.

626. *Bog pogleda na zemlju* govori kako je *Bog* poznavao čoveka, što je jasno svakome; jer *Bogu*, koji zna sve stvari od večnosti, nije potrebno da vidi kakav je čovek. *Videti* je ljudski izraz - kao što je rečeno u stihu 6 i drugde - pa je Reč napisana premo tome kako čoveku izgledaju istine; u toj meri da se za *Boga* kaže kako *gleda očima*.

627. *Jer svako tijelo pokvari svoj put na zemlji.* Da to znači kako je čovekova priroda razorila svako razumevanje istine, očito je iz značenja reči *tijelo*, o čemu više u stihu 3, što uopšteno označava svakog čoveka, a posebno telesnog čoveka ili sve što pripada telu; kao i iz značenja *puta*, a to je razumevanje istine, to jest same istine. Da se *put* odnosi na razumevanje istine, jasno je iz odlomaka koji su navedeni ranije na drugim mestima, kao i iz sledećih. Kod Mojsija:

I reče mi Jehova: Ustani, siđi brže odavde; jer se pokvari narod tvoj koji si izveo iz Egipta, siđoše brzo s puta, koji im zapovijedih, i načiniše sebi liven lik. I pogledah, a to zgriješiše Jehovi Bogu svojem salivši sebi tele, i brzo siđoše s puta koji vam bješe zapovijedio Gospod. (Ponovljeni zakoni, IX 12, 16)

To znači da su skrenuli od zapovesti, koje su istine. Kod Jeremije: *Veliki u namjerama i silni u djelima; jer su oči tvoje otvorene za sve putove ljudske, da daš svakome prema putovima njegovijem i prema plodu djela njegovijeh.* (XXXII 19)

Ovde *putevi* označavaju život u skladu sa zapovestima; *plod djela njegovih* jeste život prema zakonu ljubavi prema bližnjemu. Tako se *put* odnosi na istine, što su *zapovesti* i *uredbe* sina, a značenja *sina* čovječjeg, *homo*, i čoveka, *vir*, već je pokazano (Jeremija, VII 3, XVII 10). A kod Ozije:

Zato će biti svećeniku kao narodu; pohodiću ga za putove njegove

i platiću mu za djela njegova. (IV 9)

Kod Zaharija:

Ne budite kao oci vaši, kojima vikahu predašnji proroci govoreći da ovako veli Jehova nad vojskama: Vratite se sa zlijeh putova svojih i od zlijeh djela svojih; ali ne poslušashe niti paziše na me, govori Gospod. Ali riječi moje i uredbe moje koje zapovijedah slugama svojim prorocima ne stigoše li oce vaše? Te se oni obratiše i rekoše: Kako Jehova nad vojskama bješe namislio učiniti nama prema putovima našim i po djelima našim, tako nam učini. (I 4, 6)

Ovde je smisao sličan, samo je suprotan onome što prethodi, jer postoje zli putovi i zla djela. Kod Jeremije:

I daću im jedno srce i jedan put da bi me se bojali vazda na dobro svoje i sinova svojih nakon njih. (XXXII 39)

Srce se odnosi na dobrotu, a put na istinu. Kod Davida:

Urazumi me o putu zapovijesti svojih i razmišljaću o čudesima tvojim. Put lažni ukloni od mene i zakon svoj daruj mi. Put istini izabrah, zakone tvoje tražim. Putem zapovijesti tvojih trčim, jer si raširio srce moje. (CXIX 27, 29, 30, 32)

Ovde se put zapovesti i uredaba naziva putem istine, suprotno od puta laži. Ponovo:

Pokaži mi, Jehova, putove svoje, nauči me hoditi stazama tvojim. Uputi me istine svojoj, i nauči me; jer ti si Bog spasenja mojega, tebi se nadam svaki dan. (Psalam XXV 4, 5)

I ovde put vrlo jasno označava istinu. Kod Isaije:

S kim se Jehova dogovarao, i ko ga je urazumio i naučio putu suda, i naučio ga znanju i pokazao mu put razuma? (XL 14)

To vrlo jasno prikazuje razumevanje istine. Kod Jeremije:

Jehova reče ovako: Stanite na putovima i pogledajte, i pitajte za stare staze, koji je put dobar, pa idite po njemu i naći ćete mir duši svojoj. A oni rekoše: Nećemo ići. (VI 16)

I ovde na sličan način put označava razumevanje istine. Kod Isaije:

I vodiću slijepce putom koji nisu znali, vodiću ih stazama kojih nijesu znali; obratiću pred njima mrak u svjetlost i što je neravno u ravno. To ću učiniti i neću ih ostaviti. (XLII 16)

Termini put, staza ili semita, trames i ulica ili platea, vicus odnose se na istinu jer vode istini.⁴⁵ I kod Jeremije:

A narod moj mene zaboravi radi taštine, i spotiću se na svojim potovima, na stazama starijem, da hode stazama puta neporavnjena. (XVIII 15)

⁴⁵ Naveli smo latinske reči za put, staza, ulica jer u našem jeziku nema odekvatnih, a one pokazuju bogatstvo unutrašnjeg smisla, prim. prev.

A u Knjizi o sudijama:

Za vremena Samraga sina Anatova, za vremena Jahelina nesta putova, i koji idahu stazama, idahu krivijem putovima. (V 6)

628. U unutrašnjem smislu to znači da je svaki čovek tamo gde je bila Crkva *pokvario svoj put* tako da više nije razumeo istinu. Jer je svaki čovek postao telesan, osim onih koji se pominju u prethodnom stihu i nazivaju *Noje*, o kojima se ovde i u sledećem stihu posebno govori, jer su bili takvi pre preporoda. Te stvari se kažu prve, pošto se u sledećim stihovima govori o preporodu; a zato što je od Crkve ostalo samo malo, sada se imenuje Bog a ne Jehova. U ovom stihu se kaže da ništa nije bilo istinito, a u sledećem stihu da nije bilo ničeg dobrog, osim u ostacima koji su još postojali kod onih koji su nazvani *Noje*, jer bez ostataka nema preporoda; ne samo u ostacima nego i u pojmovima nauka koji su im bili poznati. Ali nije bilo razumevanja istine, pošto ga nema ako nema volje iz dobrote. Gde nema volje, tu nema ni razuma. Pradrevni ljudi su imali volju od dobrote jer su imali ljubav prema Gospodu; a od toga dana razumeli su istine, ali je to potpuno nestalo s voljom. Međutim, neka vrsta racionalne istine bila je sačuvana kod onih koji su se nazivali *Noje* i koji su mogli da se ponovo rode.

629. Stih 13. *I reče Bog Noju: Kraj svakome tijelu dođe preda me, jer napuniše zemlju nasilja; i evo, hoću da ih zatrem sa zemljom.*

Bog reče znači da je tako bilo; *kraj svakome tijelu dođe preda me* znači da ljudska rasa treba zasigurno da nestane; *jer je zemlja puna nasilja* znači da više nije bilo volje da se čini dobro; *evo, hoću da ih zatrem sa zemljom* označava da će ljudska rasa nestati sa Crkvom.

630. Da *Bog reče* znači da je tako i bilo, očito je iz činjenice da u Jehovi postoji samo biti, *esse*.

631. Da *kraj svakome tijelu dođe preda me* znači kako ljudska rasa zasigurno treba da nestane, jasno je iz samih reči, kao i iz značenja *tijela*, koje predstavlja svakog čoveka uopšte, a posebno telesnog čoveka, kao što je već pokazano.

632. Da *zemlja bješe puna nasilja* znači kako više nije bilo volje da se čini dobro, jasno je iz onoga što je bilo rečeno i pokazano o značenju *nasilja*, stih 11. U prethodnom stihu govori se o razumevanju istine, a ovde o volji za dobro, jer je i jedno i drugo nestalo sa čovekom Crkve.

633. Reč je zapravo o tome da ni kod jednog čoveka ne postoji razumevanje istine i volje za dobro, čak ni kod onih koji su bili u Pradrevnoj crkvi. Ali kada čovek postane nebeski, izgleda da ima volju za dobro i razumevanje istine, ali to pripada samo Gospodu,

što ovi znaju, priznaju i opažaju. A tako je i kod anđela. Ovo je sušta istina, pa ko god to ne zna, ne priznaje i ne opaža, taj nema baš nimalo razumevanja istine ili volje za dobro. Kod svakoga čoveka i anđela, čak i kod najnebeskijih, proprijum je ništa do obmana i zlo; jer zna se da ni nebesa nisu čista pred Gospodom (Jov, XV 15) i da su sva dobrotu i sva istina samo od Gospoda. Ali onoliko koliko se čovek i anđeo mogu usavršiti, toliko po Gospodovoj Božanskoj milosti oni takoreći primaju razumevanje istine i volju za dobro; ali oni imaju ove samo u prividu. Jer se svaki čovek može načiniti savršenim - i kao posledicu primiti ovaj dar Gospodove milosti - u skladu sa stvarnim delima u svome životu, i na način koji odgovara naslednom zlu usađenom od roditelja.

634. Vrlo je teško objasniti šta je razumevanje istine i šta je volja za dobro u pravom smislu, pošto čovek pretpostavlja da sve što misli, pripada razumu; i da sve što želi, pripada volji, jer on to tako naziva. I zaista je teško to objasniti tako da se shvati, jer većina ljudi u naše vreme ne zna da je ono što pripada razumu različito od onoga što pripada volji, jer kad god oni nešto misle, kažu da to hoće. A kada nešto hoće, oni kažu da to i misle. To je uzrok teškoće; a drugi razlog što se to teško može shvatiti jeste to što su ljudi jedino u onome što pripada telu, to jest što se njihov život sastoji od spoljašnjih stvari. Iz tog razloga oni ne znaju da u svakome čoveku postoji nešto unutrašnje, dublje i na kraju najdublje; i da su njegovi telesni i čulni delovi samo ono što je sasvim spoljašnje. Želje i memorija su unutrašnje; osećanja i racionalno su dublji od prethodnih; a volja za dobro i razumevanje istine jesu ono što je najdublje. A ovi su tako različiti da ništa ne može biti različitije. Telesni čovek od svega toga pravi jedno, te ih tako brka. To je razlog što on veruje da, kada njegovo telo umre, i on umire; iako u stvari on tek tada počinje da živi, i to iz svog unutrašnjeg bića, sve po strogom redu. Ako se njihovo unutrašnje ne razaznaje na ovakav način i da jedno sledi drugo, ljudi u drugom životu ne mogu postati ni duhovi, ni anđeoski duhovi ni anđeli, pošto se ovi međusobno razlikuju onako kako se razlikuju njihova unutrašnja bića. Zato postoje tri Neba i to sasvim različita. Iz ovih razmatranja donekle se može pokazati šta su u pravom smislu razumevanje istine i volja za dobro; a ovi postoje samo kod nebeskog čoveka ili anđela trećeg Neba.

635. Ono što je rečeno u prethodnom i u ovom stihu znači da su na kraju Prepotopske crkve svako razumevanje istine i sva volja za činjenjem dobra bili nestali, tako da kod prepotopskih ljudi, koji su bili zadojeni strašnim zabludama i prljavim požudama, ovima nije

bilo ni traga. No kod onih koji su nazvani *Noje* bilo je malo ostataka, ali oni nisu bili u stanju da rode bilo kakvo razumevanje istine i volju za dobro, nego samo racionalnu istinu i prirodnu dobrotu. Jer delovanje ostataka zavisi od prirode čoveka. Kroz ostatke ovakvi ljudi mogu da se ponovo rode; a njihova ubeđenja nisu sprečila Gospoda da deluje preko ostataka. Kada su ukorenjena, lažna ubeđenja i načela onemogućavaju delovanje; i ako se ovi prvo ne iskorene, čovek se nikada ne može preporučiti; o čemu će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora posle.

636. *Da hoću da ih zatrem sa zemljom* znači kako bi zajedno sa Crkvom nestala i ljudska rasa, jasno je iz reči *sa zemljom*; jer *zemlja* u širokom smislu znači ljubav, kao što je već rečeno, pa tako i nebesko Crkve. Pošto od nebeske ljubavi nije bilo ostalo ništa, to ovde *zemlja* označava ljubav prema sebi i sve ono što je suprotno nebeskom Crkve. No, još uvek je postojao čovek Crkve koji je imao nauk vere. Jer, kao što je pre rečeno, zemlja sadrži prah, a prah sadrži polja; kao što ljubav sadrži veru, a vera sadrži verska znanja.

637. *Da hoću da ih zatrem sa zemljom* označava da bi zajedno sa Crkvom nestala i ljudska rasa, može ovako da se objasni: Kada bi Gospodova crkva potpuno nestala sa zemlje, ljudske rase više ne bi bilo, jer bi svak i svi nestali. Kao što je rečeno, Crkva je kao srce: sve dok je srce živo, živi su i susedna tkiva i organi; ali čim srce umre, i susedna tkiva i organi umiru. Gospodova crkva na zemlji je kao srce od kojega ljudska rasa živi, čak i oni koji su van Crkve. Razlog što je tako nije poznat nikome; no da bi se nešto o tome znalo, treba reći da je ljudska rasa na zemlji kao telo sa svojim delovima, gde je Crkva kao srce; i kada ne bi bilo Crkve s kojom bi Gospod bio sjedinjen kao sa srcem preko Neba i sveta duhova, došlo bi do odvajanja; a kada bi došlo do odvajanja ljudske rase od Gospoda, ova bi istog trenutka nestala. To je razlog što je od stvaranja čoveka uvek postojala neka crkva, a kada je ona nestajala, ipak bi ostala kod nekih. To je bio razlog što je Gospod došao na svet. Da On u Svojoj Božanskoj milosti nije bio došao, sva ljudska rasa bi nestala, jer je tada Crkva bila kao na izdisaju, jer od dobrote i istine skoro ništa nije bilo preživelo. Razlog što ljudska rasa ne može da živi ako nije povezana s Gospodom kroz Nebo i svet duhova, jeste to što je čovek sam po sebi gori od svake životinje. Kada bi bio ostavljen samom sebi, on bi razario i sebe i sve oko sebe, jer on sam po sebi želi da razori i sebe i sve oko sebe. Njegov red treba da bude da voli drugoga kao što voli sebe; ali sada svako voli sebe više nego druge, te stoga mrzi sve druge. Ali kod divljih životinja red je sasvim drugačiji: one žive po redu koji je u njima, a

čovjek živi sasvim suprotno svome redu. Dakle, da se Gospod nije sažalio na čovjeka i povezao se s njim preko anđela, on ne bi živio ni trena; ali to je nešto što on ne zna.

638. Stih 14. *Načini sebi kovčeg od drveta gofera, i načini pregratke u kovčegu; i zatopi ga smolom iznutra i spolja.*

Kovčeg označava čovjeka Crkve; *drvo gofer* njegovu požudu; *pregraci* su dva dela čovjeka, a to su volja i razum; *smola iznutra i izvana* označava ono preko čega će se sačuvati od poplave požuda.

639. Da se *kovčegom* označava čovek te crkve ili crkva nazvana Noje, dovoljno se vidi iz njegovog opisa u sledećim stihovima; a i iz toga što Gospodova Reč sadrži svuda duhovne i nebeske stvari; to jest da je Reč duhovna i nebeska. Kada kovčeg zatopljen smolom, njegove mere, gradnja i Potop ne bi označavali nešto više nego što pokazuju slova, ne bi bilo ničeg duhovnog i nebeskog u ovome opisu, nego samo nešto istorijsko, što ne bi vredelo ljudskoj rasi više nego što vredi ono što opisuju svetovni pisci. Ali zato što Reč Gospodova sadrži u svojim nedrima ili u svojoj unutrašnjosti duhovne i nebeske pojmove, to je vrlo jasno da kovčeg i sve ono što je o njemu rečeno označavaju skrivene stvari, koje još nisu otkrivene. Tako je i s drugim mestima, kao što je slučaj s malim kovčegom, u kojemu je Mojsije bio sakriven i koji je bio stavljen u trsku pored reke (Knjiga Izlaska, II 3); a isto tako u još uzvišenijem primeru, kakav je bio sveti kovčeg u pustinji, napravljen po planu koji je bio pokazan Mojsiju na Sinajskoj gori. Da svaka stvar u tom kovčegu nije predstavljala Gospoda i njegovo kraljevstvo, on ne bi bio ništa drugo do idol, a poštovanje njega bilo bi idolatrija. Slično tome, Solomonov hram nije sam po sebi bio svet zbog zlata, srebra, kedra ili kamena u njemu, nego zbog onoga što je predstavljao. Tako i u ovome slučaju: da kovčeg i njegova gradnja s nekoliko pojedinosti ne predstavljaju tajne Crkve, Reč ne bi bila Reč nego mrtvo slovo, kakvo je ono što ga pišu svetovni pisci. Stoga je očito da se kovčegom označava čovek Crkve ili crkva nazvana Noje.

640. Da *gofer drvo* znači požudu, a *pregraci* dva dela ovog čoveka, njegove volju i razum, to do sada niko nije znao; niti iko može znati šta to znači ako mu se ne kaže kakav je slučaj bio s tom crkvom. Pradrevna crkva, kao što je već rečeno, znala je od ljubavi šta je vera; ili što je isto, iz volje za dobro razumela istinu. Ali potomstvo je primilo kao nasleđe požude koje su vladale ljudima i izmešalo ih s naukom vere, pa su tako postali *divovi* ili *Nefilimi*. Kako je Gospod predvideo da će čovek, ako ne promeni svoju prirodu, nestati zauvek, uredio je da se volja odvoji od razuma i da se čovek načini ne kao pre iz volje za dobro, nego kroz razumevanje istine, preko čega će mu

biti data ljubav k bližnjem, koja izgleda kao volja za dobro. Tako je postala crkva koja je nazvana Noje, pa je stoga imala sasvim drugačiju prirodu nego Pradrevna crkva. Pored nje, u to vreme su postojale i druge crkve, kao ona koja se zvala Enoh (videti poglavlje IV 26) i druge koje se ne pominju i čiji se opis ne daje. Opisana je samo crkva nazvana Noje, jer je po svojoj prirodi bila sasvim drugačija od Pradrevne crkve.

641. Pošto je čovek ove crkve morao biti preporođen u delu koji se naziva razumom pre nego što se preporodi u delu koji se naziva voljom, to se ovde opisuje kako je volja bila odvojena od razuma i kako su, da tako kažemo, bili pokriveni i sačuvani da se volja ne bi dirala. Jer da su se stvari volje ili požude uznemirile, čovek bi nestao; a to će biti pokazano kasnije po Gospodovoj Božanskoj milosti. Ova dva dela se toliko razlikuju da se to ni sa čim ne može uporediti; što je meni bilo pokazano kao nešto izvesno po tome što razum od duhova i anđela utiče na levu stranu glave ili mozga, a volja na desnu; a isto je i s licem. Kada anđeoski duhovi utiču, to rade blago poput lahora, a kada utiču zli duhovi, to je u levoj strani mozga kao poplava strašnih fantazija i ubeđenja, a u desnoj kao poplava fantazija i požuda.

642. Iz svega je očigledno šta obuhvata ovaj opis kovčega koji je bilo sačuvan, s njegovom gradnjom *od gofer drveta, s pregracima i oblaganjem smolom iznutra i spolja*; naime, ovde se opisuje kako je deo koji se zove volja sačuvan od poplave: bio je otvoren samo onaj deo koji je označavao razum i koji je opisan u stihu 16, kao *otvori, prozori i vrata* i kao tri sprata: *najniži, drugi i treći*. To nije lako poverovati zato što do sada niko o tome nije imao nikakve ideje. A ovo je sasvim istinito. No to su najmanja i vrlo opšta značenja nepoznata čoveku. Ako bi mu se rekle neke pojedinosti, ne bi shvatio nijednu.⁴⁶

643. Tumačenje da *gofer drvo* označava požudu a *pregraci* dva dela čoveka, jasno je iz Reči. Gofer je drvo koje sadrži *sumpor*, kao šišarke jele i drugih vrsta.⁴⁷ Zbog te osobine sumpora kaže se da on

---

46 Čitalac se često pita u čemu je zaista unutrašnji smisao. Jasno je da nam se otkriva njegov površni deo, onaj koji može da se razume i objasni. Ali onaj osećajni deo, koji potpuno doživljavaju anđeoski duhovi i anđeli kad čovek pobožno čita ili sluša Reč i o njoj razmišlja, možemo samo da naslućujemo i da o njemu čujemo od onih koji su još za života na svetu bili uvedeni u društvo besmrtnih duhova i anđela, čiji život i misao utiču u sve ljude dobre volje i čine ih delom Univerzalnog kraljevstva, u kojemu je Gospod Kralj kraljeva, a u duhovnom smislu Sluga svih slugu, jer je Božja veličina u služenju i ljubavi preko kojih On vlada i nebom i zemljom, prim. prev.

47 Reč sumpor nekada se koristila ne samo za sumpor kao element nego i za mnoge zapaljive materije, prim. prev.

označava požudu, jer se lako zapali. Pradrevni ljudi su poredili stvari u čoveku, videći među njima neku sličnost, sa zlatom, srebrom, bronzom ili bakrom, gvožđem, kamenom i drvetom - njegovo najdublje nebesko sa zlatom, njegovo niže nebesko s bronzom, a ono što je bilo najniže ili telesno s drvetom. Ali njegovo najdublje duhovno, videći u tome neku sličnost, upoređivali su sa srebrom, njegovo niže duhovno s gvožđem, a njegovo najniže s kamenom. I takvo je značenje po unutrašnjem smislu ovih pojmova koji se pominju u Reči, kao kod Isaije:

Mjesto mjedi donijeću zlata, i mjesto gvožđa donijeću srebra, i mjedi mjesto drva, i gvožđa mjesto kamenja, i postaviću ti za upravitelje mir i za nastojnika pravdu. (LX 17)

Ovde se govori o Gospodovom kraljevstvu u kojem nema ovakvih metala, nego ima duhovnih i nebeskih stvari; a da je to predstavljeno na ovaj način, vidi se po tome što se pominju *mir i pravda*. Zlato, bronza ili bakar i drvo ovde su saobrazni jedno drugom i označavaju nebesko ili ono što pripada volji, kao što je pre rečeno; a srebro, gvožđe i kamen su saobrazni jedno drugom i označavaju duhovno ili ono što pripada razumu. Kod Jezekilja:

I poplijeniće blago tvoje i razgrabiti trg tvoj, i razvaliće zidove tvoje i lijepu kuću tvoju razoriti, i kamenje tvoje i drva tvoja i prah tvoj baciće u vodu. (XXVI 12)

Jasno je da se pod blagom i trgom ne misli na svetovno blago i trgovinu, nego na nebesko i duhovno blago; isto je prikazano i kamenom i drvetom - *kamenom* ono što se odnosi na razum, a *drvetom* ono što pripada volji. Kod Habakuka:

Jer će kamen iz zida vikati, i čvor iz drveta svjedočiće. (II 11)

Kamen označava najniži stepen razuma; a drvo najniži volje, koji će svjedočiti kada se bilo šta izvodi iz čulnog znanja, scientifico sensuali. Ponovo:

Teško onome koji govori drvetu: Preni se, i kamenu: Probudi se! Hoće li on učiniti? Eto, obložen je zlatom i srebrom, a nema duha u njemu. A Jehova je u svetoj crkvi svojoj; muči preda njim sva zemlja! (II 19, 20)

Ovde se drvetom označava požuda, dok kamen znači najniže u razumu; *nema duha u njemu* označava da u tome nema ničeg nebeskog i duhovnog, upravo kao što hram, u kojem su *kamen i drvo samo obloženi zlatom i srebrom*, nije ništa za one koji ne vide šta ovi predstavljaju. Kod Jeremije:

Svoju vodu kupujemo za novce, svoja drva kupujemo. (Pláč, V 4)

Voda i srebro ovde označavaju razum; a drvo volju. Opet:

Koji govore drvetu: Ti si otac moj; i kamenu: Ti si me rodio; jer mi

okrenuše leđa a ne lice! A kad su u nevolji, govore: Ustani i izbavi nas. (II 27)

Ovde *drvo* predstavlja požudu koja pripada *volji*, odakle je začće; *a kamen* čulna saznanja, *scietifico sensuali*, od kojih dolazi rađanje. Otuda na raznim mestima kod proroka *služiti drvetu i kamenu* predstavlja klanjanje rezanim likovima od drveta i kamena, što znači da su služili pohoti i fantazijama; a isto tako i *preljubočinili* s njima (Jeremija, III 9). Kod Ozije:

Narod moj pita drvo svoje, i palica mu njegova odgovara, jer duh preljubočinski zavodi ih da čine preljubu odstupivši od Boga svojega. (IV 12)

To znači da pitaju rezane likove ili požudu. Kod Isaije:

Jer je već pripremljen Tofet, i samom caru pripravljen je, načinio je dubok i širok; mjesta, ognja i drva ima mnogo; dah Gospodnji kao potok sumporni upaliće ga. (XXX 33)

Ovde *oganj i drvo* predstavljaju prljavu požudu. Uopšteno, *drvo* označava stvari volje koje su najniže; dragoceno drvo predstavlja dobre stvari volje kao što je kedrovina u hramu ili ona kojom se čistila guba ili lepra (Knjiga levitska, XIV 4, 6, 7); a isto tako i drvo koje je bačeno u gorku vodu kod Mare pa je ona postala pitka (Knjiga izlaska, XV 25); o kojima će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora na tim mestima. Ali drvo koje nije bilo skupoceno, kao ono od kojega su se pravili rezani likovi ili je korišćeno za pogrebne lomače i slično, označava požudu; kao što je to na ovome mestu *gofer* zbog njegovog sumpora. Tako kod Isaije:

I potoci će se njezini pretvoriti u smolu, i prah njezin u sumpor, i zemlja će njihova postati smola razgorjela. (XXXIV 9)

Smola predstavlja strašne fantazije; *sumpor* znači gadnu požudu.

644. Da su *pregracima* ili *stanovima* označena dva čovekova dela, koja su volja i razum, očito je iz onoga što je rečeno pre: da se volja i razum potpuno razlikuju i da je iz tog razloga, kao što je već rečeno, ljudski mozak podeljen na dva dela, nazvana hemisfere. Levoj hemisferi pripadaju intelektualne sposobnosti, a desnoj sposobnosti volje. To je vrlo uopštena razlika. Pored toga, volja i razum se razlikuju u bezbroj delova, tako da kod čoveka ima toliko podela intelektualnih stvari i toliko onih od volje, da se one ne mogu nikada opisati ili nabrojati ni u opštim crtama, a još manje u njihovim vrstama. Čovek je neka vrsta najmanjeg Neba, jer je saobrazan svetlu duhova i Nebu, gde Gospod razaznaje sve stvari razuma i volje po najsavršenijem redu, tako da se i najmanji razlikuje, o čemu će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti govora kasnije. U Nebu se te podele nazivaju društva, u

Reči *staništa*, a Gospod iz naziva *stanovi* (Jovan, XIV 2). Ovde se zovu *pregraci* ili *stanovi* jer opisuju kovčeg koji označava čoveka Crkve.

645. Da *zatopiti smolom iznutra i izvana* znači očuvati od poplave požuda, jasno je iz onoga što je pre bilo rečeno. Jer čovek ove crkve morao je prvo da bude reformisan u odnosu na razum, pa je stoga sačuvan od poplave požuda, koje bi pokvarile sav rad na reformisanju. U originalnom tekstu ne kaže se da treba da se *zatopi smolom* nego se koristi reč *zaštita*, koja dolazi od *kajati se* ili *ublažiti*, te stoga znači isto. Kajanje ili ublažavanje koje dolazi od Gospoda jeste zaštita od poplave zla.

646. Stih 15. *I načini ga ovako: u dužinu neka bude trista lakata, u širinu pedeset lakata i u visinu trideset lakata.*

Ovde se kao i na drugim mestima brojkama označavaju ostaci koji su malobrojni; *dužina* je njihova svetost, *širina* njihova istina, a *visina* njihova dobrotu.

647. Da ove pojedinosti imaju takvo značenje, te da brojke *trista*, *pedeset* i *trideset* označavaju ostatke kojih je mali broj; i da *dužina*, *širina* i *visina* označavaju svetost, istinu i dobrotu, mora da izgleda čudnovato svakome, i tako udaljeno od Reči. Pored onoga što je do sada rečeno i pokazano o brojevima, stih 3 ovoga poglavlja, naime, da *sto dvadeset* tamo označava ostatke vere, to je jasno svakome i iz činjenice da oni koji su u unutrašnjem smislu, kao što su dobri duhovi i anđeli, jesu iznad zemaljskih, telesnih i čisto svetovnih stvari, pa su tako iznad svih brojeva i mera, ali je i pored toga njima dato od Gospoda da opažaju Reč u punoći, i to odvojeno od ovakvih stvari. A pošto je to istina, može se zaključiti kako je to povezano s nebeskim i duhovnim stvarima, koje su tako udaljene od smisla reči da može izgledati kako takve stvari i ne postoje. Takve su nebeske i duhovne stvari u opštem i u pojedinačnom. Iz toga se može shvatiti koliko je ludo želeći da se istraže ove stvari, koje se odnose na veru, pomoću čula i znanja, *sensualia et scientifica*; i ne verovati ukoliko se to ne shvati na taj način.

648. Da u Reči brojke i mere označavaju nebeske i duhovne pojmove, jasno se vidi iz merenja Novog Jerusalima i Novog hrama, kod Jovana i kod Jezekilja. Svako može videti kako je Novim Jerusalimon i Novim hramom predstavljeno Gospodovo kraljevstvo u nebesima i na zemlji, i da Gospodovo kraljevstvo u nebesima i na zemlji nije predmet zemaljskog merenja; a i pored toga, njegove dimenzije u dužinu, širinu i visinu određene su brojevima. Iz toga svako može zaključiti kako se brojevima i merama označavaju svete stvari, kao kod Jovana:

I dade mi se trska kao palica, govoreći: Ustani i izmjeri crkvu Božju i oltar, i one što se klanjaju u njoj. (Otkrivenje, XI 1)

A o Novom Jerusalmu:

I imaše zid veliki i visok, i imaše dvanaestora vrata, i na vratima dvanaest anđela, i imena napisana, koje su dvanaest koljena Izrailjevih. Od istoka vrata troja, i od sjevera vrata troja, i od juga vrata troja, i od zapada vrata troja. I zid gradski imaše dvanaest temelja, i na njima dvanaest imena apostola jagnjetovijeh. I onaj što govoraše sa mnom, imaše trsku zlatnu da izmjeri grad i vrata njegova i zidove njegove. I grad na četiri ugla stoji, i dužina je njegova tolika kolika i širina. I izmjeri grad trskom na dvanaest hiljada potrkališta: dužina i širina i visina jednaka je. I razmjeri zid njegov na sto četrdeset četiri lakta, po mjeri čovječjoj, koja je anđelova. (Otkrivenje, XXI 12-17)

Broj dvanaest ovde i svuda je vrlo svet zato što označava svete stvari vere, kao što je rečeno kod stiha 3 ovoga poglavlja, a biće pokazano i u 29. i 30. poglavlju Knjige postanja. Stoga se dodaje da je to *mera čovekova i mera anđelova*. Isto je i s Novim hramom i Novim Jerusalmom kod Jezekilja, koji su takode opisani putem mera (XL 3, 5, 7, 9, 11, 13, 14, 22, 25, 30, 36, 42, 47; XLI 1 do kraja; XLII 5-15; Zak. II). I ovde brojke znače samo svete pojmove nebeske i duhovne, odvojeno od brojeva. Tako je i s brojkama u vezi s dimenzijama kovčega (Knjiga izlaska, XXV 10); sedišta milosti, zlatnog stola, šatora i oltara (Knjiga izlaska, XXV 10, 17, 23; XXVI i XXVII 1); kao i svi brojevi i sve dimenzije Hrama (Prva knjiga o kraljevima, VI 2, 3) i na mnogo drugih mesta.

649. Ali ovde brojevi ili mere kovčega označavaju samo ostatke koji su bili u čoveku ove crkve dok je bio reformisan, ali ih je bilo samo malo. To je jasno iz činjenice da preovlađuje broj *pet*, koji u Reči označava malo ili mali, kao kod Isaije:

Ali će se ostaviti u njoj pabirci kao kad se otrese maslina, pa će dvije-tri ostati u vrhu, a četiri-pet na rodnijem granama, veli Gospod Bog Izrailjev. (XVII 6)

Ovde se sa dva, tri i pet označava malo. Ponovo:

Bježat će vas tisuća kad jedan poviče, kad poviču petorica, bježaće svi, dokle ne ostanete kao oklesano drvo navrh gore i kao zastava na humu. (XXX 17)

Ovde *pet* označava malo. Tako je najmanje posle restitucije bio *peti deo* (Knjiga levitska, V 16; VI 5; XXII 14; Knjiga brojeva, V 7). A i najmanje dodavanje kad su otkupljivali stoku, kuću, polje ili desetke bio je *peti deo* (Knjiga levitska, XXVII 13, 15, 19, 31).

650. Da *dužina* označava svetost, *širina* istinu, a *visina* dobrotu onoga što se opisuje brojkama, ne može se tako dobro potvrditi u

Reči, jer se svi brojevi određuju prema predmetu ili stvari o kojima se govori. Tako *dužina*, kad se odnosi na vreme, znači stalnost i večnost (kao *dužina dana* u Psalmu XXIII 6 i XXI 4); ali kad se odnosi na prostor, tada označava svetost koja odatle potiče. Isti je slučaj i sa *širinom* i *visinom*. Postoji tri dimenzije svih zemaljskih stvari, ali se one ne mogu primeniti na nebeske i duhovne stvari. A kada se primenjuju, misli se na veću ili manju savršenost, odvojeno od dimenzija, a tako isto i na kvalitet i kvantitet; tako je ovde reč o kvalitetu, da su to ostaci; i o kvantitetu, da ih je malo.

651. Stih 16. *Prozor ćeš načiniti na kovčegu; i krov mu svedi ozgo od lakta; i udari vrata kovčegu sa strane, i načini ga na tri boja: donji, drugi i treći.*

Prozorom koji će biti *lakat ozgo* označava se intelektualni deo; *vrata sa strane* znače slušanje; *donji, drugi i treći boj* ili sprat označavaju znanje, razum i shvatanje; *scientifica, rationalia et intellectualia*.⁴⁸

652. Da *prozor* označava intelektualni deo a *vrata* slušanje, i da je tako u ovome stihu reč o intelektualnom delu čoveka, to je očito iz onoga što je rečeno prethodno, naime, da je čovek te crkve bio na taj način reformisan. Postoje dva života u čoveku: jedan je volja, drugi je razum. Oni postaju dva života kada nema volje, koju zamenjuje požuda. Tada postoji drugi, intelektualni deo koji se može reformisati, a tek posle toga može se primiti nova volja, tako da dva dela još uvek sačinjavaju jedan život, naime, ljubav prema bližnjem i veru. Pošto čovek nije imao volju već umesto nje požudu, deo koji pripada volji bio je zatvoren, kao što se kaže u stihu 14, a drugi, intelektualni deo bio je otvoren; to je predmet ovog poglavlja.

653. Reč je o tome da se, kada se čovek preporodi, što se postiže borbama i iskušenjima, dozvoljava uticaj na čoveka samo onim lošim duhovima koji uzbuđuju njegova znanja i njegov razum, a duhovi koji uzbuđuju požudu udaljavaju se od njega. Jer ima dve vrste zlih duhova: onih koji deluju na njegovo rasuđivanje i onih koji deluju na njegovu požudu. Zli duhovi koji deluju na rasuđivanje iznose sve njegove zablude i pokušavaju da ga uvere kako su one istinite, čak i pretvaraju istine u obmane. Čovek mora da se bori protiv ovih kada je u iskušenju; u stvari to je Gospod, koji se bori preko anđela pridruženim čoveku. Čim se obmane odvoje ili rasprše kroz ove borbe, čovek je pripremljen da primi istine vere. Naime, sve dok obmane preovlađuju, čovek ne može da primi istine vere jer im načela obmane stoje na putu. Kada je tako pripravljen da primi istine vere, tada po prvi put u njega može da se usadi nebesko seme, a to je seme ljubavi

48 *Originalne latinske reči, gramatički govoreći, jesu supstantivi u pluralu, prim. prev.*

prema bližnjemu. Ovo seme ne može da se poseje na zemlji na kojoj vladaju obmane. Tako je s preporodom duhovnog čoveka, a tako je i sa čovekom crkve koja se nazivala Noje. Otuda se ovde govori o prozoru i vratima kovčega, kao i o najnižem, drugom i trećem spratu, što sve pripada duhovnom ili intelektualnom čoveku.

654. To se slaže s onim što je poznato u Crkvi: da vera dolazi kroz slušanje. No vera ni u kom slučaju nije samo poznavanje onoga što se odnosi na veru, to jest onoga što treba verovati. To je samo znanje, dok je vera priznavanje. Međutim, nema priznavanja ni kod koga ukoliko nema suštine vere, a to su ljubav prema bližnjemu i samilost. Kad je tu ljubav, onda je tu i priznavanje odnosno vera. Onaj ko to ne shvata, daleko je od poznavanja vere kao što je zemlja daleko od Neba. Kada je ljubav prisutna, a to je dobrota kroz veru, tada je prisutno i priznavanje, koje je istina vere. Stoga, kada se čovek rađa ponovo u skladu sa onim što nalažu vera, razum i razumevanje, to je zato da bi se pripremio, to jest pripremio svoj um da primi ljubav, iz koje i po kojoj on sada misli i postupa. Tada je reformisan ili preporođen, a nikako pre.

655. Da *prozor* koji treba da bude postavljen *lakat ozgo* označava intelektualni deo, svako može da vidi iz onoga što je do sada rečeno, a isto tako i iz toga što je kovčeg, kada se govorilo o njegovoj gradnji, označavao čoveka Crkve, kod kojega se intelektualni deo upoređuje s *prozorom* ili *otvorom ozgo*. A tako je i u drugim delovima Reči: intelektualni deo čoveka, to jest njegov unutrašnji vid, bilo da je to razum bilo samo rezonovanje, naziva se *prozor*. Tako kod Isaije:

Nevoljnice, koju vjetar razmeće i koja si bez utjehe, evo, ja ću namjestiti kamenje tvoje na mramoru porfirnom, i osnovaću te na safirima. I načiniću ti sunca, prozore od kristala i vrata od kamena rubina, i sve međe tvoje od dragoga kamenja. (LIV 11, 12)

Ovde je korišćena reč *sunca* umesto *prozori*, jer svetlost dolazi kroz njih. U ovom odlomku *sunca* ili *prozori* jesu intelektualne stvari koje dolaze od ljubavi prema bližnjemu, pa se stoga i nazivaju rubinima; *vrata* su racionalne stvari koje potiču iz te ljubavi; a *međe* ono što pripada čulima, jer su bila tri sprata (Prva knjiga o kraljevima, VI 8). Tako je bilo i s prozorima u Novom Jerusalimu (Jezekilj, XI 16, 22, 25, 33, 36). Kod Jeremije:

Jer se pope smrt na prozore naše, i uđe u dvorove naše da istrijebi djecu s ulica i mladiće s putova. (IX 21)

Ovde se *prozorima* na *srednjem spratu* označavaju racionalne stvari, i kaže se da se one gase; a *dete s ulica* je početak istine. Pošto prozori označavaju intelektualno i racionalno, koji pripadaju istini, isto tako označavaju i umovanja ili rezonovanja, koja pripadaju ob-

mani. Kod istog proroka:

Teško onome koji gradi svoju kuću ne po pravdi, i klijeti svoje ne po pravici, koji se služi bližnjim svojim ni za šta i plate za trud njegov ne daje mu. Koji govori: Sagrađiću sebi veliku kuću i prostrane klijeti; i razvaljuje sebi prozore, i oblaže kedrom i maže crvenilom. (XXII 13, 14)

Prozori ovde znače načela obmane. Kod Sofonija:

I u njoj će ležati stada, svakojako zvijerje između naroda, i gem i čuk noćivaće na dovratnicama njezinijem; glasom će pjevati na prozorima; pustoš će biti na pragovima, jer će se poskidati kedrovina. (II 14)

Ovde se govori o Asuru i Ninivi; Asur označava razum, ovde opustošen; a *glasom pjevati na prozorima* umovanje iz fantazija.

656. Da vrata sa strane označavaju slušanje, sada je očigledno te nema potrebe da se to potvrđuje sličnim primerima iz Reči. Jer uvo je za unutrašnje čulne organe isto što i vrata sa strane ili prozor odozgo; ili, što je isto, slušanje koje njemu pripada jeste intelektualni deo koji pripada unutrašnjim čulima.

657. Da se najnižim, srednjim i trećim spratom označavaju znanje ili razum i razumevanje, sledi iz onoga što je već bilo pokazano. Postoje tri intelektualna stepena kod čoveka: najniži je stepen znanja, srednji je stepen racionalnog, a najviši stepen intelektualnog. Oni su različiti i nikada ih ne treba mešati. Ali čovek nije toga svestan, jer čini tako da mu se život sastoji samo iz onoga što pružaju čula i znanje; i dokle god se drži samo toga, neće moći ni da zna kako je njegov racionalni deo odvojen od dela koji se bavi samo znanjem; a to se isto tako odnosi na njegov intelektualni deo. A istina je da Gospod utiče kroz čovekovo intelektualno u njegovo racionalno, pa kroz njegovo racionalno u znanja u memoriji, otkuda dolazi život čula vida i sluha. To je istinski uticaj i pravi odnos duše i tela. Bez uticaja Gospodovog života na čovekov razum - ili radije na volju, pa kroz nju na razumevanje i racionalne stvari, pa kroz ove u znanja u memoriji; bez tog uticaja život čovekov ne bi bio moguć. A čak i kada je čovek u zabludi i zlu, ipak postoji uticaj iz Gospodovog života preko volje i razuma; ali ideje koje utiču primaju se u racionalni deo već prema njegovoj formi; a ovaj uticaj daje čoveku sposobnost da rezonuje, da razmišlja i da shvati šta je istina a šta dobro. Ali o tome će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora kasnije; a i o tome kakav je život koji pripada životinjama.

658. Ova tri stepena čovekovog intelekta označena su, kao što je pre rečeno, i prozorima na tri sprata Hrama u Jerusalimu (O kraljevima, VI 4, 6, 8), a isto tako i rekama koje su isticale iz Edenskog vrta na istoku. *Istok* označava Gospoda; *Eden* ljubav koja pripada

volji; *vrt* inteligenciju koja je iz ljubavi; *reke* mudrost, razum i znanje (videti u poglavlju II, stihovi 10-14).

659. Stih 17. *Jer evo, pustiću potop na zemlju, da istrijebim svako tijelo, u kojem ima živa duša pod nebom; što je god na zemlji, izgинуće.*

Pod *Potopom* se misli na poplavu zla i obmana; *istrijebiti svako tijelo u kojem je duša živa pod nebom* znači da će čitavo potomstvo Pradrevne crkve samo sebe razoriti; da će *izginuti sve što je na zemlji* znači da su svi oni koji su pripadali Crkvi postali takvi.

660. Da *Potop* označava poplavu zla i obmana, jasno je iz onoga što je rečeno o potomstvu Pradrevne crkve; naime, da su bili posednuti prljavim požudama, da su ih u sebi pomešali s naukom vere i da su kao posledica toga bili ubeđeni u laži, koje su u njima ugušile svu istinu i svu dobrotu, a u isto vreme zatvorile put za ostatke, tako da ovi nisu mogli delovati; to je nužno dovelo do toga da su se sami razorili. Kada je put ostacima zatvoren, čovek nije više čovek jer ga anđeli ne mogu više štititi, pa ga sasvim posednu zli duhovi, čija je jedina želja da unište čoveka. Odatle je došla smrt prepotopskih ljudi, koja je opisana kao *Potop* ili sveopšta poplava. Uticaj fantazija i požuda zlih duhova sličan je nekoj vrsti potopa; pa se stoga tako i naziva u mnogim mestima u Reči, što će se po Gospodovoj Božanskoj milosti videti u sledećem poglavlju.

661. *Istrijebiti svako tijelo u kojem je duša živa pod nebom.*

Da to znači kako će celo potomstvo Pradrevne crkve samo sebe uništiti, jasno je iz onoga što je već rečeno, kao i iz njihovog ranijeg opisa da su nasleđivali od svojih roditelja takav genijus da su njima vladale prljave zablude, a osobito da su izmešali stvari nauka vere sa svojim požudama. Drugačije je s onima koji nemaju nauk vere nego žive u neznanju; oni i ne mogu da skrnave svetinje i da time zatvore put ostacima i odgone od sebe Gospodove anđele. Kao što je rečeno, ostaci su sva nevinost, sva ljubav prema bližnjemu, sve milosrđe i sva istina vere, što čovek ima od Gospoda još iz detinjstva i što je još tada naučio. Sve se to sklanja i čuva kao blago; a kad čovek ne bi imao te osobine, ne bi bilo u njemu nikakve nevinosti, ljubavi prema bližnjem i milosrđa, prema tome ni dobrote ni istine u njegovim mislima i postupcima, tako da bi bio gori od divlje zveri. A ista bi bila situacija i kada bi imao ostatke ovih osobina a put k njima bio zatvoren prljavim požudama i odvratnim zabludama, tako da ostaci ne mogu da deluju. Takvi su bili prepotopski ljudi koji su sebe uništili i na koje se misli kada se kaže *svako tijelo u kojem je duša živa pod nebom*. *Tijelo* kao i pre označava svakog čoveka uopšte, a telesnog posebno. *Duša živa ili dah života* označava sav život uopšte, a u pravom smislu one koji

su se nanovo rodili, što su u sadašnjem slučaju poslednji potomci Pradrevne crkve. Ako u njima i nije ostalo života vere, ipak su od roditelja nasledili i nešto od semena, koje su oni kao prigušili i što se ovde naziva *dah života* ili *duša živa*, kao u poglavlju VII 22, *sve što imaše dušu živu u nosu. Tijelo pod nebom* znači da su bili čisto telesni; *nebo* je razumevanje od istine i od volje, koje su od dobrote i bez kojih, ako je odvojen od njih, telesni čovek više ne može da živi. Ono što održava čoveka jeste njegova veza s Nebom, to jest kroz Nebo s Gospodom.

662. *Što je god na zemlji, sve će izginuti.* To znači da su ljudi te crkve stekli takav karakter. Već je bilo pokazano da *zemlja* ne znači čitav svet, nego samo one koji su pripadali toj crkvi. Tako se ovde ne misli na poplavu, još manje na sveopšti Potop, nego na nestanak ili gušenje onih koji su postojali odvojeni od ostataka, i na taj način i od stvari koje pripadaju razumevanju istine i dobrote, dakle, od Neba. Da zemlja predstavlja oblast gde je bila crkva, pa prema tome i one koji su pripadali toj crkvi, može se potvrditi sledećim odlomcima u Reči, pored onih koji su dosad navedeni. Tako kod Jeremije:

Jer ovako veli Jehova: Sva će zemlja opustjeti; ali neću svim zatrti. Zato će tužiti zemlja, i nebo će gore potamnjeti, jer rekoh, namislih i neću se raskajati, niti ću udariti natrag. (IV 27, 28)

Ovde se *zemlja* odnosi na one koji su pripadali opustošenoj crkvi. Kod Isaije:

Zato ću zatresti nebo, i zemlja će se pokrenuti sa svoga mjesta od jarosti Jehove nad vojskama i u dan kad se raspali gnjev njegov. (XIII 13)

Ovde *zemlja* označava čoveka koji treba da bude uništen tamo gde je crkva. Kod Jeremije:

U onaj će dan biti od kraja do kraja zemlje pobijeni od Jehove, neće biti oplakani, niti će se pokupiti i pogrepsti, biće gnoj po zemlji. (XXV 33)

Ovde *do kraja zemlje* ne znači ceo svet, nego samo oblast te crkve, to jest ljude koji su joj pripadali. Ponovo:

Jer evo, počinjem puštati zlo na grad koji se naziva mojim imenom, a vi li ćete ostati bez kara? Nećete ostati bez kara, jer ću dovesti mač na sve stanovnike zemlje, govori Jehova nad vojskama. Proći će graja do kraja zemlje, jer raspru ima Gospod s narodima, sudi se sa svakim tijelom, bezbožnike će dati pod mač, veli Gospod. (XXV 29, 31)

Na sličan način u ovome odlomku ne misli se na ceo svet, nego samo na oblast te crkve; *narodi* označavaju obmane. Kod Isaije:

Jer gle, Jehova izlazi iz mjesta svojega da pohodi stanovnike zemaljske za bezakonje njihovo, i zemlja će otkriti krvi svoje niti će više pokrivati pobijenijeh svojih. (XXVI 21)

I ovde je značenje isto. Ponovo:

Ne znate li? Ne čujete li? Ne kazuje li vam se od iskona? Ne razumijete li od temelja zemaljskih? (XL 21)

Jer ovako veli Jehova, koji je stvorio nebo, Bog koji je sazdao zemlju i načinio je i utvrdio, i nije je stvorio na prazno, nego je načinio da se na njoj nastava: Ja sam Gospod i nema drugoga. (XLV 18)

Zemlja predstavlja čoveka Crkve. Kod Zaharija:

Govori Jehova koji je razapeo nebesa i osnovao zemlju, i stvorio čovjeku duh koji je u njemu. (XII 1)

Zemlja ovde označava čoveka Crkve. Zemlja se razlikuje od praha kao što se čovek Crkve razlikuje od Crkve ili ljubav od vere.

663. Stih 18. *Ali ću s tobom učiniti zavjet svoj; i ući ćeš u kovčeg ti, i sinovi tvoji, i žena tvoja, i žene sinova tvojih s tobom.*

Učiniti zavjet znači da će on biti ponovo rođen; da on, njegova žena i sinovi, i žene njegovih sinova treba da uđu u kovčeg, znači da će on biti spasen. Sinovi su istina, žene su dobrota.

664. U prethodnom stihu bilo je reći o onima koji su sami sebe uništili, ali ovde je reč o onima koji treba da se ponovo rode i tako budu spasen, i koji se nazivaju Noje.

665. Da *učiniti zavjet* znači da će on biti ponovo rođen, vrlo je jasno po tome što ne može biti zaveta između Gospoda i čoveka osim povezivanja kroz ljubav i veru, te prema tome *zavet* označava povezivanje. Jer nebeski brak je najistinitiji zavet; a nebeski brak ili povezivanje ne postoji osim s onima koji se ponovo rađaju; tako da se u najširem smislu novo rođenje naziva *zavetom*. Gospod čini zavet sa čovekom onda kada ga ponovo rađa; stoga *zavet* kod drevnih ljudi nije ni predstavljao ništa drugo. Ništa drugo i ne može da se razume iz smisla tih reči osim da je postojao zavet s Abrahamom, Isakom i Jakovom, i toliko puta s njihovim potomcima; a oni su bili takvi da nisu mogli biti ponovo rođeni; naime, njihovo bogoslužjenje je bilo spoljašnjeg karaktera, a oni su smatrali da je ono bilo sveto, iako unutrašnje stvari nisu bile dodate. Stoga su zaveti učinjeni s njima imali samo reprezentativni karakter. Isto je bilo i s obredima, sa samim Abrahamom, sa Isakom i s Jakovom, koji su predstavljali pojmove ljubavi i vere. A isto tako su i najviši sveštenik i sveštenici, bez obzira na svoj karakter, čak i oni rđavi, mogli da predstavljaju nebesko i najsvetije sveštenstvo. U predstavama se ne gleda na osobu, nego na ono što ona predstavlja. Tako su svi kraljevi Izraela i Jude, i oni najgori, predstavljali kraljevstvo Gospodovo; a tako isto i Faraon, koji je postavio Josipa nad egipatskom zemljom. Iz ovih i mnogih drugih razmatranja, o kojima će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti više govora kasnije, jasno je da su zaveti koji su činjeni sa sinovima

Jakovljevim bili samo religiozni obredi ili reprezentativi.

666. Da *zavet* ne označava ništa drugo do preporod i ono što se odnosi na preporod, jasno je iz raznih odlomaka u Reči, gde se Sam Gospod naziva Zavetom, jer je On taj koji daje novo rođenje i na kojega gleda čovek što se ponovo rađa, a koji je sve u svemu ljubavi i vere. Da je Gospod sam Zavet, jasno je kod Isaije:

Ja Jehova dozvah te u pravdi i držaću te za ruku, i čuvaću te, i učiniću te da budeš zavjet narodu, vidjelo narodima. (XLII 6)

Ovde *zavjet* označava Gospoda; *vidjelo narodima* je vera. Tako u poglavlju XLIX 6, 8 kod Malahije:

Evo, ja ću poslati anđela svojega, koji će pripremiti put preda mnom, i iznenada će doći u crkvu svoju Gospod, kojega vi tražite, i anđeo zavjetni, kojega vi želite, evo će doći, veli Gospod nad vojskama. Ali ko će podnijeti dan dolaska njegovog? I ko će se održati kad se pokaže? Jer je on ogranj livčev i kao milo bjeljarsko. (III 1, 2)

Ovde se Gospod naziva *anđeo zavjetni*, Sabat se naziva *zavjet vječni* (Knjiga Izlaska, XXXI 16), jer on označava samog Gospoda, kao i nebeskog čoveka koga On ponovo rađa. Kako je Gospod sam zavet, jasno je da sve što čoveka povezuje s Gospodom pripada zavetu - kao što su ljubav i vera, i sve što pripada ljubavi i veri - jer to pripada Gospodu, i Gospod je u njima; tako je sam zavet u njima tamo gde su ljubav i vera primljeni. Ovi ne postoje nigde sem u čoveku koji se rađa ponovo i u kome sve što pripada Onome ko ga rađa ponovo ili Gospodu, u isto vreme pripada i zavetu. Kao kod Isaije:

Ako će se i gore pomaknuti i humovi se pokolebati, ipak milost moja neće se odmaknuti od tebe, i zavjet mira mojega neće se pokolebati, veli Jehova koji je milostiv. (LIV 10)

Ovde milost i zavet mira označavaju Gospoda i ono što Njemu pripada. Ponovo:

Prignite uho svoje i hodite k meni; poslušajte, i živa će biti duša vaša; i učiniću s vama zavjet vječan, milosti Davidove istinite. Evo, dadoh ga za svjedoka narodima, za vođu i zapovjednika narodima. (LV 3, 4)

David ovde predstavlja Gospoda; *zavjet vječni* je u onome i kroz ono što je Gospodovo, na šta se misli kada se kaže kako treba ići k Njemu i slušati da bi duša oživela. Kod Jeremije:

I daću im jedno srce i jedan put da bi me se bojali vazda na dobro svoje i sinova svojih nakon njih, i učiniću s njima zavjet vječan da se neću odvratiti od njih čineći im dobro, i daću im strah svoj u srce da ne odstupe od mene. (XXXII 39, 40)

To se kaže za one koji treba ponovo da se rode i za ono što im pripada, naime, jedno srce i jedan put, to jest ljubav prema bližnjemu

i vera, koji su Gospodovi i koji pripadaju zavetu. Ponovo:

Evo, idu dani, govori Jehova, kad ću učiniti s domom Izrailjevim i s domom Judinim nov zavjet, ne kao onaj zavjet što učinih s očevima njihovijem, kad ih uzeh za ruku da ih izvedem iz zemlje egipatske, jer onaj zavjet moj oni pokvariše, a ja im bijah muž, govori Jehova; nego ovo je zavjet što ću učiniti s domom Izrailjevim poslije ovih dana, govori Jehova; metnuću zavjet moj u njih, i na srcu njihovu napisaću ga, i biću im Bog i oni će mi biti narod. (XXXI 31-33)

Ovde je značenje zaveta jasno objašnjeno, da su to ljubav i vera u Gospoda kod onih koji će biti ponovo rođeni. I ponovo kod Jeremije, gde se ljubav naziva *zavjet za dan*, a vera *zavjet za noć* (XXXIII 20). A kod Jezekilja:

A ja Jehova biću im Bog i sluga moj David knez među njima. Ja Jehova rekoh. I učiniću s njima zavjet mirni, i istrijebiću zle zvijeri iz zemlje, i oni će živjeti u pustinji bez straha i spavaće u šumama. (XXXIV 24, 25)

Ovde se očito govori o preporodu, a David predstavlja Gospoda. Ponovo:

I sjedjeće u zemlji koju dadoh sluzi svojemu Jakovu, u kojoj sjedješe oci vaši; u njoj će sjedjeti oni i sinovi njihovi i sinovi sinova njihovijeh do vijeka, i David sluga moj biće im knez do vijeka. I učiniću s njima zavjet mirni, biće vječan zavjet s njima, i utvrđiću ih i umnožiću ih, i namjestiću svetinju svoju usred njih na vijek. (XXXVII 25, 26)

I ovde se govori o preporodu. David i svetinja označavaju Gospoda. Ponovo:

I idući mimo tebe, pogledah te i gle, godine ti bijahu godine za ljubljenje; i raširih skut tvoj na te, i pokrih golotinju tvoju, i zakleh ti se, i učinih zavjet s tobom, govori Jehova Bog, i ti posta moja. I okupah te vodom, i sprah s tebe krv, i pomazah te uljem. (XVI 8, 9)

Ovde se jasno govori u preporodu. Kod Ozije:

I tada ću učiniti zavjet sa zvijerjem poljskim i s pticama nebeskim i s bubinama zemaljskim; i polomiću luk i mač i rat da ih nestane u zemlji, i učiniću da leže bez straha. (II 18)

Ovo se odnosi na preporod; *divlje zvijerje poljsko* na ono što pripada volji; *ptice nebeske* na ono što pripada razumu. Kod Davida:

Izbavljenje posla narodu svojemu; postavi za vavijek zavjet svoj. Ime njegovo je sveto, i valja mu se klanjati. (Psalam CXI 9)

I ovo označava preporod. Naziva se zavet jer se daje i prima. Ali o onima koji se ne preporođuju, za koje je bogosluženje nešto spoljašnje, koji cene sebe i klanjaju se sebi i onome što žele, i koji misle da su kao bogovi, za njih se kaže da odbacuju zavet jer se odvajaju od Gospoda. Kod Jeremije:

I reći će: Jer ostaviše zavjet Jehove Boga svojega, i klanjaše se drugim bogovima i služiše im. (XXII 9)

Kod Mojsija:

Ako se nađe kod tebe u kojem od mjesta tvojih, koja ti da Jehova Bog tvoj, čovjek ili žena da učini pred Jehovom Bogom tvojim prestupajući zavjet njegov, i otide i služi drugim bogovima, i klanja im se, ili suncu i mjesecu, ili čemu god iz vojske nebeske, što nijesam zapovijedio, i tebi se to javi i ti čuješ, onda se raspitaj dobro; pa ako bude istina i doista se učinila ona gadna stvar u Izrailju, izvedi onoga čovjeka ili ženu na vrata svoja, i zaspi ih kamenjem da poginu. (Ponovljeni zakoni, XVII 2)

Sunce je ljubav prema sebi; mjesec načela obmane; vojska nebeska obmane pojedinačno. Iz svega je sada očigledno da je kovčeg zavjeta označavao Gospoda Samog, jer je u njemu bio zavet ili sveđočanstvo (Knjiga izlaska, XXIV 4-7; XXXIV 27; Ponovljeni zakoni, IV 13, 23), i isto tako da je krvnim zavjetom (Knjiga izlaska, XXIV 6, 8), bio predstavljen Sam Gospod, Onaj koji daje novo rođenje. Otuda zavjet znači sam preporod.

667. *I ući ćeš u kovčeg ti, i sinovi tvoji, i žena tvoja, i žene sinova tvojih s tobom.*

Da to znači kako će on biti spasen, jasno je iz onoga što je pre bilo rečeno i iz onoga što sledi: bio je spasen jer se nanovo rodio.

668. *Da sinovi označavaju istinu a kćeri dobrotu, bilo je pokazano ranije u poglavlju V stih 4, gde se o sinovima i kćerima često govori. Ali ovde su to sinovi i žene, jer žene su dobrota koja je pridružena istini; jer istina ne može da se stvori ako nema dobrote ili zadovoljstva iz kojega potiče. U dobroti i u zadovoljstvu je život, ali ne u istini, osim u onoj koja potiče iz dobrote i zadovoljstva. Iz toga se istina oblikuje i rađa, a tako isto se i vera, koja pripada istini, oblikuje i rađa kroz ljubav, koja pripada dobroti. Sa istinom je upravo onako kako je sa svetlošću: nema svetlosti osim od sunca ili od plamena: iz ovih se oblikuje svetlost. Istina je samo oblik dobrote. Istina se oblikuje iz dobrote u skladu s kvalitetom dobrote, a vera se oblikuje iz ljubavi u skladu s kvalitetom ljubavi ili ljubavi prema blišnjemu. To je razlog što se pominju žena i žene, koje su dobrota pridodata istini. Zato se kaže u sledećem stihu kako parovi treba da uđu u kovčeg, muško i žensko; jer bez dobrote koja se pridodaje istini, nema novog rođenja.*

669. *Stih 19. I od svake žive duše, od svakoga tijela, uzećeš u kovčeg po dvoje, da sačuvaš u životu sa sobom, a muško i žensko neka bude.*

Od svake žive duše označava razum; od svakog tijela volju; po dvoje će ući u kovčeg znači njihovo novo rođenje; muško je istina, žensko dobrota.

670. Da se živom dušom označavaju pojmovi razuma, a *svakim tijelom* pojmovi volje, vidi se iz onoga što je prethodno rečeno i iz onoga što sledi. *Dušom živom* u Reči označava se svako živo stvorenje uopšte, svake vrste (kao u poglavlju I, stihovi 20-24 i II 19); ali ovde, pošto je neposredno povezano sa *svakim telom*, označava pojmove koji pripadaju razumu, iz ranije pomenutog razloga da se čovek ove crkve prvo morao preporoditi u pogledu intelektualnog. Stoga se u sledećem stihu *ono što leti (ptica)* i što označava intelektualne ili racionalne pojmove pominje prvo, a tek posle *zveri* koje označavaju ono što pripada volji. *Telo* posebno označava ono što je telesno, što pripada volji.

671. *Po dvoje od svakog tijela neka uđu u kovčeg, da ih sačuvaš u životu sa sobom*, znači njihov preporod, što je očito iz onoga što je rečeno u vezi s prethodnim stihom: da se istine ne mogu preporoditi osim kroz dobrotu i kroz zadovoljstvo; niti vera osim kroz ljubav prema bližnjemu. Stoga se ovde kaže da će po dvoje ući, to jest kako istina koja pripada razumu, tako i dobrota koja pripada volji. Čovek koji nije ponovo rođen ne razume istinu niti ima volju da čini dobro, nego samo nešto što tako izgleda i što se tako naziva u običnom govoru. Međutim, on može da primi racionalne istine i podatke, ali oni nisu živi. Isto tako on može da ima i neku vrstu dobrote kakva postoji kod Naroda ili Neznabožaca, čak i kod životinja, ali tu nema života.⁴⁹ Ali to je dobrota samo po nekoj analogiji. Ovakva dobrota nije živa sve dok čovek ne bude nanovo rođen i tada ona prima život od Gospoda. U drugom životu jasno se opaža šta je živo a šta ne. Istine koje nisu žive u istom trenutku se opažaju kao nešto materijalno, vlaknasto i zatvoreno; a dobrota koja nije živa kao nešto drveno, koštano, kameno. Ali istina i dobrota, kada ih Gospod oživi, jesu otvorene, životne, pune duhovnog i nebeskog, prozračne i jasne po Gospodu; i to u svakoj ideji i svakom činu, čak i u najmanjim delima. Zato se kaže da po dvoje ili u parovima treba da uđu u kovčeg da bi se sačuvali u životu.

672. Da muško znači istinu a žensko dobrotu, već je bilo pokazano. U svakoj, pa i najmanjoj stvari kod čoveka postoji slika braka. Sve što je u razumu dobija svoga para u volji, i bez takvoga braka ništa ne može da se rodi.

673. Stih 20. *Od ptica po vrstama njihovijem, od stoke po vrstama njezinijem, i od svega što se miče po zemlji po vrstama njegovijem, od svega po dvoje da uđu s tobom, da ih sačuvaš u životu.*

Ptice znače intelekt, *stoka* volju; *što se miče po zemlji* znači i jedno

49 Autor misli na duhovni život, a ne na biološki, prim. prev.

i drugo, ali ono što je u njima najniže; *po dvoje da uđu s tobom, da ih sačuvaš u životu*, znači, kao i pre, njihovo novo rođenje.

674. Da *ptice* označavaju racionalne i intelektualne stvari, bilo je pokazano ranije, stav 40, a da *stoka* označava volju ili osećanja, stavovi 45, 46, 143, 144, 246. Da *što se miče po zemlji* označava i jedno i drugo, ali ono najniže u njima, može biti jasno svakome po tome što je ono što se miče ili gmiže na zemlji, najniže. Da *po dvoje da uđu da bi se sačuvali u životu* označava njihov preporod, bilo je pokazano u prethodnom poglavlju.

675. A to što se kaže *ptice po vrstama svojim, stoka po vrstama svojim i ono što miče na zemlji po vrstama svojim*, treba znati da u svakom čoveku postoji bezbroj vrsta i još više podvrsta stvari koji su u razumu i u volji, i da se sve međusobno razlikuju, iako čovek to ne zna. Ali za vreme preporoda Gospod ih izvlači, svaku svojim redom, te ih odvaja i priprema da bi se savile prema istini i dobroti, da bi se s njima spojile, i to prema stanjima koja su nebrojena. Sve ove stvari ne mogu da postanu savršene ni u večnosti, pošto svaka vrsta, podvrsta i stanje obuhvataju bezbroj njih čak i kada nisu složene, a još više kada jesu. To je sve čoveku nepoznato, a još manje zna kako se preporođuje. To je ono što je Gospod rekao Nikodemusu o čovekovom ponovnom rođenju:

Duh diše gdje hoće, i glas njegov čuješ, a ne znaš od kuda dolazi i kuda ide: tako je svaki čovjek koji je rođen od Duha. (III 8)

676. Stih 21. *I uzmi sa sobom svega što se jede i čuvaj kod sebe, da bude hrana tebi i njima.*

Treba *da uzme svega što se jede* znači dobrotu i zadovoljstvo; *da čuva kod sebe* znači istinu; *za jelo sebi i njima* znači i jedno i drugo.

677. U pogledu hrane kada se čovek ponovo rađa, treba reći da pre nego što počne preporod, čovek treba da bude snabdeven svim onim što služi kao sredstvo: dobrotom i zadovoljstvom kao sredstvima volje, a istinom iz Reči Gospodove, kao i iz drugih izvora, kao sredstvom razuma. Sve dok to nije obezbeđeno, čovek ne može biti nanovo rođen, jer mu je to hrana. I to je razlog što se čovek ne rađa ponovo dok ne odraste. No svaki čovek ima svoju posebnu i takoreći ličnu hranu, koju za njega pribavlja Gospod pre preporoda.

678. Da to što on *uzima hranu za jelo* znači dobrotu i zadovoljstvo, očit je iz onoga što je već rečeno: da dobrota i zadovoljstvo sačinjavaju čovekov život, a ne toliko istina, jer istina dobija svoj život od dobrote i zadovoljstva. Od detinjstva do starosti ništa se drugačije ne usađuje kad je reč o znanju i razumu, osim kroz dobrotu i kroz zadovoljstvo; pa se te stvari nazivaju hrana, jer duša živi i vuče svoju

snagu iz njih; i one su hrana jer bez njih čovekova duša ne može da živi; što svako može znati samo ako na to obrati pažnju.

679. Da *uzimanje* ili *prikupljanje za sebe* znači istine, jasno je jer se pripisuje onome što je u čovekovoju memoriji, gde su te stvari sakupljene. A ovaj izraz podrazumeva da dobrota i istina treba da se sakupe u čoveku pre preporoda, jer bez prikupljene dobrote i istine, kroz koje Gospod može da deluje, čovek nikada ne može da se preporodi, kao što je rečeno. Iz toga sledi da *to će biti za hranu za tebe i za njih* označava kako dobrotu, tako i istinu.

680. Da su dobrota i istina prava hrana čovekova, mora biti očigledno svakome, jer kada je čovek njih lišen, više ne može da živi i umire. Kada je čovek duhovno mrtav, tada su mu hrana zadovoljstva od zala i obmana - koja su hrana smrti - a i ono što dolazi od telesnih, svetovnih i prirodnih stvari, u kojima nema života. Štaviše, takav čovek i ne zna šta je duhovna i nebeska hrana, jer kada se hrana ili hleb pominju u Reči, on misli da je to hrana za telo; kao što za reči u Gospodovoj molitvi *Daj nam hleb današnji*, on misli da je tu reč o hrani za telo; a oni koji misle malo šire uključuju i druge potrepštine za život, kao što su odeća, vlasništvo i slično. Oni čak oštro negiraju da se pri tom misli na bilo koju drugu hranu, iako jasno vide da reči koje prethode i koje slede govore samo o nebeskim i duhovnim pojmovima, i da je reč o Gospodovom kraljevstvu; pored toga mogu da znaju i da je Gospodova Reč nebeska i duhovna. Iz ovoga i sličnih primera vidi se jasno koliko je današnji čovek telesan; i da, kao Jevreji, sve što je rečeno uzima u sirovom i materijalnom značenju. Gospod uči jasno u Reči šta je označeno hranom i hlebom. O hrani On ovako govori kod Jovana:

Starajte se ne za jelo koje prolazi, nego za jelo koje ostaje za vječni život, koje će vam dati sin čovječji, jer ovo potvrdi Otac Bog. (VI 27)

O hlebu On kaže u istom poglavlju:

Ocevi vaši jedoše manu u pustinji i pomriješe. Ovo je hleb koji silazi s neba: da od njega ko jede ne umre. Ja sam hleb živi koji siđe s neba; koji jede od ovoga hljeba, živjeće uvijek; i hleb koji ću ja dati tijelo je moje, koje ću dati za život svijeta. Ovo je hleb koji siđe s neba: ne kao što vaši oci jedoše manu i pomriješe; koji jede ovaj hleb, živjeće uvijek. (VI 49-51, 58)

No u naše dane ima ljudi poput onih koji su to čuli i rekli:

Ovo je tvrda besjeda; ko je može slušati? I oni koji su se obratili i nisu više išli za Njim. (VI 60, 66)

Njima je Gospod odgovorio:

Riječi koje vam ja rekoah, duh su i život. (VI 63)

A voda označava duhovne pojmove vere, o kojima Gospod ovako govori kod Jovana:

Odgovori Isus i reče joj: Svaki koji pije od ove vode, opet će ožednjeti, a koji pije od vode koju ću mu ja dati, neće ožednjeti dovijeka; nego voda što ću mu je ja dati biće u njemu izvor vode koja teče u život vječni. (IV 13, 14)

Ali u naše dane ima nekih nalik ženi s kojom je Gospod razgovarao kod studenca, koja mu je odgovorila: *Gospode, daj mi te vode, da ne žednim niti da dolazim ovamo po vodu, stih 15.* U Reči se pod hranom misli samo na duhovnu i nebesku hranu, a to je vera u Gospoda, i u ljubav, što je jasno iz mnogih odlomaka u Reči, kao kod Jeremije:

Neprijatelj poseže rukom na sve drage stvari Jerusalima i gleda kako narodi ulaze u svetinju njegovu, za koje si zapovijedio; a ne dolaze na sabor tvoj. Sav narod njegov uzdiše tražeći hljeba, daju dragocjene stvari svoje za jelo da okrijepe dušu. Pogledaj, Gospode, i vidi kako sam poništen. (Pláč, I 10, 11)

Ovde se misli samo na duhovne hleb i hranu jer se govori o svetinji. Ponovo:

Zvah prijatelje svoje, oni me prevariše; svećenici moji i starješine moje pomriješ u gradu tražeći hranu da okrijepe dušu svoju. (I 19)

To ima isto značenje. Kod Davida:

Sve tebe čeka, da im daješ piću na vrijeme. Daješ im, primaju; otvoriš ruku svoju, primaju dobra. (CIV 27, 28)

I tu se misli na duhovnu i nebesku hranu. Kod Isaije:

Oj, žedni koji ste god, hodite na vodu, i koji nemate novaca, hodite, kupujte i jedite; hodite, kupujte bez novaca vina i mlijeka. (LV 1)

Ovde vino i mlijeko označavaju duhovno piće. Ponovo:

Zato će vam sam Gospod dati znak: eto, djevojka će zatrudnjeti i rodiće sina, i nadjenuće mu ime Emanuel. Maslo i med ješće, dokle ne nauči odbaciti zlo, a izabrati dobro. Od mnoštva mlijeka što će davati ješće maslo; jer maslo i med ješće ko god ostane u zemlji. (VII 14, 15, 22)

Ovde jesti med i maslo znači usvojiti ono što je nebesko i duhovno; oni koji ostanu označava ostatke; o njima kod Malahija:

Donesite sve desetke u sprema da bude hrane u mojoj kući, i okušajte me u to, veli Jehova nad vojskama, hoću li vam otvoriti ustave nebeske i izliti blagoslov na vas da vam bude dosta. (III 10)

Deseci znače ostatke; o značenju hrane videti stav 56-58, 276.

681. Priroda nebeske i duhovne hrane najbolje se može upoznati u drugom životu. Život duhova i anđela ne održava se hranom kakva je na svetu, nego svakom rečju koja dolazi iz usta Gospodovih, kako Gospod uči kod Mateje (IV 4). Istina je da je Gospod sam život

svih, i da od Njega dolazi sve u opštem i u posebnom što anđeli i duhovi misle, kažu i čine, ali isto tako i ono što zli duhovi misle, kažu i čine. Razlog što ovi poslednji govore i čine zle stvari jeste to što oni izokreću svu dobrotu i svu istinu koje primaju od Gospoda. Primanje i osećanje vrši se prema formi onoga koji prima. To se može uporediti s raznim predmetima koji primaju svetlost sunca, od kojih je neki pretvaraju u neprijatne i protivne boje, dok je ostali okreću u prijatne i pogodne boje, a sve prema obliku, nameni i rasporedu njenih delova. Celo Nebo i ceo svet duhova žive od onoga što izlazi iz Gospodovih usta, te svaki pojedinac od toga ima život; i ne samo celo Nebo i svet duhova nego i cela ljudska rasa. Znam da je to teško poverovati, no ja mogu iz višestrukog iskustva da potvrdim kako je to istinito. Zli duhovi u svetu duhova nisu voljni da to potvrde; pa im je stoga često uživo pokazivano sve dok ne bi ljutito priznali da je to istina. Ukoliko bi anđeli, duhovi i ljudi bili lišeni ove hrane, izdahnuli bi istog trenutka.⁵⁰

682. Stih 22. *I Noje učini kako mu zapovjedi Bog, sve onako učini.*

Noje učini kako mu zapovjedi Bog znači da se to i desilo. To što se dva puta kaže *da je učinio*, pokazuje kako je tu reč o dobroti i o istini.

683. U pogledu ponavljanja reči *učini*, naime, da to uključuje i dobrotu i istinu, treba znati da se u Reči, osobito kod proroka, jedna te ista stvar opisuje na dva načina. Tako kod Isaije:

Pogna ih i prođe mirno putem, kojim ne bješe hodio nogama svojim. Ko je uradio i učinio to? I zove naraštaje od iskona? Ja Jehova, prvi i posljednji, ja isti. (XLI 3, 4)

---

50 Čovek je u nedoumici kada se govori o karakteru Svedenborgovog gledišta o Božanstvu i o svetu. On postavlja Hrista u centar Trojstva, pa je prema tome monarhist u hristologiji, po oceni Justina Popovića. On vidi i priznaje Hrista Gospoda ne samo kao Bogočoveštvo, Divinum Humanum, nego i kao suštinu sveta. Svedenborg nikako nije panteista, jer misli da je sve Bog. Svedenborg je po mišljenju najboljih poznavalaca pantateista, što znači da za njega jedino što postoji samo po sebi jeste Bog koji je suština sveta. Ali on iz beskrajne ljubavi čini sve da se duše koje stvara osećaju slobodnim i da imaju privid da su potpuno nezavisne. Međutim, da bi uspostavile bilo koji duhovno vredan odnos s Bogom, one moraju da saznaju i priznaju duhovne istine, od kojih je prva i najvažnija da su one stvorenja a Bog Stvoritelj i Održavatelj svega što postoji. To mu ipak ne oduzima sposobnost da se preko anđela prilagodi svakom čovekovom stanju i da ga vodi ka sve višim dobroti i sreći, dakle k Sebi. I, za divno čudo, čovek, duh ili anđeo što su bliže Tvorcu, to se osećaju samostalnije i slobodnije, jer su sve sličniji Bogu. Za Svedenborga svi ljudi koji čine dobro iz ljubavi prema dobroti postaju deo Božjeg kraljevstva, bez obzira na religiju kojoj pripadaju, makar bili i ateisti. Međutim, u duhovnom svetu oni obitavaju u svetlosti koja odgovara stepenu njihovog poznavanja i priznavanja verskih istina, prim. prev.

Ovde se jedan izraz odnosi na dobrotu, a drugi na istinu; ili jedan se odnosi na volju, a drugi na razum; *da prođe mirno putem* označava nešto u volji; isti slučaj je i s izrazima *uradio* i *učinio*. Tako ono što pripada volji i razumu ili ljubavi i veri, ili što je isto, nebeskim i duhovnim stvarima, jeste tako povezano da u njima postoji slika braka, pa se tako odnose na nebeski brak. Eto zašto se jedna reč ponavlja.

O društvima koja čine Nebo

684. Postoje tri Neba: prvo je stanište dobrih duhova, drugo anđeoskih duhova, a treće anđela. Jedno je dublje i čistije od drugog, pa se po tome i razlikuju. Svako od njih, prvo, drugo i treće, deli se na bezbroj društava; a svako društvo se sastoji od mnogo pojedinaca, koji su svi zbog harmonije i jednodušnosti kao jedan čovek. Društva se međusobno razlikuju prema razlikama u uzajamnoj ljubavi i prema veri u Gospoda. Te razlike su tako brojne da se ni glavne ne mogu lako izračunati, ali nema nijedne koja nije podešena u najsavršeniji red, tako da sve na harmoničan način doprinosi zajednici i jedinstvu, a ta zajednica i jedinstvo doprinose sreći svakog pojedinačno i svih zajedno. Svaki anđeo i svako društvo stoga su slika sveopšteg Neba i sačinjavaju, da tako kažemo, Nebo u malom.

685. U drugom životu postoje divna druženja koja se mogu uporediti s odnosima na zemlji: to znači da oni prepoznaju jedni druge kao roditelje, decu, braću i rođake po krvi i po braku, gde je ljubav onakva kakav je bio odnos. Ove razlike su beskrajne, a komunikacije i opažanja tako savršeni da se ne mogu opisati. Odnosi nemaju veze s tim šta je ko kome bio, roditelj, dete ili srodnik na zemlji; ti odnosi ne zavise od osoba, bez obzira na to ko su one bile.⁵¹ Međutim, to ne sprečava one koji uđu u večni život da provode vreme s rodbinom i prijateljima koliko god im se to sviđa, pri tom se pripremajući za svoje stalno mesto u duhovnom svetu. Prema tome, oni se ne osvrću na dostojanstvo, bogatstvo i slično, nego samo na uzajamnu ljubav i veru, koje im je Gospod dao da opažaju još dok su živeli na svetu.

686. Gospodova milost, to jest Njegova ljubav prema celom Nebu i celom ljudskom rodu, to jest sam Gospod, uređuje sve stvari, kako opšte tako i pojedinačne u društva. Ta milost stvara bračnu ljubav,

---

⁵¹ Ovde se pod osobom misli na ulogu koju su taj čovek ili ta žena igrali dok su bili na svetu; dakle, osoba je nešto kao maska koju nosimo radi ostvarenja praktičnih ciljeva u zemaljskom životu, prim. prev.

a iz nje ljubav roditelja prema deci, što su osnovne i glavne ljubavi. Iz njih dolaze sve ostale ljubavi, s bezbroj razlika.

687. Pošto je priroda Neba ovakva, nijedan anđeo ni duh nemaju života osim kada su u nekom društvu, a kroz to u harmoniji s mnogima. Društvo nije ništa drugo nego harmonija mnogih, jer niko nema tamo života ako je odvojen od ostalih. Zaista, nijedan anđeo ni duh niti društvo ne mogu da žive, a to znači da na njih utiče dobrota da rade ono što hoće, da na njih utiče istina ili da misle, ako nisu preko svih u svom društvu povezani s Nebom i sa svetom duhova. A tako je i s ljudskom rasom: nijedan čovek, bez obzira na to ko je i šta je, ne može da živi, a to znači da na njega utiče dobrota, da ispoljava svoju volju, da na njega utiče istina ili da misli, osim ako je na neki način udružen s Nebom kroz anđele koji su kod njega i sa svetom duhova, to jest s paklom preko duhova koji su kod njega. Jer je svaki čovek, dok živi u telu, u nekom društvu duhova i anđela, iako je toga potpuno nesvestan. Štaviše, kad preko društva u kom se nalazi ne bi bio povezan s Nebom i sa svetom duhova, on ne bi živio ni trenutka. To je kao i s ljudskim telom, gde nijedan deo koji više nije povezan s drugim delovima preko tkiva i krvnih sudova, a to znači kroz funkcije, ne predstavlja deo tela, nego se u istom trenu odvaja i odbacuje kao beživotan. Novodošavšim dušama pokazuju se ona ista društva u kojima su bili dok su živeli u telu. I kada, posle života u telu, stignu u svoje društvo, tada dolaze u stvarni život koji su imali u telu, a onda iz ovoga počinju nov život; tako se oni, u skladu sa životom koji su vodili na svetu, spuštaju u pakao ili se podižu u Nebo.⁵²

688. Kao što postoji povezivanje svih sa svakim pojedincem i svakog pojedinca sa svima, tako postoji i povezivanje najmanjih osećanja s najmanjom misli.

689. Stoga postoji ravnoteža svih i svakoga u odnosu na nebeske, duhovne i prirodne stvari; tako da niko ne može da misli, oseća i deluje osim preko povezivanja s mnogima; a ipak svaki pojedinac pretpostavlja da sve to radi od sebe, potpuno slobodno. Na sličan način nema ničeg što posredno nije u ravnoteži sa svojom suprotnošću, tako da svako za sebe, i mnogi zajedno, žive u najsavršenijoj ravnoteži. Stoga se nikome ne može desiti zlo a da se tome ne stvori protivteža; a kada zlo prevagne, onaj koji čini zlo biva kažnjen po

---

52 Spuštanje i podizanje može biti brže ili sporije, ali uvek predstavlja promene stanja kroz koje duh prolazi. Tako on sebe vidi kako putuje nagore, a tako ga i drugi vide, ako se njegovo stanje popravlja. Ponekad se brzo uzdiže ili uznosi na Nebo, upravo onako kako čitamo da se prorok Ilija uzdigao pred svojim učenicom, prim. prev.

zakonu ravnoteže, kao od samog sebe, ali s jedinim ciljem, da se popravi. Nebeski red se sastoji u takvom obliku i stoga u ravnoteži; a taj red oblikuje, raspoređuje i održava sam Gospod, kroz večnost.

690. Treba znati i to da nema nijednog društva koje je potpuno isto kao neko drugo, niti je ijedan pojedinac isti kao drugi ni u jednom društvu, nego postoji harmonična raznovrsnost svih; a raznovrsnosti Gospod tako sređuje da one vode jednom cilju, koji se ostvaruje kroz ljubav i veru u Njega. Otuda jedinstvo. Iz tog razloga Nebo i nebeska radost nisu nikada potpuno i apsolutno isti kod jednog kao i kod drugog; nego su Nebo i nebeska radost onakvi kakva je raznovrsnost u ljubavi i veri.

691. Sve ovo o nebeskim društvima rečeno je na osnovu mnogih i svakodnevnih iskustava, o kojima će uz Gospodovu Božansku milost biti govora kasnije.

GLAVA VII

O paklu

692. U pogledu Neba kao i u pogledu pakla čovek ima vrlo uopštenu ideju, koja je toliko nejasna kao da je i nema. To je kao kada bi oni koji žive u šumskim kolibama znali nešto o svetu. Oni ne znaju ništa o carstvima i kraljevstvima, a još manje o obliku uprave, o društvima ili o životu u tim društvima. Sve dok to ne znaju, oni mogu imati samo vrlo opštu ideju o svetu, i to tako opštu da je isto kao da je i nemaju. Ovaj slučaj je sličan onome kako ljudi misle o Nebu i paklu, dok u svakom od njih postoji više stvari nego što ima na bilo kojem zemaljskom svetu. Da su bezbrojni, može se zaključiti samo po tome što ničije Nebo nije isto kao neko drugo, pa tako nijedan pakao nije isti kao drugi, i što su sve duše koje su živjele na svetu od postanka došle tamo i sve su zajedno.

693. Isto kao što ljubav prema Gospodu i prema bližnjemu, zajedno s radošću i srećom, sačinjava Nebo, tako i mržnja prema Gospodu i bližnjemu, zajedno s kaznama i mučenjem, sačinjava pakao. Postoji bezbroj vrsta mržnje, a još više podvrsta; pa su tako i vrste pakla bezbrojne.

694. Pošto Gospodovo Nebo kroz uzajamnu ljubav sačinjava, da tako kažemo, jednog čoveka i jednu dušu, i ima jedan cilj, a to je da se sačuvaju i spasu svi kroz večnost, tako isto, s druge strane, pakao iz čovekovog proprijuma, kroz ljubav prema sebi i svetu, a to je kroz mržnju, sačinjava jednog đavola i jedan um, i ide istom cilju, a to je razaranje i prokletstvo svih kroz večnost. Da je njihovo nastojanje takvo, opazio sam hiljade i hiljade puta, i kad Gospod ne bi čuvao svakoga neprestano, svi bi nestali.⁵³

695. Ali oblik i red koje Gospod nameće paklu jeste takav da se ljudi drže zajedno samim svojim požudama i fantazijama, od kojih se njihov život sastoji; a ovaj život, koji je život smrti, pretvara se u

⁵³ Prema autoru, pakao i zlo nemaju nikakve moći nad onima koje štiti Gospod, a On štiti sve one koji se uklanjaju od zla i čine dobro, osobito one koji razumeju istine vere i žive po njima, prim. prev.

strašno mučenje, tako snažno da se ne može opisati. Njihovo najveće uživanje je u tome da kažnjavaju, muče i zlostavljaju jedno drugo, i to veštinama koje su nepoznate na svetu jer mogu da nanesu oštar bol baš kao da su u telu, što je praćeno strašnim i odvratnim fantazijama svih mogućih vrsta. Đavolska grupa nalazi u tome tako veliko uživanje da želi da uveća bolove i muke u beskraj, i ne bi joj bilo dosta ni tada, nego plamti od želje da počne mučenje iznova do u beskonačnost; ali Gospod staje na put takvom nastojanju i smanjuje nanete muke.

696. Takva ravnoteža postoji u svemu u drugom životu, kako uopšte tako i pojedinačno, da zlo samo sebe kažnjava. Isto tako je i s obmanom, koja se vraća onome ko je u obmani. Na taj način svako nanosi sebi kazne i muke, i istovremeno srlja u đavolsku grupu koja ga stavlja na muke. Gospod nikada ne šalje nikoga u pakao, nego želi da svakoga izvede iz pakla; još manje On stavlja nekoga na muke. Kako zao duh sam srlja u to, tako Gospod okreće kazne i mučenje prema dobru i čini da ovi nećemu služe. Kazna nije moguća ukoliko Gospod ne vidi neku korist od nje; jer je Kraljevstvo Gospodovo kraljevstvo svrhe i službi. Jedino službe u paklu pripadaju najnižoj vrsti i oni koji vrše takve službe pate manje; no kada se ta služba završi, oni se šalju natrag u pakao.

697. Kod svakoga čoveka postoje najmanje dva zla duha i dva anđela. Preko zlih duhova čovek ima kontakt s paklom; a preko anđela s Nebom. Bez kontakta i s jednim i s drugim čovek ne bi živeo ni trenutka. Tako je svaki čovek u društvu i s onima u paklu, iako toga nije svestan. Ali oni ne prenose na njega svoje muke jer se on priprema za večni život. U drugom životu ponekad mu se pokazuje u kakvom je društvu bio; jer se tada vraća u onaj život u kojem je bio na svetu; otuda se on ili naginje paklu ili uzdiže k Nebu. Na taj način je čovek koji ne živi u dobroti ljubavi prema bližnjem i koji ne dopušta da ga Gospod vodi, samo jedan od njih, i posle smrti postaje đavo.

698. Pored pakla postoje i pustošenja o kojima se mnogo govori u Reči. Jer kao posledicu stvarnih grehova čovek nosi sa sobom u drugi život bezbroj zala i obmana, koje nagomilava i kao da usvaja. Tako se ni oni koji su vodili pravedan život ne mogu uzdići u Nebo pre nego li se njihova zla i obmane rasteraju, a to rasterivanje se naziva pustošenje. Ima mnogo vrsta pustošenja, od kojih neke duže traju a neke kraće. Neki se uzdižu u Nebo za relativno kratko vreme, a neki odmah posle smrti.

699. Da bih bio svedok muka onih u paklu i čišćenja onih u nižoj zemlji, bio sam tamo spušten u nekoliko navrata. Spustiti se u pakao ne znači ići s mesta na mesto, nego to znači biti pušten u

neko pakleno društvo, dok sam čovek ostaje na svome mestu. Ovdje mogu izneti jedan takav doživljaj: Jasno sam opazio nešto nalik na cev koja me je okružila i dato mi je da znam da je to bakarni zid o kojem se govori u Reči (videti: Jeremija, I 18 i XV 20). Cev su oblikovali anđeoski duhovi da bih se ja bezbedno spustio do nesrećnika. Kada sam se našao tamo, čuo sam žalostiva zapomaganja, kao: O, Bože! O, Bože! Smiluj nam se! Smiluj nam se! I to za duže vreme. Bilo mi je dopušteno da razgovaram s nesrećnicima, i to poduže vreme. Oni su se posebno žalili na zle duhove jer su ovi goreli od želje da ih muče. Bili su očajni jer su verovali da će njihove muke večno trajati; no meni je bilo dopušteno da ih tešim.

700. Pošto su vrste pakla tako brojne, kao što sam rekao, reći ću o njima sledeće:

1. O paklu onih koji su živeli životom mržnje, osvete i okrutnosti;
2. O paklu onih koji su živeli u prljavi i sladostrašću; i o paklu prevaranata i veštica;
3. O paklu škrtaca; i o prljavom Jerusalmu i razbojnicima u pustinji; i o paklu onih koji žive u izmetu jer su živeli samo za uživanja;⁵⁴
4. O paklu koji se razlikuju od prethodnih;
5. I konačno, o onima koji su u stanju čišćenja. Njihov opis naći ćete ispred sledećih poglavlja kao dodatke.

Knjiga Postanja (VII)

1. *I reče Jehova Noju: Uđi u kovčeg ti i sav dom tvoj; jer te nađoh pravedna pred sobom ovoga vijeka.*
2. *Uzmi sa sobom od svih životinja čistih po sedmero, sve mužjaka i ženku njegovu; a od životinja nečistih po dvoje, mužjaka i ženku njegovu.*
3. *Takođe i ptica nebeskih po sedam, mužjaka i ženku njegovu, da im se sačuva sjeme na zemlji.*
4. *Jer ću do sedam dana pustiti dažd na zemlju za četrdeset dana i četrdeset noći, i istrijebiću sa zemlje svako živo tijelo koje sam stvorio.*
5. *I Noje učini sve što mu zapovijedi Gospod.*
6. *A bješe Noju šest stotina godina kad dođe potop na zemlju.*
7. *I uđe Noje u kovčeg i sinovi njegovi, i žena njegova, i žene sinova njegovih s njim radi potopa.*

---

⁵⁴ Ovdje se misli na uživanja koja su protivna Božanskom redu, a nikako ne na uživanje u umetnosti ili u dobrim delima, prim. prev.

8. *Od životinja čistih, i od životinja nečistih, i od ptica i od svega što se miče po zemlji.*
9. *Uđe k Noju po dvoje, muško i žensko, kao što bješe Bog zapovijedio Noju.*
10. *A u sedmi dan dođe potop na zemlju.*
11. *Kad je bilo Noju šest stotina godina, te godine drugoga mjeseca, sedamnaesti dan toga mjeseca, taj dan razvališe se svi izvori velikoga bezdana, i otvoriše se ustave nebeske.*
12. *I udari dažd na zemlju za četrdeset dana i četrdeset noći.*
13. *Taj dan uđe u kovčeg Noje, i Sem i Ham i Jafet, sinovi Nojevi, i žena Nojeva i tri žene sinova njegovijeh s njima.*
14. *Oni i svakojake zvijeri po vrstama njihovim, i svakojaka stoka po vrstama svojim, i što se god miče po zemlji po vrstama svojim, i što god leti i ima krila.*
15. *Dođe k Noju po dvoje od svakoga tijela u kojem ima živa duša.*
16. *Muško i žensko od svakoga tijela udoše, kao što bješe Bog zapovijedio Noju; pa Gospod zatvori za njim.*
17. *I bi potop na zemlji za četrdeset dana; i voda dođe i uze kovčeg, i podiže ga od zemlje*
18. *I navali voda, i usta jako po zemlji, i kovčeg stade ploviti vodom.*
19. *I navaljivaše voda sve većma po zemlji, i pokri sva najviša brda što su pod cijelijem nebom.*
20. *Petnaest lakata dođe voda iznad brda, pošto ih pokri.*
21. *Tada izgibe svako tijelo što se micaše na zemlji, ptice i stoka, i zvijeri i sve što gamiže po zemlji, i svi ljudi.*
22. *Sve što imaše dušu živu u nosu, sve što bijaše na suhu, pomrije.*
23. *I istrijebi se svako tijelo živo na zemlji, i ljudi i stoka i sve što gamiže i ptice nebeske, sve, velim, istrijebi se sa zemlje, samo Noje osta i što s njim bješe u kovčegu. I stajaše voda povrh zemlje sto pedeset dana.*

Kratko izlaganje

701. Predmet u kojem se ovde govori jeste pripremanje jedne nove crkve. Kao što su predmet pre bile intelektualne stvari te crkve, tako su sada predmet stvari volje, stihovi od 1 do 5.

702. Kao sledeće, govori se o iskušenjima, koja su opisana s obzirom na intelektualne stvari od stiha 6 do 10, a s obzirom na stvari volje u stihovima 11 i 12.

703. Posle toga se govori o zaštiti ove crkve i o njenom čuvanju, stihovi od 13 do 15. Ali u kakvom je stanju bila dok je plovila, opisano je u stihovima od 16 do 18.

704. Na kraju, poslednje potomstvo Pradrevne crkve razmatra se s obzirom na njegov karakter: da je bilo posednuto lažnim idejama i požudama iz ljubavi prema sebi do tog stepena da je nestalo, stihovi od 19 do 24.

Unutrašnji smisao

705. Predmet koji se ovde posebno razmatra jeste Potop, kojim se opisuju ne samo iskušenja kroz koja je čovek crkve nazvane Noje morao proći nego i pustošenja onih koji nisu mogli da se ponovo rode. Kako iskušenja tako i pustošenja porede se u Reči s potopom ili poplavom, te se tako i nazivaju. Iskušenja su predstavljena kod Isaije:

Zamalo ostavih te, ali s velikom milošću pribraću te. U malom gnjevu sakrih za čas lice svoje od tebe, ali ću te vječnom milošću pomilovati, veli izbavitelj tvoj Jehova. Jer mi je to kao potop Nojev: jer kao što se zakleh da potop Nojev neće više doći na zemlju, tako se zakleh da se neću razgnjeviti na te niti ću te karati. Nevoljnice, koju vjetar razmeće, koja si bez utjehe, evo, ja ću namjestiti kamenje na mramoru porfirnom, i osnovaću te na safirima. (LIV 7-9, 11)

Tu je reč o crkvi koja treba ponovo da se rodi i o njenim iskušenjima koja se nazivaju Nojev potop. I sam Gospod naziva iskušenja poplavom, kod Luke:

Svaki koji ide za mnom i sluša riječi moje i izvršuje ih, kazaću vam kakav je: On je kao čovjek koji gradi kuću, pa iskopa i udobi i udari temelj na kamenu; a kada dođe poplava, navali rijeka na onu kuću i ne može je pokrenuti, jer joj je temelj na kamenu. (VI 47, 48)

Da su iskušenja opisana poplavom, to svako mora da vidi. Pustošenja su opisana kod Isaije:

Zato, evo, Jehova će navesti na njih vodu iz rijeke silnu i veliku, cara asirskog i svu njegovu slavu, te će izaći iz svijeh potoka svojih, i teći će povrh svijeh bregova svojih. I navaliće preko Jude, plaviće i razlivaće se i doći do grla, i krila će joj se raširiti preko svekolike zemlje tvoje, Emanuele! (VIII 7, 8)

Car asirski ovde predstavlja fantazije, i načela fantazije i umovanja koja im slede, koja opustoše čoveka i koja su opustošila prepotopske ljude. Kod Jeremije:

Ovako veli Jehova: Evo, voda dolazi sa sjevera, i biće kao potok koji

se razgnjevi, i potopiće zemlju i što je u njoj, grad i one koji žive u njemu, i ljudi će vikati, i ridaće svi stanovnici zemaljski. Od topota kopita jakih konja njegovijeh; od tutnjave kola njegovijeh, i praske točkova njegovijeh, neće se obazreti ocevi na sinove, jer će im ruke klonuti. (XLVII 2, 3)

Ovo se kaže za Filistejce koji predstavljaju one što zastupaju lažna načela i umuju u njima o duhovnim stvarima, a ta umovanja poplave čoveka, kao što su bila poplavila prepotopce. Razlog što se i iskušenja i pustošenja upoređuju u Reči s potopom ili poplavom i što se tako nazivaju, jeste to što su okolnosti slične; zli duhovi kao da se ulivaju u te zablude i lažna načela i podstiču ih u čoveku. Kod čoveka koji se ponovo rađa to se naziva iskušenjima; ali kod čoveka koji se ne rađa ponovo, to se naziva pustošenjem.

706. Stih 1. *I reče Jehova Noju: Uđi u kovčeg ti i sav dom tvoj; jer te nađoh pravedna pred sobom svoga vijeka.*

I reče Jehova Noju označava da se to desilo; kaže se *Jehova* jer je tu reč o ljubavi prema bližnjemu; *uđi u kovčeg ti i sav dom tvoj* označava sve što pripada volji, koja je kuća; *ući u kovčeg* znači biti pripremljen; *jer te nađoh pravedna svoga vijeka* znači da je dobar, te može da bude preporođen.

707. Ovde se sve do petog stiha navodi ono što je već rečeno u prethodnom poglavlju, samo malo promenjeno, a isto je i u sledećem poglavlju. Ko nije upoznat s unutrašnjim smislom Reči, taj misli da se ovde samo ponavljaju iste stvari. Takvih primera ima i u drugim delovima Reči, osobito kod proroka, gde se jedan te isti pojam izražava dvema rečima; a ponekad se sve kaže po drugi put. Ali kao što je već rečeno, razlog je to što kod čoveka postoje dve različite sposobnosti - volja i razum - i one se obeležavaju na dva različita načina. Da je to ovde slučaj, videće se u ovome što sledi.

708. *Reče Jehova Noju* znači da se sve to zaista desilo, što se vidi po tome da *Jehova* ovde nije ništa drugo do biti (*esse*); šta *On* kaže, to se i desi; isto kao što je bilo u prethodnom poglavlju u stihu 13 i na drugim mestima, gde izraz *Jehova reče* znači da se to desilo i da je učinjeno.

709. Ime *Jehova* se koristi jer je ljubav prema bližnjemu predmet o kojem se govori. U prethodnom poglavlju, od stiha 9 do kraja, ne kaže se *Jehova* nego *Bog*, jer je reč o pripremanju Noja ili čoveka crkve nazvane Noje u odnosu na njegov razum, koji se odnosi na veru; dok se ovde radi o njegovom pripremanju u odnosu na stvari volje, koje pripadaju ljubavi. Kada je reč o razumu ili o istinama vere, tada se koristi reč *Bog*, a kada je reč o volji ili o dobroti ljubavi, tada se koristi ime *Jehova*. Jer Crkvu ne sačinjavaju pojmovi razuma ili vere, nego

pojmovi volje koji pripadaju ljubavi. Jehova je u ljubavi i u milosrđu a ne u veri, ukoliko je to vera od ljubavi ili od milosrđa. Stoga se u Reči vera upoređuje s noći, a ljubav s danom; kao što je u prvom poglavlju Knjige postanja, gde se govori o *velikim videlima*, gde se kaže da *veće vidjelo* ili sunce, treba da vlada danju, a *manje vidjelo* ili mesec, što označava veru, da vlada noću (Knjiga Postanja, I 14, 16, a isto tako kod proroka, Jeremija, XXXI 35; XXXII 20; Psalam CXXXVI 8, 9; Otkrivenje, VIII 12).

710. *Uđi ti i sav dom tvoj u kovčeg*, očigledno označava volju. U prethodnom poglavlju, gde je reč o razumu, to se izražava drugačije, naime: *I ući ćeš u kovčeg ti i sinovi tvoji, i žena tvoja, i žene sinova tvojih s tobom*, stih 18. Da *kuća* označava volju, očito je iz raznih delova Reči, kao kod Jeremije:

I kuće će njihove pripasti drugima, i njive i žene, kad mahnem rukom svojom na stanovnike ove zemlje. (VI 12)

Ovde kuće, polja i žene pripadaju volji. Ponovo:

Gradite kuće i sjedite u njima; sadite vrtove i jedite rod njihov. Jer posla k nama u Vavilon i poruči: Dugo će trajati; gradite kuće i sjedite u njima, i sadite vrtove i jedite njihov plod. (XXIX 5, 28)

Graditi kuće i sjedjeti u njima, odnosi se na volju; *saditi vrtove*, na razum; a isto je i u drugim odlomcima. *Jehovina kuća* se često pominje kada označava crkvu u kojoj je ljubav glavna; *Judina kuća* predstavlja Nebesku crkvu; a *kuća Izrailjeva* Duhovnu crkvu. Pošto *kuća* označava crkvu, to se i um čovekov u kojem su volja i razum, ili ljubav prema bližnjemu i vera, isto tako naziva *kućom*.

711. Da je *ući u kovčeg* isto što i biti pripremljen, bilo je rečeno ranije kod stiha 18 prethodnog poglavlja. Ali tamo to znači da je bio pripremljen u pogledu razumskog, a to su istine vere; ovde znači volju, a to je dobrota ljubavi prema bližnjemu. Ukoliko nije pripremljen, to jest ako nije opskrbljen istinom i dobrotom, čovek se ne može ponovo roditi, a još manje proći kroz iskušenja. Jer zli duhovi, koji su kod njega u to vreme, podstiču njegove obmane i zla; te ako istina i dobrota nisu prisutne, da bi Gospod one savio ili ih razagnao, čovek podleže iskušenjima. Ta istina i ta dobrota jesu ostaci koje je Gospod sačuvao u tu svrhu.

712. *Jer te nadoh pravedna svoga vijeka*, znači da je imao dobrotu ili bio dobar i da zbog toga može biti ponovo rođen, što je bilo rečeno i potvrđeno kod stiha 9 prethodnog poglavlja. Na tome mestu *pravedan* znači dobrotu ljubavi prema bližnjem, a *savršen* istinu ljubavi prema bližnjemu. Tamo se kaže *pokoljenja* u množini, jer je reč o razumu; ovde *pokoljenje* ili *vijek* u jednini, jer je reč o volji. Jer volja sadrži sve

stvari razuma, dok razum ne sadrži stvari volje.

713. Stih 2. *Od svih čistih životinja uzmi sedmoro, sve mužjaka i ženku; a od životinja nečistih po dvoje, mužjaka i ženku neka bude.*

Čista životinja označava dobra osećanja; sedam, da su ona sveta; mužjak i njegova ženka, da je istina pripojena dobroti. Nečistim životinjama označavaju se zla osećanja; po dvoje, da su osećanja donekle obesvećena; mužjak i njegova ženka, obmane pripojene zlu.

714. Da se dobra osećanja nazivaju *svaka čista životinja* jasno je iz onoga što je rečeno i pokazano ranije o životinjama, stav 45, 46, 142, 143, 246. Razlog što su osećanja označena na taj način, kao i njegov proprijum, jeste to što čovek nije ništa drugo nego životinja. On ima slična čula, želje i prohteve; a i sva njegova osećanja su vrlo slična. Njegove dobre, čak i najbolje ljubavi su vrlo slične; kao što je ljubav prema partnerki njegove vrste i ljubav prema deci; tako da se nikako ne razlikuju. Ali pošto je čovek ipak nešto više od životinje, on ima unutrašnji život koji životinje nemaju niti mogu imati, a to je život vere i ljubavi od Gospoda. I da ovaj život nije odvojen od svega po čemu je on sličan životinjama, on ne bi ni bio ništa drugo. Uzmimo primer - ljubav prema ženi: ako bi je on voleo samo sebe radi i ako ne bi bilo ničeg nebeskog ili Božanskog u njegovoj ljubavi, on se ne bi mogao nazvati čovekom, jer je sve isto kao kod životinja. A tako je i sa svim ostalim. Ako, dakle, u njegovoj volji ne bi bilo života vere od Gospoda, on ne bi bio čovek. Usled života koji ima od Gospoda, on živi posle smrti; jer ga Gospod privezuje k Sebi. Tako može da bude u Njegovom Nebu s anđelima i da večno živi. Pa čak i kada čovek živi kao divlja zver i ne voli ništa drugo nego sebe i ono što se odnosi na njega, tako je velika Gospodova milost - jer je Božanska i Beskrajna - da ga On ne ostavlja, nego u njega udiše Svoj vlastiti život, kroz anđele; pa ako pretpostavimo i da on to ne prima, ipak može da razmišlja i da shvati da li je nešto dobro ili zlo - u odnosu na ono što je moralno, građansko, svetovno ili telesno - pa stoga i da li je istinito ili lažno.

715. Pošto su pradrevni ljudi znali i priznavali, kada su bili poniženi, da nisu ništa drugo do stoka i divlje životinje, i da su ljudi samo po onome što su imali od Gospoda, stoga su oni sve u sebi ne samo poredili nego i nazivali životinjama i pticama; volju su poredili sa životinjama, a razum s pticama. Tako su razlikovali dobra osećanja od zlih. Dobra osećanja poredili su s jaganjcima, ovcama, jarićima, kozama, ovnovima, teladi i volovima - jer su bili dobri i blagi, i korisni pošto su služili za ishranu, a njihova vuna i koža za pravljenje odeće. To su bile glavne čiste životinje. A zle i

divlje, koje ničemu nisu služile u životu, bile su nečiste životinje.

716. Da se svete stvari označavaju sa *sedam*, jasno je iz onoga što je ranije rečeno o *sedmom danu* ili *Sabatu*, stav 84-87. Naime, Gospod je sedmi dan; i od Njega je svaka Nebeska crkva ili nebeski čovek, koji je isto tako *sedmi dan*, pa i samo nebesko koje je najsvetije, jer je od samoga Gospoda. Zato se u Reči sa *sedam* označava ono što je sveto. Jer oni koji su u unutrašnjem smislu, kao što su anđeli i anđeoski duhovi, i ne znaju šta je broj, pa tako ni šta je sedam. Dakle, ovde se ne misli na to da sedam parova treba da se uzme od svi čistih životinja, ili da je toliko više bilo dobrote nego zla kao što je sedam prema dva; nego se time pokazuje kako je volja, kojom je čovek te crkve bio snabdeven, bila dobrotu koja je sveta i na čiji se račun on mogao ponovo roditi, kao što je već rečeno. Da *sedam* označava ono što je sveto ili svetinje, očito je po obredima u reprezentativnoj crkvi, gde se broj *sedam* često pojavljuje. Na primer, trebalo je da pošokrope krvlju ili uljem sedam puta, kao što se kaže u Knjizi levitskoj:

I uze Mojsije ulje pomazanja, i pomaza šator i sve stvari koje su u njemu, i osveti ih. I pošokropi njim oltar i sve sprave njegove, i umivaonicu i podnožje njezino, da se osveti. (VIII 10, 11)

Ovde bi sedam puta bilo sasvim bez značaja kada time ne bi bilo predstavljeno ono što je sveto. A kada je Aron došao na sveto mesto, kaže se:

Poslije neka uzme krv od junca i pošokropi s prsta svojega prema zaklopcu k istoku, a pred zaklopcem neka pošokropi sedam puta s prsta svojega.

A isto tako i oltar:

I neka ga pošokropi ozgo istom krvlju s prsta svojega sedam puta; tako će ga očistiti i posvetiti od nečistota sinova Izrailjevih. (XVI 14, 19)

Ovde pojedinosti, svaka posebno i sve zajedno, označavaju samoga Gospoda, a prema tome i svetinju ljubavi; tako se pominju: *krv, sedište milosti, oltar i istok*, smer u kom treba pošokropiti krvlju sedam puta. A tako i kod žrtvovanja, kao što čitamo u Knjizi levitskoj:

Kaži i reci sinovima Izrailjevim: Ako ko zgriješi nehotice i učini što je Gospod zabranio da se čini, ako svećenik pomazani zgriješi, te bude na grijeh narodu, neka za grijeh koji je počinio prinese tele zdravo Gospodu na žrtvu za grijeh. I neka zamoči svećenik prst u krv, i krvlju sedam puta pošokropi pred Gospodom, pred zavjesom od svetinje. (IV 2, 3, 6)

Ovde se *sedam* odnosi na ono što je sveto; jer je reč o ispaštanju koje je sasvim od Gospoda, pa je prema tome predmet o kom se govori sam Gospod. Slični obredi su propisani i kod čišćenja od gube, o čemu čitamo u Knjizi levitskoj:

Pa neka uzme živoga vrapca i drvo kedrovo i crvac i isop, i to sve sa živijem vrapcem neka zamoči u krv vrapca zaklanoga nad vodom živom. I neka poškropi sedam puta onoga koji se čisti od gube, i neka ga proglasi da je čist, i neka pusti živoga vrapca u polje. Pa neka zamoči prst od desne ruke svoje u ulje što mu je na lijevom dlanu, i poškropi njim sedam puta pred Gospodom. Pa neka uzme drvo kedrovo i isop i crvac i drugoga vrapca živoga, i neka zamoči u krv od zaklanoga vrapca, i poškropi kuću sedam puta. (XIV 6, 7, 27, 51)

Ovde svako može videti da nije reč o *kedru*, *crvcu*, *ulju* i *krvi od vrapca* niti o broju *sedam*, već da sve to predstavlja svetinje. Oduzme li se od njih ono što je sveto, tada je sve što ostaje mrtvo. Ali kada one predstavljaju svetinje, tada se poštuje Božansko koje je u njima, koje je unutrašnje i samo predstavljeno spoljašnjim. Jevreji nisu mogli znati šta ti pojmovi znače; niti iko danas zna šta je predstavljeno *kedrom*, *isopom*, *crvcem* i *vrapcem*. Ali da su samo bili voljni da to znaju i čine, i da su se klanjali Gospodu ili Mesiji koji je trebalo da dođe i izleći ih od gube - to jest od profanacije svetinja - možda bi bili spaseni. Jer oni koji misle i koji veruju, čim stignu u drugi život, primaju pouku o tome šta je bilo predstavljeno pojedinim stvarima i svim zajedno. Tako je bilo zapovedeno za junicu:

I uzevši Eliazar krvi njezine na prst svoj, neka poškropi krvlju prema šatoru od sastanka sedam puta. (Knjiga brojeva, XIX 4)

Pošto je *sedmi dan* ili *Sabat* označavao Gospoda, a od Njega i nebeskog čoveka, kao i samo Nebesko, to je sedmi dan u Jevrejskoj crkvi bio najsvetiji među svim njihovim običajima; otuda je bio i *Sabat sabata* svakih sedam godina (Knjiga levitska, XXV 4), a i jubilej koji se proglašavao posle sedam takvih Sabata, to jest sedam puta sedam godina (XXV 8, 9).⁵⁵

Da u najvišem smislu *sedam* predstavlja Gospoda, a tako i svetost ljubavi, vidi se i po zlatnom svećnjaku sa sedam sveća (Knjiga izlaska, XXV 31-33, 37; XXXVII 17-19, 23; Knjiga brojeva, VIII 2, 3; Zaharije, IV 2), o čemu piše i Jovan:

Obazreh se da vidim glas koji govoraše sa mnom i, obazrevši se, videh sedam svijetnjaka zlatnijeh, i usred sedam svijetnjaka sina čovječjeg, obučena u dugačku haljinu, i opasana po prsima pojasom zlatnijem. (Otkrivenje, I 12, 13)

Vrlo se jasno pokazuje da *sedam svijetnjaka* predstavlja Gospoda, a sveće su svetinje ljubavi ili nebeske stvari; i zato ih je sedam. I opet:

⁵⁵ *Na takav Sabat opraštali su se dugovi koji nisu bili naplaćeni i zemlja se ponovo delila. Siromasi su, verujem, s nestrpljenjem čekali taj Sabat četrdeset devet godina. U spomen tog jubileja i danas se tako slavi, a i sama reč označava radost, prim. prev.*

I od prijestolja izlažahu munje i gromovi i glasovi; i sedam žižaka ognjenijeh gorahu pred prijestoljem, koje su sedam duhova Božjih. (Otkrivenje, IV 5)

Ovde je *sedam žižaka* ispred prestola Gospodovog bilo sedam svećnjaka. Isto se označava brojem *sedam* kod proroka, kao kod Isaije:

I svjetlost će mjesečeva biti kao svjetlost sunčeva, a svjetlost će sunčeva biti sedam puta veća, kao svjetlost od sedam dana, kad Gospod zavije ulom narodu svojemu i iscijeli rane koje mu je zadao. (XXX 26)

Ovde sedmostruka svetlost ne znači ništa sedam puta veće, nego svetinje ljubavi koje su označene suncem (videti šta je rečeno o broju sedam: poglavlje IV, stih 15). Iz toga je vrlo jasno da brojevi, ma koji se koristili u Reči, nikada ne znače količinu (videti poglavlje XI, stih 3).⁵⁶

717. I ovde je jasno da je posredi čovekova volja ili ono dobro i sveto u njemu, što se odnosi na volju; jer se kaže da treba da uzme *po sedam čistih životinja*, a isto se u sledećem stihu kaže za *ptice*. Ali u prethodnom poglavlju, stihovi 19 i 20, ne kaže se da treba da uzme *po sedam*, nego *po dva* ili parove; jer je posredi razum koji nije po sebi svet, ali je svet od ljubavi koja pripada volji.

718. Da *mužjak* i *ženka* znače kako se istina povezala s dobrotom, očito je iz značenja reči *čovek*, koja predstavlja istinu, a ona razum; i iz značenja reči *ženka*, koja predstavlja dobrotu što pripada volji (o tome videti ono pre); a isto tako iz činjenice da čovek ne može ni da misli ni da oseća niti da deluje ako u tome ne postoji neka vrsta braka između razuma i volje. Bez neke vrste braka ništa ne postoji i ništa ne nastaje. U svakom organskom obliku čovekovom, kako složenom tako i prostom, postoje pasivno i aktivno, i da nisu spareni u nekoj vrsti braka, on ne bi mogao da postoji, a još manje da nešto čini; isti je slučaj u čitavoj prirodi. Ovi neprekidni brakovi imaju svoj početak i izvor u nebeskom braku; te je stoga ideja Gospodovog kraljevstva utisnuta u sve u prirodi, kako živoj tako i neživoj.

719. Da su zla označena nečistim životinjama, jasno je iz onoga što je pokazano ranije o čistim životinjama. One se nazivaju čistim jer su pitome, dobre i korisne. Nečiste - kojih ima raznih vrsta i podvrsta - jesu suprotne čistim, pošto su divlje, zle i beskorisne. U Reči su to vuci, medvedi, lisice, svinje i mnoge druge; njima su označene

⁵⁶ Na drugim mestima autor kaže kako se sve u duhovnom svetu pokazuje čoveku onakvim kakvo je njegovo unutrašnje biće, te govori o svetlosti koja prožima sve stvari i koja predstavlja unutrašnju svetlost u anđelima. Iz toga treba zaključiti da Reč putem predstava govori i o duhovnom svetu u kojem duše obitavaju u večnosti, a ona počinje kada čovek u telu počne da živi onim životom koji je prikazan u Reči, bilo u bukvalnom bilo u prenesenom značenju, prim. prev.

razne požude i loše sklonosti; a pošto je rečeno da i nečiste životinje treba isto tako da uđu u kovčeg, istina je da je posredi karakter toga čoveka, što je označeno kovčegom, i prema tome svim onim što je bilo u njemu; to jest time je opisan čovek pre nego li je ponovo rođen. Bilo je u njemu istine i dobrote, koje mu je obezbedio i darovao Gospod pre preporoda; jer bez istine i dobrote on se ne može nanovo roditi. Ali ovde se govori o zlu koje je bilo u njemu i koje je prikazano nečistim životinjama. Ima u čoveku zala koja moraju biti raspršena dok se on nanovo rađa, to jest koja treba da se ublaže i smanje kroz dobrotu, jer se ni nasledno ni stvarno zlo ne mogu tako lako raspršiti ili ukinuti. Zla uvek ostaju usađena; a Gospod ih može ublažiti i smanjiti tako da ne škode i da se ne pokazuju; to je tajna koja je dosad bila nepoznata. Stvarna zla se ublažavaju i smanjuju, a ne nasledna; i to je tajna dosad nepoznata.

720. Da *parovi* predstavljaju pojmove koji su donekle profanisani, jasno je po značenju broja *dva*. *Par* ili *po dvoje* ne samo što označava brak, čak i nebeski, već predstavlja isto što i *šest*. To znači da se broj dva, kao što šest dana rada vodi sedmom danu koji je odmor ili sveti dan, isto tako odnosi prema broju tri; stoga se treći dan u Reči uzima za sedmi i znači skoro isto, zato što je Gospod uskrsnuo na treći dan. Otuda se Gospodov dolazak na svet i slava, i svaki dolazak Gospodov, opisuju podjednako i sedmim i trećim danom. Zato nisu sveta dva dana koja prethode, nego su relativno profanisana. Tako kod Ozije:

Hodite da se vratimo ka Gospodu; jer on razdrije, i iscijeliće nam rane, i izbaviće nas. Povратиće nam život do dva dana, treći dan podignuće nas, i živjećemo pred njim. (VI 1, 2)

Kod Zaharija:

I u svoj zemlji, govori Jehova, dva dijela će se istrijebiti u njoj i poginuti, a treći će ostati u njoj. I tu ću trećinu metnuti u oganj, i pretopiću ih kako se pretapa srebro i okušaću ih kako se kuša zlato; oni će prizivati ime moje, i ja ću im se odazvati i reći ću: To je narod moj, a oni će reći: Gospod je Bog naš. (XIII 8, 9)

A da je srebro bilo najčistije kada je bilo očišćeno sedam puta, vidi se u Psalmu XII 6; iz svega je jasno da sedam ne znači broj, nego ono što je sveto; i da se parovima ne označavaju parovi, nego nešto što je relativno profanisano; pa stoga ne znači da je nečistih životinja ili zlih osećanja bilo manje u poređenju sa čistim životinjama ili dobrim osećanjima; ili da ih je bilo relativno malo, u odnosu dva prema sedam, jer je zlo u čoveku u stvari veće nego li dobrota.

721. Da *mužjak* i *ženka* znače obmane povezane sa zlom, jasno je iz onoga što je rečeno. Jer se ovde *mužjak* i *ženka* odnose na nečiste

životinje, a ranije na čiste; pa su stoga ti izrazi ranije označavali istinu povezanu s dobrotom, a sada obmanu sa zlom. Kakav je subjekat, takav je i predikat.

722. *Stih 3. Tako isto od ptica nebeskih po sedam, mužjaka i ženku njegovu, da im se sačuva sjeme na zemlji.*

Pod *pticama nebeskim* misli se na razum; pod *sedam*, na ono što je sveto; pod *mužjak i ženka*, na istinu i dobrotu; a *da im se sačuva sjeme na zemlji* znači istine vere.

723. Da *ptice nebeske* označavaju razumsko, bilo je ranije pokazano, stoga se više nećemo zadržavati na tome.

724. Kao što *sedmice* označavaju svetinje, tako ovde označavaju svete istine, koje su svete jer potiču iz dobrote. Nijedna istina nije sveta ako ne dolazi od dobrote. Čovek može izgovoriti mnogo istina iz Reči ili iz svoga sećanja, ali ako to ne potiče iz ljubavi, osobito iz ljubavi prema bližnjemu, ništa sveto se za njih ne može reći. Ali ako u čoveku ima ljubavi i milosrđa, tada on istine priznaje i u njih veruje, i to iz srca. A isto je i s verom, za koju mnogi kažu da spasava: no ako tamo odakle dolazi vera nema ljubavi i milosrđa, tada nema ni vere. Ljubav i milosrđe čine veru svetom. Gospod je u ljubavi i u milosrđu, ali ne i u veri koja je odvojena od ljubavi. Čovek u kome je vera odvojena od ljubavi pun je nečistote. Jer kada je vera odvojena od ljubavi, tada je njegova pohvala ili njegova korist ta koja pokreće njegovo srce, iz kojega govori. To može svak da zna iz svoga iskustva. Ko god kaže nekome da ga smatra najboljim čovekom i slično, a u srcu misli drugačije, on to čini samo usnama, dok to u srcu poriče, a ponekad se čak i ruga. Isto je i s verom. To mi je vrlo dobro poznato iz iskustva. Oni koji su besedili o Gospodu i veri s toliko rečitosti, zajedno s pritvornom pobožnošću, da bi zadivili svoje slušaoce, a to nisu radili srcem, u drugom životu su među onima koji gaje najveću mržnju prema Gospodu i progone verne.

725. Da *mužjak i ženka* označavaju istinu i dobrotu, jasno je iz onoga što je već rečeno, a to je da *čovek i mužjak* znači istinu, a *žena i ženka* dobrotu; ali *mužjak i ženka* se odnose na razum, dok se *muž i žena* odnose na volju, zato što je brak predstavljen *mužem i ženom*, a ne *mužjakom i ženkom*. Jer istina ne može sama od sebe da uđe u brak s dobrotom, ali dobrota može sa istinom: zato što nema istine koja ne potiče iz dobrote i koja se ne sparuje s dobrotom. Ako izvučete dobrotu iz istine, ne ostaje ništa osim reči.

726. *Da im se sačuva sjeme na zemlji*, predstavlja istine vere, što je jasno iz toga što Crkva održava u životu te istine. Pod *semenom* se misli na veru. Ostatak Pradrevne crkve je uništio nebesko i duhovno

seme u sebi kroz požude i gadne zablude; ali da nebesko seme ne bi nestalo, sačuvani su oni koji su nazvani *Noje*, da bi bili preporođeni i to kroz nebesko seme. Da čuvaju seme kaže se za one koji primaju život od Gospoda, jer života ima samo u onome što dolazi od Gospoda; što mora da je jasno svakome iz toga što nema života u onome što nije večno, ili u onima koji ne traže večni život. Život koji nije večan nije život, jer nestaje za kratko vreme; niti se suština, *esse*, može odnositi na nešto što prestaje da postoji, već se odnosi samo na ono što nikada ne prestaje da postoji. Tako su *živeti* i *biti* sadržani samo u stvarima koje su od Gospoda ili Jehove; jer sve što jeste i što živi, potiče od Njega. Pod večnim životom misli se na večnu sreću (o tome u stavu 290).

727. Stih 4. *Jer ću do sedam dana pustiti dažd na zemlju za četrdeset dana i četrdeset noći, i istrijebiću sa zemlje svako tijelo živo koje sam stvorio.*

Sedam dana označava početak iskušenja; *dažditi*, iskušenja; *četrdeset dana i noći*, trajanje iskušenja; *istrijebiću sa zemlje svako tijelo koje sam stvorio*, označava čovekov proprijum, koji kao da je uništen dok se čovek ponovo rađa. Iste reči označavaju i izumiranje onih koji su pripadali Pradrevnoj crkvi i koji su sam sebe uništili.

728. Da *do sedam dana* označava početak iskušenja, jasno je iz unutrašnjeg smisla svega onoga što je pomenuto u ovom stihu, a to je da je reč o iskušenju čoveka nazvanog Noje. Govori se kako o njegovom iskušenju uopšte, tako i o pustošenju onih koji su pripadali Pradrevnoj crkvi i koji su postali onakvi kako su bili opisani. Stoga *do sedam dana* ne označava samo početak iskušenja, nego i kraj pustošenja. Razlog što su ovi pojmovi označeni sa *do sedam dana*, jeste to što je *sedam* sveti broj, kao što je rečeno ranije (kod stiha 2 ovog poglavlja i u poglavlju IV, stihovi 15, 24 i u stavu 84-87). *Do sedam dana* predstavlja Gospodov dolazak na svet, a i Njegov dolazak u slavi, i svaki pojedini Gospodov dolazak. To prati svaki dolazak Gospoda, da je početak za one koji se ponovo rađaju, a kraj za one koji se pustoše. Tako je za čoveka ove crkve Gospodov dolazak bio početak iskušenja; jer kada se iskušava, čovek počinje da postaje novi čovek i biva preporođen. A u isto vreme to je bio kraj onih iz Pradrevne crkve koji su postali takvi da su morali nestati. Upravo onako kako je bilo kada je Gospod došao na svet - Crkva je u to vreme bila pri kraju pustošenja, i tada je obnovljena.⁵⁷ Da se na te pojmove odnose

⁵⁷ *Do sada je čitalac upoznat s učenjem o Gospodovom dolasku; bio je samo jedan u telesnom obliku, a bilo je više onih koji su se odigrali u nevidljivom svetu na kraju svake crkve ili duhovne epohe i na početku druge; jedan od tih dolazaka odigrao se za vreme Svedenborgovog boravka u nevidljivom svetu, što je opisao u svom kratkom*

reči *do sedam dana*, jasno je kod Danila:

Sedamdeset je nedjelja određeno tvome narodu i tvome gradu svetom da se svrši prijestup, i da nestane grijeha, i da se očisti bezakonje, i da se dovede vječna pravda, i da se zapečate utvara i proroštvo, i da se pomaže sveti nad svetima. Zato znaj i razumi: otkad izide riječ da se Jerusolim opet sazida, do pomazanika vojvode biće sedam nedjelja, i šezdeset dvije nedjelje da se opet pograda ulice i zidovi, i to u teško vrijeme. (IX 24, 25)

Ovde *sedamdeset nedjelja* i *sedam nedjelja* znače isto što i *sedam dana*, naime, dolazak Gospodov. Ali pošto je to jasno proročanstvo, vremena su još svetija i izvesnija, te se označavaju sedmicama. Jasno je da tako *sedam* u odnosu na vreme označava ne samo dolazak Gospodov nego i početak Nove crkve, što je označeno sa *da se pomaže sveti nad svetima* i *da se Jerusolim ponovo sazida*. A u isto vreme posljednje pustošenje opisano je rečima: *Sedamdeset nedjelja je određeno tvome svetom gradu, da nestane grijeha i da se očisti ili zapečati bezakonje*. Tako je i u drugim delovima Reči, kao kod Jezekilja, koji kaže o sebi:

I dođoh k sužnjima u Telabib, koji stanovaše na rijeci Hobaru, i sjedoh gdje oni sjedahu, i sjedjeh ondje sedam dana čudeći se. A poslije sedam dana dođe mi riječ Gospodova. (III 15, 16)

I ovde *sedam dana* znači početak pohoda. ⁵⁸ Jer posle sedam dana kako je boravio sa sužnjima, reč Jehovina mu je došla. Opet:

I ukopavaće ih dom Izrailjev sedam mjeseci, da bi očistili zemlju. I odvojiće ljude koji će jednako ići po zemlji i s onima koji prolaze ukopavati one koji bi ostali po zemlji da je očiste; poslije sedam mjeseci tražiće. (XXXIX 12, 14)

I ovde sedam predstavlja poslednju granicu pustošenja, a prvu pohoda. Kod Danila:

Srce Nabukodonosoru da se promijeni, i srce životinjsko da mu se da, i sedam vremena neka prođe preko njega. Bićeš prognan između ljudi, i sa zvijerima ćeš poljskim živjeti, i hraniće te travom kao goveda, i rosa će te nebeska kvasiti, i sedam će vremena proći preko tebe dokle poznaš da višnji vlada carstvom ljudskim i daje ga kome hoće. (IV 16, 25, 32)

Na isti način to znači kraj pohoda i početak novog čoveka. Sedamdeset godina vavilonskog ropstva predstavlja isto. Bilo da je sedamdeset bilo da je sedam, broj obuhvata isto; bilo da je *sedam*

---

delu koje je objavio za života i čiji je prevod pod naslovom Poslednji sud objavljen kod nas u jesen 2009, prim. prev.

⁵⁸ *Pohodjenje je dolazak ili poseta Gospodova u periodima između velikih dolazaka. To je u stvari Poslednji sud u manjem obimu, prim. prev.*

dana bilo da je *sedam godina* ili *sedam doba* koja čine *sedamdeset godina*. Pustošenje je predstavljeno godinama sužanjstva, dok je početak Nove crkve predstavljen sticanjem slobode i obnovom hrama. Slični događaji opisani su služenjem Jakova kod Labana, gde se koriste ove reči:

I Jakovu omilje Rahela, te reče: Služiću ti sedam godina za Rahelu, mlađu kćer tvoju. I odsluži Jakov za Rahelu sedam godina, i učiniše mu se kao nekoliko dana, jer je ljubljšaše. Navrši sedam nedjelja s tom, pa ćemo ti onda dati i drugu za službu, što ćeš služiti kod mene još sedam godina drugih. Jakov učini tako, i navrši s njom nedjelju dana, pa mu dade Laban Rahelu kćer svoju za ženu. (Knjiga Postanja, XXIX 18, 20, 27, 28)

Ovde *sedam godina* služenja znači isto, što je opisano i sa *sedam godina* kada je došlo do braka i kada je stekao slobodu. Taj period se naziva nedelja ili sedmica, kao kod Danila. Isto je bilo predstavljeno zapovešću da treba da idu oko grada Jerihona sedam puta i da će tada zidovi pasti, te je rečeno:

A narodu zapovjedi Jošua govoreći: Ne vičite, i nemojte da vam se glas čuje, nijedna riječ da ne izide iz usta vaših do dana kad vam ja kažem: Vičite. Tako obide kovčeg Gospodov oko grada jednom, pa se vratiše u oko, i noćiše u okolu. A sutradan usta Jošua rano, i svećenici uzeše kovčeg Gospodov. I sedam svećenika noseći sedam truba od rogova ovnujskih i idući trubljahu u trube, a vojnici idahu pred njima, a ostali idahu za kovčegom Gospodovim, i trubljahu u trube. I obidoše oko grada jednom drugoga dana, pa se vratiše u oko; tako učiniše šest dana. A sedmoga dana ustaše zorom, i obidoše oko grada isto onako sedam puta; samo toga dana obidoše oko grada sedam puta. A kad bi sedmi dan da zatrupe svećenici u trube, Jošua reče narodu: Vičite, da vam Gospod dade grad. A grad da bude proklet Gospodu i što je god u njemu; samo Rahaba kurva nek ostane u životu i svi koji budu u kući kod nje, jer sakri poslanike koje bijasmo poslali. Ali se čuvajte od prokletijeh stvari da i sami ne budete prokleti uzevši što prokletu, i da ne navučete prokletstvo i na oko Izrailjev i smete ga. Nego sve srebro i zlato i posuđe od mjedi i od gvožđa neka bude sveto Gospodu, neka uđe u riznicu Gospodovu. Tada povika narod i zatrubise trube, i kad narod ču glas trubni i povika iza glasa, popadaše zidovi na mjestu svom; i narod uđe u grad, svaki naprama se; i uzeše grad. (VI 10-20)

Kada ovi događaji ne bi imali takvo značenje, ne bi bila data zapovest da se grad opkoli sedam puta, i ne bi bilo sedam sveštenika i sedam truba; to ne bi bilo zapoveđeno. Iz tog i mnogih drugih odlomaka (Jov, II 13; Otkrivenje, XV 1, 6, 7; XXI 9) jasno je da *sedam dana*

označava početak Nove crkve i kraj stare. U odlomku pred nama, pošto govori i o čoveku crkve zvanom Noje i o njegovom iskušenju, i o potomstvu Pradrevne crkve koja je sebe razrušila, *sedam dana* može imati samo to značenje, a to je početak Nojevog iskušenja i kraj ili konačno pustošenje i izdisanje Pradrevne crkve.

729. Da *dažditi* znači iskušenja, jasno je iz onoga što je rečeno i pokazano u uvodu u ovo poglavlje, naime, da *potop* ili *poplava*, što je ovde opisano kao *dažd* ili kiša, ne znače samo iskušenje nego i pustošenje. A isto će se videti i u onome što će biti rečeno o Potopu na sledećim stranicama.

730. Da *četrdeset dana i noći* označava trajanje iskušenja, vrlo je jasno iz Gospodove Reči. Da *četrdeset* označava trajanje iskušenja, dolazi od činjenice da je Sam Gospod bio iskušavan *četrdeset dana* (kao što piše kod Mateje, IV 1, 2; Luke, IV 2; Marka, I 13). I pošto su načela Jevrejske i ostalih reprezentativnih crkava pre Gospodovog dolaska sve pojedinačno i zajedno bile slike Njega, tako su i *četrdeset dana i noći* - u onome što označava iskušenja - predstavljali trajanje iskušenja, ma kakva da su bila. A pošto je čovek, kada je u iskušenju, istovremeno i u pustošenju u pogledu svog proprijuma i svog tela, jer proprijum i telo moraju da umru, što se dešava kroz borbe i iskušenja pre nego on postane novi čovek, ili pre nego postane duhovan odnosno nebeski; stoga četrdeset dana i noći takođe označava i trajanje pustošenja; isto tako je i ovde, gde je predmet kako iskušenje čoveka nove crkve nazvane Noje, tako i pustošenje prepotopaca. Da broj *četrdeset* označava trajanje iskušenja, bilo većeg bilo manjeg, jasno je kod Jezekilja:

A kada ih navršiš, onda lezi na desnu stranu svoju, i nosi bezakonje doma Judina četrdeset dana; po jedan dan dajem ti za godinu. (IV 6)

Četrdeset pokazuje trajanje pustošenja Jevrejske crkve, a isto tako i Gospodovo iskušenje; jer se kaže kako On treba da nosi bezakonje doma Judina. Ponovo:

Zato me, evo, na tebe i na rijeke tvoje, i obratiću zemlju egipatsku u pustoš i samu pustinju, od kule sijenske do međe etiopske. Neće prelaziti preko nje nogom svojom čovjek, niti će živinče nogom svojom prelaziti preko nje, i neće se živjeti u njoj četrdeset godina. I učiniću od zemlje egipatske pustoš među zemljama opustošenim, i gradovi će njezini među pustijem gradovima biti pustoš četrdeset godina, i rasijaću Egipćane među narode i razasuću ih po zemljama. (XXIX 10-12)

I ovde četrdeset znači trajanje izumiranja i ojađenosti; i u unutrašnjem smislu ne misli se na četrdeset godina, nego uopšte na jedno stanje vere, bilo za kraće bilo za duže vreme. Kod Jovana:

A portu što je izvan crkve, izbaci na polje, niti je mjeri, jer je dana neznašćima; i grad sveti gaziće četrdeset dva mjeseca. (XI 2)

I dana joj biše usta koja govore velike stvari i huljenja, i dana joj bi oblast da čini četrdeset dva mjeseca. (XIII 5)

To se odnosi na trajanje izumiranja, jer svako može da zna kako četrdeset dva mjeseca ne označavaju vreme. Ali razlog što se u ovom odlomku koristi broj *četrdeset dva*, koji ima isto značenje kao i broj *četrdeset*, jeste to što *sedam dana* označava kraj izumiranja i novi početak, a *šest dana* označava rad ili trud, od šest dana rada ili borbe. *Sedam* se, dakle, pomnoži sa *šest* i dobija se *četrdeset dva*, što predstavlja trajanje izumiranja i iskušenja, ili trud i borbu čoveka koji se rađa iznova, a to je nešto sveto. Ali kao što je očito iz ovih odlomaka iz Apokalipse, okrugao broj *četrdeset* uzima se umesto broja *četrdeset dva*. To što je izrailjski narod bio vođen u pustinji *četrdeset godina* pre nego je doveden u obećanu zemlju Kanaan, na sličan način predstavlja trajanje iskušenja, a isto tako i trajanje izumiranja; trajanje iskušenja time što su kasnije bili dovedeni u Svetu zemlju; trajanje izumiranja time što su svi koji su imali više od dvadeset godina kada su otišli iz Egipta, osim Jošue i Kaleba, umrli u pustinji (Knjiga brojeva, XIV 33-35; XXXII 8-14). Stvari protivu kojih su hulili označavaju iskušenje, a pomori i razaranj, koji su ih snalazili, znače izumiranje. Da ti pojmovi znače iskušenje i izumiranje, biće po Gospodovoj Božanskoj milosti pokazano na tom mestu. O tome se piše kod Mojsija:

I opominji se svega puta kojim te je vodio Jehova Bog tvoj četrdeset godina po pustinji, da bi te namučio i iskušao, da se zna šta ti je u srcu, hoćeš li držati zapovjesti njegove ili nećeš. I mučio te je, i glađu morio; ali te je opet hranio manom, za koju ti nijesi znao, ni oci tvoji, da bi ti pokazao da čovjek ne živi o samom hljebu, nego o svemu što izlazi iz usta Gospodovih. Koji te je hranio u pustinji manom. Za koju ne znaše oci tvoji. Da bi te namučio i iskušao, a najposlije da bi ti dobro učinio. (VIII 2, 3, 16)

Da to što je Mojsije *četrdeset dana i noći* bio na brdu Sinaj označava trajanje iskušenja, to jest Gospodova iskušenja, jasno je iz toga što je on boravio na brdu ne jedući i ne pijući vodu, moleći se za narod da ne bude uništen (Ponovljeni zakoni, IX 9, 11, 18, 25 do kraja; X 10). Razlog što četrdeset dana označava trajanje iskušenja jeste, kao što je rečeno, to što je Gospod dopustio da bude iskušavan od đavola četrdeset dana. I pošto je sve predstavljalo Gospoda, kada se ideja o iskušenju pokazala anđelima, bila je predstavljena u svetu duhova preko onoga što je u ovome svetu, kao što je to slučaj s anđeoskim idejama kada se ovi spuštaju u svet duhova; naime, tada se njihove ideje vide kao

predstave. Tako je ideja iskušenja bila predstavljena brojem četrdeset, jer je Gospod bio iskušavan četrdeset dana. S Gospodom je stoga kao i s anđeoskim Nebom; isto bi bilo da se radi o ideji koja postoji ili o nekoj koja tek treba da nastane: ono što treba da dođe, već je prisutno, a što treba da se učini, učinjeno je.⁵⁹ Odatle su došle predstave iskušenja i izumiranja s brojem četrdeset u reprezentativnim crkvama. Ali to se ne može lako razumeti, jer se još uvek ne zna za uticaj anđeoskog Neba u svetu duhova niti kakva je priroda tog uticaja.⁶⁰

731. *I istrijebiću sa zemlje svako tijelo živo koje sam stvorio.*

Da to označava čovekov proprijum, koji kao da je razoren kada se oživi, jasno je iz onoga što je ranije rečeno o proprijumu. Čovekov proprijum je samo zlo i obmana. Sve dok je tako, čovek je mrtav; ali kada čovek uđe u iskušenje, proprijum kao da se rasprši, to jest oslabi i smanji pod uticajem istine i dobrote od Gospoda, i tako kao da oživi i kao da nije više toliko prisutan. Da se toliko ne pokazuje i da ne škodi, opisuje se sa *istrijebiću*; ali proprijum nije razoren; on i dalje ostaje. To je kao sa crnim i belim; kada se svetlosni zraci modifikuju, crno i belo se pretvaraju u lepe boje - kao što su plava, žuta i ljubičasta - koje su tako raspoređene da pokazuju divne i prijatne šare kao kod cveća, iako u osnovi i dalje ostaje crno i belo. Ali pošto se govori i o izumiranju članova Pradrevne crkve, to se kaže *istrijebiću svako živo tijelo koje sam stvorio s lica zemlje*, čime se predstavljaju oni koji su nestali, kao što se to vidi iz sledećeg stiha 23. *Svako tijelo živo koje sam stvorio* jeste sve ono ili svaki čovek u kome je bilo nebesko seme, ili koji je bio od te crkve; te stoga i ovde i u sledećem stihu, gde god da se pominje, zemlja se odnosi na čoveka Crkve u kome su usađene istina i dobrota. To seme je u onima koji su nazvani Noje - pošto su zla i obmane bili rasterani - postepeno raslo; no kod prepotopskih ljudi bilo je uništeno kukoljem.

732. *Stih 5. I Noje učini sve kako mu zapovjedi Jehova.*

To znači da se sve tako i desilo; uporediti s prethodnim poglavljem, stih 22, gde se za Noja dva puta kaže *učini*, a ovde samo jednom;

59 *Bogu su poznate i sadašnjost i budućnost, a i onima kojima On to daje. U nebesima se vidi i ono što se dešava i ono što će se desiti, prim. prev.*

60 *Od Gospodovog uma do čovečjeg, kroz anđeosko nebo i kroz svet duhova, postoji uticaj ili influks, tako da čovek na svetu u slikama, u prirodi, pa i u svojim proizvodima vidi pojave, stanja duha i duše; tako u suncu vidi Gospodovu ljubav, a sunce je u Nebu vidljivo neprestano i od njega svet duhova ima svetlost, ali ga ne vidi. Čovekov um vidi onoliko duboko, da tako kažemo, koliko je njegova duša očišćena i pripremljena za primanje uticaja, koji postoji bez obzira na to da li ga i kako čovek ili duh prima, prim. prev.*

tamo se koristi reč *Bog*, a ovde *Jehova*. Razlog je to što se tamo govori o razumu, a ovde o volji. Razum se smatra nečim što je različito i odvojeno od volje. Ali se ovde smatra da je volja jedno s razumom, to jest kao sjedinjena s njim. To je razlog što se tamo dva puta kaže *učiní*, a ovde samo jednom; i što se koristi reč *Bog*, a ovde *Jehova*.

733. Stih 6. *A bješe Noju šest stotina godina kada dođe potop na zemlju.*

Noju bješe šest stotina godina označava njegovo prvo stanje iskušanja; *kada dođe potop na zemlju* znači početak iskušanja.

734. U prethodnom poglavlju, stih 13 do kraja, govori se o istinama razuma, o kojima je od Gospoda bio poučen čovek crkve nazvane Noje pre nego se ponovo rodio; u sledećem delu ovoga poglavlja, stihovi 1-5, govori se o dobroti volje kojom ga je Gospod darivao. Pošto se govori o obe stvari, to izgleda kao ponavljanje. Ali sada se u stihovima od 6 do 11 govori o njegovom iskušenju, a ovde upravo o prvom stanju, te tako o početku iskušanja; i, kao što svako može da vidi, opet dolazi do ponavljanja. Jer u ovome stihu se kaže: *Noju bješe šest stotina godina kada dođe potop na zemlju*; a u stihu 11 da je to bilo onda kada je njemu bilo *šest stotina godina i dva meseca života, u sedamnaesti dan u mesecu*. Tako se u sedmom stihu kaže da je Noje ušao u kovčeg sa svojim sinovima i s njihovim sinovima, a isto se kaže i u stihu 13. I opet se kaže da su *osmog i devetog meseca* životinje ušle u kovčeg k Noju; a tako i u stihovima 14-16. Iz toga se vidi da se ponavlja ono što je bilo rečeno ranije. Oni koji ostaju kod smisla reči, ne mogu a da ne pomisle kako je posredi istorijska tema, te se stoga nešto i ponavlja. Ali ni ovde ni drugde nema ni jedne jedine reči koja bi bila nepotrebna i prazna; jer je to Gospodova Reč. Nema, dakle, ponavljanja, nego samo ako je reč o drugačijem značenju. A ovde je činjenica kao i pre da to označava prvo iskušenje, koje se odnosi na razum, ali posle dolaze iskušanja njegove volje. Ova iskušanja slede jedno za drugim kada se čovek ponovo rađa; jer biti iskušavan u pogledu razuma sasvim je drugačije nego biti iskušavan u pogledu volje. Iskušavati ono što postoji u razumu je lako; ali iskušavati ono što postoji u volji jeste ozbiljno.

735. Razlog što je iskušavanje onoga što je u razumu, a to su obmane čula, lako, jeste to što je čovek nužno okružen čulnim obmanama, pa se one lako rasteruju. Tako je sa svima što ostaju kod doslovnog smisla Reči, koja govori onako kako čovek može da shvati, a to je prema čulnim obmanama. Ako jednostavno veruju u nešto zato što je tako u Gospodovoj Reči, oni tada dozvoljavaju da budu poučeni uprkos čulnim obmanama. Evo primera: ako čovek veruje

da se Gospod ljuti, da kažnjava i da čini zlo onima koji su zli, ukoliko je stekao to ubedenje iz doslovnog smisla, on se lako može poučiti o pravoj istini. Takođe, kada neko u svojoj prostoti veruje kako može sam od sebe činiti dobro i da će, ako od sebe čini dobro, za to primiti nagradu u drugom životu, on se lako može poučiti da dobro koje čini dolazi od Gospoda, i da bi mu Gospod dao nagradu i bez toga. Stoga, kada takav čovek dođe u iskušenje u pogledu onoga što razume, tada je njegovo iskušenje lako. A to je prvo iskušavanje - i ono se jedva pokazuje kao iskušenje - a o tome je sada reč. Ali drugačije je s onima koji ne veruju u Reč po prostoti svoga srca, a utvrdili su se u zabludama i neistinama jer ove pogoduju njihovim požudama, i koji pod uticajem takvog podstreka sami sebe utvrđuju umovanjem, nalazeći potvrdu za to u Reči, i tako sami sebe ubeđuju kako je istinito ono što je lažno.

736. Noje ili čovek Nove crkve bio je takvoga karaktera da je u prostoti verovao ono što je imao od Pradrevne crkve, a to je bio nauk koji su oni, što su bili nazvani *Enoh*, sakupili i sveli u formu nauka. A on je bio sasvim drugačijega genijusa od prepotopskih ljudi koji su nestali i koji su bili nazvani *Nefilimi* ili divovi; koji su izmešali nauk vere sa svojim prljavim požudama i tako postali žrtve strašnih zabluda, od kojih nisu mogli odstupiti, svejedno koliko ih drugi poučavali i pokazivali kako su im ubeđenja lažna. I danas ima ljudi različitih osobenosti i sklonosti; neki se mogu lako preporoditi, a drugi s velikim teškoćama.

737. *A bješe Noju sinu šest stotina godina*, pokazuje njegovo prvo iskušavanje, što je jasno zato što ovde, kao i sve do Hebera u poglavlju XI, brojevi i periodi označavaju tekuće stvari, a isto je i s godinama života i imenima u poglavlju V. Da ovde *šest stotina godina* označava njegovo prvo iskušavanje, jasno je iz dominirajućeg broja šest stotina, koji znači deset i šest pomnoženo u iskušenjima. Veći ili manji broj iz istih činilaca ne menja ništa. U pogledu broja *deset* već je pokazano u poglavlju VI, stih 3, da označava *ostatke*; a da *šest* znači rad i borbu, jasno je iz mnogo odlomaka Reči. Naime, u onome što se pre dogodilo tema je pripremanje čoveka zvanog Noje za iskušenje - da ga je Gospod opremio istinom u razumu i dobrotom u volji. Ta istina i ta dobrota jesu *ostaci*, koji se ne pojavljuju sve dok ne počne čovekovo novo rođenje. Kod onih što se ponovo rađaju kroz iskušenja, *ostaci* služe za to da ih anđeli, koji postoje kod svakoga, izvlače iz njih i tako ih brane od zlih duhova, jer ovi podstiču u njima obmane i na taj način ih napadaju. Kako su ostaci označeni sa *deset* a borbe sa *šest*, iz toga razloga se kaže da mu je bilo *šest stotina godina*, u čemu su vladajući

brojevi *deset* i *šest*, koji znače stanje iskušavanja. A da broj *šest* posebno označava borbu, jasno je iz prvog poglavlja Knjige postanja, gde je opisano *šest dana* za vreme kojih je čovek bio preporođen pre nego li je postao nebeski, kada je borba trajala neprestano; na sedmi dan došao je odmor. Iz tog razloga ima *šest dana* rada, a *sedmi* je Sabat, koji znači odmor. I zato su sluge služile šest godina, a u sedmoj su bile slobodne (Izlazak, XXI 2; Ponovljeni zakoni, XV 12; Jeremija, XXXI 14); a takođe su šest godina sejali zemlju i žnjeli njen plod, a *sedme* je nisu sejali (Izlazak, XXIII 10-12); a isto su radili i s vinogradom; i da je *sedme godine Sabat zemlji, Sabat Jehovin* (Knjiga levitska, XXV 3, 4). Pošto *šest* označava trud i borbu, to znači i rasterivanje obmana, kao kod Jezekilja:

I gle, šest ljudi dođe od širokih vrata, koja gledaju na sjever, svaki sa svojijem oružjem smrtnijem u ruci, i među njima bješe jedan čovjek obučen u platno s opravom pisarskom uz bedricu i, došavši, stadoše kod oltara mjedenoga. (IX 2)

I opet, protivu Goga:

I vratiću te natrag i vodiću te, i izvešću te da te bude šest, i sa sjevera dovešću te na gore Izrailjeve. (XXXIX 2)

Ovde *šest* i svođenje na šest označava rasterivanje; sever znači neprijateljstvo; *Gog* označava one koji izvode nauk vere iz spoljašnjih stvari, kojima razaraju unutrašnje bogoslužjenje.⁶¹ Kod Jova:

Iz šest nevolja izbaviću te; ni u sedmoj neće te se zlo dotaći. (V 19)

To znači borbu u iskušenjima. Međutim, *šest* se javlja u Reči i kada ne označava rad i borbu, ili odagnavanje obmana, već znači i svetost vere, zbog njegovog odnosa prema broju *dvanaest*, koji označava sve verske stvari na okupu; i odnosa prema broju *tri*, koji označava ono što je sveto; odatle potiče pravo značenje broja šest, kao kod Jezekilja (poglavlje XI, stih 5), gde je čovekova trska kojom je merio Izrailjev Sveti grad bila šest lakata, a i na drugim mestima. Razlog za to izvođenje jeste to što se svetost vere nalazi u borbama i iskušenjima, i u tome što se posle šest dana rada ili borbe sedmi dan smatra svetim.

738. Noje se ovde naziva *sinom* od šest stotina godina, jer *sin* označava istinu u razumu, kao što je već pokazano. Ali u poglavlju XI on se više ne naziva *sinom*, jer se tamo govori o iskušavanju njegove volje.

739. Da poplava predstavlja početak iskušavanja, jasno je iz toga što se ovde govori o iskušenjima razuma, koja prethode i koja su laka, kao što je pre rečeno; i stoga se nazivaju poplavom, a ne jednostavno potop kao u stihu 17. Jer voda označava duhovno u čoveku, naime,

61 Videti stih 1. poglavlja XXXIX, gde se objavljuje rat Gogu, prim. prev.

intelektualne pojmove vere, ali i suprotno njima, a to su obmane, kao što se može potvrditi iz mnogo odlomaka u Reči. Da poplava i potop znače iskušavanje, jasno je iz onoga što je rečeno u uvodu ovog poglavlja. A tako i kod Jezekilja:

Zato veli ovako Jehova: Razvaliću olujom u gnjevu svom, i silan će vas dažd poplaviti u gnjevu mom. I kamenje velikoga grada u jarosti mojoj da potre. I razvaliću zid koji namazaste nevaljalijem krečom, i oboriću ga na zemlju da će mu se otkriti temelj, i pašće, i vi ćete izginuti usred njega, i poznaćete da sam ja Jehova. (XIII 13, 14)

Ovde oluja u gnjevu i poplava od dažda označavaju bedno stanje usled zabluda; zid koji namazaste nevaljalijem krečom znače izmišljotinu koja se prikazuje kao istina. Kod Isaije:

Jer si bio krijepost ubogome, krijepost siromahu u nevolji njegovoj, utočište od poplave, zaklon od žege, jer je gnjev nasilnički kao poplava koja obaljuje zid. (XXV 4)

Poplava o kojoj se ovde govori predstavlja iskušenja razuma, a to se razlikuje od iskušenja volje, koja se nazivaju žegom. Ponovo:

Gle, u Gospoda ima neko jak i silan kao pljusak od grada, kao oluja koja sve lomi, kao poplava silne vode, kad navali, oboriće sve na zemlju rukom. (XXVIII 2)

Ovde su opisani stepeni iskušavanja. I ponovo:

Kad pođeš preko vode, ja ću biti s tobom, ili preko rijeka, neće te potopiti, kad prođeš kroz oganj, nećeš izgorjeti i neće te plamen opaliti. (XLIII 2)

Vode i rijeke ovde znače obmane i fantazije, vatra i oganj, zla i požudu. Kod Davida:

Zato neka ti se moli svaki svetac, kad se možeš naći; i onda potop velike vode neće ga stignuti. Ti si zaklon moj, ti me čuvaš od tjeskobe; okružavaš me radostima u izbavljanju. (Psalam XXXII 6, 7)

Ovde potop velike vode označava iskušenje koje se naziva Potop. Kod istoga:

Jehova je sjedio nad potopom, i sjedaše Jehova kao car uvijek. (Psalam XXIX 10)

Iz ovih odlomaka i iz onoga što je rečeno u uvodu ovoga poglavlja, jasno je da poplava i potop ne označavaju ništa drugo nego iskušenja, iako je to pisano istorijski, onako kako su to činili i pradrevni ljudi.

740. Stih 7. *I uđe Noje u kovčeg i sinovi njegovi, i žena njegova i žene sinova njegovijeh s njim radi potopa.*

Noje uđe u kovčeg radi vode od potopa znači da je bio zaštićen u iskušenju; sinovi označavaju istinu, kao i pre; žena, dobrotu; žene sinova, istinu povezanu s dobrotom.

741. *I Noje uđe u kovčeg radi vode od potopa, znači da je bio zaštićen, što mora da je jasno svakome. Iskušenja nisu ništa drugo nego borbe zlih duhova s anđelima koji su kod čoveka. Zli duhovi prizivaju sve loše stvari koje je čovek uradio ili o kojima je mislio od detinjstva, dakle i zla i obmane, te ga osuđuju, a ništa im i ne pričinjava veće zadovoljstvo. Ali Gospod čuva čoveka preko anđela, i obuzdava zle duhove i genije⁶² da ne pređu izvesnu granicu, to jest da ga ne preplave više nego što ovaj može podneti.*

742. *Da se sinovima predstavlja istina, ženom dobrota, a ženama sinova istina pripojena dobroti, bilo je objašnjeno u stihu 18 prethodnog poglavlja, gde se koriste iste reči. Istinom i dobrotom, iako se ovde nazivaju *sinovima* i ženama, označene su osobine čoveka nazvanog Noje, pomoću kojih je on bio zaštićen. Takav je bio pradrevni stil Reči, gde je sve bilo povezano kao istorija, ali je sadržavalo nebeske tajne.*

743. *Stihovi 8, 9. Od životinja čistih i od životinja nečistih i od ptica i od svega što se miče po zemlji. Uđe Noje u kovčeg po dvoje, muško i žensko, kao što bješe Bog zapovijedio Noju.*

Čistim životinjama označena su dobra osećanja, kao i pre; *nečistim*, požude; *pticama*, misli uopšte; *svim što se miče na zemlji*, čulni deo i svako čulno zadovoljstvo; *po dvoje* označava stvari koje su saobrazne; *da su ušli u kovčeg* znači da su bili zaštićeni; *muško i žensko*, istinu i dobrotu; *kao što je Bog zapovijedio Noju* znači da se to i desilo.

744. *Da se osećanja dobra označavaju čistim životinjama, rečeno je i pokazano ranije, kod drugog stiha ovoga poglavlja, pa stoga da se više ne zadržavamo na tome; a isto tako i da se požude, to jest zla osećanja označavaju nečistim životinjama.*

745. *Da se pticama označavaju misli uopšte, može se videti iz onoga što je već rečeno o pticama - da predstavljaju razum ili racionalno. Ali tamo su nazvane ptice nebeske, a ovde samo ptice; te stoga označavaju misli uopšte. Jer ima mnogo vrsta ptica, kako čistih tako i nečistih, o čijim razlikama je bilo reči u stihu 14; naime, da ima ptica, zatim ptica koje lete i krilatih ptica. Čiste ptice su misli o istini, a nečiste su lažne misli, o kojima će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora kasnije.*

746. *I sve što se miče po zemlji, označava čulni deo čoveka i svako čulno zadovoljstvo, što je bilo rečeno i pokazano ranije. Pradrevni ljudi su poredili i nalazili sličnost čulnih stvari kod čoveka i njegovih zadovoljstava s reptilima i gmizavcima, pa su ih čak tako i nazivali, zato što su to najudaljenije stvari, kao da gamižu po čovekovoј površini i ne sme im se dopustiti da se podignu.*

62 Autor đavole posebne vrste ponekad naziva genijima, videti stav 751, prim. prev.

747. Da po dvoje predstavlja pojmove koji su saobrazni, svako može videti iz toga što su to parovi; ne mogu biti parovi ako nisu jedno drugom saobrazni: dobrota istini, a zlo obmani. Jer u svim stvarima postoji sličnost braku ili sparivanju, kao brak istine i dobrote ili zla i obmane, jer postoji brak razuma i volje, ili stvari u razumu i onih u volji. Zaista, sve ima svoj brak ili svoga para, bez čega se ne bi moglo održati.

748. Da *njihovo ulaženje u kovčeg* znači kako su bile zaštićene, rečeno je kod sedmog stiha, gde se govori o Noju i njegovim sinovima i ženama.

749. Da muško i žensko označavaju istinu i dobrotu, može se videti iz toga što je rečeno pre, u stihovima 2 i 3 ovoga poglavlja, gde se *muško* i *žensko* odnosi na ptice, a *muž* i *žena* na životinje. Razlog je tada pokazan, naime, da postoji brak stvari volje s onima u razumu, a ne toliko stvari u samom razumu s onima u volji. Prethodni se odnose kao *muž* i *žena*, a potonji kao *mužjak* i *ženka*. A pošto je predmet, kao što je rečeno, iskušavanje toga čoveka u odnosu na njegov razum, to se kaže *mužjak* i *ženka*, i tu se misli na borbu ili iskušavanje onoga što je u razumu.

750. *Kao što je Bog zapovijedio Noju*, znači da se tako i desilo, što je bilo pokazano u stihu 22 prethodnog poglavlja, a u ovome poglavlju u stihu 5.

751. Pošto je predmet o kojem se govori iskušavanje čoveka Nove crkve koja se naziva Noje, a pošto malo njih zna prirodu iskušenja, jer malo ko u naše dane prolazi kroz iskušenja, a oni koji prolaze znaju samo da je to nešto što je usađeno u njih i što treba da izdrže, stoga će ovde taj predmet biti objašnjen. Postoje zli duhovi koji za vreme iskušavanja kao da izvlače čovekove obmane i zla, pa čak i iz sećanja ono što je mislio od detinjstva. Zli duhovi to rade s veštinom i zloćom koje je teško opisati. Ali zato anđeli koji su kod čoveka izvlače njegove dobrotu i istinu i na taj način ga brane. Tu borbu čovek oseća i opaža i ona čini da on oseća bol i grižu savesti. Postoje dve vrste iskušenja: jedna se odnose na razum, druga na volju. Kada se iskušava čovekov razum, zli duhovi ističu zle stvari za koje je on kriv, a to se ovde naziva *nečiste životinje*, te ga optužuju i osuđuju; istini za volju, oni izvlače i dobra dela, koja se označavaju sa *čiste životinje*, ali ih izvrću na hiljade načina. U isto vreme izvlače ono što je ovaj mislio, što se ovde naziva *ptice*, kao i ono što je označeno sa *sve što miče po zemlji*. Ali to iskušenje je lako, i opaža se onda kada se o takvim stvarima misli, što izaziva izvesnu uznemirenost. Ali kada se iskušava čovekova volja, ne izvlače se toliko njegove misli i dela, nego su tu *zli geniji*,

kako se mogu zvati zli duhovi te vrste, koji raspaljuju njegove požude i prljave ljubavi, koje kao da ga prožimaju i tako se bore pomoću samih čovekovih požuda, radeći to tako potajno i zlobno da niko ne bi poverovo kako to oni rade. Jer se oni u trenutku uvuku u život ljudskih požuda i trenutno menjaju osećaj za dobro i istinu u osećaj za zlo i obmanu, pa čovek koji je u iskušenju veruje kako to sam radi od svoje volje. Ovo iskušavanje je najteže i oseća se kao unutrašnji bol i kao vatra koja ga muči. O tome će biti više reči kasnije. Da je to tako, bilo mi je dato da opazim i da znam kroz mnoga iskustva; a isto tako i kako zli duhovi ili geniji kao da se ulivaju i da plave, te ko su i odakle su bili; a o ovim iskustvima po Gospodovoj Božanskoj milosti posebno će se nešto reći kasnije.⁶³

752. Stih 10. *A u sedmi dan dođe voda potopa na zemlju.*

To označava početak iskušavanja, kao i pre.

753. Da *sedam dana* označava početak iskušavanja, bilo je pokazano u stihu 4; a to se odnosi na ranije događaje, naime, da je to iskušavanje, koje se odnosilo na razum, bilo samo početak ili prvo iskušenje; te je zaključak tako izražen. A pošto se to prvo iskušenje odnosilo na razum, to se ono ovde opisuje sa *vode potopa*, kao u stihu 7, a sa *poplava voda* u stihu 6, što na pravi način označava iskušenje kakvo je tamo bilo poznato.

754. Stih 11. *Kad je Noju bilo šest stotina godina, te godine drugoga meseca, sedamnaesti dan toga meseca, taj dan razvališe se svi izvori velikog bezdana, i otvoriše se ustave nebeske.*

Šest stotina godina i dva meseca, sedamnaesti dan toga meseca, označava drugo stanje iskušavanja; *svi izvori velikoga bezdana otvoriše se*, označava najteže iskušenje u odnosu na volju; *otvoriše se ustave nebeske* znači najteže iskušenje u odnosu na razum.

755. Da se sa *šest stotina godina, dva meseca, sedamaestog dana* prikazuje drugo stanje iskušavanja, to sledi iz onoga što je do sada rečeno; jer se od stiha 6 do 11 govori o prvom stanju iskušenja koje se odnosi na razum. A sada, pošto se govori o drugom stanju odnosno o volji, to je razlog da se njegovo doba opet pominje. Pre je bilo rečeno da je on bio *sin od šest stotina godina*, a ovde da je Potop stigao kada je njemu *bilo šest stotina godina i dva meseca, sedamnaestog u mesecu*. Niko ne bi pomislio da se godinama Nojevog života, mesecima i danima posebno označava stanje iskušavanja u pogledu volje. Ali kako je rečeno, takav je bio način govora i pisanja pradrevnih ljudi, a

63 U vezi s iskustvima koja pominje autor, upućujemo na delove Duhovnog dnevnika, koji je autor vodio oko 15 godina i gde je opisao kako mu je bilo dato da sve to lično doživi i objavi, prim. prev.

posebno su uživali da odrede vreme i imena, i da na taj način stvore priču sličnu pravoj istoriji; i u tome se sastojala njihova mudrost. Bilo je pokazano u stihu 6 da šest stotina godina ne označava ništa drugo nego prvo stanje iskušenja, a to je i ovde označeno sa šest stotina godina; ali da bi se obeležilo drugo stanje iskušenja, dodati su meseci i dani; i zaista, dva meseca ili drugi mesec označava samu borbu, što je jasno iz značenja broja *dva* u drugom stihu ovoga poglavlja, gde je pokazano da znači isto što i broj šest, to jest rad i borbu, a tako isto i odagnavanje. Ali broj *sedamaest* predstavlja kako početak, tako i kraj iskušenja, jer je složen iz broja *sedam* i *deset*. Kada ovaj broj označava početak iskušenja, tu se uključuju dani do sedmog ili nedelja od sedam dana; a da to znači početak iskušenja, bilo je pokazano u stihu 4 ovoga poglavlja. Ali kada označava kraj iskušenja, u stihu 4 poglavlja VIII, tada je *sedam* sveti broj, kojem je dodato *deset*, jer taj broj predstavlja ostatke bez kojih čovek ne može biti ponovo rođen. Da broj *sedamnaest* označava početak iskušavanja, jasno je kod proroka Jeremije, kada mu je naređeno da kupi polje svog brata od ujaka Hanamiela, koji je živeo u Anatotu i kome je odbrojao novac, *sedamaest šekela srebra* (XXX 9). Da je taj broj isto tako označavao vavilonsko sužanjstvo, koje predstavlja iskušavanje vernih i uništenje nevernih, pa tako u isto vreme i početak i kraj iskušavanja ili oslobađanje, to je jasno iz onoga što sledi u istom poglavlju - sužanjstvo u stihu 36, a oslobađanje u stihu 37 i sledećim stihovima. Taj broj se ne bi pojavio u proročanstvu da nije, kao i ostale reči, skrivao tajno značenje. Da *sedamnaest* označava početak iskušavanja, isto tako je jasno i po životnom dobu Josipa, koji je bio *sin od sedamnaest godina* kada je bio poslat svojoj braći i prodat u Egipat (Knjiga Postanja, XXXVII 2). To što je bio prodat u Egipat ima slično značenje, što će biti po Gospodovoj Božanskoj milosti pokazano u objašnjenju toga poglavlja. Tamo istorijski događaji predstavljaju nešto što se odigralo onako kako je opisano; ali ovde su istorijski događaji složeni ili komponovani, jer se nisu odigrali onako kako su prikazani u doslovnom smislu. Pa ipak, stvarni događaji govore o tajnama Neba, to jest svaka reč posebno, isto kao i kod izmišljenih istorija. To mora da izgleda čudno, jer gde god se istorijska činjenica pojavi, um se drži slova i ne može se odvojiti od njih, pa tako čovek misli da se pod tim ništa drugo ne smatra. No da postoji neki unutrašnji smisao u kojem obitava sam život Reči, a ne u slovima koja su mrtva bez unutrašnjeg smisla, to mora da je jasno svakom inteligentnom čoveku. Bez svog unutrašnjeg smisla, kako bi se bilo koja tvrdnja u Reči razlikovala od istorije koju piše neki svetovni pisac? I od kakve bi onda koristi bilo

znati Nojevo doba, i mesec i dan kada se dogodio Potop, kada to ne bi sadržavalo neku nebesku tajnu? Ima li nekog ko ne vidi kako reči: *I u taj dan razvališe se svi izvori velikoga bezdana, i otvoriše se ustave nebeske*, predstavljaju proročanstvo? Da ne pominjemo druga slična zapažanja.

756. *Da sve se ustave nebeske otvoriše* znači krajnje iskušavanje volje, jasno je iz onoga što je već rečeno o iskušenjima: da ih ima dve vrste, jedna u odnosu na razum, a druga u odnosu na volju, te da su prva relativno laka, a druga teška. A jasno je i po tome što se do sada govorilo o iskušenjima razuma. Isto tako, jasno je i po značenju ustave, naime, da su to požude i njihove obmane, kao pre u stihu 18, a jasno je i iz sledećih odlomaka u Reči. Kod Jezekilja:

Jer ovako veli Gospod Jehova: Kad te učinim pustijem gradom kao što su gradovi u kojima se ne živi, kad pustim na te bezdanu, i velika te voda pokrije. (XXVI 19)

Ovde *bezdana* i *velika voda* označavaju krajnje iskušavanje. Kod Jone:

Optekoše me vode do duše, bezdana me opkoli, sita omota mi se oko glave. (II 6)

I ovde *vode* i *bezdana* označavaju krajnje iskušavanje. Kod Davida: *Bezdana bezdanu doživlje glasom slapova tvojih; sve vode tvoje i svi vali tvoji na mene navališe.* (Psalam XLII 7)

I ovde na sličan način *bezdan* predstavlja najteže iskušenje. Ponovo:

Ukorio je Crveno more, i isušio ga; učini te su hodili po bezdanu kao u pustinji, i sačuva ih od ruke koja ih omrznu, i otkupi ih iz ruke neprijateljske, i vode pokriše njihove protivnike. (Psalam CXI 9)

Ovde *bezdan* označava iskušenja u pustinji. U drevna vremena pakao se označavao *bezdanom*; a *fantazije* i *laži upoređivali su se s vodama i rekama*, kao i s dimom iz bezdana. A neke vrste pakla i izgledaju tako, kao bezdani i mora; o kojima će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora kasnije. Iz takvog pakla dolaze zli duhovi koji uništavaju, kao i oni koji iskušavaju čoveka, a isto tako i njihove izmišljotine ili fantazije, koje oni kao da ulivaju, i požude kojima raspaljuju čoveka; sve je to slično poplavama i isparenjima koja otuda dolaze. Jer, kao što je već rečeno, preko zlih duhova čovek je povezan s paklom, a preko anđela s Nebom. Stoga, kada je rečeno *sve ustave nebeske otvoriše se*, znači upravo to. Da se pakao naziva *bezdanom* i da se prljava isparenja nazivaju rekama, jasno je kod Jezekilja:

Ovako veli Gospod Jehova: U koji dan siđe u grob, učinih žalost, pokrih bezdanu njega radi, i ustavih rijeke njezine, i velika voda stade, i

rascvijelih za njim Liban, i sva drveta poljska uvenuše za njim. (XXXI 15)

Pakao se naziva *dubinom* ili *bezdanom* kod Jovana (Otkrivenje, IX 1, 2, 11; XI 7; XVII 8; XX 1, 3).

757. *I otvoriše se ustave nebeske*, predstavlja krajnje iskušavanje razuma, što je jasno iz već navedenog. Iskušavanje onoga što je u razumu ne može se nikako odvojiti od iskušavanja onoga što je u volji, jer kad bi se odvojilo, ne bi bilo nikakvog iskušavanja nego samo poplava, kao što je kod onih koji žive u vatri požuda gde, kao i zli duhovi, osećaju najveće uživanje. Oni se nazivaju *ustave na visini* zbog poplava laži i umovanja; o njima i kod Isaije:

I ko ne uteče čuvši za strahotu, pašće u jamu; a ko izljeze iz jame, uhvatiće se u zamku; jer će se ustave na visini otvoriti i zatrešće se temelji zemlji. (XXIV 18)

758. Stih 12. *I udari dažd na zemlju za četrdeset dana i četrdeset noći.*

To znači da se iskušenje nastavlja. *Dažd* je iskušenje; *četrdeset dana i noći* označava trajanje.

759. Da je *dažd* ili kiša iskušenje, jasno je iz onoga što je bilo rečeno i pokazano o *potopu* i o *poplavi*; a isto tako i iz značenja dela stiha *razvališe se izvori velikog bezdana, i otvoriše se ustave nebeske*, što je takođe iskušenje.

760. Da *četrdeset dana i noći* označava trajanje, bilo je pokazano u stihu 4. Kao što je rečeno, sa *četrdeset* se označava svako trajanje iskušenja koje se odnosi na volju. Jer je čovek usled neprekidnih uživanja i ljubavi prema sebi i svetu, a to je kroz požude koje su povezane s upražnjavanjem ovih ljubavi, njima dao život. A takav život nikako se ne slaže s nebeskim životom; niko ne može voleti nebeske i svetovne stvari u isto vreme, pošto voleti svetovne stvari znači gledati nadole, a voleti nebeske stvari znači gledati nagore. Još manje čovek može da voli sebe i svoga bližnjega u isto vreme, a još manje Gospoda. Onaj ko voli sebe, taj mrzi svakoga ko mu ne služi; tako da je čovek koji voli sebe daleko od nebeske ljubavi i ljubavi prema bližnjemu, a one znače voleti bližnjeg više nego sebe, a Gospoda iznad svega. Iz toga se može videti koliko je udaljen čovekov život od nebeskog života, te se stoga on preporođuje po Gospodu kroz iskušavanja, i tako savija da bude u skladu s nebeskim životom. Eto zašto je ovakvo iskušavanje teško: jer dira u sam čovekov život nasrćući, razarajući i preoblikujući ga, pa se stoga opisuje rečima: *razvališe se izvori velikog bezdana i otvoriše se ustave nebeske*.

761. Da je duhovno iskušenje u čoveku borba zlih duhova s anđelima koji su kod njega, i da se ta borba obično oseća u savesti, bilo

je rečeno pre; no ovde treba da se zna kako anđeli neprekidno brane čoveka i otklanjaju zlo koje zli duhovi nastoje da mu nanesu. Oni čak štite obmane i zla u čoveku, jer dobro znaju odakle dolaze njegove obmane i zla, naime, od zlih duhova i genija. Čovek sam od sebe ne stvara nikakvu obmanu i zlo, nego to čine zli duhovi koji su kod njega, a u isto vreme čine te čovek veruje kako ih on stvara sam od sebe. Takva je njihova zloća. Štaviše, u trenutku kada u njega ulivaju zlo i laži, i kada ga prinude da to veruje, oni ga optužuju i osuđuju, kao što mogu da potvrdim iz iskustva. Čovek koji nema veru u Gospoda ne može se prosvetliti, pošto ne čini zlo sam od sebe, već prisvaja zlo i postaje kao zli duhovi koji su kod njega. Znajući to, anđeli za vreme iskušavanja štite i laži i zlo u čoveku, jer bi on inače nestao. Jer u čoveku nema ničeg osim zala i obmana, tako da je on sam sastav i sklop zala i njihovih obmana.

762. Ali duhovna iskušenja su malo poznata u naše dane; niti su ona dopuštena kao u pređašnja vremena, jer čovek nije u istini vere te bi stoga podlegao. Umesto iskušenja ima nedaće, tugu i strahove, koji potiču iz prirodnih i telesnih uzroka, kao i od bolesti i gubljenja života ispunjenog zadovoljstvima i požudama, a što sve određuje i podiže njegove misli k unutrašnjim i religioznim idejama. Ali to nisu duhovna iskušenja, jer kroz njih prolazi čovek koji je od Gospoda primio savest zasnovanu na istini i dobroti. Sama savest je polje iskušenja, gde deluju istina i dobrota.

763. Dovde se govorilo o iskušenjima, a sada ćemo govoriti o cilju i svrsi iskušenja, a to je podizanje Nove crkve.

764. Stih 13. *U taj dan uđu Noje, i Sem i Ham i Jafet, sinovi Nojevi, i žena Nojeva i tri žene sinova njegovijeh s njim u kovčeg.*

Da su ušli u kovčeg znači kao i pre da su bili spaseni; *Noje* znači ono što je pripadalo crkvi; *Sem, Ham i Jafet*, ono što je pripadalo crkvama koje su proizašle iz crkve zvane Noje. *Sinovi Nojevi* označavaju nauku, *tri žene njegovih sinova s njim* označavaju same crkve koje su potekle otuda.

765. Dovde se govorilo o iskušavanju čoveka zvanog Noje: prvo, o iskušavanju njegovog razuma, a to su istine vere, stihovi 6-10; zatim o iskušavanju njegove volje, koje se odnose na dobrotu ljubavi prema bližnjem, stihovi 11, 12. Cilj i svrha iskušenja bili su da se čovek Crkve ili Nova crkva ponovo rode kroz njih, pošto je Pradrevna crkva bila nestala. Ova crkva nazvana Noje bila je sasvim različitoga karaktera od Pradrevne crkve; to jest bila je duhovna, čija je karakteristika da se čovek preporučuje pomoću nauka vere, posle čijeg mu se usađivanja daje savest, da ne bi delovao protiv istine i dobrote vere; i na taj način

osposobljava se da voli bližnjega, gde nova vera upravlja njegovom savešću iz koje počinje da deluje. Iz toga je jasno šta je duhovni čovek: da on nije onaj ko veruje kako vera bez ljubavi spasava, već da je ljubav suština vere, te deluje u skladu s tim. Cilj ka kojem se išlo bio je da se izgrade takav čovek ili takva crkva. Da se sada govori o Crkvi, jasno je i iz ponavljanja istih predmeta. Jer ovde se kaže: *U taj dan uđe Noje, i Sem i Ham i Jafet, sinovi Nojevi, i žena Nojeva i tri žene sinova njegovih s njima, u kovčeg*; a tako isto i u stihu 7, gde sinovi nisu imenovani. Ali sada se govori o Crkvi i sinovi se imenuju: Sem, Ham i Jafet, koji tako predstavljaju čoveka Crkve; a kada se nazivaju samo sinovima, označavaju samo istine vere. Pored toga, ono što je rečeno u stihovima 8 i 9 o životinjama i o pticama koje su ušle u kovčeg, ponavlja se u stihovima 14-16, ali s razlikom koja se odnosi na Crkvu kao subjekat.

---

767. *Uđoše u kovčeg*, znači da su bili spaseni čovek Crkve ili Noje i druge crkve koje su poticale od njega i o kojima se ovde govori, što je jasno iz onoga što je pre rečeno o *ulaženju u kovčeg*.

768. Da je *Nojem* označeno ono što pripada Crkvi, a sinovima *Semom*, *Hamom* i *Jafetom*, ono što pripada crkvama koje potiču iz crkve zvane *Noje*, to je jasno iz toga što oni nisu prosto nazvani *sinovima*, kao pre sedmog stiha, nego su nazvani svojim imenima. Kada su ovako imenovani, oni označavaju čoveka Crkve. On nije sama Crkva, nego sve ono što joj pripada. To je opšti termin koji pokriva sve što pripada Crkvi, kao što je bilo rečeno pre o Pradrevnoj crkvi, koja se zvala *Čovek*, kao i o crkvama koje su imenovane. Tako se *Nojem*, *Semom*, *Hamom* i *Jafetom* označava sve ono što pripada Crkvi i crkvama koje su kao celina potekle od nje. Takvi su stil i način govora u Reči. Prema tome, gde god se kod proroka imenuje *Juda*, najčešće se misli na Nebesku crkvu, ili na sve što joj pripada; gde se imenuje *Izrailj*, označena je uglavnom Duhovna crkva, ili sve što joj pripada; gde se imenuje *Jakov*, označava se spoljašnja crkva; jer kod svakog čoveka Crkve postoji unutrašnje i spoljašnje; unutrašnje je tamo gde je istinska Crkva, a spoljašnje u onome što proizlazi odatle, što je *Jakov*. Ali drugi je slučaj kada ljudi nisu imenovani. Razlog je to što kada se imenuju, predstavljaju Kraljevstvo Gospodovo. Gospod je jedini Čovek i On je sve u Svom kraljevstvu; i kako je Crkva njegovo kraljevstvo na zemlji, Gospod je sve u Crkvi. A suština Crkve jesu ljubav i dobročinstvo. Te stoga čovek ili, što je isto, onaj koji ima neko ime, označava ljubav i delotvornu ljubav, a to je suština Crkve i tada

njegova žena označava prosto crkvu koja je odatle potekla. Tako je i ovde. Ali koje su crkve označene *Semom*, *Hamom* i *Jafetom*, biće uz Gospodovu Božansku milost rečeno kasnije.

769. Da *Nojevi sinovi* znači nauke vere ili shvatanja, jasno je iz značenja reči *sinovi*, kao što je pokazano ranije; jer ne može postojati crkva bez nauka. Stoga oni nisu samo imenovani, nego se dodaje i reč *sinovi*.⁶⁴

770. Da *Nojeva žena* označava samu Crkvu, a *tri žene Nojevih sinova* one crkve koje su potekle iz ove, jasno je iz onoga što je ranije rečeno, da kada se čoveku Crkve daje ime, misli se na celu Crkvu, jer se tako imenuje glava Crkve; te je tada njegova žena sama Crkva, kao što je pokazano u stavu 252 i 253. Drugačije je kada se u Reči imenuju *muž i žena* i *mužjak i ženka*, jer tada *čovek* i *mužjak* označavaju razum ili verske istine, a *žena* i *ženka*, volju ili dobro vere.

771. Pošto je svaki izraz u Reči od Gospoda, te prema tome sadrži ono što je Božansko, jasno je da nema reči, čak ni jote, koja ne označava i ne sadrži nešto. Tako je i ovde, gde se kaže *tri žene*, *tri sina*, a tako isto *s njima*. Ali sve ono što je sadržano u pojedinostima, bilo bi predugačko za objašnjavanje. Dovoljno je dati opštu ideju o njihovoj važnosti.

772. Stihovi 14, 15. *Oni, svakojake zvijeri po vrstama svojim, i svakojaka stoka po vrstama svojim, i što se god miče po zemlji po vrstama svojim, i što god leti i ima krila, dođe Noju u kovčeg po dvoje od svakoga tijela u kojem ima živa duša.*

Sa *oni* je označen čovek Crkve uopšte; sa *svaka zvijer po vrstama svojim* označeno je svako duhovno dobro, sa *svakojaka stoka po vrstama svojim* označeno je prirodno dobro; sa *što god miče po zemlji po vrstama svojim*, čulno i telesno dobro; sa *što god leti*, prirodna istina, a sa *što ima krila*, čulna istina. Da su *došli Noju u kovčeg*, znači kao i pre da su bili spaseni; *po dvoje* kao i pre označava parove; a *svako tijelo u kojem ima živa duša* znači novo stvorenje odnosno da su primili nov život od Gospoda.

773. Da *oni* predstavlja Crkvu uopšte, jasno je pošto se to odnosi na one koji su pre bili imenovani, a to su Noje, Sem, Ham i Jafet, kojih je četvoro a ipak čine jedno. U Noju, pod kojim se misli na Drevnu crkvu uopšte, sadržane su, kao u roditelju ili semenu, crkve koje od nje potiču; iz tog razloga sa *oni* se označava Drevna crkva. Sve crkve

64 Čitalac je već shvatio da se pod naukom misli na razumevanje i tumačenje Reči, koje služi kao kohezioni element, ali i pokazuje kako da se Reč primeni u životu. Po naucima ili doktrinama jedna crkva se razlikuje od druge, a sve su jedno kroz zakone ljubavi prema blišnjemu, prim. prev.

koje se nazivaju Sem, Ham i Jafet, sačinjavaju crkvu koja se naziva Drevna crkva.

774. Da se sa *zvijeri po vrstama svojim* označava duhovno dobro; sa *stokom po vrstama svojim*, svako prirodno dobro, a sa *što miče po zemlji*, svako čulno i telesno dobro, već je rečeno i pokazano, stav 45, 46, 142, 143, 246. Na prvi pogled reklo bi se kako ne može biti istina da divlje zveri predstavljaju duhovno dobro; ali da je to ipak istinito značenje, vidi se iz niza izraza, gde se prvo kaže *oni*, što označava čoveka Crkve; zatim *divlja zvijer*, onda *stoka* i konačno *ono što miče*. Tako da *divlja zvijer* uključuje ono što je od više vrednosti i bolje nego *stoka*, a razlog je to što u hebrejskom jeziku divlja zver označava životinju u kojoj je duša živa. Tako da ovde to ne znači neku divlju zver, nego životinju koja ima živu dušu, jer su to iste reči. Da *zveri*, *stoka* i *ono što miče po zemlji* predstavlja ono što pripada volji, rečeno je ranije, a pokazaće se i u ovome što sledi, gde će se govoriti o pticama.

775. Kaže se *po vrstama svojim*, jer postoje vrste i podvrste svih dobara, kako duhovnih tako i prirodnih, a isto tako i čulnih i telesnih, koje potiču od onih prethodnih. Ima toliko mnogo duhovnih dobara, isto tako duhovnih istina, da se ne mogu nabrojati; a još manje njihove vrste i podvrste, koje se sve međusobno razlikuju; ima ih toliko da se može reći kako su nebrojene. Iz toga je vidljivo kako je siromašna i skoro ništavna ljudska mudrost, koja jedva zna da postoji nešto kao duhovno dobro ili duhovna istina, a još manje šta je to. Prirodna dobra i istine proističu iz nebeskih i duhovnih dobara. Jer nema nijednog prirodnog dobra ni istine koji ne izvire iz duhovnog dobra, a ovo iz nebeskog, kroz koje se i održava. Kada bi se duhovno dobro povuklo iz prirodnog, prirodno bi nestalo. Poreklo svih stvari ide ovako: sve je, u opštem i u pojedinačnom, od Gospoda; od njega je nebesko; od njega je preko nebeskog duhovno; kroz duhovno dolazi prirodno; a kroz prirodno dolaze telesno i čulno. I pošto sve one dolaze od Gospoda na taj način, to one i postoje od Njega jer, kao što je poznato, supstancija je neprekidna egzistencija. Oni koji drugačije misle o postojanju i poreklu stvari, kao i oni koji se klanjaju prirodi i u njoj vide izvor svega što postoji, drže se načela tako smrtonosnih da se za fantazije divljih životinja u šumi može reći kako su pametnije. Takvi su mnogi koji misle da nadmašuju ostale u mudrosti.

776. Da *sve ptice po vrstama svojim* označavaju svaku duhovnu istinu, *ono što leti*, prirodnu istinu, a *ono što ima krila*, čulnu istinu, jasno je iz onoga što je rečeno o *pticama* u stavu 40. Pradrevni ljudi su poredili čovekove misli s *pticama*, jer su u odnosu na volju misli nalik na ptice. Pošto se pominju *ptice*, *ono što leti* i *ono što ima krila*,

i to sve jedno za drugim kao što ide redom intelektualno, racionalno i čulno u čoveku, da niko ne bi sumnjao u takvo značenje i da bismo to potvrdili, navešćemo nekoliko odlomaka iz Reči, iz kojih je jasno kako zveri znače sve ono što je rečeno. Tako kod Davida:

Postavio si ga gospodarom nad djelima ruku svojih, sve si metnuo pod noge njegove. I ovce i volove sve, i divlje zvijerinje, i ptice nebeske i ribe morske, što god ide morskim putovima. (VIII 6-8)

Ovako se opisuje Gospod, koji vlada čovekom i onim što pripada čoveku. Inače, ko bi drugi vladao zverima i pticama? Ponovo:

Gore i humovi, rodna drveta i svi kedri, zvijeri i sva stoka, bubine i ptice krilate, neka hvale ime Gospodnje; jer je samo ime njegovo uzvišeno, slava njegova na zemlji i na nebu. (CXLIX 9, 10, 13)

Rodno drvo označava nebeskog čoveka; kedar, duhovnog čoveka; divlja zvijer i stoka i ono što miče jesu njihova dobra, kao u istoriji pred nama; *ono što leti* jesu njihove istine; iz svega toga oni mogu da hvale ime Jehovino. Ni na koji način ne mogu to da rade divlje zveri, stoka, ono što se miče i što leti. Svetovni pisci to mogu smatrati hiperbolom, ali u Reči Gospodovoj nema ničeg hiperboličnog, nego samo onoga što nešto znači i predstavlja. Kod Jezekilja:

I ribe morske i ptice nebeske i zvijeri poljske, i sve što gamiže po zemlji i svi ljudi po zemlji zadrhtaše od mene, i gore će se razvaliti i vrleti popadati, i svi će zidovi popadati na zemlju. (XXXVIII 20)

Potpuno je jasno šta se označava sa *zvijeri i ptice*; jer kakva bi to bila slava Jehovina da ribe, ptice i zveri zadrhte? Da li iko može pomisliti kako su one svete a da zaista nemaju sveto značenje? Kod Jeremije:

Pogledah, i nema čovjeka, i sve ptice nebeske odletješe. (IV 25)

To označava dobrotu i istinu; *čovjek* isto tako označava dobrotu ljubavi. Ponovo:

Za ovijem gorama udariću u plač i u ridanje, i za torovima u pustinji u naricanje, jer izgorješe da niko ne prolazi niti se čuje glas od stada, i ptice nebeske i stada pobjgoše i otidoše. (IX 10)

Ovo na sličan način znači da su sva istina i sva dobrota nestale. I ponovo:

Dokle će tužiti zemlja, i trava svega polja sahnuti sa zloće onijeh koji žive na njoj? Nesta sve stoke i ptica, jer govore: Ne vidi kraja našega. (XII 4)

Ovde *zvijeri* označavaju dobrotu a *ptice* istinu, koje nestaju. Kod Sofonija:

Uzeću ljude i stoku, uzeću ptice nebeske i ribe morske i kamen sablazni s bezbožnicima, i istrijebiću ljude sa zemlje, govori Jehova. (I 3)

Ovde ljudi i stoka znače ljubav i njena dobra; *ptice nebeske i ribe morske*, stvari u razumu, a to znači istine. Ove se nazivaju *kamenom spoticanja* ili *sablazni*, jer su dobro i istina kamen spoticanja ili *sablazan bezbožnicima*, ali stoka i ptice to nisu; a njima se opisuje čovek. Kod Davida:

Site se drveta Jehovina, kedri livanski, koje si posadio. Na njima ptice viju gnijezda; stanak je rodni na jelama. (CIV 16, 17)

Drveta Jehovina i kedri livanski odnose se na duhovnog čoveka; *ptice*, njegove racionalne ili prirodne istine koje su kao *gnijezda*. Štaviše, bio je to uobičajen izraz, da će *ptice nastavati* na granama u gnezdim, kao kod Jezekilja:

Na visokoj gori Izrailjevoj posadiću te, i pustiće grane, i rodiće i postati krasan kedar, i na granama njegovim u gnijezdima nastavaće svakojake ptice, u hladu grana njegovijeh nastavaće. (XVII 23)

Drvo označava crkvu naroda, koja je bila duhovna; to je krasan kedar; svakojake ptice označavaju istine svih vrsta. Ponovo:

Na granama njegovijem vijahu gnijezda sve ptice nebeske, i pod granama njegovijem sve zvijeri poljske lezijahu se, i u hladu njegovu sjedahu svi veliki narodi. (XXXI 6)

Ovo se kaže za Asur, koji je Duhovna crkva i naziva se *kedar; ptice nebeske* označavaju istine; *zvijeri* njena dobra. Kod Danila:

Lišće mu bješe lijepo i rod obilat, i na njemu bješe hrane svemu; i zvijerje poljsko odmaraše se u hladu njegovu, i na granama njegovijem stanovahu ptice nebeske, i od njega se hranjaše svako tijelo. (IV 12, 21)

Ovde *zvijerje* predstavlja dobrotu, a *ptice nebeske* istinu, što mora da je jasno svakome; jer zašto bi inače ptice i zverinje obitavali tamo? A isti slučaj je i sa onim što kaže Gospod:

Kakvo je Carstvo Božje? Ono je kao zrno gorušično, koje uzevši čovjek baci u vrt svoj, i uraste i posta drvo veliko, i ptice nebeske useliše se u grane njegove. (Luka, XIII 19; Mateja, XIII 31, 32; Marko, IV 31, 32)

777. Jasno je da *ptica* znači duhovnu istinu, *ono što leti*, prirodnu istinu, a *ono što ima krila*, čulnu istinu; i da se istine razlikuju na taj način. Čulne istine, a to su istine vida i sluha, označavaju se *onim što ima krila*, jer su one na spoljašnjoj granici; a takvo je značenje *krila* i kada se odnose na druge pojmove.

778. Pošto *ptice nebeske* predstavljaju istine u razumu, pa tako i misli, one isto tako označavaju i ono što je suprotno, kao što su fantazije ili obmane, koje se isto tako nazivaju *pticama*, kao kada se kaže da će *nevaljali biti dati kao hranapticama nebeskim i divljim zverima*, a to znači fantazijama i požudama (Isaija, XVIII 6, VII 33, XVI 4, XIX 7, XXXIV 20; Jezekilj, XXIX 5, XXXIX 4). I Sam Gospod

upoređuje fantazije i zablude s pticama kad kaže:

I kad sijaše, jedna zrna padoše na kamenita mjesta, gdje ne bijaše mnogo zemlje, i dođoše ptice nebeske i pozobaše ih. (Mateja, XIII 4; Luka, VIII 5; Marko, IV 4, 15)

Ovde *ptice nebeske* nisu ništa drugo do obmane.

779. *I oni dođoše k Noju u kovčeg*, znači da su bili spaseni, što je već bilo pokazano. Da *po dvoje* znači parove, može se videti u poglavlju VI, stih 19.

780. *Od svakog tijela u kome ima živa duša*, označava novo stvorenje ili da su oni primili novi život od Gospoda, što je jasno iz značenja reči *tijelo* koje predstavlja čovečanstvo uopšte, a posebno telesnog čoveka, kao što je rečeno i pokazano pre. Otuda *tijelo u kome je živa duša* znači preporođenog čoveka, jer u njegovom proprijumu ima Gospodovog života, a to je život ljubavi prema blišnjemu i vere. Svaki čovek je samo telo; ali kada mu Gospod udahne život ljubavi prema blišnjemu i vere, telo oživi, te on postaje duhovan ili nebeski, i naziva se novo stvorenje (Marko, XVI 15) zato što je stvoren iznova.

781. *I oni koji uđoše, uđoše muško i žensko od svakoga tijela, kao što bješe Bog zapovijedio mu; i Jehova zatvori za njim.*

Oni koji uđoše jeste ono što je bilo kod čoveka Crkve; *uđoše muško i žensko od svakoga tijela* znači da je kod njega bilo istine i dobra svake vrste; *kao što bješe Bog zapovijedio mu* znači da je bio pripremljen da ove primi; *i Jehova zatvori za njim* znači da čovek više nije imao onakvu komunikaciju s Nebom kakvu je ima čovek Nebeske crkve.

782. Dovde, sve do stiha 11, opisano je kako je Crkva bila sačuvana u onima koji su se nazivali Noje. Tada sledi stanje Crkve koje je opisano, i to prvo u ovom odlomku, kao što je objašnjeno. Tada se opisuje kakva je bila ta crkva. Pojedini stihovi, čak i pojedine reči, sadrže osobenosti ovoga stanja. I pošto se sada opisuje stanje Crkve, ponavlja se upravo ono što je prethodno rečeno, *oni uđoše, uđoše muško žensko od svakog tijela*, dok se u stihu koji prethodi kaže i *uđoše k Noju u kovčeg, po dvoje od svakoga tijela*. To ponavljanje u Reči znači da se govori o drugom stanju, inače bi, što je svakome razumljivo, to bilo beskorisno ponavljanje.

783. *Oni koji uđoše* odnosi se na ono što je bilo kod čoveka Crkve; tada sledi *uđoše muško i žensko od svakoga tijela*, što znači da je kod njega bilo dobra i istine svake vrste, jer rečeno je i pokazano nekoliko puta da *muško i žensko* znače istinu i dobro. *Kao što mu Bog bješe zapovijedio* znači da je bio pripremljen da ih primi, kao što je pomenuto pre. Kada je reč o Gospodu, tada *zapovediti* znači pripremiti i učiniti.

784. *I Jehova zatvori za njim*, znači kako čovek više nije imao

onakvu komunikaciju s Nebom kakvu je imao čovek Nebeske crkve, što sledi iz sleduće tvrdnje. Pradrevna crkva je komunicirala s Nebom, a kroz Nebo i s Gospodom, i bila u ljubavi prema Gospodu. A oni koji su u ljubavi prema Gospodu, nalik su anđelima; razlika je samo u tome što su ovi obučeni u telo. Njihovo unutrašnje biće bilo je otvoreno, sve do Gospoda. Ali ova Nova crkva je bila drugačija. Njeni ljudi nisu bili u ljubavi ka Gospodu, nego u veri, a preko vere u ljubavi prema bližnjemu. Takvi ne mogu imati unutrašnju komunikaciju kao što je imao pradrevni čovek, nego spoljašnju. Ali uzelo bi previše vremena da se objasni priroda unutrašnje i spoljašnje komunikacije. Svaki čovek, čak i rđav, komunicira s Nebom preko anđela koji su kod njega, ali ne uvek u istom stepenu, jer bez toga čovek ne bi postojao. Bezgranični su stepeni ove komunikacije. Duhovni čovek ne može komunicirati kao nebeski čovek, jer je Gospod u ljubavi, a ne toliko u veri. I to je ono što je označeno sa *Jehova zatvori za njim*. Od tada Nebo nikada više nije bilo otvoreno onako kako je bilo otvoreno čoveku Pradrevne crkve. Istina, mnogi su posle razgovarali s duhovima i anđelima, kao Mojsije, Aron i drugi, ali na sasvim drugačiji način, o kojem će po Gospodovoj Božanskoj milosti biti reči kasnije. Razlog što je Nebo bilo zatvoreno jeste duboka tajna; i to tako zatvoreno da u naše dane čovek i ne zna da postoje duhovi, a još manje anđeli kod njega samog, te misli kako je potpuno sam kada nema društva u svetu i kada sam razmišlja. A čovek je, međutim, neprestano u društvu duhova, koji opažaju šta on misli, šta smeri i smišlja, tako potpuno kao da to gleda ceo svet. To čovek ne zna, toliko mu je Nebo zatvoreno, a to je ipak istina. Razlog je to što bi u suprotnom, kad mu Nebo ne bi bilo tako zatvoreno dok nema veru, a još manje istinu vere i ljubav prema bližnjemu, ta komunikacija bila vrlo opasna po njega. To je predstavljeno ovim rečima:

I Jehova Bog, izgnav čovjeka, postavi pred Vrtom edenskim heruvima s plamenijem mačem, koji se vijaše tamo i amo, da čuva put k drvetu života. (Postanje, III 24, videti ono što je rečeno u stavu 301-303)

785. *Stihovi 17, 18. I bi potop na zemlji za četrdeset dana, i voda dođe i uze kovčeg, i podiže ga od zemlje. I navalali voda, i usta jako po zemlji, i kovčeg stade ploviti vodom.*

Četrdeset dana označava trajanje crkve koja se zvala Noje; *potop*, obmane koje su je još uvek plavile; *i dođe voda i uze kovčeg i podiže ga od zemlje* opisuje kakav je bio njen tok; *i navalali voda i usta jako po zemlji, i kovčeg stade ploviti vodom*, znači da je njen tok bio sve jači.

786. *Da se sa četrdeset dana* označava trajanje crkve koja se nazivala Noje, bilo je već pokazano u stihu 4. Ovde *četrdeset dana*,

a tamo *četrdeset dana i četrdeset noći*; jer se tamo opisivalo trajanje iskušenja, gde *noći* znače brige.

787. Da se *potopom* označavaju obmane koje su još uvek plavile Crkvu, sledi iz onoga što je rečeno pre; jer *potop ili poplava* nije ništa drugo nego poplava obmana. Ranije kod stiha 6 *poplava vode* značila je iskušenje, kao što je tamo pokazano; a to su obmane koje zli duhovi podstiču u čoveku. Ovde je isti slučaj, samo bez iskušenja, pa se stoga kaže prosto *potop, a ne poplava*.

788. *I voda dođe i uzme kovčeg, i podiže ga sa zemlje*, pokazuje prirodu njenog toka, a da *navali voda i usta jako po zemlji, i kovčeg stade ploviti vodom*, pokazuje jačanje njenog toka, što se ne može objasniti ako se prvo ne objasni u kakvom je stanju bila crkva nazvana Noje. Zajedno sa Semom, Hamom i Jafetom, Noje je sačinjavao Drevnu crkvu, koja je sledila odmah posle Pradrevne. Svaki čovek te crkve nazvane Noje bio je deo potomstva Pradrevne crkve, i u pogledu naslednoga zla bio je, dakle, skoro isti kao i ostatak toga potomstva, koje je nestalo; a oni koji su bili takvi, nisu se mogli preporoditi kao što su mogli oni koji nisu u sebi imali toliko naslednog greha. A kakvo je bilo njihovo nasleđe, bilo je pokazano pre u stavu 310. Na primer, da bi se to jasnije pokazalo: oni, kao i Jevreji koji su seme Jakovljevo, ne mogu se preporoditi tako lako kao što to mogu Narodi, jer ovi nisu nasledili protivljenje veri, niti su iz detinjstva primili načela koja bi kasnije potvrdili, ali i zbog prirodne sklonosti. Da tu igra ulogu i prirodna sklonost, može se donekle videti po tome što su oni drugačijega genijusa, drugačijih običaja, a takođe i što se po crtama lica razlikuju od drugih ljudi, tako da se izdvajaju od ostalih; a te karakteristike imaju jer su ih nasledili. Isto je i s njihovim unutrašnjim osobinama, jer su običaji i crte lica slike unutrašnjih stanja. Stoga se Jevreji obraćenici kolebaju između istine i obmane više nego drugi.⁶⁵ Isti je slučaj bio i s prvim ljudima Drevne crkve, koji su se zvali Noje, jer su bili rasa i seme pradrevnih ljudi. Ova pomeranja i tokovi opisuju se i ovde, i u onome što sledi; naime, da je Noje bio zemljoradnik i da je posadio vinograd; da je pio vino i da je bio pijan, i da je nepokriven ležao u šatoru (IX 20, 21). Da ih je bilo malo, to je

---

⁶⁵ Kao čovek svog vremena, autor je usvajao društvene stereotipe, kao ovaj o Jevrejima koji su živeli među hrišćanima. Međutim, autor je imao bolje mišljenje o muhamedancima, možda zato što nisu živeli izmešani s hrišćanima u sredinama u kojima se autor kretao. O hrišćanima svoga vremena imao je najgore mišljenje zbog njihovog neodgovornog odnosa prema grehu preljuje, dok je muhamedancima opraštao poligamiju, pravdajući je njihovim vrućim temperamentom, pa je navodno bolje da imaju više žena nego da vrše preljubu na svakom koraku, prim. prev.

očigledno po tome što je čovek te crkve predstavljen u svetu duhova visokim i vitkim čovekom, obučenim u belo, i u sobi malih dimenzija. No ipak, to su bili ljudi koji su sačuvali i koje je povezivalo ono što pripada nauku vere.

789. Ovde su opisani unutrašnji tokovi čoveka ove crkve: prvo, kaže se da *voda dođe*; onda, da *voda uze kovčeg*; zatim, da *voda podiže kovčeg sa zemlje*; posle, da *voda navali i usta jako na zemlji* i, konačno, da *kovčeg stade ploviti vodom*. Ali bilo bi nepotrebno i predugačko objašnjavati svaki stepen toka i kretanja. Dovoljno je reći da se to ovde opisuje. Samo ćemo pomenuti šta je predstavljeno kovčegom koji je bio podignut sa zemlje i stao ploviti vodom. Pošto niko to ne može znati ako ne zna kako se zla i obmane odvajaju od čoveka, a to je tajna, koja će se izložiti ukratko. Govoreći uopšteno, svaki čovek, čak i onaj koji je ponovo rođen, takav je da bi se, kada Gospod ne bi odvajao od njega zla i obmane, bacio naglavačke u pakao. Istog trenutka kada ga Gospod ne odvajaju, on srlja tamo. To mi je bilo pokazano iskustvom. A bilo je predstavljeno i konjem, kao što je opisamo u stavu 187, 188. To odvajanje od zala i obmana u stvari je podizanje, tako da se zla i obmane vide ispod, a čovek iznad. O ovom podizanju, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biće govora kasnije. Na to podizanje se misli kad se kaže da je *kovčeg podignut od zemlje, i da je plovio vodom*.

790. Da *voda* ovde i u sledećim stihovima označava obmane, očito je iz odlomaka u Reči, koji su dodati na početku ovoga poglavlja, kod stiha 6, gde se govori o *potopu* ili *poplavi*. Tamo je pokazano da *poplava* označava jadno stanje i iskušenja, a oni nisu ništa drugo nego poplave obmanama koje pobuđuju zli duhovi. Da ovakva voda označava obmane, to je zato što voda u Reči uglavnom znači ono što je istinito, što pripada razumevanju, razumu i znanju; a pošto označava te stvari, ona znači i ono što je suprotno, jer je svaka obmana nešto što je u znanju, pa izgleda kao nešto što pripada razumu i razumevanju, jer pripada misli. Da *voda* označava ono što je duhovno, očito je iz mnogih odlomaka u Reči; a da ona isto tako označava i obmane, neka sledeći odlomci to pokažu kao dodatak onima koji su već navedeni. Kod Isaije:

Što ovaj narod ne mari za vodu siloamsku koja teče tiho, i raduje se Razinu u sinu Romelijinu, zato, evo, Jehova će navesti na njih vodu iz rijeke silnu i veliku, cara asirskoga i svu njegovu slavu, te će izaći iz svih potoka svojih, i teći će povrh svih bregova svojih. (VIII 6, 7)

Voda koja teče tiho ovde znači duhovne stvari, a *voda iz rijeke silne i velike*, obmane. Opet:

Teško zemlji koja sjen čini krilima s one strane rijeke etiopskih, koja

šalje poslanike preko mora, u lađama od site po vodama, govoreći: Idite, brzi glasnici, k narodu rasijanu i oplijenjenu, k narodu strašnu otkako je do sad, k narodu razmjerenu i pogaženu, kojemu zemlju raznose rijeke. (XVIII 1, 2)

To se odnosi na obmane od zemlje koja sjen čini krilima. Ponovo: Kad pođeš preko vode, ja ću biti s tobom, ili preko rijeke, i neće te potopiti; kad prođeš kroz oganj, nećeš izgorjeti i neće te plamen opaliti. (XLIII 2)

Voda i reke odnose se na teškoće, a i obmane. Kod Jeremije:

A sada što će ti put egipatski da piješ vode seorske? Što li će ti put asirski da piješ vode iz rijeke? (II 18)

Voda ovde označava obmane usled umovanja. Ponovo:

Ko je to što se diže kao potok, i vode mu se kolebaju kao rijeke? Egipat se diže kao potok i njegove se vode kolebaju kao rijeke, i veli: Idem, pokriću zemlju, i zatrću narod i one koji žive u njemu. (XLVI 7, 8)

Voda ovde ponovo predstavlja obmane usled umovanja. Kod Jezekilja:

Jer ovako veli Gospod Jehovi⁶⁶: Kad te učinim pustijem gradom, kao što su gradovi u kojima se ne živi, kad pustim na te bezdanu, i velika te voda pokrije; i kad te svalim s onima koji slaze u jamu k starom narodu, i namjestim te na najdonjim krajevima zemlje, u pustinji staroj s onima koji slaze u jamu, da se ne živi u tebi, tada ću opet postaviti slavu u zemlji živijeh. (XXVI 19, 20)

Voda ovde označava zla i obmane. Kod Habakuka:

Išao si po moru na konjima svojim, po gomili mnoge vode. (III 15)

Voda predstavlja obmane i kod Jovana:

I ispusti zmija sa ženom iz usta svojih vodu kao rijeka, da je utopi u rijeci. I pomože zemlja ženi, i otvori zemlja usta svoja, i proždrije rijeku koju ispusti zmija iz usta svojih. (Otkrivenje, XII 15, 16)

Ovde voda označava obmane i laž. Kod Davida:

Pruži ruku svoju s visine, izbavi me i izvadi me iz vode velike, iz ruku tuđinaca, kojih usta govore ništave stvari, i kojih je desnica lažna. (CXLIV 7, 8)

Voda velika ovde vrlo jasno označava obmane, a tuđinci takođe znače obmane.

791. Dovde se govorilo o Noju ili o prepороđenim ljudima nazvanim Noje, koji su bili u kovčegu i koji su plovili vodom. Predmet o

66 Autor namerno piše Jehovi umesto Jehova, jer oštar glas i predstavlja iskušenja, a glas a mir i duhovnost, pa se u tim prilikama izgovara a na kraju reči Jehova. Za Jevreje, pa i za hrišćane, Jehova se ne izgovara i ne piše jer je to sveto ime. Autor se ne drži toga običaja, prim. prev.

kojem će se sada govoriti biće potomci Pradrevne crkve koji su bili pod vodom ili koje je voda potopila.

792. Stihovi 19, 20. *I navaljivaše voda sve većma na zemlji, i pokri sva najviše brda što su pod cijelim nebom. Petnaest lakata dođe voda iznad brda, po što ih pokri.*

I navaljivaše voda sve većma na zemlji opisuje zablude koje su tako porasle; *i pokri sva najviša brda što su pod cijelim nebom* znači da je dobrota ljubavi prema bližnjem iščezavala; *petnaest lakata dođe voda iznad brda, po što ih pokri*, pokazuje kako od ljubavi prema bližnjem ništa nije bilo ostalo; *petnaest* znači da je skoro i nije bilo.

793. Predmet o kojem se govori od sada do kraja ovoga poglavlja jesu prepotopci koji su nestali, kao što je jasno iz pojedinosti ovoga opisa. Oni koji su u unutrašnjem smislu, mogu trenutno i po jednoj jedinjoj reči znati o čemu se govori, a osobito prema vezama između reči; čim se promeni predmet o kojem se govori, i reči se menjaju ili su reči iste, samo drugačije povezane. Razlog je to što ima reči koje su posebno pogodne za duhovne pojmove i reči koje pogoduju nebeskim pojmovima; ili, što je isto, neke reči se odnose na razum, a neke na volju. Na primer: reč *razaranjae*, *desolatio*, odnosi se na duhovno, a reč *pustošenje*, *vastatio*, na nebesko; *gradom* se opisuju duhovni pojmovi, a *brdima* nebeske, itd. Isti slučaj je i s vezama među izrazima. Mnoge će iznenaditi da se u hebrejskom jeziku reči često razlikuju po zvuku; kod reči koje pripadaju duhovnoj klasi, prva tri vokala obično dominiraju, a kod reči u nebeskoj klasi, poslednja dva. Da se u ovim stihovima govori o drugom predmetu, vidi se po ponavljanju o kojem smo govorili, naime, ovde se ponovo kaže *navaljivaše voda sve većma*, a isto se vidi i iz onoga što sledi.⁶⁷

794. *I navaljivaše voda sve većma na zemlji*, znači kako su se lažna ubeđenja umnožila, što je jasno iz onoga što je bilo rečeno o vodi, a to je da *potop* ili *poplava* označava obmane. Pošto su se obmane ili ubeđenja sastavljena od obmana umnožile, kaže se da *voda navaljivaše sve većma*, što je u izvornom jeziku superlativ. Obmane su lažna

67 Autor piše na drugim mestima da je hebrejski jezik izveden iz jezika pradrevnih ljudi i da su slova hebrejskog jezika najsličnija znacima kojima je Reč Božja, to jest Njen unutrašnji smisao, napisana u duhovnom svetlu; dalje, da oblici slova odgovaraju onome što predstavljaju i da se vokali ne pišu, nego se izgovaraju prema raspoloženju odnosno duhovnosti onoga ko čita Reč. Majkl Njutn, psiholog regresionista, u dva objavljena dela navodi da su njegovi klijenti u teta-hipnozi videli ovakve znake na haljinama duhova sudija, pred kojima su polagali računa o svojim delima, kada su videli ceo svoj život kao snimljen na traci, što bi odgovaralo onome što Svedenborg opisuje kao unutrašnju memoriju, koja se u Otkrivenju Jovanovom naziva knjiga života, prim. prev.

načela i zablude; a da su ovi jako porasli među prepotopcima, jasno je iz onoga što je ranije bilo o njima rečeno. Zablude vrlo ojačaju kad ljudi pomešaju istine s požudama, ili čine da istine pogoduju ljubavi prema sebi i prema svetu; jer tada oni istine izokreću i na silu prikazuju kao da se one slažu s požudama. Jer onaj ko upije u sebe ili oblikuje za sebe neko lažno načelo, ne potvrđuje li ga svim onim što je naučio; čak i iz Reči? Ima li i jedne jeresi koja ne postupa tako ne bi li potvrdila svoje učenje? I koja ne navaljuje i ne objašnjava na razne načine i ne iskrivljuje ono što se ne slaže, da bi izgledalo kako nema neslaganja? Evo primera: Zar onaj ko usvoji načelo da samo vera spasava bez dobročinstva prema bližnjemu, nije u stanju da isprede ceo sistem nauka iz Reči, a da pri tom ne hajje ili možda ne vidi šta je Gospod rekao; naime, da se *drvo poznaje po rodu svom*, i da će *svako drvo koje ne daje dobar rod, biti sasečeno i bačeno u oganj*. (Mateja, III 10; VII 16-20; XII 33). Šta je priyatnije nego živeti po telu, a ipak biti spasen samo ako se zna istina i ne morati činiti dobro? Svaka požuda kojoj čovek pogoduje oblikuje život njegove volje, a svako načelo ili ubeđenje koje dolazi od obmane, oblikuje život njegovog razuma. Ovi životi se sjedinjuju sa istinama ili naukom vere i utapaju u požude. Svaki čovek tada, da tako kažemo, oblikuje jednu dušu, i takva duša posle smrti postaje njegov život. Ništa nije važnije čoveku nego da zna šta je istina. Kada zna šta je istinito i kada to zna tako dobro da se to ne može izokrenuti, tada se istine ne mogu tako lako utopiti u požude, s tako smrtnim posledicama. Šta treba da je čoveku bliže srcu nego njegov život u večnosti? Ako u životu tela razruši svoju dušu, zar je ne razara za večnost?

795. *I pokri sva najviša brda što su pod cijelijem nebom, znači kako je sva dobrota ljubavi prema bližnjem nestala, što se vidi iz značenja brda ili gora kod pradrevnih ljudi. Njima su brda označavala Gospoda, zato što su se oni Njemu molili na najvišim mestima na zemlji. Otuda su brda ili gore označavali nebeske pojmove, koji su se smatrali najvišima, kao što su ljubav i milosrđe, a tako i dobrota ljubavi i milosrđa, koji su nebeski. A u obrnutom smislu, brda predstavljaju taštinu; te stoga predstavljaju ljubav prema sebi. U Reči je i Pradrevna crkva nekad nazvana brda, jer su ona izdignuta iznad zemlje i bliža nebu, a to znači počecima stvari. Da brda označavaju Gospoda i sve nebesko od Njega ili dobrotu ljubavi i milosrđa, jasno je iz sledećih odlomaka u Reči, iz kojih se vidi šta ona označavaju u svakom pojedinom slučaju, jer sve u Reči, kako opšte tako i posebno, označava nešto u vezi s predmetom na koji se odnosi. Kod Davida:*

Rodiće narodu brda mirom, i humovi pravdom. (Psalam LXXII 3)

Brda ovde predstavljaju ljubav prema Gospodu; *bregovi* ili *humovi*, ljubav prema bližnjemu, onakvu kakva je bila kod pradrevnih ljudi, koja se zbog takvog karaktera nazivala u Reči *brda* i *bregovi*. Kod Jezekilja:

Jer na mojoj gori svetoj, na visokoj gori Izrailjevoj, govori Gospod Jehovi: Ondje će mi služiti sav dom Izrailjev, koliko ih god bude u zemlji, ondje će mi biti mili, i ondje ću iskati prinose vaše i prvine od darova vaših sa svijem svetim stvarima vašim. (XX 40)

Sveta gora ili *brdo* ovde znači ljubav prema Gospodu; *visoka gora Izrailjeva*, ljubav prema bližnjemu. Kod Isaije:

Biće u potonja vremena gora doma Gospodnjega utvrđena uvrh gora i uzvišena iznad humova, i stjecaće se k njoj svi narodi. (II 2)

Gore ili *brda* ovde prikazuju Gospoda, a otuda i sve što je nebesko. Ponovo:

I Jehova nad vojskama učiniće svijem narodima na ovoj gori gozbu od pretila mesa, gozbu od čista vina, od pretila mesa s moždanima, od vina bez taloga. (XXV 6, 7)

Gore i ovde označavaju Gospoda i sve što je nebesko. Ponovo:

I na svakoj gori visokoj i na svakom humu visokom biće izvori i potoci, kad bude pokolj veliki, kad popadaju kule. (XXX 25)

Ovde *gore* ili *brda* znače dobrotu ljubavi; *humovi*, dobrotu ljubavi prema bližnjemu, od kojih su istine vere, koje su *rijeke* i *potoci*. Ponovo:

Pjevaćete kao noću uoči praznika, i veselićete se od srca kao onaj koji ide sa sviralom na goru Gospodnju, k stijeni Izrailjevoj. (XXX 29)

Gora Gospodnja ovde predstavlja Gospoda u odnosu na dobrotu ljubavi; *stijena Izrailjeva*, Gospoda u odnosu na dobrotu ljubavi prema bližnjemu. Ponovo:

Kao što lav i lavić riče nad lovom svojim i ako se sviče na nj mnoštvo pastira, on se ne plaši od vike njihove niti se pokorava na buku njihovu, tako će Jehova nad vojskama sići da vojuje na Goru sionsku, i za hum njezin. (XXXI 4)

Gora sionska ovde označava kao i na mnogim mestima Gospoda, pa tako i sve nebesko, koje je ljubav, a *humovi* znače ono što je nebesko nižega stupnja, a to je ljubav prema bližnjemu. Ponovo:

Izidi na Goru sionsku, koji javljaš dobre glase; podigni silni glas svoj Jerusalima, koji javljaš dobre glase, podigni, ne boj se. (XL 9)

Izići na Goru sionsku i javljati dobre glase znači klanjati se Gospodu od ljubavi i milosrđa, koji su nešto najdublje, pa se stoga i nazivaju najviši, jer se najdublje i naziva najvišim. Ponovo:

Pustinja i gradovi njezini, sela gdje stanuje Kidar, neka podignu glas, neka pjevaju koji žive po stijenama, neka klicaju savrh gora. (XLII 11)

Oni koji žive po stijenama predstavlja one koji su u ljubavi prema bližnjemu; *klicati savrh gora* znači klanjati se Gospodu iz ljubavi. Ponovo:

Kako su krasne na gorama noge onoga koji nosi dobre glase, koji oglašuje mir, koji javlja dobro, oglašuje spasenje, govori Sionu: Bog tvoj caruje. (LII 7)

Koji nosi dobre glase na gorama znači besediti o Gospodu po nauku o ljubavi i milosrđu, i kroz ove klanjati mu se. Ponovo:

Gore i bregovi pjevaće pred vama od radosti, i sva će drveta poljska pljeskati rukama. (LV 12)

Ovo označava klanjanje Gospodu od ljubavi i milosrđa, a to su *gore i humovi*, i od vere koja iz toga proističe, a to su *drveta poljska*. Ponovo:

I sve gore svoje obratiću u putove, i staze će moje biti povišene. (XLIX 11)

Gore ovde predstavljaju ljubav i milosrđe; *putovi i staze*, istine vere, za koje se kaže da će biti *povišene* kada su od ljubavi i milosrđa kao iz svog najdubljeg. Ponovo:

Kad staneš vikati, neka te izbave oni koje si sabrala; ali će ih vjetar sve odnijeti, i uzeće ih taština. Ali ko se u mene uzda, naslijediće zemlju i dobiće Svetu goru moju. (LVII 13)

To označava Gospodovo carstvo, gde nema ničeg drugog osim ljubavi i milosrđa. Ponovo:

Jer ću izvesti sjeme iz Jakova i iz Jude našljednika gorama svojim, i naslijediće ih izbranici moji, i sluge moje naseliće se ondje. (LXV 9)

Gore ovde označavaju Gospodovo carstvo i nebesku dobrotu; *Juda*, Nebesku crkvu. Ponovo:

Jer ovako govori visoki i uzvišeni, koji živi u vječnosti, kojemu je ime Sveti: Na visini i u svetinji stanujem i s onijem ko je skrušena srca i smjerna duha, oživljavajući duh smjernijeh i oživljavajući srce skrušenijeh. (LVII 15)

Visoki ovde znači ono što je sveto; otuda zbog svoje visine iznad zemlje *gore* označavaju Gospoda i Njegove svetinje. I to je bio razlog što je Gospod proglasio Zakon na gori Sinaju. Ljubav i milosrđe se označavaju *Gospodom* i *gorama*, gde o kraju vremena On kaže:

Kada, dakle, ugledate mrzost opušćenja, o kojoj govori prorok Danilo... tada koji budu u Judeji, neka bježe u gore. (Mateja, XXIV 16; Luka, XXI 21; Marko, XIII 14)

Judeja ovde predstavlja opustošenu crkvu.

796. Pošto su ljudi Pradrevne crkve bogoštovali na brdima ili gorama, isto to su radili i ljudi Drevne crkve. A otuda je u svim reprezentativnim crkvama toga vremena, a i kod Naroda takođe,

prevladao običaj da se žrtve prinose na brdima i da se grade tzv. visoka mesta, kao što se to pominje u vezi s Avramom (Postanje, XXII 2); i u vezi s Jevrejima pre zidanja Hrama (Ponovljeni zakoni, XXVII 4-7; Jošua, VIII 30; Prva Samuelova, IX 12-14, 19; Prva o carevima, III 2-4); i u vezi s narodima ili neznabošcima (Ponovljeni zakoni, XX 2; Druga o carevima, XVII 9-11); i u vezi s Jevrejima idolopoklonicima (Isaija, LVII 7, XIV 23, XXII 43; Druga o carevima, XII 3, XIV 4, XV 3, 4, 34, 35, XVI 4, XVII 9-11, XXI 5, XXIII 5, 8, 9, 13, 15).

797. Iz svega ovoga jasno je šta znači *voda pokri sva najviša brda*, naime, da su to lažna ubeđenja, koja su ugasila svu dobrotu ljubavi prema bližnjem.

798. *Petnaest lakata dođe voda iznad brda, po što ih pokri*, znači kako od ljubavi prema bližnjemu nije bilo ostalo ništa i da *petnaest lakata* predstavlja tako malo da je to skoro ništa, što se vidi iz značenja broja *pet* (o tome u poglavlju VI stih 15), gde se pokazuje da u stilu Reči ili u unutrašnjem smislu *pet* znači malo; a pošto je broj petnaest sastavljen od *pet* koji znači malo i *deset* koji označava ostatke (kao što je pokazano u poglavlju VI stih 3), stoga *petnaest* označava ostatke, kojih je kod ljudi bilo vrlo malo. Jer bilo je toliko pogrešnih ubeđenja, da su ona potrla sve dobro. U pogledu ostataka činjenica je, kao što je rečeno, da su lažna načela, a još više lažna ubeđenja, kao što su bila ona kod prepotopaca, zatvorila i tako prikrla ostatke da se ovi nisu mogli pokazati; a da su se pokazali, bili bi tumačeni kao obmane. Jer takav je život zabluda, da ne samo što odbacuju svaku istinu i usvajaju svaku obmanu nego i izvrću svaku istinu koja im se približi.

799. Stihovi 21, 22. *Tada izgibe svako tijelo što gmizaše po zemlji, ptice i stoka i zvijeri, i sve što gamiže po zemlji, i svi ljudi. Sve što imaše dušu živu u nosu, sve što bijaše na suhu, pomrije.*

Izgibe svako tijelo što gmizaše po zemlji znači da su izumrli oni koji su bili poslednje potomstvo Pradrevne crkve; *ptice, stoka i zvijeri, i sve što gamiže po zemlji* označava njihova ubeđenja, gde *ptice* znače osećanja za ono što je lažno, *stoka* požudu, *divlje zvijeri* uživanje, a *sve što gmize telesne i zemaljske stvari*. Sve to zajedno nazvano je *svi ljudi*. *Sve što imaše dušu živu u nosu* označava ljude u Pradrevnoj crkvi, u čijim je nozdrvama bila *duša živa*, to jest u kojima su još uvek ljubav i vera bili živi; *sve što bijaše na suhu, pomrije*, predstavlja ljude u kojima više nije bilo takvog života te su pomrli, što znači da su izdahnuli.

800. *Tada izgibe svako tijelo što gmizaše po zemlji*, govori kako je poslednje potomstvo Pradrevne crkve izumrlo, što se vidi iz onoga što sledi, gde se opisuju njihove zablude i požude. A to što su prvo nazvani *tijelo koje gmizaše po zemlji*, bilo je stoga što su postali sasvim

čulni i telesni. Kao što je rečeno, pradrevni ljudi su čulne i telesne stvari upoređivali s onim što gmiže; pa kad se kaže *tijelo koje gmiže po zemlji*, time se misli na čoveka koji je postao sasvim čulan i telesan. Da *tijelo* označava čovečanstvo uopšte, a posebno telesnog čoveka, rečeno je i pokazano ranije.

801. Iz opisa prepotopaca koji je ovde dat može se videti kakav je bio stil pisanja pradrevnih ljudi, te otuda i kakav je bio proročki stil. Prepotopci se opisuju sve do kraja ovoga poglavlja. U ovim stihovima opisana su njihova ubeđenja, a u stihu 23 njihove požude; to jest prvo je opisano ono što je bilo u njihovom razumu, a onda ono što je bilo u njihovoj volji. Pošto kod njih nije bilo ni pravog razuma ni prave volje, to se ovako naziva ono što je suprotno, a to su zablude, koje ni na koji način ne spadaju u pravo razumevanje, ali ipak postoje u misli i u razumu; tako i požude, koje nisu stvar volje u pravom smislu. Prepotopci su, kažem, prvo opisani s obzirom na njihova pogrešna ubeđenja, a zatim s obzirom na njihovu požudu, što je razlog da se ono što je sadržano u stihu 21 ponavlja u stihu 23, ali drugim redom. A takav je i proročki stil. Razlog tome je što kod čoveka postoje dva života; jedan, onoga što je u razumu; drugi, onoga što je u volji; a ti životi se međusobno sasvim razlikuju. Čovek je sačinjen od oba, pa iako su u današnje vreme oni odvojeni u čoveku, ipak utiču jedan na drugoga i uglavnom se sjedinjuju. A da se sjedinjuju i kako se sjedinjuju, može se pokazati i ustanoviti mnogim ilustracijama. Stoga, pošto je čovek sastavljen od ta dva dela, razuma i volje, gde se jedan uliva u drugi, u Reči se on opisuje tako da se ova razlika ne opaža. Ali to je razlog ponavljanja, bez kojih bi opis bio nepotpun. A isti je slučaj i sa svakim drugim pojmom, kao što je ovde s voljom i razumom; jer se pojmovi odnose na svoje predmete zato što potiču od njih; ako se neki pojam rastavi od svog predmeta, to jest od svoje supstancije, on nestaje. I to je razlog što se sve u Reči opisuje na sličan način u odnosu na svaki sastavni deo, jer će tako opis svake stvari biti potpun.

802. Da se ovde govori o ubeđenjima i o požudama u stihu 23, vidi se iz toga što se u ovome stihu prvo pominju *ptice*, a onda *zvijeri*. Jer *ptica* označava ono što pripada razumevanju ili razumu, a *zvijer* ono što pripada volji. Ali kada se opisuju požude, kao u stihu 23, prvo se pominje *zvijer*, a onda *ptice*; a to iz razloga, kao što je rečeno, da jedno uzajamno vodi u drugo, pa je na taj način njihov opis potpun.

803. *I ptice, i stoka i zvjери, i sve što gmiže po zemlji.* Da to označava zablude onih kod kojih *ptice* znače osećanja za obmane; *stoka*, požude; *divlje zvjери*, uživanja, a *sve što gmiže*, telesne i zemaljske stvari, jasno je iz onoga što je ranije rečeno o značenju reči *ptice* i

stoka (o pticama u stavu 40 i u stihovima 14 i 15 ovoga poglavlja; o stoci na istome mestu, i u stavu 45, 46, 142, 143 i 246). Pošto *ptice* označavaju ono što je u razumevanju, u razumu i u znanju, one znače i ono što je suprotno njima, a to su izokrenuti razum, obmane i osećanja za ono što je lažno. Ovde su opisana ubeđenja prepotopaca, naime, da su imali osećanja za ono što je lažno, požude i uživanja, kao i telesne i zemaljske stvari. Da je sve to praćeno zabludama, toga čovek nije svestan verujući da je načelo ili ubeđenje prosta ili opšta stvar; ali on se veoma vara jer je sasvim drugačiji slučaj. Svako pojedino osećanje prima svoje biće i svoju prirodu od onoga što je u njegovom razumu, a u isto vreme i u njegovoj volji; tako da je ceo čovek, i u pogledu razuma i u pogledu volje, u svakom osećanju, čak i u najmanjem deliću svog osećanja. Ovo je meni postalo jasno kroz mnoga iskustva, na primer, da pomenem jedno, a to je da se u drugom životu po jednoj jedinoj ideji može znati kakav je neki duh. Zaista, anđelima Gospod daje moć da znaju odjednom, čim pogledaju nekoga, kakav je njegov karakter i u tome nikada ne greše. Stoga je jasno da svaka pojedina ideja i svako pojedino osećanje čovekovo, kao i ono najmanje, jesu njegova slika i obličje, to jest da je u njima predstavljeno, manje ili više, nešto iz čitavog njegovog razuma i čitave njegove volje. Tako su opisana odvratna osećanja za ono što su obmana, zlo ili požude, a i uživanja, i, konačno, i telesne i zemaljske stvari. Sve je to u njegovim zabludama; ne samo uopšte nego i pojedinačno, gde telesne i zemaljske stvari preovlađuju. Kada bi samo znao koliko ima lažnog u njegovim ubeđenjima, čovek bi zadrhtao. A to je neka vrsta pakla. Ali kada su ove zablude iz nevinosti ili iz neznanja, lako se mogu otresti.

804. Dodaje se i *svaki čovek* u stihu 22, čime se označava da je sve to bilo u tome čoveku. Ovo je opšti dodatak koji je zaključak onoga što prethodi. Ovakvi dodaci se često pojavljuju.

805. *Sve što imaše dušu živu u nosu*, predstavlja ljude koji su pripadali Pradrevnoj crkvi i u čijim je nozdrvama još bilo daha života, to jest života ljubavi i vere, što je jasno iz onoga što je rečeno pre, stav 96, 97. Kod pradrevnih ljudi *dahom u nozdrvama* ili disanjem označavao se život, jer je disanje u telu bilo saobrazno duhovnom, kao što je pokret srca u telu bio saobrazan nebeskom. Ovde se kaže *u čijim nozdrvama je bilo disanje živog daha*, jer je reč o prepotopcima, u čijem je nasleđu bilo nebesko seme od predaka, a ono se izgubilo ili je bilo ugušeno. Ima još jedno dublje značenje ovih reči, o kojem smo već govorili, stav 97; naime, da je čovek Pradrevne crkve imao unutrašnje disanje, koje je bilo slično disanju anđela, o čemu će

po Gospodovoj Božanskoj milosti biti govora docnije. To disanje se prilagođavalo stanju njihovog unutrašnjeg bića. Ali se ono promenilo vremenom kod njihovog potomstva, do poslednjeg kolena, kada je nestalo. Tada više nisu mogli da dišu s anđeoskim Nebom. Ovo je bio pravi uzrok njihovog nestanka; pa se sada kaže *izdahnu*li, a za one koji su u nozdrvama imali dah života, da su *umrli* ili *izginu*li. Posle ovoga vremena unutrašnje disanje je prestalo, a s njim i komunikacija s Nebom, kao i nebesko opažanje, umesto čega je došlo spoljašnje disanje. I pošto je komunikacija s Nebom nestala, ljudi Drevne crkve nisu mogli da budu kao ljudi Pradrevne crkve nebeski, nego samo duhovni. Ali o ovim stvarima, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biće reči kasnije.

806. *Svako tijelo što gmizaše po zemlji*, označava one u kojima nije više bilo takvog života, a njihovo umiranje znači da su nestali, što sledi iz onoga što je već pokazano. I zato što se sav život ljubavi i vere ugasio, ovde se kaže *na pustoj ili suvoj zemlji* jer nije bilo vode, što znači da nije bilo ničega duhovnog a još manje nebeskog.⁶⁸ Lažna ubeđenja gase i takoreći zagušuju sve duhovno i nebesko, kao što svak može da zna po svom iskustvu, ako na to obrati pažnju. Laži tako uporno prijanjaju za one koji su ih začeli da ovi nisu voljni ni da čuju bilo šta što se tome protivi, tako da ne dopuštaju da budu obavješteni čak ni kada im se istina predoči. A to je još više slučaj kada se klanjaju nekom lažnom načelu misleći da je ono sveto. Takvi su oni što preziru svaku istinu, a koju prihvate, izvrću je i tako je unesu u svoje fantazije. Na takve se ovde odnosi *suva ili pusta zemlja*, gde nema ni vode ni trave. Tako kod Jezekilja:

I isušiću rijeke i predaću zemlju u ruke zlijem ljudima; i opustiću zemlju i što je u njoj rukom tuđinskom. (XXX 12)

I sušiti rijeke znači da više nema ničeg duhovnog. I kod Jeremije:

I ne može više Gospod podnositi zloće djela vaših i gadova koje činite, te zemlja vaša posta pustoš i čudo i prokletstvo, da niko ne živi u njoj, kako se vidi danas. (XLIV 22)

Pustoš ili suvo ovde označava opustošenu i razorenu zemlju, tako da nema više ničeg istinitog ni dobrog.

807. Stih 23. *I istrijebi se svako tijelo živo, i ljudi i stoka, i što god gamiže, i ptice nebeske, sve velim istrijebi se sa zemlje; samo Noje osta i što s njim bješe u kovčegu.*

I istrijebi svako tijelo živo znači požude koji su od ljubavi prema sebi; što god *gamiže* odnosno što je bilo na zemlji označava potomstvo

⁶⁸ U našem prevodu piše samo po zemlji, ali u latinskom izdanju piše na suvoj ili pustoj zemlji, prim. prev.

Pradrevne crkve; *i ljudi i stoka, i što god gamiže, pa i ptice nebeske*, označava prirodu njihovog zla; *ljudi*, prirodu samu; *stoka*, požude; *ono što gamiže*, uživanje; a *istrijebi se sa zemlje* jeste zaključak - da je Pradrevna crkva izdahnula. *Samo Noje osta i što bješe s njim u kovčegu* znači da su bili sačuvani oni koji su sačinjavali Novu crkvu i sve ono što joj pripada.

808. *I istrijebi sve živo*, predstavlja požude koje dolaze od ljubavi prema sebi, što je jasno je iz onoga što sledi, gde se one opisuju predstavama. *Živo* ili *supstancija* odnosi se na volju, jer iz volje raste sve u čoveku, to jest postaje i održava se. Volja je sam život čovekov. Požude prepotopaca su dolazile od ljubavi prema sebi. Postoje dve sveopšte vrste požude: jedna pripada ljubavi prema sebi, a druga ljubavi prema svetu. Čovek želi samo ono što voli, stoga požuda pripada njegovoj ljubavi. Kod tih ljudi je vladala ljubav prema sebi i sačinjavala njihovu požudu. Jer oni su toliko voleli sami sebe da su poverovali da su bogovi, ne priznajući nijednog boga iznad sebe, i sebe u to ubedili.

809. *Sa zemlje* označava potomstvo Pradrevne crkve, što je jasno iz značenja reči *zemlja*, o čemu je pre rečeno da je to Crkva, pa stoga i sve što pripada Crkvi. Ovde se kaže *sve živo na zemlji bješe istrijebljeno*, što znači da su bili uništeni oni koji su pripadali Pradrevnoj crkvi. Kaže se *zemlja* iz tog razloga što se Crkva ovde ne odnosi na ono što je u razumu, već na ono što je u volji. Znanje i racionalno uverenje o veri ne čine Crkvu ili čoveka Crkve, nego ljubav prema blišnjemu, koja pripada volji. Sve što je suštinsko dolazi od volje; a to znači da razum ne čini Crkvu osim ako sve u njemu, i opšte i posebno, ne gleda na ljubav prema blišnjemu kao na svoj cilj. Iz toga se pokazuje kakav je neki nauk, da li pripada Crkvi ili ne. Gospodova crkva kao i Njegovo kraljevstvo u nebesima sačinjeni su od ljubavi i milosrđa.

810. *I ljudi i stoka, i sve što gamiže, i ptice nebeske* označava prirodu njihovoga zla: *ljudi*, samu prirodu; *stoka*, požudu; *ono što gamiže*, uživanje, a *ptice nebeske*, obmane, što je jasno iz značenja svega navedenog, pa nema potrebe da se duže zadržavamo na tome.

811. *I istrijebi se sa zemlje* predstavlja zaključak, naime, da je Pradrevna crkva izdahnula; *i samo Noje ostade i što bješe s njim u kovčegu*, znači da su bili pošteđeni oni koji su sačinjavali Novu crkvu i sve što je pripadalo Novoj crkvi, što nije potrebno objašnjavati jer je očigledno.

812. Stih 24. *I stajaše voda povrh zemlje sto pedeset dana.*

To predstavlja poslednju granicu Pradrevne crkve; *sto pedeset dana* je prva i poslednja granica.

813. Da to predstavlja poslednju granicu Pradrevne crkve, ne

može se tako dobro potvrditi iz Reči kao što to mogu prostiji brojevi, koji se češće javljaju. Broj petnaest (o njemu u stihu 20), označava toliko malo njih kao da ih i nije; a takav je slučaj još više s brojem sto pedeset, koji je sastavljen od petnaest pomnoženog s deset, a ovaj označava poslednje ostatke. Množenje malim brojem, kao što je polovina, četvrtina ili desetina, čini tako broj još manjim, pa na kraju kao i da ga nema, i dolazi kraj ili poslednja granica. Isti broj pojavljuje se u sledećem poglavlju VIII, stih 3, gde se kaže da voda opade na kraju sto pedeset dana, s istim značenjem. Brojeve u Reči treba razumeti po smislu koji je potpuno odvojen od slova. Oni se uvode, kao što je rečeno i pokazano ranije, da bi se povezali istorijski nizovi u doslovnom smislu. Tamo gde se pojavi, broj sedam označava ono što je sveto, potpuno udaljeno od vremena i merenja s kojima se inače brojevi povezuju. Anđeli, koji opažaju unutrašnji smisao Reči, ne znaju ništa o vremenu i prostoru, a još manje o brojevima kojima se ovi obeležavaju; no i pored toga oni potpuno razumeju Reč kada je čovek čita. Kada se stoga broj pojavi bilo gde, oni nemaju ideju o broju, nego o pojmu koji broj predstavlja. Tako ovde oni razumeju da ovaj broj označava poslednju granicu Drevne ili Nove crkve.

Nastavak o paklu onih čiji je život bio ispunjen mržnjom, osvetom i okrutnošću

814. Duhovi koji gaje smrtnu mržnju, dišu osvetom i žele nekome smrt ne mirujući dok to ne ostvare, drže se u najdubljem, lešinjem paklu, gde se oseća odvratan smrad lešina; i, za divno čudo, ovakvim duhovima smrad prija tako da ga više vole nego najprijatniji miomiris. Takve su njihova strašna priroda i njihova fantazija. U stvari, takav smrad izbija iz toga pakla. Kada se pakao otvori, a ovo se dešava retko i samo nakratko, izbija takav smrad da nijedan duh u okolini ne može da tu ostane. Neki geniji, ili bolje furije, koji su bili poslani otuda da bih saznao kakvi su, zagadili su sferu takvim otrovnim i kužnim dahom da nijedan od duhova u blizini nije tu mogao da ostane; a istovremeno je taj dah uticao na moj stomak tako da sam povraćao. Oni su se predstavili izgledom maloga deteta, lepuškastog lica, ali sa skrivenim bodežom, koji su mi pokazali držeći u ruci pehar. Time mi je bilo dato na znanje kako su bili namerni da usmrte bodežom ili otrovom, ali nevinog izgleda. A u stvari su bili nagi i veoma crni. Međutim, odmah su bili vraćeni u njihov lešinji pakao, te mi je bilo dato da gledam kako tonu. Otišli su nalevo, u visini leve slepoočnice i

u veliku daljinu, nikako se ne spuštajući, da bi odmah zatim potonuli; prvo u nešto što je izgledalo kao vatra, onda u plameni dim topionice, a konačno ispod topionice, napred, gde su bile najmračnije pećine koje su vodile nadole. Na tome putu stalno su se osvrтали i smerali zlo, uglavnom protivu nevinih, bez ikakvog razloga. Dok su tonuli kroz vatru, glasno su zapomagali. Da bi se jasno videlo odakle su i kakvi su, kada se šalju napolje, imaju neku vrstu prstena na kojem su pričvršćeni šiljci kao od bakra, koje oni pritiskaju rukama i obrću. To je znak da su takve prirode i da su vezani.

815. Oni koji nalaze uživanje u mržnji i osveti toliko da nisu zadovoljni da ubiju telo, nego žele da razore i dušu koju je Gospod otkupio, šalju se kroz vrlo taman otvor prema najdubljim delovima zemlje, na dubinu koja je u skladu sa stepenom njihove mržnje i osvetoljubivosti; i tamo ih hvataju strah i užas, a istovremeno žude za osvetom; a kada ova žudnja poraste, oni se šalju nadole u veće dubine. Kasnije se šalju na mesto zvano Gehena, gde se pojavljuju zmije s debelim trbusima, koje izgledaju žive i koje ih muče tako što ih grizu, a to oni osećaju kao oštar bol. Način na koji duhovi osećaju sličan je onome kako to ljudi osećaju u životu tela. U međuvremenu, oni žive u odvratnim fantazijama kroz vekove, dok na kraju više i ne znaju da su ikada bili ljudi. Njihov život, koji se sastojao od mržnje i osvete, ne može ugasnuti na drugi način.

816. Kako postoji bezbroj vrsta mržnje i osvete, a podvrsta još više, pri čemu nijedna vrsta nije kao druga, nemoguće ih je sve nabrojati njihovim redom, te ću govoriti samo o onima koje sam video. Došao mi je jedan koji je izgledao kao plemić. Te koji su mi se pojavljivali video sam jasno kao po danu, i još jasnije, ali kroz svoj unutrašnji vid; jer mi je Gospodovom Božanskom milošću dato da budem u društvu s duhovima. Pri prvom susretu pravio je znake da želi sa mnom da govori pitajući da li sam hrišćanin, na šta sam odgovorio da jesam. Onda reče da je i on, te je pitao da li može da bude sam sa mnom, da bi mi rekao nešto što ne želi da drugi čuju. Ali ja sam mu odgovorio da u drugom životu ljudi ne mogu biti sami, kao što ljudi na zemlji misle da su sami, i da je tu bilo mnogo duhova. Tada je došao bliže, te se prikrao iza moje glave, i tada sam shvatio da je to bio razbojnik. Dok je bio tu, osetio sam nešto kao ubod u srce, a onda i u mozak - za čoveka bi takav udarac značio smrt. Ali mene je Gospod štitio i ja se nisam ničega uplašio. Kakvu je veštinu koristio, nije mi poznato. Misleći da sam mrtav, rekao je ostalima da dolazi od čoveka koga je upravo ubio, i to udarcem otpozadi, rekavši da je to uradio tako vešto da čovek ništa nije znao dok nije pao, i da bi svak

pomislio da je on nevin. Bilo mi je dato da doznam iz ovoga kako je on upravo došao iz života, gde je bio počinio takvo delo. Kazna za ovakve je strašna. Iza paklenih muka koje trpe vekovima, dobijaju odvratno i čudovišno lice – koje i nije lice nego nešto ogavno kao da je od kudelje. Tako oni odbacuju sve ljudsko i svak zadrhti kada ih vidi, te zato lutaju unaokolo kao divlje zveri po mračnim mestima.⁶⁹

817. Prišao mi je jedan iz jednog paklenog staništa s leve strane i govorio sa mnom. Dato mi je bilo da opazim kako je bio iz čete podlaca. Pokazano mi je na sledeći način šta je uradio na svetu. Bio je poslat nešto dublje u nižu zemlju, ispred, malo nalevo, i tu je počeo da kopa grob, kao što se to radi za mrtve kada treba da se sahrane. Iz toga se naslućivalo da je i u životu tela nekoga usmrtio. Tada se pojaviše mrtvačka nosila pokrivena crnim platnom. Odmah zatim onaj koji je bio na nosilima ustade i priđe mi, i vrlo pobožno ispriča mi kako veruje da ga je onaj čovek ubio otrovom i da je to pomislio u času smrti, ali nije znao da li je to nešto više od sumnje. Kada je to onaj sramni duh čuo, priznao je da je počinio to delo. Posle priznanja sledila je kazna. Bio je dva puta prevrnut u mračnoj jami koju je iskopao i postao crn kao egipatska mumija, i licem i telom, i u takvom stanju bio podignut i pokazan duhovima i anđelima, te se začuo uzvik: *Kakvog li đavola!* A i ohladio se, kao što su hladni pakleni, pa je bio poslat dole u pakao.

818. Ima jedan strašan pakao ispod zadnjice, gde jedan drugoga probadaju noževima upirući ih prema grudima, kao furije; ali kad mašu nožem, on im se oduzima. To su oni koji su plamteli mržnjom da okrutno ubijaju; otuda su stekli takvu strašnu prirodu. Taj mi je pakao bio otvoren, ali nakratko zbog te okrutnosti, da bih video prirodu smrtne mržnje.

819. Nalevo, u visini donjeg dela tela, ima kao neko mrtvo jezero, široko, duže nego šire. Onima koji su na obali pokazuju se čudovišne zmije, kao one što obitavaju u ustajalim jezerima kužnog daha. Dalje, na levoj obali, pojavljuju se oni koji jedu ljudsko meso i koji proždiru jedan drugoga, sa zubima u ramenu jedan drugome. Još dalje vide se velike ribe, ogromni kitovi, koji gutaju čoveka a onda ga izbljuju, a na

⁶⁹ Primer razbojnika pokazuje zakon koji autor često pominje, da su ljudi ili duhovi koji čine zlo u pogledu morala ljudi, ono što psiholozi nazivaju moral insanity, što obuhvata sve vrste sociopatije, i da stoga sve vide nerealno, to jest da žive u fantazijama, dakle, s mišljenjem koje se slaže s njihovim negativnim osećanjima. To je tzv. pakleni brak između zla i obmane, kao što postoji nebeski brak između dobre i istine odnosno nesebične ljubavi i mudrosti; i da svaki čovek ostvaruje jedan ili drugi brak u svom zemaljskom životu. Dakle, nema neoženjenih ili neudatih u duhovnom smislu, prim. prev.

suprotnoj strani pokazuju se vrlo ružna lica, toliko čudovišna da se ne mogu opisati, većinom starica, koje jure unaokolo kao u ludilu. Na desnoj obali su oni koji pokušavaju da zakolju jedan drugoga pomoću okrutnih instrumenata, koji se razlikuju već prema odvratnim osećanjima njihovog srca. U sredini jezera sve je crno i kao ustajalo. Izenadio sam se kada sam video da se tamo dovode neki duhovi, ali mi je rečeno da su to duhovi koji su gajili duboku mržnju jedan prema drugome, i da njihova mržnja bukne čim im se pruži prilika, u čemu oni osećaju najveće zadovoljstvo; i da im nije ništa milije nego da bližnjega izvedu pred sud i učine sve da bude kažnjen; i da ih nije strah od zakona, oni bi ga i usmrtili. Ljudska mržnja i okrutnost pretvaraju se u ovakve prizore posle života u telu. Fantazije koje izviru iz njihovih okrutnosti i mržnje postaju njihova stvarnost.

820. Oni koji su pljačkali i bili pirati, u drugom životu vole ustajalu i smrdljivu mokraću više nego ijednu drugu tečnost i izgledaju kao da žive usred ustajalih smrdljivih baruština. Jedan takav razbojnik prišao mi je škrgućuci zubima, što sam čuo kao da je dolazilo od čoveka, a što je bilo čudno jer je bio bez zuba. On je priznao da bi radije živeo u pravoj mokraći nego pored bistre vode i da mu miris mokraće vrlo prija. Reče da bi radije imao svoj dom u bačvi za mokraću, nego bilo gde drugde.

821. Ima takvih koji se licem i životom spolja predstavljaju kao časni, trudeći se na svaki način da tako izgledaju, da bi se uzdigli u častima i stekli imanje, a da ne izgube ugled. Stoga oni ne rade otvoreno, nego preko drugih na prevaru lišavaju ljude njihovih dobara, ne hajući što će porodice tih koje su orobili umreti od gladi; oni bi to i sami radili bez trunke savesti kada bi mogli da izbegnu da ih javnost vidi, tako da im je karakter isti kao da su ta dela izvršavali sami. Oni su skriveni otimači, pa je njihova posebna mržnja sjedinjena s prezirom za druge, s pohlepom, okrutnošću i prevarom. U drugom životu takvi žele da ostanu bezgrešni govoreći kako nisu uradili ništa loše, zato što to nije bilo otkriveno. I da bi pokazali kako nisu krivi, skidaju odeću i pokazuju se nagi - na taj način se prikazujući nevinima. Ali dok se ispituju, vidi se kakvi su iz svake reči i svake ideje njihove misli, a da oni toga nisu svesni. U drugom životu takvi žele da bez griže savesti usmrte svakog druga s kojim se nađu. Oni imaju kod sebe sekiru i malj u ruci, i izgleda im da pred njima stoji neki drugi duh koga udaraju s leđa, ali ne tako da se prolije krv jer se plaše smrti. Oni nisu u stanju da odbace to oružje iz ruku, mada to snažno žele da se njihova divlja narav ne bi pokazala pred očima duhova i anđela. Oni su na srednjoj udaljenosti ispod stopala i napred.

822. Ima jedna vrsta mržnje protivu bližnjega, koja nalazi uživanje u tome da vređa i muči svakoga; a što više štete nanese drugome, to više uživa. Među njima ima vrlo mnogo onih iz običnog sveta. Ali ima i takvih koji nisu obični, ali imaju sličnu narav, samo se lepše ophode, jer su odgojeni u boljem društvu, a i zato što se plaše zakonskih kazni. Posle smrti gornji deo njihovog tela izgleda nag, a kosa im je neuredna. Oni dosađuju jedni drugima jureći napred i, hvatajući druge za ramena, skaču preko njihovih glava, da bi se odmah vratili i napali ih pesnicama. Oni za koje se misli da imaju bolji način ophođenja postupaju na sličan način, ali prvo izmenjuju pozdrave, da bi zatim zašli iza leđa bližnjega i napali ga pesnicama; ali čim se pogledaju licem u lice, izmenjuju pozdrave, da bi ponovo zašli iza leđa i udarali pesnicom. Na taj način hoće da izgledaju pristojni. Oni se pojavljuju na levoj strani, na srednjoj visini.

823. Sve što je čovek učinio u životu tela, vraća se redom u drugom životu, čak i ono što je mislio. Kada se njegovo neprijateljstvo, mržnja i prevare vrate, osobe koje je mrzeo i protivu kojih je tajno radio pojave se pred njim u tome trenutku. Tako je u drugom životu. Ali o takvom pojavljivanju biće po Gospodovoj Božanskoj milosti govora docnije. Misli koje je gajio protivu nekoga pokazuju se otvoreno. Jer se tamo opažaju sve misli. Otuda njihovo žalosno stanje, jer se njihova skrivena mržnja otvoreno pokazuje. Kod zlih, sva zla dela i misli se vraćaju, ali je sasvim drugi slučaj s dobrima. Kod ovih, sva njihova prijateljstva i ljubav se vraćaju, praćeni najvećim uživanjem i srećom.

GLAVA VIII

Nastavak o paklu onih koji su živeli u preljubi i sladostrašću; o paklu varalica i čarobnjaka

824. Ispod pete desnog stopala⁷⁰ nalazi se pakao nastanjen onima koji su uživali u okrutnosti, a istovremeno i u preljubi, i koji su u svom životu u tome nalazili najveće uživanje. Značajno je primetiti da su oni koji su bili okrutni u životu tela više od ostalih bili i u preljubi. Takvi su oni u ovome paklu, gde izvode okrutnosti na takav način da se o tome ne može govoriti. U svojim fantazijama oni prave velike avane u kojima se usitnjavaju lekovite trave i tu kamenim maljevima, kojima se mrve biljke, tuku svakoga koga stignu; isto tako, imaju široke sekire kao one kojima se služe dželati; i svrdla kojima vrše nasilje jedni nad drugima; da ne pominjemo ostale strašne okrutnosti. Tamo su i neki Jevreji koji su u davna vremena postupali okrutno prema Neznabošcima. U današnje vreme taj pakao se proširuje, posebno onima što dolaze iz takozvanog Hrišćanskog sveta, koji su uživali u preljubi i koji su većinom okrutni. Ponekad se njihova okrutnost pretvara u smrad kao od ljudskog izmeta, koji jako isparava kad se taj pakao otvori. Osetio sam ga u svetu duhova i ponekad sam se skoro onesvestio od njega. Taj odvratan smrad nalik na izmet ispunjava pakao, ali ponekad prestane; jer se njihovo uživanje u preljubi pretvara u takav smrad. Vremenom, kada prođu kroz ove periode, oni se nađu sami sedeći u mukama, kada postaju ružni kosturi, ali još uvek žive.

825. Na nivou stopala (tabana), na priličnoj udaljenosti napred, nalazi se pakao koji se naziva Gehena⁷¹, gde su bestidne žene koje

⁷⁰ Autor govori o mestima prema korespondenciji s ljudskim telom, prim. prev.

⁷¹ Gehena je grčka verzija hebrejske fraze Hinonska dolina: mesto u blizini Jerusalisa, gde su se Hananiti klanjali Valu i Molohu i gde je vatra neprekidno gorela radi prinošenja ljudskih žrtava; i Jevreji su se klanjali tim božanstvima plodnosti jedno vreme, do reformi kralja Josije. To je kasnije postalo smetlište na koje su bacane uginule životinje i tela zločinaca nad kojima je izvršena smrtna kazna; u novozavetno vreme poistovećivalo se s paklom (videti: Mateja, V 22; Luka, XII 5; Apokalipsa 19-21), prim. prev.

su sve uživanje nalazile u preljubi i koje su smatrale da je preljuba ne samo dopuštena već da je i za pohvalu (da se njome treba dičiti), pa su na taj način uvlačile bezazlene i nevine u tu rabotu. Tamo se pokazuje vatreni odsjaj, kakav se vidi na nebu kod velikih požara: to je praćeno vatreanom vrelinom, koju mi je bilo dopušteno da osetim na svom licu; otuda dolazi i smrad, kao od kostiju i kose koje sagorevaju. Ponekad se ovaj pakao pretvara u strašne zmije, koje ih ujedaju; tada one (bestidne žene) čeznu za smrću, ali ne mogu umreti. Neke od njih su bile puštene da dođu k meni i one mi rekoše da je tamo vatreana vrućina; ali kada im se dopusti da se primaknu bilo kojem društvu dobrih duhova, vrućina se pretvara u hladnoću i tada osećaju naizmenično vrućinu i hladnoću, iz jedne krajnosti u drugu, što im pričinjava muke. No i pored svega toga, ima intervala kada osećaju toplinu požude. Ali, kao što rekoh, njihova stanja se menjaju.

826. Bili su neki oba pola iz takozvanog Hrišćanskog sveta, koji su za života tela verovali kako je preljuba ne samo zakonita već i sveta i koji su imali zajedničke brakove, kako su ih bezbožno nazivali pod velom svetosti. Video sam da su poslani u Gehenu, ali kada su tamo stigli, desila se promena; vatreanost Gehene, koja je crvenkasta, postajala je bela kada bi oni stigli; i videlo se da se ne mogu uklopiti. Stoga je ova odvratna četa bila odvojena i oterana u oblast iza (u drugi svet, kako je rečeno), gde su upadali u baruštine, odakle će biti poslani u novu Gehenu koja će im biti naznačena. U Geheni se čulo neko šištanje koje se ne može opisati; ali šištanje i zujanje bilo je grublje nego ono koje je dolazilo od ovih koji su svetost ukaljali svojim preljubama.

827. Oni koji zavode pretvarajući se da vole bračnu ljubav i decu, ponašajući se tako da suprug misli kako su njegovi gosti čedni, bezazleni i prijateljski raspoloženi, a koji pod tim velom lakše vrše preljubu, takvi su u paklu ispod zadnjice, u najprljavijem izmetu; i oni se čiste⁷² dok ne postanu kao kosti, jer se svrstavaju među one koji obmanjuju. Ovi ne znaju šta je savest. Razgovarao sam s njima; oni se čude da iko treba da ima savest i da se preljuba smatra protivnom savesti. Ali bilo im je rečeno da je takvim preljubočiniteljima bez savesti nemoguće ući u Nebo isto kao što je ribama nemoguće da se kreću u vazduhu ili pticama u etru, jer bi prilazeći (Nebu) osetili gušenje, a njihovo uživanje pretvorilo bi se u odvratan smrad; da bi bili bačeni u pakao i tamo na kraju postali kao kosti, s malo života,

⁷² Čišćenje ili vastacija je pražnjenje duha od onoga što mu smeta da se dovede do onog stanja koje je njegovo pravo i trajno stanje, bilo za pakao bilo za Nebo; neka vrsta čistilišta, prim. prev.

jer su svojim životom stekli takav karakter da bi, kada bi ga izgubili, malo istinski ljudskog života ostalo u njima.

828. Oni nad kojima vlada požuda za obljubom defloracijom i koji nalaze najveće zadovoljstvo u tome da devicama ukradu njihovo devičanstvo, bez namere braka ili potomstva, i koji tako otimaju cvet devičanstva, da bi posle napustili, prezirali i prostituisali svoje žrtve, takvi trpe najveće kazne u drugom životu, jer je takav život protivan redu - prirodnom, duhovnom i nebeskom; i stoga što nije samo protivan bračnoj ljubavi, koja se u Nebu smatra najsvetijom, nego je protivan i nevinosti, nad kojom oni vrše nasilje i koju ubijaju zavodeći nevine, koji bi inače mogli da se ispune bračnom ljubavlju, u bludnički život; jer prvi cvet ljubavi uvodi device u čednu bračnu ljubav, koja povezuje umove bračnoga para. I pošto je svetost Neba zasnovana na bračnoj ljubavi i na nevinosti i pošto su takvi ljudi unutrašnje ubice, to njima izgleda kao da sede na besnom konju, koji ih baca tako da padaju s njega, kad im se čini da će izgubiti život - takav ih strah hvata. Posle, čini im se da su ispod trbuha besnoga konja, pa se odmah zatim vide kako ulaze kroz zadnji kraj konja u njegov trbuh i odmah zatim čini im se da su u trbuhu prljave bludnice, koja se pretvara u velikog zmaja, i tu ostaju smotani u mukama. Ova kazna se vraća kroz stotine i hiljade godina, dok ne počnu da se užasavaju takvoga života. O njihovom potomstvu rečeno mi je da je gore od ostale dece, jer vuče od svojih očeva takvo nasleđe; pa se stoga deca retko rađaju iz takvih odnosa, a ona koja se rode, ne ostaju dugo u životu.

829. Oni koji u životu tela misle s pohotom i sve povezuju s pohotom, čak i kad govore o svetinjama ili kad su u zreloom dobu i u starosti i kad ih ništa na pohotu na izaziva, takvi i misle i govore isto tako i u drugom životu; i kako se njihove misli saopštavaju, a ponekad i pokazuju, kao požudne predstave pred drugim duhovima, oni njih tako vređaju. Njihova kazna je da se u prisustvu duhova koje su uvredili bacaju na tle i da se brzo prevrću sleva nadesno, pa onda poprečno u drugom položaju, i opet u drugom - nagi pred svima ili polunagi, već prema prirodi njihove pohote, i tada se osećaju posramljeno. Tada se okreću glavom i nogama vodoravno, kao na nekoj osovini. Javlja se otpor i u isto vreme bol; jer tu deluju dve sile, jedna koja ih vrti ukруг, a druga obratno, tako da je kazna propraćena bolom kao da ih neko kida. Posle takvoga kažnjavanja bedniku se dopušta da se povuče iz vidokругa ostalih duhova i on se oseća postišeno. No ipak, njima neki prilaze da bi videli da takav i dalje istrajava u tim stvarima (pohote); i sve dok se oseća posra-

mljeno i na mucu, on se uzdržava. Tada se njemu čini da se sakrio, iako oni oko njega znaju gde je. Ova kazna se pokazala napred na određenom odstojanju.

Ima i dečaka, mladića i mladih ljudi, koji od ludosti i vrele želje stižu odvratna načela, po kojima supruge, osobito mlade i lepe, nisu za supruge, nego za njih i njima slične, gde suprug ostaje samo glava porodice i vaspitač dece. Ovi se u drugom životu izdvajaju svojim dečakim glasom u govoru. Oni su iza na određenoj visini. Oni koji su se potvrdili u ovakvim načelima i u životu živeli po njima, strogo se kažnjavaju u drugom životu, tako što im se zglobovi iščaše pa se opet sastave ili se uvrću u oba smera, a to rade duhovi koji ove mogu da nateraju da se svojom fantazijom osećaju kao da su u (zemaljskom) telu, tako da osećaju telesni bol. Ovim nasilnim promenama, zajedno s njihovom borbom dok se odupiru, oni se tako kao kidaju toliko da im se čini kao da su raskomadani i rastrgnuti na komade, uz užasne bolove; i to sve nanovo dok se ne počnu užasavati takvih životnih načela, tako da prestanu da misle na taj način.

830. Oni koji su varali podmuklim prevarama, pokazujući prijatno lice i pristojan govor, a prikrivali prevaru i tako zavodili ljude s namerom da ih upropaste, takvi su u paklu koji je strašniji od ostalih, strašniji od pakla ubica. Njima se čini da žive među zmijama; i što je pogubnija bila njihova prevara, to su strašnije, otrovnije i brojnije zmije koje ih okružuju i muče. Oni i misle da su to zmije: osećaju takav bol i takvu muku. Malo ko će to verovati, ali to je istinito. To su oni koji su izvodili prevare s predumišljajem i koji su u njima osećali najveći užitak. Kazne za prevarante su različite, već prema prirodi prevare. Uglavnom, takve osobe se ne trpe ni u jednom društvu, nego se izbacuju, jer što god duh misli, oni oko njega to opažaju i znaju istoga trenutka; tako opažaju da li ima i malo obmane i kakve je vrste. Stoga, kad su izbačeni iz društava, oni sede usamljeni; i tada se pokazuju sa širokim licem, čija je širina kao četiri ili pet drugih lica, i sa širokom debelom kapom koja se beli, sedeći u mukama kao slike smrti. Imaju drugih koji su obmanjivači po prirodi, a ne s predumišljajem, i koji ne deluju tajnovito i pritivno. Oni se odmah prepoznaju i njihova misao se jasno vidi. Oni se čak i hvale jer kažu da su lukavi. Oni nisu u takvom paklu. Ali, po Božanskoj milosti Gospodovoj, o ovakvim obmanjivačima biće reči kasnije.

831. Imaju žena koje su živele predajući se svojim prirodnim sklonostima, starajući se samo za sebe i za svet, čiji se ceo život sastojao u spoljnoj pristojnosti i koje su stoga bile visoko cenjene u učtivom društvu. Tako su stekle naviku i talenat da se ponašaju

prema željama i zadovoljstvu drugih, pod izgovorom da je to časno, a s namerom da nad njima steknu kontrolu. Njihov život je tako postao život pretvaranja i obmanjivanja. Kao i ostali, one su posećivali crkve, ali samo s namerom da se pokažu kako su časne i pobožne, ali su bile bez savesti i vrlo sklone sramotnim delima i preljubi, sve dok su mogle da ih prikrivaju. Takve žene misle na isti način i u drugom životu. Ne znajući šta je savest i ismevajući one koji o njoj govore, one se uvlače u osećanja drugih, ma kakva da su, izigravajući vrlinu, pobožnost, sažaljenje i nevinost, pomoću kojih obmanjuju, ali kad god okolnosti dopuštaju, one srljaju u zločeste i bestidne stvari. Te žene postaju čarobnice u drugom životu, od kojih se neke nazivaju sirenama; i one vladaju veštinama koje su nepoznate na svetu. One su kao sunđeri koji upijaju škodljiva lukavstva; i tako su nadarene da ih odmah mogu i koristiti.

Veštine nepoznate na svetu, koje one upražnjavaju u drugom životu, jesu ove: Mogu da govore kao da su negde drugde, tako da izgleda da se glas čuje kao da dolazi od dobrih duhova. One mogu biti s nekoliko (duhova) u isto vreme, tako da ubede ostale kako su svuda prisutne. Mogu da govore kao da su nekoliko osoba i da budu prisutne na nekoliko mesta istovremeno. Mogu da otklone sve što se uliva od dobrih duhova, čak i od anđeoskih duhova, i da to na razne načine izokrenu u svoju korist. One mogu da uzmu tuđ izgled, iz predstava koje imaju (o tome duhu). Mogu da nadahnu da ih neko voli i da se uvuku u osećanja drugih (duhova). Mogu da nestanu iz vidokruga i da pobegnu nevidljivo. Mogu da predstave pred očima duhova beo plamen oko glave, što je znak anđela, i to pred mnogima. Mogu na razne načine da se pretvaraju da su nevine, čak i da predstave malu decu koju ljube. One mogu da izazovu druge, koje mrze, da ih (njih, sirene) ubiju (jer znaju da ne mogu umreti), a tada to razglase i optuže ih za ubistvo. One su iz moga sećanja izvukle sve što sam mislio i učinio, i to vrlo vešto. Dok sam spavao, one su razgovarale s drugima, kao iz mene, tako da su duhovi bili ubeđeni u to, dakle, u neistinite i sramotne stvari. Imaju i mnoge druge veštine. One su tako ubedljive da ne ostaje mesta za sumnju; stoga se njihove ideje ne saopštavaju kao ideje drugih duhova. Njihove oči su kao oči zmija, koje gledaju i obraćaju pažnju u svakom pravcu odjednom. Ove čarobnice ili sirene strogo se kažnjavaju, neke u Geheni, neke u nekoj vrsti dvorišta među zmijama; neke izvijanjem i raznim sudarima, koje prate veliki bol i patnja. Vremenom, one se odvajaju od svakog društva i postaju kao kosturi od glave do stopala. Nastavak o tome na kraju ovoga poglavlja.

Knjiga Postanja (VIII)

1. I Bog se opomenu Noja i svih zvijeri i sve stoke što bjehu s njim u kovčegu; i posla Bog vjetar na zemlju da uzbije vodu.
2. I zatvoriše se izvori bezdanu i ustave nebeske, i dažd s neba prestade.
3. I stade voda opadati na zemlji, i opade poslije sto i pedeset dana.
4. Te se ustavi kovčeg sedmog meseca dana sedamnaestoga na planini Araratu.
5. I voda opadaše sve većma do desetog mjeseca; i prvog dana desetog mjeseca pokazашe se vrhovi od brda.
6. I poslije četrdeset dana otvori Noje prozor na kovčegu, koji bješe načinio.
7. I ispusti gavrana, koji jednako odlijetaše i dolijetaše sve dokle ne presahnu voda na zemlji.
8. Pa pusti i golubicu da bi vidio je li opala voda sa zemlje.
9. A golubica, ne našavši gdje bi stala nogom svojom, vrati se k njemu u kovčeg, jer još bješe voda po svoj zemlji. I Noje, pruživši ruku, uhvati je i uze je k sebi u kovčeg.
10. I počeka još sedam dana, pa opet pusti golubicu iz kovčega.
11. I pred večer vrati se k njemu golubica i, gle, u kljunu joj list maslinov, koji bješe otkinula; tako pozna Noje da je opala voda sa zemlje.
12. Ali počeka još sedam dana, pa opet pusti golubicu, i ona mu se više ne vrati.
13. Šest stotina prve godine vijeka Nojeva prvi put prvoga mjeseca usahnu voda na zemlji; i Noje otkri krov na kovčegu, i ugleda suhu zemlju.
14. A drugoga mjeseca dvadeset sedmog dana bješe sva zemlja suha.
15. Tada reče Bog Noju govoreći:
16. Izidi iz kovčega ti i žena tvoja, i sinovi tvoji i žene sinova tvojih s tobom;
17. Sve zvijeri što su s tobom od svakoga tijela, ptice i stoku i što god gmiže po zemlji, izvedi sa sobom, neka se razidu po zemlji, i neka se plode i množe na zemlji.
18. I izide Noje i sinovi njegovi, i žena njegova i žene sinova njegovijeh s njim.

19. Sve zvijeri, sve sitne životinje, sve ptice i sve što miče po zemlji po svojim vrstama izidoše iz kovčega.

20. I načini Noje žrtvenik Jehovi, i uze od svake čiste stoke i od svih ptica čistijeh, i prinese na žrtveniku žrtve paljenice.

21. I omirisa Jehova miris ugodni, i reče u srcu svojem: ne ću više kleti zemlje s ljudi, što je misao srca čovječjega zla od malena; niti ću više ubijati svega što živi, kao što učinih.

22. Od sele dokle bude zemlje, ne će nestajati sjetve ni žetve, studeni ni vrućine, ljeta ni zime, dana ni noći.

Kratko izlaganje

832. Subjekat koji sada sledi u nizu jeste čovek Nove crkve, koja se naziva Noje; u stvari, subjekat je njegovo stanje posle iskušenja, sve do preporoda i posle toga.

833. Ovde se govori (stihovi 1-5) o njegovom prvom stanju posle iskušenja i o njegovom kolebanju između onoga što je istinito i onoga što je lažno, dok se istine ne počnu javljati.

834. Njegovo stanje je trostruko: prvo, kad još nema istina vere; sledeće, kad ima istina vere zajedno s ljubavlju k blišnjemu; i posle, kada dobra ljubavi sijaju (kroz istine)(stihovi 6-14).

835. Njegovo četvrto stanje, kada misli i postupa iz ljubavi k blišnjemu, koje je drugo stanje preporoda (stihovi 20, 21).

836. Konačno, opisuje se Nova crkva, podignuta namesto pret-hodne (stihovi 21, 22).

Unutrašnji smisao

838. U prethodna dva poglavlja govorilo se o Novoj crkvi nazvanoj Noje ili o čoveku te crkve: prvo, o njegovim pripremama da primi veru, a preko vere, i ljubav k blišnjemu; sledeće, o njegovom iskušnju; a posle, kako je bio zaštićen kada je nestajala Pradrevna crkva. Ono o čemu se sada govori jeste njegovo stanje posle iskušenja, koje se opisuje u onome redu po kojem se odvijalo, kako kod njega tako i kod svih onih koji su bili preporođeni; jer je Reč Gospodova takva da kada govori o jednom čoveku, govori o svim ljudima i o svakom pojedinom, s razlikom koja zavisi od naravi svakoga od njih: to je univerzalni smisao Reči.

839. Stih 1. *I Bog se opomenu Noja i svih zvijeri i sve stoke što bjehu*

s njim u kovčegu, i posla Bog vjetar na zemlju da uzbije vodu.

Bog se opomenu znači kraj iskušenja i početak obnove; Nojem se označava, kao i pre, čovek Drevne crkve; *svim zvijerima i svom stokom što bjehu s njim u kovčegu*, označava se sve što je on imao (duhovno); *i Bog posla vjetar na zemlju da suzbije vodu* znači postavljanje svih stvari u njihov red.

840. *I Bog se opomenu*, znači kraj iskušenja i početak obnove, što je jasno iz onoga što prethodi i onoga što sledi. *Bog se opomenu* znači posebno da je On milostiv i da je Njegova milost do vijeka, a osobito posle iskušenja, jer tada sija nova svetlost. Sve dok iskušenje traje, čovek misli da je Gospod odsutan, jer ga muče zli geniji (zli duhovi) tako žestoko da postaje očajan, kada jedva da veruje kako Bog postoji. Međutim, Gospod je baš tada bliže nego što to čovek može ikada poverovati. Ali kada iskušenje prestane, čovek prima utehu, i tek tada po prvi put veruje da je Gospod prisutan. Stoga, u odlomku pred nama, reči *Bog se opomenu*, što je izraz po onome kako izgleda, označava kraj iskušenja i početak obnove. Kaže se *Bog se opomenu*, a ne *Jehova*, jer je čovek još uvek u stanju koje prethodi preporodu; a kada se preporodi, tada se kaže *Jehova* (kao što je na kraju ovoga poglavlja, stihovi 20, 21). Razlog je to što vera još nije spojena s ljubavlju k bližnjem, jer se za čoveka po prvi put kaže da je iznova rođen tek kada postupa iz ljubavi prema bližnjemu. Jehova je prisutan u ljubavi k bližnjemu, ali ne sasvim kada još vera i ljubav nisu spojene. Ljubav prema bližnjemu je samo biće čovekovog života u drugom svetlu; a pošto je Jehova samo Biće i Život, to se ne kaže *Jehova* nego *Bog* sve dok čovek ne postane (čovek u duhovnom smislu) i dok ne živi (duhovno).

841. Da se Nojem označava, kao i pre, čovek Drevne crkve; a *svim zvijerima i svom stokom s njim u kovčegu*, sve što mu pripada, jasno je iz onoga što je prethodno rečeno o Noju, kao i o značenju *zvijeri* i *stoke*. Reč *zvijer* ima dvostruko značenje, naime, ono što je u čoveku živo i ono što je mrtvo. *Zvijer* važi za ono što je živo, zato što ta reč na hebrejskom jeziku označava živu stvar; a pradrevni ljudi su u svojoj poniznosti sebe nazivali zverima, pa je ta reč postala slika onoga što je mrtvo u čoveku. U ovom odlomku *zvijer* predstavlja kako ono što je živo, tako i ono što je mrtvo u jednom kompleksu, u skladu s onim što je u čoveku posle iskušenja; gde se ono što je živo i ono što je mrtvo, to jest ono što pripada Gospodu i ono što pripada čoveku, pokazuje tako izmešano da je teško razaznati šta je istinito i dobro; ali Gospod tada dovodi i raspoređuje sve u red, što se vidi iz onoga što sledi. Da *zvijer* znači ono što je živo u čoveku, može se

videti u prethodnom (VII 14) i u ovom poglavlju (stihovi 17, 19); da to takođe označava ono što je mrtvo u čoveku, očito je iz onoga što je prethodno pokazano o zverima i stoci (stihovi 45, 46, 142, 143, 346).

842. *I posla Bog vjetar na zemlju da suzbije vodu*, predstavlja dovođenje svega u red, što je jasno iz značenja *vjetra* u Reči. Svi duhovi, kako dobri tako i loši, porede se s vetrom, slični su mu i nazivaju se *vetrovi*; a u izvornom jeziku koristi se ista reč kako za *duhove* tako i za *vetrove*. U iskušenjima (koji su ovde *suzbijena voda*, kao što je već pokazano), zli duhovi su uzrok Potopa, na taj način što u gomilama utiču svojim fantazijama i izazivaju slične fantazije u čoveku; a kada se ti duhovi ili njihove fantazije razagnaju, u Reči se kaže da je to učinio *vjetar*, i to *istočni vjetar*. Isti je slučaj sa čovekom dok traje iskušenje i kada uzburkanost vode ili iskušenja prestanu, kao što je to kod čoveka, a što sam iskustvom naučio u nekoliko navrata. Jer se zli duhovi u svetu duhova skupljaju u čete i tako izazivaju nered dok ih ne rasteraju druge grupe duhova, koje uglavnom dolaze s desne strane, najviše od istoka; i koje im zadaju takav strah da samo misle kako bi pobešli. Tada se oni koji su s njima udruženi razbeže na sve strane, pa se tako udruženja duhova sakupljena sa zlim ciljevima rasprše. Čete duhova, koje ih tako rasteruju, u Reči se nazivaju *istočni vetar*; a ima i drugih brojnih načina kako se razgone, koji se isto tako nazivaju *istočni vetrovi*, o kojima će, Božanskom milošću Gospodovom, biti govora kasnije. Kada se zli duhovi ovako rasteraju, posle uzburkanosti i nereda slede mir ili tišina, kao što je to kod čoveka koji je upravo prošao kroz iskušenje, jer dok je pod iskušenjem, on je posred ovakve čete duhova, ali kad se oni oteraju i razagnaju, dolazi do tišine kada se sve dovodi u red. Pre nego li se sve dovede u red, obično se sve dovodi u stanje nereda i haosa, tako da se ono što se ne slaže odvaja i tada to Gospod dovodi u red. Ovaj proces se može uporediti s onim što se dešava u prirodi, gde se sve prvo dovodi u zbrku i nered, pre nego se dovede u red. Tako, na primer, kad ne bi bilo oluja u atmosferi da rasteraju ono što je heterogeno, vazduh ne bi nikada postao tih, nego bi bio smrtonosan od kužnih nagomilavanja. Tako je i u čovekovom telu: ukoliko sve stvari u krvi, kako nesrodne tako i srodne, ne bi neprestano zajedno ulazile u srce da bi tu bile izmešane, nastalo bi smrtno zgrušavanje tečnosti i one se ne bi mogle rasporediti da bi izvršavale svoje zadatke. Tako je i s čovekom u toku njegovog preporođenja. Da *vetar*, a posebno *istočni vetar*, označava rasterivanje obmana i zala ili, što je isto, zlih duhova i genija, i posle svođenje svega u red, može se videti iz Reči, kao kod Isaije:

Vijačeš ih, i vjetar će ih odnijeti i vihor će ih rasuti, a ti ćeš se veseliti u Gospodu i hvalićeš se svecem Izrailjevim. (XLI 16)

Ovde se rasterivanje upoređuje s *vetrom*, a razasipanje s *vihorom*, što se kaže za zle duhove; tada će se novorođeni radovati u Jehovi. Kod Davida:

Jer, gle, carevi se zemaljski sabraše, ali prodoše svi. Vidješe i začu-diše se, prepadoše se i pobjegoše. Trepet obuze ih ondje, mučiše se kao porodilja. Vjetrom istočnijem razbio si korablje Tarsiske. (XLVIII 4-7)

Ovde se opisuju strah i zabuna koje uzrokuje istočni vetar, a odnosi se na ono što se dešava u svetu duhova i što se povezuje s unutrašnjim smislom Reči. Kod Jeremije:

Da bi obratio zemlju njihovu u pustoš, na vječnu sramotu, da se čude ko god prođe preko nje i maše glavom svojom. Kao ustokom (istočnim vjetrom) razmetnuću ih pred neprijateljem; leđa a ne lice pokazaću im u nevolji njihovoj. (XVIII 16, 17)

I ovde *istočni vetar* znači rasterivanje obmana. Sličan je i opis istočnog vetra kojim je osušeno Crveno more da bi sinovi Izrailjevi prešli, kao što se opisuje u Knjizi izlaska:

I pruži ruku svoju Mojsije na more, i Jehova uzbi more vjetrom istoč-nijem, koji jako duvaše cijelu noć, i osuši more, i voda se rastupi. (XIV 21)

Značenje Crvenog mora bilo je slično značenju Potopa u ovome poglavlju, što se vidi iz toga da su se Egipćani (koji predstavljaju zle) u njemu utopili, dok su sinovi Izrailjevi (koji predstavljaju novorođene, kao što je ovde *Noje*) prešli preko. *Crvenim morem* isto kao i *Potopom* predstavljeno je prokletstvo, a isto tako i iskušenje; da su *istočnim vjetrom* i *Potopom* označena zla prokletstva ili iskušenja, vidi se iz Mojsijeve pesme posle prelaska (Knjiga izlaska, XV 1-19). Kod Isaije:

I Jehova će presušiti zaliv mora Misirskoga, i mahnuće rukom svojom vrh rijeke sa silnijem vjetrom svojim, i udariće je po sedam krakova da se može prelaziti u obući. I biće put ostatku naroda njegova, što ostane od Asirske, kao što je bio Izrailju kad izide iz zemlje Egipatske. (XI 15, 16)

Ovde *put ostatku naroda njegova, što ostane od Asirske*, znači dovođenje u red.

843. *I zatvoriše se izvori bezdanu i ustave nebeske, i dažd s neba prestade.* Ove reči znače da je iskušenje prestalo; *izvori bezdanu*, zla volje; *ustave nebeske*, obmane razuma; a *dažd* označava samo iskušenje uopšte.

844. Od ovoga pa do stiha 6 radi se o prvom stanju čoveka Crkve posle iskušenja; a time što je rečeno u ovome stihu predstavlja se prestanak iskušenja. Njegovo iskušenje, kako volje tako i razuma, već je razmatrano; a prestanak iskušenja u volji ovde je predstavljen

sa *zatvoriše se izvori bezdani*; dok je prestanak iskušenja u razumu predstavljen sa *ustave nebeske zatvoriše se*. Da ovi izrazi imaju takvo značenje, rečeno je i pokazano u prethodnom poglavlju (VII 11); a isto tako da *dažd* znači samo iskušenje (stih 12), pa nema potrebe zadržavati se duže na tome.

845. Razlog što *izvori bezdani* predstavljaju iskušenje onoga što je u volji, a *ustave nebeske* iskušenje onoga što je u razumu, jeste to što pakao iskušava ono što je u volji, a manje ono što je u razumu, osim ako je požuda preovladala, a ona pripada volji. Jer zla, koja pripadaju volji, jesu ta koja osuđuju čoveka i bacaju ga u pakao, a mnogo manje obmane, osim kada su spojene sa zlom, jer tada jedno sledi drugo. Da je to istina, vidi se po onima koji su u obmanama, ali i pored toga su spaseni, što je slučaj s mnogim neznabošcima, koji žive u prirodnoj ljubavi k blišnjemu i u milosrđu, i s hrišćanima, koji veruju u prostoti svog srca. Njih neznanje i prostota opravdavaju, jer oni mogu biti u nevinosti. Ali drugačije je s onima koji su se utvrdili u obmanama i koji su život zasnovali na obmanama, tako da odbijaju i odbacuju svu istinu; zbog toga ovakav život treba da se očisti pre nego li se bilo šta istinito ili dobro može posejati. Međutim, još je gore s onima koji su se utvrdili u obmanama pod uticajem požuda, tako da obmane i požude sačinjavaju jedan život; jer to su oni koji se bacaju u pakao. Ovo je razlog što se iskušenje onoga što je u volji naziva *izvorima bezdani*, a to su paklovi, i što se iskušenje onoga što je u razumu naziva *ustavama nebeskim*, što su oblaci od kojih dolazi *dažd*.

846. Stih 3. *I stade voda opadati na zemlji, i opade poslije sto i pedeset dana.*

Voda opadaše na zemlji, odnosi se na kolebanje između onoga što je istinito i onoga što je obmana; a *opade poslije sto i pedeset dana* predstavlja završetak (iskkušenja).

847. *I voda stade opadati na zemlji.* Da to označava kolebanje između onoga što je istinito i onoga što je obmana, jasno je iz onoga što je već rečeno: da je voda u Potopu ili poplava, u odnosu na Noja predstavljala iskušenje; jer se ovde govori o prvom stanju posle iskušenja; *voda stade opadati*, može značiti samo kolebanje između istine i obmana. Međutim, priroda ovoga kolebanja ne može se upoznati osim ako se zna šta je iskušenje, jer kakvo je iskušenje, takvo je i kolebanje koje sledi. Kada je iskušenje nebesko, tada je kolebanje između dobra i zla; a kada je duhovno, kolebanje je između istinitog i lažnog; a kada je prirodno, kolebanje je između onoga što pripada i onoga što se protivi požudi. Ima mnogo vrsta iskušenja, koja su uglavnom nebeska, duhovna i prirodna; i njih ne treba nikada pobrkati. Nebeska

iskušenja mogu biti samo kod onoga ko voli Gospoda, a duhovna kod onih koji su u ljubavi prema bližnjemu. Prirodna iskušenja sasvim se razlikuju od prethodnih i ona u stvari i nisu iskušenja, već samo zebnja koja se oseća onda kada prirodnoj ljubavi prete nedaće, bolesti ili iskvarena krv i druge tečnosti u telu. Iz ovoga kratkog prikaza može se znati šta je iskušenje, naime, da su to strah i zebnja koji se javljaju kada se nešto protivi onome što čovek voli. Tako kod ljudi koji su u ljubavi prema Gospodu, sve što napada tu ljubav uzrokuje najdublje mučenje, a to je nebesko iskušenje; kod onih koji su u ljubavi prema bližnjemu ili u milosrđu, sve ono što ugrožava tu ljubav muči savest, i to je duhovno iskušenje; ali oni koji su prirodni, često nazivaju iskušenjem i mučenjem savesti ono što nisu iskušenja, već samo bojazni kada je napadnuto ono što oni vole, kao kada se plaše da će izgubiti čast ili dobre stvari u životu, kao što su ugled, zadovoljstva, telesni život i slično; takve teškoće ne stvaraju neko dobro. Pored toga, kroz iskušenja prolaze i oni koji su u prirodnoj ljubavi k bližnjemu, kao što su sve vrste jeretika, neznabožaca i idolopoklonika, kada je napadnut život njihove vere, koju oni vole. Ali to su uznemirenja koja vrlo malo liče na duhovna iskušenja.

848. Kada prođu iskušenja, nastaje kolebanje; ako je iskušenje duhovno, kolebanje je između onoga što je istinito i onoga što je lažno, što se može zaključiti iz toga što su iskušenja početak preporoda; a pošto je svrha preporoda u tome da se primi novi život, to jest da se primi život i da od ne-čoveka postane čovek ili da od mrtvog postane živ; stoga, kada se njegov prethodni život, koji je čisto životinjski, razori iskušanjima, on mora da se koleba između onoga što je istinito i onoga što je lažno. Istina pripada novom životu, a laž starom; ako se ne razori prethodni život i ako nema kolebanja, ne može se posejati nikakvo duhovno seme, jer nema zemljišta. Međutim, kada se sruši pređašnji život i dođe do kolebanja, u početku čovek teško razaznaje šta je istinito i dobro, i nije siguran da postoji nešto kao istina. Tako, na primer, kada razmišlja o dobru ljubavi prema bližnjemu ili - kako se to kaže - o dobrim delima, i kada rasuđuje da li ih može vršiti od samoga sebe i tako za njih steći zaslugu, on je u tami i u mraku; i kada mu se kaže kako niko ne stiče zaslugu od samoga sebe ili od svoga proprijuma, a još manje da neko može posedovati zaslugu, već da sve dobro potiče od Gospoda i da je sva zasluga Njegova, on mora da se čudi. A tako je i sa svim stvarima vere; no ipak, njegov zasenjeni um počinje da oseća i da prima prosvetljenje. S čovekovim preporodom je isto kao s čovekom kada se rodi. Tada njegov život kao da je u tami: on tada skoro ništa ne zna, a onda počinje da prima

opšte utiske o stvarima, koje postupno sve više razaznaje dok s njima povezuju ideje, u kojima se onda razaznaju još sitnije pojedinosti. Tako se ono što je opšte osvetljava onim što je pojedinačno, tako da dete prvo shvata da stvari postoje, a posle toga saznaje i njihovu prirodu i kvalitet. Tako je sa svakim koji izlazi iz duhovnog iskušenja; tome je slično stanje onih u drugom životu koji su u obmanama i koji se pustoše. To stanje se naziva kolebanjem i ovde je opisano *vodama koje opadaju na zemlji*.

849. *I voda opade posle sto i pedeset dana*, znači da su iskušenja prestala, što sada jasno sledi iz onoga što je bilo rečeno u prethodnom poglavlju (stih 24); tako, ovde se govori o okončanju kolebanja i o početku novog života.

850. Stih 4. *Te se ustavi kovčeg sedmog meseca dana sedamnaestoga na planini Araratu*.

Kovčeg se ustavi znači novo rođenje; *sedmog meseca*, nešto što je sveto; *dana sedamnaestoga*, nešto novo; *na planini Araratu* znači svetlost.

851. Da *kovčeg se zaustavi* znači novo rođenje, jasno je iz toga što *kovčeg* predstavlja čoveka ove crkve; dok sve ono što je *kovčeg* sadržavao predstavlja sve što je bilo u njemu (čoveku), kao što je u potpunosti bilo pokazano ranije. Dakle, kada se kaže da se *kovčeg zaustavio*, to znači da se čovek rađao iznova. Veza s doslovnim smislom zaista ukazuje na to da zaustavljanje *kovčega* označava prestanak kolebanja (o tome u prethodnom stihu), ali kolebanje, koje je sumnja da li je nešto istinito ili ne, ne prestaje već se nastavlja dugo vremena, kao što će se videti u onome što sledi. Otuda se vidi kako u unutrašnjem smislu nastavljanje ima drugačije značenje; i pošto je to skriveno, to je dopušteno da se sada otkrije; a skriveno je da bi duhovni čovek, kao i nebeski, posle izdržanih iskušenja, postao *počinak Gospodov*; i dalje, da bi postao sedmi mesec (ne sedmi dan kao nebeski čovek). (O nebeskom čoveku, koji je *počinak Gospodov* ili Sabat i sedmi dan, videti stav 84-88). Međutim, pošto postoji razlika između nebeskog i duhovnog čoveka, *počinak* prvog izražava se u izvornom jeziku rečju koja označava Sabat, dok se *počinak* drugog izražava drugim nazivom, odakle je ime *Noje* koje zapravo znači *počinak*.

852. Da *sedmi mesec* označava nešto što je sveto, vrlo je jasno iz onoga što je već pokazano (stav 84-87, 395, 716). Ova svetost je saobrazna s onim što je rečeno o nebeskom čoveku (poglavlje II 3), a to je da je sedmi dan posvećen, jer se Gospod odmorio u njemu.

853. Da *sedamnaesti dan* označava nešto novo, jasno je iz onoga što je rečeno i pokazano o istom broju u prethodnom poglavlju (VII

11, stav 755), gde znači početak; a svaki početak je nov.

854. Da *planina Ararat* predstavlja svetlost, jasno je iz značenja reči *planina*, koja se odnosi na dobro ljubavi i milosrđe (stav 795); i iz značenja *Ararata*, a to je svetlost, i to svetlost (čoveka) koji se rađa ponovo. Nova svetlost ili prvo svetlo onoga koji se ponovo rađa, ne potiče od verskih znanja, nego od ljubavi prema bližnjemu. Istine vere su kao zraci svetlosti; ljubav ili milosrđe su kao plamen; svetlost onoga koji se ponovo rađa ne potiče od verskih istina, nego od ljubavi k bližnjemu, gde su same istine vere zraci svetlosti. Iz toga je jasno da *planina Ararat* označava ovakvu svetlost. To je prva svetlost koja se opaža posle iskušenja i pošto je prva, ona je zatamnjena, pa se naziva *lumen* a ne *lux*.

855. Iz ovoga je sada jasno što ovaj stih označava u unutrašnjem smislu, naime, da je duhovni čovek *počinak* usled nove intelektualne svetlosti, koja potiče od ljubavi prema bližnjem. Ove istine anđeli opazaju na razne načine, koji su divni i u tako prijatnom redu da bi čovek, kada bi došao do jedne takve ideje, opazio na hiljade stvari u mnogim nizovima, koje bi na njega uticale tako da ih je nemoguće opisati. Takva je Gospodova Reč svuda u unutrašnjem smislu, pa i kada u vidu slova izgleda kao gruba priča, kao kada se kaže da je *kovčeg počinio sedmog meseca, na sedamnaesti dan u mesecu, na planini Araratu*.

856. Stih 5. *I voda opadaše sve većma do desetog meseca, i prvog dana desetog meseca pokazaše se vrhovi od brda.*

I voda opadaše jednako znači da su obmane počele da iščezavaju; *u desetom mesecu* označava istine koje su ostaci; *na prvi dan meseca pokazaše se vrhovi od brda* označava verske istine, koje počinju da se vide.

857. *I voda opadaše sve većma*, pokazuje kako su obmane počele da nestaju, što je jasno iz samih reči, kao i iz onoga što je već pokazano (stih 3), gde se kaže kako *voda opadaše sve većma*. Međutim, ovde se reči *voda opadaše sve većma* odnose na kolebanje između onoga što je istinito i onoga što je obmana, ali se kaže i da se kolebanje povećalo. Kolebanje posle iskušenja znači da čovek još ne zna šta je istina, ali kako kolebanje prestaje, svetlost istine se pojavljuje. Razlog tome je što dok je čovek u takvom stanju, njegov unutrašnji čovek, to jest Gospod, ne može da deluje u spoljašnjem čoveku. U unutrašnjem čoveku postoje ostaci (dobra i istine iz detinjstva), a to je osećaj za dobro i istinito, kao što je ranije opisano; u spoljašnjem su požuda i obmane koje je prate, i sve dok se ove ne potčine i ne ugase, put dobru i istini iz unutrašnjeg čoveka nije otvoren od Gospoda. Dakle,

svrha iskušenja je da se spoljašnje stvari u čoveku potčine njegovim unutrašnjim, i da im budu pokorne, kao što je jasno svakome čoveku da, kada je napadnuto i slomljeno ono što on voli (kao kad doživljava nevolje, bolest i tugu), njegova požuda oslabi i tada počinje da govori pobožno; ali čim se vrati u pređašnje stanje, spoljašnji čovek preovlada, i on jedva da i misli o tim stvarima. Isto se dešava u času smrti kada se gasi sve što je telesno. Tada svako može videti šta je unutrašnji a šta spoljašnji čovek, kao i šta su ostaci i kako požuda i uživanje, koji pripadaju spoljašnjem čoveku, sprečavaju Gospoda da deluje kroz njegovog unutrašnjeg čoveka. Otuda je svakome jasno šta se postiže preko iskušenja, to jest preko unutrašnjeg bola koji se naziva grižom savesti, a to je da se spoljašnji čovek pokori unutrašnjem. Poslušnost spoljašnjeg čoveka je upravo to: da ne pruža otpor osećajima za dobro i istinito, i da uguši požudu i obmane koje je prate. Kraj požude i obmana je ovde opisan *vodom koja jednako opadaše*.

858. Da *deseti mesec* označava istine ostataka (*reliquiae*), jasno je iz značenja broja *deset*, a to su ostaci (stav 576); kao i iz onoga što je rečeno o ostacima u unutrašnjem čoveku.

859. Da *prvog dana desetog meseca pokazase se vrhovi brda* označava verske istine koje tada počinju da se vide, jasno je iz značenja *brda* (stav 795), da su to dobra ljubavi i milosrđa. Da su se počeli videti vrhovi, znači kako čovek počinje da se rađa ponovo i tada biva obdaren savešću, a kroz to i ljubavlju prema bližnjemu; ali greši svako ko pretpostavlja da vidi vrhove brda, to jest da vidi verske istine iz nekog drugog izvora osim iz ljubavi prema bližnjem. Jer bez ovih, Jevreji i hrišćani mogu da ih vide na isti način. *Vrhovi brda* su praskozorje svetlosti koja se tada pojavljuje.

860. Iz ovoga je isto tako jasno da sav preporod ide od večeri do jutra, kao što je rečeno šest puta u prvom poglavlju Knjige postanja, gde se govori o čovekovom preporodu u stihovima 2 i 3; a o večeri u stihovima 4 i 5. U ovome stihu opisuje se praskozorje svetlosti ili jutro ovoga stanja izrazom *pokazase se vrhovi brda*.

861. Stih 6. *A poslije četrdeset dana otvori Noje prozor na kovčegu, koji bješe načinio.*

A poslije četrdest dana označava trajanje prethodnog stanja i početak sledećeg; *Noje otvori prozor na kovčegu, koji bješe načinio*, znači drugo stanje, kada mu se ukazuju verske istine.

862. *I poslije četrdeset dana*, odnosi se na trajanje pređašnjeg stanja i početak sledećeg, što je jasno iz značenja broja četrdeset, a to je objašnjeno u stavu 730, gde se kaže, pošto se radi o iskušenju, četrdeset dana i četrdeset noći, što označava trajanje iskušenja. Ali

pošto se ovde govori o stanju koje sledi iskušenje, kaže se četrdeset dana, a ne četrdeset noći. Razlog je to što se ljubav k bližnjemu u Reči upoređuje s danom i naziva *dan*, koji sada počinje; a vera koja počinje tako da još uvek nije toliko povezana s ljubavlju prema bližnjemu, upoređuje se s noći i naziva *noć* (kao u poglavlju I, stih 16 i na drugim mestima u Reči). U Reči se vera naziva *noć*, zato što prima život od ljubavi prema bližnjemu, kao što mesec prima svetlost od sunca; a pošto se vera upoređuje s mesecom i naziva *mesec*, a ljubav ili milosrđe sa suncem i naziva *sunce*, četrdeset dana (ili trajanje koje označava) odnosi se na ono što prethodi i ono što sledi, pa se stoga kaže *posle četrdeset dana*; što znači trajanje prethodnog stanja i početak ovoga o kome se sada govori. Ovde počinje opisivanje drugoga stanja čoveka Crkve posle iskušenja.

863. *Da Noje otvori prozor na kovčegu, koji bješe načinio* označava drugo stanje kada mu se pojavljuju istine vere, jasno je iz poslednjih reči prethodnog stiha: *pokazaše se vrhovi brda*, kao i iz značenja *prozora* (videti stav 655), da je to razumevanje ili - što je isto - istine vere; a isto tako da je to praskozorje svetlosti. O razumevanju ili o istinama vere, što je predstavljeno *prozorom*, može se videti kao i gore, da istine vere mogu imati izvor samo u ljubavi prema bližnjemu, isto kao što ne može biti istinskog razumevanja osim iz onoga što pripada volji. Ako uklonite ono što pripada volji, nema razumevanja, kao što je već pokazano; takođe, ako uklonite ljubav k bližnjemu, nema vere; ali pošto je čovekova volja sama požuda, Gospod se na divotan način postarao da ono što pripada razumu bude odvojeno od onoga što pripada volji u čoveku, i to preko onoga što se naziva savest, u koju On može usaditi ljubav prema bližnjemu. Bez toga niko ne bi mogao biti spasen.

864. *I ispusti gavrana, koji jednako odlijetaše i dolijetaše dokle ne presahnu voda na zemlji.*

Ovo znači da obmane još uvek prave smetnje; *gavran* znači obmane; a *odlijetaše i dolijetaše*, da je takvo bilo njihovo stanje; *dokle ne presahnu voda na zemlji* znači prividno iščezavanje obmana.

865. *Da ispusti gavrana, koji jednako odlijetaše i dolijetaše* znači kako su obmane još uvek pravile smetnje, jasno je iz značenja reči *gavran* i odletanja i doletanja, o čemu će biti više rečeno kasnije. U ovome odlomku opisuje se drugo stanje kada čovek treba da se preporodi posle iskušenja, kada se počinju pojavljivati istine vere, kao što se javlja svetlost u praskozorje, kada još uvek nije sasvim nestala noćna tama, kao što je to predstavljeno *gavranom*. Obmane kod duhovnog čoveka, osobito pred preporod, slične su tamnim

mestima na oblaku. Razlog je to što on ne može znati ništa o verskim istinama osim iz onoga što je otkriveno u Reči, gde je sve rečeno na opšti način; a ono što je opšte, to je kao tamna mesta na oblaku, jer svaka opšta stvar sadrži hiljade i hiljade pojedinosti, a svaka pojediniost hiljade i hiljade detalja. Sve ovo nije nikad bilo čoveku otkriveno, jer se ne može ni opisati ni shvatiti, niti se stoga može priznati i verovati; jer se to protivi onome što čovek opaža čulima u kojima boravi i za koja ne dopušta da budu uništena. Sasvim je drugačije s nebeskim čovekom, kojemu Gospoda daje opažanje; jer on može da primi pojedinosti i detalje. Na primer, da je istinski brak samo između jednog muškarca i jedne žene, da ovaj brak predstavlja nebeski brak, pa stoga u njemu može da bude nebeska sreća, ali nikad u braku s više žena. Duhovni čovek, koji to zna iz Reči Gospodove, s tim se slaže i prihvata to kao stvar savesti, da je brak s više žena greh; ali on ne zna više od toga. Međutim, nebeski čovek opaža hiljade stvari koje potvrđuju ovu opštu (istinu), tako da brak s više žena njega užasava. Pošto duhovni čovek zna samo opšte istine i pošto je njegova savest sastavljena od njih, a one su u Reči prilagođene čulnim obmanama, to je jasno da se bezboj obmana, koje se ne mogu raspršiti, još uvek mogu pridružiti i uvući u ove (opšte istine). Na te obmane se odnosi *gavran koji odlijetaše i dolijetaše*.

866. Da *gavran* označava obmane, jasno je uglavnom iz onoga što je rečeno i pokazano o pticama, da one znače ono što je u razumu i u znanju, kao i suprotno, a to su umovanja i obmane. I jedno i drugo predstavljeno je u Reči pticama: istine razuma pticama koje su lepe i čiste; obmane onima koje su grabljivice, ružne i nečiste; u svakom slučaju, s razlikama koje dolaze od vrste istine ili obmane. Grube i neprovidne obmane opisuju se sovama i gavranima: sovama zato što žive u noćnoj tmini, a gavranima zato što su crne boje. Kao kod Isaije:

Sova i gavran naseliće se u njoj. (XXXIV 11)

Ovde se Jevrejska crkva opisuje kao stanište samih obmana, koje su predstavljene sovom i gavranom.

867. Da *odlijetati i dolijetati* znači da je njihovo stanje bilo takvo, jasno je po obmanama kod čoveka kada je u prvom i drugom stanju posle iskušenja; naime, da se obmane premeštaju tamo i amo, iz razloga gore pomenutih, tako da je tada čovek u stanju da zna samo opšte stvari, u koje se uvlače fantazije potekle od telesnih, čulnih i svetovnih stvari i koje se ne slažu s istinama vere.

868. *Dokle ne presahnu voda na zemlji.* Da to predstavlja prividno raspršavanje obmana, jasno se pokazuje na čoveku koji se rađa iznova. Svako danas veruje da su zla i obmane potpuno odvojeni i

uništeni kada se čovek ponovo rodi, tako da kada je ponovo rođen, ne ostaje ništa od zala i obmana, i da je on tada čist i pravedan, kao neko ko se opere i očisti vodom. To je, međutim, sasvim pogrešno; jer nijedno zlo ili obmana ne otrusu se i ne ukidaju; jer sve što je stečeno nasleđem od detinjstva i što je stečeno delima, ostaje; tako da čovek, iako je preporođen, nije ništa do zlo i obmana, kao što se to pokazuje uživo dušama posle smrti. Ova istina se može pokazati ako se uzme u obzir da nema u čoveku ništa dobro i ništa istinito osim onoga što je od Gospoda, i da je sve zlo i obmana od čovekovog proprijuma; i kada bi čovek i duh, čak i anđeo, bili ostavljeni sami sebi, jurnuli bi u pakao; stoga se u Reči kaže da ni Nebo nije čisto. To anđeli priznaju, a onaj koji to ne priznaje, ne može da bude među anđelima; samo ih Gospodova milost oslobađa, izvlači iz pakla i drži da sami od sebe ne jurnu u pakao. Da ih Gospod drži da ne srljaju u pakao, to anđeli jasno opažaju, a donekle i dobri duhovi. Zli duhovi, kao ni ljudi, u to ne veruju; ali to je bilo više puta pokazano, kao što će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti pokazano kasnije. Stoga, pošto je čovek takav da se nijedno zlo ili obmana ne mogu nikada otresti i ukinuti, jer se sam čovekov život sastoji od zla i obmane, to Gospod, po Svojoj Božanskoj milosti, dok preporučuje čoveka, preko iskušenja tako potčini njegova zla i obmane da one izgledaju mrtve, iako su žive, ali su pokorene tako da ne mogu da se bore protivu dobra i istine, koje su od Gospoda. Istovremeno, Gospod preko iskušenja daje čoveku novu sposobnost da prima dobro i istinu, jer ga dariva idejama i osećajima za dobro i istinu, pomoću kojih se zla i obmane savijaju; jer unosi pojedinosti u opšte stvari, a u ove i detalje, koji se čuvaju kod čoveka i o kojima on ne zna ništa, jer su one unutar sfere njegovog shvatanja i opažanja. One su prijemnici ili sasudi, tako da se u njih uliva ljubav prema bližnjemu od Gospoda, a uz to i ljubav i nevinost.⁷³ Ovo ublažavanje (zala) od Gospoda kod ljudi, duhova i anđela predstavljeno je dugom koja je postala znak saveza, poglavlje IX stihovi 12-17, o kojoj će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti govora u tome poglavlju. Kada se čovek ovako oblikuje, kaže se da se ponovo rodio, iako sva njegova zla i obmane ostaju, ali se zato u isto vreme njegova dobrotu i istine čuvaju. Kod zlog čoveka sva njegova zla i obmane vraćaju se u drugom životu i pretvaraju u paklene fantazije i kazne. Ali kod dobroga čoveka sva njegova dobrotu i sva istina, kao one u vezi s prijateljstvom, ljubavlju prema bližnjemu i nevinošću, vraćaju se u drugom životu i, zajedno s njihovim zadovoljstvima,

⁷³ *Nevinost nije odsustvo zla ili bezgrešnost, već želja i odlučnost da se preda vođstvu Gospodovom. Ona je glavna karakteristika najvišeg ili nebeskog Neba, prim. prev.*

uvećavaju i umnožavaju. Ove stvari su označene presušivanjem vode, što je prividno raspršivanje obmana.

869. Stih 8. *Pa posla golubicu da bi vidio da li je opala voda sa zemlje.*

Golubicom su prikazane istine i dobra vere kod čoveka koji se nanovo rađa; *on posla golubicu da bi vidio* označava stanje primanja istina i dobara vere; *da li je voda opala* znači obmane koje smetaju; *sa zemlje*, označava ono što je kod čoveka Crkve; kaže se *sa zemlje*, jer je ovo prvo stanje kada čovek postaje Crkva.

870. Da *golub* znači dobra i istine vere kod onoga koji treba da se nanovo rodi, jasno je iz značenja *goluba* u Reči, posebno onog koji se spustio na Isusa dok se krstio, o čemu čitamo kod Mateje:

Krstivši se, Isus izađe odmah iz vode; i gle, otvoriše mu se nebesa, i vidje Duha Božjega gdje silazi kao golub i dođe na njega. (III 16; takođe Jovan, I 32; Luka, III 21, 22; Marko, I 10, 11)

Ovde *golubica* predstavlja svetost vere; a *krštenje*, novo rođenje; tako da su ovde predstavljeni, u Novoj crkvi koja se ustanovljavala, istina i dobro vere koje preporođeni (čovek) prima od Gospoda. Slični pojmovi su označeni i golubićima i glubicama, koji su prinošeni na žrtve i žrtve paljenice u Jevrejskoj crkvi (o čemu čitamo u Knjizi levitskoj, I 14 do kraja, V 7-10, XII 6, 8, XIV 21, 22, XV 14, 29, 30; zatim u Knjizi brojeva, VI 10, 11; kod Luke, II 22-24). Da ti pojmovi imaju takvo značenje, svako može shvatiti ako pomisli kako one mora da nešto predstavljaju; jer inače ne bi imale značaja i ne bi bile Božanske, jer ono što je spoljašnje u Crkvi ne živi, nego živi od onoga što je unutrašnje, a ovo (živi) od Gospoda. Da *golub* označava intelektualno u veri, jasno je kod proroka, kao kod Ozije:

I Efraim je kao golub, lud, bezuman; zovu Egipat, idu u Asirsku. (VII 11)

I još o Efraimu:

Sa strahom će dotrčati iz Egipta, kao ptica i kao golub iz zemlje Asirske. (XI 11)

Ovde se *Efraim* odnosi na onoga ko je inteligentan; *Egipat* na onoga ko ima znanje; a *Asirija* na onoga ko je racionalan, dok *golub* označava ono što pripada intelektualnim stvarima vere; i ovde je predmet novo rođenje Duhovne crkve. Još kod Davida:

Ne daj zvijerima duše grlice svoje. (LXXIV 19)

Ovde *zver* označava one kod kojih nema ljubavi k bližnjemu; *duša grlice*, život vere. Videti i ono što je prethodno rečeno o pticama: da označavaju intelektualne stvari; pitome, lepe, čiste i korisne ptice, intelektualne istine i dobra; a divlje, ružne, nečiste i beskorisne,

suprotno ili obmane, kao što je gavran, koji je ovde suprotan grlici (golubici).

871. Da *pusti golubicu od sebe da bi vidio* označava stanje primanja istina i dobra vere, jasno je iz povezanosti stvari, kao i iz onoga što sledi, gde se govori o tri stanja preporoda ovoga čoveka, a opisano je time što je golub poslat tri puta. Ove reči pokazuju da on (čovek koji se preporođuje) ispituje; jer se kaže *posla goluba tri puta da vidi*, naime, da li se voda povukla; to jest, da li su obmane još u tako velikom broju da se dobra i istine ne mogu primiti. Ali kad se radi o Gospodu, tada nema ispitivanja, jer On zna sve uopšte i posebno. Stoga ovde u unutrašnjem smislu te reče ne označavaju ispitivanje nego stanje, i to prvo stanje, kada obmane još smetaju, što je označeno rečima *da li je voda opala*.

872. Da *na zemlji* znači stvari koje su u čoveku Crkve i da *zemlja* znači prvo stanje kada čovek postaje Crkva, jasno je iz značenja *zemlje*: da je to čovek Crkve, koji se naziva *zemljom* (ili *poljem*), kada se u njega mogu posejati dobra i istine vere, dok se pre toga naziva *tlo*. Tako, u prvom poglavlju Knjige Postanja, pre nego li je čovek postao nebeski, za njega se kaže da je *zemlja*, ali kada je već postao nebeski, kao što je opisano u drugom poglavlju, naziva se i *poljem*.⁷⁴ Iz samih reči *zemlja* i *polje* može se videti šta je njima označeno u unutrašnjem smislu, ne samo ovde, već i svuda u Reči. *Polje* u univerzalnom smislu predstavlja Crkvu, pa pošto je reč o Crkvi, isto to se kaže i za čoveka Crkve; jer, kao što je pre rečeno, svaki čovek Crkve jeste Crkva.

873. Stih 9. *A golubica, ne našavši gdje bi stala nogom svojom, vrati se k njemu u kovčeg, jer još bješe voda po svoj zemlji; i Noje, pruživši ruku, uhvati je i uze k sebi u kovčeg.*

A golubica ne našavši gdje bi stala nogom svojom, znači da još nikakvo dobro i istina vere još ne mogu da puste koren; *i vrati se k njemu u kovčeg*, znači da mu se dobro i istina pokazuju kao da su od vere; *jer još bješe voda po svoj zemlji*, označava da obmane još uvek preovlađuju; *i Noje, pruživši ruku svoju*, označava njegovu vlastitu silu; *i uze je k sebi u kovčeg*, znači da je činio ono što je dobro i mislio ono što je istinito, ali od sebe.

874. Ovde se opisuje prvo stanje preporoda čoveka ove crkve posle iskušenja, koje je zajedničko svima koji se nanovo rađaju; naime, da pretpostavljaju kako čine dobro i misle istinu od sebe samih; i pošto su još uvek u velikoj tami, Gospod im ostavlja da tako misle.

⁷⁴ U Daničićevom prevodu ova razlika se ne vidi. Naš prevod za reč *terra bio* bi zemlja, a za *ager* i *humus bio* bi polje i *humus*; *terra* ili *zemlja* pre novog rođenja, a *ager* ili *polje* posle njega, *prim. prev.*

Ali sve dobro koje čine i sva istina koju misle dok tako zamišljaju, nije dobro i istina vere. Jer bilo šta da čovek učini sam od sebe, ne može biti dobro jer je od sebe, to jest iz izvora koji nije čist i pun je nečistote. Iz ovoga nečistog izvora nikakvo dobro ne može izaći, jer čovek još uvek misli o svojoj vlastitoj zasluzi i pravednosti; a neki idu tako daleko da preziru druge u upoređenju sa sobom (kao što Gospod uči kod Luke, XVIII 9-14), a drugi opet greše na drugi način. Ovde se uvlače čovekove vlastite požude, tako da dok (ono što čovek radi) izgleda da je dobro, ono je iznutra nečisto. Iz tog razloga dobro koje čovek čini u tom stanju nije dobro vere, a isti je slučaj i s istinom koju on drži u mislima, jer mada ono što misli može biti istina vere, ipak dobro vere nije u njoj; jer sva istina, da bi bila istina vere, mora u sebi imati od Gospoda dobro vere. Tada su po prvi put dobro i istina zajedno.

875. Da *golubica*, ne našavši *gdje bi stala nogom svojom*, znači kako nikakvo dobro i istina vere ne mogu da uhvate korena, jasno je iz značenja *golubice*, da je istina vere, i iz značenja *gde bi stala nogom svojom*, da je to hvatanje korena. Razlog što ne može uhvatiti korena, biće objašnjen u onome što sledi, naime, da obmane još uvek preovlađuju. Ali to se ne može razumeti ako se ne zna kako se odvija preporod duhovnog čoveka. Kod ovoga čoveka znanja vere moraju se usaditi u njegovo sećanje iz Gospodove Reči ili iz nauka (koji je Drevna crkva imala iz onoga što je bilo otkriveno iz Pradrevne crkve), a otuda intelektualni um treba da primi pouku. Ali sve dok obmane preovlađuju, istine vere, ma kako da su posejane, ne mogu da uhvate korena. One ostaju na površini, to jest u sećanju; a zemlja još nije pogodna za njih sve dok se obmane ne otklone tako da se više ne pojavljuju, kao što je ranije rečeno. Pravo *tlo* kod čoveka priprema se u njegovom intelektualnom umu, i kada je pripravljeno, dobro ljubavi prema bližnjemu uliva se od Gospoda u savest, po kojoj on posle postupa, to jest kroz koju Gospod deluje preko dobra i istine vere. Na taj način Gospod intelekt ovoga čoveka odvaja od njegove volje, tako da se oni nikada ne sjedinjavaju; jer kada bi se sjedinili, čovek bi nestao zauvek. Kod čoveka Pradrevne crkve volja je bila sjedinjena s razumom, kao što je to kod nebeskih anđela. Ali kod čoveka Drevne crkve oni nisu bili sjedinjeni, kao što nisu ni kod bilo kojeg duhovnog čoveka. Samo izgleda kao da je dobro ljubavi prema bližnjemu u njegovoj volji, ali to su samo privid i obmana. Sve dobro ljubavi prema bližnjemu, koje on čini, pripada samo Gospodu, ne preko volje, nego preko savesti. Ako bi Gospod popustio i malo, i dopustio da čovek deluje iz svoje vlastite volje, on bi umesto dobra

činio zlo iz mržnje, osvete i okrutnosti. Isti slučaj je i s istinom koju duhovni čovek misli i govori; kad ne bi mislio i govorio od savesti, i tako od dobra koje je od Gospoda, on ne bi nikada mogao misliti i govoriti istinu drugačije nego što to čine đavoli pakla kada zamišljaju da su anđeli svetla. Ovo se sve jasno vidi u drugom životu. Iz toga se pokazuje kako se odvija preporod duhovnog čoveka: da je to u stvari odvajanje intelektualnog dela od voljnoga dela pomoću savesti, koju Gospod oblikuje u njegovom intelektualnom delu; a sve što god da se dogodi, izgleda kao da je učinjeno čovekovom voljom, ali u stvari to je Gospod učinio.

876. *I ona se vrati k njemu u kovčeg* znači da se dobro i istina pokazuju kao da su od vere, a to je jasno iz onoga što je rečeno, kao i iz onoga što sledi. U unutrašnjem smislu, *vrati se u kovčeg* ne znači oslobođenje, jer se ono opisuje slanjem iz kovčega (golubice) kad se ona ne vraća, kao što se vidi iz onoga što sledi, u stihu 12, da je poslao golubicu kada mu se ona više nije vratila, a i dalje iz stiha 15 i 16, kada je Noju zapovedeno da izađe iz kovčega; i iz stiha 18, da je on i izašao. *Kovčeg* pokazuje stanje čoveka ove crkve pre preporoda, kada je bio u sužanjstvu ili u zatvoru, opkoljen sa svih strana zlom i obmanama ili vodom Potopa. Tako golubičin povratak Noju u kovčeg označava da su se dobro i istina, predstavljeni golubicom, ponovo vratili čoveku. Jer svako dobro koje čovek učini od samoga sebe, njemu se vraća, pošto je upravljeno k njemu; jer on to radi da bi izgledao dobar pred svetom ili pred anđelima, ili da bi zaslužio Nebo ili bio najveći u Nebu. Ovakve stvari su u čovekovom proprijumu i svaka njegova ideja ima samo izgled dobra i istine vere. Dobro i istina vere su iznutra dobro i istina od onoga što je najdublje; to jest sve dobro i sva istina vere ulivaju se od Gospoda kroz čovekovo najdublje (biće). Ali kada je ono što čovek čini od njegovog proprijuma ili od zasluge, tada je njegovo unutrašnje (biće) prljavo i samo spolja izgleda čisto; kao što je prljava bludnica koja izgleda lepa u licu; ili kao Etiopljanin, ili rađe kao egipatska mumija, uvijena u bele omotače.

877. *Da bješe voda po svoj zemlji* označava kako su obmane još uvek preovladavale, jasno je iz značenja *vode* Potopa, da su to obmane, kao i iz samih reči.

878. *I on, pruživši ruku svoju, uhvati je i uze k sebi golubicu* predstavlja njegovu vlastitu silu, da je uradio ono što je dobro i mislio ono što je istinito, ali od sebe; što je jasno iz značenja *ruke*, da je to sila, a ovde njegova sopstvena sila kojom je to izveo. Jer pružiti ruku i uzeti je k sebi znači pripisati sebi istinu koja je predstavljena *golubicom*. Da se *rukom* označava sila, kao i vlast i samopouzdanje, jasno je iz

mnogih odlomaka Reči, kao kod Isaije:

Tada ću pohoditi plod ohologa srca cara Asirskoga i slavu ponositih očiju njegovijeh. Jer reče: krjepošću ruke svoje učinih i mudročću svojom, jer sam razuman, i premjestih međe narodima i blago njihovo zaplijenih i kao junak oborih stanovnike. (X 12, 13)

Ovde ruka predstavlja njegovu vlastitu snagu kojoj pripisuje ono što je uradio, i to je bio razlog što je bio pohođen (kažnjen). Opet:

I razmahnuću rukama svojim sred njeg, kao što razmahuje plivač da pliva, i oboriću oholost njegovu mišicama ruku svojih. (XXV 11)

Ovde ruke označavaju čovekovu vlastitu snagu, zato što je smatrao da je iznad ostalih, a to znači iz oholosti. Opet:

A koji žive s njima bjehu kratkih ruku, i smetoše se, postaše kao trava poljska, kao trava na krovovima, koja se suši prije nego sazri. (XXXVII 27)

Kratkih ruku znači bez snage. Opet:

Teško onome koji se svađa s tvorcem svojim, crijep s drugim crijepovima neka se svađa; ali hoće li kalj (glina) reći lončaru svojemu: Šta radiš? ili tvoja ruka: Nemaš ruku? (XLV 9)

Ovde nema ruku znači da nema snagu. Kod Jezekilja:

Car će tužiti, i knezovi će se obući u žalost; i ruke naroda zemaljskih drktaće. (VII 27)

Ovde ruke označavaju silu. Kod Miheja:

Teško onima koji smišljaju bezakonje, i o zlu se trude na posteljama svojim, i kad svane, izvršuju, jer im je sila u ruci. (II 1)

Ovde ruke označavaju njihovu vlastitu snagu u koju se uzdaju kao u svog boga. Kod Zaharija:

Teško pastiru nikakvom, koji ostavlja stado! Mač mu je nad mišicom i nad desnijem okom; mišica će mu usahnuti i desno će mu oko potamnjeti. (XI 17)

Zato što ruke (mišice) znače snagu, čovekova zla i obmane se u Reči neprekidno nazivaju *delo ruku njegovih*. Zla su od čovekove vlastite volje, a obmane od proprijuma njegovog vlastitog razuma. Da je to izvor zala i obmana, dovoljno je jasno iz prirode čovekovog proprijuma, koji je samo zlo i obmana (kao što se prethodno vidi, stav 39, 41, 141, 150, 154, 210, 215). Pošto ruke označavaju silu uopšte, to se ruke (sila) vrlo često u Reči pripisuju Jehovi ili Gospodu, i tada se u unutrašnjem smislu misli na svemoć, kao kod Isaije:

Gospode, ruka je tvoja visoko podignuta, a oni ne vide. (XXVI 11)

To označava Božansku moć. Opet:

I za to će Gospod mahnuti rukom svojom, te će pasti pomagač, pašće i onaj kome pomaže, i svi zajedno će poginuti. (XXX 13)

I ovo označava Božansku moć. Opet:
Pitajte me šta će biti; za sinove moje i za djelo ruku mojih naređujte mi. (XLV 11, 12)

Ovo označava Božansku moć. Preporođeni se često u Reči naziva *delom ruku Jehovinih*. Kod istoga:

I moja je ruka osnovala zemlju, i moja je desnica izmjerila nebesa među; kad ih zovnem, svi dođu. (XLVIII 13)

Ovde *ruka* i *desnica* označavaju svemoć. Opet:

Da nije kako okraćala ruka moja te ne može iskupiti? (L 2)

Ovo pokazuje Božansku silu. Kod Jeremije:

Eto, ti si stvorio nebo i zemlju silom svojom velikom, i mišicom svojom podignutom; ništa nije tebi teško. Jer si izveo narod svoj Izrailja iz zemlje Egipatske znacima i čudesima i rukom krjepkom i mišicom podignutom i strahotom velikom. (XXXII 17, 21)

Ovo predstavlja Božansku silu; *sila* se pominje u stihu 17, a *ruka* u 21. A često se kaže da je *Izrailj izveden iz Egipta rukom krjepkom i mišicom podignutom*. Kao kod Jezekilja:

Kojega dana izabrah Izrailja i podigoh ruku svoju sjemenu doma Jakovljeva... I podigoh im ruku svoju govoreći: ja sam Jehova Bog tvoj. Onoga dana podigoh im ruku svoju da ću ih odvesti iz zemlje Egipatske u zemlju koju sam pronašao za njih. (XX 5, 6, 23)

Kod Mojsija:

I vidje Izrailj veliku silu (ruku), koju pokaza Jehova Egipćanima. (Knjiga Izlaska, XIV 31)

Da je *rukou* označena sila, jasno je pokazano u ovim odlomcima. Zaista, *ruka* je toliko označavala silu da je postala predstava, kao što je jasno iz čudesa koja su učinjena u Egiptu, kada je Mojsiju bilo zapovjedbno da pruži svoju palicu ili ruku, te su tako poginuli; kao u Knjizi Izlaska:

Mojsije pruži ruku svoju k nebu, neka udari grad po svoj zemlji Egipatskoj. (IX 22, 23)

I pruži ruku svoju k nebu, i biće tama po zemlji Egipatskoj da će pipati. I Mojsije pruži ruku svoju k nebu, i posta gusta tama po svoj zemlji Egipatskoj za tri dana. I Mojsije pruži ruku svoju na more, i Jehova uzbi more vjetrom istočnijem. (XIV 21, 27)

Niko pri čistoj pameti ne može verovati da je takva sila bila u ruci ili u palici Mojsijevoj, nego je to zato što je podizanje i pružanje ruke predstavljalo Jevrejsku crkvu. Slično je bilo i kada je Jošua pružio svoje koplje, kao kod Jošue:

Reče Jehova Jošui: Pruži koplje svoje u ruci svojoj prema Aju; jer ću ga dati u tvoje ruke; i Jošua pruži koplje koje je bilo u ruci njegovoj

prema gradu, i oni udoše u grad i uzeše ga; jer Jošua ne spusti ruke svoje s kopljem, dokle ne potukoše sve stanovnike Aja. (VIII 18, 26)

Iz ovoga se vidi šta su značile predstave, koje su bile spoljašnje, u Jevrejskoj crkvi, kao i šta one znače u Reči: jer u spoljašnjem smislu one ne predstavljaju Gospoda i Njegovo carstvo, kao ovde pružanje ruke, kao ni ostale stvari koje ne izgledaju da su predstave, dok um obraća pažnju samo na istorijske detalje opisane slovom. To jasno pokazuje koliko su se Jevreji bili odrodili od istinitog razumevanja Reči i obreda Crkve, čineći da se sve bogoštovanje sastoji u spoljašnjim obredima, čak pridajući moć Mojsijevom štapu i Jošuinom koplju, dok u njima nema sile ni koliko u drvetu. Ali zato što je svemoć Gospodova bila ovim prikazana, a to se tako razumelo u Nebu kada su se ruka i koplje pružali, znaci i čudesa su sledili. Isto tako, kada je Mojsije na vrhu brega držao uzdignute ruke, dotle je Jošuo pobeđivao; a kada je spuštao ruke, Jošua je bio nadjačavan; stoga su oni držali njegove ruke (Knjiga izlaska, XVII 9-13). Iz istog razloga ruke su polagane na one koji su bili posvećivani, kao na Levite koje je narod posvećivao, i kada je Mojsije posvetio Jošuu, kada je ovaj zauzeo njegovo mesto (XXVII 18, 23), kako bi se dala moć. Otuda dolazi i obred kada se uvodi (u službu) i blagosilja polaganjem ruke. Uolikoj meri ruka označava i predstavlja moć, jasno je iz onoga što se u Reči kaže o Uzi i Jerovoamu. O Uzi se kaže da je stavio svoju ruku na kovčeg Božji i prihvatio ga, i da je stoga poginuo (Druga Samuelova, VI 6, 7). Kovčeg je predstavljao Gospoda, to jest sve što je sveto i nebesko. Uzino stavljanje ruke na kovčeg predstavljalo je čovekovu vlastitu moć ili njegov proprijum (ego); a stoga što je to svetogrdno, reč *ruka* se podrazumeva, ali nije izražena u izvornom (tekstu), da anđeli ne bi pomislili kako je nešto tako svetogrdno dotaklo ono što je sveto. I zato što je ispruži, Uza umre. O Jerovoamu se kaže:

I kad Jerovoam ču riječ čovjeka Božjega koji vikaše oltaru Vetelskom, pruži ruku svoju s oltara govoreći: Držite ga! Ali usahnu mu ruka koju pruži protivu njega, tako da je više nije mogao sebi privući. A oltar se raspade, i prosu se pepeo s oltara po zraku koji učini čovjek Božji riječju Gospodovom. Tada reče čovjeku Božjem: Pripadni Gospodu Bogu svomemu, i pomoli se za me da mi se povrati ruka. Čovjek Božji pomoli se, i povrati se caru ruka i posta kao što je i bila. (Prva o carevima, XIII 4-6)

I ovde na sličan način *pružanje ruke* označava čovekovu vlastitu silu ili njegov proprijum, koja je svetogrdna; kako je želeo da izvrši nasilje nad onim što je sveto pruživši ruku protivu čoveka Božjega, ruka mu se osušila; ali pošto je Jerovoam bio idolopoklonik i stoga nije mogao izvršiti svetogrđe, njegova ruka je ozdravila. Da *ruka*

znači i predstavlja moć, jasno je iz predstava u svetu duhova, gde se ponekad pokazuje naga ruka, u kojoj ima toliko snage da može skršiti kosti i iscediti koštanu srž, na taj način zadajući takav strah da se od toga srce istopi; i stvarno, takva je moć u njoj.

879. Stihovi 10, 11. *I počeka još sedam dana, pa opet pusti golubicu iz kovčega. I pred veče vrati se k njemu golubica, i gle, u kljunu joj list maslinov, koji bješe otkinula; tako pozna Noje da je voda opala sa zemlje.*

I počeka još sedam dana, znači početak drugog stanja preporoda; sedam dana znači ono što je sveto; pa opet pusti golubicu iz kovčega, označava stanje primanja dobara i istina vere; i vrati se uveče k njemu golubica, znači da su (dobra i istine) počeli da se pojavljuju malo-pomalo; uveče znači polumrak pred jutro; i gle, u kljunu joj list maslinov, koji bješe otkinula, označava malo istine vere; list je istina; maslina, dobro ljubavi k bližnjemu; bješe otkinula znači da je otuda istina vere; u njenom kljunu znači da se pokazalo; tako Noje pozna da je voda opala sa zemlje, označava da su ove stvari bile takve zato što je bilo manje obmana nego pre.

880. *I počeka još sedam dana.* Da to označava drugo stanje preporoda, jasno je iz toga što je ovde opisano vreme koje je trajalo između prvoga stanja (opisanog u stihu 8, 9) i drugoga stanja (stih 10, 11). Da bi se održala veza s istorijom, ovo međuvreme se izražava glagolom *počeka*. Kakvo je drugo stanje preporoda, rečeno je i pokazano onim što je rečeno o prvom stanju, a to je bilo stanje istina vere koje nisu mogle pustiti korena, jer su to obmane sprečavale. Istine vere puštaju korene tek onda kada čovek počne da priznaje i veruje, a pre toga nema korena. Ono što čovek čuje iz Reči i drži u sećanju, to je samo sejanje; koreni se ne puštaju sve dok čovek ne prihvati i ne primi dobro ljubavi k bližnjemu. Sva istina vere pušta koren preko dobra vere, to jest preko ljubavi k bližnjemu. To je kao i sa semenom koje se baca u zemlju dok je još zima i zemlja je hladna; ono tamo leži, ali ne pušta koren. Ali čim sunčeva toplota zagreje zemlju u rano proleće, seme počinje puštati koren u sebi, a posle pušta koren i u zemlju. Isti je slučaj s duhovnim semenom koje se usađuje: ono ne hvata korena sve dok ga dobro ljubavi prema bližnjemu ne zagreje; tek tada po prvi put ono pušta koren u samom sebi, a posle širi korenje dalje.

Postoje tri stvari u čoveku koje saraduju i ujedinjuju sve: prirodno, duhovno i nebesko. Njegovo prirodno samo prima život od duhovnog, a duhovno prima život samo od nebeskog, a nebesko od Gospoda, koji je sam Život. Ali da bi ova ideja bila još jasnija: prirodno je spremište koji prima duhovno ili sasud u koji se duhovno uliva; duhovno je spremnik koji prima ili u koji se uliva nebesko. Na taj način, preko

nebeskih stvari, život dolazi od Gospoda. Takav je uticaj. Nebesko je sve dobro vere; u duhovnom čoveku to je dobro ljubavi prema bližnjemu. Duhovno je istina, koja ne postaje istina vere ako nema ljubavi k bližnjemu, u kome je sami život koji dolazi od Gospoda. Da bi ideja bila još jasnija: čovekovo prirodno čini dela ljubavi prema bližnjemu rukama i ustima, pa tako i telesnim organima, ali to delo je po sebi mrtvo. A živi samo od duhovnoga koje je u njemu; a duhovno živi samo od nebeskoga, koje živi od Gospoda. Za to delo se kaže da je dobro, jer dobro je samo ono što dolazi od Gospoda. Pošto je to tako, svakome mora da je očito kako je svako delo ljubavi k bližnjem samo materijalno, i da delo živi zato što dolazi od istine vere koja je u njemu; dalje, da je istina vere sama po sebi mrtva ako u njoj nema dobra vere; i dalje, da je dobro vere živo samo zato što je u njemu Gospod, koji je Dobro samo i Život sam. Ovo pokazuje zašto nebeski anđeli ne žele da čuju o veri, a još manje o delima (stav 202). Jer nebeski anđeli pripisuju ljubavi i veru i dela, smatrajući da vera potiče od ljubavi, tako da kod njih i vera i dela nestaju, a ostaju samo ljubav i dobro koje iz nje potiče, a unutar ljubavi je Gospod. Stoga što su njihove ideje toliko nebeske, ovi anđeli se sasvim razlikuju od anđela koji se nazivaju duhovnim, te je njihova misao (zajedno s govorom koji potiče iz te misli) još manje razumljiva nego li misao i govor duhovnih anđela.

881. Da *sedam* označava ono što je sveto, jer se sada radi o ljubavi prema bližnjemu, jasno je iz značenja broja sedam (o tome u stavu 395, 716). Pored toga, sedam se ovde umeće da bi se povezale stvari istorijski, pošto sedam i deset dana u prirodnom smislu doprinose svetosti, koju drugo stanje ima od nebeskog, to jest od ljubavi prema bližnjemu.

882. Pa *opet pusti golubicu iz kovčega* označava stanje primanja dobara i istina vere, što je očito iz onoga što je bili rečeno u stihu 8, gde se koriste slične reči, s tom razlikom što se tamo kaže da posla golubicu *od sebe* iz razloga koji je tamo objašnjen, a to je da je u to vreme on činio ono što je istinito i dobro od sebe samoga; to jest on je verovao da je to činio svojom vlastitom moći, što je opisano rečima *od sebe*.

883. A *golubica se vrati k njemu uveče u kovčeg*. Da to znači kako su se malo-pomalo dobra i istine počeli pojavljivati, i da *uveče* znači u sumraku pred jutro, jasno se vidi iz onoga što je rečeno pre, u stihu 8; kao i iz toga što se ovde pominje *veče*. U vezi s večeri videti šta je rečeno pod prvim poglavljem Knjige Postanja, gde se šest puta kaže *i bi veče, i bi jutro*. *Veče* je izraz za preporod i zaista, to je stanje kada je

čovjek još uvek u senci, ili kada mu se samo malo svetlosti pokazuje.⁷⁵ Jutro se opisuje u stihu 13 Nojem koji otkriva krov na kovčegu i ugleda (zemlju). Stoga što *veče* znači sumrak pred jutro, to se *veče* pominje toliko puta u vezi s Jevrejskom crkvom. Iz istog razloga oni su počinjali svoje Sabate i svetkovine uveče i stoga je Aronu zapovedeno da upali svetu svetiljku uveče (Knjiga izlaska, XXVII 20, 21)

884. *I gle, u kljunu joj list maslinov.* Da to označava nešto malo istine vere; da je *list* istina, a *maslina* dobro ljubavi k bližnjemu; da *otkinut* znači istinu vere otuda (od dobra ljubavi); a u *njezinom kljunu*, da se to pokazalo, jasno je iz značenja maslinovog stabla, a i očito je iz samih reči. A da je bilo samo malo, vidi se iz toga što je bio samo *list*.

885. Da *list* označava istinu, očito je iz mnogih odlomaka u Reči gde se čovek upoređuje sa stablom, ili se naziva stablom, i gde *plodovi* znače dobra ljubavi k bližnjem, a *list* istinu od njih; kao kod Jezekilja:

A kraj rijeke otud i odovud rašće drveta svakojaka rodna, kojima lišće neće opadati niti će roda na njima nestajati; svakoga će mjeseca rađati nov rod, jer joj voda teče iz svetinje; za to će rod njihov biti za jelo i lišće njihovo za lijek. (XLVII 12; Otkrivenje, XXII 2)

Ovde se *drvo* odnosi na čoveka Crkve u kojemu je carstvo Gospodovo; njegov *plod*, dobro ljubavi i milosrđa; njegov *list*, istine otuda, koje služe za pouku ljudskog roda i za njegov preporod, što je razlog da se za *list* kaže da je *lek*. Opet:

Hoće li napredovati? Ne će li mu počupati žile i rod mu odlomiti da se posuši, i bez velike sile i bez mnogoga naroda iščupaće ga iz korjena. (XVII 9)

Ovo se kaže za lozu, to jest za Crkvu u stanju pustošenja, čije će se dobro, koje je *plod*, *otkinuti*, što znači usahnuti. Kod Jeremije:

Blago čovjeku koji se uzda u Gospoda i kome je Gospod uzdanica. Jer će biti kao drvo usađeno kraj vode i koje niz potok pušta žile svoje, koje ne oseća kad dođe pripeka, nego mu se list zeleni, i sušne godine ne brine se i ne prestaje rađati plod. (XVII 7, 8)

Ovde *list zeleni* označava istinu vere, a to je sama istina od ljubavi k bližnjemu. Tako kod Davida (Psalam I 3) i opet kod Jeremije:

Ne će biti grozda na lozi, ni smokve na drvetu, i lišće će opasti. (VIII 13)

Grozdovi na lozi jesu duhovno dobro; *smokve na smokvinom drvetu*, prirodno dobro; *list*, istinu koja je u ovom slučaju *opala*. Slično kod Isaije (XXXIV 4). I to je označeno smokvinim drvetom koje je Isus video

⁷⁵ *Izgleda čudno što veče označava preporod a ne jutro. To dolazi otuda što je kod Jevreja dan počinjao uveče kada se pokazuje mesec, jer se kod njih računala mesečeva a ne sunčeva godina, prim. prev.*

i na kojem nije našao ništa osim lišća, i koje se stoga osušilo (Mateja, XXI 19, 20; Marko, XI 13, 14, 20). Posebno, ovim smokvinom drvetom je predstavljena Jevrejska crkva, u kojoj više nije bilo prirodnog dobra, a versko učenje ili istina, koje se sačuvalo u njoj, bilo je *lišće*, jer je Crkva pri pražnjenju takva da poznaje istinu, ali neće da je razume. Tome su slični oni koji kažu da znaju istinu ili stvari vere, ali nemaju dobra ljubavi prema bližnjemu: oni su samo smokvino lišće, koje će se osušiti.

886. Da je *maslina* dobro ljubavi k bližnjemu, jasno je iz značenja u Reči ne samo *masline* već i *ulja*. Upravo uljem kao i začinima sveštenici i kraljevi bili su pomazivani i svetiljke su gorele (Knjiga izlaska, XXX 24, XXVII 20). Razlog što se ulje koristilo za pomazanja i za svetiljke jeste to što se uljem predstavlja sve što je nebesko, a to znači sve dobro ljubavi i milosrđa; jer je ulje sama suština drveta, i kao da je njegova duša, isto kao što je nebesko, ili dobro ljubavi i milosrđa, sama suština ili sama duša vere; otuda ulje ima tu predstavu. Da *ulje* označava nebesko, ili dobro ljubavi i milosrđa, može se potvrditi mnogim odlomcima Reči; ali pošto se ovde pominje maslinovo drvo, navešćemo neke odlomke da bismo potvrdili to značenje. Kao kod Jeremije:

Gospod te nazva maslinom zelenom, lijepom radi roda dobroga.
(XI 16)

Ovde se tako naziva Pradrevna ili Nebeska crkva, na kojoj je bila zasnovana Jevrejska crkva; pa su se stoga sve predstave Jevrejske crkve odnosile na nebeske stvari, a preko ovih na Gospoda. Kod Ozije:

Raširiće se grane njegove. I ljepota će mu biti kao u masline i miris kao Livanski. (XIV 16)

Ovo se kaže za crkvu koja će biti podignuta, čija će čast biti *maslinovo drvo*, a to je dobro ljubavi i milosrđa; otuda *miris Livanski*, osećanje istine vere. *Livan* se odnosi na kedrove, koji su označavali duhovne stvari ili istine vere. Kod Zaharija, govoreći o *svetnjaku*:

I dvije masline uza nj, jedna s desne strane čaši, druga s lijeve. Tada odgovarajući rekoš mu: Što su one dvije masline s desne strane svetnjaku i s lijeve? I reče mi govoreći: Zar ne znaš šta je to. Tada reče. To su dvije masline koje stoje kod Gospoda sve zemlje. (IV 3, 11, 14)

Ovde *dve masline* označavaju nebesko i duhovno, a to je ljubav (ka Gospodu), koja pripada Nebeskoj crkvi, i ljubav prema bližnjemu, koja pripada Duhovnoj crkvi. One su s *desne strane* i s *leve strane* Gospodu. *Svetnjak* ovde označava, kao i u Jevrejskoj crkvi, Gospoda; *svetnjaci* znače nebeske stvari od kojih su duhovne, kao što iz plamena proizlaze svetlosni zraci ili svetlost. Kod Davida:

Žena je tvoja kao rodna loza usred doma tvojega; sinovi tvoji kao grane maslinove oko stola tvojega. (CXXVII 3)

Ovde žena kao loza označava Duhovnu crkvu; *sinovi*, istine vere, koje se zovu *maslinove grane*, jer potiču od dobra ljubavi prema bližnjemu. Kod Isaije:

Ali će se ostaviti u njoj pabirci kao kad se otrese maslina, pa dvije tri ostanu na vrhu, i četiri pet na rodnijem granama, veli Jehova Bog Izrailjev. (XVII 6)

Ovde se govori o ostacima u čoveku; *masline* označavaju nebeske ostatke. Kod Miheja:

Ti ćeš sijati, ali ne ćeš žeti; ti ćeš cijediti masline, ali ne ćeš namazati uljem, i mast (mastiku), ali ne ćeš piti vina. (VI 15)

I kod Mojsija:

I vinograde ćeš saditi i radićeš ih, a ne ćeš piti vina niti ćeš ih brati, jer će izjesti crvi. Imaćeš maslina po svijem krajevima svojim, ali ne ćeš uljem namazati, jer će opasti masline tvoje. (Ponovljeni zakoni, XXVIII 39, 40)

Ovde se govori o obilju doktrinarnih učenja o dobrom i istinama vere, koje su zbog svoga karaktera ti ljudi odbacivali. Iz ovih odlomaka jasno je da *list* označava istinu vere, a *maslina* dobro ljubavi prema bližnjemu; i da je slično značenje *maslinovog lista*, koji je golubica donela u kljunu; to jest da se sada pojavilo kod čoveka Drevne crkve nešto malo istine vere od dobra ljubavi prema bližnjemu.

887. *Da je voda opala sa zemlje* znači da je bilo tako zato što su obmane tada bile manja smetnja, što je jasno iz značenja istih reči pomenutih u stihu 8. Kada se radi o obmanama koje su sada manje ometale u drugom stanju (posle iskušenja), treba reći da sve obmane koje su do tada stečene ostaju i dalje, to jest ne uklanjaju se, kao što je pre rečeno; ali kad čovek počne da se preporođuje, tada Gospod pomoću istina sputava obmane, tako da izgleda kao da su odbačene, i to uz pomoć dobra koje je dato čoveku.

888. *Ali počeka još sedam dana, pa opet pusti golubicu, i ona mu se više ne vrati. On počeka još sedam dana* označava početak trećeg stanja; *sedam* je ono što je sveto; *pa opet posla golubicu* označava stanje primanja dobra i istina vere; *i ona mu se više ne vrati* znači stanje slobode.

889. *Da on počeka još sedam dana* obeležava početak trećega stanja i da *sedam* znači ono što je sveto, jasno je iz onoga što je već rečeno o drugom stanju, gde se koriste slične reči.

890. *Pa opet pusti golubicu* označava stanje primanja dobra i istina vere i to je jasno iz onoga što je rečeno o stihu 10, gde se koriste

iste reči s istim značenjem, osim što se tamo radi o drugom a ovde o trećem stanju. Treće stanje je opisano povratkom golubice, kao i Nojevim uklanjanjem krova na kovčegu i konačno njegovim izlaženjem iz kovčega zato što je voda opala i što je zemlja suva.

891. Da *i ona mu se više ne vrati* predstavlja slobodu, sledi iz toga što se golubica (ili istina vere) i druge ptice, kao i zveri, i sam Noje, ne drže više u kovčegu zbog Potopa. Sve dok je bio u kovčegu, on je bio u ropstvu ili u zatvoru, nošen vodom ili obmanama. Ovo stanje, kao i stanje iskušenja, opisano je u prethodnom poglavlju (stih 17), vodom koja je rasla i nosila kovčeg, i kovčegom koji je bio uzdignut sa zemlje; kao i u sledećem stihu, vodom koja je jačala i kovčegom povrh vode. U sadašnjem poglavlju (stih 15-18) čovekovo stanje slobode opisano je Nojem koji izlazi iz kovčega i onim što je bilo s njim, prvo golubicom (to jest istinom vere od dobra), jer sva sloboda potiče od dobra vere, to jest od ljubavi prema dobru.

892. Kada se čovek iznova rodi, tek tada je po prvi put slobodan, pošto je pre toga bio rob. Ropstvo je stanje kada požuda i obmane vladaju, a sloboda kada vlada osećanje dobra i istine. Kako je to, nijedan čovek ne može osetiti sve dok je u ropstvu, već samo onda kada postane slobodan. Ali to je teška zabluda, jer kada vladaju požuda i obmane, čovek koji je njima potčinjen misli da je slobodan; no to je gruba obmana jer ga tada vodi uživanje u požudi i njegova prijetnost, to jest njegovo uživanje u onome što voli; pa stoga što to prati uživanje, njemu to izgleda kao sloboda. Svaki čovek, sve dok ga vodi neka ljubav i kada sledi ono na šta ga ona navodi, misli da je slobodan, dok ga u stvari nose pakleni duhovi kao poplava. A ovakav čovek misli kako je to najveća sloboda, tako da veruje da bi, kada bi to izgubio, bio najjadniji čovek i ne bi mu ostalo nimalo života; pored toga, on to veruje ne samo zato što ne zna ni za kakav drugačiji život već i stoga što veruje da se u Nebo ide, osim kroz nevolje i siromaštvo, i gubljenjem svih zadovoljstava. Ali da je to obmana, bilo mi je dato da znam kroz mnoga iskustva, o kojima će, po Božanskoj Gospodovoj milosti, biti govora kasnije. Čovek nije slobodan sve dok se ne rodi ponovo i dok ga Gospod ne vodi preko ljubavi u ono što je dobro i istinito. Tek kada je u ovakvom stanju, on po prvi put opaža šta je sloboda, jer tada zna šta je život, šta je pravo uživanje u životu i šta je sreća. Pre toga on ne zna ni šta je dobro i ponekad naziva najvećim dobrom ono što je najveće zlo. Kada oni kojima je Gospod dao slobodu vide, a još više kada osete požudu i obmane, osećaju užas kao kad neko vidi otvoren pakao pred sobom. Ali pošto je mnogima nepoznato šta je to sloboda, ovde

ćemo je ukratko definisati. Život slobode ili sloboda znači biti vođen Gospodom. Ali zato što mnogo toga smeta čoveku da poveruje kako je to život slobode, kao i to što čovek prolazi kroz iskušenja ne bi li se oslobodio vladavine đavolskih duhova; i kako on ne zna za drugo uživanje nego za ono koje potiče od požude, čiji je izvor ljubav prema samome sebi, kao i zato što ima pogrešno mišljenje o nebeskom životu, tako da ga se ne može učiti opisivanjem kao što se može živim iskustvom, stoga će, po Božanskoj milosti Gospodovoj, kasnije biti navedeno nekoliko takvih iskustava.

893. Stih 13. *Šest stotina prve godine vijeka Nojeva prvi dan prvoga mjeseca usahnu voda na zemlji; i Noje otkri krov na kovčegu, i ugleda zemlju suhu.*

Šest stotina prve godine označava poslednju granicu; *prvi dan prvoga mjeseca*, prvu granicu; *voda usahnu na zemlji*, da se obmane više nisu pojavile; *i Noje otkri krov na kovčegu i ugleda* znači da se svetlost istina vere pokazala onda kada su bile uklonjene obmane; *i ugleda zemlju suhu* znači novo rođenje. Da *šest stotina prve godine* označava kraj, jasno je iz značenja broja šest stotina, o čemu je bilo reći u prethodnom poglavlju (stih 6, stav 737), naime, da je to početak iskušenja, a sada se istim brojem označava kraj iskušenja, pošto je prošla cela godina, tako da se to desilo na kraju godine, pa se stoga dodaje *na početku prvoga meseca*, čime se označava novi početak. Ceo period u Reči se uvek označava sa *dan, sedmica, mesec, godina*, iako to može biti sto ili hiljadu godina, kao što su to *dani* u prvom poglavlju Knjige postanja, čime se označavaju faze preporoda čoveka Pradrevne crkve; jer *dan i godina* u unutrašnjem smislu znače vreme, a pošto znače vreme, to znači da označavaju stanje. Kao kod Isaije:

Da oglasim godinu milosti Jehovine i dan osvete Boga našega, da utješim sve žalosne. (LXI 2)

Ovde se radi o Gospodovom dolasku. Opet:

Jer je dan osvete u srcu mom, i dođe godina da se moji otkupe. (LXIII 4)

I ovde *dan i godina* znače vreme i stanje. Kod Habakuka:

O, Jehova, djelo svoje usred godina sačuvaj u životu, usred godina objavi ga, u gnjevu sjeti se milosti. (III 2)

Ovde *godine* označavaju vreme i stanje. Kod Davida:

Ali ti si taj isti, i godine tvoje ne će isteći. (CII 27)

Ovde *godine* označavaju vreme i pokazuje se da kod Boga nema vremena. Tako u odlomku pred nama godine Potopa ne obeležavaju konkretne godine, već period koji nije određen vremenski i znače stanje (videti šta je dosad rečeno o *godinama*, stav 482, 487, 488, 493).

894. *Prvog dana prvog mjeseca.* Da to označava prvu granicu (novi početak), jasno je iz onoga što je već pokazano. Ono što je dalje sadržano u ovim rečima previše je skriveno, ali toliko se može znati da nije određeno vreme u kojem čovekov preporod treba da se završi tako da bilo ko može reći: Sada sam savršen; jer u čoveku postoji bezbroj stanja zla i obmana, koja se skupljaju na mnogo načina i koja se moraju odbaciti da se više ne pojave, kao što je gore rečeno. U nekim stanjima može se reći kako je čovek savršeniji, ali u mnogim drugim nije tako. Oni koji se preporođuju u životu tela i koji žive u veri u Gospoda i u ljubavi k bližnjem, stalno postaju sve savršeniji u drugom životu.

895. *I voda usahnu na zemlji,* znači kako se obmane više ne pojavljuju, što je jasno iz onoga što je već rečeno. To posebno pokazuje kako su obmane izdvojene iz volje čoveka ove crkve. *Zemlja* ovde znači čovekovu volju, koja je sama požuda; stoga se kaže *voda usahnu na zemlji*. Njegova *zemlja* je, kako je već rečeno, u njegovom razumu u koji se istine seju - nikad u volju, koja je kod duhovnog čoveka odvojena od razuma; stoga se posle kaže u ovome stihu kako je voda usahnula *na zemlji*. Kod čoveka Pradevne crkve *zemlja* je bila u njegovoj volji, u koju je Gospod zasejao dobro, pa je tada od dobra čovek poznavao i opažao istinu ili je od ljubavi imao veru; ali da je tako sada, čovek bi nestao zauvek, jer je njegova volja potpuno iskvarena. Kakav je slučaj bio sa sejanjem u čovekovu volju ili - kao što je slučaj sada - u njegov razum, jasno se vidi iz toga što su se čoveku Pradrevne crkve davala otkrivenja, a on je preko njih od detinjstva opažao dobra i istine; i kako su se ta otkrivenja sejala u njegovu volju, on je bez ikakve nove pouke opažao bezbroj stvari, tako da je iz jedne opšte stvari znao od Gospoda posebne stvari i detalje koje sada čovek mora naučiti da bi ih znao; a i pored toga, on jedva da zna i hiljaditi deo. Jer čovek Duhovne crkve zna samo ono što nauči, pa što sazna na ovaj način, to zadrži i veruje kako je istinito. Štaviše, čak i kada nauči ono što je obmana, ako se to zapečati u njegovom umu kao da je istinito, on to veruje, jer nema opažanje da to nije tako, jer je u to bio ubeđen. Oni koji imaju savest, njima savest nešto govori, ali ne više nego da je nešto istinito, jer su tako čuli i naučili. To je ono što oblikuje njihovu savest, kao što je jasno po onima koji imaju savest zasnovanu na onome što je obmana.

896. *I Noje otkri krov na kovčegu, i ugleda,* označava svetlost istina vere kada su uklonjene obmane, koje (istine) on priznaje i u koje ima veru, što je jasno iz značenja *otkriti krov* ili ukloniti ono što sprečava svetlost. Pošto *kovčeg* označava čoveka Drevne crkve

koji treba nanovo da se rodi, to *krov* označava ono što smeta čoveku sprečavajući ga da vidi Nebo ili svetlost. Ono što smeta jeste obmana; stoga se kaže *ugleda*. U Reči *ugledati* znači razumeti i imati veru. Prva stvar u preporodu jeste znati istinu, priznavati je druga, a imati veru treća. Šta je razlika između znati, priznavati i imati veru, može se videti iz toga što i najgori čovek može da zna, ali da ne priznaje, kao Jevreji i oni koji pokušavaju da sruše doktrinarne stvari opsežnim umovanjem; a i iz toga što i nevernici mogu da priznaju i da o tome nekako i besede, potvrđuju i ubeđuju revnosno; ali niko ne može imati veru ko nije vernik. Oni koji imaju veru, ti znaju, priznaju i veruju, imaju ljubav k bližnjemu i imaju savest; stoga se ne može ni za koga reći da ima veru, ako se sve ovo za njega ne može uistinu kazati. To znači biti ponovo rođen. Samo znanje šta je vera postoji u čovekovom sećanju, bez učešća njegovog razuma. Priznati ono što pripada veri, to znači razumski pristanak koji ima svoje uzroke i svoju svrhu. Ali imati veru, to pripada savesti, to jest Gospodu, koji deluje preko savesti. To se jasno vidi po onima koji su u drugom životu. Mnogi koji samo znaju, u paklu su; pa i mnogi koji priznaju, tamo su. Jer su priznavali u životu tela samo kada su bili u nekim stanjima, a kada su stigli u drugi život, kada su opazili šta su besedili, naučavali i druge ubeđivali da je istinito, veoma su se čudili i to su priznavali samo kada su se sećali šta su besedili. Ali oni koji su imali veru, svi su u Nebu.

897. Na ovome mestu predmet je čovek Drevne crkve kada se rađa iznova; *ugledati* znači priznati i imati veru. Da *ugledati* ima to značenje, jasno je iz Reči, kao kod Isaije:

Ali ne pogledaste na Tvorca i ne obazreste se na Onoga koji je načinio. (XXII 11)

Ovde se govori o gradu Sionu; *ne pogledati na Tvorca* znači ne priznavati, a još manje imati veru. Ponovo:

Učini da odeblja srce tome narodu i uši da im otežaju, i oči im zatvori, da ne vide očima svojim i ušima svojim da ne čuju i srcem svojim ne razumiju i ne obrate se i ne iscijele. (VI 10)

Videti svojim očima znači priznati i imati veru. Ponovo:

Narod u tami vidjeće veliku svetlost. (IX 2)

Ovde se govori o Neznabošcima koji su primili veru; kao što se ovde kaže za Noja, da je *otkrio krov i ugledao*. Ponovo:

I u taj dan će gluhi čuti riječi u knjizi, i iz tame i mraka vidjeće oči slijepijeh. (XXIX 18)

Ovde se radi o obraćenju Neznabožaca u veru; *ugledati* znači primiti veru. Ponovo:

Čujte, gluhi; progledajte, slijepi, da vidite. (XLII 18)

Ovde je značenje slično. Kod Jezekilja:

Koji ima oči da vidi, a ne vidi, ima uši da čuje, a ne čuje, jer je dom odmetnički. (XII 2)

Ovo označava one koji razumeju, priznaju i imaju veru, ali ne žele. Da *videti* znači imati veru, jasno je iz predstave Gospoda kao *mjedene zmije* u pustinji i iz toga što su bili izlečeni oni koji su je pogledali, kao kod Mojsija:

Načini zmiju mjedenu, i metni je na motku, i koga ujede zmija, neka pogleda u nju, pa će ozdraviti. I načini Mojsije zmiju od mjedi. I metnu je na motku, i koga god ujede zmija, on pogleda u zmiju od mjedi, i ozdravi. (XXI 8, 9)

Iz ovoga odlomka svako može videti da *gledati* znači veru, jer čemu bi u ovom slučaju služilo gledanje nego da predstavlja veru u Gospoda? Otuda je jasno da je Ruvim, prvenac Jakovljevi, nazvan *videti*, što u unutrašnjem smislu označava veru⁷⁶ (videti šta je pre rečeno o prvencu Crkve, stav 352, 367).

898. *I ugleda zemlju suhu.* Da to označava novo rođenje, jasno je po značenju *zemlje*, da je to čovek Crkve, što je već pokazano više puta. Za zemlju se kaže da je *suha* kada se obmane više ne pokazuju.

899. Stih 14. *A drugoga mjeseca sedmog dana bješe sva zemlja suha.*

Da *drugoga mjeseca* označava čitavo stanje pre preporoda, jasno je iz značenja *dva* u Reči; *dvadeset i sedmog dana mjeseca* znači ono što je sveto; a *zemlja bješe suha*, da se preporodio. Ove reči su zaključak onoga što prethodi, i početak onoga što sledi.

900. Da *drugoga mjeseca* znači čitavo stanje pre preporoda, jasno je iz značenja broja *dva* u Reči. *Dva* znači isto što i šest, to jest borbu i trud, koji prethode novom rođenju; dakle, ovde celo stanje koje prethodi završetku čovekovog preporoda. Periodi, veliki i mali, obično su u Reči označeni sa *tri* ili *sedam*, i nazivaju se *dani*, *sedmice*, *meseci*, *godine* ili *doba*. *Tri* i *sedam* su sveti, *dva* i šest su ono što prethodi, ali što nije sveto, već je relativno profano, kao što je ranije pokazano (stav 720). *Tri* i *sedam* su oba sveti iz dodatnog razloga što se njima obeležava Poslednji sud, koji treba da se odigra na *treći* ili *sedmi dan*. Poslednji sud dolazi svakome onda kada ga Gospod pohodi, kako u opštem tako i u pojedinačnom. Na primer, bio je Poslednji sud onda kada je Gospod došao na svet i biće onda kada Gospod dođe u slavi, a ima i Poslednji sud u pojedinačnom, to jest kada dođe svakom pojedinom čoveku; a postoji i Poslednji sud nad svakim kada umre.

⁷⁶ *Imati veru znači verovati da Gospod spasava čoveka od greha a ne sam čovek, jer to je verska istina bez koje nema istinskog spasenja, prim. prev*

Na ovaj poslednji misli se pod trećim i pod sedmim danom, koji je svet onima koji su živeli u dobru, ali nije svet onima koji su živeli u zlu. Tako se treći i sedmi dan odnose i na osuđene na smrt, kao i na one kojima je suđeno da žive, te stoga ovi brojevi označavaju ono što nije sveto onima koji su osuđeni na smrt, a ono što je sveto onima kojima je dosuđeno da žive. Dva i šest prethode tri i sedam, pa se stoga odnose na svako stanje koje prethodi. Ovo je značenje *dva* i šest u odnosu na bilo koji predmet ili na bilo šta što se njima opisuje, što je još jasnije iz onoga što sledi o broju dvadeset sedam.

901. Da *dvadeset sedmi dan* označava ono što je sveto, jasno je iz onoga što je maločas rečeno, pošto je sastavljen od tri pomnoženog dva puta sa samim sobom. Tri pomnoženo s tri je devet, a devet pomnoženo s tri je dvadeset sedam. U dvadeset sedam vladajući broj je tri. Tako su pradedvni ljudi računali svoje brojeve, a pod njima su razumevali same stvari. Da *tri* ima isto značenje kao i *sedam*, jasno je iz onoga što je već rečeno. Postoji skriveni razlog što je Gospod uskrsnuo na treći dan. Gospodovo uskrsnuće obuhvata svu svetost, kao i uskrsnuće svih, pa je stoga u Jevrejskoj crkvi taj broj postao reprezentativan; te je svet i u Reči, kao što je i u Nebu, gde se ne misli na brojeve, nego se umesto na tri i sedam misli na uskrsnuće i dolazak Gospodov. Da *tri* i *sedam* znače ono što je sveto, jasno je iz sledećih odlomaka u Reči. Kod Mojsija:

Ko se dotakne mrtvog tijela čovječjega, da je nečist sedam dana. On neka se čisti onom vodom treći dan i sedmi dan, i biće čist. Ko se dotakne u polju posećenoga mačem ili umrloga ili kosti čovječje ili groba, nečist da je sedam dana. Čisti nečistoga neka poškropi treći i sedmi dan, i kad ga očisti sedmi dan, neka opere haljine svoje i sebe neka opere vodom, i biće čist u veče. (XIX 11, 12, 16, 19)

Da su te stvari predstave ili da spoljne stvari označavaju unu-tarnje, vrlo je jasno; da je neko nečist kada dotakne mrtvo telo ili posećenog, kost ili grob. Sve to u unutarnjem smislu označava stvari koje su svojstvene čoveku, koje su mrtve i profane. Tako su i pranje vodom i čišćenje bili predstave, kao i treći i sedmi dan, koji označavaju ono što je sveto, jer bi se na te dane čistio i postao čist. Na sličan način govori se o onima koji su se vratili iz borbe s Medijanitima:

A vi ostanite izvan okola; koji je ubio koga ili ko se dotakao ubijenoga, očistite se treći i sedmi dan, sebe i roblje svoje. (XXXI 19)

Kada bi to bio samo jedan obred, a da treći i sedmi dan nisu predstave svetosti ili ispaštanja, to bi bila samo mrtva stvar, kao nešto što nema uzroka; kao uzrok bez svrhe ili kao nešto odvojeno od svoga uzroka, ili kao uzrok bez cilja, pa prema tome ne bi bilo

Božansko ni na koji način. Da *treći dan* predstavlja i označava ono što je sveto, vrlo je jasno iz Gospodovog silaženja na Goru sinajsku, za šta je zapovedeno:

I reče Jehova Mojsiju: Idi k narodu, i osveti ih danas i sutra, i neka operu haljine svoje. I neka budu gotovi treći dan, jer će u treći dan Jehova sići na goru Sinajsku. Mojsije siđe k narodu, i osveti narod, i oprašće haljine svoje, i reče narodu: Budite spremni na treći dan, i ne liježite sa ženama. (XIX 10, 11, 14, 15)

Iz sličnog razloga Jošua je prešao Jordan na treći dan:

Prođite kroz oko, i zapovijedite narodu govoreći: Spremite sebi brašnjenice, jer ćete do tri dana prijeći preko Jordana da uđete i uzmete zemlju, koju vam Jehova Bog vaš daje u nasljedstvo. A poslije tri dana prodoše upravitelji kroz oko. (I 11, III 2)

Prelaženje preko Jordana predstavljalo je uvođenje sinova Izraeljevih, to jest onih koji su se ponovo rodili, u Gospodovo carstvo; Jošua, koji ih je vodio, predstavlja Gospoda, a to se dogodilo na treći dan. Zato što je treći dan svet, kao i sedmi, to je bilo zapovedeno da godina desetaka bude svake treće godine i da se tada ljudi moraju posvetiti čineći dela ljubavi prema bližnjemu (Ponovljeni zakoni, XXVI 12-15); *deseci* su predstavljali ostatke, koji su sveti, jer pripadaju samo Gospodu. To što je Jona bio tri dana i tri noći u utrobi ribe (Knjiga o Joni, I 17), jasno predstavlja pogreb i uskrsnuće Gospodovo na treći dan (Mateja XII 40). Da *tri* označava ono što je sveto, vidi se i kod proroka, kao kod Ozije:

Povratice nam život do dva dana. Treći dan podignuće nas, i živjet ćemo pred njim. (VI 2)

Ovde *treći dan* jasno označava dolazak Gospodov i Njegovo uskrsnuće. Kod Zaharija:

I u svoj zemlji, govori Jehova, dva će se dijela istrijebiti u njoj i poginuti, a treći će ostati u njoj. I tu ću trećinu metnuti u oganj, i pretopiću ih kako se pretapa srebro, i okušaću ih kako se kuša zlato. (XIII 8, 9)

Ovde *treći deo* kao i *tri* označava ono što je sveto. S *trećim delom* je isti slučaj kao i s *trećim delom trećega dela*, kao u ovom odlomku, jer je tri treći deo trećeg dela od dvadeset sedam.

902. Da *zemlja bješe suha* znači kako se čovek preporodio, jasno je iz onoga što je prethodno rečeno o vodi koja se isušila na zemlji i da je zemlja bila suva, stihovi 7-13.

903. Stihovi 15, 16. *Tada reče Bog Noju govoreći: Izidi iz kovčega ti i žena tvoja, i sinovi tvoji i žene sinova tvojih s tobom.*

I Bog reče Noju pokazuje prisustvo Gospodovo u čoveku ove crkve; izidi iz kovčega znači slobodu, ti i tvoja žena znači Crkvu; i sinovi tvoji i

žene sinova tvojih s tobom označava istine i dobro povezano s istinama koje su bile u njemu.

904. *I Bog reče Noju*, označava prisustvo Gospoda u čoveku ove crkve, što je jasno iz unutrašnjeg smisla Reči. Gospod govori sa svakim čovekom, jer sve što čovek hoće i misli i što je dobro, to je od Gospoda. S čovekom su najmanje dva zla duha i dva anđela. Zli duhovi podstiču njegova zla, a anđeli ga nadahnjuju onim što je dobro i istinito. A svako dobro i istina, kojima nadahnjuju anđeli, jesu od Gospoda; tako Gospod govori s čovekom, ali to je drugačije nego što ljudi govore međusobno. S onima koji dopuštaju da ih zavode zli duhovi Gospod govori kao da je odsutan, to jest izdaleka, tako da skoro i ne govori; a s onima koji su vođeni od Gospoda, s njima On govori kao da je blizu, prisutan; a to je jasno iz činjenice što nijedan čovek ne može misliti ništa dobo ni istinito a da to nije od Gospoda. Gospodovo prisustvo je u skladu s čovekovom ljubavlju prema bližnjemu i prema njegovoj veri. Gospod je prisutan u ljubavi prema bližnjemu, jer je On sve dobro: ali ne toliko u veri ako nema i ljubavi. Vera bez ljubavi prema bližnjemu je nešto razglavljeno i razdvojeno. Gde god je nešto povezano, tu mora biti i ono što spaja, a to je ovde ljubav prema bližnjemu, što treba da je jasno iz toga što je Gospod milostiv svakome i voli svakoga, i hoće svakoga da učini srećnim kroz večnost. Stoga onaj ko ne voli toliko da je milostiv drugima, i koji ih ne voli i ne želi da ih učini srećnima, taj ne može biti vezan za Gospoda, jer mu nije sličan i jer nije Njegova slika. Uzdati se u Gospoda a u isto vreme mrzeti bližnjega, ne znači samo stajati daleko već imati i pakleni ponor između sebe i Gospoda, u koji bi takav upao kada bi se približio (Gospodu), jer je mržnja taj pakleni ponor koji stoji između njih. Gospodovo prisustvo je moguće tek onda kada čovek voli bližnjega. Gospod je ljubav; pa koliko je čovek u ljubavi, toliko je Gospod prisutan, te koliko je Gospod prisutan, toliko On govori s čovekom. Čoveku se čini da on misli od sebe, a u stvari nema kod njega nijedne misli ni ideje od sebe; nego ono što ima, a što je zlo i obmana, potiče preko zlih duhova od pakla; a sve dobro i istinito preko anđela od Gospoda. Takav je uticaj u čoveku i od toga potiče njegov život kao i međusobni odnos njegove duše i tela. Iz ovoga je jasno na šta se misli pod *Gospod reče Noju*. *Reče* znači jedno (Knjiga Postanja, I 29; III 13, 14, 17; IV 6, 9, 15), a *On govori* znači drugo. Ovde Njegov govor Noju znači da je prisutan, jer je predmet sada prepороđeni čovek, koji je obdaren ljubavlju prema bližnjemu.

905. *Izidi iz kovčega*. Da to označava slobodu, jasno je iz onoga što je ranije rečeno, a i iz veze s kontekstom. Sve dokle je Noje bio u

kovčegu, opkoljen vodom za vreme Potopa, značenje je bilo da je on u sužanjstvu, to jest da su ga zla i obmane bacali tamo-amo ili, što je isto, zli duhovi, s kojima se bori kada je u iskušenju. Otuda sledi da *izaci iz kovčega* znači slobodu. Prisustvo Gospodovo znači slobodu, gde jedno povlači drugo. Što je Gospod prisutniji, čovek je slobodniji; to jest što čovek više voli dobro i istinu, to deluje slobodnije. Takav je uticaj Gospoda kroz anđele. S druge strane, uticaj pakla kroz zle duhove je nasilan, žestok, nastoji da zavlada; jer ovakvi duhovi odišu željom da potčine čoveka, tako da on postaje ništa a oni sve, a kada su oni sve, tada je čovek jedan od njih i jedva da je nešto, jer u njihovim očima on nije niko. Stoga kada Gospod oslobađa čoveka njihove dominacije i njihovog jarma, dolazi do borbe, a kada se čovek oslobodi, to jest kada se nanovo rodi uz pomoć anđela, tada njega vodi Gospod tako blago da nema ni traga jarmu niti dominaciji, jer je to vođenje istovremeno uživanje i sreća; jer je on tada voljen i cenjen. To Gospod uči kod Mateje:

Jer je jaram moj blag, i breme je moje lako. (XI 30)

Obratno je s čovekom kad je pod jarmom zlih duhova, koji - kao što je rečeno - nimalo ne cene čoveka i, kada bi mogli, mučili bi ga svakoga trena. Ovo mi je bilo dano da saznam preko mnogo iskustava, o kojima ću, po Gospodovoj Božanskoj milosti, govoriti kasnije.

906. Da *ti i sinovi tvoji* označava Crkvu, jasno je kao i pre iz povezanosti, a takođe i da *tvoji sinovi i žene sinova tvojih* označava istine i dobra spojena s istinama, koja su bila u njoj. Da *ti* označava čoveka Crkve, žena Crkvu, njegovi *sinovi* istine, a žene sinova dobra spojena s istinama, bilo je više puta pokazano ranije i ne treba se na tome zadržavati.

907. Stih 17. *Sve zvijeri što su s tobom od svakoga tijela, ptice i stoku i sve što gmiže po zemlji, izvedi sa sobom, neka se razidu po zemlji, i neka se plode i množe na zemlji.*

Sve zvijeri što su s tobom od svakoga tijela predstavlja sve što je postalo živo u čoveku te crkve; *ptica* označava, kao i pre, ono što je u razumu; *zvijer*, ono što je u volji; *sve što gmiže po zemlji*, slične stvari u spoljašnjem čoveku; *izvedi sa sobom* znači njihovu slobodu; *neka se razidu po zemlji*, delovanje unutrašnjeg čoveka u spoljašnjem; *i neka se plode*, uvećanje dobra; *i neka se množe*, umnožavanje istina; *dok na zemlji* znači u spoljašnjem čoveku.

908. *Sve zvijeri što su s tobom od svakoga tijela.* Da to označava sve što je oživelo u čoveku ove crkve, očito je iz činjenice da se *zvijer* odnosi na Noja ili na čoveka ove crkve, sada preporođenog, i to se očigledno odnosi i na ptice, zveri i gmizavce; jer se kaže *sve zveri što*

su s tobom od svakoga tijela, ptice i stoka, i sve što gmiže po zemlji. Reč u izvornom jeziku za zver je život ili ono što živi, ali u Reči se koristi kako za ono što živi tako i za ono što ne živi ili zver; tako, ako se ne zna unutrašnji smisao Reči, ponekad se ne može videti šta to znači. Razlog što postoji ovakvo dvostruko značenje jeste to što je čovek Pradrevne crkve, u svojoj poniznosti pred Gospodom, priznavao da nije živ, čak ni kao zver, jedino kao divlja životinja; jer su ti ljudi znali da je čovek takav sam po sebi ili u svome proprijumu. Otuda ista reč označava ono što živi, a isto tako i divlju životinju. Da to označava *ono što je živo*, jasno je kod Davida:

Stado tvoje življaše ondje, po dobroti svojoj, Bože, ti si gotovio hranu jadnome. (LXVIII 10)

Ovde se pod *divljom životinjom*, pošto će živeti od dobrote Božje, misli na preporođenog čoveka; takođe, u stihu o kome govorimo, misli se i na ono što je živo. Ponovo:

Jer je moje sve zvijerje gorsko, i stoka po planinama na tisuće. Znam sve ptice po gorama, i krasota poljska pred mnogom je. (L 10, 11)

Ovde *sve zverje gorsko je moje*, ili Božje, označava preporođenoga čoveka, takođe i ono što živi u njemu. Kod Jezekilja:

Na granama njegovijem vijahu gnijezda sve ptice nebeske, i pod granama njegovijem sve zvijeri poljske lezijahu se, i u hladu njegovu sjedahu svi veliki narodi. (XXXI 6)

Ovde je opisana Duhovna crkva, to jest ono što je usađeno i što je živo u čoveku te crkve. Kod Ozije:

I tada ću im učiniti zavjet sa zvijerjem poljskim i sa pticama nebeskim. (II 18)

Ovde se misli na one koji su preporođeni, s kojima je načinjen zavet. Zaista, potpuno divlja životinja označava ono što živi, kao što se heruvimi ili anđeli koje je video Jezekilj nazivaju četiri divlje životinje ili *živi stvorovi* (Jezekilj, I 5, 13-15, 19; X 15). Da se *divlja životinja* koristi u Reči u obrnutom smislu i za ono što ne živi, jasno je iz mnogih odlomaka, od kojih će samo sledeći biti navedeni. Kod Davida:

Ne daj zvijerima duše grlice svoje, nemoj zaboraviti stada stradalaca svojih za svagda. (LXXIV 19)

Kod Sofonija:

Kako opustje! Posta loža zvijerju! Ko god prođe mimo nj, zviždaće i mahati rukom. (II 15)

Kod Jezekilja:

I ne će više biti plijen narodima, i zvijeri zemaljske ne će ih više jesti, nego će živjeti bez straha i niko ih ne će plašiti. (XXXIV 28)

Ponovo:

Na izvaljenom panju njegovu stanuju sve ptice nebeske, i na granama njegovijem sve zvijeri poljske. (XXXII 7)

Kod Ozije:

Sreću ih kao što medvjedica kojoj uzmu medvjediće, i rastrgaću im sve srce njihovo i izješču ih ondje kao lav; i zvijerje poljsko raskinuće ih. (XIII 8)

Kod Jezekilja:

Zvijerima zemaljskim i pticama nebeskim daću te da te jedu. (XXIX 5)

Ovaj izraz se često sreće. Ali pošto su Jevreji ostali samo kod smisla slova i pod *divljom životinjom* razumeli samo divlju životinju, a pod *pticom* samo pticu, ne poznajući unutarne stvari u Reči i nemajući volje da ih priznaju i da se pouče, bili su tako okrutni i takve divlje životinje da su uživali u tome da ne sahranjuju svoje neprijatelje ubijene u bici, nego su ih izlagali da ih prožderu lešinari i divlje životinje; to pokazuje kakva je divlja životinja sam čovek.

909. Da *ptica* predstavlja ono što je u razumu, a *zver* ono što je u volji, a oboje je u unutrašnjem čoveku, i da *sve što gmiže po zemlji* predstavlja saobrazne stvari u spoljašnjem čoveku, očito je iz značenja *ptice*, kao što je pokazano (stav 40, 776), i *zveri* (stav 45, 46, 142, 143, 246). Da *sve što gmiže po zemlji* označava saobrazne stvari u spoljašnjem čoveku, sada je očito, jer se *ono što gmiže* odnosi kako na *ptice*, ili ono što je u razumu, tako i na *zveri*, ili ono što je u volji. Pradrevni ljudi su čulne stvari i telesna zadovoljstva nazivali onim što gmiže, jer je to isto kao ono što gmiže po zemlji. Isto tako, oni su čovekovo telo smatrali sličnim zemlji ili polju, čak su ga i zvali zemlja ili polje, kao u ovome odlomku, gde je *zemljom* označen spoljašnji čovek.

911. A u pogledu *svega što gmiže*, što označava odgovarajuće pojmove u spoljašnjem čoveku, stvar stoji ovako. U preporođenom čoveku spoljašnje je saobrazno unutrašnjem, to jest njemu se pokorava. Spoljašnje stvari postaju poslušne onda kada se čovek ponovo rodi i tada biva slika Neba. Ali pre nego što se ponovo rodi, u čoveku spoljašnje vlada nad unutrašnjim i tada je čovek slika pakla. Red je u tome da nebesko vlada nad duhovnim, a preko njega nad prirodnim, a preko njega nad telesnim; ali kada telesno i prirodno vlada nad duhovnim i nebeskim, red je srušen i tada je čovek slika pakla; stoga Gospod vaspostavlja red pomoću novog rođenja i tada čovek postaje slika Neba. Na taj način Gospod izvlači čoveka iz pakla i podiže ga u Nebo. Nekoliko reči kazaćemo i o saobraznosti spoljašnjeg i unutrašnjeg čoveka. Svaki ponovo rođeni čovek je kao malo Nebo, to jest

on je slika univerzalnoga Neba, pa se stoga u Reči unutrašnji čovek naziva *Nebom*. U Nebu je red takav da Gospod vlada nad duhovnim preko nebeskog, a nad prirodnim preko duhovnog, te na taj način On vlada celim Nebom kao jednim čovekom, zbog čega se Nebo naziva Velikim Čovekom; a takav red postoji u svakome ko je u Nebu. I čovek je, kad je takav, malo Nebo ili, što je isto, on je Gospodovo carstvo, jer je Gospodovo carstvo u njemu kada u njemu spoljašnje odgovara unutrašnjem, to jest kada mu se povinuje onako kako je to u Nebu; jer sva tri Neba zajedno postoje kao jedan čovek: duhovi čine spoljašnjeg čoveka, anđeoski duhovi unutrašnjeg, a anđeli najdubljeg čoveka (stav 459). Obrnuto je kod onih čiji život sačinjava samo telesno, to jest požuda, uživanje i čulne želje, i kada ljudi osećaju samo zadovoljstva koja potiču iz ljubavi prema sebi i svetlu, a to znači da mrze sve one koji im ne povlađuju i koji im ne služe. Kod ovih, zato što telesno i prirodno vladaju nad duhovnim i nebeskim, ne samo što nema saobraznosti ili poslušnosti spoljašnjih stvari, nego je upravo obrnuto, tako da je red potpuno razoren; i zato što je red razoren, oni mogu da budu samo slike pakla.

912. Da *izvedi sa sobom* pokazuje njihovo stanje slobode, jasno je iz onoga što je rečeno u prethodnom stihu o *izići iz kovčega*, da označava slobodu.

913. *Neka se razidu po zemlji*, označava uticaj unutrašnjeg čoveka na spoljašnjeg; *ploditi se*, porast dobra; *množiti se*, širenje istine, a *na zemlji* znači u spoljašnjem čoveku. To je jasno iz povezanosti stvari, kao i iz onoga što se kaže o značenju *plodjenja*, što se u Reči odnosi na dobro, i o *množenju* koje se odnosi na istine. Da *zemlja* označava spoljašnjeg čoveka već je bilo pokazano, tako da ne treba da se na tome zadržavamo da bismo to potvrdili. Ovde se govori o delovanju unutrašnjeg čoveka na spoljašnjeg, kada se čovek rodi nanovo, pokazujući da se dobro sada po prvi put oplodava i da se istina umnožava, kada spoljašnji čovek postane saobrazan ili potčinjen unutrašnjem. Ovo se pre nije moglo desiti, jer se ono što je telesno opire onome što je dobro, a ono što je čulno suprotstavlja se onome što je istinito; prvo gasi ljubav prema dobru, a drugo guši ljubav prema istini. Oplodavanje dobra i umnožavanje istina odvija se u spoljašnjem čoveku; oplodavanje dobra u njegovim osećanjima, a umnožavanje istina u njegovom sećanju. Spoljašnji čovek se ovde naziva *zemlja*, po kojoj se oni šire i na kojoj se plode i umnožavaju.

914. Stih 18, 19. *I izide Noje i sinovi njegovi, i žena njegova i žene sinova njegovijeh s njim. Sve zvijeri, sve sitne životinje, sve ptice i sve što se miče po zemlji po vrstama svojim izidoše iz kovčega.*

Izide znači da se to desilo; *Noje i sinovi njegovi* označava Drevnu crkvu, *sinovi i žene sinova njegovih* označava samu tu crkvu. *Sve zvijeri, sve sitne životinje* označavaju dobra; *zvijeri* su dobra unutrašnjeg čoveka; *sitne životinje* su dobra spoljašnjeg čoveka; *svaka ptica i sve što se miče na zemlji* označava istine; *ptice* su istine unutrašnjeg čoveka; *ono što se miče, istine spoljašnjeg čoveka; po vrstama njihovim* označava parove; *izidoše iz kovčega, znači*, kao i pre, da se to desilo i istovremeno označava stanje slobode.

915. Da *izidoše* znači kako se tako desilo; da *Noje i sinovi njegovi* označava čoveka Drevne crkve; i da žena njegova i žene sinova njegovih označava samu Crkvu, jasno je iz niza stvari, a to je da je Drevna crkva stvorena na ovaj način, jer su to poslednje ili zaključne tvrdnje o onome što se do sada dogodilo. Kada se u Reči govori o Crkvi, ona se opisuje sa *muž (vir) i njegova žena* i sa čovek (homo) i njegova žena; u prvom slučaju *muž* označava ono što pripada razumu ili istini, a žena ono što pripada volji ili dobru; u drugom slučaju čovek označava dobro ljubavi ili ljubav, a žena istine Crkve ili vere, pa na taj način čovek (homo) označava suštinu Crkve, a žena samu Crkvu. I tako je kroz celu Reč. Na ovome mestu, jer se dovde govorilo o stvaranju Nove crkve kada je nestala Pradrevna crkva, s *Noje i sinovi njegovi* označen je čovek (homo) Drevne crkve, a sa žena i žene sinova njegovih sama ta crkva. Ovde se, dakle, oni imenuju drugim redom od onoga u prethodnom stihu (16), gde se kaže: *Izidi iz kovčega, ti i žena tvoja, i sinovi tvoji, i žene sinova tvojih*, gde su *ti* i žena tvoja spojeni i gde *sinovi tvoji* i žene sinova tvojih, kao i *ti i sinovi* označavaju istinu, dok se sa žena i žene sinova tvojih označava dobro. Ali u stihu koji sada razmatramo, red je drugačiji, iz razloga, kao što smo rekli, da se sa *ti i sinovi tvoji* prikaže čovek Crkve, a sa žena njegova i žene sinova njegovih, sama Crkva, jer je to zaključak onoga što prethodi. Drevnu crkvu nije sačinjavao Noje, nego njegovi sinovi Sem, Ham i Jafet, kao što je rečeno. Jer su tri crkve, da tako kažemo, sačinjavale Drevnu crkvu, o čemu će biti, po Gospodovoj Božanskoj milosti, govora kasnije. A ove crkve su nastale kao izdanci jedne, koja se nazivala *Noje*; otuda se ovde kaže *ti i sinovi tvoji*, a takođe i žena tvoja i žene sinova tvojih.

916. Da *zveri* i *sve sitne životinje* označavaju dobra čoveka Crkve: *zvijeri*, dobra unutrašnjeg čoveka, *ono što gmiže*, dobra spoljašnjeg čoveka; i da se sa *ptice i sve što se miče po zemlji* označavaju istine; da su *ptice* istine unutrašnjeg čoveka, a *ono što se miče po zemlji*, istine spoljašnjeg čoveka, jasno je iz onoga što je rečeno i pokazano u prethodnom stihu u pogledu divljih životinja, ptica i onoga što se miče, gde je rečeno *sve što se miče i što puzi*, jer su time označeni dobro i

istina spoljašnjeg čoveka. Onome što je ovde rečeno, u zaključku se pridodaju pojmovi koji pripadaju Crkvi, to jest dobra i istine; naime, njima je označen kvalitet Crkve, da je ona duhovna i da je postala takva zato što je u njoj glavna bila ljubav prema bližnjemu ili dobro; stoga se ovde prvo pominju *zveri i ono što se miče*, a posle *ptice i ono što gmiže*. Crkva se naziva duhovnom onda kada deluje iz ljubavi prema bližnjem ili od dobra ljubavi prema bližnjem - a nikad kada se kaže da ima veru bez ljubavi k bližnjem, jer tada nije Crkva. Jer šta je nauk Crkve ako ne nauk o ljubavi prema bližnjemu? I čemu služi nauk o veri, osim da uči čoveka kako da postupa? Nauk ne služi samo zato da se zna i misli ono što on uči, nego zato da uči šta treba raditi. Duhovna crkva se tako naziva tek onda kada postupa iz ljubavi k bližnjemu, koje je sam nauk vere. Ili, što je isto, tek onda čovek Crkve postaje Crkva. Isto tako, čemu služi zapovest? Ne da bi je čovek znao, nego da bi živeo prema zapovesti. Jer tada je on Carstvo Gospodovo, jer se Carstvo Gospodovo sastoji jedino od uzajamne ljubavi i njene sreće. Oni koji odvajaju ljubav prema bližnjemu od vere, smatraju da spasenje dolazi od vere bez dela ljubavi k bližnjemu; oni su kainovci koji ubijaju brata Avelja, to jest ljubav prema bližnjemu. Oni su i kao ptice koje lete iznad lešine; jer vera je ptica, a čovek bez ljubavi prema bližnjem je lešina. Takvi ljudi stvaraju sebi lažnu savest ne bi li živeli kao đavoli, mrzeći bližnjega i progoneći ga, provodeći život u preljubi, a ipak verujući da će biti spaseni, kao što je vrlo poznato u hrišćanskom svetu. Šta je priyatnije čoveku nego da čuje i poveruje kako će biti spasen čak i kada živi kao divlja životinja? I sami neznabošci opažaju da je to lažno i mnogi od njih se užasavaju hrišćanskog nauka, jer vide šta je takav život. Pravi karakter takve vere očit je po tome što se nigde ne može naći život vredniji prezrenja nego u hrišćanskom svetu.

917. Da se *po vrstama njihovim* odnosi na parove, jasno je iz onoga što je već rečeno, a to je da su u kovčeg ušli *od čistih sedmero, i od nečistih po dvoje* (VII 2, 3, 15); dok se ovde kaže da su izašli *po vrstama njihovim*, a razlog je to što je Gospod sve stvari sada doveo u red tako da mogu da predstavljaju porodice. Kod preporođenog čoveka dobra i istine, ili stvari ljubavi prema bližnjemu i stvari vere, odnose se jedni prema drugima kao krvni srodnici i kao bračni parovi, dakle, kao porodice koje potiču od jednog roditelja, kao što je to u Nebu (stav 685), a to je red u koji ih Gospod uvodi. Posebno, ovde je pokazano da se dobro, uopšte i pojedinačno, odnosi na istine, kao da su s njim povezane brakom. Kako se ljubav prema bližnjemu odnosi prema veri, tako isto se svako dobro odnosi na istinu; jer ono što je opšte, ako ne dolazi od pojedinačnog, nije opšte, zato što opšte postoji od

pojedinačnog i u odnosu na njega se naziva opštim. Stoga, kod svakog čoveka, kakav je on u opštem, takav je i u najmanjim pojedinostima svojih osećanja i svojih ideja. Čovek se sastoji od njih i po njima je u opštem; na taj način, oni koji se rode ponovo, postaju takvi u svakoj pojedinosti onakvi kakvi su u opštem.

918. *Izidoše iz kovčega.* Da se ovde radi o slobodi, jasno je iz onoga što je već rečeno (stih 16) o izlasku iz kovčega. Kakva je čovekova sloboda, vidi se iz toga što njime upravlja Gospod preko savesti. Onaj nad kojim vlada savest postupa po savesti i deluje slobodno, i ništa mu nije odvratnije nego postupati protivno savesti; delovati protiv savesti za njega je pakao, a postupati po savesti njemu je Nebo. Iz toga se vidi da postupati po savesti znači slobodu.⁷⁷ Gospod vlada duhovnim čovekom preko savesti koja kaže šta je dobro i istinito; a ta savest se oblikuje, kao što je rečeno, u čovekovom razumu, i tu je odvojena od njegove volje. Pa stoga što je odvojena od svega što je u volji, po tome se vidi kako čovek ne radi ništa sam od sebe, a pošto je sva istina i vera od dobra vere, jasno je da čovek nikad ne misli ono što je istinito sam od sebe, već je sve to od Gospoda. A da mu izgleda da to čini od sebe, to je samo privid; a pošto je tako, pravi duhovni čovek to priznaje i veruje. Iz toga je jasno da je savest, koja se daje duhovnom čoveku od Gospoda, njegova nova volja, tako da je novorođeni čovek nanovo stvoren i darovan novom voljom, a iz ove i novim razumom.

919. Stih 20. *I načini Noje žrtvenik Jehovi, i uze od svake čiste stoke i od svih ptica čistijeh, i prinese na žrtvu žrtve paljenice.*

Noje načini žrtvenik Jehovi predstavlja Gospoda; *i uze od svake čiste stoke i od svih ptica čistih*, označava dobra ljubavi k bližnjemu i vere; *i prinese na žrtvu žrtve paljenice* označava sve bogoštovanje koje odatle potiče.

920. U ovome stihu opisuje se bogoštovanje Drevne crkve u opštim (stvarima), i to žrtvenikom i *žrtvama paljenicama*, koje su glavni deo reprezentativnog bogoštovanja. Međutim, na prvome mestu opisaćemo bogoštovanje koje je ustanovljeno u Pradrevnoj crkvi i pokazati kako je nastalo bogoštovanje Gospoda preko predstava. Ljudi Pradrevne crkve imali su samo unutrašnje bogoštovanje, kao ono što postoji u Nebu; jer su imali komunikaciju s Nebom i jer je kod njih Nebo bilo povezano s čovekom, tako da su bili jedno; a ta komunikacija je bila opažanje, o čemu je ranije bilo reči. Dakle, oni su imali anđeosku prirodu i bili su unutrašnji ljudi, pa iako su

⁷⁷ Ovde se misli na slobodu od zla ili pakla kojomu je čovek potčinjen pre novog rođenja, prim. prev.

osećali spoljašnje i svoje telo, nisu marili za njih, jer su u svakom predmetu videli nešto Božansko i nebesko. Na primer, kada bi videli visoku planinu, nisu opazali ideju planine, već nečeg uzdignutog, to jest ideju Neba i Gospoda. Odatle je došlo da se za Gospoda kaže kako stoluje na visini, na najvišem mestu. Njega su nazivali *uzvišeni* i *najviši*: i stoga se kasnije bogoštovanje obavljalo na brdima. Tako i s drugim stvarima: kao kada bi opazali jutro, oni nisu mislili o jutru, nego o nečemu nebeskom, i o jutru i zori u ljudskom umu, zbog čega je Gospod nazvan *Jutrom, Istokom, Zorom i Svanućem*. Takođe, kada su posmatrali stablo, lišće i plod, nisu marili za njih kao takve, nego su mislili o onome što oni predstavljaju u plodu, a to su ljubav i milosrđe; a u lišću, vera; stoga je čovek Crkve upoređivan ne samo sa stablom nego i s Rajem i s onim u sebi što je kao lišće i kao plod, pa se i zvao po tome. Takvi su oni koji su u nebeskoj i anđeoskoj ideji.

Svako može znati da ono što je opšte vlada u onome što je pojedinačno, tako da oni nisu marili za predmete kao takve ni za one koje su videli ili čuli, nego samo onoliko koliko se oni uklapaju u čovekovu opštu ideju: tako, onome koji je srećan u srcu, sve što vidi i što čuje izgleda kao da se smeši i da je veselo; a onome ko je žalostan u srcu, sve što vidi i čuje izgleda tužno; takođe i u drugim slučajevima. Jer opšte osećanje je u svim pojedinim i čini da se sve vidi u opštem osećanju; dok sve ostalo kao da se i ne vidi, te kao da ga nema ili kao da nije važno. Tako je bilo kod čoveka Pradrevne crkve: sve što je video očima, izgledalo mu je nebesko; na taj način njemu je sve izgledalo živo. A to pokazuje karakter njegovog bogoštovanja, da je ono bilo unutrašnje, a nikako spoljašnje. Ali kada je Crkva počela da slabi, kao kod potomstva, i kada se počela gubiti komunikacija s Nebom, počelo je drugo stanje. Tada čovek nije više opazio nebesko u predmetima koja je osećao čulima, kao što je to bilo pre, nego ih je opazio kao nešto svetovno, i to sve više u meri u kojoj je gubio nebesko opažanje; i, na kraju, kao kod potomstva pred Potop, koje je u predmetima opazalo samo ono što je svetovno, telesno i zemaljsko. Tako se Nebo odvojilo od čoveka i tako su bili vrlo slabo povezani, ali tada je bila otvorena komunikacija s paklom, pa mu je otuda dolazila njegova opšta ideja, iz koje su sledile sve pojedinačne, kao što je ranije pokazano. Tada, kad bi im se pokazala nebeska ideja, to im nije ništa značilo, tako da na kraju nisu bili voljni priznati da postoji bilo šta duhovno i nebesko. Tako se stanje čovekovo izmenilo i izokrenulo.

Pošto je provideo da će se to dogoditi, Gospod se pobrinuo da se nauk vere sačuva, ne bi li čovek znao da duhovne i nebeske stvari

postoje. Te pojmove nauka sakupili su ljudi Pradrevne crkve, koji su su se zvali Kain i Enoh, o kojima je već bilo govora. Stoga se kaže za Kaina da je na njega stavljen znak da ga niko ne bi ubio (videti poglavlje IV 15, stav 393, 394); i za Enoha, da ga je Bog uzeo (poglavlje V 24). Ove stvari nauka sastojale su se od značenja, pa su stoga bile zagonetne, to jest pokazivale su značenja raznih predmeta na zemlji; tako, da brda znače nebeske stvari i Gospoda; da jutro i istok imaju isto značenje, da drveće raznih vrsta i njegovi plodovi označavaju čoveka i njegove nebeske stvari i tako dalje. Od ovakvih predstava sastojao se njihov nauk, a svi su sakupljeni iz značenja koja su bila poznata Pradrevnoj crkvi; njihovo pismo je bilo iste prirode. A pošto su oni u ovim predstavama videli i osećali ono što je Božansko i nebesko, kao i zbog njihove starine, njihovo bogoštovanje je počelo odatle i bilo je kao takvo dozvoljeno, pa je to bilo poreklo njihovog bogoštovanja na gorama, u šumarcima pored drveća, dok su njihovi stubovi i statue bili na otvorenom prostoru, kao i oltari i žrtvenici koji su kasnije bili glavni u čitavom bogoštovanju. Ovo bogoštovanje je počelo u Drevnoj crkvi, pa je otuda preneseno na potomstvo i svim narodima okolo, pored mnogih drugih stvari, o kojima će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti govora docnije.

921. I načini Noje žrtvenik (oltar) Jehovi. Da to predstavlja Gospoda, jasno je iz onoga što je već rečeno. Svi obredi Drevne crkve predstavljali su Gospoda, isto kao i obredi Jevrejske crkve. Ali glavni reprezentativ u kasnija vremena bio je oltar, kao i žrtve paljenice, što su bile čiste životinje i čiste ptice, koje su bile predstave već prema svom značenju; čiste životinje su predstavljale dobro ljubavi k bližnjemu, a čiste ptice istine vere. Kada su ljudi Drevne crkve prinosili (žrtve), to je značilo da prinose dobra i istine kao darove Gospodu. Od svega što mu se ponudi, Gospod prima samo takve darove. Ali potomstvo, kako kod Neznabožaca tako i kod Jevreja, izokrenulo je ove stvari, ne znajući da one imaju ovakva značenja, tako da je njihovo bogoštovanje bilo samo spoljno. Da je glavni reprezentativ Gospoda bio oltar, jasno je iz toga što su čak i neznabošci imali oltare pre drugih obreda, pre nego li je načinjen kovčeg i pre nego li je bio sagrađen hram. To se vidi po tome što je Avram, kada je stigao na brdo istočno od Vetilja, podigao oltar i prizvao ime Jehovino (Knjiga Postanja, XII 8); i kasnije, kad mu je bilo naloženo da prinese Isaka kao žrtvu paljenicu na oltaru (XXII 2, 9). Isto tako, Jakov je podigao oltar u Lucu ili Vetilju (XXXV 6, 7); i Mojsije je podigao oltar na brdu Sinaju i prineo žrtvu (Knjiga izlaska, XXIV 4-6). Sve je to bilo pre nego što su ustanovljene žrtve kod Jevreja, pre nego su kod Jevreja bile prinošene žrtve i pre

nego li je napravljen kovčeg nad kojim se obavljalo bogoslužje kasnije u pustinji. Da su i kod neznabožaca postojali oltari, jasno je po Valamu, koji je rekao Valaku kako treba da sagradi sedam oltara i da pripremi sedam junica i sedam ovnova (Knjiga brojeva, XXIII 1-7, 14-18, 29, 30); kao i iz toga što je bilo zapovjedbano da se obore oltari Naroda (Ponovljeni zakoni, VII 5; Knjiga sudija, II). Dakle, Božanska služba na oltarima i uz žrtve nije bila nešto novo, ustanovljeno kod Jevreja. Oltari su podizani pre nego li je čovek i pomislio o klanju volova i ovaca na njima, jer su bili podizani u spomen na nešto. Da su oltari predstavljali Gospoda i da se bogoštovanje obavljalo uz žrtve paljenice, jasno je i kod proroka, kao kod Mojsija kad je rekao Leviju, kome je pripala sveštenička služba:

Oni uče uredbama tvojim Jakova i zakonu tvojem Izrailja; i među kad pod nozdrve tvoje i žrtvu što se nažiže na oltar tvoj (Ponovljeni zakoni, XXXII 10)

Ovo znači sve bogoštovanje: jer učiti Jakova uredbama i Izrailja zakonu znači unutrašnje bogoštovanje; a *metati kad pod nozdrve Tvoje i žrtve paljenice na Tvoj oltar* označava saobrazno spoljašnje bogoštovanje. Kod Isaije:

U to će vrijeme čovjek pogledati na tvorca svojega, i oči njegove gledaće na sveca Izrailjeva. A ne će gledati na oltare, djelo ruku svojih, niti će gledati na ono što su načinili prsti njegovi, ni na lugove ni na likove sunčane. (XVII 7, 8)

Ovde *ne će gledati na oltare* jasno označava reprezentativno bogoštovanje koje će biti ukinuto. Ponovo:

U to će vrijeme biti oltar Gospodov po sred zemlje Egipatske, i spomenik Gospodov na međi njezinoj. (XIX 19)

I ovde je jasno da oltar služi za spoljašnje bogoštovanje. Kod Jeremije:

Odbaci Gospod oltar svoj, omrže na svetinju svoju, predade u ruke neprijateljima zidove dvora Sionskih; stade ih vika u domu Gospodovu kao na praznik. (Plač Jeremijin, II 7)

Oltar predstavlja reprezentativno bogoštovanje koje je postalo idolopokloničko. Kod Ozije:

Što umnoži Efraim oltare da griješi, biće mu oltari na grijeh. (VIII 11)

Ovde se oltari odnose na reprezentativno bogoštovanje odvojeno od unutrašnjeg, a to je idolopoklonstvo. Ponovo:

I oboriće se visine Avenske, grijeh Izrailjev; trnje će i čkalj rasti po oltarima njihovijem, i govoriće gorama: Pokrijte nas, i humovima: Padnite na nas. (X 8)

Ovde oltari znače idolopokloničko bogoštovanje. Kod Amosa:

Kad pohodim Izrailja za grijehе njegove, tada ću pohoditi i oltare Vetiljske, i odbiće se rogovi oltaru i pašće na zemlju. (III 14)

I ovde *oltari* predstavljaju reprezentativno bogoštovanje koje postaje idolopokloničko. Kod Davida:

Pošli istinu svoju i vidjelo svoje, neka me vode, i izvedu na goru tvoju i u dvorove tvoje. Onda ću pristupiti žrtveniku Božjem, k Bogu radosti i veselja svojega, i uz gusle slaviću te, Bože, Bože moj! (Psalam XLIII 3, 4)

Ovde *oltar* jasno predstavlja Gospoda. Tako je podizanje oltara u Drevnoj i u Jevrejskoj crkvi predstavljalo Gospoda. Pošto se bogoštovanje izvodilo uglavnom žrtvama paljenicama i žrtvama, a one predstavljaju reprezentativno bogoštovanje, to je očito da sam oltar označava to reprezentativno bogoštovanje.

922. *I uze od svake čiste stoke i od svakojakih ptica čistijeh.*

Da to znači dobro ljubavi k bližnjemu i istine vere, već je pokazano; da *stoka* označava dobro ljubavi prema bližnjem (stav 45, 46, 142, 143, 246); kao i da *ptica* označava istine vere (stav 40, 776). Kao žrtve paljenice prinošeni su volovi, jaganjci, jarci, golubice i golubovi (Knjiga levitska, I 3-17; Knjiga brojeva, XV 2-15; XXVIII 1-31). To su bile čiste životinje, a svaka od njih predstavljala je neki poseban nebeski pojam. Stoga što su to bili u Drevnoj crkvi i isto predstavljali i u crkvama koje su sledile, jasno je da žrtve paljenice i prinosi nisu bili ništa drugo nego izrazi unutrašnjeg bogoštovanja; i da su, kada su bili odvojeni od unutrašnjeg bogoštovanja, postali idolopoklonički. Ovo svako zdravog razuma može videti. Jer šta je oltar nego predmet od kamena, i šta je žrtva paljenica i žrtva sem zaklane životinje? Da bi postojalo, Božansko bogoštovanje mora predstavljati nešto nebesko što ljudi znaju i priznaju, i zbog čega se klanjaju Onome ko je tu predstavljen. Da je sve to predstavljalo Gospoda, svakome je poznato, osim ako nije voljan da razume bilo šta o Gospodu. Da ljubav k bližnjemu treba da se vidi i priznaje, i da se veruje Onome ko je predstavlja, očito je kod proroka, na primer, kod Jeremije:

OVAKO VELI JEHOVA NAD VOJSKAMA BOG Izrailjev: Žrtve svoje paljenice sastavite s prinosima svojim, i jedite meso. Jer ne govoriš ocima vašim niti im zapovijedih, kad ih izvedoh iz zemlje Egipatske, za žrtve paljenice ni za prinosе. Nego im ovo zapovijedih govoreći: Slušajte glas moj i biću vam Bog. (VIII 21-23)

Slušati i glas znači pokoravati se zakonu, što se sve odnosi na jedan zakon: voleti Boga iznad svega i bližnjega kao samog sebe; jer ovo je zakon i kod proroka (Mateja, XXII 35-40, VII 12). Kod Davida:

O, Jehova, žrtve i prinosе Ti ne želiš, žrtve paljenice i žrtve za grijeh Ti ne tražiš; ja želim da činim volju Tvoju, o, Bože moj: zakon Tvoj je

*u srcu mome.*⁷⁸ (Psalam XL 7, 9)

Kod Samuila koji kaže Saulu:

Zar su mile Gospodu žrtve paljenice i prinosi kao kad se sluša glas Njegov? I gle, poslušnost je bolja od žrtve, i pokornost je bolja od pretiline ovnujske. (XV 22)

Šta se označava sa *slušati glas*, može se videti kod Miheja:

Su čim ću doći pred Gospoda, da se poklonim Bogu višnjemu? Hoću li doći preda nj sa žrtvama paljenicama? I s teocima od godine? Hoće li Gospodu biti mile tisuće ovnova? Desetine tisuća potoka ulja? Hoću li dati prvijenca svojega za prijestup svoj? Plod utrobe svoje za grijeh duše svoje? Pokazao ti je, čovječe, šta je dobro; i šta Gospod ište od tebe osim da činiš što je pravo i da ljubiš milost i da hodiš smjerno s Bogom svojim? (VI 6-8)

To je ono što je označeno žrtvama paljenicama i prinosima čiste stoke i ptica. Tako kod Amosa:

Ako mi prinesete žrtve paljenice i prinose svoje, ne ću ih primiti, i ne ću pogledati na zahvalne žrtve od ugojene stoke vaše. Nego sud neka reče kao voda, i pravda kao silan potok. (V 22, 24)

Sud je istina, a *pravda* je dobro, oba su od ljubavi k bližnjemu, jer su to žrtve paljenice i prinosi unutrašnjeg čoveka. Kod Ozije:

Jer je meni milost mila a ne žrtva, i poznavanje Boga većma nego žrtva paljenica. (VI 6)

Jasno je iz ovih odlomaka da su žrtve paljenice i prinosi tamo gde nema ljubavi prema bližnjem ni vere; isto tako je očito da čista stoka i čiste ptice predstavljaju i pokazuju dobra ljubavi prema bližnjemu i vere.

923. *I prinese žrtve paljenice na žrtveniku.* Da to označava sve bogoštovanje iz toga izvora, jasno je iz onoga što je već rečeno. Žrtve paljenice su bile glavne u bogoštovanju reprezentativne crkve; takvi su kasnije bili i prinosi, o kojima će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti govora kasnije. Da žrtve paljenice kao celina označavaju reprezentativno bogoštovanje, jasno je se vidi kod proroka, kao kod Davida:

Da ti pošlje pomoć iz svetinje, i sa Siona da te potkrijepi. Da se opomene svijeh prinosa tvojijeh, i žrtva paljenica da se nađe pretila. (XX 2, 3)

Kod Isaije:

A tuđine koji pristanu uz Gospoda, da mu budu sluge, koji god drže subotu da je ne oskrvne i drže zavjet moj, njih ću dovesti na Svetu goru svoju, i razveseliću ih u domu svojem molitvenom; žrtve njihove paljenice i druge žrtve biće ugodne na oltaru mom, jer će se dom moj

⁷⁸ Ovaj navod nisam našao na označenom mestu, pa sam ga preveo slobodno, prim. prev.

zvati dom molitve svijem narodima. (LVI 6, 7)

Ovde žrtve paljenice i druge žrtve označavaju ukupno bogoštovanje: žrtve paljenice bogoštovanje iz ljubavi prema bližnjemu, *druge žrtve* bogoštovanje iz vere koja ima poreklo u ljubavi k bližnjemu. Kao što je često kod proroka, unutrašnji pojmovi opisani su pomoću spoljašnjih.

924. Stih 21. *I Jehova omirisa miris ugodni, i reče u srcu svojemu: ne ću više kleti zemlje s ljudi, što je misao srca čovječjega zla od malena; niti ću više ubijati svega što živi, kao što učinih.*

I Jehova omirisa miris ugodni pokazuje kako je takvo bogoštovanje bilo prijatno Gospodu, a to je bogoštovanje koje izvire iz ljubavi prema bližnjemu i iz vere koja je iz te ljubavi; *i reče u srcu svom* znači da se to više neće desiti; *i ne ću više kleti zemlje* znači da čovek više neće tako zastraniti; *zbog čoveka* označava ono što je uradio potomak Pradrevne crkve; *jer je misao srca čovječjega zla od malena* pokazuje kako je čovekova volja sasvim zla; *niti ću više ubijati svega što živi, kao što učinih* znači da čovek više neće biti sposoban da tako sam sebe uništi.

925. *I Jehova omirisa miris ugodni.* Da to znači kako je takvo bogoštovanje ugodno Gospodu, a to je bogoštovanje koje potiče iz ljubavi prema bližnjem koje je označeno žrtvama paljenicama, rečeno je ranije, kad je bilo govora o prethodnom stihu. U Reči se često kaže da Jehova *omirisa miris ugodni*, osobito od žrtava paljenica. A to uvek označava ono što je ugodno ili što se prima; kao da je On *omirisao miris ugodni* žrtava paljenica (Izlazak, XIX 18, 25, 41; Levitska, I 9, 13, 17, XXXIII 12, 13, 18; Brojevi, XXVIII 6, 8, 13, XXIX 2, 6, 8, 13, 36), kao i drugih žrtava (Levitska, II 2, 9, VI 15, 21, VIII 21, 28; Brojevi, XV 3, 7, 13). Nazivaju se i *paljenicama za miris ugodni Jehovi*, čime se pokazuje da to dolazi od ljubavi i od milosrđa. *Vatra i spaljen*, kad se kaže za Gospoda i za bogoštovanje Gospoda, označavaju ljubav. Takođe i *kruh*, zato što se reprezentativno bogoštovanje žrtvama paljenicama i prinosima naziva *kruhom od žrtve ognjene za miris ugodni* (Levitska, III 11, 16). Da *miris* znači ono što je ugodno i što se prima, i da je stoga miris u Jevrejskoj crkvi bio pojam onoga što je ugodno i što se nudi Jehovi ili Gospodu, jasno je stoga što su dobro ljubavi prema bližnjemu i istina vere od te ljubavi saobrazni prijatnim i ugodnim mirisima. Da postoji takva saobraznost i da je takva njena priroda, oseća se po sferi duhova i anđela u Nebu, gde postoje sfere ljubavi i vere koje se jasno opažaju. Sfere su takve da, kada se dobar duh, anđeo ili društvo dobrih duhova ili anđela približi, kad god se sviđi Gospodu, to se odmah opaža, čak i na udaljenosti; a još više se opaža, kada se približi, kakve su ljubav i vera toga duha, anđela ili društva. Ovo je neverovatno, ali je savršeno

istinito. Takva komunikacija postoji u Nebu i takvo je opažanje. Stoga, kada se to sviđi Gospodu, nema potrebe da se ispituje na razne načine kakva je neka duša ili duh; jer se to oseti čim se ona približi. Ovim sferama su saobrazni mirisi na svetlu. Da su saobrazni, očito je po tome što, kada se to sviđi Gospodu, sfere ljubavi i vere u svetlu duhova pretvaraju se u sfere ugodnih i prijatnih mirisa, i jasno se opažaju. Otuda je jasno zašto *miris ugodni* znači ono što je prijatno, zašto je miris postao reprezentativ u Jevrejskoj crkvi i zašto se *miris ugodni* pripisuje Jehovi ili Gospodu. *Miris ugodni* označava i mir ili prijatan osećaj mira. Mir sveobuhvatno označava Gospodovo carstvo, kako u opštem tako i u posebnom, jer Gospodovo carstvo je stanje mira, a iz stanja mira proizlaze sva ostala srećna stanja koja izviru iz ljubavi i vere prema Gospodu. Iz dosad rečenog jasno je ne samo šta su reprezentativi već i zašto se u Jevrejskoj crkvi koristio tamjan, čemu je služio oltar ispred zavese i sedišta milosti, čemu su služili prinosi mira i tamjana kao i ulje pomazanja, i šta je u Reči označeno *mirisom*, *mirom* i *začinima*; naime, nebeske stvari ljubavi i duhovne stvari vere; uopšte, sve prijatno što potiče od ljubavi i vere. Kao kod Jezekilja:

Jer na gori mojoj svetoj, na visokoj gori Izrailjevoj, ondje će mi služiti sav dom Izrailjev, ondje će mi biti mili i ondje ću iskati prinose vaše i prvine od darova vaših. Mili će mi biti s mirisom ugodnim, kad vas izvedem iz naroda i saberem vas iz zemalja u koje ste rasijani, i biću posvećen u vama pred narodima. (XX 40, 41)

Ovde se *miris ugodni* kaže za žrtve paljenice i darove, to jest za bogoštovanje koje dolazi od ljubavi prema bližnjemu i njegove vere, što je označeno žrtvama paljenicama i darovima, koji se primaju, a to je označeno *mirisom*. Kod Amosa:

Mrzim na vaše praznike, odbacio sam ih, i ne ću da mirišem svetkovina vaših. Ako mi prinesete žrtve paljenice i prinose svoje, ne ću ih primiti, i ne ću pogledati na žrtve zahvalnice od ugojne stoke vaše. (V 21, 22)

Ovde *miris* jasno označava ono što je ugodno i prihvatljivo. Evo šta se kaže o Isaku kada je blagosiljao Jakova umesto Isava:

I pristupi i cjeliva ga; a Isak osjeti miris od haljina njegovijeh, i blagoslovi govoreći: Gle, miris sina mojega kao miris od polja koje Jehova blagoslovi. (XXVII 27)

Miris haljina znači prirodno dobro i istinu, što je ugodno zbog slaganja s nebeskim i duhovnim dobrom i istinom, čija se prijatnost opisuje *mirisom polja*.

926. Da *Jehova reče u srcu svome* znači kako se to neće opet desiti, jasno je iz onoga što sledi. Kada se kaže *Jehova reče*, to može samo

značiti kako On kaže da se nešto dešava ili da će se desiti, jer se za Jehovu može reći samo da On jeste. Što god da se kaže za Jehovu na raznim mestima u Reči, tako je navedeno radi onih koji ne mogu shvatiti ništa što nije u čoveku, pa se stoga koristi doslovni smisao. Prostdušni srcem mogu se poučiti preko onoga što se vidi na čoveku, jer oni retko idu preko onoga što se izvodi iz čulnih stvari, pa je stoga jezik Reči prilagođen njihovom shvatanju; kao ovde, gde se kaže da *Jehova reče u srcu Svom*.

927. *Ne ću više kleti zemlje s ljudi*, znači kako čovek više neće toliko zastraniti kao što je to uradilo potomstvo Pradrevne crkve, što je jasno iz onoga što je ranije rečeno o tom potomstvu. Da *prokleti* u unutrašnjem smislu znači odvratiti se, može se videti u prethodno rečenom (stav 223, 245). Kakav je slučaj s ovim i s onim što sledi, da se čovek više neće odvratiti kao što je to uradio čovek Pradrevne crkve i da više neće biti u stanju da se sam uništi, jasno je iz onoga što je već rečeno o potomstvu Pradrevne crkve, koje je nestalo, i o Novoj crkvi nazvanoj Noje. Bilo je pokazano kako je čovek Pradrevne crkve bio tako sazdan da su kod njega volja i razum biti jedan um ili da je kod njega ljubav bila usađena u njegovu volju, a istovremeno i u veru, koja je ispunjavala drugi ili intelektualni deo njegovog uma. Zbog toga je njihovo potomstvo nasledilo to da volja i razum čine jedno; pa stoga, kada su ljubav prema sebi i suluda požuda počele da osvajaju njihovu volju (gde je pre toga bila ljubav prema Gospodu i prema bližnjem), nije bila uništena samo njihova volja nego i njihov intelekt; a to je još više bio slučaj s poslednjim potomstvom, kod kojeg kao da su se obmane bile utopile u požudu i tako su nastali *Nefilimi*, pošto su se promenili tako da se više nisu mogli popraviti, jer su im oba dela uma bila razorena. Ali pošto je to bio provideo, Gospod se pobrinuo da se čovek tako sazda da se može popraviti i preporoditi u drugom ili intelektualnom delu uma, gde se može usaditi nova volja, koja je savest i preko koje Gospod stvara dobro ljubavi i istinu vere. To je prikazano stihom: *Ne ću više kleti zemlje s ljudi, i jer je misao čovekova srca zla od malena; niti ću više ubijati svega što živi, kao što učinih*.

928. *Jer je misao čovjekova srca zla od malena*. Da to znači kako je čovekova volja sasvim zla, jasno je iz onoga što je već rečeno. *Misao srca* ne znači ništa drugo nego to. Čovek zamišlja da ima volju za ono što je dobro, ali greši. Kada čini dobro, to nije od njegove volje, nego od nove volje koja pripada Gospodu; dakle, on to čini od Gospoda. Stoga, kada misli i govori ono što je istinito, to je od novog razuma, koji potiče iz nove volje, a to je tako od Gospoda. Jer nanovo rođeni

čovjek sasvim je novo stvorenje koje Gospod stvara i zbog toga se kaže da On stvara iznova.

929. *Niti ću više ubijati svega što živi, kao što učinih.* Da to znači kako čovjek više neće moći da se tako uništi, sada je jasno, jer taj slučaj je s ponovo rođenim čovekom; pošto se on uzdržava od zla i obmana u sebi, tada mu se čini da on to radi od samoga sebe. Međutim, to je privid i obmana, zato što se on zaista uzdržava od zla i od obmana i stoga se ne može uništiti; ali kada bi mu se i malo popustilo ili kad bi bio ostavljen sam sebi, on bi jurnuo u svako zlo i obmanu.

930. Stih 22. *Od sada dokle bude zemlje, ne će nestajati sjetve ni žetve, studeni ni vrućine, ljeta ni zime, dana i noći.*

Od sada dokle bude zemlje znači sve vreme; *sjetva i žetva* je čovjek koji je ponovo rođen i koji je stoga crkva; *studen i vrućina* predstavlja čovjeka koji se preporođuje jer se tako prima vera i ljubav prema bližnjemu; *studen* vlada kada nema vere i ljubavi; *vrućina* označava veru i ljubav k bližnjemu, *ljeto i zima* jesu stanje preporođenog čovjeka u odnosu na njegovu novu volju, gde postoje promene kao leto i zima; *dan i noć* je stanje istog čovjeka koji se preporođuje u onome što pripada njegovom razumu, gde postoje promene kao dan i noć; *ne će nestajati* znači da će tako biti sve vreme.

931. Da *dokle bude zemlje* označava sve vreme, jasno je iz značenja *dana*, da je to vreme (videti stav 23, 487, 488, 493); a *dokle bude zemlje* ovde znači sve vreme dok postoji zemlja, to jest stanovnici na Zemlji. Stanovnika nema kada nema Crkve; jer kada nema Crkve, više nema komunikacije čovjeka s Nebom, a kada nestane komunikacija, svaki stanovnik nestane. Kao što smo ranije videli, s Crkvom je kao sa srcem i plućima u čoveku: sve dok su srce i pluća zdravi, čovek živi; a takav je slučaj i s Velikim Čovekom, koji je univerzalno Nebo sve dok Crkva živi; stoga se ovde kaže: *ne će nestajati sjetve i žetve, studeni ni vrućine, ljeta ni zime, dana ni noći.* Iz ovoga je isto tako jasno da zemlja neće trajati večno, nego će i njoj biti kraj; jer se kaže: *dokle bude zemlje*, to jest sve dok zemlja traje. Ali u pogledu verovanja da će kraj zemlje biti isto što i Poslednji sud, predskazan u Reči - gde se opisuju svršetak vremena, dan pohoda i Poslednji sud - to je pogreška; jer postoji kraj svake crkve onda kada se ona čisti ili kada više nema vere. Poslednji sud Pradrevne crkve bio je onda kada je nestala u vreme poslednjeg potomstva upravo pred Potop. Poslednji sud Jevrejske crkve bio je onda kada je Gospod došao na svet. Biće Poslednji sud takođe i kada Gospod dođe u slavi; ne da će zemlja i svet nestati, nego će Crkva nestati; i uvek tada Gospod podiže novu crkvu; kao što je bilo u vreme Potopa s Drevnom crkvom, kao i u vreme Gospodovog dolaska s

prvobitnom crkvom neznabožaca. Tako će biti i s Novom crkvom kad Gospod dođe u slavi, što je označeno Novim nebom i Novom zemljom; kao što je to sa svakim preporođenim čovekom, koji postaje čovek Crkve ili Crkva i čiji se unutrašnji čovek, kada je stvoren nanovo, naziva Novim nebom, a njegov spoljašnji čovek Novom zemljom. Štaviše, postoji Poslednji sud za svakog čoveka kada umre, prema onome šta je radio u telu, kada je osuđen na smrt ili na život. Da je samo to označeno razaranjem sveta krajem vremena ili krajem dana i Poslednjim sudom, jasno je iz Gospodovih reči kod Luke:

U onu noć biće dva na jednim odru, jedan će se uzeti, a drugi će se ostaviti. Dvije će mljeti zajedno, jedna će se uzeti, a druga će se ostaviti. Dva će biti na njivi, jedan će se uzeti, a drugi će se ostaviti. (XVII 34-36)

Ovde se poslednje vreme naziva *noć* jer nema vere, to jest nema ljubavi prema bližnjemu; *biti ostavljen* pokazuje da svet neće nestati.

932. Da *setva* i *žetva* označavaju čoveka koji treba da se rodi nanovo, nije potrebno potvrđivati iz Reči, jer se čovek tako često upoređuje s poljem, pa tako i sa setvom, a Gospodnja Reč sa semenom i plodovima odnosno sa žetvom, kao što svak shvata iz izraza koji su tako poznati. Uopšte, ovde se govori o svakom čoveku - da Gospod neće nikada prestati da seje seme, bilo unutar Crkve bilo van nje, to jest bilo da je čovek upoznat s Gospodovom Reči bilo da nije. Ako Gospod ne poseje seme, čovek ne može učiniti ništa dobro. Sve dobro ljubavi prema bližnjemu, čak i kod neznabožaca, seme je Gospodovo; iako kod ovih to nije dobro vere, kao kod onih koji pripadaju Crkvi, ono može biti od dobra vere; jer neznabošci koji, dok žive u ovom životu, vole bližnjega, u drugom životu prigrle i primaju nauk vere, kada ih anđeli pouče, mnogo lakše nego li hrišćani; o čemu će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti govora kasnije. Međutim, ovde se posebno govori o čoveku koji treba nanovo da se rodi, to jest da će se neizbežno pojaviti Crkva negde na zemlji, što je označeno sa *sjetvom* i *žetvom* sve vreme na zemlji, da će uvek postojati setva i žetva, to jest Crkva i da se to odnosi na ono što je rečeno u pretodnom stihu; naime, da čovek neće biti u stanju da sam sebe sruši kao što je to bilo s poslednjim potomstvom Pradrevne crkve.

933. Da *studen* i *vručina* predstavljaju čoveka koji se preporođuje, koji je ovakav u pogledu primanja vere i ljubavi prema bližnjemu, i da *studen* znači kako nema vere i ljubavi, a *vručina* da ima ljubavi prema bližnjemu, jasno je iz značenja *studen* i *vručine* u Reči, gde označavaju čoveka koji će se preporoditi ili koji se preporođuje, to jest Crkvu. Isto tako ovo je jasno iz povezanosti onoga što prethodi i onoga što sledi; jer predmet je Crkva (u prethodnom stihu da čovek

neće više biti u stanju da se uništi, a u ovome stihu da će se ipak neka crkva uvek ustanoviti), koja se prvo opisuje kako se ustanovljava, to jest kada se čovek preporođuje tako da postaje Crkva, a onda se govori o kvalitetu preporođenog čoveka; tako da se ovde razmatra svako stanje čoveka Crkve. Samo se iz iskustva i razmišljanjem o tome iskustvu može opisati ovo stanje studeni i vrućine, to jest stanje kada nema vere i ljubavi i stanje kada ima vere i ljubavi. I zato se samo mali broj njih preporođuje, a među njima je malo onih koji o tome razmišljaju, to su oni koji su u stanju da razmišljaju o svome preporodu. Kazaćemo nekoliko reči o tome.

Kada se preporođuje, čovek prima od Gospoda novi život, jer pre toga za njega se ne može reći da živi, jer život sveta i tela nije život, nego je život samo ono što je nebesko i duhovno. Kroz preporod čovek prima pravi život od Gospoda; a pošto pre nije imao života, to postoji naizmenično stanje kada ima i stanje kada nema vere i ljubavi prema bližnjemu; kada nema ljubavi i vere, to je *studen*, a kada ima, to je *vrućina*. Radi se o sledećem: kad god je čovek u svojim telesnim i svetovnim stvarima, tada nema vere i ljubavi, to jest *studen* je; jer tada njegovo telesno i svetovno deluje, i sve dok je čovek u njima, on je udaljen od vere i ljubavi, tako da tada i ne misli o nebeskim i duhovnim stvarima. Razlog je to što nebesko i telesno ne mogu biti zajedno u čoveku jer je čovekova volja sasvim razorena. Ali kada te stvari kod čoveka ne deluju nego se utišaju, tada Gospod deluje preko unutrašnjeg čoveka, i tada je on u veri i u ljubavi, što se naziva *vrućina*. Kada se opet vrati u telo, onda je opet studen; a kada se telo utiša i kao da ga nema, tada je u vrućini, i tako naizmenično. Jer čovek je takav da u njemu ne mogu biti telesne i nebeske stvari jedne pored drugih, nego samo naizmenično. To se dešava kod svakoga čoveka koji se preporođuje; jer se on ne može drugačije preporoditi, to jest od mrtvog postati živ, a razlog je već naveden; naime da je njegova volja uništena, pa stoga potpuno odvojena od njegove nove volje, koju prima od Gospoda i koja pripada Gospodu a ne čoveku. Otuda je sada jasno šta je označeno sa *studen* i *vrućina*. Da je tako, svaki čovek može znati iz iskustva, a to znači, kada je u telesnom stvarima, on je odsutan i udaljen od unutrašnjih stvari, tako da ne samo što ne misli o njima nego u sebi oseća hladnoću kada o njima misli; ali kada se telesne i svetovne stvari utišaju, on je u veri i ljubavi prema bližnjemu. On može znati i iz iskustva da se ova stanja smenjuju, da stoga kada se telesno i svetovno umnoži i hoće da vladaju, on dolazi u teškoće i iskušenja sve dok se oni ne svedu u takvo stanje da se spoljašnje povinuje unutrašnjem; a oni se povinuju samo onda kada

se utištaju i kao da ih nema. Poslednje potomstvo Pradrevne crkve nije se moglo preporoditi jer, kao što je ranije rečeno, kod njega su razum i volja sačinjavale jedan um; pa se stoga razumsko nije moglo odvojiti od voljnog, a to znači da se nebesko i duhovno nisu mogli odvojiti od telesnog i svetovnog; nego je stoga vladala *studen* u pogledu nebeskih stvari i neprekidna *vručina* u pogledu požude, tako da nije bilo smenjivanja.

934. Da *studen* znači kako nema ljubavi ili milosti i vere, jasno je iz sledećih odlomaka u Reči, kod Jovana kada govori o crkvi u Laodikeji:

Znam tvoja dela da nisi ni studen ni vruć. O, da si studen ili vruć! Tako, budući mlak, nisi studen ni vruć, izbljuvaću te iz usta svojih. (III 15, 16)

Ovde *studen* znači da nema ljubavi prema bližnjem, a *vruć* da ima puno ljubavi prema bližnjem. Kod Isaije:

Jer ovako reče Jehova: Umiriću se i gledaću sa stana svojega, kakva je vručina koja suši poslije dažda i kakav je rosan oblak o vručini žetvenoj. (XVIII 4)

Ovde se radi o Novoj crkvi koja će biti posađena; *vručina* i *rosan oblak* označavaju ljubav i milost. Ponovo:

Reče Jehova, čiji je oganj na Sionu i peč u Jerusalmu. (XXXI 9)

Ovde *oganj* znači ljubav. O heruvimima se kaže kod Jezekilja:

I na oči bijahu te životinje kao ugljenvlje, gorahu na oči kao svijetle; taj oganj prolazaše između životinja i svijetljavaše se, i iz ognja izlazaše munja. (I 13)

I ponova se kaže za Gospoda, u istom poglavlju:

I ozgo na onom nebu što im bijaše nad glavama, bijaše kao prijesto, po viđenju kao kamen safir, i na prijestolju bijaše po obličju kao čovjek. I vidjeh kao jaku svjetlost, i u njoj unutra kao oganj naokolo, od bedara gore, a od bedara dolje vidjeh kao oganj i svjetlost oko njega. (I 26, 27)

I opet *oganj* označava ljubav. Kod Danila:

Gledah dokle se postaviše prijestoli, i starac sjede, na kojem bješe odijelo bijelo kao snijeg, i kosa na glavi kao čista vuna, prijesto mu bijaše kao plamen ognjeni, točkovi mu kao oganj razgorio. Rijeka ognjena izlazaše i tecijaše ispred njega, tisuća tisuća služaše mu. I deset tisuća po deset tisuća stajahu pred njim; sud sjede, i knjige se otvoriše. (VII 9, 10)

Ovde *oganj* označava Gospodovu ljubav. Kod Zaharija:

I ja ću mu, govori Jehova, biti zid ognjen oko i biću za slavu sred njega. (II 5)

Ovde se govori o Novom Jerusalmu. Kod Davida:

Činiš vjetrove da su ti anđeli, plamen ognjeni da su ti sluge. (Psalam CIV 4)

Plamen ognjeni predstavlja nebesko duhovno. Zato što oganj predstavlja ljubav, to isto tako predstavlja Gospoda, što se vidi po ognju na oltaru za žrtve paljenice, koji se nikada nije gasio (Levitska, VI 12, 13), predstavljajući Gospodovu milost. Radi toga, pre nego bi Aron prišao sedištu milosti, uzeo bi žeravice sa žrtvenog oltara (Levitska, XVI 12-14). Iz istog razloga, da bi se označilo kako ih je Gospod uslišio, oganj je sišao s neba i spalio žrtvu paljenicu (Levitska, IX 24 i na drugim mestima). Isto tako *ognjem* se u Reči označavaju ljubav prema sebi i požuda, s kojima se nebeska ljubav ne slaže; stoga je dva sina Aronova progutala vatra, jer su na miro stavili *oganj tuđ* (Levitska, X 1, 2). *Oganj tuđ* je svaka ljubav prema sebi i svetu, i sve požude tih ljubavi. Pored toga, nebeski oganj zlim ljudima izgleda kao oganj koji sažiže, pa se stoga u Reči pominje u vezi s Gospodom, kao što je bio oganj na brdu Sinaju, koji je predstavljao ljubav ili milost Gospodovu, a ljudi su videli kao oganj koji sažiže, pa su stoga tražili od Mojsija da ne slušaju glas Jehove Boga i da gledaju taj veliki oganj da ne bi poginuli (Ponovljeni zakoni, XVIII 16). Ljubav ili milost Gospodova ovako izgleda onima koji su u ognju ljubavi prema sebi i svetu.

935. Da *ljeta* i *zime* označavaju čoveka koji se preporođuje u pogledu svoje nove volje, gde se stanja smenjuju kao zima i leto, jasno je iz onoga što je rečeno o studeni i vrućini. Promene stanja kod onoga koji se nanovo rađa jesu kao zima i leto. Da se u prethodnom slučaju govori o čoveku koji treba da se nanovo rodi, a u sadašnjem slučaju o onome koji se upravo ponovo rađa, jasno je iz toga što se u prethodnom slučaju na prvome mestu pominje studen, a vrućina na drugome, dok se u drugim slučajevima prvo pominje leto, pa tek onda zima. Razlog je to što je čovek koji se preporođuje još uvek hladan, to jest nema vere i ljubavi prema bližnjem; ali kada preporod krene, on počinje da oseća ljubav prema bližnjemu. Da postoji smenjivanje stanja kod čoveka koji se preporođuje - čas nema ljubavi, a čas pomalo ljubavi - to je jasno po tome što je svaki čovek, čak i onaj koji se ponovo rodio, samo zlo, a svako dobro je Gospodovo. Pa pošto u njemu postoji samo zlo, to mora da prolazi kroz promene stanja, pa je čas kao leto, to jest ima ljubavi, a čas kao zima, kada nema ljubavi. Ovo izmene postoje da bi čovek postajao sve savršeniji i time sve srećniji. A ove promene se dešavaju ne samo dok čovek živi u telu nego i kada dođe u drugi život, jer bez promena kao što su leto i zima u pogledu njegove volje, i dana i noći u pogledu njegovog razuma, on se ne može usavršavati i postati srećan; a u drugom životu ove promene su kao leto i zima u umerenim oblastima, a promene dana

i noći kao u proleće. Ova stanja se opisuju i kod proroka sa *letu i zima* i sa *dan i noć*, kao kod Zaharija:

I u taj će dan poteći iz Jerusalima voda živa, pola k istočnom moru, a pola k zapadnom moru, i biće i ljeti i zimi. (XIV 8)

Ovde se govori o Novom Jerusalimu ili o Gospodovom carstvu u Nebu i na zemlji, to jest o stanju u oba, koje se naziva *letu i zima*. Kod Davida:

Tvoj je dan i tvoja je noć; ti si postavio zvijezde i sunce. Ti si postavio sve krajeve zemaljske, ljeto i zimu ti si uredio. (LXXIV 16, 17)

Ovde se radi o sličnom. Kod Jeremije:

Ovako veli Jehova: Ako možete ukinuti zavjet moj za dan i zavjet moj za noć, da ne bude dana ni noći na vrijeme. (XXXIII 20)

936. Da *dan i noć* označava isto, to jest preporođenog čoveka u pogledu razuma i naizmenične promene koje su kao dan i noć, jasno je iz onoga što je već rečeno. *Letu i zima* se odnosi na ono što je u volji, od studeni do vrućine; jer tako je kada se radi o volji. Ali *dan i noć* se odnosi na ono što je u razumu, od svetlosti do tame; jer je tako kada se radi o razumu. Pošto je to jasno samo po sebi, nema potrebe da se potvrđuje drugim sličnim odlomcima iz Reči.

937. Iz svega ovoga je očito kakva je priroda Gospodve Reči u unutrašnjem smislu. U smislu slova, Ona izgleda gruba tako da se misli samo o setvi i žetvi, hladnoći i toploti, letu i zimi, i danu i noći, dok su u njima skrivene tajne Drevne, to jest Duhovne crkve. Same reči u smislu slova takvoga su karaktera, ali su zato sasudi (spremišta), od kojih svaki sadrži tako velike tajne Neba da se ni njihov desetohiljaditi deo ne može opaziti; jer o ovim opštim stvarima, koje su uzete sa zemlje, anđeli - od Gospoda - vide, na bezbroj načina, ceo proces preporođenja i stanje čoveka koji treba da se preporodi, kao i onoga koji se već preporođuje, dok čovek u svemu tome vidi vrlo malo.

Nastavak o paklu tvrđica, o prljavom Jerusalimu i razbojnicima u pustinji; takođe o paklu punom izmeta onih koji su živeli samo u slasti

938. Od svih ljudi tvrđice su najprljavije i najmanje misle o životu posle smrti, o duši i o unutrašnjem čoveku. One i ne znaju šta je Nebo, jer od svih ljudi najmanje uzdižu svoje misli, a utapaju ih u telesne i svetovne stvari. Stoga, kada stignu u drugi život, za dugo vremena ne znaju da su duhovi, nego pretpostavljaju da su još uvek u telu. Ideje njihove misli, koje su zbog tvrđičluka postale telesne i zemaljske,

pretvaraju se u odvratne fantazije.⁷⁹ Izgleda neverovatno, ali je istinito, da se njima čini kako su u svojim ćelijama sa svojim novcem i da ih uznemiravaju miševi; pa ipak, ma koliko da trpe, oni se ne povlače nego ostaju dok mogu da izdrže, i tek onda se izvlače iz ovih grobova.

939. Kakve su prljave fantazije u koje se pretvaraju ideje misli tvrdica, jasno je po njihovom paklu, koji je ispod stopala. Odatle izbija para koja kao da potiče od svinja koje se šure u koritu s vrelom vodom. To su domovi tvrdica. Oni koji tamo stignu isprva izgledaju crni, ali kada im se očupa kosa, tada se čini da postaju beli. Tako oni izgledaju sami sebi. Ali na njima ostaje neki znak po kome se poznaju gde god da odu. Jedan crni duh, koji još nije bio odveden u njegov vlastiti pakao jer nije bio dovoljno dugo u svetu duhova, kada je na kraju bio tamo odveden (iako nije bio takva tvrdica kao ostali, ali je u životu želeo bogatstva drugih), čim je stigao, oni tamo koji su bili tvrdice pobjegli su govoreći kako je ovaj bio razbojnik, jer je bio crn, i da će ih ubiti. Jer tvrdice beže od ovakvih duhova plašeći se za svoje živote. Konačno, pošto su otkrili da ovaj nije razbojnik, rekoše mu da, ako želi da postane beo, samo treba da ostriže kosu, kao svinje - koje su se tu videle - i da će tada pobeleti. Ali pošto on to nije hteo, bio je odvojen od ovih duhova.

940. U ovome paklu većina su Jevreji koji su bili prljave tvrdice i čije se prisustvo, kada se nađu među drugim duhovima, opaža kao smrad miševa. U pogledu Jevreja nešto se može reći o njihovim gradovima, kao i o razbojnicima u pustinji, da bi se pokazalo kako je bedno njihovo stanje posle smrti, posebno onih koji su bili prljave tvrdice i koji su prezirali druge u poređenju sa sobom, zbog svoje urođene arogancije da misle kako su jedini izabrani narod. Zbog toga što su u sebi zamišljali i utvrdili se za života tela u fantaziji da će otići u Jerusalim i u Svetu zemlju i da će je posedovati (ne želeći da shvate da se pod Novim Jerusalimom misli na Gospodovo carstvo na Nebu i na zemlji), njima se pojavljuje u drugom životu jedan grad levo od Gehene, malo napred, u koji jure u gomilama. Međutim, ovaj grad, pošto je blatnjav i smrdljiv, naziva se prljavi Jerusalim; i ovde jure ulicama, do članaka u prljavštini i blatu, žaleći se i jadikujući. Oni ove gradove vide - i ja sam ih ponekad video - kao i ulice u njima, sa svom njihovom prljavštinom, predstavljene kao po danu. Tamo se meni pojavio jedan duh tamne boje dolazeći iz ovog prljavog Jerusalima, čija vrata kao da su bila otvorena. Bio je okružen zvezdama lualicama,

⁷⁹ Ove fantazije su stvarne onima koji ih doživljavaju. Duh ostaje u njima dok se ne počne pitati zašto se to njemu dešava, kada dolazi odgovor koji je i prvo otvaranje prema duhovnoj istini i Nebu, prim. prev.

osobito na levoj strani; zvezde lutilice oko duha predstavljaju obmane u duhovnom svetu, ali drugačije je ako zvezde nisu lutilice. On se primakao i usmerio k gornjem delu mog levog uha, koji kao da je dodirnuo usnama da bi govorio sa mnomo, ali nije govorio glasno kao ostali, nego u sebi, ali tako da sam ga mogao čuti i razumeti. Reče da je jevrejski rabin, da je u ovom blatnom gradu već dugo vremena i da su ulice samo blato i prljavština. Reče da nema ništa za jelo osim prljavštine, a na moje pitanje zašto, budući da je duh, želi da jede, odgovorio je kako on jede, ali kada zaželi da jede, ništa mu se drugo ne nudi osim blata, što da ga veoma žalosti. Zapitao je šta mu je činiti, pošto je uzalud pokušao da sretne Avrama, Isaka i Jakova. Kazao sam mu neke pojedinosti o njima, rekavši i da ih uzalud traži, a čak i da ih nađe, oni mu ne bi mogli pomoći. Kada smo progovorili o dubljim temama, rekoh da treba tražiti samo Gospoda, koji je Mesija kojega su oni prezreli na zemlji; i da On vlada celim Nebom i celom zemljom, i da pomoć može doći samo od Njega. Tada je nestrpljivo i ponavljajući pitao gde je Gospod. Odgovorio sam da se On nalazi svuda i da On čuje i zna sve ljude. Ali u tome trenutku drugi jevrejski duhovi ga odvukoše.

941. Ima još jedan grad nadesno od Gehene, ili između Gehene i baruštine, gde se boljim Jevrejima čini da obitavaju. Ali ovaj grad se njima menja u zavisnosti od njihovih fantazija, ponekad u sela, a nekad u baruštinu, pa opet u grad; njegovi stanovnici se veoma plaše razbojnika, ali su sigurni sve dok su u gradovima. Između dva grada ima neka vrsta trouglastog prostora, koji je zamračen i gde su razbojnici; to su Jevreji, ali oni najgori, koji muče svakoga koga sretnu. Iz straha Jevreji nazivaju te razbojnike Gospodom, a pustinju u kojoj su zemljom. Radi sigurnosti od razbojnika, desno kao straža u najdaljem uglu stoji jedan dobar duh i prima sve one koji dolaze; i pred kojim se oni koji stižu klanjaju do zemlje. Oni se primaju ispod stopala, što je ceremonija prijema u ovaj grad. Kada mi se iznenada približio jedan duh, zapitao sam ga odakle dolazi. Odgovori kako beži od razbojnika, kojih se plaši jer ubijaju, kasape, pale i kuvaju ljude, raspitujući se gde bi bio siguran. Zapitah ga odakle je i iz koje zemlje. U strahu, nije se usudio da mi odgovori drugo osim da je iz Gospodove zemlje, jer oni pustinju zovu Gospod, a razbojnike zemlja. Posle toga pokazali su se razbojnici. Bili su veoma crni, govorili su dubokim glasom kao džinovi i, što je čudno reći, uneli su osećaj straha i užasa. Pitao sam ih ko su. Rekoše kako su u potrazi za plenom. Zapitao sam ih šta smeraju da urade s plenom i da li znaju da su duhovi te stoga nisu u stanju ni da zgrabe ni da nagomilaju plen, kao i da su to samo fantazije zlih. Odvратиše da su u pustinji radi pljačke i da stavljaju

na muke svakoga koga sretnu. Na kraju su, dok su još bili sa mnom, priznali da su duhovi, samo još nisu mogli da budu ubeđeni da još uvek ne žive u telu. Ovi što tako lutaju okolo jesu Jevreji koji prete da će ubiti, iskasapiti, spaliti i skuvati svakoga koga sretnu, čak i ako su Jevreji ili prijatelji. Tako se pokazala njihova narav, koju se nisu usudili da pokažu na svetlu.

942. Nedaleko od prljavog Jerusalima ima još jedan grad, nazvan Sud Gehene, gde borave oni koji smatraju da im pripada Nebo zbog njihove pravednosti i koji su osuđivali sve one koji nisu živeli prema njihovim fantazijama. Između ovoga grada i Gehene pokazao se kao lep most, bledosive boje; tu se vidi jedan crni duh, kojega se plaše i koji preči prelaz, jer se s druge strane mosta pokazuje Gehena.

943. Oni koji su u životu tela samo uživanje učinili svrhom i ciljem, voleći samo prirodne osobine tog uživanja, i koji su živeli u obilju i u gozbama, misleći samo o sebi i svetlu, ne osvrćući se nimalo na Božanske stvari, i kod kojih nema ni vere ni ljubavi prema bližnjem, posle smrti se uvode u život sličan onome koji su vodili na svetlu. Ima mesto napred nalevo, na priličnoj dubini, gde su zajedno sva uživanja, zabave, ples, gozbe i brbljanje. Tamo se šalju ovakvi duhovi i oni zamišljaju da su još uvek na svetlu. Međutim, posle kraćeg vremena oni se nose nadole u pakao, koji je ispod zadnjice, gde je sve kao ljudski izmet; jer u drugom životu ovakva telesna uživanja pretvaraju se u ljudski izmet. Video sam ih kako nose balegu i čuo kako se jadaju na svoju sudbinu.

944. Žene koje su potekle iz siromaštva, pa su postale bogate, i koje su se u svom ponosu odale životu uživanja i besposlice, ležeći na divanima kao kraljice, sedeći za stolovima na gozbama i ne mareći za bilo šta drugo, kada dođu u drugi život, svađaju se između sebe, vuku jedna drugu za kosu i postaju kao furije.

945. Drugačije je s onima koje su rođene u životnim zadovoljstvima i uživanju, i koje su podignute tako od detinjstva, kao što su kraljice i druge iz otmenih porodica, kao i one rođene od bogatih roditelja. Ove, iako su živele u obilju, sjaju i otmenosti, pod uslovom da su živele u veri u Gospoda i u ljubavi prema bližnjem, nalaze se među srećnima u drugom životu. Jer lišiti se prijatnosti života, moći i bogatstva, i zamišljati da se tako zaslužuje Nebo, jeste pogrešan put. Ali smatrati kako zadovoljstvo, moć i bogatstvo nisu ništa u poređenju s Gospodom, i kako svetovni život nije ništa u poređenju s nebeskim životom, jeste ono na šta se misli kada se u Reči pominje odricanje od ovih stvari.

946. Razgovarao sam s duhovima o tome da će malo ko verovati

kako postoji tako mnogo divnih stvari u drugom životu, zato što o tome postoji samo nejasna i vrlo opšta slika - svodeći se na skoro ništa - o životu posle smrti, u čemu su se ljudi utvrdili zato što dušu ili duha ne vide svojim očima. Čak i učeni, iako kažu da postoji duša ili duh, toliko se drže veštačkih reči i izraza - koji samo zatamnjuju, pa čak i onemogućavaju razumevanje onoga što bi im pomoglo - da se toliko predaju sebi i svetlu, a retko opštem dobru i Nebu, tako da sami veruju manje nego li čulni ljudi. Duhovi s kojima sam ragovarao čude se kako su neki ljudi takvoga karaktera; a ti isti ljudi su svesni da u samoj prirodi, u svakom njenom carstvu, postoji toliko divnih i izvanrednih stvari koje oni ne poznaju, kao, na primer, ono što je u ljudskom unutrašnjem uhu, o kome bi se mogla ispisati čitava knjiga, a u čije postojanje svak veruje. Ali ako se kaže bilo šta o duhovnom svetlu, iz kojega potiče sve u svim carstvima prirode u opštem i u pojedinačnom, malo ko u to veruje, zato što - kao što je rečeno - postoji ukorenjeno mišljenje kako ono što se ne vidi, to i ne postoji.

GLAVA IX

Nastavak o drugim paklovima, koji se razlikuju od onih već opisanih

947. Onima koji su varalice, koji misle da tom veštinom mogu postići sve i koji su se utvrdili u toj ideji zbog uspeha u životu tela, izgleda da obitavaju u nekoj vrsti bačve nalevo, na kojoj postoji poklopac i koju oni nazivaju paklenom bačvom. A iznad njega je mala lopta na piramidalnoj osnovi, za koju oni misle da je svemir, koji je pod njihovim nadzorom i vlašću. Upravo tako im sve to izgleda. Oni među njima koji su progonili svoje žrtve nalaze se tamo desetlećima. Rečeno mi je da su neki tamo već dvadeset desetleća. Kad im se dozvoli da iziđu, oni vide sebe u fantaziji kako hodaju po toj lopti, koju gaze stopalima verujući da su bogovi svemira. Ponekad sam ih gledao i s njima razgovarao o njihovoj fantaziji, ali pošto su na svetu bili takve prirode, oni ne mogu da se iz nje izvuku. Isto tako, ponekad sam opažao kako istančanim obmanjivanjem izvrću misli, dajući im u trenutku drugi pravac i zamenjujući ih drugim mislima, tako da se skoro ne može otkriti da to oni rade; i oni to čine tako prirodno da je prosto neverovatno. Pošto su takvoga karaktera, tim duhovima se nikad ne dopušta da se približe ljudima, jer svoj otrov ulivaju tako podmuklo i lukavo da ih nije moguće primetiti.

948. Ima na levoj strani druga bačva - kako to njima izgleda - u kojoj su neki koji su u životu tela zamišljali kako čine dobro dok su u stvari činili zlo, i obrnuto; tako da su prikazivali zlo kao dobro. Oni tamo ostaju izvesno vreme, a posle toga se lišavaju razuma zbog čega kao da spavaju, tako da im se ne pripisuje ono što čine u takvom stanju, dok se njima čini da su budni. Kada se urazume, oni se povrate sebi i onda su kao i drugi duhovi.

949. Nalevo ispred ima neka soba u kojoj nema svetlosti, nego je sama tama zbog čega se naziva mračni podrum. U njoj su oni koji su želeli dobra drugih, strasno žudeći za njima, i koji su zaposedali ta dobra nesavesno, pozivajući se na bilo šta. Ali među ovima ima i takvih koji su bili dostojanstvenici, ali su to postigli podmuklim radnjama. U

tome podrumu oni se dogovaraju - upravo kao što su radili na svetu - kako da obmanu druge ljude. Za tamu oko sebe kažu da je to nešto divno. Pokazano mi je kako izgledaju oni koji su tamo i koji su postupali obmanjivački. Video sam jasno gde oni dospevaju na kraju. Njihova lica su odvratnija od lica mrtvaca, boja im je kao u lešine i užasno su rošava, što je rezultat njihovog života u mukama zbog straha.⁸⁰

950. Bila je falanga duhova koji su se dizali od Gehene visoko napred, a iz čije se sfere opazalo - jer se vrsta duhova opaža po samoj sferi čim se približe - da su smatrali kako je Gospod podlac i koji su prezirali svaku Božansku službu. Njihov govor je bio valovit. Jedan od njih je sablažnjivo govorio o Gospodu i odjednom je bio bačen u Gehenu. Oni su bili nošeni iznad glave, s namerom da se sastanu s nekima s kojima bi se udružili ne bi li ih pokorili, ali su bili sprečeni na tome putu te im je rečeno da se zaustave, jer bi to za njih bilo škodljivo, pa su se stoga zaustavili. Tada su mogli da se vide. Imali su crna lica, a oko glave su imali bele trake, kojima je označeno njihovo mišljenje o Božanskoj službi - pa stoga i o Gospodovoj Reči - da je to nešto mračno i korisno samo da se prosti ljudi drže u pokornosti pomoću savesti. Njihovo stanište je u blizini Gehene, gde lete zmajevi, ali neotrovni, zbog čega se se to naziva staništem zmajeva. No pošto oni nisu varalice, njihov pakao nije tako mučan. Ovakvi duhovi sve pripisuju sebi i svojoj pameti, i hvališu se kako se ne plaše ničega. Ali im je pokazano da bi ih uplašio samo šum, pa ih je on i naterao u beg, jer su za šum pomislili kako se ceo pakao digao da ih odnese, i tako od junaka postali kao žene.

951. Oni koji su u životu tela mislili da su sveti, u nižoj zemlji su ispod levog stopala.⁸¹ Ponekad im se čini da im lica sijaju, što potiče od njihove ideje da su sveti. Njih drži snažna želja da se popnu na Nebo, koje zamišljaju da je visoko gore. Ova želja je sve jača, ali se pretvara u strah, koji sve više raste, sve dok ne priznaju da nisu sveti; a kada izađu iz toga mesta, njima se daje da osete svoj vlastiti smrad, koji prosto vređa.

952. Bio je neki duh koji je zamišljao da je na svetu vodio svetački život jer su ga ljudi cenili kao sveca, i da zaslužuje Nebo. Reče da je vodio pobožan život i da je proveo mnogo vremena u molitvi, zamišljajući kako je dovoljno da se svak brine za svoje vlastite interese.

⁸⁰ *Koliko god da je zanimljivo, ovo o paklovima je teško razumeti ako se ne zna da zli duhovi izgledaju ovako onima koji se od njih razlikuju, u ovome slučaju to je Svedenborg, dok sami sebi izgledaju normalno, prim. prev.*

⁸¹ *Niža zemlja su mesta tj. stanja gde se duhovi čiste ili oslobađaju od onoga što im smeta da bi se duhovno uzdigli, prim. prev.*

Reče da je grešnik i da je spreman da pati, čak i da ga drugi gaze, što je nazivao hrišćanskim strpljenjem; i da je spreman da bude najmanji ne bi li u Nebu bio najveći. Kad je bio ispitan da bi se videlo da li je učinio ili hteo da učini nešto dobro, to jest neko delo ljubavi k bližnjemu, on na to reče da ne zna šta su dobra dela; samo da je vodio svet život. Ali zato što je njegov cilj bio da bude iznad drugih, koje je smatrao lošim u poređenju sa sobom, i pošto je sebe smatrao svetim, on je u početku sebi izgledao kao da ima ljudski oblik koji je sijao sve do pojasa, ali je prvo postao tamnoplav, a posle crn. I pošto je želeo da vlada nad drugima i pošto je druge prezirao, postao je još crniji od ostalih (o onima koji žele da budu veliki u Nebu, videti stav 450, 452).

953. Bio sam proveden kroz neka staništa u prvom Nebu, iz kojega mi je bilo dato da u daljini vidim veliko uzburkano more s velikim talasima, čije su se granice prostirala preko vidokruga; a rečeno mi je da tamo žele da budu veći od drugih na svetu, bilo da na to imaju pravo bilo ne, samo da bi postali slavni i poznati; da oni imaju takve fantazije, da vide more i da osećaju strah da će se u njemu utopiti.

954. Fantazije kojima se neko predaje u životu tela pretvaraju se u sledećem životu u druge fantazije, koje su saobazne prvim. Na primer, onima koji su nasilnici i nemilosrdni na zemlji, nasilje i surovost pretvaraju se u neverovatnu okrutnost; njima se čini da ubijaju svakoga koga sretnu i da ga stavljaju na razne muke, u čemu osećaju najveće moguće uživanje. Oni koji su bili krvožedni, uživaju kad stavljaju druge na muke, jer zamišljaju da su duhovi ljudi. Kad vide krv - jer im se u fantaziji pričinjava da vide krv - osećaju veliko zadovoljstvo. Iz tvrdičluka izbija fantazija u kojoj vide da ih napadaju miševi i slično, već prema vrsti tvrdičluka. Oni koji uživaju u samim zadovoljstvima, kojima su ova cilj i najviše dobro, i koja su za njih Nebo, nalaze uživanje u tome što borave u nužnicima, gde osećaju najveće zadovoljstvo. Neki uživaju u barama, gde se vidi mokraća i čuje buka, a neki na blatnjavim mestima, i tako dalje.

955. Pored ostalog, postoje razne vrste kazni u drugom životu za one koji se vraćaju svojim prljavim požudama, da bi se posramili, uplašili i da bi se užasavali nad takvim stvarima, sve dok im se ne odupru. Razne su kazne, uglavnom kidanje, sečenje, čerečenje, gušenje pod pokrivačima, i mnoge druge.

956. Oni koji se odaju osveti, koji misle za sebe da su veći od drugih i koji druge potcenjuju, trpe kaznu na sledeći način: oni se sakate po licu i telu dok ne postanu takvi da na njima ne ostane skoro ništa ljudsko; lice im postaje kao neka spljoštena pita; ruke im postaju kao prnje i s takvim ispruženim rukama oni se okreću u visinu sve više

k Nebu, a u isto vreme njihov karakter se obznanjuje u prisustvu svih, dok se ne posrame u najdubljem biću. Ovako pokoreni, prinuđeni su da mole za oprostaj pod uslovima koji im se diktiraju. Posle su nošeni u neko blatnjavo jezero, koje je u blizini prljavog Jerusalisa; u koje se bacaju i prevrću sve dok ne postanu blatnjave spodobе; i to se ponavlja sve dok se ne odupru požudi. U tom blatnjavom jezeru ima žena koje pripadaju oblasti mokračne bešike.⁸²

957. Oni koji u životu tela steknu naviku da govore jedno a misle drugo, osobito oni koji pod plaštom prijateljstva žude za tuđim imanjem, lutaju okolo i gde god da dođu, pitaju da li mogu tamo i da ostanu, govoreći da su siromasi; a kada ih prime, oni iz urođene želje žude za svim onim što vide. I čim se njihov karakter otkrije, oni se isteruju i globe; a ponekad i stavljaju na muke na razne načine, već prema prirodi prevarnog ponašanja koje im je urođeno; neki se kažnjavaju po celom telu, neki po nogama, neki oko pasa, neki oko prsa, neki po glavi, a neki samo oko usta. Obaraju se napred i natrag na način koji se ne može opisati; delovi tela im se sudaraju i tako odvajaju jedan od drugoga, tako da misle da će biti iskidani na komadiće; a kad se njihov otpor poveća, s tim se poveća i bol. Ovakve kazne rastrgnuća primenjuju se u raznim oblicima, sve dok se pačenicima ne ulije strah i odvratnost prema lažnim izjavama, kojima se neko želi obmanuti. Svaka kazna uklanja nešto. A oni koji izvode ta rastrgnuća kažu da uživaju u kažnjavanju i da bi to večno radili.

958. Ima četa duhova koji lutaju unaokolo, a kojih se drugi duhovi plaše. Oni deluju na donji deo leđa i muče brzim pokretima tamo-amо, koje niko ne može sprečiti i koji su praćeni zvukom; oni upravljaju svoje pokrete nagore u obliku kupe sa zašiljenim vrhom; i ko god je zahvaćen ovom kupom, posebno njenim vrhom, taj oseća bol u svim udovima. Takvim mukama kažnjavaju se podmukle varalice.

959. Noću se probudih iz sna i čuh oko sebe duhove koji su želeli da mi postave zamku dok sam spavao, to jest dok sam sanjao. No, odmah sam se probudio i video oko sebe duhove dželatе - čemu sam se začudio - kako kažnjavaju duhove koji su mi postavljali zamku u snu. Oni su u njih uvlačili predmete - i to vidljive - i u telesna čula, i tako ih mučili sudarajući njihove delove tela, uz bol koji se povećavao dok su se opirali. Dželatі bi ih i ubili da su mogli, jer su se služili krajnjim nasiljem. Oni koji su bili kažnjени, to su bile uglavnom sirene (o njima videti stav 831). Kažnjavanje je trajalo dugo, i to svih četa

82 Kazne opisane u ovim stavovima izvršavaju se u tzv. nižoj zemlji da bi se zli duhovi očistili i uzdigli u više sfere. Izvršioци kazni su ponekad sami zli duhovi nazvani dželatima, prim. prev.

oko mene; na moje čuđenje, sve one koje su mi postavljale zamku, bile su nađene, iako su želele da se sakriju. Pošto su one sirene, to su pokušale da izbegnu kaznu, ali nisu mogle. Čas su pokušavale da se povuku u unutrašnju prirodu, čas su se pretvarale da su neko drugi, čas da prenesu kaznu na druge prenosom ideja, čas pretvarajući se da su odojčad, pored drugih trikova, ali sve je bilo uzalud. Bio sam iznenađen što se one tako okrutno kažnjavaju, ali sam osetio da je zločin ogroman stoga što je nužno da je čovek siguran dok spava, bez čega bi ljudski rod nestao; tako da moraju da postoje tako velike kazne. Primetio sam da se isto dešava oko drugih ljudi koje one podmuklo napadaju dok ovi spavaju, iako čovek o tome ništa ne zna. Jer neko kome nije dato da govori s duhovima i da bude s njima kroz unutrašnje uho, ništa tako ne čuje, a još manje vidi, a to se ipak dešava svima. Gospod čuva čoveka na poseban način dok ovaj spava.

960. Postoje i takvi duhovi varalice koji su, dok su živeli u telu, obmanjivali u tajnosti, a neki od njih, da bi obmanuli, pretvarali su se da su kao anđeli. U drugom životu ovi nauče kako da se povuku u unutrašnju i finiju prirodu, i da se tako izdvoje od ostalih, pa tako zamišljaju da su sigurni od svake kazne. Ali i ovi se kažnjavaju rastrgnućem u skladu s prirodom i zloćom svoje prevare, a pored toga, oni se tesno povezuju; i što se to više dešava, to više žele da se oslobode, to jest da se otrgnu jedan od drugoga, ali se samo još više stiskaju jedan uz drugoga. Kazna je praćena jakim mukama zbog tajnosti njihove prevare.

961. Neki ljudi iz navike, a neki iz prezira, koriste poznate fraze iz Svetog pisma u razgovoru da bi napravili šalu ili da bi to ismevali, misleći da time pojačavaju ono što žele da kažu. Ali ti navodi uzeti iz Pisma, kada se o njima tako misli i govori, pridružuju se njihovim telesnim i prljavim idejama, što im jako škodi u drugom životu; jer se oni vraćaju s profanim stvarima. I ove osobe se kažnjavaju rastrgnućem, sve dok ne odustanu od takvih stvari.

962. Ima kazni rastrgnuća i za misli, tako da se unutrašnje misli bore sa spoljnim, što je praćeno unutrašnjim mukama.

963. Među kaznama je i jedna koja se sastoji u tome da se baci pokrivač preko paćenika, i to ovako: preko fantazije koja im je nametnuta, paćenicima se čini da su pod velom koji se prostire na daljinu. To je slično gustom oblaku, čija se gustina povećava prema fantaziji; a ispod tog pokrivača, želeći da se izvuku, oni trče tamo-amo brže ili sporije, dok ne iznemognu. Ovo obično traje oko jedan sat, više-manje, a popraćeno je raznim stepenima muka, koji su u srazmeri s njihovom željom da se izvuku. Veo je za one koji, iako vide istinu, usled ljubavi prema sebi nisu voljni da je priznaju, i koji se neprestano

ljute što istina treba da bude takva. Kada su ispod vela, neki osećaju takvu teskobu i strah da očajavaju, misleći da se nikad neće osloboditi, kao što mi je rekao jedan od tih koji se na kraju oslobodio.

964. Ima još jedna vrsta vela u koji se paćenici umotavaju kao u neko platno, tako da im se čini da su im ruke, noge i telo vezani, a pri tome silno žele da se izvuku. Pošto se uvijek samo jedan put, paćenik misli da će se lako odmotati, ali kada počne da se odmotava, tada se veo produžava, pa odmotavanje traje beskonačno, sve dok ovaj ne počne da očajava.⁸³

965. Navedeno se odnosi na paklove i na kazne. Paklene muke nisu griža savesti, kao što neki misle, jer oni koji su u paklu nemaju savesti, pa stoga ne mogu da pate od griže savesti. Oni koji imaju savest, ti su među srećnima.

966. Treba napomenuti da se u drugom životu niko ne kažnjava niti muči zbog naslednog zla, nego samo zbog stvarnog zla koje je sam počinio.

967. Kada se zli kažnjavaju, anđeli su prisutni i umanjuju kaznu i olakšavaju bol paćeniku, ali ne mogu da ga otklone. Jer u drugom životu svuda i u svemu postoji ravnoteža, tako da zlo sebe kažnjava; i kad se ne bi moglo ukloniti pomoću kazne, oni u kojima je zlo ostali bi u nekom paklu kroz večnost, jer bi inače zaveli društva onih koji su dobri i tako vršili nasilje nad redom koji je Gospod ustanovio i od kojega zavisi sigurnost svemira.

968. Neki duhovi su doneli sa sobom sa sveta ideju da ne smeju govoriti sa đavolom, nego da treba da ga se klone. Ali oni su bili poučeni da to ne škodi onima koji su pod zaštitom Gospodovom, čak da ih opkoli ceo pakao, iznutra i spolja. Ovo mi je dato da saznam kroz mnogo izvanrednog iskustva, tako da se na kraju nisam plašio ni da razgovaram s najgorim iz njihove čete; a to mi je bilo dato da bih se upoznao s njihovim karakterom. Onima koji su se čudili što ja s njima razgovaram, bilo mi je dopušteno da kažem kako mi to uopšte ne škodi, kao i to da su đavoli bili ljudi koji su, dok su živeli na svetu, ispunili život mržnjom, osvetom i preljubom, a neki od njih bili su visoko poštovani; štaviše, da su među njima bili i neki koje sam poznao u telesnom životu; i da đavo samo predstavlja paklenu četv. I dalje, da ljudi, dok žive u telu, imaju pored sebe najmanje dva duha iz pakla i dva anđela iz Neba; i da pakleni duhovi vladaju kod zlih, dok su kod dobrih pokorni i prisiljeni da služe. To je, dakle, obmana da postoje drugi đavoli od početka stvaranja, osim onih koji su jednom

⁸³ Ova kazna umotavanja u pokrivače predstavlja obmane kojima se oni umotavaju da ne bi videli i priznali istine koje se protive njihovom egu, prim. prev.

bili ljudi. Kada su to čuli, bili su zabezegnuti, pa su priznali da su imali sasvim drugačije mišljenje u pogledu đavola i đavolske čete.

969. U ovako velikom carstvu, gde su se sve ljudske duše od prvog stvaranja sjatile zajedno, gde sa same zemlje svake sedmice dolazi skoro milion, i svaki od njih sa svojim individualnim genijem i prirodom; i gde postoji komunikacija svih ideja sa svakom; i gde sve uprkos tome mora da se dovodi u red, i to neprekidno; tako da tamo mora da postoji bezbroj stvari koje čovek nikad nije mogao zamisliti. Tako da u pogledu pakla, a isto tako i Neba, malo ko ima neku ideju, pa to mora da izgleda čudnovato i zadivljujuće zato što ljudi misle da duhovi nemaju čulo dodira, iako je istina da oni osećaju dodir mnogo jače nego ljudi; jer te osećaje unose zli duhovi veštinama koje su nepoznate na svetu, tako da ovi to osećaju skoro kao da su u telu, samo manje grubo.

970. O čišćenju će biti reči na kraju ovoga poglavlja.

Knjiga Postanja (IX)

1. *I Bog blagoslovi Noja i sinove njegove, i reče im: Rađajte se i množite se, i napunite zemlju.*
2. *I sve zvijeri zemaljske i sve ptice nebeske, i sve što ide po zemlji i sve ribe morske neka vas se boje i straše; sve je predano u vaše ruke.*
3. *Što se god miče i živi, neka vam bude za jelo, sve vam to dadoh kao zelenu travu.*
4. *Ali ne jedite mesa s dušom njegovom, a to mu je krv.*
5. *Jer ću i vašu krv, duše vaše, iskati; od svake ću je zvijeri iskati; iz ruke svakoga čovjeka, iz ruke svakog brata njegova iskaću dušu čovječju.*
6. *Ko prolije krv čovječju, njegovu će krv proliti čovjek; jer je Bog po svome obličju stvorio čovjeka.*
7. *Rađajte se dakle i množite; izrodite se veoma na zemlji i namnožite se na njoj.*
8. *I reče Bog Noju i sinovima njegovijem s njim, govoreći:*
9. *A ja, evo, postavljam zavjet svoj s vama i s vašim sjemenom poslije vas;*
10. *I sa svijem životinjama, što su s vama od ptica, od stoke i od svega zvijerja zemaljskoga što je s vama, sa svačim što je izašlo iz kovčega, i sa svim zvijerjem zemaljskim.*
11. *I postavljam zavjet svoj s vama, te od sele neće nijedno tijelo*

- poginuti od potopa, niti će više biti potopa da zatre zemlju.
12. I reče Bog: evo znak zavjeta koji postavljam između sebe i vas i svake žive tvari, koja je s vama do vijeka.
13. Metnuću vam dugu svoju u oblake, da bude znak zavjeta između mene i zemlje.
14. Pa kad oblake navučem na zemlju, vidjeće se duga u oblacima;
15. I opomenuću se zavjeta svojega koji je između mene i vas i svake žive duše u tijelu, i ne će više biti vode od potopa da zatre svako tijelo.
16. Duga će biti u oblacima, pa ću je pogledati, i opomenuću se vječnog zavjeta između Boga i svake duše žive u svakom tijelu koje živi na zemlji.
17. I reče Bog Noju: To je znak zavjeta koji sam učinio između sebe i svakoga tijela na zemlji.
18. A bijahu sinovi Nojevi koji iziđoše iz kovčega: Sem i Ham i Jafet. A Ham je otac Hananejcima.
19. To su tri sina Nojeva, i od njih se naseli sva zemlja.
20. A Noje poče raditi zemlju, i posadi vinograd.
21. I napiv se vina opi se, i otkri se nasred šatora svojega.
22. A Ham, otac Hananejcima, vidje golotinju oca svojega, i kaza obojici braće svoje na polju.
23. A Sem i Jafet uzeše haljinu, i ogrnuše je obojica na ramena svoja, i idući natraške pokriše njom golotinju oca svojega, licem natrag okrenuvši se da ne vide golotinje oca svojega.
24. A otac se Noje probudi od vina, dozna šta mu je učinio mlađi sin;
25. I reče: Proklet da je Hanan, i da bude sluga braće svoje!
26. I još reče: Blagosloven da je Jehova Bog Semov, i Hanan da mu bude sluga!
27. Bog da raširi Jafeta da živi u šatorima Semovijem, a Hanan da im bude sluga!
28. I poživje Noje poslije potopa trista i pedeset godina.
29. A svega poživje Noje devet stotina i pedeset godina, i umrije.

Kratko izlaganje

971. Tema koja sada sledi jeste stanje čoveka koji se iznova rađa; prvo, o prevlasti unutrašnjeg čoveka i o potčinjenosti spoljašnjeg.

972. Naime, sve u spoljašnjem čoveku je potčinjeno unutrašnjem čoveku i u njegovoj je službi (stihovi 1-3), ali treba biti posebno

oprezan da se dobro i istine vere ne utope u požudi, ili da dobro i istine, koji su u unutrašnjem čoveku, ne potvrde zla i obmane, koje ga posle smrti osuđuju na smrt i kažnjavaju (stihovi 4, 5); i da tako razruše duhovnog čoveka ili sliku Božju u njemu (stih 6). Ako se sve to izbegne, sve će ići dobro (stih 7).

973. U onome što sledi govori se o stanju čoveka posle Potopa, kojega je Gospod tako oblikovao da On može biti prisutan u njemu kroz ljubav k bližnjemu i tako ga sprečiti da propadne, kao što je propalo poslednje potomstvo Pradrevne crkve (stihovi 8-11).

974. Stanje čoveka posle Potopa, kada prima ljubav prema bližnjemu, opisano je *lukom u oblacima* na koji liči (stihovi 12-17). Ovaj luk se odnosi na čoveka Crkve ili na preporođenog čoveka (stihovi 12, 13); kao i na svakoga čoveka u opštem (stihovi 14, 15); a posebno na čoveka koji se može preporoditi (stih 16); pa stoga ne samo na čoveka unutar Crkve već i na čoveka van nje (stih 17).

975. Na kraju se govori o Drevnoj crkvi uopšte; pod *Semom* se smatra unutrašnje bogoštovanje; pod *Jafetom*, saobrazno spoljašnje bogoštovanje; pod *Hamom*, vera odvojena od ljubavi k bližnjemu; a pod *Hananom*, spoljašnje bogoštovanje odvojeno od unutrašnjeg (od stiha 19 do kraja). Ova crkva, usled želje da ispituje od sebe istine vere i to rezonovanjem⁸⁴, prva je upala u zablude i izvitoperenost (stihovi 19-21). Oni koji se bave spoljašnjim bogoštovanjem ismevaju sam nauk o veri, pa su stoga žrtve ovih zabluda i izopačenosti (stih 22); ali oni koji se bave unutrašnjim bogoštovanjem i spoljašnjim koje izvire iz unutrašnjeg, sve to na dobar način objašnjavaju i pravdaju (stih 23). Oni koji su u spoljašnjem bogoštovanju odvojenom od unutrašnjeg, ti su najpokvareniji (stihovi 24, 25); pa ipak, oni mogu poslužiti na zao način (stihovi 26, 27).⁸⁵

976. Na kraju, trajanje i stanje prve Drevne crkve opisani su godinama Nojevog života (stihovi 28, 29).

84 Pod rezonovanjem se misli na isprazno i samoljubivo mudrovanje o istinama, kojemu nije cilj sama istina već dokazivanje svoga proprijuma ili ega, prim. prev.

85 Zli ljudi i zlo uopšte služe da se dobri iskušavaju i da posle iskušenja postanu bolji. To je najveća žalost zlih duhova kojima je dopušteno da iskušavaju dobrog čoveka, što oni čine s namerom da ga unište. Kada se pokaže da su postigli rezultat koji nisu želeli, osećaju se jednako, ali ne mogu da ga ne iskušavaju i dalje jer u tome nalaze veliko uživanje. Druga negativna služba zlih duhova jeste to što im se dopušta da kažnjavaju one u nižoj zemlji ili u paklovima da bi se ti očistili. Oni se nazivaju dželatima, kao što je već napomenuto, prim. prev.

Unutrašnji smisao

977. Pošto se ovde govori o preporođenom čoveku, da kažemo nešto o njegovom odnosu prema čoveku koji nije preporođen, jer ćemo tako bolje razumeti i jednog i drugog. Kod preporođenog čoveka postoji savest o tome šta je dobro i istinito, i on čini dobro i misli istinu iz savesti; zato što dobro koje čini potiče od ljubavi k bližnjemu, a istina koju misli potiče od istine vere. Nепreporođen čovek nema savest, a ako je i ima, ona mu ne služi da bi činio dobro iz ljubavi k bližnjemu, niti misli istinu iz istine vere, već je ona zasnovana na ljubavi prema sebi i svetu, pa je to stoga krivotvorena i lažna savest. Preporođen čovek se raduje kada postupa po savesti, a oseća teskobu kada je prinuđen da nešto čini ili misli protivno njoj; ali nije tako s nepreporođenim čovekom, jer mnogi i ne znaju šta je savest, a još manje šta znači delovati po savesti ili protivu nje, nego znaju samo šta njima ide u prilog i onome što oni vole. To njih raduje, a kada rade ono što je protivno onome što vole, to im stvara teskobu. Kod preporođenog čoveka postoje nova volja i nov razum, i ova nova volja i nov razum jesu njegova savest, to jest ono u njegovoj savesti kroz koje Gospod čini dobro ljubavi prema bližnjemu i istinu vere. Kod nepreporođenog čoveka nema nove volje, a umesto nje postoji požuda i stoga neprestana težnja svakom zlu; nema ni razuma, nego rezonovanje i neprekidno zastranjivanje u obmanu. Kod preporođenog čoveka postoje nebeski i duhovni život, a kod nepreporođenog samo telesni i svetovni život; njegova sposobnost da misli i da razume potiče od Gospodovog života preko ostataka o kojima je ranije bilo reči, i iz njih on ima sposobnost da razmišlja. Kod preporođenog unutrašnji čovek vlada, a spoljašnji je poslušan i potčinjen; a kod nepreporođenoga spoljašnji čovek vlada, a unutrašnji je tih, kao i da ne postoji. Preporođeni čovek zna, ili može da zna ako razmisli, šta je unutrašnji čovek, a šta spoljašnji; o ovima nepreporođeni ništa ne zna niti može da zna čak i da razmisli, jer nije upoznat s dobrom i istinom vere, kojima je izvor ljubav prema bližnjemu. Otuda se može videti kakav je preporođeni a kakav nepreporođeni čovek, i da se oni razlikuju kao zima i leto, i svetlo i tama; stoga je preporođeni živ, dok je nepreporođeni mrtav.

978. Šta je unutrašnji čovek a šta spoljašnji, malo ko zna. Uglavnom se pretpostavlja da je to jedan te isti, a ovo stoga što ljudi uglavnom veruju da čine dobro i misle istinu od svoga proprijuma, jer je

u prirodi proprijuma da tako misli, dok se u stvari unutrašnji čovek razlikuje od spoljašnjega kao nebo od zemlje. Kako učeni tako i neuki, kada o tome razmišljaju, misle da je unutrašnji čovek misao jer je unutra; i da je spoljašnji čovek telo, sa čulima i uživanjima jer je to nešto spolja. Međutim, ovde se ne radi o misli koja pripada unutrašnjem čoveku; jer u unutrašnjem čoveku jesu samo dobro i istine od Gospoda, a u tom unutrašnjem čoveku je tako isto i savest koju je usadio Gospod; jer i zli ljudi, čak i najgori, imaju misao, a imaju je i oni koji nemaju savest, što pokazuje da misao ne pripada unutrašnjem nego spoljašnjem čoveku. A da telo sa čulima i uživanjima nije spoljašnji čovek, vidi se iz toga što i duhovi imaju spoljašnjeg čoveka, iako to nije ono isto telo koje su imali za života na svetu. Ali šta je unutrašnji čovek a šta spoljašnji može znati samo onaj koji zna da u svakom čoveku postoje nebesko i duhovno, saobrazno anđeoskom Nebu; racionalno, saobrazno anđeoskim duhovima; kao i da pored toga postoji i unutarnje čulno, saobrazno Nebu duhova. Jer postoje tri Neba i toliko njih u čoveku, koja su apsolutno odvojena jedno od drugoga; pa otuda čovek, koji ima savest, posle smrti prvo ide u Nebo duhova, posle ga Gospod uzdiže u Nebo anđeoskih duhova, a na kraju u anđeosko Nebo, što bi bilo nemoguće da u njemu nema isto toliko nebesa, kojima on može da bude saobrazan. Iz ovoga sam naučio šta sačinjava unutrašnjeg a šta spoljašnjeg čoveka. Unutrašnji čovek je oblikovan od nebeskog i duhovnog: unutanji i posredni čovek od racionalnog, a spoljašnji od čulnog, ali ne od onoga što pripada telu, nego od onoga što potiče od telesnih stvari; a tako je ne samo sa čovekom nego i s duhovima.

Govoreći jezikom učenih, sva tri, unutrašnji, posredni i spoljašnji čovek, jesu kao cilj, uzrok i efekat; a poznato je da ne može biti efekta bez uzroka, a ni uzroka bez cilja. Efekat, uzrok i cilj razlikuju se jedan od drugoga, i oni su kao nešto spoljašnje, unutrašnje i najdublje. Govoreći preciznije, čulni čovek - to jest onaj čija je misao zasnovana na čulnim stvarima - jeste spoljašnji čovek, a duhovni i nebeski je unutrašnji čovek, dok je racionalni čovek između ova dva, te je nešto što održava vezu između unutrašnjeg i spoljašnjeg čoveka. Svestan sam da će malo ko ovo razumeti, jer ljudi žive u spoljašnjim pojmovima, i misle po njima. Otuda neki misle o sebi kao o životinjama, pa veruju da će sa smrću sasvim umreti, iako tada u stvari počinju živeti. Oni koji su dobri posle smrti žive isprva čulnim životom u svetu ili u Nebu duhova, posle u unutarnjem čulnom životu u Nebu anđeoskih duhova, te napokon žive najdubljim čulnim životom u anđeoskom Nebu, jer ovaj anđeoski život je život unutrašnjeg čoveka, o kojemu se

malo šta može kazati što bi čovek razumeo. Preporođeni čovek može znati da postoji takav život ako razmišlja o prirodi dobra i istine, i o duhovnoj borbi, jer to je Gospodov život u čoveku; jer Gospod - kroz unutrašnjeg čoveka - živi u dobru ljubavi prema bližnjemu i u istini vere u njegovom spoljašnjem čoveku. Ono što on može opaziti u svojoj misli i osećanjima jeste nešto opšte, koje sadrži bezbroj stvari što dolaze od unutrašnjeg čoveka, a što čovek ne može opaziti sve dok ne uđe u anđeosko Nebo (o ovim opštim stvarima i njihovoj prirodi, iz iskustva, u stavu 545). To što je ovde rečeno o unutrašnjem čoveku, pošto je iznad čovekovog shvatanja, nije nužno za spasenje. Dovoljno je znati kako postoje unutrašnji i spoljašnji čovek, i priznati i verovati da su sve dobro i sva istina od Gospoda.

979. Ova opažanja o preporođenom čoveku i o uticaju unutrašnjeg čoveka u spoljašnjem, izneta su jer se u ovome poglavlju govori o preporođenom čoveku, a to znači o prevlasti unutrašnjeg čoveka nad spoljašnjim, kao i o potčinjenosti spoljašnjeg čoveka.

980. Stih 1. *I Bog blagoslovi Noja i sinove njegove, i reče im: Rađajte se i množite se, i napunite zemlju.*

Bog blagoslovi označava prisustvo i milost Gospodovu; *Noja i sinove njegove*, Drevnu crkvu; *rađajte se*, dobra ljubavi k bližnjemu; *i množite se*, istine vere koje će se sada umnožiti; *napunite zemlju* znači u spoljašnjem čoveku.

981. Da *Bog blagoslovi* označava prisustvo i milost Gospoda, očito je iz značenja izraza *blagosloviti*. U Reči *blagosloviti* u spoljašnjem smislu znači obogatiti svakim zemaljskim i telesnim dobrom, prema objašnjenju Reči koje daju oni koji ostaju u spoljašnjem smislu - kao drevni i moderni Jevreji, a isto tako i hrišćani, osobito u sadašnje vreme - koji smatraju da se Božanski blagoslov sastoji iz bogatstva i obilja u svemu, i u svakoj slavi. Ali u unutrašnjem smislu *blagosloviti* znači obogatiti duhovnim i nebeskim dobrom, a taj blagoslov daje samo Gospod, pa stoga ovde znači Njegovo prisustvo i milost, koji nužno donose sa sobom takvo duhovno i nebesko dobro. Kaže se prisustvo, jer je Gospod prisutan samo u ljubavi k bližnjem, a ovde se govori o preporođenom duhovnom čoveku, koji postupa iz ljubavi k bližnjemu. Istina, Gospod je prisutan u svakom čoveku, ali u onoj meri u kojoj se čovek udaljava od ljubavi prema bližnjemu, u toj meri se smanjuje Gospodovo prisustvo; takoreći, On je sve odsutniji, to jest Gospod se udaljava. Razlog što se pominje milost a ne milosrđe, mislim da je u tome što je dosad bilo nepoznato da nebeski ljudi ne govore o milosti, nego o milosrđu. Ovakav govor je zasnovan na tome što nebeski ljudi priznaju da je ljudski rod sama nečist, kao da je od

izmeta i da je paklen; stoga oni mole Gospoda za samilost, jer ona odgovara takvom stanju. Međutim, duhovni ljudi, iako znaju da je takva ljudska rasa, to ne priznaju jer ostaju u svome proprijumu koji vole te im je stoga teško govoriti o milosrđu, a lako o milosti. Ova razlika u govoru potiče od razlike u poniznosti. Što čovek više voli sebe i misli kako može činiti dobro od sebe i tako zaslužiti spasenje, to je manje u stanju da moli Gospoda za milosrđe. Razlog što neki traže milost je to što je postalo uobičajeno da se tako govori, gde u govoru ima malo od Gospoda a više od samog čoveka, kao što svako može da otkrije u samom sebi kada pomene milost Gospodovu.

982. Da se *Nojem i njegovim sinovima* označava Drevna crkva, rečeno je i pokazano ranije, a jasno je i iz onoga što sledi.

983. Da *biti plodan* znači dobro ljubavi k bližnjem, a *množiti se* istine vere, koje će se sada umnožiti, jasno je iz značenja ova dva izraza u Reči, jer *biti plodan* ili plodnost označava ljubav prema bližnjem, a *množiti se* veru, kao što je ranije pokazano (stav 43, 55), što ćemo potvrditi sledećim odlomcima iz Reči:

Obratite se, sinovi odmetnici, veli Jehova, jer sam ja muž vaš, i uzeću vas, iz jednoga grada i dva iz porodice, i odveću vas u Sion. I daću vam pastire po srcu svojem, koji će vas pasti znanjem i razumom. I kada se umnožite i narodite, onda se, veli Jehova, ne će više govoriti: kovčeg zavjeta Gospodovog. (Jeremija, III 14-16)

Ovde *množiti se* označava množenje znanja i inteligencije, to jest vere, a *naroditi se*, dobro ljubavi prema bližnjem, jer se ovde govori o osnivanju crkve, u kojoj *narodavanje* dolazi kao prvo. Opet:

I ostatak ovaca svojih ja ću skupiti iz svih zemalja, u koje ih razagnah, i vratiću ih u torove njihove, gdje će se naploditi i namnožiti. (Jeremija, XXIII 3)

Ovde se radi o crkvi koja je već utemeljena, stoga se *naplodila* dobrom od ljubavi prema bližnjem i *namnožila* u istinama vere. Tako kod Mojsija:

I obratiću se k vama, i učiniću vam da rastete, i umnožiću vas, i utvrdiću zavjet moj s vama. (Levitska, XXVI 9)

U unutrašnjem smislu ovde se govori o Nebeskoj crkvi, pa se stoga *rasti* odnosi na dobro ljubavi prema bližnjemu, a *umnožiti se*, na dobro i istine vere. Kod Zaharija:

Zazviždaću im i otkupiću ih, i oni će se umnožiti, kao što su se bili umnožili. (X 8)

Da se ovde *umnožiti se* odnosi na istine vere, jasno je iz značenja izraza *biti otkupljen*. Kod Jeremije:

Evo, ja ću povratiti iz ropstva šatore Jakovljeve i smilovaću se na

stanove njegove, i grad će se sazidati na mjestu svom, i dvor će stajati na svoj način. I iz njih će izlaziti hvale i glas ljudi veselijeh, i ne će se poniziti. I sinovi će njegovi biti kao prije, i zbor će njegov biti utvrđen preda mnom, i pohodiću sve koji mu čine silu. (XXX 18-20)

Ovde se radi o osećaju za istinu i o istinama vere; prvo je označeno sa *hvalama i glasom veselijem*, a drugo sa *zbor će njegov biti kao prije; sinovi označavaju istine*.

984. Da se *napuniti zemlju* odnosi na spoljašnjeg čoveka, očito je iz značenja reči zemlja, da je to spoljašnji čovek, što je pokazano već nekoliko puta. U pogledu dobra ljubavi k bližnjemu i istina vere u preporođenom čoveku treba primetiti da su oni usađeni u njegovu savest; a pošto se usađuju pomoću vere ili preko slušanja Reči, oni su prvo u sećanju koje pripada spoljašnjem čoveku. Kada se čovek ponovo rodi i kada unutrašnji čovek deluje, isto se dešava i u odnosu na rađanje i množenje; tada se dobro ljubavi k bližnjemu pokazuje u osećanjima spoljašnjeg čoveka, a istine vere u njegovom sećanju, gde rastu i množe se u svakom slučaju. Svaki preporođeni čovek može znati šta je umnožavanje, jer se stalno povećava broj onoga što ih potvrđuje, iz Reči, iz racionalnog čoveka, iz samih doslovnih značenja, kroz šta se on sve više i više utvrđuje, jer je to rezultat ljubavi prema bližnjemu, gde sam Gospod deluje kroz ljubav prema bližnjemu.

985. Stih 2. *I neka vas se boje i plaše sve zvijeri zemaljske i sve ptice nebeske, i sve što ide po zemlji i sve ribe morske; sve je predano u ruke vaše.*

Da vas se boje i plaše odnosi se na dominaciju unutrašnjeg čoveka; *bojati se*, na zlo; *plašiti se*, na obmane; *sve zveri zemaljske*, na požude koje pripadaju umu; *sve ptice nebeske*, na obmane koje pripadaju rezonovanju; *sve što ide po zemlji* označava osećaje za dobro; *sve ribe morske*, doslovno značenje reči; *sve je predano u ruke vaše* označava posed unutrašnjeg čoveka u spoljašnjem.

986. *Da vas se boje i plaše.* Da to pokazuje vladavinu unutrašnjeg čoveka u spoljašnjem, gde se *bojati se* odnosi na zlo, a *plašiti se* na obmane, jasno se vidi iz stanja preporođenog čoveka. Stanje čoveka pre preporoda je takvo da požuda i obmane spoljašnjeg čoveka vladaju bez prekida, a otuda dolazi do borbe; ali posle preporoda unutrašnji čovek vlada nad spoljašnjim, to jest nad njegovom požudom i obmanama; i tada se čovek boji zla i plaši obmana, jer se i jedno i drugo protivi njegovoj savesti, a delovanje protivu nje ispunjava ga strahom. Međutim, nije unutrašnji čovek taj koji se plaši, nego je spoljašnji taj koje se plaši obmana, pa se stoga ovde kaže: *da vas se boji i plaši sve što ide po zemlji, i svaka prica nebeska*, to jest sva požuda, koja se ovde označava sa *zveri*, i sve obmane, koje su

ovde označene s *ptice nebeske*. Ovo *bojati se* i *plašiti se* izgleda kao da pripada čoveku, ali to potiče iz sledećega: Kao što je ranije rečeno, sa svakim čovekom su najmanje dva anđela, preko kojih on komunicira s Nebom, i dva zla duha, preko kojih komunicira s paklom. Kad anđeli vladaju - kao kod preporođenog čoveka - tada se prisutni zli duhovi ne usuđuju da učine bilo šta suprotno dobru i istini, pošto su oni tada robovi; jer kod samog pokušaja da učine neko zlo ili da kažu nešto što obmanjuje, njih hvataju pakleni strah i užas. Taj strah i taj užas čovek opaža kao bojazan i strah od onoga što se protivi savesti; pa stoga, čim počini nešto i kaže nešto što se protivi savesti, on pada u iskušenje, kao i u grižu savesti, to jest u neku vrstu paklenih muka. A za to da se *bojati se* odnosi na zlo, a *plašiti se* na obmane, može se reći sledeće: duhovi koji su s čovekom ne plaše se toliko da čine zlo kao što se plaše da govore neistine, jer čovek se nanovo rađa i prima savest preko istina vere, pa se stoga duhovima ne dozvoljava da podstiču neistine. U svakom takvom duhu postoji samo zlo, pa su stoga oni u zlu; sama njihova priroda i svaki njihov napor jeste zlo; i pošto su u zlu i pošto se njihov život sastoji od zla, njima se prašta kad čine zlo sve dok to služi nekoj svrsi. Ali im nije dozvoljeno da govore neistine, a to je stoga da bi naučili ono što je istinito, da bi se koliko je moguće popravili i da bi tako služili nekoj nižoj svrsi; ali o tome će, po Božanskoj milosti Gospodovoj, biti reči kasnije. Sličan je slučaj s preporođenim čovekom, jer je njegova savest sačinjena od istina vere i stoga se odnosi na sve što je ispravno, pošto je ono što mu nije istinito, za njega samo zlo života jer je protivno istini vere. Drugačije je bilo sa čovekom Pradrevne crkve koji je imao opažanje. On je opažao zla života kao zla, a neistine vere kao neistine.

987. Da *i sve zvijeri zemaljske* znači vladavinu nad požudama nižeg uma, očito je iz značenja izraza *zvijeri* u Reči, gde on predstavlja osećanja ili požudu; osećanja dobra označena pitomim, korisnim i čistim zverima; a osećanja zla ili požudu, divljim, nekorisnim i nečistim (o njima u stavu 45, 46, 142, 143, 246, 776). Ovde, kada se misli na požude, one su nazvane zveri zemaljske, ne zveri poljske. Kada se radi o vladavini preporođenog čoveka nad požudom, treba znati da grdno greše i da nisu preporođeni oni koji veruju kako sami mogu vladati nad zlom. Jer čovek je samo zlo; jer je on ono što je rečeno u prethodnom poglavlju (VIII 21): da je *misao ljudskog srca zla odmalena*. Meni je bilo pokazano živim iskustvom da su i čovek i duh, čak i anđeo, viđeni u sebi, to jest u pogledu svega što pripada njegovom proprijumu, najgori izmet; i da, ostavljen samom sebi, odiše mržnjom, osvetom, okrutnošću i najprljavijom preljubom.

To je ono što je njegovo vlastito; to je njegova volja; što mora da je očito svakome ko razmisli, već i zbog toga što, kada se rodi, čovek je najgore stvorenje od svih životinja i zveri. A kada odraste i postane svoj vlastiti gospodar, da ga ne obuzdava sila zakona kao i želja da stekne bogatstvo i počasti, on bi se bacio u svaki zločin, i ne bi stao dok ne bi potčinio ceo svemir i prigrabio sva bogatstva svih u svemiru; a poštedeo bi samo one koji mu se potčine kao ponizne slugе. Takva je priroda svakoga čoveka, iako su toga nesvesni nemoćni, koji ne mogu tako nešto ni pokušati, kao ni robovi. A neka im se daju prilika i sila, i neka im se prepreke uklone, i oni će se baciti u zlo koliko im se dozvoljava.

Divlje životinje nikad ne pokazuju ovakvu prirodu. One su rođene u izvesnom redu svoje prirode. One koje su divlje i grabljivice povređuju druga stvorenja, ali u samoodbrani; i kada proždiru druge životinje, one to čine da bi utolile glad; i kada je ova utoljena, one više ne napadaju. A sasvim je drugačije s čovekom. Iz svega ovoga je jasno kakva je priroda čoveka i njegovih proprijuma i volje. Pošto je čovek samo zlo i izmet, jasno je da on sam ne može vladati nad zlom. To je potpuna protivrečnost, da zlo može vladati nad zlom, i to ne samo nada zlom nego i nad paklom. Otuda svako može znati, a onaj ko je zdravoga razuma može zaključiti, da samo Gospod vlada nad zlom u čoveku i nad paklom u njemu. Da bi zlo u čoveku bilo pokoreno, to jest pakao, koji svakoga trenutka teži da se obori na čoveka i da ga zauvek razori, Gospod preporučuje čoveka i dariva ga novom voljom, koja je savest i kroz koju samo Gospod čini svako dobro. Ovo su osnovne postavke vere: čovek je samo zlo; a svako dobro je od Gospoda. Njih čovek ne samo što treba da zna nego i da priznaje i veruje, a ako ih ne priznaje i ne veruje u životu tela, one mu se pokazuju uživo u životu koji dolazi.

988. *Da i sve ptice nebeske znači dominaciju nad svim obmanama koje dolaze od umovanja, jasno je iz značenja ptica.* U Reči *ptice* predstavljaju sve što je intelektualno. One koje su pitome, korisne i lepe, označavaju intelektualne istine; a one koje su divlje, nekorisne i ružne, označavaju intelektualne obmane ili obmane koje dolaze od umovanja (o tome u stavu 40, 776, 870). Iz ovoga je jasno da *ptice* takođe označavaju umovanje i njegove obmana. Da ne bi bilo sumnje, navedimo sledeće odlomke (pored onih koji su navedeni o gavranu, stav 866), da bi poslužili kao potvrda. Kod Jeremije:

I pustiću na njih četvoro, govori Jehova: mač, da ih ubija, i pse, da ih razvlače, i ptice nebeske, i zvižeri zemaljske, da ih jedu i istrijebe. (XV 3)

I kod Danila:

I utvrdiće zavjet s mnogima za nedjelju dana, a u polovinu nedjelje ukinuće žrtvu i prinos; i pticama mrskim, koja pustoše, do svršetka određenog izliću na njih pustoš. (IX 27)

I kod Jovana:

Ipovika jakijem glasom, govoreći: Pade, pade, Vavilon veliki, i posta stan đavolima, i tamnica svakome duhu nečistome, i tamnica sviju ptica nečistijeh i mrskijeh; jer otrovnijem vinom kurvarstva svojega napoji sve narode. (XVIII 2)

Često se u Reči kaže da lešine treba dati za hranu pticama nebeskim i zverima poljskim (Jeremija, VII 33, IXX 7, XXXIV 20; Jezekilj, XXIX 5, XXXIX 4; Psalam LXXIX 2; Isaija, XVIII 6). To govori da će njih razoriti obmane, koje su označene *pticama nebeskim*, i zla, koja su označena *zvijerima zemaljskim*.

989. Kada se radi o dominaciji nad obmanama, isto je kao s dominacijom nad zlom: čovek ne može od sebe da dominira nad njima. Pošto se ovde radi o dominaciji preporođenog čoveka nad požudom ili *zvijerima zemaljskim* i nad obmanama ili *pticama nebeskim*, treba znati da niko ne može reći kako je preporođen ako ne priznaje i ne veruje da je ljubav prema bližnjemu prva stvar njegove vere, i ukoliko ne oseća ljubav i milosrđe prema njemu. Njegova nova volja oblikovana je ljubavlju prema bližnjemu. Kroz ljubav prema bližnjemu Gospod stvara dobro, a kroz ovo istinu, a ne kroz veru bez ljubavi prema bližnjemu. Neki čine dela ljubavi prema bližnjemu samo iz poslušnosti, to jest zato što je to Gospod naredio, ali se nisu ponovo rodili. Ovi koji se ne opravdaju svojim delima, preporođuju se u drugom životu.

990. *I nad svim što ide po zemlji.* Da to označava osećanje dobra, očito je kako iz onoga što prethodi tako i iz značenja *zemlje*, koja rađa ono što hoda; iz onoga što prethodi, jer se tu radi o zlu i obmanama, nad kojima vlada preporođeni čovek, pa se, dakle, njemu daju osećanja dobra da nad njima vlada; i iz značenja *zemlje*, na kojoj se rađaju i po kojoj hodaju, pošto *zemlja* uglavnom označava čoveka Crkve i sve ono što pripada Crkvi, pa stoga ovde sve ono što Gospod stvara kroz unutrašnjeg čoveka u spoljašnjem. Sama zemlja je spoljašnji čovek, u njegovim osećanjima i sećanju. Izgleda kao da čovek čini dobro, pa se stoga kaže *sve što ide po zemlji*; ali tako samo izgleda. Dobro čini Gospod kroz unutrašnjeg čoveka, pošto, kao što je rečeno, nema ni dobra ni istine koji nisu od Gospoda.

991. *I nad svim ribama morskim.* Da se to odnosi na reči znanja, jasno je iz značenja *riba*. U Reči *ribe* označavaju reči znanja koje izviru iz smisla. Reči znanja ima tri vrste: intelektualne, racionalne i čulne.

Sve one se usađuju u sećanje, ili pre u sećanja, odakle ih vadi Gospod kroz unutrašnjeg čoveka. Ove reči znanja od čula dolaze u čovekove osete ili opažanja kad živi u telu, jer on misli prema njima. Ostala znanja koja su dublje u umu čovek ne opaža sve dok ne odbaci telo i ne uđe u drugi život. Da *ribe* ili ono što stvara more i što se u njemu kreće označavaju reči znanja, može se videti u stavu 40; a da *kit* ili morsko čudovište (levijatan) označava opšte reči znanja, u stavu 42. Štaviše, to je jasno iz sledećih odlomaka u Reči. Kod Sofonija:

Uzeću ljude i stoku, uzeću ptice nebeske i ribe morske i sablazni s bezbožnicima, i istrijebiću ljude sa zemlje, govori Jehova. (I 3)

Ovde *ptice nebeske* označavaju ono što je u razumu, a *ribe morske* ono što je u nižem razumu, to jest u čovekovo misli a što potiče od čulnih reči znanja. Kod Habakuka:

Hoćeš li ostaviti ljude kao ribe morske, kao bubine, koje nemaju gospodara? (I 14)

Ovde ostaviti čoveka kao *ribe morske* znači da će biti sasvim čulan. Kod Ozije:

Za to će tužiti zemlja, i što god živi na njoj prenemoći će. I zvijeri poljske i ptice nebeske, i ribe morske će pomrijeti. (IV 3)

Ovde *ribe morske* označavaju reči znanja koje potiču od čula. Kod Davida:

Postavio si gospodarom nad djelima ruku svojih, sve si metnuo pod noge njegove, ovce i volove sve, i divlje zvijeri, i sve zvijerinja, ptice nebeske i ribe morske, što god ide morskim putovima. (Psalam VIII 6-8)

Ovde se radi o Gospodovoj dominaciji u čoveku, a *ribe morske* označavaju reči znanja. Da *more* označava okupljanje reči znanja ili poznanja, može se videti u stavu 28. Kod Isaije:

I tužiće ribari i sjetovaće svi koji bacaju udicu, i koji razapinju mrežu po vodama zabrinuće se. (XIX 8)

Ribari su oni koji se pouzdaju u čulne stvari, iz kojih se izlegu obmane; pošto je predmet Egipat ili oblast reči znanja.

992. *Sve je predano u vaše ruke.* Da se to odnosi na posedovanje unutrašnjeg čoveka nad spoljašnjim, jasno je iz onoga što je dosad rečeno, kao i iz značenja *ruke* (kao u stavu 878). Kaže se *predano u vaše ruke*, jer tako samo izgleda.

993. Stih 3. *Što god se miče i živi, neka vam bude za jelo, sve vam to dajem kao zelenu travu.*

Što god se miče i živi označava sve prijetnosti u kojima je dobro koje je živo; *neka vam bude za jelo* znači njihovo uživanje, koje im prija; *kao zelenu travu*, ono što je zlo u uživanju; *sve vam to dajem* označava uživanje da se bude koristan.

994. Da *što god se miče i živi* predstavlja zadovoljstva u kojima je dobro koje je živo, očito je iz značenja onoga što se miče, kao što je već pokazano. Da ovde to što se miče znači sve čiste zveri i ptice, svakome je jasno, jer se kaže da im je to dato za jelo. Ono što se miče jeste u pravom smislu ono što je najgore (što se imenuje u Knjizi levitskoj, XI 23, 29, 30). Ali u širem smislu, kao ovde, misli se na životinje koje su za jelo; a ovde se nazivaju *ono što se miče* jer označavaju zadovoljstva. Čovekova osećanja označena su u Reči čistim zverima, kao što je rečeno, ali pošto se njegova osećanja opažaju samo u njegovim zadovoljstvima, tako da ih on naziva zadovoljstvima, ona se ovde nazivaju *ono što se miče*. Zadovoljstava ima dve vrste: ona koja su od volje i ona koja su od razuma. Uopšte, postoje zadovoljstva u posedovanju zemlje i bogatstva, zadovoljstva u počasti i službi u državi, zadovoljstva bračne ljubavi i ljubavi prema odojčadi i deci, zadovoljstva prijateljstva i razgovora s drugovima, zadovoljstva u čitanju, pisanju, znanju i mudrosti, i mnoga druga. Postoje isto tako i uživanja u čulima: kao uživanje u slušanju, koje dolazi od prijatne muzike i pesme; u gledanju različitih i mnogostruko lepih stvari; u mirisu, koje je od prijatnih mirisa; u ukusu, koje dolazi od ugodne i zdrave hrane i pića; i u dodiru, od mnogih prijatnih oseta. Ove vrste prijatnosti, pošto se osećaju u telu, nazivaju se telesnim zadovoljstvima. Ali nema zadovoljstva u telu osim kada postoji i traje od unutrašnjeg osećanja, a nema unutrašnjeg zadovoljstva ako nije iz još dubljeg, u kojem postoje korist i cilj. Ove stvari, koje čovek opaža redom od najunutrašnjijih, on ne opaža dok živi u telu, a većina ljudi i ne zna da one postoje, a još manje da su one izvor zadovoljstava; dok ništa ne može da bude u spoljašnjim osim ako dolazi po redu iz unutrašnjih stvari. Prijatnost je samo poslednji efekat. Unutrašnje stvari se ne pokazuju vidu sve dok je čovek u telu, osim onima koji o njima razmišljaju. One se pokazuju vidu po prvi put u drugom životu, i to da bi ih Gospod uzdigao prema Nebu. Unutrašnja osećanja se pokazuju u svetu duhova, ona dublja u uživanjima anđeoskih duhova u Nebu, a još dublja u sreći nebeskih anđela; jer postoje tri Neba, svako dublje, savršeniije i srećnije od drugoga (videti stav 459, 684). Ova unutrašnja (zadovoljstva) otvaraju se i pokazuju u opažanju u drugom životu; ali dokle god čovek živi u telu, pošto je neprestano u ideji i misli telesnih stvari, ove unutrašnje stvari kao da su uspravane, jer su uroanjene u telesno.

Pa ipak, svakome ko razmisli jasno je da su sva zadovoljstva ona-kva kakva su osećanja, koja su sve dublja, i da ona primaju iz ovih svoju suštinu i osobine. Pošto se osećanja, koja su sve dublja, osećaju

u spoljašnjim ili krajnjim stvarima, to jest u telu kao prijatnosti, ona se nazivaju *onim što miče ili gamiže*, ali ona su kao telesne stvari na koje utiču unutrašnje stvari, što je jasno svakom iz onoga što vidi i što oseća. Ali kad ne bi bilo unutrašnjeg vida, oko ne bi videlo. Očni vid postoji od unutrašnjeg vida, pa stoga posle smrti tela čovek vidi isto tako dobro, čak i bolje nego kad je živio u telu - ne svetovne i telesne stvari, nego one koje postoje u drugom životu. Oni koji su bili slepi u životu tela, u drugom životu vide kao oni što su imali oštar vid. To je kao kad čovek spava: on vidi jasno u snovima kao kad je budan. Meni je bilo dato da vidim unutrašnjim vidom stvari u drugom životu jasnije nego što vidim stvari u svetu. Iz svega ovoga očito je da spoljašnji vidi dolazi od unutrašnjeg vida, a ovaj od još dubljeg unutrašnjeg vida, i tako dalje. Slično je sa svakim drugim osetom i svakim zadovoljstvom. Zadovoljstva se i u drugim delovima Reči nazivaju *ono što gamiže*, s razlikom između čistog i nečistog, to jest između zadovoljstava koja su živa i zadovoljstava koja su mrtva ili paklena. Kao kod Ozije:

I tada ću im učiniti zavjet sa zvijerinjem poljskim i sa pticama nebeskim, i s bubinama zemaljskim (III 18)

Da se divlje poljske životinje, ptice nebeske i one koje puze odnose na ono što je u čoveku, jasno je po tome što se ovde govori o Novoj crkvi. Kod Davida:

Neka ga hvale nebesa i zemlja, mora i sve što se u njima miče! (LIX 34)

Mora i sve što se u njima miče ne mogu hvaliti Jehovu, nego ono što je u čoveku, što je označeno njima i što je živo, a to znači ono što živi u ljudima. Ponovo:

Hvalite Jehovu, zvijeri i sva stoka, bubine i ptice nebeske! (CXLVIII 10)

Ovo ima slično značenje. Da se onim što se miče označavaju samo dobra osećanja od kojih potiču zadovoljstva, jasno je po onome što se miče, da su to nečiste stvari kod ovog naroda, kao što će biti jasno iz onoga što sledi. Ponovo:

Kako je mnogo djela tvojih, o Jehova! Sve si premudro stvorio; puna je zemlja blaga tvogega. Gle, more veliko i široko, tu gmižu bez broja, životinja mala i velika; tu lađe plove, krokodil, kojega si stvorio da se igra po njemu. Sve tebe čeka, da im daješ piću na vrijeme. Daješ im, primaju; otvoriš ruku svoju, site se dobra. (CIV 34-28)

Ovde su u unutrašnjem smislu *morima* označene duhovne stvari, a bićima koja *gmižu*, sve ono što živi iz ovih; zadovoljstvo je predstavljeno davanjem hrane na vreme i time što se *site dobra*. Kod Jezekilja:

I sve životinje što se miču kuda god dođu ove rijeke, biće žive i biće veliko mnoštvo riba, jer kad dođe ova voda onamo, druga će postati

zdrava, i sve će biti živo gdje ova rijeka dođe. (XLVII 9)

Ovde se misli na vode Novog Jerusalama; one označavaju duhovne stvari koje imaju nebesko poreklo; *sve životinje koje se miču*, osećanje dobra i otuda zadovoljstva, kako i telu tako i u čulima; da ova žive zahvaljujući *vodi*, ili duhovnim stvarima koje su nebeskog porekla, očito je. Da se prljava zadovoljstva, čije je poreklo u čovekovom proprijumu, a to znači u prljavim požudama, takođe nazivaju onim što gmiže, jasno je kod Jezekilja:

I ušav, vidjeh, i gle, svakojake životinje što gamižu i svakojaki gadni skotovi, i svi gadni bogovi doma Izrailjeva bijahu napisani svuda po zidu svuda u naokolo. (VIII 10)

Ovde *svakojake životinje što gamižu* označavaju nečista zadovoljstva koja su iznutra požuda, unutar koje su mržnja, osveta, okrutnost i preljuba; takve su stvari što gamižu ili uživanje koje potiče iz ljubavi prema sebi i svetu; takođe i iz čovekovog proprijuma, a to su njegovi *bogovi* jer ih on oseća kao prijatne, voli ih i smatra bogovima te ih kao takve obožava. U reprezentativnoj Crkvi to što gamiže, jer ovde ima takvo značenje, bilo je tako nečisto da nije bilo dopušteno čak ni dodirnuti ga, a ko ga dotakne, postajao je nečist (kao što se može videti u Levitskoj, V 2, XI 31-33, XXII 5, 6).

995. *Neka vam bude za jelo*, znači zadovoljstvo u kojem treba uživati, što je jasno otuda što svako zadovoljstvo ne samo što deluje na čoveka nego ga i održava, kao hrana. Zadovoljstvo bez uživanja nije zadovoljstvo, već nešto bez života i samo ga uživanja čini zadovoljstvom te se tako i naziva. Kakvo je uživanje, takvo je i zadovoljstvo. Telesne i čulne stvari po sebi su samo materijalne, beživotne i mrtve; samo od uživanja koje dolazi iznutra, one su žive. Iz ovoga je očito: kakav je život unutra, takvo je uživanje u zadovoljstvima, jer u uživanju je život. Ali samo uživanje u kojemu ima dobra od Gospoda zaista je živo, jer je ono iz samog života dobra; iz kog razloga se ovde kaže: što god se miče i živi, neka vam bude za jelo, to jest za uživanje. Neki misle da onaj ko želi da bude srećan u drugom životu, ne treba da uživa u stvarima tela i čula, i da se ovih treba odreći zato što su to telesne i svetovne stvari, koje ga odvajaju i odstranjuju od duhovnog i nebeskog života. Ali oni koji tako misle i koji voljno žive u bedi dok su na svetlu, nisu dobro obavešteni kako stvari zaista stoje. Nikome nije zabranjeno da uživa u zadovoljstvima tela i njegovim čulima, to jest u zadovoljstvima posedovanja zemlje i bogatstva; zadovoljstvima u počastima i službi u državi; zadovoljstvima bračne ljubavi i ljubavi prema deci; zadovoljstvima prijateljstva i razgovora s drugovima; u zadovoljstvu slušanja umilnog pevanja i muzike; u

zadovoljstvima vida ili lepih stvari, koja su mnogostruka, kao pristojnog odela, otmenih staništa s nameštajem, lepih vrtova i slično, koji su prijatnih harmonija oblika i boja; zadovoljstvu mirisa, uživanja u ukusu ili u začinima i zdravoj hrani i piću, i u zadovoljstvu dodira. Jer su to krajnja ili telesna osećanja koja potiču iz unutrašnjeg osećanja, kao što je već rečeno. Unutrašnja osećanja, koja su živa, dolaze od uživanja u dobru i u istini; a dobro i istina dobijaju svoje uživanje od ljubavi prema bližnjem i od vere, i u ovom slučaju dolaze od Gospoda, dakle, od samog života; stoga su osećanja i zadovoljstva, koja imaju takvo poreklo, živa. I pošto imaju ovakvo poreklo, prava zadovoljstva se ne uskraćuju nikome. Zaista, kada imaju ovakvo poreklo, ova uživanja nadilaze bezgranično ona koja nemaju ovakvo poreklo, a koja su nečista u poređenju s prvima.

Na primer, zadovoljstvo bračne ljubavi, kada mu je izvor istinska bračna ljubav, nadilazi bezgranično ono zadovoljstvo koje nije iz ovoga izvora, i to toliko da su oni koji su u ovakvoj bračnoj ljubavi istodobno i u nebeskom uživanju i sreći, jer to dolazi iz Neba. Ovo su ljudi Pradrevne crkve priznavali. Uživanja u preljubama njima su bila tako gadna da bi uzdrhtali na samu pomisao o njima. Iz svega ovoga je očito šta je priroda uživnja koje ne dolazi iz istinskog izvora života ili iz Gospoda. Da se pomenuta zadovoljstva ne odriču čoveku i da mu se ne samo ne odriču nego su ona prava stvarna zadovoljstva iz istinskog izvora, može se videti i po tome što se mnogi koji su uživali moć i počasti i obilje na svetu, i koji su uživali i u telu i u čulima, nalaze među blaženima i srećnima u Nebu, i da sada u njemu žive u unutrašnjim zadovoljstvima i sreći; jer su njihova zadovoljstva dolazila od dobra ljubavi k bližnjemu i istina koja dolaze od vere u Gospoda. I pošto su smatrali da njihova zadovoljstva dolaze od ljubavi k bližnjemu a ova od ljubavi ka Gospodu, oni su smatrali da ona dolaze od njihove svrhe, koja je bila njihov cilj. Svrha je njima bila stvar u kojoj su najviše uživali i od toga je poticalo uživanje njihovih zadovoljstava (videti šta je o tome rečeno iz iskustva, stav 945).

996. Da *zelena trava* predstavlja grube stvari u zadovoljstvima, jasno je iz onoga što je već rečeno. Nazivaju se zelenim jer su samo svetovni i telesni ili spoljašnji. Jer, kao što je rečeno, telesna ili spoljašnja čovekova uživanja izviru iz zadovoljstava, koja su sve jedno dublje od drugog. Zadovoljstva koja se opažaju u spoljnim ili telesnim stvarima relativno su gruba, jer je u prirodi zadovoljstava da postaju sve grublja što se više kreću ka spolja, a sve srećnija što se više kreću k unutra. Iz tog razloga, kao što je već rečeno, u onoj meri u kojoj se spoljašnje stvari otklanjaju ili odvajaju, u toj meri su

zadovoljstva prijatnija i srećnija, što se vidi po tome što su uživanja u životu tela gruba u poređenju s onima posle života u telu, kada čovek dođe u svet duhova; tako su gruba da dobri duhovi sasvim preziru zadovoljstva u telu, i ne bi se u njih vratili da im ih ceo svet daje. A zadovoljstva tih duhova osećaju se kao gruba kada ih Gospod uzdigne u Nebo anđeoskih duhova; jer tada oni smatraju da su prethodna zadovoljstva gruba, pa ih stoga odbacuju, da bi ušli u zadovoljstva koja su još dublja. Takođe, zadovoljstva anđeoskih duhova postaju im gruba kada ih Gospod podigne u anđeosko ili treće Nebo, gde je sreća neizreciva, jer su u njemu unutrašnje stvari žive i oseća se samo uzajamna ljubav (o unutrašnjim zadovoljstvima ili sreći u stavu 545). Iz ovoga je jasno šta znači *to vam dajem za hranu kao zelenu travu*. Kako ono što gamiže predstavlja zadovoljstva tela i čula, na koje se odnosi zelena trava, u izvornom jeziku *zelena* znači i zelena i jestiva - jestiva kad se odnosi na zadovoljstva u volji ili na nebeska osećanja, a zelena, kada se odnosi na zadovoljstva razuma ili na duhovna osećanja. Da *jestiva trava* i *zelena trava* označavaju ono što je grubo, jasno je iz Reči, kao kod Isaije:

Jer će nestati voda Nemrimskih, jer će posahnuti bilje, nestaće trave, zeleni ne će biti. (XV 6)

Ponovo:

Za to oni koji u njima žive iznemogoše, uplašise se i smetoše se, postaše kao trava poljska. Kao zelena travica, kao trava na krovovima, koja se suši prije nego sazri. (XXXVII 27)

Zelena trava predstavlja ono što je najgrublje. Kod Mojsija:

Jer zemlja u koju ideš da je naslijediš nije kao zemlja Egipatska iz koje ste izašli, gdje si sijao svoje sjeme i zalijevao na svojim nogama kao vrt od zelja. (XI 10)

Kod Davida:

Jer se kao trava brzo kose, i kao zeleno bilje venu. (Psalam XXXVII 2)

Ovde *trava* i *zeleno bilje* označavaju ono što je najgrublje.

997. *Sve vam to dadoh.* Da to označava zadovoljstvo zbog svrhe, to je zato što je *za jelo*; jer sve što je za jelo, to je korisno. U pogledu korisnog: oni koji su u ljubavi prema bližnjem (od čega potiče uživanje u zadovoljstvu koje je živo), ne gledaju na zadovoljstvo drugačije nego kao na nešto korisno. Jer nema ljubavi k bližnjemu ako nema i dela te ljubavi; ljubav prema bližnjemu se sastoji iz dela ili izvršavanja dela ljubavi. Onaj ko voli bližnjega kao sebe, taj oseća zadovoljstvo u korisnom životu za bližnjega. Takav je život u celom Nebu, jer Carstvo Gospodovo, zato što je carstvo uzajamne ljubavi, jeste carstvo svrhe. Stoga svako zadovoljstvo koje je od ljubavi k bližnjem, dobija uživanje

od svrhe. Što je ona uzvišenija, to je zadovoljstvo veće. Sledstveno tome, anđeli su srećni od Gospoda prema suštini i osobini svoje službe. A tako je sa svakim zadovoljstvom - što je uzvišenija služba, to je i veće zadovoljstvo, na primer, zadovoljstvo bračne ljubavi: zato što je ova ljubav rasadnik ljudskog društva, pa tako i Gospodovog carstva u nebesima, što je najveća moguća svrha; ona sadrži toliko uživanja da je to sama nebeska sreća. Isto je i sa ostalim zadovoljstvima, ali uvek u skladu sa svrhom, koja je tako raznolika da se ne može svrstati u vrste i klase, gde se neka odnosi na blisko i neposredno, a neka na udaljeno i posredno, te na Gospodovo carstvo ili na Gospoda. Iz ovoga se dalje vidi da su sva zadovoljstva data čoveku, ali samo radi neke svrhe, i da ona, već prema razlikama u svrsi, doprinose nebeskoj sreći i žive od nje.

998. Stih 4. *Samo ne jedite mesa s dušom njegovom, a to mu je krv.*

Meso se odnosi na voljni deo čoveka; *duša* je novi život; *krv*, ljubav prema blišnjemu; *ne jedite* znači ne mešajte zajedno; stoga, *ne jedi mesa s dušom njegovom, a to mu je krv*, znači ne mešati profano sa svetim.

999. Da *meso* označava voljni deo čoveka, jasno je iz značenja *mesa* u njegovom pravom smislu u odnosu na čoveka kada je iskvaren. *Meso* uglavnom označava celog čoveka, posebno telesnog čoveka, kao što se može videti u stavu 574; i pošto označava celoga čoveka, a posebno telesnog čoveka, to znači i ono što je čovekovo vlastito, sledstveno tome, njegov voljni deo. Čovekov voljni deo ili volja, jeste samo zlo; pa stoga *meso*, kad se odnosi na čoveka, označava svu požudu ili lakomost; jer čovekova volja je sama požuda, kao što je pokazano pre. Pa stoga što *meso* ima takvo značenje, tako je ono i predstavljeno narodu koji je gladovao u pustinji, kao kod Mojsija:

A svjetina što bijaše među njima, bješe vrlo lakoma, te i sinovi Izraeljevi stadoše plakati govoreći: Ko će nas nahraniti mesa? (Brojevi, XI 4)

Ovde se meso otvoreno naziva požudom, jer se kaže da su bili *lakomi*, govoreći: *Ko će nas nahraniti mesa?* To je jasno i iz sledećeg:

Ali meso im još bijaše u zubima, jošte ga ne pojedоše. A Gospod se razgnjevi na narod. I udari Gospod narod pomorom velikim. I prozva ono mjesto Kirbot-Hatava. Jer ondje ukopaše narod koji se bješe polakomio. (XI 33, 34)

Mora biti jasno svakome da takav pomor ne bi bio poslat samo zbog žudnje za mesom, jer je to prirodno kada je čovek duže vreme bez hrane, kao što je to bio slučaj s narodom u pustinji. Dublji razlog leži skriven, a on je duhovan, naime, da su ljudi po prirodi takvi da preziru ono što je označeno *manom*, što se vidi iz stiha 6 - i da žude

samo za onim što je predstavljeno *mesom*, što su stvari u njihovoj vlastitoj volji, a to su požude, koje su po sebi kao izmet i nešto profano. Narod je bio pogođen takvim pomorom zato što je ta Crkva bila reprezentativna i stoga predstavljala takve stvari; jer ono što se događalo na zemlji, bilo je predstavljeno duhovno u Nebu. *Mana* je predstavljala ono što je nebesko, a *meso* ono za čim su žudeli, a to su bile nečiste stvari njihove volje. Iz tog razloga, zato što su bili takve prirode, oni su bili kažnjeni. Iz ovih i drugih odlomaka u Reči jasno je kako *meso* označava nešto u volji, a ovde ono što pripada volji čovekovo, a to je nečist, o kojoj se može videti pod stihom 2 ovoga poglavlja, gde se radi o zemaljskim zverima.

1000. Da *duša* označava život, očito je iz značenja *duše* u Reči, na mnogo mesta. *Duša* u Reči označava život uopšte, kako unutrašnji ili život unutrašnjeg čoveka, tako i spoljašnji ili život spoljašnjeg čoveka. A pošto označava sav život, to je ona i život čoveka na kojega se odnosi. Ovde se odnosi na život čoveka koji se preporodio i koji je odvojen od svoje volje; jer, kao što je rečeno, novi život, koji preporođeni čovek prima od Gospoda, potpuno je odvojen od njegove volje ili od proprijuma, to jest od života koji je njegov vlastiti i koji u stvari nije život, iako se tako naziva, već smrt jer je to pakleni život. Ovde, dakle, *meso s dušom njegovom*, koje ne treba da jedu, predstavlja čoveka zajedno s njegovom dušom; to jest da ne mešaju ovaj novi život čovekov s njegovom voljom ili proprijumom.

1001. Da *duša* označava ljubav prema bližnjemu, jasno je iz mnogih stvari. Tako, ona označava novi voljni deo koji preporođen duhovni čovek prima od Gospoda i koji je isto što i ljubav k bližnjemu. Ljubav prema bližnjemu je samo suštinsko ili život volje, jer niko ne može reći da hoće bilo šta ako to nije izabrao ili to ne voli. Reći kako neko misli jednu stvar, nije isto što i reći da je hoće, osim ako je volja u misli. Ova nova volja, koja dolazi od ljubavi prema bližnjem, ovde je *krv*, i ta volja nije čovekova nego Gospodova u čoveku. I pošto je Gospodova, ne sme se nikada pomešati sa stvarima čovekove volje, koje su prljave, kao što je pokazano. Iz tog razloga bilo je zapovedeno u reprezentativnoj crkvi da se ne sme jesti meso s njegovom dušom ili s krvlju, to jest to dvoje se ne sme mešati. *Krv*, pošto označava ljubav prema bližnjemu, značila je ono što je sveto; a *meso*, jer označava čovekovu volju, značilo je ono što je profano. A pošto su ove stvari odvojene jer su suprotne, bilo je zabranjeno jesti krv; jer kada bi se jelo krvavo meso, u Nebu je to bilo predstavljeno kao svetogrđe ili mešanje onoga što je sveto s onim što je profano; a ta predstava je izazivala užas kod anđela, jer u to vreme sve što je bilo u čoveku Crkve,

bilo je okrenuto kod anđela u saobrazne duhovne predstave u skladu sa značenjem u unutrašnjem smislu.⁸⁶ Pošto je priroda svih stvari određena onim na šta se te stvari odnose, to isto važi i za značenje *krvi*. U odnosu na preporođenog duhovnog čoveka, *krv* označava ljubav k bližnjemu; u odnosu na preporođenog nebeskog čoveka, označava ljubav ka Gospodu; a u odnosu na Gospoda, označava svu Njegovu ljudsku suštinu, sledstveno tome, samu ljubav, to jest Njegovu milost prema čitavom ljudskom rodu. Otuda *krv* uopšte, pošto označava ljubav i ono što pripada ljubavi, predstavlja nebeske stvari koje pripadaju samo Gospodu; pa tako i u odnosu na čoveka ona označava nebeske stvari koje on prima od Gospoda. Nebeske stvari, koje preporođeni duhovni čovek prima od Gospoda, jesu nebeske duhovne stvari o kojima će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti govora na drugome mestu. Da *krv* znači ono što je nebesko, a u najvišem smislu označava ljudsku suštinu Gospodovu, a takođe i samu ljubav ili Njegovu milost prema celoj ljudskoj rasi, očito je po svetoj zapovesti da se krv ne sme jesti, koja se morala poštovati u Jevrejskoj reprezentativnoj crkvi. Iz tog razloga krv je bila nazvana *krvlju zaveta* i njom se škropio narod, kao i Aron i njegovi sinovi, koji su isto tako bili pomazivani uljem; a oltar je prskan krvlju svake žrtve paljenice (Izlazak, XII 7, 13, 18, 25, 30, 34, V 9, XVI 14, 15, 18, 19; Brojevi, XVIII 17; Ponovljeni zakoni, XII 27). I zato što je krv smatrana svetom a čovekova volja profanom, jedenje krvi je strogo bilo zabranjeno, zbog njegove predstave o tome šta je sveto. Kao kod Mojsija:

Vječan zakon da vam bude od koljena do koljena u svijem stanovima vašim da ne jedete sala ni krvi. (Levitska, III 17)

Salo ovde označava nebeski život, a *krv* nebesko-duhovni život. Duhovno-nebesko je duhovno koje je od nebeskog; kao što je u Pradrevnoj crkvi ljubav prema Gospodu bila nebeska, jer je bila usađena u čovekovu volju; njegovo nebesko-duhovno bilo je vera otuda (o tome u stavu 30-39, 337, 393, 398). Kod duhovnog čoveka, međutim,

---

86 Po autoru, ljudski rod ne može biti ljudski ako ne prima uticaj od Gospoda preko Neba i sveta duhova. U vreme kada je na kraju Drevne crkve, koja je bila duhovna, odnos bio sveden na najmanju moguću meru, to jest na saobraznosti ili korespondencije; odnos s Nebom, to jest s anđelima, održavan je tako što su ljudi, čitajući Sveto pismo i održavajući običaje i obrede, koje su anđeli opažali kao duhovne istine, održavali tu nužnu vezu s Nebom i Gospodom; sve dok Mesija nije došao da obavi Poslednji sud nad Jevrejskom crkvom da bi ustanovio novu, Hrišćansku crkvu, nad kojom je izveden Poslednji sud u nevidljivom svetu u vreme kada je autor video te događaje – svi poslednji sudovi odigravaju se u nevidljivom svetu – da bi osnovao Novu crkvu koja se u Svetom pismu naziva Novi Jerusalim, kao najnovije duhovno razdvajanje, prim. prev.

nebesko ne postoji, nego nebesko-duhovno, jer je ljubav k bližnjemu usađena u njegov intelektualni deo. Ponovo kod Mojsija:

I ko bi god iz doma Izrailjeva ili između stranaca koji žive među njima, jeo kakve god krvi, okrenuću lice svoje nasuprot onome čovjeku koji bude jeo krvi, i istrijebiću ga iz naroda njegovoga. Jer je duša tijelu u krvi; a ja sam je odredio za oltar da se čiste duše vaše, jer je krv što dušu očišća. Jer je duša svakoga tijela krv njegovoga, to mu je duša. Za to rekoh sinovima Izrailjevim: krvi nijednoga tijela ne jedite. Jer je duša svakoga tijela krv njegovoga. Ko bi je god jeo, da se istrijebi. (Levitska, XVII 10, 11, 14)

Ovde je jasno pokazano kako je duša mesa u krvi i da je duša mesa krv ili nebesko, to jest ono što je sveto i što je Gospodovo. Ponovo:

Samo pazi da ne jedeš krvi, jer je krv duša. Pa ne jedi duše s mesom. (Ponovljeni zakoni, XII 23-25)

Iz ovog odlomka jasno je da se krv naziva dušom, to jest nebeskim životom ili nebeskim, što je bilo predstavljeno žrtvama paljenicama i ostalim žrtvama te crkve. I na isti način, da ono što je nebesko, koje je Gospodov proprijum i koje je samo nebesko i sveto - da se nije smelo mešati sa čovekovim vlastitim, koje je profano i koje je bilo predstavljeno zabranom da se krv žrtve stavlja na ono što ima kvasca (Izlazak, XXII 18, XXXIV 25). Ono što ima kvasca smatrano je pokvarenim i zagađenim. Da je krv nazvana dušom ili da je označavala svetost ljubavi prema bližnjem, i da je svetost ljubavi u Jevrejskoj crkvi bila predstavljena krvlju, to je stoga što se život tela sastoji od krvi. I pošto se život tela sastoji od krvi, ona je duša u posljednjem stepenu, tako da se može reći da je ona telesna duša, to jest da je krv u onome u čemu je telesni život čoveka; a pošto su u reprezentativnoj crkvi unutrašnje stvari bile predstavljene spoljašnjim, to je duša ili nebeski život bila predstavljena krvlju.

1002. *Da ne jedite* znači nemešanje, sledi iz onoga što je maločas rečeno. Jest životinjsko meso bilo je svetogrdno, jer se u pradrevna vremena meso životinja i ptica nije jelo, već samo zrnavlje, posebno pšenica od koje se pravio hleb, kao i plodovi s drveća, povrće, razne vrste mleka i ono što se od njega moglo napraviti, kao što je maslac. Ubijanje životinja i jedenje njihovog mesa za njih je bilo zločin, poput divljih zveri. Oni su ih koristili samo za rad i drugu korist (Knjiga Postanja I 29, 30). Ali vremenom, kada su ljudi postali divlji kao zveri i još gori, počeli su da ubijaju životinje i da jedu njihovo meso; kako je takva bila čovekova priroda, to mu je bilo dozvoljeno, i još uvek je dozvoljeno, do današnjeg dana; i sve dok to radi po savesti, dotle je to zakonito, jer je savest sačinjena od onoga što on smatra istinitim i zakonitim. Stoga se danas niko ne osuđuje zato što jede meso.

1003. Odatle je jasno da *ne jesti mesa s dušom njegovom, koja je krv*, znači da ne treba mešati profano s onim što je sveto. Profane stvari se ne mešaju sa svetim kad čovek jede krvavo meso, kao što Gospod uči kod Mateje:

Ne pogani čovjeka što ulazi u usta; nego što izlazi iz usta, ono pogani čovjeka... Nego što izlazi iz srca, to pogani čovjeka. (XV 11, 15-18)

Ali u Jevrejskoj crkvi to je bilo zabranjeno zato što se, kao što je rečeno, jedenje krvavog mesa u Nebu pokazivalo kao svetogrđe. Sve što se radilo u Crkvi, u Nebu se pretvaralo u saobrazne predstave - krv u sveto nebesko; meso, van žrtvovanja, zato što je označavalo požudu, u ono što je profano; a jedenje jednog i drugog, u mešanje svetog s profanim. Stoga je to bilo strogo zabranjeno. Ali posle Gospodovog dolaska, kada su spoljni obredi ukinuti, pa su nestale i predstave, ovakve stvari nisu se više u Nebu pretvarale u saobrazne. Jer kad čovek postane unutrašnji i kada je poučen o unutrašnjim stvarima, tada spoljašnje stvari nisu važne. On tada zna šta je svetost, naime, da je to ljubav prema bližnjemu i vera koja potiče iz te ljubavi. Tada se na njegove spoljašnje stvari gleda prema tome koliko voli bližnjega i koliko ima vere u Gospoda. Od Gospodovog dolaska, dakle, čovek se iz Neba ne vidi po onome što je kod njega spolja, nego po tome što je unutar njega. A ako neko i drži do spoljašnjih stvari, to se uzima kao neukost; u toj neukosti ima nevinosti i ljubavi prema bližnjemu, koje su kod njega spoljašnje; tada je to spoljašnje kod čoveka od Gospoda, to jest deo je njegovog spoljašnjeg bogoštovanja, a da on to i ne zna.

1004. Stih 5. *Jer ću i vašu krv, duše vaše, iskati; od svake ću je zvijeri iskati, i iz ruke samoga čovjeka, iz ruke vašeg brata njegova iskaću dušu čovječju.*

Jer ću i vašu krv, duše vaše, iskati znači da će nasilje, učinjeno protivu ljubavi k bližnjemu, samo sebe kazniti; *vaša krv* ovde je nasilje; *duše*, oni koji vrše nasilje; *od svake ću je zvijeti iskati*, znači od svega što je u čoveku nasilničko; *iz ruke samoga čovjeka*, znači iz cele njegove volje; *iz ruke vašeg brata njegova*, znači od celog njegovog razuma; *iskaću dušu čovječju*, znači osvetiti svetogrđe.

1005. *Jer ću i vašu krv, duše vaše, iskati.* Da to označava kako će nasilje nad ljubavlju k bližnjemu samo sebe kazniti, i da je *krv* nasilje, a *duše* da su oni koji vrše nasilje, jasno je iz onoga što prethodi i onoga što sledi; takođe i iz značenja *krvi* u obratnom smislu i iz značenja *duše* u obratnom smislu; iz onoga što prethodi, jer se u prethodnom stihu govori o jedenju krvi, što predstavlja svetogrđe, kao što je pokazano; iz onoga što sledi, pošto sledeći stih govori o prolivanju krvi; stoga je reč o stanju i kazni onoga ko meša sveto s profanim. Iz značenja *krvi* u

suprotnom smislu: u pravom smislu *krv* označava ono što je nebesko, a u odnosu na preporođenog čoveka ljubav prema bližnjemu, što je njegovo nebesko; ali u suprotnom smislu *krv* označava nasilje nad ljubavlju k bližnjemu, pa stoga i svakog mržnju, osvetu, okrutnost, a osobito profanaciju, kao što se može videti iz odlomaka u Reči koji su već navedeni (stav 374, 376). Iz značenja *duše* u obratnom smislu: *duša* u Reči označava život uopšte, tako i svakog čoveka koji živi; ali pošto je čovek onakav kakav je njegov život, to ona označava i čoveka koji vrši nasilje, kao što se može potvrditi mnogim odlomcima iz Reči, a ovde kod Mojsija:

I ko bi god iz doma Izrailjeva između stranaca koji žive među njima, jeo kakve god krvi, okrenuću lice svoje suprot onome čovjeku koji bude jeo krvi, i istrijebiću ga iz naroda njegova. Jer je duša tijelu u krvi, a ja sam vam je odredio za oltar da se čiste duše vaše; jer je krv što dušu očišća. Jer je duša svakoga tijela krv njegova, to mu je duša. Za to rekoh sinovima Izrailjevim: krvi nijednoiga tijela ne jedite, jer je duša svakoga tijela krv njegova. Ko bi je god jeo, da se istrijebi. (XVII 10, 11, 14)

Ovde *duša* označava život u trostrukom smislu, a često i na drugim mestima. Da će nasilje vršeno nad ljubavlju prem bližnjemu samo sebe kazniti, biće očito u onome što sledi.

1006. *Od svake ću je zvijeri iskati.* Da to znači od svega što je nasilničko u čoveku, jasno je iz značenja *divlje zveri*. U Reči *divlja zver* označava ono što živi (kao što je pokazano u stavu 908), ali u obrnutom smislu označava ono što je kao divlja zver, a to je sve što je divlje u čoveku (kao što je pokazano). Stoga označava čoveka čiji je život takav, naime, čoveka nasilnika ili onoga ko vrši nasilje nad ljubavlju prema bližnjem; jer takav je kao divlja zver. Čovek je čovek po tome što voli bližnjega i što je milosrdan, a divlja zver je kada mrzi, kada se sveti i kada je okrutan.

1007. *I iz ruke samoga čovjeka.* Da je to od sve njegove volje i da *iz ruke svakog brata njegova* znači od sveg njegovog intelekta, jasno je iz značenja čoveka - jer čovekova suština i život jesu njegova volja, a kakva je volja, takav je i čovek; i iz značenja *brata njegova* jer se intelektualno u čoveku naziva *njegov brat*, kao što je ranije pokazano (stav 367). Bilo da je istinito intelektualno bilo da je nečisto ili lažno intelektualno, ono se uvek naziva *njegovim bratom*; jer se razum naziva čovek (stav 158, 265) i on je *brat* volje (stav 367). Čovek (homo) i čovek brat (vir) se pominju, a nečista volja i nečisto intelektualno tako nazivaju, jer se ovde govori o profanaciji, koja se ne sme ni predstaviti ni pomenuti u Nebu i koja se istog trenutka odbacuje. Iz tog razloga ovde se koriste tako blagi izrazi, pa je značenje reči u

ovome stihu donekle dvosmisleno da se u Nebu ne bi znalo kako su takve stvari u njemu sadržane.

1008. *Iskaću dušu njegovu*, znači osvetiti svetogrđe, što je jasno iz onoga što je već rečeno u prethodnom i u ovom stihu, jer je reč o jedenju krvi, a to je svetogrđno. Malo ko zna šta je svetogrđe, a još je manje onih koji znaju kakva je za nju kazna u drugom životu. Svetogrđe je višestruko. Onaj ko sasvim odriče istine vere, taj ga ne čini, kao što su narodi koji žive van Crkve i koji nemaju pristup znanju. Svetogrđe čine oni koji poznaju istine vere, a osobito oni koji ih priznaju, drže na usnama, besede o njima i ubeđuju druge da ih prihvate, a sami žive u mržnji, osveti, okrutnosti, otimačini i preljubi; i koji to potvrđuju u sebi onim što se nalazi u mnogim odeljcima Reči, koje izvrcu i utapaju u to prljavo zlo. To su oni koji čine svetogrđe. I uglavnom takva profanacija donosi smrt čoveku, što se može videti po tome što u drugom životu ono što je profano, potpuno se razdvaja od onoga što je sveto - ono što je profano jeste u paklu, a ono što je sveto, u Nebu. Kada takav čovek dođe u drugi život, baš kao i u životu tela, ono što je sveto pridruženo je onome što je profano. Tamo on nije u stanju da izrazi nijednu ideju o onome što je sveto a da se u njoj ne vidi nešto svetogrđno, jer takvo opažanje tuđih ideja postoji u drugom životu.⁸⁷ Tako, u svemu što on misli vidi se profanacija, jer se Nebo užasava profanacije, tako da se taj sunovraćuje u pakao. Malo ljudi poznaju prirodu ideja. Pretpostavlja se da su one nešto prosto; ali u svakoj ideji misli postoje bezbrojni pojmovi, povezani na razne načine da bi imali određen oblik, pa se otuda čovek vidi kao slika, koja se opaža i vidi u drugom životu. Na primer, kada se pomene neko mesto, bilo na selu bilo u gradu ili u kući, tada se ideja i slika svih stvari koje je čovek uradio tamo pokažu i sve to vide i anđeli i duhovi; ili kada se ideja osobe koju je neko mrzeo pokaže, tada se vidi sve što je on mislio, govorio i uradio protivu toga. A tako je sa svim drugim idejama, jer kada se one pojave, tada se vidi sve što je ovaj mislio i u šta se ubedio u vezi s predmetom koji je pomenuo. Kao kada se pokaže ideja braka, ako je ovaj bio preljubočinitelj, sve prljave i nepristojne stvari preljube se pokazuju, čak i misli o tim stvarima; a isto tako i sve one stvari pomoću kojih je potvrđivao preljubu - bilo pomoću čulnih stvari, ili racionalnih ili iz Reči - te kako je izmenio i izvrnuo istine Reči. Štaviše, ideja jedne stvari uliva se u ideju druge i daje joj boju, kao kada se nešto malo crno baci u vodu, pa usled toga potamni sva voda. Tako se duh pozna po svojim idejama; I, što je

87 *Što bi se reklo, čita mu misli u doslovnom smislu, jer se misli vide kao slike ili predstave, prim. prev.*

za čuđenje, u svakoj njegovoj ideji postoji i njegova slika ili lik, koja, kada se pokaže pogledu, biva tako izobličena da ju je užasno gledati. Odatle je jasno kakvo je stanje onih koji profanišu svete stvari i kako one izgledaju u drugom životu. Ali ne može se reći da profanišu oni koji u svojoj neukosti veruju ono što je rečeno u Reči, da je to istinito, kao što je već rečeno (stav 589).

1009. Stih 6. *Jer ko prolije krv čovjekovu, njegovu će krv čovjek proliti; jer je Bog po svome obličju stvorio čoveka.*

Proliti krv čovječju znači ugasiti ljubav prema bližnjemu; čovječju znači u čoveku; njegovu će krv čovjek proliti, označava njegovu osudu; jer je Bog po svom obličju stvorio čovjeka, označava ljubav k bližnjemu, a to je obličje Božje.

1010. *Jer ko prolije krv čovjekovu.* Da se to odnosi na gašenje ljubavi k bližnjemu i da je čovječju u čoveku, jasno je iz značenja *krvi* (o tome videti prethodno) da je to svetost ljubavi prema bližnjemu, kao i iz toga što se kaže *krv čovječja*. To znači njegov unutrašnji život, koji nije u njemu, nego kod njega; jer Gospodov život je ljubav k bližnjemu, koja nije u čoveku jer je on prljav i profan, nego je samo kod njega. Da *proljevanje krvi* znači nasilje nad ljubavlju prema bližnjem, jasno je iz odlomaka u Reči, kao i iz onih koji su pre navedeni (stav 374, 376), gde je pokazano kako se nasilje nad ljubavlju prema bližnjemu naziva *krv*. *Prolivanje krvi* u doslovnom smislu je ubijanje, ali u unutrašnjem smislu to je mržnja prema bližnjemu, kao što Gospod uči kod Mateje:

Čuli ste kako je kazano starima: Ne ubij, jer ko ubije, biće kriv sudu. A ja vam kažem da će svaki koji se gnjevi na brata svojega ni za što, biti kriv sudu; a ako li ko reče bratu svojem: raka! Biće kriv skupštini; a ko reče: budalo! Biće kriv paklu ognjenom. (V 21, 22)

Ovde *gnjeviti se* znači odstupiti od ljubavi prema bližnjemu (o tome u stavu 357), pa prema tome i mržnju. Onaj ko mrzi, taj ne samo što nema ljubavi za bližnjega, nego još i vrši nasilje nad tom ljubavlju, to jest *proliva krv*. U mržnji leži pravo ubistvo, što se pokazuje po tome što onaj ko mrzi, želi da bude ubijen onaj kojega mrzi; i da ga ne sprečavaju spoljne stege, on bi ga ubio. Iz tog razloga *ubiti brata i proliti njegovu krv*, znači mržnju; i pošto je to mržnja, to je ona u svakoj ideji njegovoj koja se odnosi na onoga. Tako je sa svetogrđem. Onaj ko profaniše Reč, kao što je rečeno, ne samo što mrzi istinu, nego je i guši ili ubija. To se pokazuje na onima u drugom životu koji su vršili svetogrđe; bez obzira na to koliko su pravedni, mudri i pobožni izgledali spolja za vreme života u telu, u drugom životu oni mrze Gospoda smrtnom mržnjom, a isto tako i dobra ljubavi i istine vere, stoga što su ovi suprotni njihovoj unutrašnjoj mržnji,

otimačini i preljubi, koje su oni prekrili velom svetosti, a istovremeno izokretali dobro ljubavi i istine vere u svoju korist. Da *krv* označava svetogrđe, jasno je ne samo iz odlomaka koji su već navedeni nego i iz sledećeg kod Mojsija:

Ko god iz doma Izrailjeva zakolje vola ili jagnje ili kozu u okolu, ili ko god zakolje u okolu izvan okola, a ne dovede do šatora od sastanka, da prinese prinos Gospodu pred šatorom Gospodnjim, kriv je za krv, prolio je krv; za to da se istrijebi onaj čovjek iz naroda svojega. (Levitska, XVII 3, 4)

Prinošenje žrtve na bilo kom drugom mestu osim pred šatorom, predstavljalo je svetogrđe; jer je prinošenje žrtve bilo sveto, a profano ako se to radilo *izvan okola*.

1011. *Njegovu će krv čovjek proliti.* Da to označava njegovu osudu, jasno je iz onoga što je već rečeno. Po smislu reči, onaj ko proliva krv ili ubica, treba da bude kažnjem smrću. Ali u unutrašnjem smislu, onaj ko mrzi svoga bližnjega time se osuđuje na smrt, to jest na pakao, kao što Gospod uči kod Mateje:

Ko reče bratu svojem: u budalo! biće kriv paklu ognjenom. (V 22)

Jer kad se ljubav prema bližnjemu ugasi, čovek je ostavljen sebi i svome proprijumu te Gospod više ne vlada nad njim preko unutrašnjih stega, koje su savest; nego preko spoljašnjih stega, koje potiču od zakona i koje on sam stvara da bi zaštitio svoje imanje i svoju vlast. A kada ove stege popuste, a to je slučaj u drugom životu, on srlja u najveće okrutnost i nemoral, što znači u svoju vlastitu osudu. To što će njegova krv biti prolivena, jeste zakon odmazde, koji je bio dobro poznat drevnim ljudima i po kojem su oni sudili zločine i prekršaje, kao što je jasno iz mnogih odlomaka u Reči. Ovom zakonu poreklo je u univerzalnom zakonu da niko ne čini drugome ono što sam ne želi da se njemu čini (Mateja, VII 12); isto tako, to je po univerzalnom redu u drugom životu, da zlo samo sebe kažnjava, a takođe i obmana; drugim rečima, u zlu i u obmani postoji njihova vlastita kazna. A pošto je takav red da zlo samo sebe kažnjava ili, što je isto, da zao čovek srlja u kaznu koja odgovara njegovom zlu, to su drevni ljudi izvodili iz svog zakona odmazde, kao što se ovde kaže, da će se svakome, ko god da prolje krv, njegova krv proliti, to jest stići će ga kazna.

1012. U doslovnom značenju, *ko god prolje krv čoveka*, jeste onaj koji je prolio tuđu krv; ali u unutrašnjem smislu to nije tuđa krv, nego ljubav prema bližnjem u samom sebi. Iz tog razloga se kaže *krv čoveka*. Ponekad, kada se u doslovnom smislu govori o dvoje, misli se na jednog u unutrašnjem smislu. Unutrašnji smisao je ovde da je čovek čovek u čoveku. Stoga, ko god ugasi ljubav prema bližnjem,

što je unutrašnji čovek ili sam unutrašnji čovek, njegova će se krv proliti, to jest on osuđuje sam sebe.

1013. *Jer je Bog po svom obličju stvorio čovjeka.* Da to označava ljubav prema bližnjem, a to je *obličje Božje*, dolazi kao posledica. U prethodnom stihu govorilo se o ljubavi prema bližnjem, koja je označeno sa *krv*. A da ona ne sme da se ugasi, bilo je označeno s *neprolivanjem krvi*. Ovde sada sledi da je On stvorio čoveka po Svom obličju; iz čega je očito da je ljubav prema bližnjemu obličje Božje. A šta je obličje Božje, to malo ko danas zna. Kažu da se obličje Božje izgubilo u prvom čoveku, kojega nazivaju Adamom, i da je to bilo izvesno savršenstvo prirode o kome oni ne znaju ništa. I zaista, bilo je savršenstvo, jer *Adam* ili Čovek predstavlja Pradrevnu crkvu, a ona je bila nebeski čovek, koji je bio savršen, kakav nije postojao ni u jednoj crkvi posle nje; iz tog razloga ona je bila po obličju Gospodovom. Obličje Gospodovo je ljubav prema Njemu. Posle toga Crkva je vremenom nestala, pa je Gospod stvorio Novu crkvu, koja nije bila nebeska, već duhovna. Ova nije bila obličje, već slika. A *slika* znači duhovnu ljubav, to jest ljubav k bližnjem ili milosrđe, kao što je bilo pokazano ranije (stav 50, 51). Da je ta crkva bila, zbog duhovne ljubavi, slika Gospodova, jasno je iz ovoga stiha; da je ljubav prema bližnjem sama slika Gospodova, to je jasno iz reči: *jer po slici Božjoj On načini čoveka*; a da je ljubav prema bližnjemu *slika Božja*, najjasnije se vidi po samoj suštini ljubavi prema bližnjemu ili milosrđu. Samo ljubav i milosrđe mogu biti nečije obličje i slika. Suština ljubavi i milosrđa je da od dvoje načini jedno. Kada neko voli drugoga kao samoga sebe i više nego sebe, on tada vidi drugoga u sebi, a sebe u drugome. Ovo može da zna svako ko usmeri svoju pažnju na ljubav ili na one koji vole jedno drugo; ti su iznutra sjedinjeni, samo im se tela razlikuju. Ljubav prema Gospodu sjedinjuje čoveka s Njim i tada je on Njegovo obličje. Isto tako i ljubav prema bližnjemu čini ga jednim s Gospodom i on je tada samo slika. Slika nije obličje, ali je nalik njemu ili poput obličja. Ovo jedinstvo, koje dolazi od ljubavi prema Gospodu, opisano je kod Jovana:

Da svi budu jedno. Kao ti, oče, koji si u meni i ja u tebi; da i oni u nama jedno budu, da i svijet vjeruje da si me ti poslao. I slavu koju si mi dao, ja dadoh njima, da budu jedno kao što smo mi jedno. Ja u njima i ti u meni; da budu sasvijem u jedno. (XVII 21-23)

Ovo *biti jedno* jeste mistično jedinstvo o kojemu neki razmišljaju i koje postoji samo kroz ljubav. Opet:

Jer ja živim, i vi ćete živjeti. I onaj ćete dan doznati da sam ja u ocu svojemu, i vi u meni, i ja u vama. Ko ima zapovijesti moje i drži ih, on je

onaj što ima ljubav k meni; a koji ima ljubav k meni, imaće k njemu ljubav otac moj; i ja ću imati ljubav k njemu, i javiću mu se sam. (XIV 19-21)

Otuda je očito da ljubav sjedinjuje i da je Gospod u onome koji Ga voli, a isto tako i s onim koji voli bližnjega, jer je to Gospodova ljubav. Ovo jedinstvo, koje sačinjava obličje i sliku, ne može se tako dobro videti među ljudima, ali se vidi u Nebu, gde su zbog uzajamne ljubavi svi anđeli kao jedan. Svako društvo, koje se sastoji od mnogih, sačinjava takoreći jednog čoveka. A sva društva zajedno - ili Univerzalno nebo - sačinjavaju jednog čoveka, koji se naziva Veliki Čovek (Homo Maximus ili Macrocosmos, stav 457, 549). Univerzalno nebo je obličje Gospodovo, jer Gospod je sve u svemu onih koji su tamo. Takođe, i svako društvo je obličje, i svaki anđeo. Nebeski anđeli su obličja, a duhovni anđeli su slike. Na taj način Nebo je sačinjeno od onoliko Gospodovih obličja koliko ima anđela, a sve to kroz uzajamnu ljubav - gde jedan voli drugoga više nego sebe (stav 548, 549). Jer da bi opšte ili univerzalno Nebo bilo obličje, delovi i pojedinci moraju biti obličja ili slike koje su prema obličju. Ako se opšte ne sastoji od delova kao što je ono samo, opšte ne čini jedinstvo. Iz svega toga se može videti, kao iz arhetipa ili ideje, šta čini obličje i sliku Božju, naime, da je to ljubav ka Gospodu i ljubav prema bližnjemu; stoga je svaki preporođeni duhovni čovek, usled ljubavi i milosrđa koji su od samoga Gospoda, Njegova slika. A onaj ko je u ljubavi prema bližnjem od Gospoda, taj je u *savršenstvu*, o kojem će, po Božanskoj milosti Gospodovoj, biti reči kasnije.

1014. Stih 7. *Rađajte se dakle i množite se; narodite se većma na zemlji i namnožite se na njoj.*

Rađajte se i množite se ovde označava, kao i pre, uvećanje dobra i istine u unutrašnjem čoveku; *rađajte se* znači dobro, a *množite se*, istine; *narodite se* znači dobro, a *namnožite se*, istine, što se odnosi na uvećanje dobra i istine u spoljašnjem čoveku, koji je *zemlja*; *narodite se većma* odnosi se na dobro, a *namnožite se* na istine.

1015. *Rađajte se i množite se*, odnosi se na porast dobra i istine u unutrašnjem čoveku, gde se *rađajte se* odnosi na dobra, a *množite se* na istine, što je očito iz onoga što je pokazano u stihu 1 ovoga poglavlja, gde se pojavljuju iste reči. Da je to porast u unutrašnjem čoveku, jasno je iz onoga što sledi, gde se ponovo kaže *namnožite se*, što je ponavljanje koje bi bilo nepotrebno, to jest suvišno ako ne bi označavalo nešto posebno i različito od onoga što se dešava ranije. Iz ovoga, kao i iz onoga što je već rečeno, očito je da se rađanjem i množenjem ovde opisuju dobra i istine u unutrašnjem čoveku. Kaže se u unutrašnjem čoveku jer, kao što je pokazano, kada se radi o

nebeskom i duhovnom, koje je od samoga Gospoda, čovek je unutrašnji čovek; ali u odnosu na razum, on je uman ili središnji čovek, koji posreduje između unutrašnjeg i spoljašnjeg čoveka; a u odnosu na osećaja za dobro i pamćenje, on je u spoljašnjem čoveku. Da je takva čovekova priroda, pokazano je na početku ovoga poglavlja (stav 978); ali razlog što on to ne zna dok živi u telu, jeste to što je on u telesan, a otuda ne zna ni da postoje unutrašnje stvari, a još manje da one imaju svoje posebno i odvojeno mesto u poretku. Međutim, kada bi razmislio, bilo bi mu sasvim jasno, to jest kad bi se u misli povukao iz tela i kada bi zamislio da je u svom duhu. Razlog što se rađanjem i množenjem opisuje unutrašnji, to jest racionalni čovek, u opštim crtama je u tome što se u središnjem ili posrednom čoveku pokazuju bezbrojne pojedinost i kakva je njihova priroda, a koje se inače vrlo teško, u stvari krajnje teško opažaju. Da tu ima bezbroj pojedinosti i da se tu pokazuje kakva je njihova priroda, kao i da se one vrlo teško opažaju, jasno je iz onoga što je već rečeno (stav 545).

1016. *Narodite se većma na zemlji, i namnožite se na njoj.* Da to označava porast dobra i istine u spoljašnjem čoveku, koji je zemlja, i da se *narodite se većma* odnosi na dobra, a *namnožite se* na istine, jasno je iz onoga što je rečeno, kao i iz značenja *zemlje*, da je to spoljašnji čovek (o tome u stihu 1 ovoga poglavlja, stav 983). *Narodite se većma na zemlji* znači sledeće: ništa se ne umnožava kod preporođenog čoveka u njegovom spoljašnjem čoveku, to jest ništa dobro ni istinito ne raste, osim kao delo ljubavi prema bližnjemu. Ljubav prema bližnjemu je kao toplota u proleće ili leto, koja čini te trava, biljke i drveće rastu. Bez ljubavi prema bližnjemu ili duhovne topline ništa ne raste; stoga se ovde kaže *narodite se većma na zemlji*, što se odnosi na dobro koje potiče od ljubavi prema bližnjemu, uz čiju pomoć se umnožavaju dobro i istina. Svako može to razumeti, pošto ništa ne raste i ne množi se u čoveku osim kad ima osećanja, jer upravo uživanje u osećanju čini ne samo da nešto hvata koren već i da raste, te tako sve zavisi od uticaja osećanja. Takođe, ono što voli, čovek slobodno uči, zadržava i neguje, i to je ono što pogoduje njegovom osećanju. A ono što ne pogoduje, na to se on ne osvrće i ne vidi ništa važno u tome, pa ga i odbacuje. Prema tome, kakvo je osećanje, takvo je i umnožavanje. Kod preporođenog čoveka postoji osećaj za dobro i istinu, što dolazi od ljubavi prema bližnjemu koju Gospod daje. Dakle, sve što pogoduje ljubavi prema bližnjemu, to on uči, zadržava i ceni, i tako se utvrđuje u dobru i u istinama. To je označeno s *narodite se većma na zemlji i namnožite se na njoj*.

1017. Da bismo pokazali kako je razmožavanje onakvo kakvo je

i osećanje, uzmimo kao primer načelo da sama vera spasava, čak i kada nema dela ljubavi prema bližnjem, to jest kada nema ljubavi k bližnjem i onoga ko odvaja veru od ljubavi - ne samo zato što je to načelo primio u detinjstvu nego i stoga što pretpostavlja, kada bi se pozivao na dela ljubavi prema bližnjem ili na samu ljubav prema bližnjem, da je to suštinski deo vere te stoga mora pravedno živeti; pošto bi to značilo da delima zaslužuje spasenje, a to je pogrešna pretpostavka. Na taj način ovakav čovek odbacuje dela ljubavi prema bližnjemu i ne pridaje im nikakvu važnost, ostajući samo u ideji vere, koja nije vera jer je bez svoje suštine, naime, bez ljubavi prema bližnjemu. On se utvrđuje u tom načelu ne iz osećaja za dobro, već iz želje za uživanjem, ne bi li se predao svojoj požudi. I svako ko pripada ovoj klasi ljudi, koji se utvrđuju u samoj veri pomoću mnogih stvari, on to ne čini iz ljubavi prema istini, no iz ljubavi prema svojoj vlastitoj slavi, da bi izgledao veći, učeniji i uzvišeniji od ostalih, te da bi zauzeo svoje mesto među bogatima i cenjenima; tako on to čini iz uživanja i to uživanje čini da se umnožavaju one stvari koje to potvrđuju; jer, kao što je rečeno, kakvo je osećanje, takvo je u umnožavanje. Uglavnom, kada je načelo lažno, samo laži iz njega slede; jer se sve potvrđuju u prvom načelu. Zaista, kao što mi je poznato iz iskustva, o čemu će po Božanskoj milosti Gospodovoj biti reči kasnije, oni koji se utvrde u načelu same vere bez ljubavi prema bližnjem, ti ne mare ni za šta i kao da ne vide sve što je Gospod toliko puta rekao o ljubavi i milosrđu (Mateja, III 8, 9, V 7, 43-48, VI 12, 15, VII 1-20, IX 13, XII 33, XIII 8, 23, XVIII 21-23 sve do kraja, XIX 19, XXII 34-39, XXIV 12, 13, XXI 34, 40, 41, 43; Marko, IV 18-20, XII 28-35; Luka, III 8, 9, VI 27-39, 43 do kraja, VII 47, VIII 8, 14, 15, X 25-28, XII 58, 59, XIII 6-10; Jovan, III 19, 21, V 42, XIII 34, 35, XIV 14, 15, 20, 21, 23, XV 1-19, XXI 15-17).

1018. Razlog što se ovde kaže *radajte se i množite se*, kao u stihu 1 ovoga poglavlja, jeste to što je zaključak da će sve ići dobro, da će biti plodno i da će se umnožiti ako se ljudi uzdrže od toga da jedu i prolivaju krv, to jest ako mržnjom i svetogrđem ne uguše ljubav prema bližnjem.

1019. Stih 8. *I Bog reče Noju i sinovima s njim, govoreći.*

Bog reče Noju i sinovima s njim, govoreći označava da je istinito ono što sledi u pogledu Duhovne crkve, koja je označena s *Noje i sinovi s njim*.

1020. Da se radi o tome, vidi se iz činjenice da sve što je izraženo istorijski, od poglavlja I Knjige Postanja do Ebera u poglavlju XI, označava stvari koje se vrlo razlikuju od doslovnog smisla reči; a istorijski nizovi su zamišljena istorija, po načinu pradrevnih ljudi, koji bi, kada

tvrde da je nešto istinito, uvek rekli: *to reče Jehova*. Međutim, ovde se kaže *Bog*, jer se radi o Duhovnoj crkvi. Oni su koristili isti govorni oblik kad god bi se nešto zaista desilo ili kada bi sami nešto uradili.

1021. Da je *Nojem i njegovim sinovima* označena Drevna crkva, bilo je već pokazano i biće očito po onome što dolazi u ovom poglavlju, pa nema potrebe da se sada potvrđuje.

1022. Stihovi 9, 10. *A ja, evo, postavljam zavjet svoj s vama i s vašim sjemenm poslije vas. I sa svijem životinjama, što su s vama od ptica, od stoke i od svega što je izašlo iz kovčega, i sa svijem zvijerjem zemaljskim.*

A ja, evo, postavljam zavjet svoj predstavlja Gospodovo prisustvo u ljubavi prema bližnjem; *s vama* znači s preporođenim čovekom; *i s vašim sjemenom poslije vas*, znači s onima koji se iznova stvaraju; *i sa svijem životinjama što su s vama*, označava sve stvari u čoveku koje su preporođene u njegovoj volji; *ptice*, ono što je u njegovom razumu; *stoka*, ono što je u njegovoj novoj volji; *sa svijem zvijerjem zemaljskim*, predstavlja niže stvari njegovog razuma i sve u volji što otuda potiče; *s vama*, kao i pre, ono što je u preporođenom duhovnom čoveku; *i od svega što je izašlo iz kovčega*, ljude koji pripadaju Crkvi; *sa svijem zvijerjem zemaljskim*, ljude van Crkve.

1023. *A ja evo postavljam zavjet svoj*, označava Gospodovo prisustvo u ljubavi prema bližnjemu, što je jasno iz značenja *zaveta*, kao što je već pokazano (stav 666), da označava preporod, a to je povezivanje Gospoda s preporođenim čovekom kroz ljubav; i da je nebeski brak upravo taj zavet, pa je stoga nebeski brak postojao kod svakog preporođenog čoveka. O braku ili zavetu bilo je reči ranije. Kod čoveka Pradrevne crkve nebeski brak je bio u njegovoj volji, a kod čoveka Drevne crkve nebeski brak je bio u proprijumu njegovog intelekta. Jer kad se čovekova volja sasvim iskvarila, Gospod je kao čudom razdvojio proprijum njegovog intelektualnog dela od iskvarenog proprijuma njegovog voljnog dela; u proprijumu njegovog intelektualog dela On je oblikovao novu volju, koja je savest, pa u savest usadio ljubav prema bližnjemu, a u ljubav prema bližnjemu nevinost; na taj način On se povezao s čovekom ili, što je isto, ustanovio zavet s njim. Onoliko koliko se proprijum čovekovog voljnog dela može odvojiti od ovoga proprijuma njegovog intelektualnog dela, toliko je Gospod prisutan kod čoveka, toliko ga povezuje sa Sobom ili ustanovljava zavet s njim. Iskušenja i sve ono što služi preporodu, čini da se proprijum čovekovog voljnog dela utiša, kao da nestane ili kao da zamre. Kada se to dogodi, Gospod, koji usađuje savest u proprijum čovekovog intelektualnog dela, deluje u ljubavi prema bližnjemu. I to je ono što se ovde naziva *zavet*.

1024. Da *s vama* predstavlja preporođenog duhovnog čoveka, jasno je po onome što je pre rečeno, naime, da Noje i njegovi sinovi predstavljaju Duhovnu crkvu, koja je ustanovljena posle Pradrevne nebeske crkve; a pošto znače Crkvu, na taj način znače i čoveka Crkve, to jest preporođenog duhovnog čoveka.

1025. *Is vašim sjemenom poslije vas*, označava one koji su ponovo stvoreni, što je jasno iz značenja reči *sjeme*, kao i iz onoga što sledi. *Sjeme* u doslovnom smislu znači potomstvo, a u unutrašnjem smislu, veru; a pošto, kao što je rečeno, nema vere osim ako je u njoj i ljubav prema bližnjemu, to je semenom u unutrašnjem smislu označena ljubav prema bližnjemu. Iz onoga što sledi jasno je da se ne misli samo na čoveka unutar Crkve nego i na čoveka koji je izvan Crkve, dakle, na ceo ljudski rod. Gde god ima ljubavi prema bližnjemu, čak i kod naroda udaljenih od Crkve, postoji *seme*, jer ljubav prema bližnjemu jeste nebesko seme. Nijedan čovek ne čini nikakvo dobro, nego je svako dobro od Gospoda. Pa i dobro koje čine neznabošci, i ono je od Gospoda, o čemu će, po Božanskoj Gospodovoj milosti, biti govora kasnije. Da je *Božje sjeme* vera, bilo je ranije pokazano (stav 255). Pod verom se tamo, kao i na drugim mestima, podrazumeva ljubav prema bližnjemu od koje potiče vera; jer nema vere osim one koja potiče od ljubavi prema bližnjemu. Isto je i na drugim mestima u Reči gde se pominje seme, kao *sjeme Avramovo, Isakovo i Jakovljevo*, kojim se označava ljubav i milosrđe. Jer, Avram je predstavljao nebesku ljubav, a Isak duhovnu ljubav, koja pripada unutrašnjem čoveku. Jakov predstavlja isto to, samo u spoljašnjem čoveku. Tako je ne samo u proročkim nego i u istorijskim delovima Reči. U Nebu se ne opaža istorija u Reči, nego ono što je njom označeno. Reč nije bila napisana samo za ljude, nego i za anđele. Kada čovek čita Reč (i iz nje prima samo doslovni smisao), anđeli ne primaju doslovni, nego unutrašnji smisao. Materijalne, svetovne i telesne ideje, koje čovek razmatra dok čita Reč, postaju kod anđela duhovne i nebeske ideje; tako, kada čovek čita o Avramu, Isaku i Jakovu, anđeli ne misle o Avramu, Isaku i Jakovu, već o onome što je njima predstavljeno i označeno. Tako je i s Nojem, Semom, Hamom i Jafetom: anđeli ne poznaju te ljude, nego opažaju Drevnu crkvu; a unutrašnji anđeli ne opažaju crkvu, već veru te crkve, kao i ono što je s njom povezano, o čemu je bilo govora u prethodnom poglavlju. Tako, kada se u Reči pomene *sjeme* (kao ovde seme Nojevo, da je zavet uspostavljen s njima i s njihovim semenom posle njih), anđeli ne opažaju to potomstvo; jer nije bilo Noja, nego je tako nazvana Drevna crkva; pod semenom anđeli razumeju ljubav k bližnjemu, koja je bila suština vere u toj

crkvi. I ponovo, kad se u istoriji Avrama, Isaka i Jakova govori o njihovom semenu, anđeli ne misle na potomstvo tih ljudi, nego na sve ljude u svemiru, kako u Crkvi tako i van nje, u kojima je nebesko seme ili ljubav prema bližnjemu; a unutrašnji anđeli opažaju samu ljubav - odvojeno - koja je nebesko seme. Da se semenom označava ljubav, jasno je iz sledećih odlomaka u Knjizi Postanja:

I javi se Jehova Avramu i reče: Tvojemu sjemenu daću zemlju ovu. Jer ovu zemlju što vidiš, tebi ću dati i sjemenu tvojemu do vijeka. I učiniću da sjemena tvojega bude kao praha na zemlji. (XIII 15, 16)

Oni koji vide doslovni smisao shvataju samo toliko da se ovde misli na Avramovo potomstvo, da se *zemlja* odnosi na Hanansku zemlju i da je ona posebno data njegovom potomstvu. Ali oni koji su u unutrašnjem smislu, kao što je to celo Nebo, *pod sjemenom Avramovim* opažaju samo ljubav; *pod zemljom Hananskom* Gospodovo carstvo u nebesima i na zemlji; a pod time da im je *zemlja data*, opaža se samo reprezentacija toga, o čemu će, po Božanskoj milosti Gospodovoj, biti reči kasnije. O Avramu se ponovo kaže:

Pa ga izvede na polje i reče mu: Pogledaj na nebo i prebroj zvijezde, ako ih možeš prebrojiti. I reče mu: tako će biti sjeme tvoje. (XV 5)

Ovde se ponovo pominje Avram, jer predstavlja ljubav koja spasa veru; a pod *sjemenom njegovim* misli se samo na one u celom svemiru koji imaju ljubav. Ponovo:

A postavljam zavjet svoj između sebe i tebe, i sjemana tvojega nakon tebe od koljena do koljena, da je zavjet vječni. A ovo je zavjet između mene i sjemena tvojega nakon tebe, koji ćete držati: da se obrezuje između vas sve muškinje. (XVII 7, 8, 10)

Ovde se *postavljanjem zaveta* označava povezivanje Gospoda s ljudima kroz ceo svemir preko ljubavi, koja je ovde predstavljena Avramom. Otuda je jasno šta je predstavljeno *sjemenom*, naime, svi u svemiru koji imaju ljubav. Zavet obrezanja o kome se ovde govori u Nebu se nikad ne shvata kao obrezanje tela, već kao obrezanje srca⁸⁸, koje imaju oni što imaju ljubav. Obrezanjem se predstavlja preporod, kao što je objašnjeno kod Mojsija:

I obrezaće Jehova Bog tvoj srce tvoje i srce sjemena tvojega, da bi ljubio Jehovu Boga svojega iz svega srca svojega i iz sve duše svoje, da budeš živ. (XXX 6)

Iz ovoga je jasno šta je obrezanje u unutrašnjem smislu, tako da, kad god da se pominje obrezanje, misli se na ljubav i milosrđe, i na život koji od toga potiče. Da se pod *sjemenom Avramovim* misli na sve

⁸⁸ Obrezati srce znači od srca ili prirodne ljubavi odbaciti sve što se protivi nesebičnoj ljubavi prema Bogu i bližnjemu, prim. prev.

one u svemiru koji imaju ljubav, jasno je iz Gospodovih reči Avramu, kada je bio spreman da po zapovesti žrtvuje Isaka. Gospod je rekao:

I zaista ću te blagosloviti i sjeme tvoje veoma umnožiti, da ga bude kao zvijezda na nebu i kao pijeska na brijegu morskom, i naslijediće pleme tvoje vrata neprijatelja svojih I blagosloviće se u sjemenu tvojemu svi narodi na zemlji, kad si poslušao glas moj. (XXII 17, 18)

Ovde se jasno vidi kako se pod *sjemenom* misli na sve one u svemiru koji imaju ljubav. Pošto Avram predstavlja nebesku ljubav, to Isak predstavlja duhovnu ljubav; pa se stoga *sjemenom* Isakovim označava svaki čovek u kojemu ima duhovne ljubavi ili ljubavi prema blišnjemu. O njemu se kaže:

Sjedi u toj zemlji, i ja ći biti s tobom, i blagosloviću te; jer ću tebi i sjemenu tvojemu dati sve ove zemlje, i potvrdiću zakletvu, kojom sam se zakleo Avramu ocu tvojemu. Umnožiću sjeme tvoje da ga bude kao zvijezda na nebu, i u sjemenu tvojemu blagosloviće se svi narodi na zemlji. (XXVI 3, 4, 24)

Ovde se pokazuje da se misli na sve narode kod kojih postoji ljubav prema blišnjemu. Nebeska ljubav je predstavljena Avramom kao ocem duhovne ljubavi, koja je predstavljena Isakom; jer se duhovna ljubav rađa iz nebeske ljubavi, kao što je ranije pokazano. Pošto Jakov predstavlja spoljašnju crkvu, koja potiče iz unutrašnjeg, kao i sve ono što se javlja u spoljašnjem čoveku iz ljubavi i milosrđa, to se njegovim semenom označavaju u svemiru svi oni koji imaju spoljašnje bogostovanje u kojemu je unutrašnje, i koji čine dela milosrdne ljubavi od Gospoda. O tom semenu Jakovu je rečeno, pošto je u svom snu video lestvice:

Ja sam Jehova Bog Avrama oca tvojega i Bog Isakov; tu zemlju na kojoj spavaš, ću dati tebi i sjemenu tvojemu. I sjemena tvojega biće kao praha na zemlji, te ćeš se raširiti na zapad i na istok i na sjever i na jug, i svi narodi na zemlji blagosloviće se u tebi i u sjemenu tvojemu. (Postanje, XXVIII 13, 14, XXXII 12, XLVIII 4)

Da je ovo značenje *sjemena*, jasno je iz odlomaka Reči koji su ranije navedeni (stav 255), a isto tako i iz sledećega, kod Isaije:

Ali ti, Izrailje, slugo moj; Jakove kojega izabrah, sjeme Avrama prijatelja mojega! (XLI 8)

Ovde se govori o čovekovom preporodu; i, kao što to često biva, pravi se razlika između Izrailja i Jakova, kad se Izrailjem označava unutrašnja Duhovna crkva, a Jakovom spoljašnje iste crkve; obe se nazivaju *sjemenom* Avrahamovim, to jest izdankom Nebeske crkve jer nebesko, duhovno i prirodno slede jedno drugo. Kod Jeremije:

Ja te posadih lozu izabranu, sve sjeme istinito; pa kako mi se pro-

mijeni i izmetnu od tuđe loze? (II 21)

Ovo se kaže za Duhovnu crkvu, koja je *loza izabrana* i čija se ljubav prema bližnjemu ili vera od ljubavi naziva *sjeme istinito*. Ponovo:

Kao što se ne može izbrojiti vojska nebeska ni izmjeriti pijesak morski, tako ću umnožiti sjeme Davida sluge svojega i Levita slugu svojih. (XXXIII 22)

Ovde *sjeme* jasno označava nebesko seme, jer se Davidom označava Gospod. Da Davidovo seme nije bilo kao nebeska vojska koja se ne može izbrojati niti kao pesak morski koji se ne može izmeriti, svakome je poznato. Ponovo:

Gle, idu dani, govori Jehova, u koje ću podignuti Davidu klicu pravednu, koja će carevati i biti srećna i činiti sud i pravdu na zemlji. U njegove dane spašće se Juda, i Izrailj će stanovati u miru, i ovo mu je ime kojim će se znati: Jehova pravda naša. Za to, evo, idu dani, govori Jehova, u koje se više neće govoriti: Tako da je živ Jehova, koji je izveo sinove Izrailjeve iz zemlje Egipatske. Nego: Tako da je živ Jehova, koji je izveo i doveo sjeme doma Izrailjeva iz sjeverne zemlje i iz svijeh zemalja, i koje ih bijah razagnao. I oni će sjedjeti u svojoj zemlji. (XXIII 5-8)

Ovde je pravo značenje vrlo različito od onoga što je rečeno. Pod Davidom se ne misli na Davida ni pod Judom na Judu niti pod Izrailjem na Izrailja, nego je Davidom označen Gospod, Judom, ono što je nebesko, a Izrailjem, ono što je duhovno; te su stoga *sjeme Izrailjevo* oni koji imaju ljubavi prema bližnjemu ili veru od ljubavi. Kod Davida:

Koji se bojite Jehove, hvalite ga. Sve sjeme Jakovljevo, poštuj ga. Boj ga se, sve sjeme Izrailjevo! (Psalam XII 23)

Ovde se pod *sjemenom Izrailjevim* misli na Duhovnu crkvu. Kod Isaije:

Sveto sjeme biće njezino stablo. (VI 13)

Ovo označava ostatke koji su sveti jer pripadaju Gospodu. Ponovo: *Jer ću izvesti sjeme iz Jakova i iz Jude našljednika gorama mojim, i naslijediće ih izbranici moji, i sluge moje naseliće se ondje. (LXV 23)*

Ovde se govori o novim nebesima i o novoj zemlji ili o Carstvu Gospodovom. Oni koji su tamo, budući *rođeni od ljubavi* ili preporođeni, nazivaju se *sjeme onih koje je blagoslovio Jehova*.

1026. *I sa svijem životinjama što je sa vama.* Da to označava u opštem sve stvari u čoveku koje su preporođene, jasno je iz onoga što prethodi i iz onoga što sledi, kao i iz značenja životinja. Životinjom se naziva sve što živi od Gospoda, a *dušom živom* sve što živi u preporođenom čoveku. Jer, prema životu koji preporođeni čovek prima, sve u njemu živi, kako ono što je u njegovom razumu tako i

ono što je u njegovim osećanjima; i ovaj život se opaža u svoj njegovoj misli i govoru pred anđelima, ali ne pred ljudima.

1027. Da *od ptica* znači posebno ono što je u njegovom razumu, jasno je iz onoga što je rečeno i pokazano ranije o pticama (stav 776).

1028. Da *od stoke* predstavlja posebno ono što je u njegovoj novoj volji, jasno je iz onoga što je rečeno i pokazano pre o životinjama i njihovom značenju (stav 45, 36, 142, 143, 246, 776).

1029. *I od svega zvijerja zemaljskoga*, predstavlja najniže njegovog razuma i odatle njegove volje, što je jasno iz onoga što je rečeno i pokazano pre o značenju životinja. Jer, kod svakoga čoveka postoje unutrašnje i spoljašnje stvari. Unutrašnje stvari pripadaju razumu, ovde označene *pticama*, i volji, ovde označena *stokom*. Spoljašnje su reči znanja i uživanja, koja su ovde označena sa *zvijerje zemaljsko*. Da *ptice*, *stoka* i *zverje* stvarno ne znači ptice, stoku i zveri, već ono što je živo u preporođenom čoveku, svako može da zna i zaključiti iz toga što se zavet ne može zaključiti između Boga i divljih životinja (mada je rečeno: *Ja, evo, postavljam zavjet svoj sa svom stokom koja je s vama, pticama, stokom i zverjem zemaljskim*), nego s čovekom, koji je ovako opisan u pogledu njegovih unutrašnjih i spoljašnjih stvari.

1030. *I sa svijem što je izašlo iz kovčega*. Da to označava ljude Crkve i da *sa svijem zvijerinjem zemaljskim* označava čoveka van Crkve, jasno je iz nizova stvari u unutrašnjem smislu; jer sve što je izašlo iz kovčega - svaka živa duša, ptica, stoka i zveri zemaljske - a ovde se ponovo kaže: *i sa svim što izide iz kovčega, čak i zvijerje zemaljsko*. Na taj način *zvijerje zemaljsko* pominje se po drugi put, a ovoga ponavljanja ne bi bilo da se tu ne misli na nešto drugo. Sledi i ovo: *Postavljam zavjet svoj s vama*, isto što je i pre rečeno. Iz svega toga jasno je da je *izlaskom iz kovčega* označen preporođeni čovek ili ljudi Crkve, a sa *zvijerje zemaljsko*, svi u svemiru koji su van Crkve. *Zvijerje zemaljsko* u Reči, kad se time ne misli na ono što je živo, znači one koji su grublji i čija je narav slična divljim životinjama, i to je u skladu s predmetom koji se opisuje. Kada se time opisuje ono što je u čoveku, tada zveri zemaljske označavaju ono što je niže i što pripada spoljašnjem čoveku i telu, kao što je to u ovom istom stihu, te tako pretstavlja ono što je još divlje. Kada se time opisuje celo društvo, koje se naziva i komponovani čovek ili osoba, tada *zvijerje zemaljsko* označava one koji ne pripadaju Crkvi, jer su još divlji; a tako je i u drugim slučajevima, već prema predmetu koji se opisuje. Kao kod Ozije:

I tada ću im učiniti zavjet sa zvijerjem poljskim i sa pticama nebeskim i s bubinama zemaljskim; i polomiću luk i mač i rat da ih nestane u zemlji, i učiniću da leže bez straha. (II 18)

Kod Isaije:

I slaviće me zvijeri poljske, zmajevi i sove, što sam izveo u pustinji vode, rijeke u zemlji suhoj, da napojim narod svoj, izbranika svojega. (XLIII 20)

Kod Jezekilja:

Na granama njegovijem vijahu gnijezda sve ptice nebeske, i pod granama njegovijem sve zvijeri poljske lezijahu se, i u hladu njegovu sjedahu svi veliki narodi. (XXXI 6)

1031. Stih 11. *Postavljam zavjet svoj s vama da od sele ne će ni jedno tijelo poginuti od potopa, niti će više biti potopa da zatre zemlju.*

Postavljam zavjet svoj s vama pokazuje prisustvo Gospodovo kod svih koji imaju ljubav prema bližnjemu, a to se odnosi na one koji izlaze iz kovčega, to jest na sve ljude unutar Crkve i ljude van Crkve; *niti će ni jedno tijelo poginuti od potopa*, znači da ovi neće nestati kao posljednje potomstvo Pradrevne crkve; *niti će više biti potopa da zatre zemlju*, znači da više nikada neće doći do takvog smrtnog i zagašujućeg ubedenja.

1032. *I postavljam zavjet svoj s vama.* Pod tim se misli na Gospodovo prisustvo u svima koji imaju ljubav prema bližnjemu, na one koji su izašli iz kovčega i na sve zveri zemaljske, to jest na sve ljude unutar Crkve i van Crkve, što je jasno iz ranije rečenog. Da Gospod postavlja zavet ili da se povezuje preko ljubavi prema bližnjemu i s neznabošcima koji su van Crkve, biće sada pokazano. Čovek Crkve pretpostavlja da se oni van Crkve, nazvani neznabošcima, ne mogu spasti jer ne poznaju veru i da stoga ništa ne znaju o Gospodu; govoreći da bez vere i bez znanja o Gospodu nema spasenja i da On osuđuje sve one koji su van Crkve. Isto tako, mnogi takvi koji veruju u ovakav nauk, čak i jeretici, pretpostavljaju da su oni koji ne dele isto mišljenje s njima osuđeni. Istina je, međutim, da je Gospod milostiv prema celom ljudskom rodu i da želi da spase i privuče Sebi sve u čitavom svemiru. Milost Gospodova je beskrajna i ne dopušta da se ograniči na mali broj onih koji su unutar Crkve, nego obuhvata sve ljude u celom svetu. To što su oni rođeni van Crkve i što stoga ne poznaju veru, nije njihova krivica; tako nikada nije osuđen niko ko ne veruje u Gospoda i koji ne zna za Njega. Da li iko koji zdravo misli može ikad reći da će najveći deo ljudskog roda nestati u večnoj smrti zato što nije bio rođen u Evropi, gde živi relativno malo ljudi? I ko misli čisto da li može reći kako Gospod dozvoljava da bude rođeno toliko mnoštvo ljudi samo da bi bili osuđeni na večnu smrt? To bi bilo suprotno Božanskom i protivno milosti. Osim toga, oni van Crkve, nazvani neznabošcima, žive moralnijim životom nego oni unutar Crkve i lakše prihvataju nauk

istinite vere, što se vidi po dušama u drugom životu. Najgori dolaze iz takozvanog hrišćanskog sveta, koji mrze bližnjega smrtnom mržnjom, čak i Gospoda. Oni više nego drugi žive u preljubi. A mnogi koji se klanjaju idolima takve su naravi da se užasavaju mržnje i preljube, i plaše se hrišćana pošto su takvoga karaktera i pošto žele da ih muče. Zaista, neznabošci su takve naravi da rado slušaju kada ih anđeli poučavaju o istinama vere, naime, da Gospod vlada celim svemirom, i oni lako primaju veru i odbacuju svoje idole. Iz tog razloga se neznabošci, koji žive moralnim životom, u uzajamnoj ljubavi i u nevinosti, preporučuju u drugom životu. Dok žive na svetu, Gospod je prisutan kod njih u ljubavi prema bližnjemu i u nevinosti, jer su u Gospodu same ljubav prema bližnjem i nevinost. Gospod im takođe daje savest o onome što je pravedno i dobro prema njihovoj religiji, i usađuje u njih nevinost i dobro u skladu s njihovom religijom, usađujući nevinost i ljubav k bližnjemu u njihovu savest; a kada postoje nevinost i ljubav k bližnjemu u savesti, oni lako dopuštaju da se u njih usadi istina vere od dobra. A ovo je Gospod rekao kod Luke:

Reče mu pak neko: Gospode, je li malo onijeh koji će biti spaseni? A on im reče: Ondje će biti plač i škrgut zuba, kada vidite Avrama, Isaka i Jakova i sve proroke u carstvu Božjem, a sebe na polje istjerane. I doći će od istoka i od zapada i od sjevera i od juga, i sješće za trpezu u Carstvu Božjem. I gle, ima posljednjih koji će biti prvi, i ima prvijeh koji će biti posljednji. (XIII 23, 28, 30)

Pod Avramom, Isakom i Jakovom misli se na sve koji imaju ljubav, kao što je pre pokazano.

1033. U pogledu savesti i toga šta je pravedno i dobro, koja se daje neznabošcima u skladu s njihovom religijom, ovakav je slučaj: savest je ili istinska, ili iskvarena ili lažna. *Istinska savest* je ona koju Gospod oblikuje iz istina vere. Kada mu je ova data, čovek se tada plaši da postupa protivno istinama vere, jer bi to značilo delovati protivu savesti. Ovu savest ne može primiti niko ko nije u istinama vere, pa stoga nema mnogo onih u hrišćanskom svetu koji je primaju, jer svak postavlja sebi svoju dogmu kao da je istina vere. Ali oni koji se preporučuju primaju savest zajedno s ljubavlju prema bližnjemu, jer je ljubav prema bližnjemu temelj savesti. *Iskvarena savest* je ona koja se oblikuje kod neznabožaca iz njihovog religioznog bogoštovanja, u kojemu su rođeni i vaspitani, gde je delovanje protivu toga protivno savesti. Kada je njihova savest zasnovana na ljubavi k bližnjem i na samilosti, i kada su poslušni, oni su u takvom stanju da mogu primiti istinsku savest u drugom životu, i oni je i primaju; jer oni ne vole ništa više nego li istinu vere. *Lažna savest* je ona koje se

ne oblikuje od unutrašnjih nego od spoljašnjih stvari, to jest ne od ljubavi prema bližnjemu nego od ljubavi prema sebi i svetu. Jer ima takvih kojima izgleda da postupaju protivno savesti kada postupaju protivu bližnjega, i kojima se tada čini da ih to boli iznutra; međutim, to je stoga što oni znaju da mogu trpeti štetu zbog toga u životu, to jest u ugledu, slavi, bogatstvu ili dobitku. A neki naslede mekotu srca, a neki je steknu; ali to je lažna savest.

1034. *Da od sele ni jedno tijelo ne pogine od potopa.* Da to znači kako oni neće nestati kao što je nestalo poslednje potomstvo Pradrevne crkve, jasno je iz onoga što je rečeno o ljudima pre Potopa koji su nestali i koji su predstavljeni onima koji su stradali u Potopu. Ranije je pokazano (stav 310) kako se to desilo, naime, da je poslednje potomstvo Pradrevne crkve bilo takve prirode da je i razumski i voljni deo njihovog uma bio iskvaren, tako da se intelektualno nije moglo odvojiti od voljnog, te se stoga nije mogla oblikovati nova volja u intelektualnom, jer su ta dva dela delovala zajedno. I pošto je to bilo provideno, to je Gospod omogućio da se intelektualno odvoji od voljnog i da se tako obnovi. Tako je provideno da takvi ljudi neće više postojati kao što su bili oni pre Potopa, pa se stoga kaže kako *nijedno tijelo ne pogine od potopa.*

1035. *Niti će više biti potopa da zatre zemlju.* Da to znači kako se ovakvo smrtno i zagušujuće ubeđenje nikada neće ponoviti, jasno je iz značenja *potopa*, što se odnosi na prepotopce koji su nestali, kako je pre opisano; kao i iz njihovih odvratnih uobraženja (stav 311, 563, 570, 581, 586); kao i iz onoga što je pokazano o sledećoj crkvi, nazvanoj Noje, kao i iz onoga što dalje sledi o dugi.

1036. Sihovi 12, 13. *I reče Bog: Evo znak zavjeta koji postavljam između sebe i vas i svake žive stvari, koja je s vama do vijeka: metnuo sam dugu svoju u oblake, da bude znak zavjeta između mene i zemlje.*

I Bog reče znači da je bilo tako: evo znak zavjeta, pokazuje Gospodovo prisustvo u ljubavi ka bližnjemu; koji postavljam između sebe i vas, označava povezivanje Gospoda s čovekom preko ljubavi k bližnjemu; i svake žive stvari koja je s vama, označava, kao i pre, sve ono što je u čoveku, a što je preporođeno; s vama do vijeka, znači sve one koji budu rođeni ponovo; metnuo sam dugu u oblake, odnosi se na duhovno stanje preporođenog čoveka, koje je kao duga; u oblake, označava zatamnjeno svetlo u kojemu je duhovni čovek u odnosu na nebeskog čoveka; da bude znak zavjeta između Mene i zemlje, pokazuje Gospodovo prisustvo u ljubavi prema bližnjemu; zemlja ovde znači čovekovo vlastito. Sve ovo se odnosi na preporođenog duhovnog čoveka ili na Duhovnu crkvu.

1037. *I Bog reče.* Da to pokazuje da je tako bilo, rečeno je i pokazano ranije; jer *reče Bog ili Jehova* znači da je bilo tako. Pradrevni ljudi su prikazivali ono što se odnosi na Crkvu kao istoriju; i kada bi poželeti da kažu kako je nešto zaista tako bilo, oni bi rekli, *reče Bog ili Jehova reče.* I to je bilo način na koji su oni nešto potvrđivali i utvrđivali.

1038. *Evo znak zavjeta,* označava Gospodovo prisustvo u ljubavi prema bližnjemu, što je jasno iz značenja *zavjeta* i *znaka zavjeta*. Da zavet označava Gospodovo prisustvo u ljubavi prema bližnjemu, bilo je ranije pokazano (poglavlje VI, stih 18 i u ovom poglavlju, stih 9). Da je zavet prisustvo Gospoda u ljubavi i milosrđu, jasno je iz prirode zaveta. Svaki zavet je radi nekog povezivanja, to jest radi života i međusobnog prijateljstva ili ljubavi. A povezivanje čoveka s Gospodom ostvaruje se jedino preko ljubavi i milosrđa, jer Gospod je sama ljubav i milosrđe. On želi svakoga da spase i da ga velikom silom povuče k Nebu, to jest Sebi. Iz ovoga svako može zaključiti i znati da se niko nikad ne može povezati s Gospodom osim kroz ono što je On, te da postane kao On i jedno s Njim - drugim rečima, može se povezati samo uzvraćajući Gospodovu ljubav i voleći bližnjega kao samoga sebe. Samo se kroz to ostvaruje povezivanje. To je sama suština zaveta. Kada postoji povezivanje preko toga, iz toga jasno sledi da je Gospod prisutan. Istina, postoji prisustvo Gospodovo u svakome čoveku, ali je to prisustvo bliže ili dalje prema tome koliko je ljubav blizu ili daleko. Pošto je zavet povezanost Gospoda s čovekom kroz ljubav ili, što je isto, pošto je prisustvo Gospoda kod čoveka u ljubavi i milosrđu, to se u Reči naziva *zavjet mira*; jer *mir* označava Carstvo Gospodovo, a Carstvo Gospodovo je sačinjeno od uzajamne ljubavi, pošto mir postoji samo u uzajamnoj ljubavi. Kao kod Isaije:

Ako će se i gore pomaknuti i bregovi pokolebati, opet milost moja ne će se odmaknuti od tebe, i zavjet mira mojega ne će se pokolebati, veli Gospod, koji ti je milostiv. (LIV 10)

Ovde se milost, koja dolazi od ljubavi, naziva *zavjet mira*. Kod Jezekilja:

I podignuću im jednoga pastira koji će ih pasti, slugu svojega Davida. I učiniću s njima zavjet mirni, i istrijebiću sve zvijeri iz zemlje, i oni će živjeti u pustinji bez straha i spavaće u šumama. (XXXIV 23, 25)

Ovde je jasno da David predstavlja Gospoda; a njegovo prisustvo kod preporođenog čoveka opisuje se *pašom*. Ponovo:

I sluga moj David biće im car, i svi će imati jednoga pastira, i hodiće po mojim zakonima, i uredbe će moje držati i izvršavati. I učiniću s njima zavjet mirni, biće vječan zavjet s njima... I šator će moj biti kod njih, i ja

ću im biti Bog i oni će mi biti narod. (XXXVII 24, 26, 27)

I ovde David predstavlja Gospoda; šator moj biće kod njih znači ljubav; a prisustvo i povezanost s Gospodom kroz ljubav opisuju se sa: *biću im Bog i oni moj narod*, što se naziva *zavjet mirni i zavjet večni*. Kod Malahije:

I poznaćete da sam vam ja poslao ovu zapovijest da bi bio moj zavjet s Levijem, veli Gospod nad vojskama. Zavjet moj za život i mir bješe s njim, i dadoh mu to za strah, jer me se bojaše i imena se mojeja strašaše. (II 4, 5)

U najvišem smislu, Levi je Gospod, pa stoga i čovek koji ima ljubav i milosrđe, a tako i zavet života i mira s Levijem, koji je u ljubavi i milosrđu. Kod Mojsija, govoreći Fineasu:

Za to mu kaži: Evo, dajem mu moj zavjet mirni. I imaće on i sjeme njegovo nakod njega zavjet sveštenstva vječnoga, jer revnova za Boga svojega i očisti sinove Izrailjeve. (XXV 12, 13)

Ovde se pod Fineasom ne misli na njega, nego na sveštenstvo koje je njime predstavljeno, što znači ljubav i ono što pripada ljubavi, kao što je sve sveštenstvo te crkve. Svako zna da Fineas nije imao večno sveštenstvo. Ponovo:

I tako znaj da je Jehova Bog tvoj Bog, Bog vjeran, koji drži zavjet svoj i milost svoju do tisuću koljena onima koji ga ljube i drže zapovijesti njegove. (Ponovljeni zakoni, VII 9, 12)

Ovde je jasno da je prisustvo Gospodovo u čovekovoju ljubavi *zavjet*. Jer se kaže da ga On drži s onima koji Ga ljube i koji drže Njegove zapovesti. Pošto je zavjet povezanost Gospoda s čovekom preko ljubavi, to sledi da je takođe i preko onoga što pripada ljubavi, a to su istine vere, koje se nazivaju zapovesti; jer sve su zapovesti, isto kao i Zakon i proroci, zasnovane na jednom Zakonu: Ljubi Gospoda iznad svega i bližnjega kao samoga sebe, što je očito iz Gospodovih reči (Mateja, XXII 34-40; Marko, XII 28-34). Stoga su tablice na kojima je bilo napisano Deset zapovesti nazvane *Tablice zaveta*. Pošto se zavet ili povezivanje izvršava preko Zakona ili zapovesti ljubavi, to se on izvršava isto tako i preko društvenih zakona, koje je Gospod dao Jevrejskoj crkvi i koji se nazivaju *svedočanstvima*; kao i preko crkvenih obreda koje je odredio Gospod i koji se nazivaju *uredbe*. Za sve to kaže se *zavet* jer se odnosi na ljubav i milosrđe, kao što čitamo o caru Josiji:

I car stojeći kod stupa učini zavjet pred Gospodom da će oni ići za Gospodom i držati zapovjesti njegove i svedočanstva njegova i uredbe njegove svijem srcem svojim i svom dušom, vršeći riječi toga zavjeta napisane u toj knjizi. I sav narod prista na zavjet. (XXIII 3)

Iz ovoga se sada vidi šta je *zavet* i da je on nešto unutrašnje; jer do povezivanja Gospoda i čoveka dolazi preko nečega što je unutrašnje, a nikada preko spoljašnjeg bez unutrašnjeg. Spoljašnje stvari samo su slike i predstave onoga što je unutrašnje, kao što je čovekovo delo samo slika koja predstavlja njegove misao i volju; delo ljubavi prema bližnjem je slika što predstavlja ljubav prema bližnjemu koja je unutra, u srcu i u umu. Tako su svi obredi Jevrejske crkve bili slike koje su predstavljale Gospoda, pa stoga i ljubav i milosrđe. Stoga se zavet i povezivanje ostvaruju preko unutrašnjih stvari u čoveku, dok su spoljašnje stvari samo znakovi zaveta, pa se stoga tako i nazivaju. Da se zavet i povezivanje ostvaruju preko unutrašnjih stvari, jasno je, kao kod Jeremije:

Evo, idu dani, govori Gospod, kad ću učiniti s domom Izrailjevim nov zavjet, ne kao onaj što učinih s ocevima njihovijem, kada ih uzeh za ruku da ih izvedem iz zemlje Egipatske, jer onaj zavjet oni pokvariše. Nego ovo je zavjet koji ću učiniti s domom Izrailjevim poslije ovih dana, govori Gospod: metnuću zavjet svoj u njih, i na srcu njihovu napisaću ga, i biću im Bog, i biće mi narod. (XXXI 31-34)

Ovde se govori o Novoj crkvi. Jasno se tvrdi da se sam zavet ostvaruje preko unutrašnjih stvari, to jest u savesti na kojoj je Zakon napisan, koji se ceo sastoji od ljubavi, kao što je rečeno. Da spoljašnje stvari nisu *zavet* osim ako su im pridružene unutrašnje stvari, tako da deluju kroz jedinstvo i imaju isti uzrok; ali one su samo *znaci zavjeta*, pomoću čijih predstava se čovek seća Gospoda, što je jasno iz toga što se *Sabat* i *obrezanje* nazivaju *znacima zavjeta*. Da se *Sabat* tako naziva, čitamo kod Mojsija:

Za to će čuvati sinovi Izrailjevi subotu praznujući subotu od koljena do koljena zavjetom vječnim. To je znak između mene i sinova Izrailjevih do vijeka. (Knjiga Izlaska, XXXI 16, 17)

A da se i obrezivanje tako naziva, u Knjizi Postanja:

A ovo je zavjet moj između mene i vas i sjemena tvogega nakon tebe, koji ćete držati: da se obrezuje između vas sve muškinje. (XVII 10, 11)

I ovde se krv naziva *krv zavjeta* (Knjiga izlaska, XXIV 7, 8). Spoljašnji obredi nazivaju se *znakovi zavjeta* da bi se pomoću njih držale na umu unutrašnje stvari. To su bili svi obredi Jevrejske crkve. Iz tog razloga se i nazivaju *znakovi* da bi se pomoću njih narod sećao unutrašnjih stvari - na primer, kao što je vezivanje glavne zapovesti na ruku i na čelo, kao kod Mojsija:

Za to ljubi Gospoda Boga svojega iz svega srca svojega i iz sve duše svoje i iz sve snage svoje. I veži ih sebi za ruku za znak, neka ti budu kao počeonici među očima. (Ponovljeni zakoni, VI 5, 8; XI 13, 18)

Ovde *ruka* označava volju, jer ona znači snagu, a snaga pripada volji; *počeonici između očiju* označavaju razum; tako je *znak* podsećanje na glavnu zapovest ili ceo Zakon, da bi neprekidno bio u volji i u misli, to jest da bi prisustvo Gospoda i ljubavi moglo biti u volji i u misli. Takvo je neprekidno prisustvo Gospoda i uzajamne ljubavi od Njega u anđelima, što ćemo kasnije opisati, po Božanskoj milosti Gospodovoj. Na sličan način kaže se u sledećem stihu: *Ovo je znak zavjeta koji postavljam između mene i vas. Postavio sam svoj luk u oblake. I on će biti za znak zavjeta između mene i zemlje*, što znači da je to znak prisustva Gospodovog u ljubavi prema bližnjemu, to jest znak sećanja na Njega u čoveku. Ali kako se preko luka u oblacima podseća na Gospoda, biće rečeno u onome što sledi, po Božanskoj milosti Gospodovoj.

1039. *Koji postavljam između mene i vas.* Da to predstavlja povezivanje Gospoda s čovekom preko ljubavi prema bližnjemu, jasno je iz onoga što je rečeno o zavetu i znaku zaveta. Jer zavet je Gospodovo prisustvo u ljubavi prema bližnjemu. *Između mene i vas* je povezivanje koje otuda potiče, a *postavljati* znači prouzrokovati.

1040. *I svake žive duše koja je sa vama.* Da to označava sve što je u čoveku bilo preporođeno, jasno je iz značenja žive duše, koje je pokazano u stihu 10. Jer, *duša* u Reči predstavlja, kao što je rečeno, ceo čovekov život, kako unutrašnji tako i spoljašnji, čak i život životinja koje označavaju nešto u čoveku. No, ovde se radi o živoj duši koja prima život od Gospoda, to jest o onome što je preporođeno, jer samo to živi, zato što *duša* označava skup svih stvari u čoveku koje su preporođene. U čoveku ima stvari koje pripadaju volji i onih koje pripadaju razumu, i one su sasvim različite; jer kod čoveka, koji je živ (duhovno), živo je sve u opštem i u pojedinačnom, jer činjenica je da, kakav je čovek, takvo je sve u njemu, kako u opštem tako i u pojedinačnom; njegov opšti život je u svemu. Jer ono što je opšte, to potiče od sastavnih delova, koji su njegove pojedinačne stvari; opšte nastaje samo na taj način što je sastavljeno od pojedinačnog. Stoga, kakav je čovekov život u opštem, takav je i u njegovim najmanjim naporima i namerama - to jest u njegovoj volji - kao i u najmanjim delovima njegove misli; tako da nema nijednog delića neke ideje u kojem nije taj isti život. Na primer, kada se radi o oholom čoveku, u svakom, i najmanjem naporu njegove volje i u svakoj ideji njegove misli, postoji oholost; ili, kada se radi o pohlepnom čoveku, pohlepa postoji u svemu kod njega; tako je i s čovekom koji mrzi svoga bližnjega; tako je i s glupim čovekom, gde glupost postoji u svakoj pomisli, a kod onoga koji je umobolan i umobolnost postoji u svemu

što misli. Pošto je čovekova priroda ovakva, to se u drugom životu on poznaje i po jednoj jedinoj ideji svoje misli. Kada se čovek ponovo rodi, tada je kod njega sve, kako opšte tako i pojedinačno, ponovo rođeno, to jest sve živi, a taj život je istoga stepena u kome je njegova vlastita volja - koja je prljava i mrtva - odvojena od njegove nove volje i intelekta, koje je primio od Gospoda. Stoga, pošto se ovde radi o preporođenom čoveku, živa duša označava ono u čoveku što je preporođeno, a koje je, u opštem, sve ono što je u njegovom razumu i u njegovoj volji, kako unutrašnjoj tako i spoljašnjoj, što je izraženo ranije, u stihu 10, *pticama, stokom i zvijerjem zemaljskim*; jer se kaže: *Postavljam zavjet svoj sa svakom živom dušom koja je s vama, pticama, stokom i zvijerjem zemaljskim.*

1041. *Pokolenja do vijeka* predstavlja sve one koji se neprekodno preporođuju, što je jasno iz značenja samih reči. *Pokolenja* su potomstvo koje potiče od onih koji su bili pre njih, kao od roditelja. *Do vijeka* znači zauvek. Ovde se radi o onima koji su bili preporođeni, pa stoga *pokolenja do vijeka* znače sve one koji se neprekidno preporođuju. U unutrašnjem smislu, sve stvari nose značenje koje je određeno onim o čemu je reč.

1042. *Metnuo sam luk svoj u oblake.* Pod tim se misli na stanje duhovno preporođenog čoveka, koji je kao duga. Mnogi se možda čude što se *luk u oblacima* koristi u Reči da označi zavet, s obzirom na to da je duga samo pojava koja nastaje modifikacijom sunčevih zraka te je tako nešto prirodno, za razliku od drugih znakova zaveta u Crkvi, koji se ranije pominju. Da *luk u oblacima* označava stanje preporođenog duhovnog čoveka, može znati samo onaj kome je dato da vidi i da iz toga zna kako stoji ta stvar. Duhovni anđeli, koji su svi bili ponovo rođeni ljudi Duhovne crkve, kada se pokazuju u drugom životu, izgledaju kao da imaju dugu oko glave. Ali duga koja se vidi u skladu je s njihovim stanjem, tako da se u Nebu i u svetu duhova njihovo stanje poznaje po toj dugi. Razlog što se duga vidi jeste to što je prirodno kod anđela saobrazno njihovom duhovnom stanju. To je modifikacija duhovne svetlosti od Gospoda u njihovim prirodnim pojavama. To su oni anđeli za koje se kaže da su ponovo rođeni *od vode i od duha*, dok se za nebeske anđele kaže da su ponovo rođeni *od vatre*. Kada se radi o prirodnim bojama, njihovo postojanje zahteva nešto tamno i nešto svetlo ili crno i belo. Kada sunčevi zraci padnu na to, usled modifikovanja zraka koji se ulivaju, stvaraju se boje, od kojih su neke svetlije a neke tamnije; neke su sasvim tamne ili crne, a neke sasvim svetle ili bele; otuda njihova raznovrsnost. Ako govorimo o poređenju, isto je i s duhovnim pojavama. Tama je

u ovom slučaju čovekov vlastiti intelektualni deo ili obmana; a crnilo je proprijum njegovog voljnog dela ili zlo, koje upija i gasi svetlosne zrake. A svetlost i belina su istina i dobro, za koje čovek misli da ih on čini sam od sebe, a što odbija i vraća svetlosne zrake. Svetlosni zraci koji padaju na njih i koji kao da ih modifikuju, dolaze od Gospoda, kao sunca mudrosti i inteligencije; jer zraci duhovne svetlosti izviru iz Njega. Pa stoga što su prirodne stvari saobrazne duhovnim, to ono što se pokazuje oko preporođenog duhovnog čoveka u drugom životu izgleda kao duga u oblacima, gde ona predstavlja njegove duhovne stvari u njegovim prirodnim stvarima. Kod preporođenog duhovnog čoveka to je proprijum razuma u koji Gospod usađuje nevnost, ljubav prema bližnjemu i milost. Ta duga izgleda onako kako čovek prima ove darove - izgled je lep u proprijumu gde je proprijum njegove volje odstranjen, potčinjen i poslušan. I proroci, kada su bili u Božjem viđenju, videli su dugu u oblacima. Kao kod Jezekilja:

I vidjeh kao jaku svjetlost, i u njoj unutra kao oganj naokolo, od bedara gore, a od bedara dolje vidjeh kao oganj i svjetlost oko njega. Kao duga u oblaku kada je kiša, takva na oči bijaše svetlost unaokolo. To bješe viđenje slave Jehovine na očima; to kad vidjeh, padoh na lice svoje, i čuh glas nekoga koji govoraše. (I 26-28)

Svakome treba da bude jasno da je Gospod ovako bio viđen i da je On predstavljao Nebo, jer On je Nebo, to jest On je Sve u Svemu Neba; kao oganj naokolo, od bedara gore jeste nebesko ljubavi; a svetlost kao od ognja od bedara dolje, kao duga u oblaku jeste nebesko duhovno. Na taj način Nebesko nebo ili Nebo nebeskih anđela predstavljeno je onim što je od bedara nagore, a Duhovno nebo ili Nebo duhovnih anđela, onim što je od bedara nadole. Jer u Velikom Čoveku, ono što je nadole, od bedara do nogu i stopala, označava ono što je prirodno. Otuda je jasno da se prirodne stvari čovekove, ovako osvetljene duhovnom svetlošću, pokazuju kao duga u oblacima. Nešto slično video je i Jovan (Otkrivenje, IV 2, 3; X 1)

1043. Da *oblak* predstavlja zatamnjenu svetlost u kojoj je duhovni čovek kada se uporedi s nebeskim čovekom, jasno je iz onoga što je rečeno o *dugi*; jer duga ne postoji osim kada je u oblaku. Kao što je rečeno, zatamnjenost oblaka kroz koji se probijaju sunčevi zraci, čini da se to pretvara u boje; na taj način boja je onakva kakva je zatamnjenost koju dodiruju svetlosni zraci. Sličan je slučaj s duhovnim čovekom. Kod njega, zatamnjenost koja se ovde naziva *oblak* jeste obmana, koja je isto što i proprijum njegovog razuma. Kada se nevinost, ljubav prema bližnjemu i milosrđe usade u njegov proprijum od Gospoda, tada ovaj oblak ne izgleda više kao obmana,

već ima izgled istine, zajedno s istinom od Gospoda. Otuda sličnost sa obojenim lukom. Postoji tu izvesna duhovna modifikacija, koja se ne može opisati, osim da je čovek opazi pomoću boja i njihovog porekla. Inače, ne znam kako da to drugačije čovek shvati. Priroda ovoga oblaka kod preporođenoga čoveka može se videti iz njegovog stanja pre preporoda. Čovek se preporođuje kroz ono za šta pretpostavlja da su istine vere. Svako pretpostavlja da je njegova vlastita dogma istinita i od nje stiće savest, iz kojeg razloga, kada stekne savest, svaki postupak protivan onome što on smatra istinom, za njega je postupak protivan savesti. Takav je svaki čovek koji je ponovo rođen. Jer Gospod daje novo rođenje mnogima po svakoj dogmi, a kada su ti ljudi ponovo rođeni, ne primaju nikakvo neposredno otkrovenje, već samo ono što se u njih usađuje kroz Reč i besede iz Reči. Ali pošto primaju ljubav prema bližnjemu, Gospod deluje kroz ljubav prema bližnjemu na njihov oblak, iz kojega izvire svetlost, kao kada sunce udari na oblak, koji tada postaje svetliji i pokazuje razne boje. Tako se u oblaku pokazuje kao luk. Što je oblak tanji, to jest što su brojnije istine vere koje sačinjavaju oblak, to je luk lepši. A što je oblak gušći, to jest što je manje istina vere od kojih se oblak sastoji, to je luk manje lep. Nevinost mnogo doprinosi lepoti duge, oživljavajući svetlost bojama. Svi izgledi istine su oblaci u kojima je čovek kada je u doslovnom smislu Reči, jer jezik Reči je prema izgledima. No, kada veruje u Reč iz prostodušnosti i kada voli bližnjega, iako je i dalje samo u izgledima ili prividima, ovaj oblak je relativno tanji. Upravo u tome oblaku Gospod oblikuje savest kod čoveka koji je unutar Crkve. A nepoznavanje istine su takođe oblaci u kojima je čovek koji ne zna šta je istina vere ni šta je Reč, a još više kada nije čuo za Gospoda. Gospod oblikuje savest u ovome oblaku kod čoveka koji je van Crkve; zato što u njegovom neznanju može biti nevinosti, a tako i ljubavi k bližnjemu. Sve obmane su isto tako oblaci; ali ovi oblaci su tama. I oni su ili kod onih koji imaju lažnu savest - opisanu na drugome mestu - ili kod onih koji je nikako nemaju. Ovo su, uglavnom, osobine oblaka.

Kada se radi o njihovom mnoštvu, njih kod čoveka ima toliko i tako su gusti da bi čovek, kada bi to znao, pitao da li svetlosni zraci od Gospoda mogu ikada da se kroz njih probiju ne bi li se čovek mogao ponovo roditi. Onaj ko misli da ima najmanje oblaka, taj ponekad ima jedan vrlo veliki; a onaj ko misli da ima mnogo oblaka, ima ih malo. Takvih oblaka ima i kod duhovnog čoveka, ali ne toliko kod nebeskog čoveka, jer kod njega je ljubav prema Gospodu usađena u njegov voljni deo, te on stoga prima od Gospoda ne savest, kao duhovni čovek, nego opažanje dobra, a otuda i istine. Kada je voljni deo kod

čovaka takav da može primiti zrake nebeske vatre, tada je njegov intelektualni deo njima rasvetljen, te on tada od ljubavi zna i opaža sve istine vere. Tada je njegov voljni deo kao malo sunce, iz kojega zrake sijaju u njegov intelektualni deo. Takav je bio čovek Pradrevne crkve. Ali kada se voljni deo kod čoveka iskvari i postane pakleni, i kada se stoga u njemu nova volja, koja je savest, oblikuje u njegovom intelektualnom delu (a takav je slučaj na kraju bio s čovekom Pradrevne crkve, i tako je sa svakim čovekom koji se ponovo rodi u Duhovnoj crkvi), tada je njegov oblak gust, jer on mora naučiti šta je dobro a šta istina, pošto on njih ne opaža (kao što ih opaža nebeski čovek). Isto tako, tada se obmane neprekidno ulivaju od njegovog crnog voljnog dela, to jest kroz njega iz pakla. To je razlog što se intelektualni deo ne može nikada osvetliti kod duhovnog čoveka kao što može kod nebeskog čoveka. Otuda *oblak* ovde označava zatamnjenju svetlost u kojoj je duhovni čovek u poređenju s nebeskim čovekom.

1044. *Da bude znak zavjeta između mene i zemlje.* Da to znači prisustvo Gospodovo u ljubavi prema bližnjem i da *zemlja* ovde znači čovekov proprijum, jasno je kako iz unutrašnjeg smisla tako i iz veze u kojoj se ona ovde ostvaruje. Jer je bilo rečeno: *Ovo je znak zavjeta koji postavljam između mene i vas i svake žive duše koja je s vama*, čime je označeno sve što je ponovo rođeno. A ovde se kaže drugačije: *da bude znak zavjeta između Mene i zemlje.* Iz ovoga, a isto i iz ponovljenih reči *znak zavjeta*, jasno je da je ovde označeno nešto drugo, a to je da *zemlja* znači ono što nije i što se ne može ponovo roditi, a to je čovekov voljni deo proprijuma. Jer, kada se ponovo rodi, čovek u intelektualnom delu pripada Gospodu, dok njegov voljni deo pripada njemu samome, pa su tako ova dva dela u duhovnom čoveku suprotstavljena jedan drugom. No, iako je voljni deo protivan, on i dalje mora biti prisutan, jer od njega potiču sva zatamnjenost u intelektualnom delu i sva gustina u njegovom oblaku. I što se više ona uliva, to je gustina oblaka veća, a što se manje uliva, to je oblak tanji. Tako ovde *zemlja* označava čovekov proprijum (da se *zemljom* označava čovekov telesni deo, kao i mnoge druge stvari, bilo je ranije pokazano). Ovo stanje stvari između volje i razuma isto je kao kad su dve osobe bile ranije vezane prijateljstvom, kao što su bili volja i razum kod čoveka Pradrevne crkve, pa je to prijateljstvo puklo i javilo se neprijateljstvo - kao što se desilo kada je čovek sasvim iskvario svoj voljni deo; i kada su ponovo stupili u zavet, gde je neprijateljski deo postavljen kao da postoji zavet s njim, ali u stvari nije uspostavljen jer je sasvim protivan i suprotan njemu, nego je ustanovljen s onime što se iz njega uliva, kao što je rečeno, to jest s proprijumom razuma.

Zalog ili *znak* zaveta je sledeće: onoliko koliko je Gospodovo prisustvo u proprijumu razuma, toliko će se ukloniti proprijuma volje. Isti je slučaj s Nebom i paklom. Intelektualni deo preporođenog čoveka, u kojemu je Gospod prisutan, jeste Nebo; njegov voljni deo je pakao. Koliko je Gospod prisutan u ovome Nebu, toliko se pakao uklanja. Jer od samog sebe, čovek je u paklu, a kada je od Gospoda, tada je on Nebo. Čovek se neprekino podiže od pakla k Nebu i onoliko koliko se uzdiže, toliko se pakao uklanja. Dakle *znak* ili pokazatelj da je Gospod prisutan jeste u tome što se čovekov voljni deo uklanja. Ovo uklanjanje se ostvaruje kroz iskušenja kao i kroz druga sredstva preporođenja.

1045. Ovo što je pokazano odnosi se na ponovo rođenog duhovnog čoveka ili na Duhovnu crkvu. Ono što sledi odnosi se na sve ljude uopšte; a kasnije, posebno na čoveka koji se može ponovo roditi.

1046. Stihovi 14, 15. *I kada oblake navučem na zemlju, vidjeće se duga u oblaku, i opomenuću se vječnog zavjeta između Mene i svake žive duše u svakom tijelu koje je na zemlji. Duga će biti u oblacima, pa ću je pogledati, i opomenuću se Mog zavjeta između Mene i vas i svake žive duše u tijelu, i ne će više biti vode od potopa za zatre svako tijelo.*

I kada oblake navučem na zemlju, znači da se zbog proprijuma čovekove volje više ne pokazuje ljubav prema bližnjemu; vidjeće se duga u oblaku, znači da je čovek još uvek takav da se može ponovo roditi; i opomenuću se vječnog zavjeta između Mene i vas, označava Gospodovu milost, posebno prema onima koji su ponovo rođeni i onima koji se mogu ponovo roditi; i svake duše žive u svakom tijelu, označava ceo ljudski rod; i ne će više biti vode od potopa da zatre svako tijelo, znači da čovekov intelektualni deo više nikad neće utonuti u takvo uobraženje da bi ga to uništilo kao što se to desilo potomstvu Pradrevne crkve. Ovo se odnosi na sve ljude uopšte.

1047. *I kada oblake navučem na zemlju.* Da se pod tim misli kako se zbog proprijuma čovekove volje vera koja potiče od ljubavi prema bližnjem više ne pojavljuje, jasno je iz onoga što je rečeno o zemlji - ili o proprijumu čovekovog voljnog dela; naime, da je on takve prirode da neprekidno uliva u čovekov intelektualni deo ono što je zatamnjeno ili lažno, a što je označeno *navlačenjem oblaka* i što je izvor svake obmane. Ovo je dovoljno jasno iz činjenice da je ljubav prema sebi i prema svetu, koja pripada čovekovojoj volji - mržnja. Jer koliko neko voli sebe samoga, toliko mrzi bližnjega. Pa stoga što su te ljubavi suprotne nebeskoj ljubavi, to se takve stvari nužno ulivaju od ovih koje su suprotne uzajamnoj ljubavi i te obmane se ulivaju u njegov intelektualni deo. Otuda dolaze sva tama i sva nejasnoća. Obmana prekriva istinu, kao što taman oblak zaklanja svetlost sunca.

A pošto obmane i istine ne mogu biti zajedno, kao što ne mogu ni tama i svetlost, to je jasno da jedno odlazi kada drugu dolazi. A pošto se to dešava naizmjenično, stoga se ovde kaže: *i kada navučem oblake na zemlju*, to jest kada se kroz proprijum voljnog dela vera od ljubavi ili istina s istinom ne pokazuju, a još manje se pokazuje dobro s istinom koja potiče od dobra.

1048. *Vidjeće se duga u oblaku*, znači kako je čovek još uvek takav da se može preporoditi; a to je jasno iz značenja *duge u oblaku*, što je znak ili pokazatelj preporoda, kao što je već rečeno. Kada je reč o dugi u oblaku, slučaj je ovakav: kakav je čovek ili kakva je duša posle smrti tela, odmah se zna; Gospod je poznaje od večnosti i šta će ona biti u večnosti. Anđeli opažaju kakva je duša onoga trenutka kada se ona približi. Postoji izvesna sfera koja kao da izbija iz njegove prirode, to jest iz svega što je u njemu; a ova sfera, što je za divljenje, takva je da se opaža kakve su njegova vera i ljubav k bližnjemu. Upravo ta sfera je ono što je vidljivo kao duga kada se to sviđi Gospodu (o toj sferi biće, po Gospodovoj Božanskoj milosti, reći kasnije). Otuda je jasno šta je označeno dugom koja se vidi u oblaku, naime, kada je čovek takav da se može preporoditi.

1049. *I opomenuću se vječnog zavjeta između Mene i vas*. Da to označava Gospodovu milost, posebno prema preporođenom čoveku kao i prema onome koji se može preporoditi, sledi iz toga što *opomenuti se* znači Gospodovu milost. Opominjanje se ne može pripisati Gospodu jer On zna sve stvari od večnosti u opšte i u pojedinostima; ali milost Mu se pripisuje zato što On zna da je čovekov karakter takav, kao što je pre rečeno, da je čovekov proprijum paklen i da je sam njegov pakao. Jer, čovek komunicira s paklom preko proprijuma svoje volje, pa zbog toga proprijuma čovek želi da se sunovrati u pakao; a nije ni s tim zadovoljan, već želi da sav svemir sunovrati u njega. Pošto je čovek po sebi takav, to sledi da to što se On *opominje zavjeta* znači da oseća milost prema čoveku i da ga rađa iznova Božanskim sredstvima, te da ga tako vuče k Nebu velikom silom, sve dok je čovek takav da je to moguće.

1050. *I svake duše žive u svakom tijelu*, predstavlja ceo ljudski rod, što je jasno iz značenja *duše žive u svakom tijelu*. Svaki čovek se naziva dušom živom po onome što u njemu živi. Nijedan čovek nikada ne živi, a još manje može biti čovek, ako nešto nije živo u njemu, to jest ako nema nevinosti, ljubavi k bližnjemu i samilosti, ili nešto od toga ili nešto što je tome slično. To nešto od nevinosti, ljubavi k bližnjemu i samilosti čovek prima od Gospoda kao odojče i kao dete, kao što se to vidi na odojčadi i na deci. To što čovek tada primi,

sačuva se u njemu, a to što je sačuvano, naziva se u Reči ostacima; i to je ono u čoveku što pripada samo Gospodu. To što je sačuvano, kad čovek odraste, čini da on može postati čovek (o ostacima u stavu 468, 530, 560-563, 576). Da stanja nevinosti, ljubavi prema bližnjemu i saosećanja, koja čovek ima u detinjstvu, čine te on postaje čovek, to se jasno vidi po tome što se on ne rađa sa životnim znanjima, kao divlje životinje, nego sve mora da nauči; a što nauči, to je kroz vežbu i naviku, i to postaje u njemu kao nešto prirodno. On ne može ni hodati ni govoriti dok ne nauči, a tako je sa svim ostalim. Koristeći ih (navike), one mu postaju prirodne. Tako je i s nevinošću, ljubavi k bližnjemu i saosećanjem kojima je nadahnut u detinjstvu, a bez čega bi bio više divlj od divlje životinje. Međutim, to nisu stanja koja čovek nauči, nego stanja koja prima od Gospod, i koje Gospod u njemu čuva. Zajedno s istinama vere, ova stanja se isto tako nazivaju ostacima i ona pripadaju samo Gospodu. Ako kao odrastao uguši ta stanja, čovek umire, to jest postaje mrtav (duhovno). Kada se čovek počne iznova rađati, ova stanja su početak preporoda i on se u njih uvodi; jer Gospod deluje preko ostataka, kao što je već rečeno. Ovi ostaci kod svakoga čoveka jesu ono što se naziva *duša živa u svakom telu*. Da *svako telo* označava svakoga čoveka, pa tako i ceo ljudski rod, jasno je iz značenja *tela* svuda u Reči (stav 574). Kao kod Mateje:

I da se oni dani ne skrate, niko ne bi ostao. (XXIV 22; Marko, XIII 20)

Kod Jovana:

Isus reče: Oče, proslavi Sina Svog, kao što si mu dao vlast nad svakim tijelom. (XVII 2)

Kod Isaije:

I javiće se slava Jehovina, i svako će tijelo vidjeti. (XL 5)

I opet:

I poznaće svako tijelo da sam ja Jehova Spasitelj tvoj i izbavitelj tvoj, jaki Bog Jakovljevi. (XLIX 26)

1051. *I ne će više biti vode od potopa da zatre svako tijelo.* Da to označava kako čovekov intelektualni deo više nikada neće biti obuzet takvim uobraženjem koje bi ga razorilo, kao što se to desilo poslednjem potomstvu Pradrevne crkve, jasno je iz onoga što je često rečeno i pokazano ranije u vezi s vodama Potopa, kao i o onima pre Potopa koji su nestali; naime, da kod njih nije postao pakleni samo voljni nego i intelektualni deo; tako da se nisu mogli ponovo roditi, to jest nije se kod njih mogla oblikovati nova volja u njihovom intelektualnom delu.

1052. *Duga će biti u oblaku, i ja ću je pogledati, i opomenuću se vječnoga zavjeta između Boga i svakoga tijela na zemlji. I duga će biti u oblaku, označava čovekovo stanje; i ja ću je pogledati, znači da je*

ono takvo da se (čovjek) može ponovo roditi; *i opomenuću se vječnoga zavjeta*, znači da Gospod može biti kod njega prisutan u ljubavi k bližnjemu; *između Boga i svakoga tijela na zemlji*, znači sa svakim čovekom s kojim je to moguće. Sve ovo se posebno odnosi na čoveka koji može da se ponovo rodi.

1053. *I duga će biti u oblaku*, pokazuje čovekovo stanje, što je jasno iz već rečenog o dugi u oblaku; naime, da se čovek ili duša u drugom životu poznaju po njegovoj auri, i da je ta aura, kada se to sviđi Gospodu, predstavljena bojama, kao što su one u dugi, koje se razlikuju već prema stanju svake osobe u odnosu na veru u Gospoda, a to znači u odnosu na dobra i istine vere. U drugom životu se pokazuju boje koje svojim svetlom i lepotom bezmerno nadilaze boje koje se vide na zemlji; a svaka boja predstavlja nešto nebesko i duhovno. Ove boje dolaze od nebeske svetlosti i one su varijacije duhovne svetlosti, kao što je rečeno. Jer anđeli žive u takvoj svetlosti s kojom se svetlost na svetu ne može uporediti. Nebeska svetlost u kojoj žive anđeli, u poređenju sa svetlošću na svetu, jeste kao podnevna svetlost sunca prema svetlosti voštane sveće, koja se gasi i nestaje kada se sunce rodi. U Nebu postoji kako nebeska tako i duhovna svetlost. Nebeska svetlost - ako je uporedimo - bila bi kao sunčeva svetlost, a duhovna kao mesečeva svetlost, ali s razlikama prema stanju anđela koji prima svetlost. Tako je i s bojama jer one potiču od svetlosti. Sam Gospod je u Nebu nebeskih anđela sunce, a u Nebu duhovnih anđela mesec. To neće verovati oni koji nemaju neki pojam o životu duša posle smrti, a to je sasvim istinito.

1054. *I ja ću je pogledati*. Da to znači da je on takav da se može ponovo roditi, jasno je iz toga što *pogledati* bilo koga, kada se misli na Gospoda, znači znati ko je kakav. Jer, Gospod poznaje sve od večnosti i nema potrebe da zna kakav je ko. Kad je neko takav da se može preporoditi, tada se kaže za Gospoda da ga je *pogledao*, a isto tako da je *podigao Svoje lice* na njega. Ali kada se ne može preporoditi, tada se za Gospoda ne kaže da ga je pogledao ili da je podigao Svoje lice na njega, nego da je *okrenuo Svoje oči* ili *Svoje lice od njega*, iako se ne okreće Gospod od njega, nego on (od Gospoda). Stoga se u stihu 14, gde se radi o celom ljudskom rodu i gde se mnogi ne mogu preporoditi, ne kaže *kad pogledam dugu u oblaku*, nego da će se *duga videti* u oblaku. Kada se govori o Gospodu, isti slučaj je s *pogledati* i *opomenuti se*, što u unutrašnjem smislu označava milost (o tome u stavu 626, 840, 1049).

1055. *I opomenuću se vječnog zavjeta*, znači da Gospod može biti prisutan kod njega u ljubavi prema bližnjemu, što je jasno iz onoga

što je rečeno i pokazano o značenju zaveta, naime, da postoji samo jedan zavet, a to je ljubav ka Gospodu i ljubav prema bližnjemu. To je ono što je večno, jer je od večnosti u večnost. Sveukupno Nebo je zasnovano na ljubavi, pa je isto tako i sveukupna priroda; jer u prirodi ne postoji ništa u čemu nema povezivanja i sjedinjavanja, bilo u živoj bilo u mrtvoj prirodi, to jest čemu poreklo nije u ljubavi. Otuda je ljubav ili ono što izgleda kao ljubav usađena u sve stvari uopšte i posebno; samo kod čoveka nema ljubavi, nego nešto suprotno, jer je čovek razorio u sebi prirodni red. Međutim, kad se on može preporoditi ili povratiti u red i kada može primiti uzajamnu ljubav, ona tada postaje zavet ili povezivanje preko ljubavi prema bližnjemu, o čemu se ovde govori.

1056. *Između Boga i svake žive duše u svakom tijelu na zemlji.* Da to označava kod svakoga čoveka kod kojega je to moguće, jasno je iz onoga što je rečeno, naime, da se ovde radi o onima koji se mogu preporoditi; samo su ovi označeni sa *svaka živa duša na zemlji*.

1057. Stih 17. *I reče Bog Noju: To je znak zavjeta koji sam učinio između Sebe i svakoga tijela na zemlji.*

I Bog reče Noju znači da Crkva to treba da zna; *to je znak zavjeta koji sam učinio između Sebe i svakoga tijela na zemlji*, znači da je Gospod prisutan u ljubavi prema bližnjemu ne samo kod čoveka Crkve nego i kod čoveka koji je van Crkve.

1058. *I Bog reče Noju*, govori kako Crkva to treba da zna, što je jasno iz niza stvari o kojima se govori i koje se pokazuju samo u unutrašnjem smislu, gde su one povezane: prvo, govori se o duhovnom čoveku unutar Crkve; drugo, o svakom čoveku; treće, o svakom čoveku koji se može preporoditi; i to je zaključak, to jest kako Crkva to treba da zna. Da je Noje Crkva, bilo je ranije pokazano, i ona je ovde Duhovna crkva uopšte, jer se imenuje samo Noje. A šta Crkva treba da zna, o tome u onome što sledi.

1059. *Ovo je znak zavjeta koji sam učinio između Sebe i svakoga tijela na zemlji.* Da to znači kako prisustvo Gospodovo nije samo u ljubavi prema bližnjemu kod čoveka Crkve nego i kod čoveka van Crkve, jasno je iz značenja *svakoga tijela*, da je to svaki čovek, pa stoga ceo ljudski rod. Da se ovde misli na ceo ljudski rod, kako u Crkvi tako i van nje, jasno je ne samo iz onoga što se kaže *svako tijelo* nego i iz onoga što je rečeno ranije, *svaka živa duša u svakom tijelu*, a to je još jasnije ako se doda *svako tijelo koje je na zemlji*. Da je Gospod prisutan u ljubavi prema bližnjemu van Crkve kod onih koji se nazivaju narodima, isto kao što je prisutan u ljubavi prema bližnjemu kod onih koji su unutar Crkve, već je bilo govora (stav

932, 1032). On je čak I prisutniji, zato što kod njih nema tako velikog oblaka u njihovom intelektualnom delu kao što je to uglavnom kod onih koji se nazivaju hrišćanima. Jer narodi ne znaju ni za Reč niti za Gospoda, a to znači ne znaju šta je istina vere; pa stoga ne mogu biti toliko protivni Gospodu i istini vere. Otuda njihov oblak nije nešto što se protivi Gospodu i istini vere; a takav oblak se može lako razagnati kada se prosvetle. A oblak hrišćana je protivan Gospodu i protivan istinama vere, i gust do zatamnjenja. A kada postoji mržnja umesto ljubavi prema bližnjemu, tada je to gust mrak. A još je gušći kod onih koji obesvete istine vere, a to se ne može desiti neznabošcima jer žive u neznanju o istinama vere. Niko ne može obesvetiti nešto čiju prirodu ne poznaje i nešto za šta ne veruje da postoji. To je razlog što se spasava više neznabožaca nego li hrišćana, prema onome što je Gospod rekao kod Luke (XIII 23, 28-30), kao i da sva deca pripadaju Gospodovom carstvu (Mateja, XVIII 10, 14, XIX 14; Luka, XVIII 16).

1060. Stih 18. *A bijahu sinovi Nojevi koji izidoše iz kovčega: Sem, Ham i Jafet; a Ham je otac Hananejcima.*

Sinovi Nojevi koji izidoše iz kovčega, predstavlja one koji sačinjavaju Drevnu crkvu; *koji izidoše iz kovčega*, one koji su se nanovo rodili; *Sem* označava unutrašnju crkvu; *Ham*, iskvarenu crkvu; *Jafet*, spoljašnju crkvu; a *Ham je otac Hananejcima*, znači da je od iskvarene crkve proizašlo bogoštovanje u spoljašnjem bez unutrašnjeg, koje se označava sa *Hanan*.

1061. *A sinovi Nojevi koji izidoše iz kovčega.* Da to označava one koji su sačinjavali Drevnu crkvu i da su oni koji su *izašli iz kovčega* bili iznova rođeni, jasno je iz onoga što sledi; iz čega će biti jasno o čemu se radi.

1062. Da *Sem* predstavlja unutrašnju crkvu, *Ham* iskvarenu, a *Jafet* spoljašnju, i to je jasno iz onoga što sledi, gde se opisuje kakvi su oni bili. Kao i u svakoj crkvi, tako je i u Drevnoj bilo ljudi koji su bili unutrašnji, zatim ljudi koji su bili unutrašnji ali iskvareni i na kraju onih koji su bili spoljašnji. Oni koji su unutrašnji čine od ljubavi prema bližnjemu glavnu stvar u svojoj veri; oni koji su unutrašnji ali iskvareni jesu oni koji čine veru bez ljubavi prema bližnjemu glavnom stvari svoje vere; a oni koji su spoljašnji malo misle o unutrašnjem čoveku, ali čine dela ljubavi prema bližnjemu i održavaju svete obrede u crkvi. Pored ove tri vrste ljudi, nema drugih koji bi se mogli nazvati ljudima Duhovne crkve; a pošto su svi oni pripadali Crkvi, kaže se da su *izišli iz kovčega*. Ljudi u Drevnoj crkvi koji su bili unutrašnji, a to su oni kojima je ljubav prema bližnjemu bila suština vere, nazivali su se *Sem*; oni koji su bili unutrašnji ali iskvareni, koji su od vere bez

ljubavi prema bližnjemu učinili glavnu stvar, nazvani su Ham; dok su oni koji su bili spoljašnji i malo mislili o unutrašnjem čoveku, ali koji su i pored toga činili dela ljubavi prema bližnjemu i održavali svete crkvene obrede, nazvani su Jafet. Priroda svakoga od njih videće se iz pojedinosti u onome što sledi.

1063. *A Ham je otac Hananejaca.* Da to znači kako je iz iskvarene crkve izniklo bogoštovanje u spoljašnjem bez unutrašnjeg, koje je nazvano Hanan, i to je očito iz onoga što sledi i što je sadržano u sledećim stihovima. Da Ham označava iskvarenu crkvu ili one koji veru bez ljubavi prema bližnjemu čine suštinom svoje vere, jasno je kod Davida:

Pobi sve prvence u Misiru, prvi plod po kolibama Hamovije. (LXXII 51)

Prvencima u Misiru (Egiptu) predstavljena je vera bez ljubavi prema bližnjemu. Da je vera prvenac Crkve, može se videti ranije (stav 352, 367); i da se takva vera naziva *početak sile*, kao ovde kod Davida, može se videti i u Knjizi Postanja (XLIX 3), gde se to kaže za Ruvima, koji je predstavljao veru zato što je bio prvenac Jakovljevi i koji je nazvan *početkom sile*. *Kolibe Hamove* su bogoštovanje koje od toga potiče. Da *kolibe* označavaju bogoštovanje, može se videti gore (stav 414). Otuda se Egipat naziva zemlja Hamova (Psalam CV 23, 27; CVI 22). Ovakvi ljudi, koji su se u Drevnoj crkvi nazivali Ham, jer su živeli život u požudi, hvaleći se kako se mogu spasti bez obzira na to kako žive, izgledali su drevnim ljudima crni zbog vatre požude, pa su se zbog toga nazivali Ham. Za Hama se kaže da je bio *otac Hananejaca* iz razloga što se ovakvi ljudi ne brinu o tome kako čovek živi, pod uslovom da održava svete obrede - jer oni i dalje žele neko bogoštovanje. Ali za njih postoji samo spoljašnje bogoštovanje; oni odbacuju unutrašnje bogoštovanje koje se sastoji samo od ljubavi prema bližnjemu. Otuda se kaže da je *Ham otac Hananejcima*.

1064. Stih 19. *To su tri sina Nojeva, i od njih se naseli sva zemlja.*

To su tri sina Nojeva, označava tri vrste nauka, koji su bili karakteristični za te crkve uopšte; *i od ovih se naseli sva zemlja*, znači da su iz ova tri nauka izvedeni svi ostali nauci, istiniti i lažni.

1065. *To su tri sina Nojeva*, označava tri vrste nauka koji su bili usvojeni u ovim crkvama, što je upravo pokazano. Postoji mnogo manji broj sveopštih nauka. Naime, oni koji ne priznaju ljubav prema bližnjemu i veru, ni spoljašnje bogoštovanje, ne pripadaju nijednoj crkvi. O njima se ovde ne govori jer se ovde radi samo o Crkvi.

1066. *I od njih se naseli sva zemlja.* Da to znači kako su se iz ovih razvili svi ostali nauci, kako istiniti tako i lažni, jasno je iz značenja *zemlje*. *Zemlja* ili polje u Reči ima razna značenja. U sveopštem smislu, to

označava mesto ili oblast gde je crkva ili gde je bila, kao što su zemlja Hananejska, zemlja Judina, zemlja Izrailjeva. Isto tako, to označava svakoga ko pripada nekoj crkvi, jer se kaže da pojedini čovek pripada toj i toj zemlji, kao što se to kaže u govoru. U drevna vremena, kada su govorili o *svoj zemlji*, ljudi nisu mislili na celu zemaljsku kuglu, već samo na zemlju gde je bila Crkva, to jest mislili su na samu Crkvu; kao što se vidi iz sledećih odlomaka u Reči. Kod Isaije:

Gle, Jehova će isprazniti zemlju i opustiti je! Prevrnuće je i rasijaće stanovnike njezine. Sa svijem će se isprazniti zemlja, i sa svijem će se oplijeniti. I ko uteče čuvši za strahotu, pašće u jamu; a ko izljeze iz jame, uhvatiće se u zamku. Sva će se zemlja razbiti, sva će se zemlja raspasti; sva će se zemlja ljuljati, i premjestiće se kao koliba, jer će joj otežati bezakonje njezino, te će pasti i ne će je više biti. (XXIV 1, 3-6, 18-20)

Ovde zemlja označava narod koji je u njoj, a u stvari ljude koji pripadaju Crkvi, tako i samu Crkvu, kao i ono što se čisti iz Crkve, za koju se, kada je očišćena, kaže da je *ispražnjena*, da će se *pokrenuti*, da će se *ljuljati* kao pijan čovek, da će *pasti* i da je *neće više biti*. Da se zemljom i poljem označava čovek, pa prema tome i Crkva kojoj čovek pripada, može se videti kod Malahije:

Izvaće vas blaženim svi narodi, jer ćete biti zemlja mila, veli Gospod nad vojskama. (III 12)

Da zemlja znači Crkvu, vidi se kod Isaije:

Ne znate li? Ne čujete li? Ne zarumijete li od temelja zemaljskih? (XL 21)

Ovde temelji zemaljski označavaju osnove Crkve. Opet:

I vidjeh novo nebo i novu zemlju. (LXV 17, LXVI 22, XXI 1)

Novo nebo i nova zemlja označavaju Carstvo Gospodovo i Crkvu.

Kod Zaharija:

Breme riječi Jehovine za Izrailj. Govori Jehova koji je razapeo nebesa i osnovao zemlju i stvorio čovjeku duh koji je u njemu. (XII 1)

Ovo označava Crkvu. Isto tako, kao u Postanju:

U početku Bog stvori nebo i zemlju. (I 1)

Tako se dovrši nebo i zemlja (II 1)

To je postanje neba i zemlje. (II 4)

Sve to označava Crkvu, stvorenu, oblikovanu i načinjenu. Kod Joila:

Pred njima će se zemlja tresti, i nebesa će se pokolebati. (II 10)

Ovo znači da se za Crkvu i za ono što pripada Crkvi, kada se čisti, kaže da se *nebesa i zemlja tresu* i da *sunce i mesec potamne*. A to su ljubav i vera. Kod Jeremije:

Pogledah na zemlju, i gle, bez obličja je i pusta; i na nebo, a svjetlosti

njegove nema. (IV 23)

Ovde *zemlja* očito znači čoveka u kome nema Crkve. Ponovo:

Sva će zemlja opustjeti; ali ne ću sasvijem zatrti. Za to će tužiti zemlja, i nebo će gore potamnjeti. (IV 27, 28)

I ovde je predstavljena Crkva, čije je spoljašnje *zemlja*, a unutrašnje *nebesa*, za koje se kaže da su potamnili, da nema svetlosti u njima kada više nema mudrosti od dobra i inteligencije od istina. Tada je i *zemlja* pusta i prazna; a tako isto i čovek koji treba da bude Crkva. Da se sa *sva zemlja* i na drugim mestima označava sama Crkva, može se videti kod Danila:

Četvrta zvijer biće četvrto carstvo na zemlji, koje će se razlikovati od svih carstava, i izješće svu zemlju i pogaziti i satrti. (VII 23)

Sva zemlja znači Crkvu i sve što pripada Crkvi; jer Reč ne govori o svetovnim spisima ili o suverenim monarhijama, nego o svetim stvarima i stanjima Crkve, koja je ovde označena sa carstva zemaljska. Kod Jeremije:

I velik će se vjhor podignuti od krajeva zemaljskih: i u onaj dan će do kraja zemlje biti pobijeni od Gospoda, i biće gnoj zemlji. (XXV 32, 33)

Ovde se *od krajeva do krajeva zemaljskih* odnosi na Crkvu i sve što joj pripada. Kod Isaije:

Sva zemlja počiva i mirna je: pjevaju iza glasa. (XIV 7)

Ovde *sva zemlja* znači Crkvu. Kod Jezekilja:

Kad se sva zemlja stane veseliti, tebe ću opustiti. (XXX 14)

Ovde *zemlja* označava Crkvu jer se tu govori o Crkvi. Pošto *zemlja* ili polje u Reči označava Crkvu, to isto označava i ono što nije Crkva, jer svaka ovakva reč ima i suprotno značenje, kao na primer razne zemlje neznabožaca, uglavnom sve zemlje van zemlje Hananske. *Zemlja* stoga označava i narod i čoveka van Crkve, pa stoga i spoljašnjeg čoveka, njegovu volju, njegov proprijum i tako dalje. Ovaj izraz se retko koristi u Reči da bi se označio ceo svet, osim kada se govori o stanju ljudskog roda, bilo unutar Crkve bilo van nje. A pošto *zemlja* sačinjava njivu, koja isto tako označava Crkvu, a njiva je deo polja, to reč *zemlja* označava mnoge pojmove; a koji označava, to zavisi od predmeta o kome se govori i koji se vezuje za termin koji se koristi. Iz svega toga jasno je da *sva zemlja*, koja je naseljena Nojevim sinovima, ne predstavlja ceo svet ili ljudski rod, nego sve crkvene nauke, kako istinite tako i lažne.

1067. Stih 20. *I Noje poče raditi zemlju, i posadi vinograd.*

I Noje poče raditi zemlju označava uglavnom čoveka koji je poučen naukama vere; *i posadi vinograd*, crkvu koja potiče od toga, a *vinograd*, Duhovnu crkvu.

1068. *I Noje poče raditi zemlju.* Da se to odnosi na čoveka uopšte koji je upućen u nauke vere, jasno je iz značenja *zemlje* (o tome u stavu 268, 655), naime, čoveka Crkve ili, što je isto, crkve; jer da bi postojala Crkva, čovek mora da bude Crkva. Crkva se naziva zemljom jer prima seme vere ili istine i dobra vere. Zemlja se razlikuje od polja - koje, kao što je pokazano, predstavlja Crkvu, kao što se vera razlikuje od ljubavi k bližnjemu. Upravo onako kako ljubav prema bližnjemu sadrži u sebi veru, tako i zemlja u sebi sadrži polje. Stoga, kada se govori o Crkvi uopšte, ona se naziva zemljom, a kada se govori o njoj posebno, tada se naziva poljem, kao u ovom stihu; jer opšte je skup onoga što se iz njega izvodi. Nauci vere, u koje je bio upućen čovek Drevne crkve, bili su, kao što je pre rečeno, otkrivenja i opažanja Pradrevne crkve, koja su bila sačuvana; oni su verovali u to kao što mi danas verujemo u Reč. Ta verovanja su bila njihova Reč. Noje, koji *poče raditi zemlju*, stoga označava čoveka koji je poučen verskim doktrinama.

1069. *I posadi vinograd.* Da se tu misli na Crkvu i da je *vinograd* Duhovna crkva, jasno je iz značenja *vinograda*. U Reči, crkve se često nazivaju vrtovima kao i drvećem u vrtu, pa se po tome i imenuju. A to dolazi od njihovih plodova, koji označavaju ono što pripada ljubavi i milosrđu; stoga se kaže da se čovek *poznaje po svojim plodovima*. Poređenje Crkava s vrtovima, drvećem i plodovima potiče od predstava u Nebu, gde se mogu videti vrtovi neopisive lepote, u skladu sa sferama vere. Iz istog izvora je i opis Nebeske crkve kao Rajskog vrta, u kome je drveće svake vrste; drvećem u ovome vrtu bila su predstavljena opažanja te Crkve, a plodovima dobra ljubavi svake vrste. Ali Drevna crkva, pošto je bila duhovna, nazvana je vinogradom zbog svojih plodova, koji su grožđe, a ono predstavlja i označava dela ljubavi prema bližnjemu. Ovo je jasno iz mnogih odlomaka Reči, kao kod Isaije:

Zapjevaću sada dragome svojemu pjesmu dragoga svojega o vinogradu njegovu. Dragi moj ima vinograd na rodnom brdašcu. I ogradih ga, i otrijebih iz njega kamenje, i nasadih ga plemenitom lozom, i sazidah kulu usred njega, i iskopah pivnicu u njemu, i počekah da rodi grožđem, a on rodi vinjagom. Pa sad, stanovnici Jerusalimski, sudite između mene i vinograda mojega. Vinograd je Gospoda na vojskama dom Izrailjev, i ljudi su Judejci mili sad njegov. (V 1-3, 7)

Ovde *vinograd* označava Drevnu crkvu, što znači Duhovnu crkvu, i jasno se kaže da je to dom Izrailjev; jer reč *Izrailj* označava Duhovnu, a *Juda* Nebesku crkvu. Kod Jeremije:

I opet ću te zasaditi, i bićeš sazidana, djevojko Izrailjeva, opet ćeš

se veseliti bubnjima svojim, i izlazićeš sa zborom igračkim. Opet ćeš saditi vinograd a na brdima samarijskim, sadiće vinogradari, i ješćeš rod (V 1-3, 7)

Ovde *vinogradi* označavaju Duhovnu crkvu, a predmet je Izrailj, koji je predstavlja, kao što je rečeno. Kod Jezekilja:

Kada skupim dom Izrailjev iz naroda među koje su rasijani, i posvetim se u njima pred narodima i nasele se u svojoj zemlji koju dadoh sluzi svojemu Jakovu. Tada će živjeti bez straha, i gradiće kuće i saditi vinograde. (XXVIII 25, 26)

Ovde *vinograd* označava Duhovnu crkvu ili Izrailj; *posaditi vinograde* znači poučavati istinama i dobru vere. Kod Amosa:

Bih vas sušom i medljikom, gusjenice izjedoše obilje u vrtovima vašim i u vinogradima vašim, i u smokvama vašim i na maslinama vašim: ipak se ne obratiste k meni, govori Jehova. (IV 9, 12)

Vrtovi znače ono što pripada Crkvi; *vinogradi*, ono što je duhovno u Crkvi; smokve, ono što je prirodno, a *masline*, ono što je nebesko; znači, *vinogradi* označavaju ono što je duhovno u Crkvi ili u Izrailju. Opet:

I povratiću roblje naroda svojega Izrailja, i opet će sagraditi puste gradove i naseliće se, i nasadiće vinograde i piti vino iz njih, i načiniće vrtove i jesti rod iz njih. (IX 14)

Posaditi vinograde znači posaditi Duhovnu crkvu; stoga *vinograd* znači Duhovnu crkvu ili Izrailj. Pošto *vinograd* označava Duhovnu crkvu, stoga i *vino* označava isto jer je vino deo vinograda; tako su oni kao Crkva i čovek Crkve, značenje je isto. Kod Jeremije:

Je li Izrailj rob? Je li rob u kući rođen? Za što posta grabež? Ja te posadih lozu izabranu, sve sjeme istinito, pa kako mi se promijeni i izmetnu se odvoda od tuđe loze? (II 14, 21)

Ovde *vino* označava Duhovnu crkvu ili Izrailj. Kod Jezekilja:

A ti nariči za knezovima Izrailjevim. Dok bijaše miran, mati tvoja bijaše kao vinova loza, posađena kraj vode, rodna i granata bijaše od mnoge vode. (XIX 1, 10)

Ovde *vino* označava Drevnu duhovnu crkvu, koje je *mati*; tako se za Izrailj kaže da je *kao vinova loza*. Kod Ozije:

Izrailj je prazna loza vinova, ostavlja rod za sebe; što više roda ima, to više umnožava oltare; što mu je bolja zemlja, to više kiti likove. (X 1)

Vino označava Duhovnu crkvu ili Izrailj, ovde opustošenu. Ponovo:

Obrati se, Izrailje, ka Jehovi Bogu svojemu, jer si pao svojega radi bezakonja. Biće kao rosa Izrailju, procvjetaće kao ljiljan i pustiće žile svoje kao drveta Libanska. Oni će se vratiti i sjediće pod sjenima njegovim, rađaće kao žito; spomen će mu biti kao vino Livansko. (XIV 1, 5, 7)

Ovde *vino* označava Duhovnu crkvu ili Izrailj. Kod Mojsija:

Palica vladalačka ne će se odvojiti od Jude niti od nogu njegovijeh onaj koji postavlja zakon, dokle ne dođe onaj kome pripada, i njemu će se pokoravati narodi. (XLIX 10, 11)

Ovo je proročanstvo o Gospodu; *vino i vino Livansko* predstavlja Duhovnu crkvu. Gospodove parabole o vinogradarima na sličan način označavaju Duhovne crkve (Mateja, XX 1-16, XXI 33-44; Marko, XII 1-12; Luka, XX 9-16). Pošto *vino* označava Duhovnu crkvu, a najvažnija stvar u Duhovnoj crkvi je ljubav prema bližnjemu, u kojoj je Gospod prisutan, kroz koju se On povezuje s čovekom i gde On Sam čini svako dobro, stoga Gospod Sebe upoređuje s lozom i opisuje čoveka Crkve ili Duhovne crkve, ovim rečima, kod Jovana:

Ja sam pravi čokot, i otac je moj vinogradar; svaku lozu na meni koja ne rađa roda, otsjeći će je, i svaku koja rađa rod očistit će je da više roda rodi. Vi ste već očišćeni riječju koju vam govorih. Budite u meni i ja ću u vama. Kao što loza ne može roda roditi sama od sebe ako ne bude na čokotu, tako i vi ako u meni ne budete. Ja sam čokot a vi loze: i koji bude u meni i ja u njemu on će roditi rod mnogi; jer bez mene ne možete ništa činiti. Ovo je zapovijest moja da imate ljubav među sobom. Kao što ja imam ljubav k vama. (XV 1-5, 12)

Iz ovih reči je jasno šta je Duhovna crkva.

1070. Stih 21. *I napi se vina i opi se, i otkri se nasred šatora svojega.*

I napi se vina znači da je želeo da preispita veru; *i opi se*, znači da je kroz to pao u zablude; *i otkri se nasred šatora svojega*, označava izopačenosti koje su iz toga usledile; *nasred šatora* jeste suština vere.

1071. *I napi se vina.* Da to pokazuje kako je zaželeo da ispita stvari vere, jasno je iz značenja *vina*. *Vinograd* ili *vino*, kao što je pokazano, jeste Duhovna crkva ili čovek Duhovne crkve; *grožđe* i *grozdovi* su njen plod i označavaju ljubav prema bližnjemu ili ono što joj pripada. A *vino* predstavlja veru koja od toga potiče i sve ono što joj pripada. Na taj način, *grožđe* je nebesko te crkve, a *vino* je njeno duhovno. Prethodno ili nebesko, pripada volji, kao što je pre pokazano; potonje ili duhovno, pripada razumu. Da to što se *napiro vina* znači kako je zaželeo da preispita veru, i to mudrovanjem, jasno je iz toga što se *napiro*, to jest što je pao u zablude. Jer čovek ove crkve nije imao opažanje kao što ga je imao čovek Pradrevne crkve, već je morao da nauči šta je dobro a šta istinito iz verskih doktrina, koje su bile sakupljene i sačuvane iz opažanja Pradrevne crkve, a to je bila Reč Drevne crkve. Kao i Reč, u mnogim slučajevima, verske doktrine su bile takve da se u njih nije moglo verovati bez opažanja; jer duhovno i nebesko beskrajno nadilazi ljudsko shvatanje i stoga dolazi do mudrovanja. Ali onaj koji u njih ne veruje dok ih ne shvati,

taj nikad ne veruje, kao što je ranije pokazano (stav 128-130, 195, 196, 215, 232, 233). Da *grožđe* u Reči predstavlja ljubav prema bližnjemu i da *vino* označava veru koja iz nje potiče i ono što joj pripada, jasno je iz sledećih odlomaka. Kod Isaije:

Dragi moj ima vnoograd na rodnu brdašcu, i počeka da rodi groždem, a on rodi vinjagom. (V 1, 2, 4)

Ovde *grožđe* predstavlja ljubav prema bližnjemu i njene plodove. Kod Jeremije:

Sasvijem ću ih istrijebiti, govori Jehova, nema grozda na lozi, ni smokve na drvetu, i lišće je opalo, i što sam dao, uzeće im se. (VIII 13)

Ovde loza označava Duhovnu crkvu, a *grožđe*, ljubav prema bližnjemu. Kod Ozije:

Nađoh Izrailja kao grožđe u pustinji; i vidjeh oce vaše kao prve smokve na drvetu na početku njegovu. (IX 10)

Izrailj označava Drevnu crkvu; *grožđe*, da je ona obdarena ljubavlju prema bližnjem. Smisao je suprotan kada se *Izrailj* odnosi na sinove Jakovljeve. Kod Miheja:

Nema grozda za jelo, ranog voća želi duša moja. Nesta pobožnoga sa zemlje i nema pravoga među ljudima, svi vrebaju krv, svaki lovi brata svojega mrežom. (VII 1)

Grozd je ljubav prema bližnjemu ili ono što je sveto; *rano voće* ili *smokve* znači veru ili ono što je pravo. Kod Isaije:

Ovako veli Jehova: Kao kad neko nađe novo vino u grozdu, pa reče: ne kvari ga, jer je blagoslov u njemu, tako ću učiniti radi sluga svojih, ne ću ih potrijeti svijeh. (LXV 8)

Ovde *grozd* predstavlja ljubav prema bližnjemu, a *novo vino* dobro ljubavi prema bližnjemu i istine koje otuda potiču. Kod Mojsija:

U vinu pere haljinu svoju i ogrtač svoj u soku od grožđa. (Postanje, XLIX 11)

Ovo proročanstvo se odnosi na Gospoda. *Vino* označava duhovno od nebeskog, *sok* ili *krv* od grožđa je nebesko koje se odnosi na Duhovnu crkvu. Tako *grožđe* označava samu ljubav prema bližnjemu. Kod Jovana:

Anđeo reče: zamahni kosijerom svojim oštrijem, i odreži grožđe vinograda zemaljskoga; jer već sazreše puca njegovu. (XIV 18)

Ovde je predmet poslednje vreme kada nema vere, to jest kada nema ljubavi prema bližnjemu; jer vera je ono što dolazi od ljubavi prema bližnjemu i u suštini je sama ljubav prema bližnjemu; tako kad se kaže da više nema vere, kao što je to u poslednje vreme, time se misli da nema ljubavi prema bližnjem. Pošto se *grožđe* odnosi na ljubav prema bližnjemu, to *vino* označava veru od nje, jer je vino od

grožđa. To je jasno iz odlomaka koji su već navedeni o vinogradu i vinu, a isto tako i iz sledećih. Kod Isaije:

Inestade radosti i veselja s polja Karmela, u vinogradima se ne pjeva i ne podvikuje, vina u kacama ne gazi gazilac; učinih kraj pjesmama. (XVI 10)

Ovo znači da je Duhovna crkva, koja je Karmel, opustošena; u kacama ne gazi gazilac, znači da više nema nikoga u veri. Opet:

Za to će prokletstvo proždrijeti zemlju, i zatrće se stanovnici njezini. Tužiče vino, uvenuće vinova loza, uzdisaće svi koji su vesela srca. Ne će piti vina uz pjesme, ogrknuće silovito piće onima koji ga piju. Tužnjava će biti po ulicama radi vina, proći će svako veselje, otići će radost zemaljska. (XXIV 6, 7, 9, 11)

Ovde je predmet opustošena Crkva, a vino označava istine vere, koje neće ništa vredeti. Kod Jeremije:

Govore materama svojim: Gdje je žito i vino? Obamiru kao ranjenici na ulicama gradskijem, i ispuštaju dušu svoju u naručju matera svojih. (II 12)

Gdje je žito i vino, znači: gde su ljubav i vjera; *na ulicama gradskim,* ovde znači istine, kao što isto to znači i na drugim mestima u Reči; *ispuštati dušu svoju,* znači ne znati šta su istine vere. Kod Amosa:

I povratiću roblje naroda svojega Izrailja, i opet ću sagraditi puste gradove i naseliće se, i nasadiće vinograde i piti vino iz njih, i načiniće vrtove i jesti rod iz njih. (IX 14)

Ovo se kaže za Duhovnu crkvu ili Izrailj, na koji se odnosi sađenje vinograda kada stekne veru koja potiče od ljubavi prema bližnjemu. Kod Sofonija:

Za to što gazite siromaha i uzimate od njega žito u danak, sagradiste kuće od kamena tesanoga, ali ne ćete sjedjeti u njima; nasadiste lijepe vinograde, ali ne ćete piti vina iz njih. (I 13; Amos, V 11) Ovde se opisuju obrnuto stanje, kada je opustošena Duhovna crkva. Kod Zaharija:

I oni od Efraima biće kao junak, i srce će im biti veselo kao od vina, i sinovi njihovi vidjeće i veselice se, i srce će im se radovati o Gospodu. (X 7)

Ovo se kaže o Judinom domu, da će biti takav od dobra i istina vere. Kod Jovana:

I čuh glas između četiri životinje gdje govori: Oka pšenice za groš, i tri oke ječma za groš, a ulja i vina neće ni biti. (Otkrivenje, VI 6)

To znači da ne treba povrediti nebesko i duhovno, to jest ljubav i veru. Pošto vino označava veru u Gospoda, u Jevrejskoj crkvi vera je bila predstavljena vinskim žrtvama nalevnicama (Brojevi, XV 2-15, XXVIII 11-15, 18 do kraja, XXIX 7 do kraja; Levitska, XXIII 12, 13; Izlazak, XXIX 40). Stoga se kaže kod Ozije:

Gumno i kaca ne će ih hraniti, i mast će ih prevariti, i oni će nastaviti u u zemlji Gospodovoj, nego će se vratiti Efraim u Egipat, i oni će jesti nečisto u Asirskoj. I ne će prinositi Gospodu vina, niti će biti ugodne žrtve njihove, nego će im biti kao hljeb onijem koji tuže, ko ga god jede oskrvniče se. (IX 2-4)

Ovde je predmet Izrailj ili Duhovna crkva i oni koji izvrcu i kaljaju sveta i istinita načela vere želeći da ih ispitaju kroz znanje i mudrovanje: *Egipat* je znanje, *Asirija* mudrovanje, a *Efraim* onaj ko razabire.

1072. Da *opi se* znači kako je on na taj način pao u zablude, jasno je iz značenja izraza *biti pijan* u Reči. Pijanima se nazivaju oni koji veruju samo ono što razumeju i zbog toga istražuju misterije vere.⁸⁹ A pošto se to radi uz pomoć čulnih stvari, bilo iz sećanja bilo iz filozofije, čovek, budući takav kakav je, nužno pada u zablude. Jer čovekova misao je čisto zemaljska, telesna i materijalna, jer je sačinjena od zemaljskih, telesnih i materijalnih stvari, koje kao da se lepe za njega neprekidno i u kojima se ideje njegove misli zasnivaju i završavaju. Misлити i razmišljati iz ovih stvari o Božanskim stvarima, to znači uvoditi sebe u zablude i izvrtnje; nemoguće je na ovaj način steći veru kao što je nemoguće kamili da prođe kroz iglene uši. Zabluda i ludilo iz ovoga izvora nazivaju se *pijanstvom* u Reči. Zaista, duše ili duhovi koji u drugom životu razmišljaju o istinama vere i protive im se, postaju pijani i ponašaju se kao da su pijani; o njima će, po Gospodovoj Božanskoj milosti, biti govora kasnije. Duhovi se međusobno savršeno razlikuju po tome da li su u veri koja dolazi od ljubavi k bližnjemu ili ne. Oni koji su u veri od ljubavi k bližnjemu ne umuju o istinama vere, nego kažu da je nešto tako, i to potvrđuju koliko je to moguće onim što je u čulima i u sećanju, kao i razumnom analizom; a čim se nešto nejasno nađe na putu istine koju oni ne opažaju, oni to otklanjaju i ne dopuštaju da ih takva stvar dovede u sumnju, govoreći da mogu shvatiti malo toga i da bi bilo ludilo kada bi mislili da nešto nije istinito zato što oni to ne shvataju. To su oni koji su u ljubavi prema bližnjemu. Nasuprot njima, oni koji nisu u veri što potiče iz ljubavi k bližnjemu, žele samo da razmišljaju da li je nešto tako ili nije, to jest kako to stoji, govoreći da, ako ne mogu znati kako to stoji, ne mogu ni verovati da je tako. Već na osnovu toga oni se odmah prepoznaju da nisu u veri, što znači da ne samo sumnjaju u sve nego to i osporavaju u srcima; a kada ih pouče o tome, oni i dalje ne veruju, počinju da stavljaju svakoake primedbe i nikada se ne mogu složiti. Oni koji istrajavaju u svojoj upornosti, gomilaju

⁸⁹ *Istražuju svojim neuduhovljenim razumom, koji je vođem prirodnim proprijumom, pa stoga sve tumače kako odgovara tome proprijumu, prim. prev.*

zabludu na zabludu. Ovi i njima slični jesu oni za koje se kaže da se zanose od vina ili silovita pića. Kao kod Isaije:

Oni se zanose od vina, i posrću od silovita pića; svećenik i prorok zanose se od silovita pića, osvojilo ih je vino. Jer su stolovi puni bljuvotine i nečistote, nema mjesta čista. Koga će učiti mudraci, i koga će uputiti da razumije nauku? Djecu, kojoj se ne daje više mlijeko, koja su odbijena od sise. (XVIII 7-9)

Očito je da se misli na ovakve. Opet:

Kako možete govoriti Faraonu: ja sam sin mudrijeh, sin starijeh careva? Gdje su mudraci tvoji? Neka ti kažu ako znaju šta je naumio za Egipat Gospod nad vojskama. Gospod je izlio među njih duh prijevaran, te učiniše da posrće Egipat u svijem poslovima kao što posrće pijan čovjek bljujući. (XIX 11, 12, 14)

Pijan čovjek ovde označava one koji žele da preko doslovnog značenja ispituju duhovna i nebeska načela. Egipat se odnosi na ova znanja, pa se stoga i naziva *sin mudrijeh*. Kod Jeremije:

Pijte i opijte se, i bljujte i padajte. (XXV 27)

Ovo označava zablude. Kod Davida:

Posrću i ljuljaju se kao pijani; sve mudrosti njihove nestaje. (CVII 27)

Kod Isaije:

Hodite, uzeću vina i napićemo se silovita pića, i sutra će biti kao danas, i još mnogo više. (LVI 12)

To se kaže za ono što je suprotno istinama vere. Kod Jeremije:

Svi se mjevohi pune vina; evo, napuniću pijanosti sve stanovnike Jerusalimske. (XIII 12, 13)

Vino znači veru, a pijanost zablude. Kod Joila:

Otrijeznite se, pijanice i plačite; i ridadjte svi koji pijete vino, za novijem vinom, jer se ote iz usta vaših. Jer dođe na zemlju moju silan narod i nebrojen; potr vinovu lozu, i smokve moje pokida, sa svijem ih ogoli i pabaca, te se grane bijele. (I 5-7)

Ovo se kaže za Crkvu u kojoj su opustošene istine vere.

Pade, pade Vavilon grad veliki; jer otrovnijem vinom kurvarstva svojega napoji sve narode. (Otkrivenje, XIV 8, 10; XVI 19; XVII 2; XVII 3; XIX 15)

Vino kurvarstva označava izneverene istine vere, na koje se odnosi pijanstvo. Kod Jeremije:

Vavilon bijaše zlatna čaša u ruci Jehovinoj, kojom opoji svu zemlju, vina njegova piše narodi, za to poludješe narodi. (LI 7)

Pošto pijanstvo predstavlja ludilo u vezi s istinama vere, stoga je ono bilo zabranjeno Aronu i njegovim sinovima, pa stoga:

Vina i silovita pića nemoj piti ti ni sinovi tvoji s tobom, kad ulazite

u šator od sastanka da ne izginete. Da biste mogli raspoznavati šta je sveto šta li nije, i šta je čisto šta li nečisto. (Levitska, X 8-10)

Oni koji veruju samo ono što mogu da shvate preko čula i doslovnog značenja, nazivaju se *junacima u piću*. Kod Isaije:

Teško onima koji misle da su mudri, i sami u sebi razumni. Teško onima koji su jaki piti vino i junaci u miješanju silovita pića! (V 21, 22)

Nazivaju se *mudrima i u samima sebi razumnima* oni koji umuju protivu istina vere misleći da su mudriji od ostalih. A oni koji ne drže ništa do Reči i do istina vere i koji neće da znaju ništa o veri, poričući njena osnovna načela, ti se nazivaju *pijanima i bez vina*. Kod Isaije:

Pijani su ali ne od vina; posrću ali ne od silovita pića. Jer je Jehova izlio na vas duh tvrdoga sna i zatvorio im oči, oslijepio proroke i vidiocce, glavare vaše. (XIX 9, 10)

Da su oni takvi, jasno je iz onoga što prethodi i onoga što sledi kod toga proroka. Ovakvi pijani ljudi misle za sebe da su budniji od drugih, ali su oni u dubokom snu. Da je Drevna crkva bila takva kakva se opisuje u početku ovoga stiha, osobito kod onih koji su poticali od Pradrevne crkve, jasno je iz onoga što je pre rečeno (stav 788).

1073. *I otkri se nasred šatora svojega.* Da to označava kako su time stvari bile izopačene, jasno je iz značenja *otkriti se*, to jest biti nag. Naime, naziva se *otkrivenim i nagim od pića* onaj kod koga nema istina vere, a još više onaj u kome su one izopačene. Istine vere se porede s odećom koja pokriva dobro ljubavi prema bližnjem ili samu ljubav prema bližnjem: jer ljubav prema bližnjem je samo telo, dok su istine njegova odeća; ili, što je isto, ljubav prema bližnjem je sama duša a istine vere su njeno telo, koje je odeća duše. Istine vere se u Reči nazivaju *odećom i pokrivalom*, pa se stoga kaže u stihu 23 da su Sem i Jafet uzeli odeću i pokrili golotinju svoga oca. Duhovno u odnosu prema nebeskom jeste kao telo koje pokriva dušu ili kao odeća koja pokriva telo; a u Nebu se ono predstavlja odećom.⁹⁰ U ovome stihu, pošto se kaže da je ležao otkriven, to znači da se lišio istina vere zato što je želeo da ispituje istine vere pomoću čulnih stvari i umovanjem kroz njih. U Reči slično značenje ima kad neko leži nag zbog vina, kao kod Jeremije:

Raduj se i veseli, kćeri Edomska, koja živiš u zemlji Husu! Doći će i do tebe čaša, opićeš se, i otkrićeš se. (Plač, IV 21)

Kod Habakuka:

Teško onome koji poji bližnjega svojega, dodaje mijeh svoj, da bi ga opio i gledao mu golotinju. (II 15)

⁹⁰ *Duhovno stanje anđela i dobrih duhova vidi se po boji i sjaju njihove odeće, prim. prev.*

1074. Da *posred šatora* označava ono što je glavno u veri, očito je iz značenja *posred* i šatora. U Reči *posred* označava ono što je najdublje, a šator ljubav prema bližnjemu ili bogoštovanje iz ljubavi prema bližnjemu. Ljubav prema bližnjemu je najdublje, to jest ona je ono što je glavno u veri i u bogoštovanju, pa je stoga *posred šatora* (da *posred* označava ono što je najdublje, kao što je ranije pokazano i da je šator ono što je najsvetije u ljubavi, to jest ljubavi prema bližnjemu, može se videti ranije, stav 41, 49).

1075. A *Ham, otac Hananejcima, vidje golotinju oca svojega, i kaza obojici braće svoje na polju*. *Ham* i *Hanan* ovde imaju isto značenje kao pre; *Ham*, iskvarenu crkvu; *Hanan*, bogoštovanje iz spoljašnje ljubavi bez unutrašnje; *vidje golotinju oca svojega*, znači da je uočio zablude i izopačenje koji su gore pomenuti; *i reče braći svojoj na polju*, pokazuje da se ismevao. Oni se nazivaju braćom jer su ispovedali veru.

1076. Da *Ham* predstavlja iskvarenu crkvu, jasno je iz onoga što je pre rečeno o njemu. Za crkvu se kaže da je iskvarena kada priznaje Reč i kada po bogoštovanju ima nešto zajedničko sa istinskom Crkvom, ali odvaja veru od ljubavi prema bližnjemu, dakle od suštinskog i od njenog života, pa na taj način vera postaje mrtva; a nužan ishod je iskvarena crkva. Šta tada postaju ljudi Crkve, jasno je iz toga što nemaju savesti; jer savest, koja je to istinski, jeste samo ona koja dolazi od ljubavi prema bližnjemu. Ljubav prema bližnjemu sačinjava savest, to jest Gospod (oblikuje) savest kroz ljubav prema bližnjemu. Šta je savest nego ne činiti zlo nikome ni na koji način; to jest činiti dobro svima na svaki način? Na taj način savest pripada ljubavi prema bližnjemu i nikad veri odvojenoj od ljubavi prema bližnjemu. Ako takve osobe i imaju neku savest, to je lažna savest (o njoj je bilo govora ranije); i stoga što su bez savesti, one srljaju u zla dela, onoliko koliko spoljašnje stege dopuštaju. One i ne znaju šta je ljubav prema bližnjemu, osim da je to reč koja nešto označava. A pošto su bez savesti, oni ne znaju šta je vera. Kad ih neko pita, oni samo odgovaraju da je to neka vrsta mišljenja; neki, da je to pouzdanje; drugi opet, da su to verska znanja; malo njih, da je to život u skladu s tim znanjima, a skoro niko da je to život u skladu s ljubavlju prema bližnjemu ili uzajamna ljubav. A ako im se to kaže i ako im se da prilika da razmisle, oni samo odgovaraju da svaka ljubav počinje od sebe i da je onaj koji se ne stara za sebe i za svoju porodicu gori od neznabošca. Stoga se oni staraju samo za sebe i za svet. Otuda dolazi da oni žive u svome proprijumu, čija priroda je ranije opisana. To su oni koji se nazivaju *Hamom*.

1077. Da oni koji se nazivaju Ham i Hanan, to jest oni koji odvajaju veru od ljubavi prema bližnjem i čije je bogoštovanje sačinjeno samo od spoljašnjih stvari, ne mogu znati šta je i otkuda je savest, treba pokazati ukratko. Savest se oblikuje pomoću istina vere, jer ono što čovek čuje, priznaje i veruje u njemu sačinjava savest; a posle, postupati nasuprot ovome, to njemu znači postupati protiv savesti, kao što je dovoljno jasno svakome; tako da čovek, ukoliko ne čuje i ne priznaje istine vere i u njih ne veruje, ne može ni imati istinsku savest. Jer preko istina vere (gde Gospod deluje u ljubavi prema bližnjemu) čovek se nanovo rađa, pa stoga preko istina vere prima savest, pošto je savest sam njegov novi čovek. Iz ovoga je jasno da su istine vere sredstva preko kojih se to postiže, to jest tako čovek može živeti u skladu s onim što vera uči; u čemu je glavno to da treba voleti Gospoda iznad svega, a bližnjega kao samoga sebe. Ako ne živi tako, šta je njegova vera ako ne prazna stvar i zvučna reč, ili nešto odvojeno od nebeskog života, u kojem, kada je ovako odvojeno, nema spasenja? Jer verovati da se čovek, bez obzira na to kako živi, može spasti ako ima veru, to je isto kao reći da se čovek može spasti ako nema ljubavi prema bližnjemu ni savesti (to jest ako provodi život u mržnji, osveti, otimačini i preljubi; rečju, u svemu što je suprotno ljubavi prema bližnjemu i savesti), pod uslovom da ima veru, makar samo u smrtnom času. Neka ovakve osobe razmotre, kada su u ovakvom lažnom načelu: da li neka istina vere sama može oblikovati njihovu savest i da li to nije lažno načelo? Ako pretpostavljaju da imaju neku savest, to mora da su spoljne stege - kao što je strah od zakona, od gubitka časti, dobiti ili ugleda radi ovih - da to kod njih sačinjava ono što oni nazivaju savest, a što ih vodi da više štode bližnjemu nego da mu čine dobro. Ali pošto to nije savest, jer ne dolazi od ljubavi prema bližnjemu, kada se popuste ili se uklone prepreke, ovakve osobe srljaju u odvratne i besramne postupke. Sasvim je drugi slučaj s onima koji, iako izjavljuju da sama vera spasava, još uvek žive život ljubavi prema bližnjemu; jer u njihovoj veri ima od Gospoda ljubavi prema bližnjemu.

1078. Da *otac Hananejaca* označava bogoštovanje u spoljašnjem bez unutrašnjeg (učesća), pokazano je ranije. Nikakvo drugo bogoštovanje ne može doći od vere koja je odvojena od ljubavi prema bližnjemu; tako da onaj koji je lišen ljubavi prema bližnjemu i ne može biti u nekom drugom bogoštovanju, osim u onom koje je spoljašnje bez unutrašnjeg. Stoga što ovakvo bogoštovanje dolazi od vere odvojene od ljubavi prema bližnjem, Ham se naziva ocem Hanana te se stoga u onome što sledi više ne govori o Hamu, već o Hananu.

1079. *Vidje golutinju oca svojega.* Da to znači kako je on opazio

obmane i izopačenost, jasno je iz značenja *golotinje* (o tome prethodno i u stavu 213, 214), da je to zlo i izopačenost. Ovdje označava one koji su u veri odvojenoj od ljubavi prema bližnjemu i koji su opisani *Hamom* u tome što je *video golotinju oca svojega*, to jest njegove zablude i izopačenja; jer oni koji su takvoga karaktera samo to i vide u čoveku; dok, sasvim različito, oni koji su u veri od ljubavi prema bližnjemu opažaju ono što je dobro, a ako i vide nešto zlo i lažno, oni to opraštaju i, ako mogu, pokušaju da poprave u njemu, kao što se ovdje kaže za Sema i Jafeta. Kada nema ljubavi prema bližnjemu, tada ima ljubavi prema sebi, pa stoga i mržnje prema svima koji njemu ne povlađuju. Stoga ovakve osobe vide samo ono što je zlo, a ako i vide nešto dobro, oni to opažaju kao da nije ništa ili ga tumače na nepovoljan način. Sasvim je drugačije s onima koji imaju ljubav prema bližnjemu. Po tome se ove dve vrste ljudi razlikuju, osobito kada dođu u drugi život; jer tada kod onih koji nemaju ljubavi prema bližnjemu mržnja prosejava iz svake pojedinosti; oni žele da ispitaju svakoga i da ga osude; i ne žele ništa više nego da pronađu nešto loše stalno osećajući naklonost da osude, kazne i muče. A oni koji imaju ljubav prema bližnjem jedva da primećuju zlo u drugome, ali zato opažaju sva njegova dobra i istine, a tumače na povoljan način ono što je zlo i lažno. Takvi su svi anđeli; to oni imaju od Gospoda, koji svako zlo okreće na dobro.

1080. *I reče svojoj braći na polju.* Da to znači da se narugao, sledi iz onoga što je rečeno. Jer oni koji nemaju ljubavi prema bližnjemu preziru druge i neprestano ih ismevaju, i u svakoj prilici ukazuju na njihove greške. Da to ne rade otvoreno, to je stoga što postoje spoljašnje stege, kao strah od zakona, gubitka života, časti, dobiti i ugleda; a ovo je i stoga što oni iznutra vole ove stvari, a spolja se pretvaraju da su prijatelji. Zbog toga oni stiču dve aure, što se jasno opaža u drugom životu: jednu, unutrašnju, koja je puna mržnje; drugu, spoljašnju, koja je podražavanje onoga što je dobro. Pošto se ne slažu, ove aure moraju da su u sukobu; pa stoga kada se im se oduzme spoljašnja aura, tako da se više ne mogu pretvarati, oni srljaju u svaku zloću, a ako im se ona ne oduzme, tada mržnja izbija iz svake reči koju izgovore; i to se opaža. Zbog toga se oni kažnjavaju i muče.

1081. Da se oni nazivaju braćom jer ispovedaju istu veru, jasno je iz onoga što je ranije pokazano (stav 367), naime, da je ljubav prema bližnjemu brat vere.

1082. Stih 23. *Sem i Jafet uzeše haljinu, i ogrnuše je obojica na ramena svoja, i idući natraške pokriše njom golotinju oca svojega, licem natrag okrenuvši se da ne vide golotinje oca svojega.*

Semom je označena unutrašnja crkva; *Jafetom*, da su sve tumačili dobrim; *i ogrnuše je obojica na ramena svoja*, znači da su to radili svom svojom snagom; *idući natraške*, da nisu obraćali pažnju na zablude i izvitoperenosti; *pokriše njom golotinju oca svojega*, znači da su ih tako praštali; *licem okrenuvši se da ne vide golotinje oca svojega*, govori da tako treba raditi i da se na takve stvari kao što su zablude i pogreške usled umovanja ne treba osvrutati.

1083. Da se Sem odnosi na unutrašnju crkvu, a Jafet na spoljašnju koja je saobrazna ovoj, već je rečeno. Gde postoji Crkva, mora da bude i ono što je unutrašnje i ono što je spoljašnje, jer čovek, koji je Crkva, jeste i unutrašnji i spoljašnji. Pre nego li postane Crkva, to jest pre nego li se ponovo rodi, čovek je u spoljašnjem; ali kada se ponovo rodi, on je vođen iz spoljašnjeg u unutrašnje (kao što je već bilo rečeno i pokazano); a posle, kada je već nanovo rođen, sve stvari unutrašnjeg čoveka završavaju se u spoljašnjim. Na taj način svaka crkva mora da bude i unutrašnja i spoljašnja. Kao što je bila Drevna crkva, a takva je danas Hrišćanska crkva. Unutrašnja načela Drevne crkve sva su bila od ljubavi prema bližnjemu i vere koja potiče iz te ljubavi - sva poniznost, sve obožavanje Gospoda koje potiče od ljubavi prema bližnjemu, od svih dobrih osećanja prema bližnjemu i slično. Spoljašnja načela Drevne crkve bile su žrtve i drugi obredi, koji su svi predstavljali Gospoda i odnosili se na Njega. Otuda su unutrašnje bile u spoljašnjim stvarima, te su sačinjavale jednu Crkvu. Unutrašnje u Hrišćanskoj crkvi sasvim je isto kao unutrašnje u Drevnoj crkvi, ali su druge spoljašnje stvari došle na njihovo mesto, naime, umesto žrtava i sličnog, došli su sakramenti, koji se na sličan način odnose na Gospoda; na taj način ponovo unutrašnje i spoljašnje stvari čine jedno. Drevna crkva se nimalo nije razlikovala od Hrišćanske crkve u unutrašnjim, nego samo u spoljašnjim stvarima. Bogoštovanje, koje potiče od ljubavi prema bližnjemu, nikada ne može biti različito, ma koliko da se spoljašnje stvari razlikuju. I pošto ne može postojati Crkva ukoliko u njoj ne postoji i unutrašnje i spoljašnje, kao što je rečeno, to bi unutrašnje bez spoljašnjeg bilo nešto neodređeno, to jest ako se ne bi završavalo u nečem spoljašnjem. Jer većina ljudi ne zna šta je unutrašnji čovek i šta pripada unutrašnjem čoveku; pa stoga, kad ne bi bilo spoljašnjeg bogoštovanja, oni ne bi znali ništa o tome šta je sveto. Kad takvi ljudi imaju ljubavi k bližnjemu i savest koja dolazi od nje, oni imaju unutrašnje bogoštovanje i u sebi, i u spoljašnjem bogoštovanju; jer u njima Gospod deluje i u ljubavi prema bližnjem i u savesti, i čini da njihovo bogoštovanje potiče od onoga što je unutrašnje. Drugačije je s onima koji nemaju ni ljubavi prema

bližnjemu ni savesti koja potiče od nje. Oni mogu imati bogoštovanje u spoljašnjem, ali odvojenom od unutrašnjeg bogoštovanja, kao što imaju i veru odvojenu od ljubavi prema bližnjem. Ovakvo bogoštovanje naziva se Kainom, a takva vera naziva se Hamom. A pošto ovo bogoštovanje izvire iz vere odvojene od ljubavi prema bližnjem, Ham se naziva *ocem Hananeja*.

1084. Da *uzeše haljinu* znači kako su sve tumačili kao da je dobro, očito je iz onoga što je već rečeno. *Uzeti haljinu i pokriti golotinju* bilo kome, može imati samo to značenje, pošto *otkriti i golotinja* označavaju zablude i izvitoperenost.

1085. *I ogrnuše je na ramena*. Da to znači da su oni to učinili, to jest da su tumačili kao dobro i praštali svom svojom moći, jasno je iz značenja *ramena*, koja predstavljaju svu moć. *Pesnica* u Reči označava moć, kao što je ranije pokazano; *ruka*, još veću moć; a *rame* označava svu moć, kao što je jasno iz sledećih odlomaka u Reči, kod Jezekilja:

Što bocima i ramenima otiskujete i rozima svojim bodete sve bolesne tako da ih razagnaste na polje. (XXXIV 21)

S bocima i ramenima znači sa svom dušom i svom moći; a *otiskivati rozima*, svom snagom. Opet:

I svi će stanovnici Egipatski poznati da sam ja Jehova, jer su štap od trske domu Izrailjevu. Kad te uhvate u ruku, ti se slomi i rasječe im se sve rame; a kada se nasloniš na te, ti se prebi i probode im sva rebra. (XXIX 6, 7)

Ovo se kaže za one koji žele da istražuju duhovne istine pomoću doslovnog značenja. Štap od *trske* označava ovakvu moć; *uhvatiti u ruku* znači pouzdavati se u to; *rasjeći rame* znači biti lišen sve moći tako da se više ništa ne zna. Kod Sofonija:

Jer ću tada promijeniti narodima usne, te će biti čiste, da bi svi prizivali ime Jehovino i služili Mu složnijem ramenima. (III 9)

To znači sa svom dušom, takođe sa svom moći. Kod Zaharija:

Ali ne htjedoše slušati, i uzmakoshe ramenom natrag, i zatiskoše uši svoje da ne čuju. (VII 11)

Ovo znači da su se odupirali svom svojom moći. Kod Isaije:

Prosipaju zlato iz toboca i mjere srebro na mjerila, plaćaju zlataru da načini od njega boga, pred kojim padaju i klanjaju se. Meću ga na rame, i nose ga. (XLVI 6)

To znači da su se klanjali svom idolu svom svojom moći, što je označeno sa *nositi ga na ramenu*. Opet:

Jer nam se rodi dijete, sin nam se dade, kojemu je vlast na ramenu, i ime će mu biti divni, savjetnik, Bog silni, otac vječni, knez mirni. (IX 6)

Ovo se kaže o Gospodu, o Njegovoj sili i Njegovoj moći, pa se

stoga kaže *na ramenu*. Opet:

I metnuću mu ključ od doma Davidova na rame: kada on otvori, ne će niko zatvoriti, i kada zatvori, ne će niko otvoriti. (XXII 22)

I ovo se odnosi na Gospoda, a *staviti Mu na rame ključ doma Davidova*, pokazuje Njegove moć i vlast.

1086. *I idući natrag*. Da to znači kako nisu obraćali pažnju na zablude i izopačenja, jasno je iz značenja izraza *ići natraške*, da to znači odvratiti oči i ne videti; što je jasno iz onoga što sledi, gde se kaže da nisu videli golotinju svojega oca. *Ne videti* u unutrašnjem smislu znači ne obraćati pažnju.

1987. *I pokriše njom golotinju oca svojega*. Da to govori kako su im oni opraštali, jasno je iz povezanosti kao i iz značenja *golotinje*, to jest izopačenosti.

1088. *Licem natrag okrenuvši se da ne vide golotinje oca svojega*. Da to označava kako to ne treba činiti i da se na takve stvari, kao što su zablude i greške usled umovanja, ne treba osvrutati, jasno je iz ponavljanja; jer ovde se kaže skoro isto što je i pre rečeno, pa stoga iz ovih reči sledi isti zaključak. Jer takav je bio karakter ove crkve roditeljke ili čoveka ove crkve, da on nije tako postupao iz pakosti, već zbog prostodušnosti; kao što je jasno iz onoga što odmah sledi, gde se kaže da se *Noje probudi od vina*, to jest da je bio bolje poučen. U tom pogledu može se reći da oni koji nemaju ljubavi prema bližnjemu, o njemu misle samo zlo i kažu za njega samo zlo; ako i kažu išta dobro, to je radi sebe samih ili radi onoga kome laskaju pretvarajući se da su mu prijatelji; dok oni koji imaju ljubavi prema bližnjemu, misle i govore samo dobro o svom bližnjem, i to ne radi sebe samih ili da bi povlačivali onome kojem se dodvoravaju, već od Gospoda koji deluje kroz ljubav prema bližnjemu. Prethodni su kao zli duhovi, a potonji kao anđeli, koji su pored čoveka. Zli duhovi podstiču samo ono što je loše i lažno u čoveku, i osuđuju ga; dok anđeli podstiču samo ono što je dobro i istinito, a opraštaju ono što je zlo i lažno. Iz ovoga je jasno da zli duhovi vladaju nad onima koji nemaju ljubavi prema bližnjemu i kroz njih je čovek povezan s paklom; dok anđeli vladaju nad onima koji imaju ljubavi prema bližnjemu i čovek je preko njih povezan s Nebom.

1089. Stih 24. *A kad se Noje probudi od vina, dozna šta mu je učinio mlađi sin.*

I Noje se probudi od vina, znači da je bio bolje poučen; *i dozna šta mu je učinio mlađi sin*, znači da onaj ko je u spoljašnjem bogoštovanju bez unutrašnjeg ismeva druge.

1090. *I Noje se probudi od vina*. Da to znači kako je bio bolje

poučen, jasno je iz značenja izraza *probuditi se* posle pijanstva. Kad je bio *opijen* (stih 21), to znači da je bio pao u zablude, pa stoga buđenje samo može značiti da se oslobodio zabluda.

1091. *Šta mu je učinio mlađi sin*, govori kako spoljašnje bogoštovanje bez unutrašnjeg navodi na ismevanje. Po doslovnom ili istorijskom smislu reklo bi se da se pod Hamom misli na njegovog najmlađeg sina, ali se iz sledećeg stiha vidi da se to odnosi na Hanan, jer se kaže *proklet da je Hanan*, a u sledećim stihovima (26 i 27) da Hanan treba da bude sluga. U sledećem stihu biće objašnjeno zašto se ništa ne kaže o Hamu. Ovde ćemo samo pomenuti zašto je takav red da se Sem imenuje kao prvi, Ham kao drugi, Jafet kao treći, a Hanan kao četvrti. Ljubav prema bližnjemu je prvo u crkvi, ili Sem; vera je drugo, ili Ham; bogoštovanje od ljubavi prema bližnjemu je treće, ili Jafet; bogoštovanje u spoljašnjem bez vere i ljubavi prema bližnjemu je četvrto, ili Hanan. Ljubav prema bližnjemu je brat vere i stoga je to i ljubav prema bližnjemu; ali bogoštovanje u spoljašnjem bez ljubavi prema bližnjemu je *sluga slugama*.

1092. Stih 25. *I reče: proklet da je Hanan, i da bude sluga slugama braće svoje!*

Proklet da je Hanan, znači da se spoljašnje bogoštovanje odvojeno od unutrašnjeg odvraća od Gospoda; *i da bude sluga slugama braće svoje*, označava ono što je najgore u crkvi.

1093. *Proklet da je Hanan*. Da to označava kako se spoljašnje bogoštovanje odvojeno od unutrašnjeg odvraća od Gospoda, jasno je iz značenja *Hanana* i *biti proklet*. Da je *Hanan* spoljašnje odvojeno od unutrašnjeg bogoštovanja, jasno je iz onoga što je ranije rečeno o *Hananu*, kao i iz toga što se kaže da je *proklet*, kao i iz onoga što sledi o tome, to jest šta znači biti sluga slugama; naime, onaj ko je sluga i Semu i Jafetu mora da označava nešto što je odvojeno od same Crkve, kao što je to bogoštovanje samo u spoljašnjem. Ovo je jasno iz značenja izraza *biti proklet*, što u stvari znači odvratiti se, jer Gospod nikad nikoga ne proklinje niti se gnevi; nego čovek sam sebe proklinje tako što se odvraća od Gospoda (o tome u stavu 223, 245, 592). Gospod je daleko od toga da proklinje ikoga ili da se ljuti na bilo koga, kao što je Nebo daleko od zemlje. Ko može poverovati da se Gospod, koji je sveznajuć i svemoguć i koji Svojom mudrošću upravlja svemirom, ljuti na takvu bednu prašinu kao što su ljudi, koji jedva da znaju šta rade i koji sami od sebe mogu samo činiti zlo? Stoga nije moguće da se Gospod ikada gnevi ili da ne bude milostiv. Da su ovde sadržane tajne, može se videti i iz toga što Ham nije proklet, iako je on bio taj koji je video golotinju svoga oca i to kazao

svojoj braći, nego njegov sin Hanan, koji nije bio njegov jedini sin niti njegov prvorođeni, nego četvrti po redu, kao što je jasno iz poglavlja X, stih 6, gde se imenuju Hamovi sinovi: Hus, Mesraim, Ful i Hanan. A to je bio i Božanski zakon da sin ne nosi bezakonje očevo, kao što je jasno kod Jezekilja:

Koja duša zgriješi, ona će umrijeti, sin ne će nositi bezakonja očina niti će otac nositi bezakoinja sinovljega (XVIII 20; Ponovljeni zakoni, XXIV 16; Druga o carevima, XIV 6)

Izgleda da jeste tako, jer ako se uzme u obzir da je ovo bezakonje bilo tako sitno (naime, to što je Ham video golotinju svog oca i to rekao svojoj braći), da bi zbog toga bilo prokleta celo potomstvo. Iz svega toga jasno je da su ovde sadržane tajne. Da se sada ne imenuje *Ham* nego *Hanan*, to je zbog toga što *Ham* označava veru odvojenu od ljubavi prema bližnjem u Duhovnoj crkvi; a ovo ne može biti prokleta, pošto u toj crkvi postoji svetost u veri jer je u njoj istina. Pa stoga, iako je istina da nema vere tamo gde nema ljubavi prema bližnjem, pošto se čovek nanovo rađa kroz poznavanje vere, ovoj veri bez ljubavi ipak može docnije da se pridruži ljubav prema bližnjemu, jer je ona na neki način brat, ili može postati brat; zato nije proklet Ham već Hanan. Pored toga, stanovnici Hanana u većini bili su takvi da se njihovo bogoštovanje sastojalo u spoljašnjim stvarima, kako kod Jevreja tako i kod neznabožaca. Evo, koje su tajne ovde sadržane; a da nije tako, nikad Hanan ne bi bio stavljen namesto Hama. Da se spoljašnje bogoštovanje, odvojeno od unutrašnjeg, odvraća i da samo sebe proklinje, jasno je iz toga što oni koji su u spoljašnjem bogoštovanju cene samo ono što je svetovno, telesno i zemaljsko; tako oni gledaju nadole i utapaju svoj um i svoj život u ovakve stvari, o kojima ćemo uskoro reći više.

1094. *Da bude sluga slugama braće svoje*, označava najgore u toj crkvi, što je jasno iz prirode spoljašnjeg bogoštovanja kad je odvojeno od unutrašnjeg. Svakome mora biti jasno da, gledano u sebi, spoljašnje bogoštovanje nije ništa ukoliko u njemu ne postoji i unutrašnje bogoštovanje koje ga čini svetim. Jer šta je spoljašnje obožavanje bez obožavanja u srcu, ako ne samo pokreti tela? Ili šta je molitva usana kad um nije u njoj, ako ne samo mumljanje? I šta je bilo koje delo koje nema namenu, ako ne samo bezvredna stvar? To znači da je svaka spoljašnja stvar samo nešto mrtvo i da živi samo ako u njoj postoji ono unutrašnje. Priroda spoljašnjeg bogoštovanja odvojenog od unutrašnjeg bila mi je pokazana po mnogo čemu u drugom životu. Čarobnice, koje su tamo, pohađale su crkve isto kao i drugi; a isto tako su i varalice pohađale crkve više od ostalih; a takođe i oni koji

su uživali u otimačini i u tvrdičluku; ali oni su i pored toga pakleni i gaje najveću mržnju protivu Gospoda i bližnjega. Unutrašnje u njihovom bogoštovanju bilo je ili da ih svet vidi, ili da bi stekli svetovnu, zemaljsku i telesnu dobit koju su priželjkivali, ili da bi sve to prikrili pod prividom svetosti; ili iz neke stečene navike. Ovakve osobe su vrlo sklone da obožavaju svakog boga ili idola koji im povlađuje i njihove želje se jasno pokazuju, posebno kod Jevreja, koji su često padali u idolopoklonstvo, jer se njihovo bogoštovanje sastojalo od spoljašnjih stvari. Razlog je u tome što je ovakvo bogoštovanje po sebi idolopokloničko. Takvi su bili i neznabošci u zemlji hananskoj, koji su obožavali Vala i druge bogove, i oni su bili u sličnom bogoštovanju; jer oni su imali ne samo hramove i oltare već i žrtve; tako da se njihovo spoljašnje bogoštovanje malo razlikovalo od onoga kod Jevreja, osim što su svojim bogovima davali imena Val, Astarot i druga; a Jevreji su mu dali ime Jehova, kao što to i danas čine, jer pretpostavljaju da samo to što mu daju ime Jehova, može da ih načini svetima i izabranima⁹¹; dok ih je to navodilo da obesvete ono što je sveto, što neznabošci ne mogu da čine. Ovakvo bogoštovanje se naziva *Hanan*, za kojega se kaže da će biti *sluga slugama*. Da *sluga slugama* predstavlja ono najgore u toj crkvi, može se videti iz onoga što sledi.

1095. Stih 26. *Još reče: Blagosloven da je Jehova Bog Semov, i Hanan da mu bude sluga.*

Blagosloven da je Jehova Bog Semov, znači svako dobro za one koji obožavaju Gospoda iz svog unutrašnjeg, a *Sem* je unutrašnja crkva; *i Hanan da mu bude sluga*, znači da oni čije je bogoštovanje samo spoljašnje mogu da obavljaju najniže usluge ljudima Crkve.

1096. *Blagosloven da je Jehova Bog Semov.* Da to označava svako dobro za one koji obožavaju Gospoda iz svog unutrašnjeg, jasno je iz značenja reči *blagosloven*. Blagoslov obuhvata svako dobro: nebesko, duhovno i prirodno, a sva ona označena su blagoslovom u unutrašnjem smislu. U spoljašnjem smislu, blagoslovom se označava svetovno, zemaljsko i telesno dobro; ali ona, ako su zaista blagoslov, nužno moraju biti od unutrašnjeg blagoslova, jer je samo to blago-

91 *Jehova nije ime nego fraza sa značenjem* Onaj koji jeste, čega je Svedenborg bio svestan (Nebeske tajne, stav 1735, deo 2; stav 2001). A kada je reč o davanju imena, Jevreji i dan-danas smatraju tu reč tako svetom da je nikada ne izgovaraju, već umesto nje kažu *Gospod* ili *Gospod Bog*. To ime su pisali tako što su iznad fraze Onaj koji jeste stavljali oznake samoglasnika koji pripadaju reči *Gospod*, što je našlo svoj izraz u prevodima Starog zaveta. Međutim, Svedenborg se služio Šmidijusovim latinskim prevodom Starog zaveta koji, za razliku od ostalih prevoda, koristi reč *Jehova*, pa ju je Svedenborg kao takvu i čitao i pisao. Otuda teškoća da se razume ovo mesto, prim. prev.

slov, pošto je večan, povezan sa svakom srećom i to je njegova prava suština. Najposle, šta stvarno jeste ako nije večno? Sve drugo nestaje. Među drevnima bio je običaj da kažu: *Da je blagosloven Jehova*; time su hteli reći da svaki blagoslov dolazi od Njega, to jest svako dobro; a na takav način se davala hvala, jer Gospod blagosilja i blagosiljao je; kao kod Davida (XXVIII 6, XXXI 21, XLI 13, LXVIII 18, 19, LXXXIX 52, XXIV 6, CXXXV 21, CXLIV 1) i na mnogim drugim mestima. *Da je blagosloven Sem*, ovde se kaže zato što se govori o Semu ili unutrašnjoj crkvi, za koju se kaže da je bila unutrašnja jer je bila u ljubavi prema bližnjemu. Gospod je prisutan u ljubavi prema bližnjemu i zato se ovde naziva *Jehova Bog*. Ali ne naziva se ovako u spoljašnjoj crkvi, iako je Gospod i u njoj prisutan, samo što nije prisutan na isti način kao u čoveku unutrašnje crkve. Jer čovek spoljašnje crkve još uvek veruje kako čini dobra ljubavi prema bližnjemu od samoga sebe, pa se stoga Gospod naziva *Bog* kada se radi o čoveku spoljašnje crkve, kao u sledećem stihu o Jafetu: *i da Bog raširi Jafeta*. Da je svako dobro deo onih koji se klanjaju Gospodu iz svog unutrašnjeg, jasno je iz poretka stvari; a on je ovakav: od Gospoda je sve nebesko, od nebeskog je sve duhovno, a od duhovnog je sve prirodno. To je red po kojemu sve nastaje, pa je stoga i red po kome se odvija influks (Gospodov uticaj kroz nebesa). Nebesko je ljubav prema Gospodu i bližnjem. Kad nema ljubavi, veza je prekinuta i nije prisutan Gospod koji utiče samo preko nebeskog, to jest preko ljubavi. Kada nema nebeske ljubavi, tada ne može biti ni duhovne, jer se sve duhovno dobija preko nebeskog od Gospoda. Duhovno je vera, pa stoga nema vere ako nema ljubavi prema bližnjem ili milosrđa od Gospoda. Slično je i s prirodnim. U skladu sa istim redom, sva se dobra ulivaju; iz čega sledi da oni koji se klanjaju Gospodu iz svog unutrašnjeg, to jest iz ljubavi prema bližnjemu, imaju svako dobro; a oni koji se ne klanjaju Gospodu iz ljubavi prema bližnjem, ti nemaju nikakvo dobro, osim krivotvorenog dobra, što je po sebi zlo; isto kao što je I uživanje u mržnji i preljubi, koje gledano u sebi može da se uporedi s ljudskim izmetom.

1097. *I da im Hanan bude sluga*. To znači kako su oni koji se klanjaju samo u spoljašnjem, isti oni koji obavljaju najgadnije službe ljudima Crkve, što je jasno iz predstava u Jevrejskoj crkvi. U Jevrejskoj crkvi unutrašnja crkva je bila predstavljena Judom i Izrailjem: Judom Nebeska crkva, a Izrailjem Duhovna crkva, dok je Jakovom predstavljena spoljašnja crkva. Ali oni koji su se klanjali samo na spoljašnji način bili su predstavljeni narodima, koje su Jevreji nazivali tuđinima i koji su bili njihove sluge i obavljali teške poslove u crkvi. Kao kod Isaije:

I tuđini će stajati i pasti stada vaša, i inostranci će biti vaši orači i vinogradari. I vi ćete se nazvati svećenici Jehovini, sluge Boga našega govoriće vam se, blago naroda ješćete i slavom njihovom hvalićete se. (LXI 5, 6)

Ovde se nebeski ljudi nazivaju *svećenici Jehovini*, duhovni ljudi *slugama Boga našega*, a oni koji se klanjaju samo u spoljašnjim stvarima nazivaju se *tuđinima*, koji će služiti na njihovim poljima i vinogradima. Ponovo:

I tuđini će sazidati zidove tvoje, i carevi njihovi služiće te. (LX 10)

I ovde se na sličan način pominju njihove službe. Kod Jošue o Giveonitima:

Za to sada da ste prokleti i da ste do vijeka robovi, i da siječete drva i nosite vodu za dom Jehove Boga mojega. I odredi ih Jošua u taj dan da sijeku drva i nose vodu zboru i za oltar Jehovin do današnjega dana na mjestu koje izabere. (IX 23, 27)

Može se videti na drugome mestu šta su Giveoniti predstavljali zbog zaveta učinjenog s njima, a uprkos kojega su, međutim, bili među onima koji su posluživali u crkvi. A o tuđinima bio je objavljen zakon, ako načine mir i otvore kapije, da će biti oni koji plaćaju doprinos i koji služe (Ponovljeni zakoni XXII 1; O carevima IX 21, 22). Sve što je napisano u Reči o Jevrejskoj crkvi predstavljalo je Carstvo Gospodovo. Gospodovo carstvo je takvo da u njemu svako mora da bude od neke koristi, ma ko i ma šta on bio. U Svome carstvu Gospod gleda na svakoga prema službi koju ovaj obavlja. Čak i pakleni duhovi moraju nečemu da služe, samo što su njihove službe najpoganije. Među onima koji obavljaju najgadnije službe nalaze se oni čije je bogoštovanje bilo čisto spoljašnje i odvojeno od unutrašnjeg. Štaviše, predstave u Jevrejskoj crkvi bile su takve da se nije mislilo na osobu koja je nešto predstavljala, nego samo na ono što je ona predstavljala; na primer, Jevreji nisu bili nebeski ljudi, ali su ih predstavljali, a Izrailj nije bio duhovni čovek, ali ga je predstavljao, a tako je bilo i s Jakovom i ostalima. Isto je bilo i sa carevima i sveštenicima, koji su predstavljali Carstvo i Svetost Gospodovu. Ovo je jasno po tome što su se kao predstave koristile i stvari koje nemaju dušu, kao što je bila Aronova odežda, i oltar, i trpeza s hlebovima, svećnjaci, hleb i vino, pored volova, junice, jarci, ovce, jagnjad, golubovi i grlice. Upravo stoga što su Juda i Izrailj samo predstavljali unutrašnje i spoljašnje bogoštovanje Gospodove crkve, a njihovo klanjanje bilo više u spoljašnjim stvarima nego kod ostalih, oni se, pre nego ostali, mogu nazvali *Hananejcima*, prema značenju koje je tome ovde dato.

1098. Na šta se odnosi *Sem*, a na šta *Jafet*, to jest ko je čovek unutrašnje crkve, a ko čovek spoljašnje crkve, a iz toga i na šta se odnosi *Hanan*, biće jasno iz sledećih razmatranja. Čovek unutrašnje crkve pripisuje Gospodu sve dobro koje on čini i svu istinu koju misli; dok čovek spoljašnje crkve ne zna kako se ovo postiže, ali ipak čini ono što je dobro. Čovek unutrašnje crkve čini da je obožavanje Gospoda suština koja potiče od ljubavi prema bližnjemu, a da spoljašnje obožavanje nije suština; dok čovek spoljašnje crkve smatra da je spoljašnje klanjanje suština Crkve i ne zna šta je unutrašnje obožavanje, iako ga ima. Stoga čovek unutrašnje crkve veruje da radi protivu svoje savesti ako se ne klanja Gospodu iz onoga što je unutrašnje; dok čovek spoljašnje crkve veruje da postupa protivu svoje savesti ako ne obavlja pobožno sve obrede. Ima mnogo stvari u savesti čoveka unutrašnje crkve, jer on poznaje mnoge stvari iz unutrašnjeg smisla Reči; dok ima samo malo toga što je u savesti čoveka spoljašnje crkve, zato što on zna samo malo toga iz unutrašnjeg smisla Reči. Prethodni, to jest čovek unutrašnje crkve je onaj koji se naziva *Semom*; a potonji, to jest čovek spoljašnje crkve je onaj koji se naziva *Jafetom*. A onaj čije se bogoštovanje sastoji iz čisto spoljašnjih stvari, bez savesti, taj se naziva *Hananom*.

1099. Stih 27. *Da Bog raširi Jafeta da živi u šatorima Semovijem, a Hanan da im bude sluga!*

Kao i pre, *Jafet* označava saobraznu spoljašnju crkvu; *da Bog raširi Jafeta*, znači njegovo prosvetljenje; *i da živi u šatorima Semovijem*, znači da je cilj da unutrašnje bogoštovanja bude u spoljašnjem; *a Hanan da im bude sluga*, kao i pre, i ovde to znači da oni čije se obožavanje sastoji samo od spoljašnjeg, još uvek mogu da vrše najniže službe.

1100. Da se *Jafetom* označava saobrazna spoljašnja crkva, već je rečeno, kao i to šta je spoljašnja crkva; naime, da je to spoljašnje bogoštovanje, kao i to ko su oni koji ne znaju šta je to unutrašnji čovek, niti bilo šta što pripada unutrašnjem čoveku, ali uprkos tome žive u ljubavi prema bližnjem. I kod ovih je Gospod prisutan, jer Gospod deluje preko ljubavi prema bližnjem, gde god te ljubavi ima. Ovo je slično kao i kod male dece kod koje je Gospod još prisutniji nego kod odraslih, osobito kada ona žive zajedno u ljubavi, iako sama ne znaju šta je ljubav prema bližnjemu. Isti slučaj je i s priprostima koji su u nevinosti, ljubavi prema bližnjemu i milosrđu. Sasvim je beskorisno da čovek zna mnoge stvari ako ne živi u skladu s onim što zna. Jer znanju je upravo to namena da čovek postane dobar. Kada postane dobar, on ima mnogo više nego onaj koji zna bezbroj stvari a nije dobar; jer ono što onaj traži kroz mnogo znanja, ovaj već ima.

Međutim, sasvim je drugačiji slučaj s onim kome su poznate mnoge istine, a koji u isto vreme ima ljubav prema bližnjem i savest; jer takav je čovek unutrašnje crkve ili *Sem*. Oni koji malo znaju ali imaju savest, ti primaju prosvetljenje u drugom životu kada postaju anđeli i stiču neizrecivu mudrost i inteligenciju. Ovi su označeni *Jafetom*.

1101. *Da Bog raširi Jafeta, označava prosvetljenje ove crkve.* U doslovnom smislu *raširiti se* znači proširiti granice, ali u unutrašnjem smislu to je prosvetljenje, jer prosvetljenje je proširenje granica mudrosti i inteligencije. Kao kod Isaije:

Raširi mjesto šatora svojega, i zavjesi stana tvojega neka se razastru.
(LIV 2)

Ovo označava prosvetljenje u duhovnom smislu. Čovek spoljašnje crkve se širi kada je poučen u istinama i dobru vere; a pošto je u ljubavi prema bližnjem, to se sve više utvrđuje (u veri); i pored toga, što je prosvetljeniji, to se sve više raspršava oblak u njegovom intelektualnom delu - a to je onaj intelektualni deo u kojemu su ljubav prema bližnjemu i savest.

1102. *Da živi u šatorima Semovijem.* Da to označava kako je namera da unutrašnje bogoštovanja bude u spoljašnjem, jasno je iz onoga što je prethodno rečeno o Semu, naime, da je on unutrašnja crkva ili unutrašnje bogoštovanje, a da je spoljašnje bogoštovanje nešto mrtvo ili nečisto ako u njemu nema i unutrašnjeg bogoštovanja da ga oživi i učini svetim. Da šatori označavaju svetost ljubavi i bogoštovanje koje od nje potiče, jasno je po značenju šatora (o tome u stavu 414). Kod drevnih je bilo uobičajeno da se govori o *putovanju* i o životu pod šatorima, čime je bilo označeno sveto bogoštovanje, iz razloga što drevni ne samo što su putovali sa šatorima nego su i boravili u njima i u njima obavljali svoje sveto bogoštovanje. Otuda *putovati* i *boraviti* u unutrašnjem smislu znači živeti. Da šatori znače sveto bogoštovanje (pored mesta koja su navedena u stavu 414), mogu se uzeti sledeći odlomci kao potvrda. Kod Davida:

Obukao si svetlost kao haljinu, razapeo nebo kao šator. (CIV 2)

Ovo označava prosvetljenje u duhovnom smislu. Čovek spoljašnje crkve se *proširuje* kada se pouči u istinama i dobru vere; a ako ima ljubavi prema bližnjem, sve više se utvrđuje (u veri); i pored toga, što poučeniji, to se oblak u njegovom intelektualnom delu razgoni - i to u onom intelektualnom delu gde su ljubav prema bližnjemu i savest. Takođe:

Ostavi naselje svoje u Silomu, šator u kojem življaše s ljudima.
(LXVIII 60)

Ovde šator znači isto što i hram, za koji se kaže da *Bog obitava*

u njemu kad je prisutan kod čoveka u ljubavi. Stoga se čovek koji je živio u svetom bogoštovanju nazivao šatorom kod drevnih, a kasnije i *hramom*. Kod Isaije:

Raširi mjesto šatora svojega, i zavjesi stana tvojega neka se razastru. (CIV 2)

Ovo označava prosvetljenje u onome što se odnosi na istinsko bogoštovanje. Kod Jeremije:

Jer se opustoši sva zemlja, na jedan put će se opustošiti moji šatori, zavjesi moji za čas. (IV 20)

Ovde se jasno pokazuje da se ne misli na šatore, nego na sveto bogoštovanje. Kod Zaharija:

Jerusalim će ponovo ostati u svom mestu, zaista Jerusalim. Jehova će sačuvati šatore Judine. (XII 6, 7)

Ovde šatori Judini služe za klanjanje Gospodu koji potiče od svetosti ljubavi. Iz ovih odlomaka sada je jasno šta znači *ostati u šatorima*; naime, da je to unutrašnje bogoštovanje u spoljašnjem. Ali pošto Jafet ili čovek spoljašnje crkve ne zna dobro šta je unutrašnji smisao, to će on ukratko biti opisan. Kada čovek oseti ili opazi da u sebi da ima dobre misli o Gospodu i da ima dobre misli o bližnjemu, i kada želi da im čini usluge, ne sebe radi ni dobitka niti časti radi; i kada oseti sažaljenje za one koji su u nevolji, a još više za one koji su u verskim zabludama u odnosu na verska učenja, tada neka zna da obitava u Semovim šatorima, to jest da ima u sebi unutrašnji smisao preko kojeg Gospod deluje.

1103. *I da im Hanan bude sluga.* Da to označava kako oni čije je bogoštovanje samo u spoljašnjem smislu mogu obavljati niže poslove, jasno je iz onoga što je već rečeno, pod prethodnm stihom (25, 26) o Hananu, da je on sluga. Ovakvi ljudi nisu sluge u Gospodovoj crkvi na zemlji, jer su mnogi među njima na visokim položajima i nadgledaju sve druge, ali ne rade ništa iz ljubavi prema bližnjemu i po savesti; a u isto vreme drže se striktno svih spoljašnjih stvari u crkvi i osuđuju one koji ne rade isto. Ovakve osobe, zato što nemaju ljubavi prema bližnjem i savesti, a obožavaju Gospoda samo na spoljašnji način bez ičega unutrašnjeg, jesu sluge u Gospodovom carstvu, to jest u drugom životu; jer su među onima koji su nesrećni. Usluge koje oni obavljaju su niske, a ima ih tako mnogo da se ovde ne mogu nabrojati, ali će po Božanskoj Gospodovoj milosti biti rečeno kasnije. Jer u drugom životu svak mora da vrši neku službu, jer je čovek stvoren za to da u nečemu služi društvu u kojemu se kaže za njega da je bližnji dok živi na svetu, a isto tako i u drugom životu, kako se to sviđi Gospodu. To je kao i s ljudskim telom, gde svaki deo mora da vrši neku službu, čak

i oni delovi koji po sebi nemaju nikakve vrednosti, kao što su tečnosti koje su po sebi kao izmet, pljuvačka ili žuč i druge, koje ne služe samo krvi nego i u tome što odvajaju izmet i čiste creva. Takvu službu vrše i gnojivo i životinjski izmet u poljima i vinogradima, i slično.

1104. Stihovi 28,29. *I poživje Noje poslije potopa trista i pedeset godina. A sve poživje Noje devet stotina i pedeset godina; i umrije.*

Ove reči označavaju trajanje prve Drevne crkve, a u isto vreme i njeno stanje.

1105. Da je to pravo značenje, dovoljno je jasno iz onoga što je pre rečeno o brojevima i godinama (o tome u stavu 482, 487, 488, 493, 575, 647, 648)

O pustošenju ili o čišćenju

1106. Ima mnogo osoba koje su za svoga života na ovom svetu, usled svoje jednostavnosti i neznanja, usvojile obmane kao svoja religiozno verovanje; ali su imale neku savest koja se slagala s načelima njihove vere te se nisu kao drugi svetile, nisu mrzele ni živele u preljubi. U drugom životu ovakve osobe se ne mogu uvesti u neko nebesko društvo sve dok su u tim obmanama, jer bi one zarazile ta društva. Stoga se one neko vreme drže u nižoj zemlji, ne bi li se oslobodile svojih lažnih načela.⁹² Neki tamo trpe više a neki manje. Ove patnje se nazivaju i pražnjenje i ono se često pominje u Reči. Kada se period pražnjenja završi, oni se uzdižu u Nebo i kao novodošli poučavaju u istinama vere; a to rade anđeli koji ih primaju.

1107. Ima takvih koji su voljni da se čiste i da se tako oslobode lažnih načela koja su sa sobom doneli sa sveta (niko se ne može osloboditi svog lažnog načela osim protokom vremena i sredstvima koje određuje Gospod). Dok ove osobe ostaju u nižoj zemlji, Gospod

---

⁹² Niža zemlja su stanja ili prostori ispod Duhovnog sveta, gde se duše na razne načine oslobađaju onoga što nije bitno za prelazak u bolja stanja – nebesa ili gora stanja – paklove; nešto slično čistilištu. Autor to naziva pražnjenjem. Naziv niža zemlja je malo izmenjen naziv duboka jama, koji se sreće u Davidovom psalmu LXXXVI 13, gde se kaže: Jer je Tvoja milost velika nada mnom, i izvadio si dušu moju iz jame najdublje. Pakao se u Reči naziva i jama ili nizine zemaljske, kao kod Isaije, XLIV 23. Naime, po autoru, paklovi su permanentna stanja i iz njih nema izlaska; međutim, niža zemlja su stanja koja onima koji su tamo izgledaju kao pakao jer ne poznaju pravi pakao. U Nebeskim tajnama, stav 4943, autor piše da se niža zemlja nalazi ispod stopala u odnosu na ljudsko telo, koje je slika Velikog Čoveka ili Ljudskog Makrokosmosa. Vreme koje tamo provode duže je ili kraće, prema prirodi obmane i prema životu koji su vodile, prim. prev.

ih drži u nadi da će biti oslobođene i kao da mogu videti cilj, a to je da se mogu popraviti i pripremiti da prime nebesku sreću.

1108. Neki se drže u srednjem stanju između sna i budnosti, i misle vrlo malo, i to kada su budni - što se događa naizmenično - i tada se sećaju šta su mislili i radili u životu tela, da bi ponovo pali u srednje stanje između jave i sna. Oni se prazne na taj način. Oni su ispod leve noge, malo napred.

1109. Oni koji su se utvrdili u lažnim načelima, svode se na stanje potpunog neznanja te su onda u tami i u zabuni, pa kada samo pomisle o onome u čemu su se bili utvrdili, osećaju bol iznutra. Ali kada prođe izvesno vreme, oni kao da su ponovo rođeni te primaju istine vere.

1110. Onima koji smatraju da su se opravdali i da su zaslužni za svoja dobra dela, i koji smatraju da se spasavaju svojom a ne Gospodovom zaslugom i Njegovom pravdom, i koji su se utvrdili u tome mišlju i životom, u drugom životu načela se pretvaraju u fantazije, pa im se čini kao da cepaju drva: upravo tako im izgleda. S njima sam razgovarao. Kada se ovako trude, upitani da li su umorni, odgovaraju da nisu dovoljno radili da bi zaslužili Nebo. Kada tako seku drva, izgleda im da ima nešto slično Gospodu ispod drva, kao da je drvo ono u čemu je njihova zasluga.⁹³ Što se Gospod više opaža u drvima, to oni ostaju duže u tome stanju, ali kada se taj privid počne smanjivati, njihovo pražnjenje se bliži kraju. Na kraju oni postaju takvi da se mogu primiti u dobra društva, ali još uvek kao da lebde između istine i obmane. Gospod se veoma brine za njih, jer su živeli misleći da vrše svoje dužnosti, te im On s vremena na vreme šalje anđele. To su oni koji su u Jevrejskoj crkvi predstavljeni drvosečama. (Jošua, IX 23, 27)

1111. Onima koji su živeli dobrim građanskim i moralnim životom, ali su sebe bili ubedili da zaslužuju Nebo svojim delima, i koji veruju kako je dovoljno priznati jedinog Boga svemira, lažna načela se pretvaraju u takve fantazije da im se čini kako kose travu. Njima je hladno, te pokušavaju da se ugrelu koseći travu. Ponekad lutaju unaokolo i pitaju one koje sretnu da li im ovi mogu dati malo toplote, jer duhovi zaista to mogu da urade, ali toplota koju primaju nema uticaja na njih jer je spoljašnja, a njima je potreba unutrašnja toplota; stoga se vraćaju košenju trave i zagrevaju se radeći. Osetio sam koliko

⁹³ Očito, drvo ovde predstavlja kvalitet njihove zasluge: oni su radili dobro a nisu to pripisivali Gospodu koji je izvor svakoga dobra, nego su to pripisivali sebi samima; o tome u Knjizi o Jošui, sinu Nunovom (IX 21, 23, 27), gde Jošua, naslednik Mojsijev, osuđuje pobeđene da seku drva i nose vodu njegovoj vojsci, prim. prev.

im je hladno. Oni se stalno nadaju da će biti uzdignuti u Nebo, te se ponekad i dogovaraju kako da uđu u Nebo vlastitom moći. Pošto su činile dobra dela, ove osobe se prazne; na kraju, pošto prođe vreme, one se uvode u dobra društva i primaju pouku.

1112. Međutim, one koji su u dobru i istinama vere i koji su stekli savest i živeli životom ljubavi prema bližnjem, Gospod uzdiže u Nebo odmah posle smrti.

1113. Ima devojaka koje su bile zavedene u život bluda i koje su bile uverene da u tome nema nikakvoga zla, a u svakom drugom pogledu bile su kako treba. Pošto još nisu u dobu da mogu same znati i suditi o ovakvom životu, one imaju učitelja pored sebe, koji ih strogo kažnjava kad god mislima zalutaju u takvu razuzdanost. Njega se veoma plaše i na taj način se čiste. Ali se odrasle žene, koje su bile prostitutke i na to navodile druge žene, ne čiste, već su u paklu.

Kraj prvog toma

POGOVOR

Ovo delo Emanuel Svedenborg je objavio na latinskom u Londonu 1749. anonimno, o svom trošku. Autorstvo je priznao 1768, a prvi put je prevedeno na engleski i objavljeno 1813. godine. Pisanje i objavljivanje autor je nastavio, tako da je do 1756. objavio osam tomova koji sadrže objašnjenja tekstova Staroga zaveta, zasnovana na tumačenjima koja je primio u duhovnom svetu, sve do poglavlja XII, kada je odlučio da objavi jedno kraće delo, *Nebo i pakao*. Ono je kod nas prvi put bilo objavljeno u Beogradu 1987. u mom prevodu, ali ne s latinskog, kako je urednik pogrešno naveo, nego sa francuskog i engleskog, mada sam pri ruci imao i latinski tekst.

Na koje teškoće čitanja i razumevanja Svedenborgovih spisa nailazi čitalac?

Za razliku od onih koji smatraju da je u Svedenborgovim spisima doslovno sve istinito, da je sve čuo od anđela koji, kako se veruje, sve znaju jer preko njih govori Gospod, sledim mišljenje da, iako je pisao vođen višim bićima, anđelima, oni nisu doslovno diktirali bilo šta, nego su mu, kada je čitao Sveto pismo, davali tumačenja unutrašnjeg smisla, koja je on beležio na marginama teksta, da bi posle, kada je bio sam, pišući tumačio ta mesta. To se vidi iz primerka Biblije na latinskom jeziku kojim se Svedenborg služio, gde su na marginama zapisana unutrašnja značenja pojedinih reči i izraza.

Treba reći i to da Svedenborg iznosi mišljenja koja su bila deo verovanja njegovoga doba, posebno ako su potvrđivala ono na šta je unutrašnji smisao upućivao.

Posebno ističem da je Svedenborg pisao kasnolatinskim jezikom školovanih ljudi toga vremena i da ima mnogo toga što se može izostaviti a da se ne promeni sadržaj, kao što je česta upotreba izraza *stanje*, zatim upotreba kvalifikativnoga genitiva (upotreba genitiva umesto prideva) i na kraju česta upotreba supstativa, korišćenje prideva umesto imenice. Za uzvrat, čitalac je nagrađen obiljem

POGOVOR

opisa situacija u duhovnom svetu, koje autor iznosi kao nešto što je *iskusio* i o čemu nema nikakve sumnje. Posebno su interesantni opisi života duhova u paklovima, gde je autor našao i one koji su na svetu, skriveno od javnosti, živeli u zajednicama gde su žene bile zajedničke, u tzv. komunističkim brakovima, verujući, predvođeni jednim sveštenikom, da je to sveto stanje (stav 826, deo gde opisuje paklove). Čitajući *Dnevnik*, naišao sam na opis te situacije. Naime, autor je takve detalje, kao deo onoga što je vredno da se zapamti, tzv. *Memorabilia*, smeštao između poglavlja *Knjige Postanja*, pišući *Nebeske tajne*, pored čisto doktrinarnih delova koji objašnjavaju glavna duhovna učenja unutrašnjeg smisla - kao nešto što treba ne samo da pouči već i da razonodi čitaoca. Treba znati i to da je autor, kad mu je Gospod dao misiju da najavi dolazak Nove duhovne crkve, Novoga Jerusalima, prvo počeo da piše dnevnik o svojim doživljajima u duhovnom svetu, pre nego je počeo da objašnjava *Knjigu Postanja*. Onaj ko je čitao njegov *Dnevnik*, nalazi u *Tajnama* ono što je donekle opisano u *Dnevniku* (koji autor nije nameravao da objavi).

Ono što je napisano o Svedenborgu i njegovom uticaju na umetnost, teologiju i literaturu ne bi stalo u ceo jedan tom. Počev od umetnika i pisaca XIX veka, kao što je bio Blejk, pa do Nerval, Bodlera i Balzaka, što se jasno vidi iz njihovih dela: *Traženje apsolutnog*, *Šagrinska koža*, *Luis Lambert*, *Pisma nepoznatog*, u kojima se ličnosti ponašaju kao Svedenborgovi ubeđeni sledbenici, pa do Dostojevskog, koji je u svom dnevniku napisao: *Slazem se sa Svedenborgom da Satana nije ličnost nego generičko ime...* Meni se najviše dopada rečenica koja se pripisuje Geteu: *Slazem se sa Svedenborgom da je budući život eksteriorizacija čovekovog umnog života*.

Kada je reč o kvalitetu mog prevoda, on ima svoje nedostatke, koji su uslovljeni prirodom materijala koji se iznosi, kao i jezikom kojim je original napisan. Služio sam se Daničićevim prevodom *Starog zaveta* i Karadžićevim prevodom *Novog zaveta*, koji su napisani ijekavicom, dok sam se ja trudio da prevodim ekavicom jer mi se učinilo ekonomičnijim...

Ono što mene lično čini Svedenborgovim poštovaocem jeste njegovo potpuno ubeđenje da je Isus Nazarećanin bio čovek telom a Bog duhom, da je učinio Božanskim čak i svoje materijalno telo, da je On izvor ljubavi među ljudima i ljubavi ljudi i anđela prema Njemu, da je On sunce u nebu i savršen red po kojemu se upravlja svemirom; da je Njegov cilj da stvori ogromno nebo presrećnih stvorenja, anđela, koja se uzajamno vole i vole Njega, i koja su posrednici preko kojih On utiče na ljudski rod, pored uticaja koji je neposredan; da je On

POGOVOR

Božanska istina, mudrost i svetlost u vidljivom i nevidljivom svetu, što se uliva u razum kojim se prima vera. Pored toga, Svedenborg me je učinio svesnim potrebe da u svakome, i najgorem čoveku, tražim ono što je dobro i istinito, jer se i najgori prestup može oprostiti ako se čovek okrene izvoru svekolike ljubavi, Gospodu, koji neprimetno preko Proviđenja upravlja svakom ljudskom sudbinom. Na kraju, naučio me je da su sve religije Gospodovo prilagođavanje ljudskim uslovima i da daje slobodu čoveku da misli i piše o Njemu onako kako iskreno misli i oseća, iako je najčešće ljudsko mišljenje o Njemu samo projekcija onoga što čovek misli i oseća prema sebi i bližnjemu.

Želim da čitalac zna i da, pored objavljenih Svedenborgovih dela na našem jeziku, može da nađe sve prevode, kako na engleskom tako i na srpskom i hrvatskom jeziku, na sledećem sajtu:

[www.thelordsnewchurch.com/free Swedenborg books-on line.html](http://www.thelordsnewchurch.com/free_Swedenborg_books-on_line.html)

Risto Rundo,
prevodilac

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
GLAVA I	13
Nebeske tajne sadržane u Reči	13
Knjiga Postanja (I)	14
Kratko izlaganje	16
Unutrašnji smisao	17
GLAVA II	41
Čovekovo ustajanje posle smrti	41
Knjiga Postanja (II, stihovi 1-17)	42
Kratko izlaganje	43
Unutrašnji smisao	43
Knjiga Postanja (II, stihovi 18-25)	59
Kratko izlaganje	60
Unutrašnji smisao	60
O čovekovom ulasku u večni život	70
GLAVA III	73
Nastavak o ulasku u večni život onih koji su ustali iz mrtvih	73
Knjiga Postanja (III, stihovi 1-13)	74
Kratko izlaganje	75
Unutrašnji smisao	75
Knjiga Postanja (III, stihovi 14-19).....	89
Kratko izlaganje	89
Unutrašnji smisao	90
Knjiga Postanja (III, stihovi 20-24)	105
Kratko izlaganje	105
Unutrašnji smisao	106
Nastavak o čovekovom ulasku u večni život	116
GLAVA IV	119
O prirodi života duše ili duha	119
Knjiga Postanja (IV)	120
Kratko izlaganje	121
Unutrašnji smisao	123
Neka iskustva s duhovima: šta su mislili o duši ili o duhu dok su živeli u telu	162

GLAVA V	167
O Nebu i nebeskoj radosti	167
Knjiga Postanja (V).....	170
Kratko izlaganje	171
Unutrašnji smisao	172
Nastavak o Nebu i nebeskoj radosti	190
 GLAVA VI	 195
Nastavak o Nebu i nebeskoj radosti	195
Knjiga Postanja (VI, stihovi 1-8)	198
Kratko izlaganje	198
Unutrašnji smisao	199
Knjiga Postanja (VI, stihovi 9-22)	219
Kratko izlaganje	220
Unutrašnji smisao	220
O društvima koja čine Nebo	253
 GLAVA VII	 257
O paklu	257
Knjiga Postanja (VII)	259
Kratko izlaganje	260
Unutrašnji smisao	261
Nastavak o paklu onih čiji je život bio ispunjen mržnjom, osvetom i okrutnošću.....	306
 GLAVA VIII	 311
Nastavak o paklu onih koji su živeli u preljubi i sladostrašću; o paklu varalica i čarobnjaka	311
Knjiga Postanja (VIII)	316
Kratko izlaganje	317
Unutrašnji smisao	317
Nastavak o paklu tvrdica, o prljavom Jerusalimu i razbojnicima u pustinji; takođe o paklu punom izmeta onih koji su živeli samo u slasti	369
 GLAVA IX	 375
Nastavak o drugim paklovima, koji se razlikuju od onih već opisanih	375
Knjiga Postanja (IX).....	381
Kratko izlaganje	382
Unutrašnji smisao	384
O pustošenju ili o čišćenju	459

